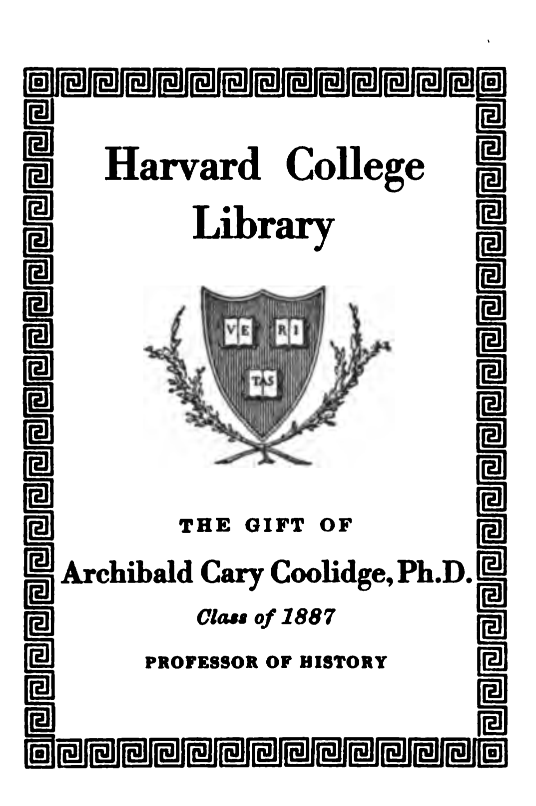

VE
RI
TAS

АРХЕОГРАФИЧЕСКІЙ СБОРНИКЪ

ДОКУМЕНТОВЪ

ОТНОСЯЩИХСЯ КЪ ИСТОРІИ СѢВЕРО-ЗАПАДНОЙ РУСИ

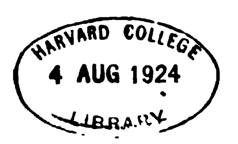
ИЗДАВАЕМЫЙ

ПРИ УПРАВЛЕНІИ ВИЛЕНСКАГО УЧЕБНАГО ОКРУГА.

ТОМЪ ДЕСЯТЫЙ.

ВИЛЬНА.
Печатано въ типографіи О. Блюмовича.
Рудницкая улица, домъ Огинскаго.

1874.

Печатано по распоряженію Попечителя Виленскаго Учебнаго Округа.

Въ десятый томъ Археографическаго Сборника вошли попреимуществу матеріалы для исторіи Виленскаго Св. Троицкаго монастыря со времени отнятія его у православныхъ уніатами въ 1609 г. до возвращенія его православнымъ въ 1839 году.

Виленскій Св.-Троицкій монастырь съ своею древнѣйшею въ Литвѣ церковью имѣетъ довольно важное значеніе въ исторіи Западно-русскаго края. Построенный на томъ мѣстѣ, гдѣ пострадали святые мученики Антоній, Іоаннъ и Евстаѳій, онъ, до отнятія его уніатами, былъ центромъ православія въ Литвѣ: при немъ образовалось знаменитое Виленское (Св.-Духовское впослѣдствіи) братство; за право владѣнія имъ вели упорную борьбу православные съ уніатами. Силою отнятый у православныхъ уніатами (въ 1609 г.), онъ дѣлается центромъ уніи: изъ него вышли извѣстные дѣятели и распространители уніи—Іосифъ Вельяминъ Рутскій и Іосафатъ Кунцевичъ; въ немъ положено было Рутскимъ начало столь извѣстному въ исторіи уніи Базиліанскому ордену, онъ же долгое время былъ и разсадникомъ этого ордена [1]). Въ существовавшей при немъ типографіи [2]) печатались въ значительномъ количествѣ не только богослужебныя книги, но и другія, преимущественно нравственно религіознаго содержанія. Таково значеніе Виленскаго Св.-Троицкаго монастыря въ исторіи Западно-русскаго края. Между тѣмъ до настоящаго времени этотъ монастырь не имѣетъ своей исторіи, да она и невозможна, пока не будутъ изданы въ свѣтъ необходимые для нея матеріалы. Начало этому труду положено г. Семеновымъ въ изданномъ имъ въ 1846 г. ,,Собраніи актовъ гг. Вильны, Ковны и Трокъ.'' Въ этомъ ,,Собраніи'' издано довольно незначительное число документовъ, касающихся исторіи Св.-Троицкаго монастыря преимущественно до перехода его въ унію.

---

1) „Монастырь этотъ, говоритъ авторъ „Меморіала", ревностными стараніями благочестиваго отца (Рутскаго), будучи украшенъ хорошими людьми и хорошими порядками, сталъ опорою всего ордена, такъ что, по отдѣленіи отъ дизунитовъ, когда почти всѣ монастыри были пусты, онъ одинъ, изобилуя людьми, крѣпко противостоялъ схизмѣ, разсылая братію свою по другимъ монастырямъ". См. ниже стр. 31. Изъ Виленскаго Св.-Троицкаго монастыря, по словомъ Якова Суши, распространились колоніи базиліанскихъ юношей и по другимъ мѣстамъ. Такія колоніи Рутскій основалъ сначала въ Новогрудкѣ, потомъ въ Минскѣ, въ Жировицахъ, Бытенѣ. См. Труды Кіев. дух. академіи 1870 г. Май.

2) Типографія при Св.-Троицкомъ монастырѣ существовала со времени учрежденія при этомъ монастырѣ православнаго братства, какъ это видно изъ грамоты короля Сигизмунда III (1589 г. іюля 21), утверждающей уставъ братства. (Акты г. Вильны Ч. II № 4) Послѣ отнятія Св.-Троицкаго монастыря у православныхъ и переселенія братства къ Св. Духову монастырю, перенесена тудаже и типографія. Вмѣсто этой типографіи базиліане устроили свою типографію, находившуюся въ непосредственномъ вѣденіи литовскаго базиліанскаго провинціала, на содержаніе котораго поступалъ доходъ отъ этой типографіи. Первая извѣстная доселѣ книга, напечатанная въ типографіи троицкихъ базиліамъ, это „Катихизисъ", изд. 1628 г.—Въ 1831 г., по случаю занятія монастыря подъ военный госпиталь, типографія эта значительно разстроилась, такъ что, по увѣренію настоятеля монастыря, „едва приносила доходъ на содержаніе префекта оной." Изъ „Акта визиты монастыря", произведенной въ 1804 г., видно, что годичный приходъ типографіи простирался до 24,998 злотыхъ поль. (=3,749 р. 70 к.), а расходъ—до 23,925 злот. (=3,588 р. 60 к.) По упраздненіи должности базиліанскаго провинціала, типографія эта подчинена (въ 1835 г.) настоятелю монастыря, а въ 1845 г. продана съ публичныхъ торговъ Виленскимъ типографамъ Гликсбергу и Дворжецу за 111 руб. Дѣло Св.-Троиц. м. № 7, нач. 1835, кон. 1845 г.)

Въ VI т. Археографическаго Сборника напечатано нѣсколько документовъ о борьбѣ православныхъ съ уніатами за право владѣнія этимъ монастыремъ и о передачѣ его, въ силу королевскаго указа, уніатамъ. Х-ый томъ Арх. Сборника служитъ такимъ образомъ продолженіемъ историческихъ матеріаловъ, изданныхъ въ Собраніи актовъ гг. Вильны... и въ VI т. Археографическаго Сборника.

Въ составъ Х-го т. вошли:

I. „Memoryał abo informacya y objasnienie klasztoru Wilens. cerkwi Przenasw. Troycy" составленный въ 1701 г. монахомъ этого монастыря, впослѣдствіи прокураторомъ и консульторомъ Базиліанскаго ордена, Яномъ Ольшевскимъ.

II. Подлинные документы, касающіеся исторіи Виленскаго Св.-Троицкаго монастыря нигдѣ еще не напечатанные.

III. Дневникъ Виленскаго Св.-Троицкаго монастыря, веденный съ 1671 до 1780 г. настоятелями монастыря, или ихъ помощниками (викаріями).

IV. Дневникъ Полотскаго базиліанскаго Софійскаго монастыря, веденный съ 1746 по 1778 г.

Меморіалъ Ольшевскаго заключаетъ въ себѣ слѣдующіе болѣе крупные отдѣлы:

1. Свѣденія о построеніи Св.-Троицкой церкви и монастыря при ней.

2. Свѣденія о трехъ часовнякъ при той же церкви.

3. Свѣденія о фундушахъ, какъ пожалованныхъ монастырю разными лицами, такъ и пріобрѣтенныхъ имъ на свои средства до уніи и послѣ уніи.

4. Свѣденія о суммахъ, пожертвованныхъ монастырю съ разными благотворительными цѣлями, какъ напр. на богадѣльню, на школу, на новиціатъ и т. п.

5. Свѣденія о домахъ и плацахъ, принадлежащихъ монастырю въ Вильнѣ.

6. Свѣденія о церквахъ: Пятницкой въ Вильнѣ, въ 1611 г. отданной Св.-Троицкому монастырю, Голубицкой и Глубокской въ б. воеводствѣ Полотскомъ, нынѣ Дисненскомъ у.

7. Свѣденія о борьбѣ Св.-Троицкаго монастыря съ епископомъ Жолкѣвскимъ за право свободнаго выбора настоятеля монастыря или титулярнаго архимандрита въ 1697 г.

Меморіалъ, знакомя попреимуществу съ внѣшнимъ бытомъ монастыря, знакомитъ отчасти и съ внутреннимъ его состояніемъ. Изъ него, между прочимъ, видно, что базиліане, подобно своимъ учителямъ, іезуитамъ, не очень были разборчивы въ средствахъ къ пріобрѣтенію новыхъ фундушей (стр. 170, 255, № 216). По мѣрѣ увеличенія матеріальныхъ средствъ монастыря падало его нравственное значеніе. „Сердце надрывается, говоритъ авторъ „Меморіала", когда посмотришь, какъ далеки мы въ подражаніи святой ревности (о славѣ Божіей) нашихъ отцовъ.... Хозяйство наше по фольваркамъ идетъ весьма дурно;.... духовный порядокъ часто нарушается нами и часъ отъ часу все уменьшается количество хорошихъ людей. Кто можетъ описать эту утрату порядка и счастія? Причина этой кары Божіей на насъ заключается, кажется, въ томъ, что мы, бросивши хорошіе порядки, установленные о. Рутскимъ, взялись за собственныя выдумки и, заносчиво соревнуя другъ другу въ соискательствѣ высшихъ должностей въ орденѣ, привели въ мо-

настырь лишь безпорядокъ и замѣшательство" (стр. 33). Владѣя громадными по тогдашнему времени средствами [1]), виленскіе базиліане не только не поддерживали памятниковъ православно-русской старины въ Вильнѣ, но старались даже изгладить слѣды ихъ. Авторъ „Лиѳоса" (1644 г.) митрополитъ Петръ Могила печатно обличалъ базиліанъ въ томъ, что на мѣстѣ древнѣйшей въ Вильнѣ церкви св. Параскевы Пятницы, отданной базиліанамъ Сигизмундомъ III (1611 г.), они построили кабакъ, а строенія, принадлежащія этой церкви, построенныя православными для благотворительной цѣли, отдали подъ публичный домъ. Подтвердилъ это и авторъ „Меморіала": „Это святое мѣсто (Пятницкая церковь), говоритъ онъ, было такъ запущено, что сосѣди складывали тамъ не только дрова, но и всякія вещи; посреди церкви варили себѣ пищу, а иногда забирались туда и съ кроватями. Не смотря на такую мерзость запустѣнія на мѣстѣ святѣ, старшіе здѣшніе (Св.-Троицкаго монастыря) не хотѣли и думать о возобновленіи церкви" (стр. 98). Бѣлое уніатское духовенство обличало виленскихъ базиліанъ, между прочимъ, въ томъ, что изъ 13 уніатскихъ церквей въ Вильнѣ (прежде б. православныхъ), отданныхъ въ вѣденіе базиліанъ, 10 церквей, по ихъ нерадѣнію, разрушились и на мѣстѣ ихъ построены дома частныхъ лицъ, а 5 доведены до крайняго убожества и разоренія. [2])

Послѣ присоединенія Западно-русскаго края къ Россіи, виленскіе базиліане обнаружили враждебное отношеніе къ своему отечеству распространеніемъ ложно-баснословныхъ политическихъ извѣстій. „Монашескіе уставы,-пишетъ (1799 г.) брестскій уніатскій епископъ Іосафатъ Булгакъ настоятелю Св. Троицкаго монастыря,-предписываютъ инокамъ не вдаваться ни въ какія мірскія сплетни, не слушать ихъ и самимъ не распространять ихъ. Между тѣмъ гражданское правительство въ Литвѣ усмотрѣло, что монахи наши (базиліане) въ письмахъ своихъ распространяютъ ложно-баснословныя политическія извѣстія; въ слѣдствіе чего гражданскій губернаторъ литовскій обязалъ меня предписать всѣмъ настоятелямъ монастырей, чтобы они зорко слѣдили за письменною корреспонденціею монаховъ, въ которой больше всего и распространяются самыя нелѣпыя ложныя извѣстія политическія. Съ сердечнымъ сокрушеніемъ получивши такое сообщеніе отъ гражданскаго начальства, предлагаю Вашему Преподобію" и пр. [3]) Каково было внутреннее состояніе Св.-Троицкаго монастыря въ послѣдніе годы существованія уніи, это можно видѣть изъ слѣдующаго секретнаго сообщенія литовскаго греко-унитскаго епископа Іосифа Сѣмашко (знаменитаго впослѣдствіи литовскаго и виленскаго митрополита) настоятелю Виленскаго базиліанскаго монастыря Виктору Босяцкому: „Посредствомъ Гражданскаго Начальства дошли до меня частныя свѣденія: будто монашествующіе управляемой вами обители замѣчаются въ разныхъ неприличныхъ поступкахъ, ведутъ развратную жизнь, состоятъ въ

---

1) Съ однихъ только недвижимыхъ имуществъ троицкіе базиліане получали до 12-т. рублей ежегоднаго дохода. (Отчетъ о ревизіи монастыря въ 1836 г. Рукопись, хранится въ архивѣ Литовской дух. консисторіи). Настоятели монастыря, по уставамъ ордена, получали жалованья 150 злот. пол., изъ кружечнаго дохода 50 зл., всего 200 злотыхъ (30 р. сер.) (Дневникъ Полотскаго Софійскаго монастыря).

2) Смотри ниже стр. 321—322 текстъ и примѣчаніе.

3) Księga zawieraiąca w sobie uniwersały, ogłoszenia, ukazy, zalecenia urzędowe od roku 1797 do 1799 Сборникъ,—хранится въ монастырскомъ архивѣ.

непозволительныхъ связяхъ съ тамошними монахинями базиліанками [1]), непривержены къ богослуженію по обряду греко-восточныя церкви и онаго не наблюдаютъ; пропускаютъ воспоминаніе царской фамиліи въ ектеніяхъ.... Хотя вникая въ подробности означенныхъ свѣдѣній, я могъ удостовѣриться и самъ о неосновательности многихъ изъ нихъ; за всѣмъ тѣмъ однакожъ долгомъ считаю предостеречь васъ, отецъ Настоятель: о приложеніи бдительнаго надзора за внутреннимъ и внѣшнимъ управленіемъ ввѣренной вамъ обители и монашескаго общества, дабы не дать и малѣйшаго повода злонамѣреннымъ толкамъ и доносамъ; а также о обращеніи особеннаго вниманія за правильнымъ отправленіемъ богослуженія по обряду греко-восточныя нашея церкви. Съ тѣмъ вмѣстѣ поставляю вамъ въ обязанность продать имѣющіеся еще въ монастырской церкви органы" [2]). Іосифъ Сѣмашко, жившій въ это время (1835 г.) вдали отъ Вильны, въ Жировицахъ, или въ Петербурѣ, не вполнѣ повѣрилъ первымъ дошедшимъ до него свѣденіямъ о такомъ состояніи монастыря; но когда „толки и доносы" стали доходить до него все чаще и чаще и отъ рзныхъ лицъ, онъ вынужденъ былъ отправить одно изъ довѣренныхъ лицъ [3]) для ревизіи монастыря. Ревизія, произведенная въ октябрѣ 1836 г., подтвердила эти „толки и доносы". Всѣ эти обстоятельства привели Іосифа Сѣмашко къ мысли о необходимости закрыть Св.-Троицкій монастырь, который, какъ своею прошлою исторіею, со времени перехода его въ унію, такъ внѣшнимъ видомъ [4]) и внутреннимъ устройствомъ своей

---

1 Когда и кѣмъ основанъ при Св.-Троицкомъ монастырѣ женскій монастырь, сохранилось весьма мало свѣденій главнымъ образомъ отъ того, что всѣ грамоты и различныя бумаги, принадлежавшія этому монастырю, погибли въ р. Виліѣ при взятіи Вильны войсками царя Алексѣя Михайловича. Несомнѣнно, впрочемъ, что онъ существовалъ уже въ 1520 г., какъ объ этомъ свидѣтельствуетъ Валицкій въ предисловіи къ III части своей Исторіи Коденскаго костела, по словамъ котораго, въ этомъ монастырѣ, устроенномъ по уставу Св. Василія В., около 1520 г. жила Екатерина, дочь Яна Симоновича Сапѣги. Монастырь этотъ находился, вѣроятно, на томъ же самомъ мѣстѣ, на которомъ впослѣдствіи основался дѣвичій базиліанскій монастырь, т. е. рядомъ съ Троицкимъ монастыремъ, въ зданіи, въ которомъ нынѣ помѣщается духовенство каѳедральнаго собора. По отнятіи Св.-Троицкаго монастыря уніатами, православныя инокини переселились къ Св. Духову монастырю и на его дворѣ основали новый женскій монастырь, называвшійся Благовѣщенскимъ по имени находившейся въ немъ церкви Благовѣщенія.—Для болѣе удобнаго хожденія базиліанокъ въ Св.-Троицкую церковь, была устроена галлерея на столбахъ съ двора базиліанокъ чрезъ колокольню и монастырскій дворъ къ часовнѣ, находящейся въ Св.-Троицкой церкви по лѣвой рукѣ отъ входа. Базиліанки слушали богослуженіе или въ этой часовнѣ, или на хорахъ, сообщавшихся съ часовней особымъ ходомъ. Упомянутая галлерея уничтожена въ 1840 г. по распоряженію литовскаго архіепископа Іосифа (Сѣмашко, а въ 1841 г. закрытъ и самый монастырь дѣвичій; зданія его, со всѣмъ принадлежащимъ ему движимымъ и недвижимымъ имуществомъ, со всѣми дѣлами и документами, переданы въ вѣденіе причта Виленскаго Св. Николаевскаго каѳедральнаго собора (Актъ визиты 1804 г. Дѣло Св.-Троиц. м. 1840 г № 9; 1841 г. № 8).

2) Дѣло Св.-Троиц. м. 1835 г. № 18.

3) Лицо это въ настоящее время находится еще въ живыхъ и потому обнародованіе его отчета о ревизіи несвоевременно. Отчетъ этотъ хранится въ архивѣ Литовской духовной консисторіи.

4) Св.-Троицкая церковь по внѣшнему своему виду до позднѣйшаго времени походила на р.-католическій костелъ. Этотъ видъ придали ей базиліане, вѣроятно, въ 1709 г. послѣ пожара, истребившаго, по словамъ монастырскаго „Дневника", все, что можно было истребить внутри и внѣ церкви. Памятникомъ этого пожара служитъ сохранившаяся до настоящаго времени обгорѣлая лѣстница, ведущая на чердакъ церкви. Внутреннее устрйство церкви соотвѣтствовало ея внѣшнему виду. Старожилы виленскіе помнятъ еще иконостасъ, доставшійся отъ базиліанъ православнымъ и существовавшій до 1850 г. Это было что-то въ родѣ ширмъ, довольно грубой работы, которыя удобно было снять и вновь поставить. Сдѣлано это было, вѣроятно, въ угоду латинскому духовенству, которое такъ.

церкви, производилъ въ каждомъ русскомъ православномъ человѣкѣ грустныя воспоминанія [1]).

Между подлинными документами, напечатанными въ этомъ томѣ (№ 2—34), заслуживаютъ вниманія документы по дѣламъ такъ называемыхъ медовыхъ братствъ. Таково напр., постановленіе сапожниковъ римскаго обряда (1629 г.) о томъ, чтобы ,,никто изъ сапожниковъ греческаго обряда, упорно пребывающихъ въ схизмѣ (православіи), не смѣлъ исполнять, подъ угрозою штрафа, церковныхъ таинствъ и обрядовъ въ схизматической (православной) церкви, а только въ Св.-Троицкой церкви, пребывающей въ уніи съ костеломъ римскимъ" (№ 35). По всей вѣроятности, сдѣлали подобное же постановленіе и другіе цехи. Вотъ чѣмъ объясняется, между прочимъ, почему въ Вильнѣ, въ которой, со времени распространенія христіанства въ Литвѣ, преобладалъ русскій православный элементъ, такъ что въ XVI ст. въ ней было до 20 православныхъ церквей [2]), къ концу XVIII ст. считалось православныхъ жителей только 41 [3]).

Напечатанные подъ № 42, 43 и 44 ,,Дневники" базиліанскихъ монастырей Виленскаго Св.-Троицкаго и Полотскаго Софійскаго [4]) интересны во многихъ отношеніяхъ. Они знакомятъ какъ съ характеромъ и направленіемъ Базиліанскаго уніатскаго ордена, такъ и съ политическими событіями того времени. Въ этомъ послѣднемъ отношеніи заслуживаютъ вниманія сообщаемыя въ дневникахъ свѣдѣнія о временахъ перваго раздѣла Поль-

---

часто приглашалось базиліанами троицкими для совершенія богослуженія (какъ это видно изъ „Дневника"). Кромѣ главнаго алтаря, было здѣсь 9 малыхъ алтарей, устроенныхъ тоже въ р.-католическомъ вкусѣ. На алтарѣ св. Онуфрія стоялъ стеклянный гробъ съ останками Люцида (мученика?). Въ 1850 г. Правленіе Литовской д. семинаріи признало необходимымъ „устроить (и устроило) въ св. Троицкой церкви новый иконостасъ, сообразный благолѣпію храма, вмѣсто прежняго довольно неблаговиднаго", какъ сказано въ рапортѣ ректора семинаріи архим. Александра (нынѣ епископа Минскаго). Благодаря заботамъ б. ректора семинаріи архим. Іосифа (нынѣ епископа Ковенскаго), изысканы были средства на покрышу церкви желѣзомъ (вмѣсто черепицы) и на постройку купола вмѣсто задняго фасада, придававшаго церкви видъ р.-католическаго костела.

1) Мысль о закрытіи Св.-Троицкаго монастыря оффиціально заявлена была архіепископомъ Іосифомъ (Сѣмашко) въ отношеніи къ оберъ-прокурору Св. Синода въ 1842 году. Въ зданіяхъ монастырскихъ онъ предлагалъ помѣстить Духовную Семинарію, находившуюся въ это время въ м. Жировицахъ (Слонимскаго уѣзда, Гродненской губерніи). Мысль эта не была однако вполнѣ приведена въ исполненіе: правительство разрѣшило только помѣстить въ монастырѣ Литовскую духовную семинарію, которая и перенесена была сюда въ 1845 году. Въ томъ же году изъ принадлежавшихъ въ это время монастырю домовъ въ Вильнѣ одни отданы каѳедральному собору, другіе Св. Духову монастырю; Св.-Троицкому монастырю оставленъ одинъ только домъ.

2) Крашевскій, Wilno T. III. p. 61.

3) Дѣло (начав. въ 1795 г. № 99) по поводу прошенія, поданнаго игуменомъ Виленскаго св. Духова монастыря Даніиломъ въ Св. Синодъ о жалкомъ состояніи сего монастыря. Какъ видно изъ представленной игуменомъ Даніиломъ вѣдомости (6 Іюля 1797 г.) при единственной въ это время въ Вильнѣ православной Св.-Духовской церкви числилось прихожанъ „37 мужеска и 6 жен. пола". Дѣло хранится въ архивѣ Литовской дух. Консисторіи.

4) Софійская церковь въ Полотскѣ, по свидѣтельству польскихъ лѣтописцевъ, основана въ XI столѣтіи или Св. Владиміромъ В., или сыномъ его Изяславомъ, княземъ полотскимъ. Первоначально церковь эта была деревянная. По смерти Вячеслава и Давида Всеславовичей, прекращается родъ полотскихъ князей, ведущихъ свое начало отъ Владиміра и сына его Изяслава перваго полотскаго князя. Въ 1190 г. Литовскій князь Мингайло овладѣлъ этимъ городомъ и присоединилъ

ши. Составители дневниковъ, какъ видно изъ содержанія ихъ, большею частью настоятели монастырей, или ихъ помощники, были современниками и отчасти очевидцами описанныхъ ими событій. Какъ виленскіе, такъ особенно полотскіе базиліане, зорко слѣдили за политическими событіями и, нельзя сказать, чтобы равнодушно относились къ нимъ. Замѣчательно, между прочимъ, что какъ виленскіе, такъ особенно полотскіе базиліане, со страхомъ ожидавшіе прибытія русскихъ войскъ въ литовскія провинціи, говоря объ ихъ пребываніи въ Вильнѣ и въ Полотскѣ, не отмѣтили ни одного факта, который бы служилъ не къ чести русскаго оружія. Изъ дневниковъ, писанныхъ большею частью весьма неразборчиво, издатель выбралъ только то, что считалъ сколько нибудь интереснымъ въ историческомъ отношеніи.

Всѣ подлинные матеріалы, вошедшіе въ составъ X-го тома, хранятся въ архивѣ Виленскаго Св.-Троицкаго монастыря.

Средства на изданіе X-го тома даны Попечителемъ Виленскаго Учебнаго Округа Николаемъ Александровичемъ Сергіевскимъ.

Изданіемъ X-го тома завѣдывалъ О. Щербицкій при содѣйствіи Ф. Добрянскаго.

его къ своимъ владѣніямъ. По смерти Мингайлы, Полотское княжество досталось въ удѣлъ по наслѣдству младшему сыну его Генвилу. Генвилъ скоро женился на дочери тверскаго князя Бориса—Маріи. Благочестивая супруга умѣла такъ подѣйствовать на мужа, что Генвилъ первый между литовскими князьями принялъ христіанство подъ именемъ Юрія. Сынъ его Борисъ ознаменовалъ свое правленіе, между прочимъ, построеніемъ въ замкѣ каменнаго собора во имя св. Софіи, на мѣсто прежняго деревяннаго. Этотъ же князь построилъ въ Полотскѣ еще двѣ каменныя церкви съ монастыремъ на полотскомъ предмѣстьѣ, по другую сторону Двины, на рѣчкѣ Бѣльчицѣ, во имя Бориса и Глѣба и св. Параскевіи (Stryikowski ks. VI. rozd. X, XI, XII). Русскіе князья не разъ пытались возвратить этотъ городъ, и потому Полотскъ часто переходилъ изъ рукъ въ руки, отъ польскихъ королей къ русскимъ князьямъ и наоборотъ. До завоеванія Полотска Стефаномъ Баторіемъ въ 1579 г. въ городѣ и въ его окрестностяхъ было 11 православныхъ мужскихъ и женскихъ монастырей и 18 церквей. Съ утвержденіемъ польскаго владычества, особенно со введеніемъ уніи, ревностнымъ распространителемъ которой здѣсь былъ извѣстный полотскій архіепископъ Іосафатъ Кунцевичъ, въ Полотскѣ около 1621 г. православные не имѣли уже ни одной церкви. Какой-то дворянинъ, Иванъ Стабровскій, уступилъ православнымъ свой домъ, въ которомъ и была устроена церковь, какъ это видно изъ слѣдующей его записи отъ 16-го Іюня 1621 г. „Я Янъ Стабровскій ознаймую тымъ квитомъ моимъ, ижъ кгды вси церкви нашое старожитное релѣи грецкой и монастыри и церковь св. Софіи у замку, въ мѣстѣ Полотскомъ будучые, архіепископъ Іосафатъ, самъ оборотившися въ новую-унію, неслушне кгвалтомъ ихъ у насъ захватилъ, а ижъ бы хвала Бозка у насъ релѣи грецкой земянъ и мѣщанъ воеводства Полотскаго нигды неуставала, домъ Ерекго (Юрія) Стабровскаго, пана брата моего, который есть въ мѣстѣ Полотскомъ надъ рѣкою Двиною, за ужитемъ ихъ милости пановъ пріятеловъ моихъ земянъ воеводства Полотскаго, пановъ братій моихъ и мѣщанъ нѣкоторыхъ въ нашой старожитной релѣи грецкой, подъ послушенствомъ константинопольскаго патріарха вытрвалыхъ, далъ есть до часу слушного до отправованя набоженства водлугъ нашое св. релѣи грецкое, а для лепшей певности и далъ есмь мой квитъ запись подъ печатью моею“ (Памят. Кн. Витебской Губ. за 1864 стр. 151) Каѳедральный Софійскій соборъ перешелъ въ управленіе базиліанъ, которые основали при немъ свой монастырь и школу.

MEMORYAŁ

abo informacya i objasnienie klasztoru Wileńskiego cerkwi Przenaswiętszey Troycy, od jednego zakonnika reguły s. Bazylego W. w tym ze klastorze mieszkającego [1]) sporządzone z archiwum spraw tuteyszego klasztoru Wilenskiego roku 1701, ku pamięci i przestrodze przyszłym następującym starszym i przełożonym, tudziesz prokuratorom, gospodarzom i oekonomom tego mieysca.

Ktory Memoryał abo informacyą kto będzie adwertował, znaydzie originem od kogo i którego czasu cerkiew Wilenska przenasw. Troycy iest zmurowana, i co za nadanie za schizmy miała, kto nad nią rządy miał, i co za appa-

МЕМОРІАЛЪ

или собраніе свѣденій о Виленскомъ монастырѣ церкви Пресвятой Тройцы, составленный однимъ изъ монаховъ ордена Св. Василія В., живущимъ въ Виленскомъ монастырѣ, на основаніи дѣлъ архива этого монастыря, въ 1701 г. для памяти и для предосторожности будущимъ начальникамъ этого мѣста: прокураторамъ, хозяевамъ и экономамъ.

Кто будетъ читать этотъ меморіалъ, тотъ найдетъ въ немъ свѣденія о томъ: кѣмъ и когда построена Виленская Св.-Троицкая церковь, чѣмъ она надѣлена была при схизмѣ, [2]) кто ею управлялъ и въ чемъ обна-

---

1) Послѣ этихъ словъ другою рукою написано: X. Iana Oleszewskiego pod ten czas prokuratora a potym consultora zakonu. Внизу, подъ чертою, нѣсколько инымъ почеркомъ написано: Wypisał tę xięgę p. o. Ian Oleszewski, będąc prokuratorem, ktory potym był konsultorem przykładnym y dobrze w zakonie s. zasłuzonym. Уніатскій писатель XVIII в. Стебельскій, авторъ сочиненія: Dwa wielkie swiatła... czyli żywoty ss. Eufrozyny y Parascewii... Wilno 1781 г., вотъ что говоритъ о Янѣ Олешевскомъ: Oleszewski Ian, Z. S. B. W. (Zakonu S. Bazylego W.), będąc naprzód generalnym spraw zakonnych prokuratorem, potym przełożcnym w klasztorach Witebskim, Minskim, Borunskim i Torokanskim, w ktorych wielkie swoie podziś dzień pamiętne zostawił zasługi, nakoniec konsultorem albo sowietnikiem zakonu, umarł po r. 1720. Napisał kilka ksiąg w sprawach zakonnych, które pod róznemi znayduią się w pomienionych wyżey klasztorach tytułami, a mianowicie pierwsza: *Refutacya Informacyi xx. Jezuitow Połozkich o dobrach do ich Collegium należących* etc. R. 1699 w Wilnie drukowana; druga zaś: *Objaśnienie niektórych praw i konstytucyi zakonnych, przeciw gwałcicielom czwartego szlubu* *), Послѣднее сочиненіе сохранилось въ рукописи и до настоящаго времени въ архивѣ Виленскаго Св.-Троицкаго монастыря. Почеркъ этой рукописи тотъ же, что и Memoryała.

*) Базиліане, подобно іезуитамъ, при поступленіи въ орденъ, сверхъ трехъ монашескихъ обѣтовъ — послушанія, нищеты и цѣломудрія, давали еще четвертый обѣтъ: Votum non ambiendi dignitates (nie domaganie się o honory, niedomaganie się wyższych urzędow). Codex constitutionum Ordinis S. Basilii M. Typis monast. Poczajoviens. 1791 p. 19.

2) Т. е. во время принадлежности ея православнымъ. Schizma, schizmatycki — слова употребляемыя авторомъ по ненависти къ православнымъ, оставлены и въ русскомъ переводѣ для краткости выраженія.

rentia chwały Boskiey i klasztoru była; znaydzie i to w tym Memoryale kto y jako po nierządach schizmatyckich dzwignął to upadłe mieysce. Doczyta się iakiemi potym świątobliwi fundatorowie prawami, wolnosciami, swobodami, fundatiami nadali, zmocnili ten klasztor: na ostatek dowie się z tego Memoryały o przywileiach na wolną elekcyą archimandryty od s. p. krolow Ichmsciow; tudziesz o legatiach, funduszach, wieczystych zapisach na ziemskie dobra, kamienice mieskie i na pewne summy i insze possessije temu mieyscu s. od roznych dobrodzieiow nadanych i conferowanych. Wezmie też ztąd nie małą informacyą o przewodach prawnych i o rożnych z rożnemi transactiach, iako są iedne zawody prawne uspokoione i kwitacijami wiecznie umarzone, a drugie ieszcze in suspenso i w prawnym terminie zostaiące; jakie dochody z maiętnosci, kamienic i inszych accidencyj i co za trudnosci względem tych ze dobr w prawnych terminach ma i ponosi ten klastor: co wszystko nie dla czego się inszego sporządziło, tylko tą intentią i koncem, aby każdy na rządy tego mieysca przyjezdzaiący mogł miec we wszystkich namienionych rzeczach lumen i informacyą: iakoby z tego Memoryału miał snadne ułacnienie i pochop gdzie ma czego i na ktorym miejscu szukać, a nim ieszcze do tego przyidzie, iuz z opisania w kazdey sprawie statum causae, czytając oną mogł rzecz i transactią zrozumiec i tym postępkiem prędzey sobie radę dac, co ma czynic, tak co do domowych i potocznych spraw, iako co i do publiczych interessow będzie się sięgało: wiele bowiem na tym zależy, żeby każdy rządy tego mieysca trzymający, wiedział, co iego antecessorowie dobrego staraniem i pracą przysposobili, co drudzy przyczynili, jako się w trudnosciach męznie przeciwko adwersarzom zastanawiali, i iaki przykład successorom swoim zostawili, zeby z cnot

руживалась слава Божія и слава монастыря; найдетъ также въ этомъ Меморіалѣ свѣдѣнія и о томъ, кто возстановилъ этотъ пришедшій въ упадокъ монастырь послѣ схизматицкихъ безпорядковъ; узнаетъ, какими правами, вольностями, свободами и фундушами надѣлили и укрѣпили этотъ монастырь благочестивые фундаторы; узнаетъ, наконецъ, о привилеяхъ королевскихъ на свободное избраніе архимандрита, а также о легаціяхъ, фундушахъ и духовныхъ завѣщаніяхъ на земли, городскіе дома, на наличные деньги и другія имущества, пожертвованныя и записанныя этому монастырю разными благодѣтелями; узнаетъ также отсюда о судебныхъ процессахъ и разныхъ дѣлахъ, что одни изъ нихъ уже покончены и по нимъ получено удовлетвореніе, а другія только начаты; какіе доходы имѣетъ этотъ монастырь съ имѣній, домовъ и другихъ источниковъ, и въ какое затруднительное положеніе поставленъ монастырь по поводу судебныхъ процессовъ объ этихъ имѣніяхъ. Все это сдѣлано съ тою цѣлію, чтобы всякій вступающій въ управленіе этимъ монастыремъ, могъ имѣть о всѣхъ вышеупомянутыхъ вещахъ точныя и подробныя свѣденія и, не приступая еще къ дѣлу, могъ бы уже знать, гдѣ, чего и на какомъ мѣстѣ искать, а узнавши положеніе каждаго дѣла, будутъ ли это домашнія, текущія дѣла, или имѣющія общественный интересъ,—могъ бы скорѣе уразумѣть сущность процесса и сообразить что нужно дѣлать. Весьма важно также и то, чтобы каждый управляющій этимъ мѣстомъ видѣлъ, что хорошаго сдѣлали своими заботами и трудами его предшественники, какъ мужественно отстаивали свои права и что именно оставили для своихъ преемниковъ, — и имѣя предъ собою примѣръ ихъ добродѣтелей и ревности, сами возъ-

onych i gorliwości biorąc sobie wzor ich pożycia do podobnych prac w zakonie swiętym zachęncac się mogli.

Cerkiew y monastyr Wilenski.

Za Olgierda ieszcze wielkiego xięcia Litewskiego, skoro tylko chwalebnym za Chrystusa męczeństwem trzey swięci męczennicy górę tę, która potym Troicką nazwana, gdzie głowy swe połozyli, sławną chrzescianstwu uczynili, zaraz iuz to mieysce, za obrzydzeniem pogaństwa, (ktorzy na te gurę i patrzać nie mogli) do chrzescian należało. Albowiem uprosiwszy onę sobie u xięcia Olgierda, a czcząc reliquie s. Bozych, z rożnych stron chrzęscianie się tu schadzali i nabożeństwo swoje miewali. Potym, za pomnożeniem się wiary swiętey w Litwie, na tym że mieyscu cerkiewka drewniana ku czci i chwale Troycy Przenaswiętszęy zbudowana była, y przy niey lub to swiecki kapłan, lub podobno zakonnicy mieszkali, o czym informatiey z archiwum zadnego miec nie możemy; a za czasem gdy ta cerkiewka starożytnoscią się zruinowała, tedy jasnie oswiecony Xże Iwanowiez Ostrogski kasztellan wilenski hetman w. xięstwa Litewskiego etc., wyprawuiąc się na woyne przeciwko pogranicznemu nieprzyiacielowi Moskalowi, uczynił wotum, iz gdzieby spomienionego nieprzyiaciela otrzymał zwycięstwo, tedy miał dwie cerkwie wymurowac w Wilnie, jednę na chwałę Troycy Prenasw. na górzę, gdzie na pamiątkę trzech męczennikow cerkiewka stała drewniana, a drugą na czesc S. Mikołaia. W czym gdy doznał łaski Boskiey, a nieprzyiaciela na głowę poraził, te cerkwie obiedwie wystanowił, iako o tym swiadczy

имѣли бы охоту къ совершенію подобныхъ дѣлъ.

Церковь и монастырь Виленскій.

Еще при Ольгердѣ великомъ князѣ Литовскомъ, когда три св. мученика славными страданіями своими за Христа прославили гору, (гдѣ они сложили свои головы). названную впослѣдствіи Троицкою,— мѣсто это, презираемое язычниками, (которые и смотрѣть на эту гору не могли), стало принадлежать христіанамъ. Они, выпросивши у князя Ольгерда это мѣсто въ свою собственность и, почитая мощи Святыхъ Божіихъ, стали сходиться сюда для отправленія своего богослуженія. Потомъ, съ распространеніемъ св. вѣры въ Литвѣ, на этомъ мѣстѣ выстроена была небольшая деревянная церковь въ честь и хвалу Пресвятой Троицы. Кто при ней жилъ, бѣлый ли священникъ или монахи, въ архивѣ нѣтъ объ этомъ никакихъ свѣденій. Съ теченіемъ времени, когда церковь эта по ветхости разрушилась, князь Константинъ Ивановичъ Острожскій, каштелянъ виленскій, гетманъ в. кн. Литовскаго и пр. отправляясь въ походъ противъ Русскихъ, далъ обѣтъ, въ случаѣ побѣды надъ врагами, выстроить двѣ церкви въ Вильнѣ: одну въ честь Пресвятой Троицы, на горѣ, гдѣ въ память трехъ мучениковъ стояла деревянная церковь, а другую — въ честь св. Николая. По милости Божіей онъ разбилъ непріятеля на голову и построилъ обѣ церкви, какъ свидѣтельствуетъ объ этомъ привилей короля Сигизмунда перваго, данный кн. Острожско-

przywiley [1]) s. pamięci krola Zygmunta pierwszego temuż xiążęciu Ostrogskiemu na murowanie tych cerkwiy pod datą roku 1514 nadany. O czym czytay xięgę bractwa Wilenskiego przeciwko Sinopsim [2]) schizmatyckiemu wydaną, tam znajdziesz ten przywilej inferowany, a z Hierarchey Cierkewney przez ojca Iana Dubowicza, archimandryty Dermanskiego wydaney, doydziesz i doczytasz się, ze ten consens na murowanie cerkwi mogł być uproszony u krola Zygmunta za metropolity Jozefa Sołtana przychilnego wielce do iednosci s., ktory zyiąc, iako opisuie ten ze Dubowicz, około roku 1497. (tego Jozefa, że iednosci pilno postrzegał, zowie kronika Moskiewska łacinnikiem), na juryzdykę duchowną uprosił przywiley u tegoz krola Zygmunta w roku 1511 trzema laty przed załozeniem cerkwi S. Troycy. O czym w xiędze bractwa Wilenskiego: O prawach i wolnosciach [3]) fol. 20. Ta cerkiew od fundatora swego xcia Ostrogskiego nie miała żadnego nadania, i nie znayduie się zaden dokument, ieżeli przez kogo inszego tu na tym mieyscu klasztorek był pobudowany, i co za frequentia zakonnikow bydz mogła; owszem dochodzę z xięgi: Obrona iednosci Cerkiewney, wydaney pod rokiem 1617, że w wielkiey mizeryey za schizmy zostawał.

му на постройку этихъ церквей въ 1514 г., выдержки изъ котораго приводятся въ книгѣ, изданной Виленскимъ братствомъ противъ изданнаго православными „Синопсиса.“ Въ книгѣ „О iерархiи церковной,“ изданной Яномъ Дубовичомъ, архимандритомъ Дерманскимъ, прочитаешь, что это согласiе на постройку церквей могло быть испрошено у короля Сигизмунда при митрополитѣ Iосифѣ Солтанѣ, сочувствовавшемъ святой унiи и жившемъ, какъ говоритъ тотъ же Дубовичъ, около 1497 г. Этого Iосифа за его приверженность къ унiи, хроника Московская называетъ латинникомъ. Въ 1511 г., за три года до закладки Св.-Троицкой церкви, онъ выпросилъ у того же короля Сигизмунда привилей на духовную юрисдикцiю о чемъ смотри въ книгѣ братства Виленскаго: „О правахъ и вольностяхъ“, л. 20.

Церковь эта фундаторомъ своимъ—княземъ Острожскимъ ничѣмъ не была надѣлена, и нѣтъ ни одного документа, изъ котораго было бы видно, что имъ, или кѣмъ либо другимъ на этомъ мѣстѣ былъ основанъ монастырь и чѣмъ жили монахи. Напротивъ того, изъ книги „Obrona jedności cerkiewney“, изданной въ 1617 году, видно, что при схиз-

1) Напечатанъ въ Собранiи древ. грамотъ и актовъ гг. Вильны, Ковна и Трокъ. Ч. II № 6. Годъ этого документа здѣсь ошибочно показанъ 1590, а не 1514.

2) Sinopsis, albo krotkie spisanie praw, przywilejow.... od nay. królow polskich.... przezacnemu, starowiecznemu narodowi Ruskiemu nadanych.... nakształt rocznych dziejow Ruskich w osobie obywatelow koronnych y W. X. Litt. religii starozytney Greckiey w Christusie braci duchownych i swiekich bractwa cerkiewnego Wilenskiego uprzywilejowanego. Изд. 1632.

Противъ этого сочиненiя унiатское Св.-Троицкое братство издало въ томъ же 1632 г. сочиненie подъ заглавiемъ: Jednośc Swięta Cerkwie Wschodniey i Zachodniey od początku wiary S-tey Katolickiey obficie roskrzewiona w Ruskie kraje od przyjęcia krztu s. szczęśliwie zawitała. Prawami y przywilejami od nay. krolow i. m. polskich potężnie warowana, przeciw skryptowi Synopsis nazwanemu...., wystawiona przez bractwo Wilenskie Przen. Trzycy w iednosci z kosciołem Rzymskim będące.

3) Сочиненiе это издано въ 1632 г. Св.-Троицкимъ унiатскимъ братствомъ противъ вышеупомянутаго „Синопсиса“ подъ слѣдующимъ заглавiемъ: Praway przywileje od Naj. Królow Ich Mci Polskich i W. X. Litews., nadane obywatelom korony Polskiey i W. X. Litt. Religiey greckiey w Jedn osci z kosciołem Rzymskim będącym.

O czym w. o. Krewza, autor namienioney xięgi, tak pisze: „Ten klasztor przyszedł był do takiego zniszczenia, ze podczas po jednemu popu swieckiemu w nim bywało, i ci z wielką trudnoscią dla niedostatkow, na ktore się uskarzali, zatrzymać się mogli. Mieysce tak sposobne, iakiego żaden zakon w Wilnie niema, pustkami stało, mury się waliły, nikt ich nie naprawował, mieszkać tez ludziom zakonnym nie było gdzie, pokrzywami wszystek monaster był zarosł; a to ztąd poszło, ze swieccy ludzie wziowszy władzę nad duchownemi, więcey swoiey prywaty i pozytkow upatrowali, nieżeli starali się o pomnożenie chwały Boskiey; ktorego to czasu acz niezłą opatrzone to mieysce fundacią przez kniazia Matfiea Mikitinicza Hołowczynskiego. Jednak przez interessowanie się do tych dobr osob swieckich i przez nie słuszną onych administratią, musiał klasztor one utracić, tak ze iuz od lat stu nie iest onych possessorem, lubo ieszcze mogła by się poprzec ta sprawa, bo dwuch archimandrytow, to iest Krewza i Dubowicz przez lat trzydziescie i więcey wiodąc z roznemi o te dobra prawo, wiele dokumentow, dekretow oczewistych zostawili. O ktorey fundacyey te statum causae namieniam.

мѣ монастырь этотъ находился въ великой нуждѣ. Объ этомъ Кревза, авторъ упомянутой книги, такъ пишетъ: „Монастырь этотъ пришелъ въ такой упадокъ, что иногда въ немъ былъ только одинъ священникъ, да и тотъ держался съ трудомъ, по причинѣ бѣдности. Такое удобное мѣсто, какимъ въ Вильнѣ не владѣлъ ни одинъ изъ монашескихъ орденовъ, находилось въ запустѣніи; каменныя постройки разрушались и никто ихъ не поправлялъ; негдѣ было жить монахамъ; весь монастырь заросъ крапивой. Все это произошло отъ того, что свѣтскіе люди, захвативши власть надъ духовными, болѣе старались о своихъ выгодахъ, чѣмъ объ умноженіи славы Божіей. Монастырь этотъ получилъ значительный фундушъ отъ князя Матѳея Никитича Головчинскаго; но благодаря притязаніямъ на это имѣніе людей свѣтскихъ и дурной администраціи, утратилъ и этотъ фундушъ, такъ что уже лѣтъ около ста не владѣетъ имъ, хотя дѣло могло бы быть еще поправлено, такъ какъ два архимандрита, Кревза и Дубовичъ, около тридцати слишкомъ лѣтъ ведя процессъ съ разными лицами объ этомъ фундушѣ, оставили много выписей декретовъ и документовъ. Сообщу теперь краткое свѣденіе объ этомъ фундушѣ.

Fundacya kniazia Matfieia Mikitinycza Hołowczynskiego dobr Swintynik i Purwinik.

Ten pomieniony fundator maiąc swoje obszerne dobra w powiecie kowienskim nazwane Jezna a dispozytią uczyniwszy, aby z żoną swoią pochowany był w cerkwi S. Troycy, odłączył dwa folwarki od maiętnosci Jezna i zapisał one wiecznoscią cerkwi przenasw. Troycy dwoiakim funduszem, to iest: folwarek Swintyniki na ewangeliey, ktorą nadał teyze cerkwi w roku 1536; a Purwiniki ostat-

Фундація князя Матѳея Никитича Головчинскаго имѣній Свинтыники и Пурвиники.

Этотъ фундаторъ, владѣвшій въ Ковенскомъ повѣтѣ обширнымъ имѣніемъ Езна, сдѣлалъ распоряженіе, чтобы онъ и его жена были погребены въ Св.-Троицкой церкви; для этого онъ отдѣлилъ отъ имѣнія своего Езна два фольварка и записалъ ихъ въ вѣчное владѣніе Св.-Троицкой церкви двоякою записью: фольваркъ Свинтыники записалъ на евангелія, пожертвованномъ имъ

niey woli swoiey testamentem przed krolem Zygmuntem Augustem approbowanym w roku 1539 nadał i fundował. Przyczyna utracenia tych folwarkow z kilką wsiami, iakom namienił, była z złych rządow schizmatyckich, a zwłaszcza swieckich ludzi, ktorzy nad tym klasztorem i nad duchownemi maiąc zwierzchnosc, sami dobrami klasztornemi administrowali i pozytkami ich się uwodząc, ieden przed drugim u krolow administracyą onych sobie upraszał, collatorow Hołwczynskich za nic sobie maiąc. I tak gdy te dobra w dysposytią swiecką popadali, często iuż onych zazywali nie iako ziemskiey fundacyi, ale iakoby od krolow nadaney; przyszło za tym ze w roku 1572 kniaziowie Szczęsny y Ian Iarosławowiczowie Hołowczynscy, wnukowie kniazia Matfieia Mikitynicza Hołowczynskiego, na dobra Swintyniki i Purwiniki naiachawszy, gwałtowną z nich expulsyą uczynili, i te folwarki znowu do maiętnosci Jezney przyłączyli. Oco było prawo pierwiey z Hołowczynskiemi, a potym po zeysciu ich z tego swiata, gdy successiwe na ich siostrę i. m. p. Kiszczyną, woiewodziną mscisławską, te dobra przypadły, a ona z męzem swoim maiętnosc Jeznę i z zaiachanemi folwarkami zbyła wiecznoscią i m. p. Stephanowi Pacowi podkanclerzemu W. X. Litewskiego, tedy z imc. p. Pacem, iako possessorem, wiele o te expulsyą zaszło oczewistych dekretow, tak ziemskich kowienskich, iąko i trybunalskich. A naostatek gdy ta sprawa dekretem trybunalskim w roku 1638 odesłana była do ziemstwa na finalną rosprawę, na ten czas imc. pan podkanclerzy jedne roki zwłokszy przypozwaniem ewiktorow, a potym w roku 1640 na drugich i trzecich zastawiwszy się obłozną chorobą, prędko po takowych obmowach zszedł z tego swiatu. A po smierci i. m. p. podkanclerzego w. o. Dubowicz archimandryta Wilenski, kończąc tę sprawę z successorami nieboszczykowskiemi, zapozwał

той же церкви въ 1536 г., а Пурвиники записалъ въ духовномъ завѣщаніи, утвержденномъ королемъ Сигизмундомъ Августомъ въ 1539 г. Причина потери этихъ двухъ фольварковъ съ нѣсколькими селами заключалась, какъ я уже упоминалъ, въ дурномъ управленіи православныхъ, а главнымъ образомъ въ томъ, что свѣтскіе люди, захвативши власть надъ монастыремъ и надъ духовными, сами заправляли дѣлами монастырскими и для пользованія доходами его — одинъ передъ другимъ выпрашивали у королей привилеи на управленіе монастырскими имѣніями, не обращая ни малѣйшаго вниманія на колляторовъ Головчинскихъ. Такъ какъ имѣнія эти часто попадали въ распоряженіе свѣтскихъ людей, то на нихъ стали смотрѣть не какъ на земскую фундацію, а какъ на имѣнія пожалованныя королями. Дошло до того, что въ 1572 г. князья Щасный и Янъ Ярославовичи Головчинскіе, внуки князя Матѳея Никитича Головчинскаго, наѣхавши на Свинтыники и Пурвиники, насильно отняли ихъ и опять присоединили къ имѣнію своему Езнѣ. Объ этомъ велось дѣло сначала съ Головчинскими, а потомъ, когда по смерти ихъ имѣнія эти перешли во владѣніе сестры ихъ, по мужу Кишчиной воеводины мстиславской, а она имѣніе свое Езну съ упомянутыми фольварками продала Стефану Пацу, подканцлеру в. кн. Литовскаго, дѣло объ этомъ изгнаніи велось съ Пацомъ, какъ владѣльцемъ этихъ имѣній. По этому дѣлу состоялось много декретовъ какъ земскихъ ковенскихъ, такъ и трибунальскихъ. Наконецъ, когда дѣло это трибунальскимъ декретомъ въ 1638 г. отослано было въ земскій ковенскій судъ для окончательнаго рѣшенія,— его милость г. подканцлеръ, проволокши дѣло въ первый срокъ требованіемъ явки въ судъ пору-

samą i. m. p. podkanclerzyną i synow trzech Stanisława. Krzysztofa i Mikołaia Pacow na roki Troickie w roku 1641, gdzie po długich controwersiach i po dowiedzioney z zaiachanych dobr expulsyey sąd ziemski oycu archimandrycie sam trzeciemu przysięgę nakazawszy, Swintyniki i Purwiniki przysądził. A patron przeciwney strony zadawszy, ze klasztor expulsyey wprzody wygrawac nie moze, az pierwiey zeby dowiodł iż in possesione tych dobr zostawał, od takiey sententiey do sądu głownego trybunalnego appellował. A po apellacyj zaszłey sąd trybunalski dekret ziemski kowienski ratione expulsyey przysądzoney za niewazny uznawszy, znowu te sprawę aby klasztor funduszami probował, iezeli w possessij te dobra kiedy miał, na skuteczńę rosprawę odesłał w tym ze roku 1641. Po ktorym dekrecie i po odesłaniu tey sprawy do ziemstwa sąd ziemski fawor czyniąc przeciwney stronie, nie sądził rokow az do roku 1647. Gdzie w tym czasie z rownego działu między bracią, dostaię się maiętnosc Jezna na częsc i. m. p. Krzysztofa Paca, pierwiey chorązego, a potym kanclerza w. x. Litewskiego, ktory gdy był przypozwany w tym ze roku 1647 na roki Trzy-krolskie od oyca Ławrentego Kaleniki Wołkowicza, iako starszego na ten czas wilenskiego, który po tym Dubowiczu za patentem imci x. Sielawy metropolity, rządy tego mieysca sprawował, na ten czas imsc p. chorązy w. x. Litt. w. o. Wołkowiczowi nieaktorstwo zadał z tey przyczyny, ze dotąd o te dobra nie starsi, ale archymandrytowie prawem czynili, i lubo to o. Wołkowicz patentem xdza metropolity aktorstwo ukazywał, y do tego że więcey się ta sprawa do klasztoru sciąga, a nizeli do osoby starszego, i cały klasztor iest oney aktorem, iednak mimo to wszystko milczenie oycu Wołkowiczowi nakazano, i gdy appelował do trybunału, i appelacyey nie dopuszczono. O co od tegoz

чителей, а потомъ во второй и третій срокъ, въ 1640 г. сказавшись больнымъ, скоро послѣ того умеръ. По смерти е. м. п. подканцлера о. Дубовичъ, архимандритъ виленскій, желая покончить это дѣло съ наслѣдниками покойнаго, въ 1641 г. позвалъ на троицкую сессію суда жену подканцлера съ сыновьями ея Станиславомъ, Криштофомъ и Николаемъ Пацами. Здѣсь послѣ долгихъ препирательствъ и по учиненіи дознанія объ изгнаніи изъ этихъ имѣній, судъ земскій присудилъ ихъ о. архимандриту съ тѣмъ однако, чтобы онъ присягнулъ самъ третій. Противная сторона заявивши, что монастырь не можетъ доказывать изгнанія изъ этихъ имѣній, пока не докажетъ, что онъ дѣйствительно законно владѣлъ ими, апеллировала на это рѣшеніе земскаго суда въ судъ трибунальный. По этой апелляціи судъ трибунальный, кассировавши рѣшеніе земскаго Ковенскаго суда, опять, въ томъ же 1641 г., передалъ это дѣло для подробнаго разслѣдованія, съ тѣмъ чтобы монастырь фундушевыми записями доказалъ, что онъ владѣлъ нѣкогда этими имѣніями.

Послѣ такого декрета судъ земскій, потворствуя противной сторонѣ, не далъ хода этому дѣлу до 1647 г. Въ это время, по раздѣлу между братьями, имѣніе Езно досталось Криштофу Пацу, сначала хорунжому а потомъ канцлеру в. кн. Литовскаго, который, будучи позванъ въ томъ же 1647 г. о. Лаврентіемъ Каленикою Волковичомъ, управлявшимъ послѣ Дубовича монастыремъ по патенту митрополита Селявы въ званіи старшаго,—отстранилъ о. Волковича отъ веденія дѣла по той причинѣ, что прежде это дѣло вели не старшіе, а архимандриты, и хотя Волковичъ доказывалъ свои права на веденіе дѣла патентомъ митрополита и тѣмъ, что здѣсь дѣло касается монастыря, а не лично старшаго, и

oyca Wołkowicza iest zaniesiona protestacya i pozwy o niedopuszczenie appelacyey po urząd wyniesione i natym terminie ta sprawa w roku 1647 zawieszona została, nie maiąc nie wiedziec dla czego dalszey promulgatiey, az do tego roku 1701, od ktorego tylko siedm lat zostaie do wyscia dawnosci ziemskiey, 60 lat duchowienstwu według konstytutiy pozwoloney.

Przyczyna ta mogła bydz zaniechania tey sprawy, pierwsza: Moskiewszczyzna, ktora po zadanych pozwach po urząd w lat kilka nastąpiwszy do lat dziesiątka ledwie uspokoiona była; druga: possessor maiętnosci Jezna i. m. p. Krzysztoph Pac gdy został kanclerzem w. x. Litewskiego i potym że się zmocnił był dom Pacowski w Litwie, maiąc naywyższe dygnitarstwa w domu swoim, mogł naszych odstraszyć od dalszego procederu tey sprawy; abo też podobnieysza, iż za opuszczeniem archiwum przez przełożonych i nie maiąc takiego, ktory by zawiadywał sprawami, z zapomnienia i niewiadomosci co się dzieie w sprawach, ta fundacya porzucona została. Ze się iednak pracowało nad sporządzeniem *status causae* w tey sprawie, do ktorey iako i do całych spraw, funduszow i inszych dokumentow na Swintyniki i Purwiniki zebranych i porządnie zcombinowanych odsyłam; teraz pro informatione regestr tych spraw czym by się possessyja mogła dowiesć Swintynik i Purwinik krótki tu kładę.

что истцомъ въ этомъ дѣлѣ считается монастырь, однако, не смотря на эти доводы, ему приказано было молчать и недозволено было даже апеллировать въ судъ трибунальный, когда онъ этого пожелалъ. О. Волковичъ подалъ протестацію и позовъ суду о недозволеніи ему апелляціи. На этомъ дѣло и остановилось въ 1647 г. и неизвѣстно почему не имѣло дальнѣйшаго движенія до настоящаго 1701 г., отъ котораго остается только семь лѣтъ до окончанія срока земской шестидесятилѣтной давности, предоставленной духовенству конституціею. Причины такого дурнаго исхода этого дѣла были слѣдующія: вопервыхъ, война съ Москвою, которая, начавшись вскорѣ послѣ того, какъ были посланы позвы суду, была окончена едва черезъ десять лѣтъ; вовторыхъ, владѣлецъ имѣнія Езна, Кр. Пацъ, сдѣлавшись канцлеромъ в. кн. Лит., при могуществѣ Пацовъ, занимавшихъ высшія государственныя должности, и а владѣвшихъ громадными имѣніями, могъ пригрозить нашимъ, чтобы они не продолжали этого дѣла. Но, всего вѣроятнѣе, фундація эта была оставлена безъ вниманія по забвенію и не знакомству съ архивными дѣлами вслѣдствіе запущенности архива и отсутствія лица, которое бы завѣдывало веденіемъ монастырскихъ дѣлъ. Но что все таки было сдѣлано кое что по этому процессу, это видно изъ разнаго рода документовъ на Свинтыники и Пурвиники, приведенныхъ теперь въ порядокъ, къ которымъ и отсылаю читателя. Здѣсь же для свѣденія предлагаю краткій реестръ документовъ, на основаніи которыхъ монастырь могъ бы домагаться Свинтыникъ и Пурвиникъ.

Regestr spraw na Swintyniki, alias Kurniszki y Purwiniki, z ktorych się pokazuie ze tych dobr klasztor był possessorem przez lat 36.

1. Extrakt funduszu kniazia Matfieia Mikitynicza Hołowczynskiego w roku 1536 January 14 na ewangelij nadanego, a aktykowanego w ziemstwie Wilenskim anno 1639 January 14, ktorym w powiecie Kowienskim nadał cerkwi s. Troycy folwarek Swintyniki przy siele Kurniszkach, i Siewielany takze do tego nalezą.

2. Testament kniazia Matfieia Hołowczynskiego roku 1539 mca Marca sporządzony a approbowany tegoz roku mca 8-bra od krola Zygmunta Augusta, w którym te się słowa znaydują:

Перечень документовъ на Свинтыники, иначе Курнишки, и Пурвиники, изъ которыхъ видно, что монастырь владѣлъ ими 36 лѣтъ.

1. Извлеченіе изъ фундушевой записи князя Матѳея Никитича Головчинскаго, сдѣланной на евангеліи въ 1536 г., генваря 14, явленной въ Виленскомъ земскомъ судѣ въ 1639 г. генваря 14. Этою записью князь пожаловалъ Св.-Троицкой церкви фольваркъ Свинтыники съ деревнями Курнишки и Севеляны въ Ковенскомъ повѣтѣ.

2. Завѣщаніе князя Матѳея Никитича, составленное въ мартѣ 1539 г. и утвержденное королемъ Сигизмундомъ Августомъ въ октябрѣ того же года. Въ немъ между прочимъ сказано:

„Дворецъ Пурвиники со всимъ надалисмы на церковь Св. Троицы въ мѣстѣ Виленскомъ; за то архимандрыты будутъ повинни на вѣки за здоровіе жоны и дитей нашихъ Бога просити."

3. Kwit poborowy extraktem z ziąg skarbowych w roku 1638 wydany, gdzie opisuie, ze z Swintynik, iako z dobr cerkiewnych, szerebszczyzny [1]) podwakrotnie na roku 1548 płacono, a pisze ze nie z iednego dworu, ale z dworców, to iest Swintynik i Purwinik.

4. Kwit poborowy w roku 1638 extraktem wydany zapłacenia szerebszczyzny na rok 1560 i 1556 od ludzi Swintynickich i Kurniszskich.

5. Extrakt z ziąg skarbowych z regestru rewizorskiego rewizorow króla Imci, gdzie pod rokiem 1560, opisuiąc grunta krolewskie, zmiankę czyni, ze grunty sioła Koyryszek ku południowi leżą do ziem metropolity Wilenskiego; ztąd podobna metropolitą Wilenskim ty-

3. Квитанція, выписанная изъ книгъ скарбовыхъ 1638 г., въ которой написано, что посеребщина съ Пурвиникъ, какъ имѣнія церковнаго, уплочена въ 1548 г. дважды; но не съ одного дворца, „а съ дворцовъ", т. е. Свинтыникъ и Пурвиникъ.

4. Квитанція, выписанная изъ книгъ въ томъ же 1638 г., въ полученіи посеребщины съ крестьянъ Свинтыникскихъ и Курнишскихъ за 1560 и 1556 гг.

5. Выпись изъ книгъ скарбовыхъ изъ отдѣла ревизорскаго, гдѣ королевскіе ревизоры, описывая королевскія земли, замѣчаютъ между прочимъ, что земля села Койрышекъ простирается на югъ до земли Ви-

1) Serebszczyzna, дань, которую руcскіе поголовно платили татарамъ серебромъ; такую же дань впослѣдствіи и в. князья Литовскіе собирали съ русскихъ земель. На Виленскомъ сеймѣ 1551 г. постановлено было брать съ земель Литовской, Русской и Жмудской по 5 грошей отъ сохи въ теченіи трехъ лѣтъ. Линде. Słow. pol. T. V. p. 265.

tułuie, ze ten klasztor za schizmy pod sprawą dwóch metropolitow zostawał, to jest Sylwestra i Iony, i oni temi dobrami administrowali, i dla tego w rewizyey zowie *dobrami metropolity*.

6. Przywiley krola Zygmunta Augusta an. 1562 Frydrychowi Szumlinskiemu burmistrzowi Wilenskiemu na Swintyniki y Korzysc.

7. Przywiley krola Zygmunta Fieodorowi Bielkiewiczowi, ktoremu monastyr Wilenski z cerkwią i dobrami conferował pod pretextem tego ze ma bydz archimandritą, a nim duchownym zostanie, aby miał w klasztorze namiesnika swego, a iego iuz aby iako archimandryty słuchali. Data tego przywileiu 1568 z podaniem dworzanskim.

8. Kopia z listu krola Zygmunta Augusta ktorym konfirmuie zamiany gruntow sioła Wieluncow. 1565 Febr. 3.

9. Kwit poborowy 1566 xiędzu Silwestrowi metropolicie dany, ktory przy inszych dobrach i z folwarku Swintynickiego poglówne zapłacił od głowy po groszy trzy.

10. List Stanisława Hamszy, ktory uwiązuie Bielkiewicza w monastyr i folwarki. Anno 1567.

11. Obwieszczenie od Zygmunta Augusta zakonnikom, aby za archimandrytę przyimowali Bielkiewicza. 1567.

12. Krolewski list do dworzanina, aby Wielkowiczowi burmistrzowi Wilenskiemu podał monastyr i dobra w possessią. 1567.

13. Protestacya in anno 1569 urzędnika metropolego na urzędnika Ieznienskiego, ze Siewięluny y Kurniszki gwałtownie zaiachawszy przez niedziel pięć ludzi do roboty przymuszał, a potym po pięciu niedzielach znowu te wsi przywrócił.

ленскаго митрополита. Такъ названа эта земля, вѣроятно, потому, что монастырь (Св.-Троицкій), во времена схизмы, находился въ вѣденіи двухъ митрополитовъ, Сильвестра и Іоны, которые управляли также и этими имѣніями.

6. Привилей, данный въ 1562 г. Сигизмундомъ Августомъ виленскому бурмистру Фридриху Шумлинскому на Свинтыники и Корысть.

7. Привилей, данный въ 1568 г. Сигизмундомъ Августомъ Өеодору Бѣлькевичу на управленіе Св.-Троицкимъ монастыремъ съ принадлежащими къ нему имѣніями подъ предлогомъ, будто онъ будетъ архимандритомъ, а до тѣхъ поръ, пока онъ сдѣлается духовнымъ, чтобы имѣлъ въ монастырѣ намѣстника, а ему (Бѣлькевичу) подчинялся бы монастырь какъ архимандриту. При этомъ привилеѣ есть листъ дворянина о передачѣ Бѣлькевичу монастыря.

8. Копія листа Сигизмунда Августа, которымъ конфирмуетъ замѣну полей села Велюнцовъ. 1565 г. февр. 3.

9. Квитанція, данная въ 1566 г. митрополиту Сильвестру въ полученіи отъ него поголовнаго сбора, между прочимъ и съ имѣнія Свинтыникъ, по три гроша съ головы.

10. Листъ (увязчій) Станислава Гамши о вводѣ Бѣлькевича во владѣніе монастыремъ и фольварками. 1567 г.

11. Объявленіе Сигизмунда Августа монахамъ, чтобы они признавали Бѣлькевича за архимандрита. 1567.

12. Листъ королевскій дворянину о томъ, чтобы онъ передалъ Бѣлькевичу во владѣніе монастырь съ принадлежащими къ нему имѣніями. 1567 г.

13. Протестація урядника митрополичьяго на урядника Езненскаго о томъ, что

14) Protestacya p. Dzierszki na Fiedora Bielkiewicza, iz poddani monastyrscy dworca Swintynickiego w siele monastyrskim Siewielanach zabili p. Dzierszka. 1569.

15. Dekret magistratu Wilenskiego przeciw Bielkiewiczowi strony poddanych Swintynickich o zabicie p. Dzierszki 1570, od ktorego appelował do krola Imsci.

16. Dekret krolewski p. Dzierszka z tym ze Bielkiewiczem utwierdzaiący dekret mieski, w ktorym zmianka o dworu Swintynickim, ze i na ten czas possessorem był klasztor. An. 1570.

17. List upominalny od urzędu ziemskiego Kowienskiego w załobie p. Ierzego Hrekowicza aby xiądz metropolita z poddanych Swintynickich odprawę czynił. 1571.

18. Zeznanie woznego Trockiego o gwałtowne nasłanie przez Hołowczynskiego na dworzec Swintynicki oyca metropolity.

19. List od kniazia Szczęsnego Jarosławowicza Hołowczynskiego pisany do p. Dzierszka podkomorzego trockiego (pilno potrzebny) w ktorym sam się przyznawa possessyą dworu Swintynickiego.

20. List i. m. p. Chodkiewicza marszałka naywyzszego w xstwie Litewskim do p. p. Hołowczynskich za metropolitą Ioną pisany, iako do szwagrow swoich, interceduiąc aby Swintyniki byli przywrocone, pod datą roku 1573, gdzie i o list upominalny proszono, ale iako przyiaciel ieszcze z nim zatrzymawszy, prywatnym listem p. p. Hołowczynskich upomina.

21. Dział Hołowczynskich w roku 1578 gdzie na Iarosława Iarosławowicza Hołowczynskiego przy Ieznie dostały się i Swintyniki.

онъ насильно отнялъ Севеляны и Курнишки, въ теченіи пяти недѣль принуждалъ крестьянъ къ работѣ, а по истеченіи пяти недѣль опять возвратилъ эти села.

14. Протестація Дзержки на Ѳеодора Бѣльковича о томъ, что крестьяне монастырскіе дворца Свинтыникскаго изъ Севелюнъ побили г. Дзержка.

15. Декретъ магистрата Виленскаго противъ крестьянъ Свинтыникскихъ по дѣлу объ убійствѣ Дзержки.

16. Декретъ королевскій по дѣлу между Дзержкомъ и Бѣлькевичемъ подтверждающій декретъ магдебургскаго суда. Въ немъ упоминается дворецъ Свинтыники: доказательство, что и въ то время монастырь владѣлъ имъ. 1570.

17. Напоминальный листъ земскаго Ковенскаго суда по жалобѣ Юрія Глековича о томъ, чтобы митрополитъ „чинилъ отправу" съ крестьянъ Свинтыникскихъ. 1571.

18. Свидѣтельство вознаго трокскаго о наѣздѣ Головчинскаго на дворецъ Свинтыникскій о. митрополита. 1571 іюля 23.

19. Письмо Щаснаго Ярославовича Головчинскаго къ подкоморому трокскому Дзержку, въ которомъ между прочимъ самъ сознается въ захватѣ дворца Свинтыникскаго.

20. Письмо маршалка в. кн. Литовскаго Ходкевича къ шурьямъ своимъ Щасному и Ярославу Головчинскимъ, въ которомъ, между прочимъ, проситъ ихъ возвратить митрополиту Іонѣ Свинтыники, отнятые у него во время междуцарствія. 1573 г. дек. 4.

21. Раздѣлъ Головчинскихъ, по которому Ярославу Ярославовичу Головчинскому достались сверхъ Езна и Свинтыники. 1578 г. мая 26.

22. List od p.Szczęsnego Hołowczynskiego do im. x. metropolity.

22. Письмо Щаснаго Головчинскаго къ митроп. Іонѣ, Св.-Троицкому архимандриту, въ которомъ, между прочимъ, говоритъ:

,,Рачилесь в. м. до мене съ паномъ братомъ моимъ писать, упоминаючися намъ дворца нашого властного Светыницкаго, который якобы мелъ быти наданы на церковъ Троецкую, абыхмы то вашей милости въ послушенство вернули; о чемъ я не вѣдаю, абы то коли было на церковъ, едно то есть наша властная отчизна. Естли были коли до церкви тые поддани послушни были и дрова возили, того не вѣдаю якимъ обычаемъ то такъ чинили.“ 1573 г. авг. 5.

23. Przywiley oycu Szenczyle 1605 na monastyr Wilenski, gdzie i o Swintynikach wzmianka i tamże exegeruje krol mieszczan Wilenskich, że przez swoy nierząd Swintyniki utracili.

24. List krola im. Zygmunta według ktorego mieszczanie przed Szenczyłą mieli w dyspozycyey swoiey klasztor Wilenski. 1589. [1])

25. List krola im. Zygmunta III Szenczyle dany, ktorym listem kasuie list krola Stephana, co był dał dobra cerkwie S. Troycy mieszczanom wilenskim w zawiadywanie. 1605 r. Zmiankuie i o Swintynikach.

26. List do dworzanina aby podał monastyr cerkwie S. Troycy Szenczyle z Swintynikami 1605 r.

27. Aktykacia listu dworzanskiego an. 1609. ktorym mieć chce krol im. Zygmunt aby oycu Iozephowi Rutckiemu monastyr z folwarkami Swintynickiemi i Korzyscią podał. [2])

28. Intromissya dworzanina krola Imci, który tak cerkiew s. Troycy iako też i wszystkie dobra do niey należące wespoł z monastyrem podał w possessyą xdzu Rutckiemu 1609 r. [3])

23. Привилей, данный Сенчилѣ на Св.-Троицкій монастырь, въ которомъ (привилеѣ) король, между прочимъ, укоряетъ виленскихъ мѣщанъ въ утратѣ по ихъ небрежности Свинтыникъ. 1605.

24. Листъ короля Сигизмунда III о передачѣ Св.-Троицкаго монастыря со всѣми фольварками въ вѣденіе бурмистровъ, лавниковъ, райцовъ и всѣхъ мѣщанъ виленскихъ закона русскаго. 1589 г. авг. 8.

25. Листъ короля Сигизмунда III. Сенчилѣ, которымъ (листомъ) отмѣняетъ листъ короля Стефана, отдавшаго имѣнія Св.-Троицкой церкви въ управленіе виленскихъ мѣщанъ. Здѣсь упоминаются и Свинтыники.

26. Листъ дворянину о передачѣ Св.-Троицкой церкви и монастыря съ Свинтыниками Сенчилѣ.

27. Листъ короля Сигизмунда III о передачѣ Св.-Троицкаго монастыря Іосифу Руцкому, назначенному архимандритомъ на мѣсто Сенчилы, отрѣшеннаго митроп. Поцѣемъ. Монастырь этотъ передается Руцкому ,,съ дворцами Свинтыникскимъ и Користью.“ —

28. Интромиссія королевскаго дворянина о передачѣ во владѣніе Руцкому монастыря съ принадлежащими къ нему имѣніями.

---

1) Напечатанъ въ Собраніи древнихъ грамотъ и актовъ г. Вильны .. Ч. II. N 4.

2) Напечатанъ тамъ же Ч. II № 19.

3) Напечатанъ тамъ же Ч. II № 18.

29. Prawo wianowne p. Szczęsnego Hołowczynskiego, którym oprawe czyni żonie swoiey na Kurniszkach, alias Swintynikach, 1592.

30. Opisanie abo ograniczenie Wieluncow przy dozywotnym prawie danym od p. Jana Szczęsnowicza Hołowczynskiego p. Stogniewowi słudze swemu, gdzie zmianka i o Purwinikach.

W teyze sprawie status causae sporządzone cztyry: dwie własną ręką w. oyca Dubowicza napisane, do których czytelnika odsyłam; tam wszelką wezmie informacyą, i na zarzuty i obiectie prawne nauczy się iak ma one solwować. Ia tu tylko co do położenia tych dobr nalezy, gdzie one znaydować, i iak się o granicach ich szperac z memoryału oyca Dubowicza ręką iego napisanego i w tych ze status causach in archiwo zostawionego taką informacyą wypisuię i insze iego reflexye przywodzę i do wiadomosci podaię:

Roku 1640 mca iunia 9 dnia. Informatia w. oyca Dubowicza o Swintynikach alias o Kurniszkach, który na co sam patrzał tak ręką swoią pisze:

„Jadąc z Kowna z rokow Troieckich, byłem w Żyżmorach, ztamtąd powróciłem na groble, iachałem na Jankance, przeiachawszy te sioła trzymałem się drogi lewey, a prawą do Koyryszek porzuciłem. Jadąc tą drogą lewą przyiachałem do sioła naszego Kurniszek, po lewey stronie pierwszy dom Jakuba Matelskiego; tamem powrocił z wozem sam, potym z bratem Bonifacym i z tym Jakubem Matelskim i ławnikiem szedłem przez wies Kurniszki, która gorzysto idzie i doliny są w tey wsi. W tey wsi włok dwadzieście. Przeszedłszy wies drogą, ktora prosto idzie do Jezna, po lewey stronie mieysce gorzyste, tam szedłem, nalazłem sadzawkę; za sadzawką w gorę w tęz stronę sad i drzewa stare, bardzo piękne, a z drugiey strony stawek w dolinie.

29. Вѣновная запись Щаснаго Головчинскаго, по которой приданое жены своей обезпечиваетъ на Курнишкахъ или Свинтыникахъ. 1592.

30. Описаніе границъ с. Велюнцевъ при передачѣ ихъ Яномъ Головчинскимъ въ пожизненное владѣніе слугѣ своему Стогневу. Здѣсь упоминаются и Пурвиники.

Сверхъ этихъ документовъ въ архивѣ монастырскомъ хранится два Status causae по этому дѣлу, составленные и написанные собственноручно о. Яномъ Дубовичемъ, къ которымъ и отсылаю читателя. Здѣсь же я выпишу только то, что касается мѣстоположенія и границъ этихъ имѣній.

1640 года. іюня 9. Информація (свѣденіе) о Свинтыникахъ, иначе Курнишкахъ, составленная о. Дубовичомъ, который самъ осматривалъ это имѣніе и такъ описываетъ его: „Возвращаясь изъ Ковна съ Троицкой сессіи суда, я былъ въ Жижморахъ; оттуда поворотивши на плотину, поѣхалъ на Янканку; проѣхавши это село, я отправился налѣво, оставивши въ правой сторонѣ дорогу въ Койришки. По этой дорогѣ я пріѣхалъ въ наше село Курнишки. По лѣвой сторонѣ первый домъ Якуба Мательскаго; здѣсь я поворотилъ. Потомъ съ братомъ Бонифатіемъ и съ этимъ Якубомъ Мательскимъ и лавникомъ, я пошелъ черезъ село Курнишки, которое мѣстами гористо и низменно. Въ этомъ селѣ 20 уволокъ земли. Прошедши село, я пошелъ дорогою, которая прямо ведетъ въ Езно;— по лѣвой сторонѣ мѣсто гористое, — я нашелъ здѣсь прудъ, а за прудомъ, съ одной стороны на горѣ садъ и прекрасныя старыя деревья, а съ другой стороны, въ долинѣ, небольшой прудъ.

Stojąc nad stawkiem widac w górze w tey że lewey stronie na kilka strzelenie z łuku sioło Siewielany, w ktorym włok chłopi przy mnie będący powiadali trzydzieści pięć. Mieysce iest znaczne gdzie był dworzec; kamienie są, górka iest, znak gdzie komin był. W prawey zas stronie drogi pomienioney do Jezna za górą powiadali, że był staw, gdzie grobla i teraz iest, woda spuszczona, a sianozęc na tym mieyscu teraz. W Purwinikach Krzykowskich włok 40 powiedzieli bydz; w Wieluncach trzydziescie. To też powiedzieli że Wielunce Kłopułowice nam nalezy, także Plitnik Buckowa, Andronowce połowice, a to dla tego włoki sioł swoich puscił na nasz grunt i wszystek grunt nasz powłoczył, chcąc pamiątkę zgładzic, którego Bog dom wygładził. Chłopi barzo byli mnie radzi i do nog upadali.“

To też wiedzieć, że granica nasza od Kurniszek idzie do Koyryszek i folwarku p. Wołowicza, p. p. Walickich, a z drugiey strony, od wschodu, Siewielany graniczą.

Do dworu Swintynik mila; i barzo pięknie imć p. kniaz Matfiey nas oddzielił, w kącie spokoynym y od swoich dworow dalekim dał monasterowi prowisyą. Niema czego imć p. podkanclerzy trudnić, gdyż od iego dworu daleko nasz dworzec.

Comput włok.

W	Siewielanach	—	—	35
—	Kurniszkach	—	—	20
—	Krzykowskich	—	—	40
—	Wieluncach	—	—	30
—	Andronowce zapołowice	—		15
—	Płytnik połowice	—		9
	Bieckowa połowice.			

Tak wyraziwszy funduszami i inszemi dokumentami authentycznemi i samymi okolicznościami opisanemi i na oko przez oyca Du-

Стоя надъ прудомъ, можно видѣть влѣво, на разстояніи нѣсколькихъ выстрѣловъ изъ лука, село Сѣвеляны, въ которомъ, какъ говорили бывшіе при мнѣ крестьяне, 35 уволокъ земли. Замѣтно мѣсто, гдѣ стоялъ домъ; есть камни, небольшой холмикъ и знакъ, гдѣ была дымовая труба. На правой сторонѣ упомяпутой дороги въ Езно, за горой, говорили, былъ прудъ, гдѣ и теперь есть плотина; но вода спущена и на этомъ мѣстѣ сѣнокосъ. Говорили, что въ Пурвиникахъ Криковскихъ 40 уволокъ земли, а въ Велюнцахъ 30. Говорили также, что Велюнцы Клопуловичи, также Плитникъ Буцкова и Андроновки половина намъ принадлежитъ. Владѣлецъ ввелъ уволоки своихъ селъ въ наши земли и заволочилъ всѣ наши поля для того, чтобы затереть слѣды принадлежности ихъ монастырю; за то Богъ уничтожилъ его родъ. Крестьяне были очень рады и кланялись мнѣ въ ноги.“

Нужно также знать, что граница наша отъ Курнишекѣ идетъ до Койришекъ и фольварка гг. Воловича и Валицкихъ, а съ другой стороны съ востока граничитъ съ Сѣвелянами.

До двора Свинтыникъ — миля. Прекрасное мѣсто отвелъ нашему монастырю блаженной памяти князь Матѳей, въ покойномъ углу, вдали отъ своихъ дворовъ, и напрасно е. м. подканцлеръ (Пацъ) безпокоится, такъ какъ нашъ дворъ далеко отъ его двора.

Счетъ уволокъ.

Въ	Сѣвелянахъ уволокъ земли			35.
—	Курнишкахъ	—	—	20.
—	Крыковскихъ	—	—	40.
—	Велюнцахъ	—	—	30.
—	Андроновкѣ	—	—	15.
—	Плитникахъ	—	—	9.
	Бецкова половина.			

bowicza widzianemi possessyą Swintynik i Purwinik, teraz nalezy informować się i przeyzeć się w prawnych terminach, iako o te dobra dwoch archimandrytow wiedli prawo, tak z Hołowczynskiemi, iako i Pacami, poczowszy od roku 1619, aż do roku 1647, ktorych procederu regestr spraw taki iest;

Выяснивши фундушевыми записями и другими документами, равно какъ и обстоятельствами описанными о. Дубовичомъ, какъ очевидцемъ, доказывающими права монастыря на владѣніе Свинтыниками и Пурвиниками, — теперь слѣдуетъ представить свѣденіе о томъ, какъ вели процессъ объ этихъ имѣніяхъ два архимандрита съ Головчинскими и Пацами съ 1619 до 1647 г.

Fastykuł 2 sprawy pod literą *Aa.*

1. Protestacya od wielebnego oyca Leona Krewzy archimandryty wilenskiego i od wszystkich zakonnikow klasztoru cerkwi S. Troycy na i. m. kniazia Jarosława z Rafałowa Hołowczynskiego o expulsyą z dobr Swintynik alias Kurniszek, przez kniaziow Jarosława i Szczęsnego Hołowczynskich w roku 1572 uczynioną, ktorey maiętności Szczęsny będąc possessorem mieysca i znaki gdzie dwor był poznosił, i grunty dworne na włoki pomierzyć kazał. Data tey protestacyi in an. 1619 iuni 15.

2. Powtorna protestacya od tegoż oyca Krewzy w roku 1620 apryla 14, ponawiaiąc pierwszą o tęż expulsyą i dokładaiąc to, co się w pierwszych protestacyach wyrazić nie mogł, że folwark Purwiniki dla lepszego sporządzenia gospodarstwa zniozszy, do folwarku Swintynik był przyłączony.

3. Dekret ziemski Kowienski z rokow Trzekrolskich z kniaziem Janem Szczęsnowiczem Hołowczynskim w roku 1621, gdzie większością sprawy zasłonił się w Minsku maiąc; od czego nasz patron uroscił appelacyą (niedopuszczono) do koła duchownego.

4. Protestacya od patrona o nie dopuszczenie appelacycy i o niesłuszne przyięcie obmowy an. 1621.

Перечень документовъ, относящихся къ этому процессу. Связка 2. *Aa.*

1. Протестація, поданная въ судъ Львомъ Кревзою, архимандритомъ виленскимъ, отъ имени всѣхъ монаховъ монастыря церкви св. Троицы на князя Ярослава изъ Рафалова Головчинскаго объ изгнаніи ихъ изъ Свинтыникъ или Курнишекъ въ 1572 г. Завладѣвши этимъ имѣніемъ, князь Головчинскій уничтожилъ всѣ слѣды существованія двора и землю приказалъ вымѣрить на уволоки. 1619 г. іюня 15.

2. Вторичная протестація, поданная въ 1620 г. апрѣля 14 тѣмъже Львомъ Кревзою. Повторяя въ этой протестаціи тоже, что было заявлено въ первой, Кревза присовокупилъ еще, что фольваркъ Пурвиники для большаго удобства въ управленіи присоединенъ къ Свинтыникамъ.

3. Декретъ Ковенскаго земскаго суда по дѣлу съ кн. Ярославомъ Головчинскимъ, состоявшійся въ 1621 г. въ крещенскую сессію. Головчинскій уклонился отъ судоговоренія подъ предлогомъ, что это дѣло подлежитъ разбирательству Минскаго а не Ковенскаго суда. Нашъ адвокатъ хотѣлъ апеллировать въ трибуналъ кола духовнаго, но это ему недозволено.

4. Протестація нашего адвотата о недозволеніи ему апелляціи и о незаконномъ при-

5. Dekret sądu głównego trybunalnego o. Krewzy z p. Janem Szczęsnowiczem Hołowczynskim 1622 iuli 13, ktorym o Swintyniki z koła duchownego znowu w samey rzeczy odesłano do Kowna.

6. Przedaża i. m. Kiszki woiewody mscisławskiego i. m. p. Pacowi podkanclerzemu w. x. Litewskiego wiecznosci Jezney i Swintynik w roku 1633.

7. Dekret kowienski w. o. Alexego Dubowicza z w. i. m. p. Mikołaiem Pacem z rokow Troieckich; po uchileniu obmów tak od p. Paca, iako i od i. m. p. Kiszki woiewody mscisławskiego podanych, gdy stronom appelacyi dopuszczono, i od x. Dubowicza patron do trybunału uroscił appelacyą w roku 1638 iuni 4.

8. Dekret koła duchownego an. 1638 augusta 20, ktorym rokiem zawitym do Kowna na skuteczną rosprawę odsyłaią strony.

9. Dekret kowienski rokow Troieckich an. 1640; chorobą założył się imć pan podkanclerzy: odłożono do drugich rokow.

10. Dekret z rokow Michałowskich roku 1640, ktorym po zeznaniu ieneralskim że i. m. p. podkanclerzy iest barzo chory, dopuszczona dillacya iuż nie do przyszłych rokow, ale aż do przyscia do zupełnego zdrowia.

11. Dekret ziemski kowienski w roku 1641 z rokow Troieckich. Po smierci i. m. p. Paca podkanclerzego w. x. Lit. z i. m. p. małżonką i p. p. podkanclerzycami Stanisławem, Krzysztophem i Mikołaiem o Swintyniki z oczewistey controwersyi przysądzono iako dobra cerkiewne w. o. Dubowiczowi i całemu klasztorowi za przysięgą samotrzeciego; od czego appellowano; dopuszczono.

нятіи судомъ заявленія (обмовы) Головчинскаго о неподсудности. 1621 г.

5. Декретъ трибунальнаго суда по дѣлу между о. Кревзою и Головчинскимъ о Свинтыникахъ. Дѣло это отослано въ Ковенскій земскій судъ для разсмотрѣнія его по существу. 1621 г. іюня 13.

6. Продажная запись Кишки, воеводы мстиславскаго, данная подкоморому в. кн. Литовскаго Пацу на Езно и Свинтыники. 1633 г.

7. Декретъ Ковенскаго земскаго суда по дѣлу между о. Алексѣемъ Дубовичомъ и Николаемъ Пацомъ. Судъ не принялъ заявленія (обмовы) Паца и Кишки, предоставивъ тяжущимся сторонамъ право апелляціи. Нашъ адвокатъ подалъ апелляцію въ 1638 г. іюня 4.

8. Декретъ (трибунальный) кола духовнаго 1638 г. авг. 20, отсылающій обѣ стороны для болѣе обстоятельнаго разсмотрѣнія дѣла въ Ковенскій судъ.

9. Декретъ Ковенскаго суда Троицкой сессіи 1640 г. Такъ какъ г. подканцлеръ объявилъ себя больнымъ, то разсмотрѣніе этого дѣла отложено до слѣдующей сессіи.

10. Декретъ того же суда Михайловской сессіи 1640 г. Судъ, принявъ во вниманіе свидѣтельство вознаго о тяжкой болѣзни г. подканцлера, отложилъ рѣшеніе этого дѣла до выздоровленія подканцлера.

11. Декретъ Ковенскаго земскаго суда Троицкой сессіи 1641 г. Такъ какъ г. подканцлеръ умеръ, то къ судебному разбирательству явились жена его и дѣти: Станиславъ, Криштофъ и Николай. Судъ присудилъ Свинтыники, какъ имѣніе церковное, о. Дубовичу и всему монастырю, съ тѣмъ однако, чтобы о. Дубовичъ съ тремя монахами присягнулъ. Противная сторона потребовала апелляціи, которая и дозволена ей.

12. Dekret trybunalski composity judicii z tąż i. m. p. Pacową podkanclerzyną w. x. Lit. i Pacami synami w roku 1641 iulij 16 z oczewistey controwersyi, ktorym po skassowaniu dekretu ziemskiego kowieńskiego znowu do ziemstwa odesłano, aby o. o. Bazylianie wprzod funduszami dowiedli, ze w possessyj tych byli folwarkow, a potym o expulsyą mówili. Takiż i drugi dekret w tey że sprawie extraktem wyięty iest i tuż między sprawami znaiduie się.

13. Protestacya od xdza Wołkowicza starszego Wilenskiego monastyra S. Troycy na ichmsciow p. p. urzędnikow ziemskich kowienskich an. 1647 ianuary 18, ktory o też Swintyniki, za dekretem trybunalskim przypozwawszy i. m. p. Krzysztopha Paca na on czas chorążego a potym kanclerza w. x. Lit. do ziemstwa Kowienskiego, chciał probować funduszami possessyi Swintynik i Purwinik: temu zadano nieaktorstwo, i sąd ziemski nie aktorom go uznał, od czego gdy appellował, i appellacyi niedopuszczono; o co ta protestacya zaniesiona.

14. Dowod pozwu po tych że p. p. urzędnikow kowienskich do trybunału.

15. Fastykuł 3. Sprawy nie regestrowane. W tym fastykule wszystko sprawy potoczne do dekretow wyzey specifikowanych należące, to iest: pozwy ziemskie, trybunalskie, dowody, relacye ieneralskie w sprawie Swintynickiey z kniaziami Hołowczynskiemi i z ichmosciami p. p. Pacami, ktore nie widziałem potrzeby aby tu były inserowane, iednak ktoby chciał się w nich przeyrzec, recurs wolny każdemu do tegoż fastykułu zostawuię.

12. Декретъ трибунальнаго смѣшаннаго суда (compositi judicii) по тому же дѣлу монастыря съ женою покойнаго подканцлера и дѣтьми, 1641 г. іюля 16. Трибуналъ кассировалъ декретъ Ковенскаго суда, а самое дѣло отослалъ въ тотъ же судъ съ тѣмъ, чтобы виленскіе базыліане прежде доказали фундушевыми записями свои права на владѣніе этими фольварками, а потомъ уже доказывали изгнаніе.

13. Протестація Волковича, старшаго Виленскаго Св.-Троицкаго монастыря. о томъ, что судьи земскаго Ковенскаго суда, по дѣлу его о Свинтыникахъ съ Криштофомъ Пацомъ, въ то время хорунжимъ, а потомъ канцлеромъ в. кн. Литовскаго, когда онъ, Волковичъ, согласно декрету трибунальному, хотѣлъ документами доказывать свои права на владѣніе Пурвиниками и Свинтыниками, они, судьи, не признали его истцомъ въ этомъ дѣлѣ. Волковичъ потребовалъ апелляціи, но судъ не дозволилъ ему.

14. Позовъ трибунальнаго суда тѣмъ же урядникамъ земскаго Ковенскаго суда по тому же дѣлу.

15. Связка документовъ не перечисленныхъ въ этомъ реестрѣ. Въ этой связкѣ находятся бумаги, имѣющія связь съ вышеупомянутыми декретами, т. е. позвы земскіе и трибунальные, свидѣтельства и реляціи возныхъ по дѣлу о Свинтыникахъ съ князьями Головчинскими и Пацами. Этихъ документовъ я не считаю нужнымъ вносить въ реестръ; любопытные сами могутъ разсмотрѣть эту связку.

Appendix w sprawie swintynic-kiey.

W tey sprawie była częsta moia intentia do odnowienia progressu prawnego od lat 57 opuszczonego, i do tego perswasyą moią kilku starszych i samego imci xdza. Białozora, iako archimandryty, wiodłem i namawiałem, aby chcieli poprzeć tę sprawę, ale przez lat dziesięć żaden z nich do podzwignienia upadłych i dawnością zaszłych dekretow nie pokazał swoiey ochoty i nie chciał przyłożyć pracy, kosztu i starania. Wprawdzie coś iednego razu zanosiło się na ten koniec, żeś my mieli oczucić się z naszego niedbalstwa, i kazano mi bydź aż w Wodaklach z tymi sprawami i tam sporządzilismy byli pozew do trybunału po i. m. p. Mikołaia Jerzego starostę kowienskiego i i. m. p. Michała kawalera maltańskiego Pacow, iako possessorow maiętnosci Jezney i Swintynik, ale te przedsiewzięcie do skutku nie przyszło, bo intentia słaba w rzeczach znowu do pierwszego zaniedbania prędko nas nadłomiła tak dalece, że iuż potym i nie było z kim rozmowić i poradzić się w tey sprawie. Otoli ieszcze siedm lat, gdy zostaie nam czasu do prawa, dał by to Bóg, aby przynamniey na schyłku tey nadchodzącey praescryptiey znalazł się z animuszem i sercem odwaznym taki człowiek, ktory by nasladuiąc dawnych przełożonych, gorliwosć mogł pokazać w requirowaniu dobr od klasztoru odeszłych. I dla tego pro informatione wszystek progres tey sprawy tu wpisałem; a ieżeliby te dobra cale miały zginąć, przynamniey pamiątką onych niech się klasztor cieszy, a załuie swoiey niegorliwosci w niepomnożeniu zakonu s. Gdyż to pochodziło i pochodzi z częstey odmiany starszych i nie zostawowąnia ieden drugiemu żadney informacyj, i zaniedbania archiwum klasztornego; częscią z niesłuszney prelatury wniesioney na ten klasztor mimo wolną elekcyą swego

Прибавленіе къ дѣлу о Свинтыникахъ.

Излагая это дѣло, я имѣлъ въ виду возобновленіе судебнаго процесса, остававшагося безъ всякаго движенія въ теченіи 57 лѣтъ. Поэтому я убѣждалъ и уговаривалъ нѣсколькихъ старшихъ и самого архимандрита Бѣлозора, чтобы они продолжали этотъ процессъ; но прошло десять лѣтъ, и ни одинъ изъ нихъ не заявилъ желанія и не захотѣлъ приложить ни старанія, ни трудовъ, ни издержекъ для того, чтобы дать ходъ устарѣвшимъ уже декретамъ. Правда, разъ было мы принялись за это дѣло, и мнѣ приказано было даже ѣхать по этому поводу въ Водокли, гдѣ мы и составили позовъ въ трибуналъ Николаю Георгію, старостѣ ковенскому, и Михаилу Пацамъ, какъ владѣльцамъ имѣнія Е з н а и Свинтыникъ, но предпріятіе это не имѣло успѣха; энергія наша скоро ослабѣла, такъ какъ дѣло запущено было до такой степени, что нельзя было ни поговорить, ни посовѣтоваться съ кѣмъ нибудь. Далъ бы то Богъ, чтобы хоть теперь, когда намъ остается только семь лѣтъ до окончанія срока земской давности, нашелся человѣкъ съ отважнымъ духомъ и сердцемъ, который бы ревностно принялся за дѣло и возвратилъ отшедшія отъ монастыря имѣнія. Съ этою то цѣлью я и описалъ здѣсь весь ходъ этого дѣла. . Если же имѣнія эти совсѣмъ пропадутъ для монастыря, то пусть онъ утѣшается по крайней мѣрѣ воспоминаніемъ о нихъ и пусть жалѣетъ о своемъ равнодушіи къ пріумноженію (обогащенію) нашего ордена. Происходило и происходитъ все это отъ частой перемѣны старшихъ и отъ того, что они не оставляли другъ другу никакой описи и никакихъ свѣденій, а также отъ запущенности монастырскаго архива,

przełożonego, ktora gdy często absolutum dominium sobie przywłaszczała, wielie mogła starszym bydz przeszkodą do promotiey interesow klasztornych.

Opisanie góry Troieckiey, gdzie teraz klasztor stoi, z iurisdyczką do niego należącą.

Góra troiecka, ile co do monastyra i cerkwi należy, teraznieyszych czasow takie w sobie ograniczenie pokazuie: zacząwszy od szpitala do tego klasztoru należącego i bromy nizszey [1]) wiezdney od miasta, iadąc ku drugiey bromie, zaraz po lewey stronie przy tey ze bromie opasuie się cmentarz szkołą abo bursą do klasztoru należącą, od ktorey po tey że lewey stronie od budynkow mieskich mury idą około cmentarza, aż do domu sławetnego pana . . . . [2]) i do sklepow i mieysca tego, gdzie quondam była cerkiew s. Piotra. Daley od tego mieysca i od cmentarza postępuiąc (ktory się tu konczy, a z drugiey strony dzieli się od ogrodu murem klasztornym) zaczyna się ogrod klasztorny; ktorego opisuiąc wkoło, iako iest w sobie w parkanach, z niektoremi budynkami i kamienicami pustemi, takie ma ograniczenie.

Ogrod klasztorny na tey że górze Troieckiey i ograniczenie onego.

Udawszy się od murow i sklepow zruinowaney cerkwi s. Piotra, wlewo graniczy ogrod klasztorny, parkany i dom pana Tomkiewicza, który teraz w possessyi i. m. p. Franciszka

и отъ того, что въ монастырь незаконно была введена прелатура вопреки праву на свободное избраніе старшаго. Прелаты, присвоивши себѣ неограниченное право владѣнія монастыремъ, много препятствовали старшимъ заботиться объ интересахъ монастыря.

Описаніе горы Троицкой, на которой находится монастырь съ принадлежащею къ нему юрисдикою.

Гора Троицкая и все, что въ настоящее время принадлежитъ монастырю и церкви, заключается въ слѣдующихъ границахъ. Начиная отъ богадѣльни принадлежащей монастырю, отъ низшихъ въѣздныхъ воротъ и направляясь къ другимъ воротамъ, тотчасъ же влѣво отъ воротъ церковный погостъ и монастырская школа или бурса, отъ которой тоже влѣво идутъ городскія зданія, простирающіяся до дома . . . . [2]) и до подваловъ и развалинъ бывшей церкви Св. Петра. Дальше начинается монастырскій садъ, отдѣленный отъ церковнаго погоста каменною стѣною. Садъ этотъ съ нѣкоторыми зданіями и каменицами имѣетъ слѣдующія границы.

Садъ монастырскій на горѣ Троицкой и границы его.

Начиная отъ подваловъ и развалинъ церкви св. Петра, влѣво—садъ монастырскій, прилегающій къ забору и дому г. Томкевича. Домъ этотъ въ настоящее время нахо-

1) Ворота эти въ настоящее время не существуютъ.

2) Пропускъ въ подлинникѣ.

Strawinskiego woyskiego starodubowskiego, iako maiącego za sobą Tomkiewiczownę; tak że graniczy ten ogrod domek p. Cybulskiego, mieszczanina i kupca wilenskiego, od ułeczki przy murze mieskim [1]) będący. Od tego domu p. Cybulskiego, równo z domem iego, idąc około ogrodu, parkany klasztorne przy samey drodze, mieyskiey ułeczki przy murze około miasta idącego aż do domku drewnianego klasztornego przy tey ułeczce pod murami będącego. Od tego domku zaraz przy tey że ułeczce i murze zaczynaią się dwie kamienicy klasztorne, nazwane iedna Dubowiczowska, a druga od p. Rzepnickiey nabytą, którémi postępuiąc ku Konskiey ulicy, ku pannom Bosaczkom [2]), opasuią ten ogrod od ułeczki zwyż namienioney i prowadzą dukt aż do kamienicy i murow pustych graniczących z kamienicą od p. Rzepnickiey nabytey, ktore teraz są iakoby do klasztoru przyłączone. Pominąwszy te mury a idąc ku klasztorowi, graniczy ogrod klasztorny z murami kamienicy p. Zakrzewskiego i drugiey kamienicy podle niey będącey, a konczy dukt swoy do muru p. Tyminskiey, podczaszyney wilenskiey, z domu Ohurcewiczowny, której ogrodek murem obwiedziony wydał się w nasz ogrod, a parkany klasztorne daley się udały do kamienic mieskich z samym podworzem granicząc onych. Od klasztoru samego i od murow p. Tyminskiey dzielą ten że ogrod parkany klasztorne: i tu się circum circa w takim opisaniu zawiera ogrod; a daley insze wszystkie mieysca zaymuie klasztor, cmentarz i cerkiew.

Oprocz tego że w tyle, przy klasztornych wrotach, obok kamienicy panien naszych zakonnych [3]), na Konskiey ulicy iest domek dre-

дится во владѣніи Францишка Стравинскаго, войскаго стародубскаго, женатаго на Томкевичовой. Далѣе, садъ прилегаетъ къ дому виленскаго мѣщанина и купца Цыбульскаго, въ переулочкѣ, возлѣ городской стѣны. Отъ дома Цыбульскаго, при самой дорогѣ, вдоль улицы и стѣны окружающей городъ, идетъ вокругъ сада монастырскій заборъ, простирающійся до монастырскаго деревяннаго домика, находящагося на тойже улицѣ. За домикомъ этимъ, на тойже улицѣ, при стѣнѣ, находятся двѣ монастырскія каменицы: одна Дубовичовская, а другая купленная у г-жи Рѣпницкой; эти дома окружаютъ садъ по направленію къ Конной улицѣ и Босачкамъ отъ вышеупомянутаго переулочка и простираются до пустыхъ каменицъ, прилежащихъ къ дому пріобрѣтенному монастыремъ отъ Рѣпницкой. Эти пустые дома теперь какъ бы присоединены къ монастырю. Минуя эти зданія и направляясь къ монастырю, садъ примыкаетъ къ каменицѣ г. Закревскаго и къ другой каменицѣ, стоящей подлѣ нея, и наконецъ къ каменицѣ г-жи Тыминской, подчашины виленской изъ дома Огурцевичевъ, садикъ которой, окруженный каменною стѣною, вдается въ нашъ садъ, до забора монастырскаго и до городскихъ каменицъ, примыкая къ самымъ дворамъ ихъ. Отъ монастыря и отъ зданій Тыминской садъ отдѣленъ заборомъ. Вотъ границы монастырскаго сада; все остальное пространство занимаютъ монастырь, погостъ и церковь.

Кромѣ того, на заднемъ дворѣ, при монастырскихъ воротахъ, подлѣ каменицы ба-

1) Вильна была обнесена каменною стѣною, постройка которой началась въ 1498 г. Памятники Русской старины въ запад. губ. изд. Батюшкова. Вып. V стр. 27.

2) Нынѣ упраздненный монастырь кармелитокъ босыхъ.

3) Подлѣ Св.-Троицкаго монастыря, на Большой улицѣ, находился уніатскій дѣвичій монастырь, тамъ, гдѣ нынѣ помѣщается духовенство Каѳедральнаго собора.

wniany z pewnymi murami nadany od s. pci p. Kolędy, ktory iż w samy klasztor wchodzi y mury od niego odłączone teraz do klasztoru należą respektem browaru tam założonego: przeto i ten do góry Troieckiey należy.

зыліанокъ на Конной улицѣ, есть деревянный домикъ съ нѣкоторыми каменными постройками, пожертвованный монастырю блаж. п. Колендою. Домикъ этотъ также принадлежитъ къ Троицкой горѣ, такъ какъ онъ входитъ въ предѣлы монастыря каменными постройками, въ которыхъ теперь устроенъ пивоваренный заводъ.

Obiasnienie dalsze teyże góry Troieckiey i juryzdyki.

Byli niektorzy z naszych tego mniemania i opinii, że do cerkwi Wilenskiey Troycy Przenasw. obszernieysza juryzdyka należała, a niżeli iako teraz ogrod w sobie zawiera, i więc zacząwszy od zaułka Troieckiego[1]) i od drogi wolney ku Ostrey bromie, abo ulicy idącey, a powracaiąc od kamienicy p. Omelianowicza ułeczką przy murze mieskim ku Konskiey ulicy i mimo koscioł panien Bosaczek, tąż ulicą Konską obracaiąc się ku zaułku Troieckiemu, wszystką insułę udawali bydź za swoią, i iakoby z tych wszystkich kamienic i domow, iako na gruncie cerkiewnym pobudowanych, czynsz abo poziem dawano klasztorowi. Ale tę wszystkę opinię znosi nam proceder prawny imc xdza Jozefa Wielamina Rutckiego, archimandryty wilenskiego, który w roku 1612 maiąc prawo z inquilinami swemi w ratuszu wilenskim o to, żeby się z klasztornych placow rugowali, nie więcey pokazał przez rewizyą i wymiar domkow, na cerkiewnym gruncie będących, tylko wszystkiego siedmnascie. A że były niektóre blizko pod murem cerkiewnym i na przeszkodzie tak cerkwi, iako i klasztorowi, nakazano te domy znieść dekretem, a żadney inszey possessyi w dekrecie i rewizyi nie namieniono; które gdy zniesiono domy, te wszystkie place za iedno złączywszy, uczynił sobie klasztor ogrod, a insze place odlegleysze

Примѣчаніе къ описанію горы Троицкой и монастырской юрисдики.

Нѣкоторые изъ нашихъ полагали, что Виленской Св.-Троицкой церкви принадлежало большее количество земли, чѣмъ какое заключаетъ въ себѣ нынѣшній монастырскій садъ. По ихъ мнѣнію, монастырю принадлежала вся земля, начиная отъ Троицкаго переулка и отъ вольной дороги до Острыхъ Воротъ, потомъ отъ каменицы г. Омельяновича, по переулку при городской стѣнѣ къ улицѣ Конной и мимо костела Босачекъ, по тойже Конной улицѣ возвращаясь къ Троицкому переулку; — и будто бы монастырь получалъ чиншъ или поземельную плату со всѣхъ каменицъ и домовъ, построенныхъ здѣсь, какъ на церковной землѣ. Но это мнѣніе уничтожается судебнымъ процессомъ архимандрита виленскаго Іосифа Вельямина Рутскаго, который въ 1612 г. ведя въ ратушѣ дѣло о томъ, чтобы поселившіеся на монастырскихъ плацахъ убирались съ нихъ, показалъ только семнадцать домовъ, построенныхъ на церковной землѣ. Такъ какъ нѣкоторые изъ этихъ домовъ находились подлѣ церковныхъ зданій и были помѣхою какъ церкви, такъ и монастырю, то декретомъ приказано было эти дома снести; о другихъ какихъ нибудь монастырскихъ владѣніяхъ въ декретѣ не упоминается. Когда

1) Переулокъ этотъ въ настоящее время называется Полицейскимъ.

conserwowawszy z domkami na czynszu zostawił. To iuż według tego dekretu insuła cała się nie pokazuie, ani na ten czas oną requirowano. Druga, gdy w roku 1640 miał prawo w. oyciec Dubowicz z p. Janem Witowtowiczem o plac nazwany Szłocinski, alias Postryhaczewicza, do klasztoru na Ostrey ulicy należący, na ten czas expresse w controwersyi dowodzono, że ten plac nie między klasztornemi domami i placami, ale między domami do jurysdyki mieskiey należącemi leży, i zadawano, że ten plac nie wiedzieć iakim sposobem wmieszał się między possessyą mieską magdeburską; toć i z tego dekretu pokazuie się, że ta insuła tylko po częsci nam należała, a nie wszystka, iako drudzy rozumieli; ponieważ plac nasz ograniczały mieskie placy, a nie klasztorne, a temu nasi na ten czas nic nie contradykowali. Trzecia, pokazuie się to i z kupna kamienicy naszey Cyrkowskiey pod Ostrą Bramą będącey, że do juryzdyki mieskiey należała i teraz pod maydeburkiem zostaie. Nuż insze possessye, iako to kamienice panien naszych zakonnych i inszych wyswiadczaią, że nie możemy pretendować tam żadney naszey possessyi. To tak pokazawszy przed się to dokładam, że do dwoch domkow przy ogrodzie naszym będących, iako to: p. Cybulskiego i Tomkowicza, klasztor wielki ma przystęp, że są na cerkiewnych placach, i trzeba by się o nie upomnic czasu swego.

дома эти были снесены, монастырь, соединивши эти плацы въ одинъ, развелъ себѣ садъ, а другіе болѣе отдаленные плацы съ находящимися на нихъ домами оставилъ на чиншѣ. Изъ этого видно, что монастырь въ это время не владѣлъ всею вышеупомянутою землею и не заявлялъ на нее никакихъ правъ. Затѣмъ когда въ 1640 г. ѳ. Дубовичъ велъ дѣло съ Яномъ Витовтовичомъ о плацѣ называемомъ Шлоцинскимъ, иначе, Постригачевича, находящемся на Острой улицѣ и принадлежащемъ монастырю, то въ числѣ доказательствъ, между прочимъ, было приводимо и то, что плацъ этотъ находится не между монастырскими домами и плацами, а между городскими, и прибавлено было, что неизвѣстно какимъ образомъ плацъ этотъ считался между владѣніями городскими магдебургскими. Такимъ образомъ и изъ этого дѣла видно, что намъ принадлежала не вся вышеупомянутая земля, а только часть ея, такъ какъ нашъ плацъ окружали плацы городскіе, а не монастырскіе, и наши не оспаривали этого. Наконецъ, что намъ не принадлежала вся вышеупомянутая земля, доказывается и покупкою нами каменицы Чирковской, находящейся подлѣ Острыхъ Воротъ, которая принадлежала городу и теперь остается подъ магдебургскимъ правомъ. Что касается каменицъ и другихъ владѣній монахинь нашихъ (базиліанокъ), то монастырь не можетъ предъявить никакихъ правъ на владѣніе ими; за то онъ имѣетъ полное основаніе заявить свои права на дома Цыбульскаго и Томкевича, какъ находящіеся на церковной землѣ; не мѣшало бы въ свое время вспомнить объ нихъ.

Dowod na domki Tomkiewicza, a teraz p. Strawinskiego, przy murze mieskim obok ogrodu naszego, że iest na gruncie cerkiewnym.

W roku 1633, gdy p. Krasowski z panem Tomkiewiczem podzieliwszy się dobrami p. Stephana Czaplinskiego, podali dział abo intercyzę między sobą uczynioną do akt mieskich, tam piszą, że na częśc p. Tomkiewicza dostały się dwa domki na gruncie cerkiewnym, o czym piszą tak: „przy tym dwa domki drewniane pod murem na cerkiewnym gruncie za kop 200 szacowane ogułem, ieden drugiemu nie daiąc, ani się u drugiego czego dopominaiąc“ etc.

Drugi dowod abo podobienstwo, że dom p. Cybulskiego musi bydz na gruncie cerkiewnym.

Pierwsza, że iest pod samą cerkwią zruinowaną S. Piotra; toć niepodobna, żeby cerkiew nie miała obszerności swoiey; druga, że i sama rewizya pokazuie, że te domki, z ktorych się rugować kazano, w iednym położeniu były, toć gdy dalsze domki Tomkiewiczowskie są na gruncie cerkiewnym, tedy bardziey domek Cybulskiego, iako bliższy cerkwi i o miedze ogrodu klasztornego będący, na cerkiewnym gruncie musial bydz. Trzecia, że samy iego parkan waryatią pokazuie, kiedy od uleczki szerzey zaiąwszy ziemi, potym nie smieiąc więcey gruntu cerkiewnego przyimować, zwąził parkan od ogrodu klasztornego, a to dla tego, żeby tak parkaniąc się i ostatek nie wziol uleczki cerkiewney, ktora iest podobienstwo że przez iego szła podworze.

Доказательство, что домики Томкевича, а теперь Стравинскаго, стоящіе при городской, стѣнѣ подлѣ нашего сада, находятся на церковной землѣ.

Въ 1633 г. Красовскій и Томкевичъ раздѣлили между собою имѣніе Стефана Чаплинскаго, и актъ этого раздѣла или интерцизу внесли въ городскіе книги; по раздѣлу на долю Томкевича достались два домика на землѣ церковной, о чемъ въ актѣ раздѣла такъ сказано: „при этомъ два деревянные домика подъ каменною стѣною, на церковной землѣ, оцѣненныя въ 200 копъ грош.“ и проч.

Второе доказательство или предположеніе, что домъ Цыбульскаго долженъ находиться на церковной землѣ.

Вопервыхъ, домъ этотъ находится подлѣ разрушенной церкви Св. Петра, а трудно предположить, чтобы вокругъ церкви не было какого нибудь двора; вовторыхъ, ревизія показала, что тѣ домики, владѣльцамъ которыхъ приказано было сносить ихъ, находятся въ одномъ положеніи съ домами Томкевича; если же дома Томкевича, стоящіе гораздо далѣе отъ церкви, оказались на церковной землѣ, то тѣмъ болѣе долженъ быть на церковной землѣ домъ Цыбульскаго, стоящій возлѣ самой церкви; въ третьихъ, это доказываетъ и самый заборъ его, который захвативши со стороны улицы много земли и не смѣя тронуть церковной земли, нѣсколько удаляется отъ монастырскаго сада. Давая такое направленіе забору, владѣлецъ дома захватилъ остатки той улочки церковной, которая, по всей вѣроятности, проходила чрезъ его дворъ.

Regestr spraw do ograniczenia klasztornego należących.

1. Dekret Magdeburski Wilenski w sądzie gaynym o. o. Bazylianow cum inquilinis de fundo S. Trinitatis ecclesiae ferowany w r. 1612, a produkowany potym przed tymże urzędem w r. 1640 maya 9. Czynił prawem x. Rutcki z mieszczany co na cerkiewnych placach mieszkali, chcąc ich znosić. Nakazał urząd by iako z cerkiewnych placow inquilini rugowali się, pozwoliwszy domki spłacać według taxy urzędowey; od czego appellowano do assessoryey. Dopuszczono. W tym dekrecie iest inserowana pomiara gruntow abo placow do klasztoru należących i opisanie z wieliu domkow poziem płacono i poczemu, a rozmierzano placy krokami, i opisuie one zaczynaiąc od placu Andrzeia Postryhaczewicza, na ulicy do Ostrey Bramy idąc po prawey stronie będącego, ktory potym od mieszkaiącego tam mięszczanina Szłoty — Szłocinskim, a potym od Witowtowicza—Witowtowskim się nazywał, a teraz na tym placu p. Gabryel Chilimowicz kamienicę wystawiwszy, płaci z niego czynszu tylko po groszy 50; gdzie ma bydź nie ieden płac, ale dwa, iako nizey przy opisaniu kamienic i domow wyrażonono iest.

2. Kopia tey że pomiary placow i opisanie domkow i poziemu.

3. Dekret i. k. mości approbuiący sententią sądu gaynego Wilenskiego an. 1614 z inquilinami jurysdyki S. Troieckiey, ktorzy pod praetextem pobudowanych domkow i grunta cerkiewne przywłaszczyć sobie chcieli, niechcąc niektorzy czynszu płacić. Przysądził sąd assessorski klasztorowi place i nakazał, aby się z nich rugowali, za spłaceniem według taxy urzędowey.

Перечень дѣлъ касающихся границъ монастырскихъ владѣній.

1. Декретъ магдебургскаго виленскаго суда по дѣлу оо. базиліанъ съ поселившимися на землѣ Св. Троицкой церкви, изданный въ 1612 г., и явленный въ томъ же судѣ въ 1640 г. мая 9. Дѣло это велъ Руцкій съ мѣщанами, поселившимися на церковныхъ плацахъ, желая удалить ихъ. Судъ постановилъ, чтобы отвѣтчики, какъ поселившіеся на церковныхъ плацахъ, выселялись, дозволивъ имъ продавать свои дома по установленной таксѣ. На это постановленіе подана апелляція въ ассессорскій судъ. Въ этомъ декретѣ упоминается объ измѣреніи земли или плацовъ, принадлежащихъ монастырю, и описаніи домовъ,— какіе и сколько платили чинша поземельнаго. Плацы измѣрены шагами. Описаніе начинается отъ плаца Андрѣя Постригачевича, находящагося по правой сторонѣ отъ улицы, ведущей къ Острымъ Воротамъ; плацъ этотъ назывался Шлотинскимъ отъ поселившагося на немъ мѣщанина Шлоты, а потомъ — Витовтовскимъ отъ Витовтовича, а теперь здѣсь построилъ каменный домъ Гавріилъ Хилимовичъ, который платитъ чинша 50 грошей. Здѣсь должно быть два плаца, а не одинъ, какъ это видно будетъ изъ описанія каменицъ и домовъ.

2. Копія измѣренія плацовъ и описаніе домовъ и чинша.

3. Королевскій декретъ, подтверждающій постановленіе магдебургскаго виленскаго суда по дѣлу поселившихся на Св.-Троицкой землѣ мѣщанъ, изъ которыхъ нѣкоторые, подъ предлогомъ, что они построили дома, хотѣли присвоить себѣ и землю, а нѣкоторые не хотѣли платить чинша. Судъ ассессорскій постановилъ, чтобы чиншъ былъ уплоченъ мо-

4. Intercyza między p. Krasowskim a p. Janem Tomkiewiczem, według ktorey s podziału między niemi dobr p. Czaplinskiego dostały się dwa domki p. Tomkiewiczowi pod murem mieskim, na cerkiewnym gruncie pobudowane. Dowod że dom Tomkiewiczowski, którego teraz possessorem p. Strawinski, na gruncie i jurysdyce, iak się wyżey opisało, iest tuteyszego klasztoru.

Z tych położonych dokumentow ktoby chciał o jurysdyce klasztorney wiedzieć, może dochodzić iakiey przed tym obszernosci była, gdyż insze żadne prawa nie pokazuią się skąd by mogł oney mieć lepsze obiasnienie oprócz tey pomiary przez x. Ruckiego w roku 1612 tu przed sądem gaynym produkowaney; i oto nie pisze od kogo i iakim sposobem temu mieyscu nadana i ktorego czasu, tylko domy opisawszy wyrażono, iak wiele ma który dom szerokości i długości pod sobą, i wiele krokow w sobie zawiera. Która to juryzdyka, tak supponuiemy, że w ogrod klasztorny iest włączona, ponieważ domki niektóre pod murem cerkiewnym były, ale teraz onych nie masz, i my sami tegoż ogrodu niemałośmy przyczynili, zniosszy dwa domki juryzdyczne: ieden pod gruszką od ułeczki, przy murze mieskim idącey, a drugi p. Zygmuntowicza od domu Tomkiewiczowskiego i p. Cybulskiego, na ktorym bractwo nasze młodsze zł. 200 długu winnego maiąc, klasztorowi ten dług darowało. Inaczey zaś ktoby suspikował, że podług tey rewizyj abo wymiary domkow, wiele ieszcze placow nie dostaie, tedy musiał by wszystek ogrod na kroki mierzyc i domki pozostałe, dowodząc, że insz, domy i kamienice na insule Troieckiey będąc do klasztoru nalezą. Ale ieżeli w roku 1640 x. Dubowicz prawuiąc się z p. Witowtowiczem o plac Szłocinski na Ostrey ulicy, drugich nie pretendował, i owszem, kiedy dowodzono, że ten plac Szłocinski iest między placami mies-

настырю и приказалъ поселенцамъ выселяться съ правомъ продажи домовъ по установленной таксѣ.

4. Интерциза между гг. Красовскимъ и Яномъ Томкевичемъ, по которой, на основаніи раздѣла между ними имущества Чаплинскаго, на долю Томкевича достались два домика подлѣ городской стѣны, на церковной землѣ построенные. Доказательство, что домъ Томкевича, принадлежащій теперь Стравинскому, находится на землѣ и юрисдикѣ здѣшняго монастыря, какъ сказано выше.

Изъ этихъ документовъ всякій желающій можетъ узнать, какъ обширны были помонастырскія владѣнія. Документовъ, изъ которыхъ можно было бы почерпнуть болѣе подробныя свѣденія объ этихъ владѣніяхъ, другихъ нѣтъ, кромѣ измѣренія, сдѣланнаго Руцкимъ въ 1612 г. и явленнаго въ подлежащемъ присутственномъ мѣстѣ. Но и въ этомъ документѣ не упоминается, кто, какъ и когда далъ что нибудь монастырю, а только подробно описывается сначала ширина и длина домовъ, а потомъ сколько вообще занимаетъ шаговъ. Эта земля, какъ я полагаю, присоединена къ монастырскому саду, такъ какъ нѣкоторые дома были подлѣ зданія церковнаго, а теперь ихъ нѣтъ. Мы сами значительно расширили садъ, сломавши два дома: одинъ подъ грушею подлѣ переулка при городской стѣнѣ, а другой г. Зыгмунтовича со стороны домовъ Томкевича и Цыбульскаго, на которомъ братство наше младшее имѣя 200 злотыхъ долга, подарило этотъ долгъ монастырю. А кто сталъ бы предполагать, что еще недостаетъ многихъ плацовъ, показанныхъ въ ревизіи и измѣреніи, сдѣланномъ Руцкимъ, тотъ долженъ будетъ измѣрить шагами весь садъ и оставшіеся дома, доказывая, что и другіе дома и каменицы, находящіеся на Троицкой землѣ, принадле-

4

kiemi, milczał, tedy trudno, podobno, o niepodobne rzeczy kusić się będzie następuiącym successorom. Wszakże ochoczemu i rostropnieyszemu w rzeczach ta informatia nie zagradza sposobow do requirowania dalszey possessyey in quantum kto będzie miał słuszne i pozorne dowody.

жать монастырю. Но если въ 1640 г. о. Дубовичъ, ведя дѣло съ г. Витовтовичомъ о Шлотинскомъ плацѣ на Острой улицѣ, — не заявлялъ никакихъ претензій на другія земли и, напротивъ того, даже молчалъ, когда ему доказывали, что Шлотинскій плацъ окруженъ городскими плацами, то, кажется, трудно будетъ послѣдующимъ настоятелямъ сдѣлать что нибудь для этого дѣла. Впрочемъ, представленныя мною свѣденія вовсе не мѣшаютъ кому бы то ни было, болѣе искусному въ веденіи дѣлъ, искать права на другія владѣнія, особенно если подъ руками будутъ основательныя и очевидныя доказательства.

Fundatorowie cerkwie i dobr do niey należących.

Pierwszy i pryncypalnieyszy iest fundator mieysca tego świętego Jasnie oswiecony xiąże Konstanty na Ostrogu Iwanowicz, kasztelan wilenski, hetman wielki W. X. Litewskiego. Ten, iako się wyzey namieniło, wdzięcznym będąc łaski Boskiey, iz mu Bóg zdarzył otrzymać zwycięstwo nad nieprzyiacielem Moskwicinem, podłud uczynionego votum zmurował cerkiew Troyce Przenajświętszei około roku Pańskiego 1514; żeby iednak nadanie iakie uczynił tey cerkwie, na to się żaden dokument niepokazuie; i dla tego dawnych czasow, a ile ieszcze za schizmy, nie maiąc ten klasztor żadney fundacyi, musiał tylko z elemozyny mieć vivendę swoię. Iakoż po utraceniu dobr Swintynik i Purwinik fundacyi Hołowczynskiego, magistrat Wilenski ten klasztor u króla Zygmunta trzeciego w roku 1584 uprosiwszy, dla niedostatku wielkiego, ktory ten klasztor ponosił. sami ten klasztor prowidowali, a czasem tylko dwoch kapłanow swieckich i trzeciego dyakona przy tey cerkwi miewali. Co się działo aż do roku 1605, dotąd, nim ta cerkiew i klasztor z dysposytiey rzą-

Фундаторы церкви и принадлежащихъ ей имѣній.

Первый и самый главный фундаторъ этого святаго мѣста есть свѣтлѣйшій князь Константинъ Ивановичъ Острожскій, каштелянъ виленскій, гетманъ велик. кн. Литовскаго. Этотъ князь, въ благодарность Богу за одержанную имъ побѣду надъ Русскими, исполняя свой обѣтъ (о чемъ выше было упомянуто) построилъ церковь въ честь Пресвятой Троицы около 1514 года. Но надѣлилъ ли онъ эту церковь чѣмъ нибудь, объ этомъ нѣтъ никакихъ документовъ. и поэтому съ давнихъ поръ, еще при схизмѣ, монастырь этотъ, не имѣя никакого фундуша, принужденъ былъ жить милостынею. По утратѣ имѣній Свинтыникъ и Пурвиникъ—фундаціи Головчинскихъ.— магистратъ виленскій, выпросивши въ 1584 г. у короля Сигизмунда III этотъ монастырь, самъ давалъ содержаніе монастырю, который въ это время терпѣлъ большой недостатокъ во всемъ, такъ что часто было при этой церкви только два священника и третій діаконъ. Такъ продолжалось до 1605 г., т. е. до тѣхъ поръ,

dow swieckich osob przes s. p. xiędza Josepha Wielamina Ruckiego nie były oswobodzone i do iedności świętey przyłączone. A tu iuz gdy się poczynaią rządy w tym klasztorze za iedności ś., zaczynam one od s. p. x. Ruckiego, pierwszego po xiążęciu, Ostroskim fundatora i restawratora zniszczonego y zruinowanego tego mieysca świętego.

II.

Fundator i restawrator klasztoru tuteyszego iest s. p. xiądz Wielamin Jozeph Rutski, archimandryta Wilenski.

Ten będąc klerykiem rzymskiego nabożeństwa, a skonczywszy w Rzymie nauki, chcąc po wszystkim narodzie Ruskim iedność z kosciołem s. rozmnożyc, do Moskwy był zaiachał, ale gdy tam nic nie sprawiwszy do Wilna powrocił, nad wszelką nadzieie znalazł sobie towarzysza przy cerkwi S. Troycy od P. Boga nagotowanego Jozephata S. Zatym gdy nie mieszkaiąc tenże x. Rucki zakonnikiem naszym został, zaraz wielkiego starania przyłożył o odszukanie cerkwi i klasztoru S. Troycy od odszczepiencow wilenskich. Jakoz po wielkich transakcyach i długich kłotniach i niepokoiach, maiąc ten klasztor y cerkiew dekretami krola Zygmunta trzeciego przysądzony, wszedł w realną possessyą [1]) r. 1609 przez dworzanina krolewskiego, iako o tym swiadczy tegoż dworzanina list poiezdczy [2]) xdzu Ruckiemu wydany, w sprawach transactiey naszey z i. m. x. Zołkiewskim, episko-

пока церковь и монастырь не были освобождены бл. п. Вельяминомъ Руцкимъ отъ управленія свѣтскихъ лицъ и не были присоединены къ святой уніи. По переходѣ монастыря въ вѣденіе уніатовъ,— я начну отъ бл. п. Вельямина Руцкато, который послѣ князя Острожскаго былъ первымъ фундаторомъ и реставраторомъ этого обнищавшаго и разореннаго святаго мѣста.

II.

Фундаторъ и реставраторъ здѣшняго монастыря есть бл. п. о. Вельяминъ Іосифъ Руцкій, архимандритъ виленскій.

Будучи клирикомъ римско-католическимъ, по окончаніи курса наукъ въ Римѣ, желая распространить унію во всемъ русскомъ народѣ, онъ отправился было въ Москву, но, ничего не сдѣлавши тамъ, возвратился въ Вильну и, сверхъ всякаго чаянія, нашелъ здѣсь при Св.-Троицкой церкви товарища, подготовленнаго ему самимъ Богомъ, — Св. Іосафата (Кунцевича). Вскорѣ затѣмъ Руцкій вступилъ въ число братій нашего монастыря и тотчасъ приложилъ все стараніе, чтобы отнять у отщепенцовъ (православныхъ) виленскихъ церковь и монастырь Св. Троицы. Получивши по декрету короля Сигизмунда III этотъ монастырь, послѣ большихъ хлопотъ и долгихъ споровъ и волненій, онъ былъ введенъ въ дѣйствительное владѣніе имъ въ 1609 г. королевскимъ дворяниномъ, какъ свидѣтельствуетъ объ этомъ листъ по-

1) Подробности отнятія у православныхъ Св.-Троицкаго монастыря изложены въ сочин. Кояловича „Литовская церков. унія“ Ч. II. стр. 67—80. См. также „Памятники Рус. старины въ зап. губ.“ изд. Батюшкова. Вып. V. стр. 59—75.

2) Напечатанъ въ Собр. актовъ г. Вильны Ч. II. № 18.

pem pinskim, o klasztor Wilenski zostaiący [1]). Ten tedy s. mąż, reformator [2]) tego mieysca i miłosnik wielki zakonu swiętego, widząc że inaczey nie podobna zaiadłey na ten czas opponować się schizmie, aż by na uczonych, swiątobliwych i bogoboynych tu na tym mieyscu nie schodziło zakonnikach, nie przestaiąc na tym, że klasztor oswobodził od nierządow schizmatyckich, ale swoim że staraniem i cnot swiętych przykładem wprędce tenże klasztor ozdobił godnemi i uczonemi osobami; nad któremi dawszy rządy zakonne błogosławionemu Jozaphatowi, gdy za czasem większa chwała Boska krzewić się poczęła i do zgromadzenia s. więcey a więcey zakonnikow przybywało, a nie miał inszego sposobu do prowidowania onych, z chęcią rad się wyzuł dla nich ze wszystkiego dziedzictwa swego, zapisawszy wiecznością zakonnikom wilenskim, a nie archymandrytom, maiętnosć swoią Rute w woiewodztwie Nowogrodzkim, w roku 1613, iako o tym samy zapis originalny od tegoż s. pamięci x. Ruckiego klasztorowi Wilenskiemu na pargaminie dany szerzey wyraża w sobie.

NB. Документа этого въ настоящее время нѣтъ въ архивѣ.

ѣздчій тогоже дворянина, данный Руцкому и хранящійся въ связкѣ дѣлъ нашихъ съ Жолкѣвскимъ, епископомъ пинскимъ, о Виленскомъ монастырѣ. Этотъ святой мужъ, реформаторъ этого мѣста и великій радѣтель о монашескомъ чинѣ, видя, что упорной въ то время схизмѣ невозможно было противостоять другимъ способомъ, какъ только тѣмъ, чтобы въ монастырѣ этомъ постоянно пребывали ученые, благочестивые и богобоязненные монахи, мало того, что освободилъ монастырь отъ схизматицкихъ безпорядковъ, но и скоро прославилъ его хорошими и учеными людьми, начальство надъ которыми поручилъ благословенному Іосафату.. Современемъ, когда слава Божія стала распространяться и число братій все больше и больше стало увеличиваться, а монастырь не имѣлъ средствъ для ихъ содержанія,— Руцкій охотно отказался отъ всего своего наслѣдства, и на вѣчныя времена записалъ виленскимъ монахамъ (а не архимандритамъ) имѣніе свое Руту въ воеводствѣ Новогородскомъ, въ 1613 г., какъ объ этомъ подробно говорится въ подлинной записи Руцкаго, данной на пергаменѣ Виленскому монастырю.

Przestroga o maiętnosci Rucie i o częsci metropolitańskiey w Swiranach.

Tey swiątobliwey fundacyey maiętnosci Ruty był klasztor Wilenski czas nie mały possessorem, potym za zgodą z zakonem (pamiętać

Замѣтка объ имѣніи Рута и о части митрополитовъ въ Свиранахъ.

Виленскій монастырь не малое время былъ владѣльцемъ имѣнія Руты; впослѣдствіи, съ согласія братіи (не помню при ка-

1) Документы эти не найдены нами въ монастырскомъ архивѣ.

2) Руцкій, дѣйствительно, считается *реформаторомъ* уніатскаго монашества, какъ учредитель Базыліанскаго ордена. Начало этой реформѣ положено въ Виленскомъ Св.-Троицкомъ монастырѣ, откуда она распространена, при томъ же Руцкомъ, на всѣ уніатскіе монастыри. Первая базыліанская конгрегація (съѣздъ) происходила въ Новогородкѣ, подъ предсѣдательствомъ самаго Руцкаго и подъ руководствомъ двухъ іезуитовъ, въ 1617 г. Базыліанскій орденъ имѣлъ такое же назначеніе и значеніе для уніи, какъ іезуитскій орденъ для латинства. Цѣль учрежденія его указана авторомъ „Меморіала“ нѣсколько ниже, т. е.: „противодѣйствоватъ упорной въ то время схизмѣ“, и, само собою разумѣется, распространять унію. См. мою статью, напечатанную въ Христ. Чтеніи 1864 г. Ч. I. „Исторія Базыліанскаго ордена въ уніи“.

nie mogę ktorego metropolity) [1]) znowu taż maiętnosć Ruta dostała się metropolitom tym sposobem, że oni wzaiemnie klasztorowi Wilenskiemu wiecznoscią ustąpili częsci pewney w Swiranach, ktora za funduszem jasnie oswieconego xięcia Ostrogskiego należała do cerkwi katedralney wilenskiey s. Przeczystey. Która to zamiana aż prawnie staneła i zapisami przyznanemi iest utwierdzona, iednak z nieostrożnosci tuteyszego mieysca wszystko to do archiwum metropolitanskiego dostało; bo odbieraiąc ztąd metropolitowie archiwum swoie, gdy niebyło komu doyrzeć spraw klasztornych, tamze zaiedno przy metropolitanskich i nasze niektore zagarniono; o które upomnieć by się potrzeba, a zwłaszcza o zapis przyznany zamiany maiętnosci Ruty na Swirany, który ia sam widziałem u teraznieyszego i. m. xiędza Zalenskiego metropolity, gdy probuiąc, że iuż do Ruty nic nie mamy, czytał przede mną [2]). Bo nie maiąc tego zapisu uczynioney zamiany, i Ruty nie będziemy mieli, i Swiran za czasem postradamy; ile gdy tamże zostaie i fundusz xcia Ostrogskiego expressę wyrażaiący, że część Swiran fundowana nie do cerkwi S. Troycy, ale do cerkwi swiętey Przeczystey.

Ten żc s. p. xiądz Rucki zostawszy iuż metropolitą Kijowskim, pieczałowanie maiąc wielkie o dobrych rządach tego klasztoru, azeby nie podlegał nieszłuszney dysposycyey wdzieraiących się na rządy tego mieysca, iako bywało za dyzuniey, że nie tylko duchowni, ale i swieccy ludzie, a zwłaszcza burmistrzowie wilenscy, za uproszonemi ad male narrata przywileiami klasztor i dobra zakonne posiadali, i nad cerkwią i zakonnikami rządy swe rosproscierali; gdy widział, ze przez takich

комъ митрополитѣ) это имѣнie опять досталось митрополитамъ, которые взамѣнъ его уступили на вѣки виленскому монастырю нѣкоторую часть въ Свиранахъ, которая по записи свѣтлѣйшаго князя Острожскаго принадлежала виленской каѳедральной Пречистенской церкви. Эта замѣна хотя и правильно произведена и подтверждена признанными записями, однако, по неосмотрительности нашего монастыря, всѣ документы по этому дѣлу остались въ архивѣ митрополитовъ, такъ какъ митрополиты, забирая свой архивъ изъ нашего монастыря, вмѣстѣ съ своими дѣлами захватили нѣкоторыя и изъ нашихъ. Объ этихъ дѣлахъ слѣдовало бы напомнить, особенно о записи на замѣну Руты на Свираны. Запись эту я самъ видѣлъ у нынѣшняго митрополита Заленскаго, читавшаго ее мнѣ. Не имѣя записи о произведенномъ обмѣнѣ, не будемъ имѣть и Руты, а современемъ утратимъ и и Свираны, тѣмъ болѣе что въ архивѣ же митрополичьемъ хранится фундушевая запись кн. Острожскаго, ясно выражающая, что часть Свиранъ пожертвована не Св.-Троицкой церкви, а Пречистенскому собору.

Этотъ же блаж. п. архимандритъ Руцкій, сдѣлавшись кіевскимъ митрополитомъ, не переставалъ ревностно заботиться о Св.-Троицкомъ монастырѣ. Стараясь, чтобы онъ не попалъ въ чье нибудь незаконное управленіе, какъ это часто случалось при дизунитахъ, когда, какъ духовные, такъ и свѣтскія лица и особенно виленскіе бурмистры, выпрашивали себѣ привилеи на управленіе не только монастыремъ и его имуществами,

1) Рута замѣнена на Свираны при томъ же митрополитѣ Руцкомъ, 1636 г., Іюля 5. Запись на эту замѣну напечатана ниже, въ отдѣлѣ документовъ.

2) Документъ этотъ въ настоящее время хранится въ монастырскомъ архивѣ.

intruzow ten klasztor do wielkiey desolatiey był przyszedł, utraciwszy i ostatnią fundacyą kniaziow Hołowczynskich — Swintyniki i Purwiniki, tedy ażeby podobne i za naszych czasow nie wszczęły się perjuria, wyprawił u s. p. krola Władysława czwartego przywiley [1]) w r. 1633, warowawszy to naprzod klasztorowi, iż żaden z prałatow zakonu naszego nie może bydź przełożonym mieysca tego; druga, zabiegaiąc tey ambicyey, aby nie wolno było nikomu zgoła, bez wiadomosci i sine consensu tego klasztoru, ad male narrata otrzymywać przywileiow cum absoluto dominio, z ratiey tey, że ten klasztor, oprocz mieysca tego na ktorym stoi, nic więcey krolewskiego nie ma, ale na ziemskich dobrach iest ufundowany, warował tymże przywileiem wolną elekcyą klasztorowi na obranie między sobą z prostego zakonnika starszego, ktory może się tytułować archimandrytą wilenskim. Który to król Władysław nie usurpuiąc nad tym klasztorem żadney collatiey, ale tylko iako protektor naywyzszy po p. Bogu cerkwi i zakonu s., za prosbą s. p. x. Ruckiego metropolity, takie rządy w obraniu przełożonego w przywileiu swoim opisuie: ktorzy (to iest zakonnicy) z posrządku siebie i zgromadzenia swego zakonnego i zakonnikow po rożnych mieyscach i monastyrach będących, a w iednym zgromadzeniu zakonnym w iednosci s. zostaiących, starszego obierać maią, a ten starszy tytułuiąc się archimandrytą wilenskim, podług postanowienia ich zakonnego we cztyry lata, abo iako się będzie zdało, odmieniony bydź ma, zażywaiąc tych dobr spólnie z inszemi w społeczności, na swoy pożytek prywatny więcey nad inszych nic nie obracaiąc, etc. Tym że przywileiem ztwierdziwszy i approbowawszy krol imsć prawa i przywileie

но и церковью, и монахами; видя, что благодаря такимъ непрошеннымъ управителямъ, монастырь пришелъ въ великое запустѣніе, утративши фундушъ Головчинскихъ Свинтыники и Пурвиники, и не желая, чтобы подобное что нибудь случилось и впослѣдствіи,—онъ выпросилъ у е. м. короля Владислава IV въ 1633 г. слѣдующій привилей: вопервыхъ, ни одинъ изъ прелатовъ нашего ордена не можетъ быть настоятелемъ этого монастыря; вовторыхъ. въ предъупрежденіе того, чтобы кто нибудь, безъ вѣдома монастыря и безъ всякихъ правъ, не получилъ отъ короля привилея на неограниченное управленіе монастыремъ, такъ какъ онъ, кромѣ мѣста, на которомъ стоитъ, ничего не имѣетъ королевскаго, а напротивъ—все, что имѣетъ, подлежитъ земскому праву.— даровано монастырю право свободнаго избранія изъ своей братіи старшаго, который можетъ титуловаться виленскимъ архимандритомъ. Король Владиславъ, не по какому нибудь праву колляціи, а только какъ первый послѣ Бога покровитель церкви и св. вѣры, по просьбѣ митрополита Руцкаго, въ привилеѣ своемъ предписываетъ слѣдующій порядокъ избранія настоятеля: „они (т. е. монахи) какъ изъ своей среды, такъ и изъ братіи другихъ монастырей, входящихъ въ составъ ордена, выбираютъ себѣ старшаго; старшій этотъ титулуется архимандритомъ виленскимъ, и, согласно съ постановленіями ихъ ордена, чрезъ четыре года, или какъ найдутъ удобнымъ, имѣетъ быть смѣненъ; онъ пользуется имуществомъ монастыря на одинаковыхъ правахъ съ братіею, ничего не обращая въ свою пользу“ и проч. Тѣмъ

1) Напечатанъ въ: Собр. акт. г. Вильны Ч. II. № 39.

bractwu tuteyszemu Wilenskiemu[1]) nadane, iuż nie iako za schyzmy, że swieccy klasztorem rządzili i zakonnikami, ale dobra onych brackie i samych pod rząd i dispozytią tego klasztoru poddał, tudziesz pożytki od bractw miodowych przychodzące, iako to od panskiego, kupieckiego, kusznierskiego i roskiego (które od Moskiewszczyzny są zniszczone i zaniedbane) tenże krol do cerkwi naszey i inszych applikował i confirmował. I tak to mieysce, za gorliwą tego swiątobliwego oyca promotią, ozdobione będąc godnemi ludzmi i pożytecznemi rządami, wiele przysposobiło napotym i inszych fundacyey, za ktoremi ten klasztor powstawszy całemu zakonowi podporą był; albowiem po odłączeniu się naszych od dysunij, gdy wszędzie klasztory prawie pustkami zostawały, na ten czas to mieysce obfituiąc iuż w ludzie i schizmie mocno opponuiąc się, swoią bracią i do drugich klasztorow rozsyłało, i mieysca puste iako mogąc utrzymywało. A to się wszysko działo z postanowienia dobrego wyżey namienionego rządu, że gdy absolutum dominium zniesione zostało, i proprietarstwo daleko od tego klasztoru odegnane było, i archimandrytowie, zyiąc po zakonnemu, zwyczayną portią zakonną contentowali się, a ze wszech miar pospolitego dobra upatrowali, wielkie błogosławieństwo Boskie nad tym mieyscem obfitowało, mądrymi, swiątobliwemi i prawie miłoscią Boską pałaiącemi ludzmi opatrzywszy onę, ktorzy murem prawie zastanawiaiąc się za iednośc swiętą, a niektorzy z nich że i krwi swoey przelać nie żałowali: a z tych

же привилемъ его милость король подтвердивши права и привилей здѣшняго Виленскаго братства, всѣ имущества братскія и самихъ братчиковъ подчинилъ управленію и распоряженію этого монастыря, не такъ какъ было при схизмѣ, когда свѣтскія лица заправляли монастыремъ и монахами. Тотъ же король приказалъ и подтвердилъ, чтобы всѣ доходы братствъ;—медоваго, панскаго, купеческаго, кушнерскаго и Россказо, были обращаемы какъ на нашу, такъ и на другія церкви,—(что со времени Московской войны было уничтожено и позабыто.) Такимъ образомъ монастырь этотъ ревностными стараніями благочестиваго отца, будучи украшенъ хорошими людьми и хорошими порядками, впослѣдствіи пріобрѣлъ много и другихъ фундацій и сталъ опорою всего ордена, такъ что, по отдѣленіи нашихъ отъ дизунитовъ, когда почти всѣ монастыри были пусты, онъ одинъ, изобилуя людьми, крѣпко противостоялъ схизмѣ, разсылая братію свою по другимъ монастырямъ и насколько возможно удерживая за собою опустѣлыя мѣста. Все это происходило отъ введенія упомянутаго выше хорошаго управленія, когда неограниченное управленіе было уничтожено, заботы о личныхъ интересахъ изъ монастыря были изгнаны; архимандриты, живя по закону и довольствуясь обыкновенною монашескою порціею, всѣми мѣрами пеклись объ общемъ благѣ. Великое благословеніе Божіе, бывшее на этомъ мѣстѣ, надѣлило его

---

1) Со времени назначенія Іосифа Руцкаго архимандритомъ Св.-Троицкаго монастыря въ 1605 г., Виленское православное братство, именовавшееся доселѣ Св-Троицкимъ, окончательно переселилось къ недавно построенной имъ (1598 г.) Св.-Духовской церкви. При томъ же Св.-Троицкомъ монастырѣ митр. Поцѣй поручилъ Руцкому образовать уніатское братство, которое должно было вступить во всѣ права православнаго братства. По этому уніат. братство во всѣхъ сочиненіяхъ уніатскихъ и латинскихъ писателей называется Виленскимъ Св.-Троицкимъ братствомъ. Подробнѣе См. Лит. цер. унія, Кояловича Ч. II. стр 67. Памят. Рус. Старины, изд. Батюшкова. Вып. V стр. 58 и 59.

pierwszy był Hipaciey Pociey metropolita, ktory od bezbożnosci schizmatyckiey dwóch palcow tu w Wilnie u ręki postradał [1]); a drugi błogosławiony Jozaphat męczenik, ktory z starzenstwa tuteyszego wilenskiego, przymuszony będąc obedientią na archiepiskopią Połocką, duszę swoią w Witebsku za owieczki Chrystusowe położył, tyransko od schizmatykow zabity zostawszy [2]). Nuż co o tym swiątobliwym oycu Rutskim mowić, iako on wiele ucierpiał i znios cięszkich potyczek o te mieysce swięte, będąc od schizmy nie poiednokrotnie w niebezpieczęstwach niemałych, i iako nie raz go z tąd rugowano [3]), że aż protekcyey u krolow, panow, senatorow szukać musiał i ledwo przy possessyi tego mieysca w roku 1609 utrzymal się, na co z gorliwosci swoiey nie tylko sumptu osobliwego, aż i zdrowia nie żałował, ale naostatek dla braci swoiey zakonney, ażeby tylko chwała Boża tu na tym mieyscu kwitneła, i z ostatnich dobr swoich wyzuł się. Lecz teraz wszystko inaczey się dzieie, i bez bolesci serca opisować tego nie możemy, gdy upatruiemy, iako daleko od gorliwosci pierwszych oycow naszych odstąpilismy! Pełno apostatow naszych po róznych cechach w Wilnie; i zagrodziła schizma unitom, że niewolno nie tylko naszym bydz starszymi, ale i czeladzi unitow do cechow nie przypuszczaią; a przedsię żaden się dotąd o tak wielką krzywdę, tak z prałatow iako i z naszych, nie odezwał; zaniedbana od pięciudziesiąt lat fundacya Hołowczynskich Swintyniki i Purwiniki iuż po tak wieliu dekretow zasz-

благочестивыми, пылающими ревностью и любовью Божіею людьми, которые стѣною стояли за св. унію, а нѣкоторые изъ нихъ и крови своей не пожалѣли. Первымъ изъ нихъ былъ митрополитъ Ипатій Поцѣй, который отъ безбожныхъ схизматиковъ здѣсь въ Вильнѣ лишился двухъ пальцовъ, а вторымъ—благословенный мученикъ Іосафатъ, изъ старшихъ здѣшняго монастыря, принужденный послушаніемъ сдѣлаться архіепископомъ Полоцкимъ, въ Витебскѣ душу свою положилъ за овецъ христовыхъ, будучи тирански убитъ схизматиками. Что сказать о благочестивомъ о. Рутскомъ, который перенесъ и претерпѣлъ много огорченій изъ за этого святаго мѣста, будучи не разъ въ немалой опасности отъ схизматиковъ, такъ что принужденъ былъ искать покровительства у королей, пановъ и сенаторовъ, и въ 1609 г. едва-едва удержалъ за собою этотъ монастырь? Онъ не только не щадилъ издержекъ, здоровья и силъ, но завѣщалъ братіи и послѣднее имущество свое, лишь бы только процвѣтала на этомъ мѣстѣ слава Божія. Въ настоящее время все пошло иначе. Сердце надрывается, когда посмотришь, какъ далеки мы въ подражаніи святой ревности нашихъ отцовъ. Въ Вильнѣ разные цехи наполнены нашими отступниками; схизма поперегъ стала уніятамъ, такъ что нашимъ нельзя быть не только старшими, но даже и въ челядь цехи не допускаютъ уніятовъ; и до сихъ поръ никто изъ прелатовъ или изъ

1) Случилось это въ 1609 г. и въ тотъ же день, когда, по приказанію короля, переданы были Поцѣю всѣ православныя церкви въ Вильнѣ, когда Поцѣй возвращался пѣшкомъ домой отъ латинскаго епископа, мѣщанинъ Тупека бросился на него и нанесъ нѣсколько ударовъ по шеѣ. Поцѣя спасла толстая цѣпь архіерейскаго креста и его же лѣвая рука, которою онъ защищалъ свою шею и отъ которой тутъ же отлетѣло два пальца. Кояловичъ, Лит. цер. унія Ч. II стр. 77. Собр. актовъ г. Вильны Ч. II. № 22.

2) О жизни и дѣятельности Іосифа Кунцевича См. Кояловича—Лит. цер. унія. Ч. II. стр. 121—136.

3) Подробнѣе объ этомъ См. Памят. Рус. Старины, изд. Батюшкова, Вып. V. гл. 5.

łych; a przedsie nikogo to nie boli? Wiele iest spraw zaczętych o dobra nasze zakonne, iako to: Swirany, Zalesie i o insze legatie i summy, iako nizey da Bog obszerniey wyrazi, a taka w dokonczeniu tych spraw oziębłość, że iako by to co do upadku się nachyliło, nie o naszę zgubę szło, ale do kogo inszego ta rzecz należała. Nuż iako gospodarstwo mizernie się po folwarkach odprawuie, iako obory opuszczone i zaniedbane, iako widzimy klasztor w budynkach niemaiący żadney restawratiey (oprocz tego co oycowie nasi pierwsi z elemozyny iaki taki klasztor nam sklecili), iako duchowny porządek często się między nami miesza i od czasu co raz to daley na ludziach godnych temu mieyscu schodzic poczyna? ale nawet i z prostych zakonnikow i braci ledwo kto utrzymać się może; i innych uciskow i dolegliwosci tego klasztoru i onego odpadnienia od dawnego szczęscia y porządku iego, kto to opisać może? A nie znayduie się między nami żaden taki, iakby zabieżec mogł y remedium podać, zebysmy ten klasztor przywieśc mogli do pierwszego porządku. Przyczyna tey kary Boskiey na nas zda się ztąd pochodzić, żesmy, opusciwszy prawo i porządek swiętobliwy od xiędza Ruckiego sobie nadany a cwhyciwszy się swoich wynalazkow, ambicyi i wynoszenie się ieden przed drugim na godnostki w zakonie, prawiesmy iedne zamieszanie i nierząd na ten klasztor przywiedli i do dawnych schizmatyckich szkodliwych temu mieyscu zwyczaiow rzucilismy się. Gdyż iako za nich wolno było ku prywacie swoiey uprasząc przywileie u krolow na ten klasztor ktoby ieno chciał, toż i za nas dziać się poczeło, kiedy niektorzy z prałatow w zakonie naszym, złamawszy nam wolną elekcyą, a do krolow sine consensu tego klasztoru udaiąc się, bez wszelkiey wiadomosci na ziemskie fundacye ad male narrata przywileia otrzymuią, y dobra mere na zakonnikow, a nie na

нашихъ не протестовалъ противъ этого. Фундація Головчинскихъ,—Свинтыники и Пурвиники, оставлена безъ вниманія вотъ уже около 50 лѣтъ, не смотря на множество декретовъ. Много начато дѣлъ о нашихъ имѣніяхъ, какъ то: о Свиранахъ, о Залѣсьи и другихъ легаціяхъ и суммахъ, о которыхъ, если Богъ позволитъ, ниже я разскажу подробнѣе; но дѣла эти ведутся съ такимъ равнодушіемъ, какъ будтобы то, что клонилось къ упадку, касалось чужихъ, а не нашихъ интересовъ. Хозяйство наше по фольваркамъ идетъ весьма дурно; сараи запущены и полуразрушены; равнымъ образомъ монастырь не реставрируетъ своихъ зданій (какъ первые отцы наши сколотили намъ кой-какой монастыришко на пожертвованія, въ такомъ видѣ онъ и теперь существуетъ); духовный порядокъ часто нарушается между нами, и часъ отъ часу все уменьшается количество хорошихъ людей, такъ что и простые монахи и братія едва-едва держатся. Кто можетъ описать всѣ эти бѣдствія и неудачи, эту утрату прежняго порядка и счастія? Нѣтъ между нами ни одного такого, который бы могъ найти средство привесть монастырь въ прежній порядокъ. Причина этой кары Божіей на насъ заключается, кажется, въ томъ, что мы, бросивши хорошіе порядки, установленные о. Руцкимъ, взялись за собственныя выдумки и, заносчиво соревнуя другъ другу въ соискательствѣ высшихъ должностей въ орденѣ, привели въ монастырь лишь безпорядокъ и замѣшательство, и обратились къ прежнимъ схизматицкимъ обычаямъ, пагубнымъ для этого мѣста. Такъ напр. при нихъ (православныхъ) можно было всякому, кто бы только не пожелалъ, выпрашивать у королей привилеи на управленіе этимъ монастыремъ, какъ собственностью:— такъ начинаютъ дѣлать и теперь. Нѣкоторые

archimandrytow zapisanych, spólnemu używaniu wszystkim należących, sami tylko iednowładnemi panami i dożywotniemi rządcami czynią się i gromady swieckich osob przy sobie chowaiąc, więcey prywaty swoiey, a niżeli pomnożenia chwały Boskiey; opatruią. Urzędnikow swoich trzymaiąc po maiętnosciach zakonnych, a tu rządy tego mieysca iakoby od zakonu i od archimandryty starszy abo namiesnik przez cztyry lata naznaczony odprawuie, i co cztyry lata odmienia się. Skąd z dwoiakich rządow, a obudwuch niepewnych, wielką nieszczęsliwosć ten klasztor odnosił i odnosic musi; bo iedne, z prywatą archimandryczą zmieszane, szkodę czynią, a drugie doczesne cztyryletnie ochotę starszych archimandryczą władzą wątłą, psuią y zgoła tego mieysca nie naprawuią, gdzie sława tylko że starszy czteroletnie rządy odprawił, a nic dobrego klasztorowi i cerkwi nie przysposobiwszy, na wielki nieporządek successora swego wprowadza. A ten także wymówiwszy się, że nie mogł nic czynić dla archimandryty, znowu iak Pan Bog dał zostawuie klasztor. Lubo były takie czasy, i teraz są, iako to za teraznieyszego archimandryty, że intraty wszystkie klasztorne przy administracyi starszych zostawały, a ztym wszystkim, że dwoiakie rządy znayduią się, nic to klasztorowi nie pomogło.

Takie z naszey przyczyny pochodzące popadnienia w nierządy tego klasztoru na oczy wystawuiąc swiętobliwym po nas następuiącym successorom, oraz i to namieniam, że iesli porządamy widzieć w pierwszey klube upadłe rządy tego mieysca, inaczey ich niepozyszczemy, tylko wszelkim usiłowaniem trzeba by trzymać się Włdysława krola przywileiu i wolney elekcyey; iakoż początki niezłe tey promociey wolności

изъ нашихъ прелатовъ, уничтоживши дарованное намъ королями право свободнаго избранія настоятеля, безъ нашего вѣдома, получаютъ привилеи на земскія фундаціи,— на имѣнія, записанныя монахамъ, а не архимандритамъ, и для общаго пользованія; дѣлаются самовластными господами и пожизненными распорядителями ихъ и, содержа при себѣ множество свѣтскихъ лицъ, заботятся болѣе о своихъ частныхъ интересахъ, а не о славѣ Божіей. Въ имѣніяхъ монастырскихъ держатъ своихъ управляющихъ, монастыремъ же управляетъ то орденъ, то архимандритъ чрезъ своего старшаго или намѣстника, избираемаго на четыре года. Монастырь много терпѣлъ и терпитъ отъ этого двойнаго управленія, такъ какъ, съ одной стороны, управитель долженъ совмѣстно заботиться и объ интересахъ архимандрита и объ интересахъ монастыря; съ другой стороны, кратковременное четырехлѣтнее управленіе и власть архимандрита подрываютъ значеніе старшаго и отбиваютъ у него всякую охоту сдѣлать что-нибудь полезное для монастыря. Только слава одна, что четыре года исправлялъ обязанность старшаго! Не сдѣлавши ничего хорошаго ни для церкви, ни для монастыря, онъ передавалъ ихъ своему преемнику еще въ большемъ безпорядкѣ.—Преемникъ, также извиняясь тѣмъ, что ничего не могъ сдѣлать изъ за архимандрита, въ свою очередь оставлялъ монастырь на волю Божію. Правда, было и такое время, какъ и теперь, при нынѣшнемъ архимандритѣ, [1]) что всѣ доходы монастырскіе остаются въ распоряженіи старшихъ; тѣмъ не менѣе двойная система управленія не приноситъ никакой пользы монастырю. Ви-

1) Бѣлозоръ, епископъ Полоцкій.

widzimy, gdy klasztor opponiując się przy nadanych sobie przywileiach, nie pozwolił żadną miarą i. m. xdzu Zołkiewskiemu episkopowi Pinskiemu za przywileiem ad male narrata otrzymanym wniśc w possessyą tego klasztoru w roku 1697, ale spisek uczyniwszy między sobą i protestacye ad cassandum nieesłusznego przywileia zanioszszy, tudziesz od nunciatury compuls wyniozszy, lat iuż kilka iako chwalebnie zaczął promować tę sprawę, pokazuiąc że krolowie nie są collatorami tego mieysca, abo jus patronatus maiący, ale iako po Panu Bogu obroncy naywyzsi chwały iego, kollatorstwa przywłaszczać nie mogą. A zatym gdy nie są fundatorami, iak że się to może zgodzić z słusznością i za prawdziwy taki przywiley ma bydź poczytany„ gdzie klasztor na ziemskich dobrach iest ufundowany, a krolowie, za złą informatią, iako własne archimandrytom nadaią, o czym szeroko iest napisana S t a t u s c a u s a e w sprawach transactiey naszey o archimandryą Wilenską z imśc. xdzem Zołkiewskim, do ktorey każdego mieysca tego zelanta odsyłam, tak iako się agitowała ta sprawa i iak by należało napotym postąpić, wszelką wezmie informatią.

NB. Дѣло это напечатано ниже.

ставляя на видъ нашимъ наслѣдникамъ такой упадокъ монастыря и такіе безпорядки, происходящіе отъ насъ же самихъ, я напомню, что если намъ желательно видѣть монастырь въ прежнемъ благосостояніи, то слѣдуетъ строго держаться привилея короля Владислава IV на свободное избраніе настоятеля. Хорошее начало этому уже положено монастыремъ, который, опираясь на свои привилеи, не допустилъ епископа пинскаго Жолкѣвскаго къ управленію, хотя тотъ и имѣлъ на это привилей отъ короля, противозаконно выхлопотанный имъ въ 1697 г. Всѣ соединившись единодушно и составивши протестацію объ уничтоженіи незаконнаго привилея, чрезъ здѣшнюю же нунціатуру мы дали ходъ этому дѣлу, и, слава Богу, уже нѣсколько лѣтъ ведемъ его успѣшно, доказывая, что короли вовсе не колляторы этого мѣста, а только высшіе послѣ Бога охранители славы Его. А такъ какъ короли не фундаторы, то какимъ образомъ можно считать справедливыми и законными такіе привилеи, когда монастырь владѣетъ фундушами, подлежащими земскому праву, а короли только вслѣдствіе невѣрно сообщенныхъ имъ свѣденій считаютъ эти фундуши собственными и даютъ ихъ архимандритамъ. Это подробнѣе изложено мною ниже въ описаніи борьбы монастыря съ епископомъ Жолкѣвскимъ изъ-за Виленской архимандріи, куда я и отсылаю желающаго познакомиться съ этимъ дѣломъ.

III.

Fundator dobr klasztorowi i cerkwi s. Troycy nadanych iest s. pamięci iego msć pan Eustafi Korsak Hołubicki woyski woiewodztwa Połockiego.

Ten swiątobliwy pan będąc religii katolickiey unito-greckiey a kochaiąc mieysce to swięte dla gorliwych zelantow chwały Boskiey, ktorzy się tu na ten czas pod rządy s. pamięci xdza Ruckiego iuż po błogosławionym menczenniku Jozaphacie gromadzili, aby nauką i przykładem schizmie swiecili, i im do iednosci s. pobudką byli, maiąc intentią i sam się tu w tey cerkwi położyć, z pobożnosci swoiey ku pomnożeniu chwały Boskiey i zakonu swiętego ostatniey woli swoiey testamentem zapisał wiecznoscią zakonnikom mere reguły s. Bazylego W. klasztoru tuteyszego w roku 1625 maiętnosc swoią, nazwaną Zalesie Ostrowno, w woiewodztwie Połockim leżącą, z dworem, poddanemi, z crescentią gumienną, z ieziorami etc. tym sposobem, że ponieważ żona fundatora s. pamięci była sumowną i dozywotnią panią na maiętnosci Zalesiu, aby nie wprzód do possessyi przychodzili tey fundacyey, aż by się prawu iey pierwiey dosyc stało sumownemu i dozywotnemu; nim iednak miał przysć zakon do possessyi tych dobr, obowiązał małżonkę swoię tym że testamentem, aby do żywota iey zawsze co rok z maiętnosci Zalesia po stu kop litewskich klasztorowi dochodziło. Druga, disponował, aby ciało nieboszczykowskie w cerkwi wilenskiey s. Troycy, w kaplicy s. Łuki, od niego samego zmurowaney, przez małzonkę, to iest ieymośc panią Zofią Ostrowską Korsakową, woyską połocką, pochowane było w kitayce duploczarney, a truna i mary aby pokryte były suknem falendyszowym czar-

III.

Фундаторъ Св.-Троицкаго монастыря и церкви Евстафій Корсакъ Голубицкій, войскій воеводства Полоцкаго.

Этотъ благочестивый человѣкъ, будучи грекоунитскаго католическаго вѣроисповѣданія и любя это святое мѣсто и собравшихся въ немъ подъ управленіемъ Рутскаго, уже послѣ благословеннаго мученика Іосафата, ревнителей славы Божіей, чтобы они своею ученостью и примѣрною жизнью были свѣтилами для схизматиковъ и тѣмъ поощряли ихъ къ присоединенію къ св. уніи, желая и самъ быть погребеннымъ въ этой церкви,—для умноженія славы Божіей, завѣщалъ въ 1625 г. монахамъ чина Св. Василія Великаго, живущимъ въ здѣшнемъ монастырѣ, свое имѣніе Залѣсье Островно, въ воеводствѣ Полоцкомъ, съ дворомъ, подданными, озерами и проч. съ такимъ условіемъ, чтобы жена его оставалась въ этомъ имѣніи самостоятельною и пожизненною владѣлицею, и чтобы монастырь при жизни ея не вступалъ во владѣніе имѣніемъ. Этимъ же завѣщаніемъ онъ обязалъ жену свою, чтобы она, при жизни своей, каждый годъ давала монастырю съ имѣнія Залѣсья по сту копъ литовскихъ. Во вторыхъ, распорядился, чтобы тѣло его было похоронено въ виленской Св.-Троицкой церкви, въ часовнѣ Св. Луки, построенной имъ самимъ, въ черной китайкѣ, а гробъ и носилки чтобы были покрыты чорнымъ фалендышовымъ сукномъ. Эта воля покойнаго была исполнена; доказательствомъ того, что онъ погребенъ въ часовнѣ Св. Луки, служитъ свидѣ-

nym. Tey woli nieboszczykowskiey ze się dosyć stało, iże tu iest pochowany w kaplicy s. Łuki, swiadectwem iest tego testimonium obywatelow woiewodztwa Połockiego i jeneralska relatia, iako z cerkwi Hołubickiey ciało fundatora przez naszych zakonnikow i małżonkę nieboszczykowską tu do Wilna w roku 1626 przyprowadzono i uczciwie obrządkiem Cerkwie s. iest pochowane, o czym w fastykulie pod literą U w sprawach Zaleskich szerzey się doczytasz. Trzecia, tymże testamentem obligował monastyr Wilenski, aby z maiętnosc Zalesia co rok szpitalowi s. Troycy dochodziło: żyta beczek 2, gryki beczka iedna, grochu czwierć, słoniny połec, sadło, czwierć beczki soli, kopa pieniędzy; także na zwonnikow opisał, aby klasztor nasz co rok dawał, zyta beczkę, gryki beczkę, grochu czwierć, soli czwartą częsć beczki, słoniny połeć, pieniędzy złotych dwa.

тельство обывателей воеводства Полоцкаго и реляція генерала (вознаго), что тѣло фундатора нашими монахами и женою покойнаго перенесено изъ Голубицкой церкви въ Вильну въ 1626 г., гдѣ и погребено по обрядамъ св. Церкви, о чемъ подробнѣе см. въ дѣлахъ залѣсскихъ, связка подъ буквою V.—Въ третьихъ, онъ же завѣщаніемъ обязалъ Виленскій монастырь—каждый годъ съ имѣнія Залѣсья давать Св.-Троицкой богадѣльнѣ двѣ бочки ржи, бочку гречихи, четверть гороху, полоть свинаго сала, четверть бочки соли и копу денегъ. На звонарей записалъ: каждый годъ бочку ржи, бочку гречихи, четверть гороху, соли четвертую часть бочки, полоть сала и денегъ два злота.

Dalsza fundatia tegoż s. pamięci fundatora zakonowi naszemu na dobrach Hołubiczach.

Dobra Hołubicze iednę połowicę oyczystą a drugą połowicę od stryia tak disponowałi zapisawszy małżonce swoiey na nich dożywocie tą kondycyą, ieżeli zamąż nie póydzie, obowiązał, aby poki w possessyi małżonki te dobra będą, na każdy rok dochodziło zakonnikom naszym Hołubickim gotowego grosza kop dziesięć, żyta beczek dziesięć, pszenicy beczka, ięczmienia beczek dwie, gryki beczek 2, wieprz ieden, faska masła, coby miednicę [1]) ważyła, syrow kopa i beczka soli, co wszystko powinno oddawano bydź na dzien Trzech Krolow. Po smierci zaś pani woyskiey połockiey, albo iesliby zamąż poszła, tedy połowicę kupną tey maiętnosci wiecznie zapisał na cerkiew Ho-

Фундація тогоже фундатора нашему монастырю въ имѣніи Голубичахъ.

Имѣніе Голубичи, половина котораго досталась Корсаку отъ отца, а другая половина отъ дяди, онъ записалъ въ пожизненное владѣніе женѣ своей съ тѣмъ условіемъ, что если она не выйдетъ замужъ, то обязана каждый годъ, въ день Богоявленія Господня, давать монастырю наличными деньгами десять копъ, ржи 10 бочекъ, пшеницы бочку, ячменя 2 бочки, гречихи 2 бочки, одного кабана, фаску масла вѣсомъ въ мѣдницу, копу сыровъ и бочку соли. По смерти же войской полоцкой, или же еслибы она вышла замужъ, половина имѣнія, купленная, по завѣщанію Корсака, должна быть отдана на вѣчныя времена Голубицкой церкви, а

1) По свидѣтельству Линде (Słównik ięz. pol.) слово „мѣдница“ въ 6. Польскомъ королевствѣ означало, между прочимъ, *мѣру*, а не *вѣсъ*, и заключала въ себѣ 12 обыкновенныхъ, или 6 цеховыхъ гарнцевъ.

łubicką, a na drugą połowicę oyczystą wniosł summę dziesięć tysięcy złotych, do ktorey possessyi krewni nie powinni przychodzić, aż oddawszy spełna summę zakonnikom tamecznym zakonu naszego, co iednak tak się nie stało. Bo i. m. p. Hrehory Korsak Hołubicki, chorąży połocki, synowiec nieboszczyka fundatora, zaraz po smierci stryia swego, z Hołubicz expulsyą stryięce swoiey uczynił, i zadał testamentowi nieprawosc, i długo o to prawo było, burząc go, że stryj na dziedziczną częsć testamentem nie mogł tak wielkiey summy wnosić i successora oddalac, oco pierwiey i. m. p. woyska i x. Raphał Korsak w ziemstwie Połockim maiąc accyą przegrali, a potym za appellacyą trybunał w roku 1635 oczewistym dekretem od dziesięciu tysięcy odsądził naszych i wiecznosć panu chorążemu połowicę dziedziczney części Hołubicz przysądzili; co się zaś tknie drugiey połowicy Hołubicz nabytey, a naszym wiecznoscią zapisaney, oto disquisitiey żadney nie było, i przy naszych ta częsc została, a potym iako utracili, że tam zadney possessyey nie mamy, doysć tego z archiwum nie mogłem.

Z teyże to transactiey, gdysmy obawiali się aby nie przyszło utracić i Zalesia, stanęło było takie postanowienie z i. m. p. Korsakową woyską połocką, że w. oyciec Methodyusż Terlecki, iako w tey sprawie od s. p. x. Ruckiego i od całego klasztoru zesłany plenipotentiarius, musiał teyże p. woyskiey ustąpić do lat dziesięciu należącey z Zalesia i Hołubicz vivendy, testamentem klasztorowi naszemu i Hołubickiemu naznaczoney, z tego respektu że się podieła kosztem swoim prawowac z i. m. p. Hrehorym Korsakiem, chorązym połockim, utwierdzaiąc testament, abysmy od fundacyey Zalesia i Hołubicz nie byli oddaleni, o czym szerzey w tym że postanowieniu na pismie od x. Terleckiego

на другой, отцовской половинѣ, обезпечилъ десять тысячъ злотыхъ въ пользу тамошнихъ монаховъ нашего ордена; и пока родственники его не выплатятъ этой суммы, до тѣхъ поръ они не имѣютъ права получить эту часть въ свое владѣніе. Но не такъ случилось на самомъ дѣлѣ. Григорій Корсакъ, племянникъ фундатора, тотчасъ же по смерти дяди своего изгналъ тетку свою изъ Голубичъ и объявилъ завѣщаніе незаконнымъ на томъ основаніи, что дядя не могъ обезпечивать на отцовскомъ имѣніи такую большую сумму денегъ и отстранить наслѣдника. Объ этомъ ея милость пани войская и Рафаилъ Корсакъ сначала вели дѣло въ Полоцкомъ земскомъ судѣ и проиграли его, а потомъ, по апелляціи, трибуналъ декретомъ 1635 г. лишилъ нашихъ права на полученіе десяти тысячъ и присудилъ хорунжему на вѣчныя времена отцовскую половину имѣнія Голубичи. Что же касается другой благопріобрѣтенной половины имѣнія, записанной намъ на вѣчность, то объ этомъ не было никакихъ споровъ, и эта часть осталась за нами; но какимъ образомъ мы потомъ ее утратили, я не могъ узнать изъ дѣлъ архива. По исходу этого дѣла можно было опасаться, что мы утратимъ и Залѣсье. Поэтому съ ея милостью войскою полоцкою Корсаковою было заключено такое условіе, что о. Меѳодій Терлецкій, бывшій по этому дѣлу повѣреннымъ отъ Руцкаго и монастыря, долженъ былъ отсрочить войской на десять лѣтъ доставку съ Залѣсья и Голубичъ жизненныхъ припасовъ, слѣдуемыхъ по завѣщанію нашему (Виленскому) и Голубицкому монастырямъ, на томъ основаніи, что она на свой счетъ будетъ вести дѣло съ Григоріемъ Корсакомъ, хорунжимъ полоцкимъ, объ утвержденіи и признаніи завѣщанія, чтобы мы не были отстранены отъ фундаціи Залѣсья

w roku 1626 marca 8 danym opisano iest. Potym była complanacya z i. m. p. chorążym połockim, synowcem fundatora, w tym ze roku 1626, gdzie, z pomiarkowania przyiacielskiego, expulsyą z Hołubicz i. m. p. woyskiey uczynioną przywrociwszy i testament s. p. i. m. p. Eustaphiego Korsaka, woyskiego połockiego, stryia swego, we wszystkich punktach (dokładaiąc prawnych) iakoby utwierdziwszy i approbowawszy, potym znowu nowe z zakonem naszym wszczoł prawo i, iako się wyżey namieniło, od summy dziesięciu tysięcy złotych na połowicy Hołubicz zapisaney odsądził. Jednak ieżeli by się do Zalesia miał interessować i w tym punkcie, że nam tę maiętnosć zapisał, wazył się co testamentowi zadawać, nic o tym w procederze prawnym nie nayduiemy.

Opisanie, iako po dożywociu ieymsć pani Korsakowey, woyskiey połockiey, dostało się nam Zalesie w wieczną possessyią.

Gdy iuż wszelkie transactie s. p. fundatora uspokoione zostały z synowcem nieboszczykowskim i. m. p. chorążym połockim, tedy i. m. p. Korsakowa, woyska połocka, na prawie swoim dożywotnym i wianownym ufundowana będąc, była possessorką Zalesia Ostrowna po smierci męża swego aż do roku 1649; i klasztor aż do tych czas na expektatiwie zostawać musiał, to iest przez lat dwadziescia cztyry, nim się doczekał swoiey possessyi. W tym tedy roku 1649 schodząc z tego swiatu i. m. p. woyska połocka, ostatniey woli swoiey testamentem tak dysponowała summę pięć tysięcy, na Zalesiu przez malzonka sobie zapisaną: oycom Bosakom wilenskim na pogrzeb swoy, gdzie się sama położyła, legowała cztyry

и Голубичъ. Это подробно описано въ самомъ постановленіи, данномъ Терлецкимъ въ 1626 г. марта 8 дня. Затѣмъ, въ томъ же 1626 г. состоялась мировая сдѣлка съ е. м. хорунжимъ полоцкимъ, племянникомъ фундатора, который, послѣ полюбовнаго соглашенія, возвратилъ войской Голубичи и будтобы призналъ и подтвердилъ во всѣхъ пунктахъ завѣщаніе дяди своего Евстафія Корсака, войскаго полоцкаго, но потомъ снова началъ искъ съ нашимъ монастыремъ и, какъ уже было упомянуто выше, лишилъ насъ десяти тысячъ злотыхъ, записанныхъ на половинѣ имѣнія Гонубичи; но заявлялъ ли онъ какія нибудь права и на записанное намъ въ завѣщаніи имѣніе Залѣсье, объ этомъ не упоминается въ судебномъ процессѣ.

О томъ, какимъ образомъ по смерти е. м. пани Корсаковой, войской полоцкой, досталось намъ въ вѣчное владѣніе Залѣсье.

Когда процессъ о духовномъ завѣщаніи съ племянникомъ фундатора, хорунжимъ полоцкимъ, былъ уже совсѣмъ покончень, ея милость Корсакова, войская полоцкая, согласно завѣщанію мужа своего, оставалась владѣлицею Залѣсья Островна до 1649 г., и монастырь 24 года долженъ былъ ожидать, пока будетъ имѣть возможность вступить во владѣніе своимъ имѣніемъ. Въ 1649 г., ея милость пани войская полоцкая, умирая, въ духовномъ завѣщаніи своемъ такъ распорядилась пятью тысячами злотыхъ, завѣщанныхъ ей мужемъ: на погребеніе свое отцамъ босакамъ виленскимъ, [1] (гдѣ она и погребена), завѣщала четыре

1) Кармелиты босые, имѣвшіе въ Вильнѣ, подлѣ Острыхъ Воротъ, костелъ Св. Терезы и монастырь, нынѣ упраздненный.

tysięcy złotych, a piąty tysiąc na różne kościoły w Wilnie rospisawszy i insze dobra swoie i summy rosporządziwszy, exekutorem testamentu swego s. p. x. Gabryela Kolędę, na ten czas archimandrytę Berezweckiego, uczyniła, obowiązawszy go, aby possessorem Zalesia będąc, poty z onego nie ustępował, az by wprzody legatia, testamentem kosciołom zapisana, była z tych dobr wypłacona. Jakoz klasztor nasz Wilenski nie maiąc inszego sposobu do zniesienia tego długu, wszedszy w contrahencyą z xiędzem Kolendą, też same Zalesie onemu arendownym prawem na lat cztyry puscić musiał. A x. Kolenda rewersałem się opisał, iż za wytrzymaniem tych lat sobie postąpionych wszystkę tę summę pięć tysięcy komu legowano oddał i wypłacił; na co acz wprawdzie kwitacye od tych osob nie pokazuią się (gdyż musieli przez iaki przypadek abo przez inkursye nieprzyiacielskie zginąć, o co są i processa pozanoszane o poginienie niektorych spraw). Jednak kontrakta, same kopie onych wyswiadczaią, a ieszcze rewersał ręką samego xiędza Kolędy poprawowany i pieczęcią onego własną zapieczętowany, że xiądz Kolęda arędą trzymał Zalesie, i tož samo poddani powiadaią, że czas nie mały ta maiętnośc była w dispozytiey iego i dla tegoż, iako exekutor, i ten, ktory był conscientią obowiązany, ktory z tych dobr intraty odbierał, musiał obligatiey na się włożoney dosyć uczynić. Jakoż od lat pięciudziesiąt, iako klasztor possessorem tych dobr, nikt o zadną się legatią paniey woyskiey nie upominał się i nie upomina. Jednak że dla wszystkiego, ponieważ z wypłacenia tey summy quitacyey nie mamy, nie wadzi rozumieć te status causae. Dla tego i tych kopii kontraktow arędownych między x. Alexim Dubowiczem, archimandrytą

тысячи злотыхъ, а пятую тысячу записавши разнымъ костеламъ въ Вильнѣ и распредѣливши остальное имущество свое и деньги, душеприкащикомъ своимъ назначила Гавріила Коленду, въ то время архимандрита Березвецкаго, [1]) обязавши его, что бы онъ до тѣхъ поръ оставался владѣльцемъ Залѣсья, пока не будетъ выплачена обезпеченная на этомъ имѣніи сумма денегъ, слѣдуемыхъ по завѣщанію разнымъ костеламъ. Нашъ Виленскій монастырь, не имѣя никакой возможности заплатить долгъ, принужденъ былъ, по соглашенію съ архимандритомъ Колендою, уступить ему Залѣсье въ аренду на четыре года. Коленда далъ росписку, что онъ, по прошествіи этихъ четырехъ лѣтъ, всю сумму пять тысячъ злотыхъ заплатитъ кому слѣдуетъ; и хотя не представилъ подлинныхъ квитанцій отъ этихъ лицъ (такъ какъ квитанціи эти вслѣдствіе какого-то несчастнаго случая пропали), однако представилъ копіи съ нихъ и росписку, поправленную рукою его же, о. Коленды, и запечатанную его именною печатью, въ томъ, что онъ, Коленда, держалъ въ арендѣ имѣніе Залѣсье, что подтверждаютъ и крестьяне. и что поэтому онъ, какъ бывшій не малое время владѣльцемъ этого имѣнія и получавшій съ него доходы, а также какъ душеприкащикъ, обязанный условіемъ,—долженъ былъ заплатить принятую на себя легацію. Хотя во все время нашего пятидесятилѣтняго владѣнія этими имѣніями никто никогда не упоминалъ и не упоминаетъ о легаціи г-жи войской, все таки, такъ какъ у насъ нѣтъ подлинныхъ квитанцій о уплатѣ этой суммы, не слѣдовало бы, мнѣ кажется, оставлять безъ вниманія покрайней мѣрѣ копій арендныхъ контрактовъ,

1) Бывшій уніатскій, нынѣ православный монастырь, въ Дисненскомъ уѣздѣ, въ нѣсколькихъ верстахъ отъ Залѣсья.

wilenskim, a xdzem Kolendą, archimandrytą Berezweckim, w roku 1650 stanowionych, nie godziło mi się ladaiako porzucić, ale dla informatiey i dowodu tuż przy sprawach zaleskich w fastykulie 5 pod literą... conserwowałem, z ktorych iest dowod, że my po czteroletniey arędzie ledwosmy do possessyi Zalesia przyszli aż w roku 1654, iakoby rokiem przed inkursią moskiewską.

Kaplica S. Łukasza fundatiey tegoż s. p. imci p. Eustafiego Korsaka, woyskiego połockiego, i samey ieymci woyskiey.

Ta kaplica była niegdys w babincu przez mur obok z ołtarzem Czestnaho Kresta i nazywała się predełom swiatoho Łuki, do ktorego od całego szewskiego cechu z skrzynki ich trzeci grosz dochodził; ale to potym nasi utracili, a przysądzono to kosciołowi s. Jana. [1]) Pod tą tedy kaplicą abo predełom s. p. pan fundator nasz z żoną swoią sklep swym własnym kosztem wymurował i naprzod, gdy mu Pan Bog odebrał dwoie dzieci, to iest Jana i Hrehorego, a w zakonnym stanie nazwanego Harasima, w tym sklepie położył, fundowawszy na tę kaplicę kop 20, aby wiecznymi czasy z Zalesia na Bohoiawlenie co rok dochodziła ta pensyia na odprawowanie co tydzien służby Bożey w sobotę za duszy zmarłych dziatek ich, na co iest dokument od tegoż s. p. fundatora dany w roku 1622 z tym dokładem, że iezeliby na ten ołtarz insza fundacya uczyniona była, ta mocy żadney mieć nie miała; iakoż gdy zapisał nam Zalesie, i sam tu ciałem w Panu Bogu odpoczywa, iuż ta fundacya pierwsza w inszą się przemieniła.

заключенныхъ въ 1650 г. Алексѣемъ Дубовичомъ, архимандритомъ виленскимъ, и съ Колендою, архимандритомъ березвецкимъ. Поэтому для свѣденія и для доказательствъ копіи эти я пріобщилъ къ дѣламъ залѣсскимъ, въ связкѣ 5, подъ буквою . . . . Изъ нихъ видно, что мы едва только въ 1654 г., т. е. за годъ до нашествія Москвы, послѣ четырехлѣтней аренды, вступили во владѣніе Залѣсьемъ.

Часовня Св. Луки—фундація того же Евстаѳія Корсака, войскаго полоцкаго, и жены его.

Эта часовня была нѣкогда въ притворѣ, за стѣной, рядомъ съ алтаремъ Честнако Креста, и называлась придѣломъ Св. Луки. На этотъ придѣлъ цехъ сапожниковъ давалъ изъ общей кассы третій грошъ, но впослѣдствіи мы утратили этотъ доходъ, такъ какъ этотъ взносъ присужденъ былъ костелу Св. Яна. Подъ этою часовней или придѣломъ нашъ фундаторъ съ женою своею сдѣлалъ склепъ, и когда Богъ отнялъ у него двухъ сыновей, Яна и Григорія, въ монашествѣ Герасима,—похоронилъ ихъ въ этомъ склепѣ. На эту часовню онъ записалъ 20 копъ, съ тѣмъ чтобы сумма эта была вносима съ Залѣсья ежегодно въ день Богоявленія, для отправленія каждую субботу заупокойной службы о дѣтяхъ его, на что есть и документъ, данный фундаторомъ въ 1622 г. съ присовокупленіемъ, что еслибы на этотъ придѣлъ была сдѣлана другая фундація, то она не будетъ имѣть никакой силы; но такъ какъ, записавши намъ Залѣсье, онъ и самъ погребенъ былъ здѣсь, то та прежняя его фундація замѣнена другою.

1) Декретъ королевскаго ассесорскаго суда, коимъ повелѣно, чтобы шевцы г. Вильны, какъ латинскаго, такъ и греческаго обряда, обращались въ костелъ Св. Іоанна. Собр. актовъ гг. Вильны.... Ч. II № 38.

IV.

Fundator mieysca tego swiętego iest iasnie wielmożny i. m. pan Janusz Skumin Tyszkiewicz, pierwiey trocki, a potym woiewoda wilenski.

Ten tak wysoki senator i osobliwy promotor iednosci swiętey, będąc ruskiego nabożenstwa, a owych dawnych czasow murem prawie się z drugiemi wysokiemi w Litwie urzędnikami zastanawiaiąc za zakon swięty i od persecutiey schizmatyckiey broniąc, tak w kochaniu miał to mieysce swięte, że nie tylko tu częstym bawił się nabożenstwem, ale tak chciał, aby i ciało iego po smierci nie gdzie indziey tylko przy tey cerkwi pogrzebiono było, ktoremu przystoyny grob zá żywota swego wymurowawszy i nad nim ozdobną kaplicę pod tytułem Zwiastowania nass. Panny Bogarodzicy wystawiwszy, rozstał się z tym swiatem roku Panskiego 1642, maiąc wieku swego lat . . .[1]) gdzie chwalebnie pogrzebiony odpoczywa w Panu Bogu, iako pan swiętobliwego żywota, ciałem do tych czas nieskazitelny będąc. Tuż z nim odpoczywaią ciała żony iego i syna iego w tym że grobie złożone, oboie także nieskazitelne. Po ktorym to Skuminie, woiewodzie wilenskim, corka iego Eugenia Katharzyna, będąc za iasnie oswieconym xięciem Korybutem Wiszniowieckim, koniuszym koronnym, krzemienieckim, bracławskim, iurborskim, nowowolskim starostą, iako kollatorka tey że kaplicy, czyniąc dobrze za dusze rodzicow swoich, a żeby w każdym tygodniu codziennie służby Boże odprawowały się, w dni powszechne za dusze zmarłych, a w swięte za zdrowie xiężny ieymsci i po-

IV.

Фундаторъ этого святаго мѣста Янушъ Скуминъ Тышкевичъ, сначала трокскій, а потомъ виленскій воевода.

Этотъ знатный вельможна русскаго обряда, ревностный распространитель святой уніи и такой же защитникъ нашего ордена отъ преслѣдованій православныхъ, питалъ особенное благорасположеніе къ нашему монастырю. Онъ не только при жизни своей часто посѣщалъ его и присутствовалъ при богослуженіи, но желая, чтобы и по смерти тѣло его было погребено при церкви Св.-Тройцы, съ этою цѣлью онъ, еще при жизни своей, приготовилъ здѣсь склепъ и построилъ надъ нимъ прекрасную часовню Благовѣщенія пресв. Богородицы. По смерти его, послѣдовавшей въ 1642 г., онъ былъ торжественно погребенъ въ этой часовнѣ вмѣстѣ съ женою и сыномъ. Тѣло этого благочестиваго человѣка до сихъ поръ сохранилось нетлѣннымъ. Дочь его Евгенія Екатерина, бывшая въ замужествѣ за княземъ Корибутомъ Вишневецкимъ, конюшимъ короннымъ, старостой кременецкимъ, брацлавскимъ и проч., поминая души родителей своихъ, записала нашему монастырю пятнадцать тысячъ злотыхъ поль., съ тѣмъ, чтобы ежедневно была отправляема обѣдня заупокойная, а въ праздники—о здравіи княгини и ея потомства. Сумму эту она обезпечила на имѣніи „Большой Можейковъ,“ лежащемъ въ Лидскомъ

---

1) Пропускъ въ подлинникѣ.

tomstwa, zapisała i wiecznie legowała klasztorowi naszemu tuteyszemu w roku 1642 piętnascie tysięcy zł. polskich, i tę summę wniosła była na Mozeykow Wielki, dobra w powiecie Lidzkim leżące, z płaceniem wyderkafu rocznego po zł. iedynascieset polskich. Potym taż summa była przeniesiona na Mni‹e›yszy Mozeykow. Iako zaś z Mnieyszego Mozeykowa podniesiona została, i ieżeli wszystka ta summa doszła, abo nie, dokumentu na to żadnego nie nayduię. Ta iednak iest wiadomoś, że ta summa zupełna czyli nie, zostawała przez czas niemały w zakrystyi tuteyszey, z ktorey na poswięcenie na episkopią Pinską wziął i. m. xdz Białozor, teraznieyszy archiepiskop Połocki, będąc na ten czas archimandrytą wilenskim, złotych siedm tysięcy. Ktora summa i do tych czas klasztorowi nie iest oddana, reszta zaś tey summy gdzie, iako się i na co obrociła, wiadomosci nie masz; acz mogła się na co i dobrego obrocic, coż kiedy bez memoriału i notacyey wszystko się to niepamięcią zagrzebło.

Obiasnienie fundatiey tey że kaplicy Skuminowskiey i obligatiey naszey.

Na tę fundatią xiężny Wiszniowieckiey, koniuszyney koronney a corki nieboszczyka Skumina, żadnego funduszu nie mamy, oprocz kopiey obligatiey, daney od xdza Alexego Dubowicza, archimandryty wilenskiego, imieniem całego klasztoru xżnie ieymsci w r. 1642 obligę wnosząc na ten klasztor, iako się wyżey namieniło, że codzienne służby maią się odprawować w każdy tydzien, a każdego miesiąca solleniter; tudziesz aby w całosci swey, w ozdobie apparatow kaplica zawsze zostawała, sumnieniem naszym obowiązalismy się w tym mieć nasze staranie. Czytać kopią obligatiey, gdzie wyrażono, iż co dzien, to iest każdego dnia mszą s. obligowani iestesmy odprawowac, i co miesiąc solenną w kaplicy.

повѣтѣ, съ тѣмъ чтобы съ имѣнія этого ежегодно поступало въ пользу монастыря одинацать сотъ злотыхъ поль. Впослѣдствіи эта сумма была перенесена на Малый Можейковъ, но какимъ образомъ она снесена была съ Малаго Можейкова и вся ли сумма была уплачена сполна, объ этомъ нѣтъ никакихъ документовъ. Извѣстно только, что сумма эта не малое время хранилась въ ризницѣ здѣшняго монастыря и изъ нея взято было семь тысячь злотыхъ пол. нынѣшнимъ архіепископомъ полоцкимъ Бѣлозоромъ, бывшимъ прежде виленскимъ архимандритомъ. Деньги эти и до сихъ поръ не возвращены монастырю. Что же касается остальной суммы, то когда и на чтó она была употреблена,—неизвѣстно; очень можетъ быть, что она употреблена была и на что нибудь хорошее. Какъ жаль, что не было меморіала и не велось никакихъ замѣтокъ, такъ что все это исчезло изъ памяти.

Примѣчаніе къ фундаціи той же часовни и нашему обязательству.

На эту фундацію княгини Вишневецкай, дочери покойнаго Скумина, мы не имѣемъ никакой записи, кромѣ копіи съ облигаціи, данной отъ имени монастыря Алексѣемъ Дубовичомъ, виленскимъ архимандритомъ, княгинѣ Вишневецкой въ 1642 г., по которой монастырь обязался служить ежедневно обѣдню, а каждый мѣсяцъ—одну торжественную, и сверхъ того стараться, чтобы часовня эта сохранялась въ цѣлости и имѣла приличную утварь. Читай копію облигаціи, гдѣ сказано, что мы обязуемся ежедневно совершать обѣдню и одну въ мѣсяцъ торжественную въ часовнѣ.

Sprawy do tego funduszu.

1. Kopia rewersału od oo. (bazylianow) s. Troycy xżnie ieymci, że się ma odprawować nabozenstwo w kaplicy. 1642 oct. 30.

2. Kopia listu kwitacyinego od w. o. Mikołaia Korsaka, ktorym kwituie xcia i. m. Dimitra Wiszniowieckiego w dosyc uczynieniu legatiey, biorąc Mały Mozeykow i reszty nie oddaney przed tym zł. 500. Anno 1655.

3. Condytie podane od i. m. xdza Sielawy metropolity xciu i. m. Dimitrowi Wiszniowieckiemu na przeniesienie summy z Wielkiego Mozeykowa na Mały Mozeykow. 1654 July 31.

4. Punkta między xciem i. m. Wiszniowieckim a i. m. xdzm Białozorem, archimandrytą wilenskim, ratione eliberowania Skrybowszczyzny i wniesienia na nią summy Mozeykowskiey. An. 1664 July 30.

Дѣла относящіяся къ этому фундушу.

1. Копія росписки, данной троицкими монахами княгинѣ Вишневецкой въ томъ, что они обязаны отправлять богослуженіе въ часовнѣ. 1642 г. окт. 30.

2. Копія квитанціи, данной о. Николаемъ Корсакомъ князю Димитрію Вишневецкому въ томъ, что онъ, взявши Малый Можейковъ и получивши остальную сумму 500 злотыхъ поль., считаетъ легацію уплоченною. 1655 г.

3) Договоръ митрополита Селявы съ Димитріемъ Вишневецкимъ о перенесеніи этой суммы съ Большаго Можейкова на Малый. 1654 г. іюля 31.

4. Договоръ князя Вишневецкаго съ Бѣлозоромъ, архимандритомъ Виленскимъ, о перенесеніи на Скрибовщину суммы Можейковской. 1664 г. іюля 30.

Appendix ratione szabli Skuminowskiey, gdzie się obrociła.

Ten że swiątobliwy pan za ieden praesent i znak pamiątki, że się tu w tey cerkwi położył, nadał był i legował szablę swoią, drogiemi kamieniami sadzoną, we złoto szczyre oprawną, aby w cerkwi tuteyszey zostawała. Ktorą dla iakieysc potrzeby i. m. xdz Białozor, teraznieyszy archiepiskop połocki, iako mi sam referował, w tysiącu złotych do Suprasla xdzu Michniewiczowi, archimandrycie suprasIskiemu, i drugim podobno braci iego zastawił, i gdy od dawnego czasu zaniedbana była i nie było okupic komu, ciż potym, iakom słyszał, w większey summie w Słucku [1]) nie wiem u kogo

Замѣтка о саблѣ Скумина, куда она дѣвалась.

Скуминъ Тышкевичъ, въ память того, что имѣлъ быть погребеннымъ въ Троицкой церкви, подарилъ свою саблю, богато украшенную золотомъ и драгоцѣнными камнями, съ тѣмъ чтобы она хранилась въ здѣшней церкви. Саблю эту теперешній архіепископъ полоцкій Бѣлозоръ заложилъ въ тысячѣ злотыхъ Супрасльскому архимандриту Михневичу, но такъ какъ долгое время никто не выкупалъ ее, то супрасльскіе монахи заложили ее кому то въ Слуцкѣ въ большой суммѣ. Итакъ, сабля эта, стоившая, какъ говорятъ, довольно дорого, пропала задо-

1) Nie w Słucku, ale w Orlu miasteczku zgineła u praedicanta tamecznego, któremu xdz Benedykt Michniewicz we zł. 400 zastawił, iakem napotym wyczytał z listu iego do brata iego xdza archim. Suprasl-skiego pisanego. Nazwisko temu praedicantowi Raczynski. *Прим. автора.*

zastawili; i tak ta szabla, ktora, powiadaią, że wielkiey ceny i waloru była, marnie zgineła. Dziw iednak, że nasi wiedząc u kogo ta szabla w zastawie była, a przedsię ani od Michniewiczow recuperować, ani o dopłacenie tey szabli certować, ani o tym, u kogo w Słucku zostawała wiedzieć nie chcieli przez wszystek żywot wszystkich Michniewiczow, aż też przyszło do tego, że i pamiętnika nie stało, ktoby dał informatią, gdzie się obraca ta szabla. O, miły Boze, iakie niedbalstwo, za ktorym zakon nasz mocno przyginął, a po staremu rzadko to kogo dolega.

Nie Skuminowska ta szabla była, ale iakiegos p. Łowienieckiego, iako mnie potym w. o. Alexy Serhieykiewicz, kapłan swiątobliwy zakonu naszego, w tym informował, ktory tę szablę widział i w ręku miał; taxowano ią w 1000 kop lit., i miał zapłacic i. m. p. Pac, kanclerz w. x. Litewskiegp, ale że nie gotowemi pieniędzmi, nie przedano.

V.

Za fundatora może się kłasc jasnie wielmozny i. m. pan Lew Sapieha, woiewoda wilenski, hetman w. x. Litewskiego.

Ten acz w prawdzie darowanym sposobem zapisał maiętnosc Bieliczany ze wsią Czerniewiczami w woiewodztwie Minskim tuteyszemu klasztorowi i zapis swoy, na pargaminie napisany, w roku 1626 juni 6 przyznał w trybunale, fundatorem bydz się pokazuiąc; iednak że i zakon widzę poczęsci się przyłożył do nabycia tey że Sapieżynskiey. częsci Bieliczan, bo się między sprawami pokazuie kwitacya tegoż roku 1626 juni 6 z odebrania złotych cztyrech tysięcy za Bieliczany przez i. m. pana Alexandra Poczapowskiego imieniem i. m. p. Lwa Sapiehi, woiewody wi-

ромъ. Удивительно, что никто изъ нашихъ- зная гдѣ находится эта сабля, и не подумалъ о выкупѣ ея у Михневичовъ, или у тѣхъ, у кого она находилась въ Слуцкѣ, въ теченіи жизни всѣхъ Михневичовъ, пока не исчезли и слѣды, куда она дѣвалась. О, Боже! какая безпечность со стороны нашего ордена, который и пострадалъ за это. Впрочемъ, по старому, это рѣдко кого безпокоитъ.

Сабля эта принадлежала не Скумину, а какому-то Ловенецкому, какъ говорилъ мнѣ Алексѣй Сергейкевичъ, священникъ нашъ, видѣвшій и державшій въ рукахъ эту саблю. Цѣнили ее въ тысячу копъ литовскихъ. Канцлеръ вел. кн. Литовскаго Пацъ имѣлъ намѣреніе купить ее; но дѣло не состоялось за неимѣніемъ наличныхъ денегъ

V.

Фундаторомъ можно считать также Льва Сапѣгу, воеводу виленскаго, гетмана вел. кн. Литовскаго.

Онъ почти даромъ отдалъ нашему монастырю свое имѣніе Бѣличаны съ селомъ Черневичами, въ воеводствѣ Минскомъ, и запись свою на эти имѣнія засвидѣтельствовалъ въ трибуналѣ въ 1626 г. Что монастырь покупкою, хоть и дешевою, пріобрѣлъ это имѣніе, видно изъ хранящейся въ дѣлахъ квитанціи, данной въ томъ же 1626 г. нашему монастырю Александромъ Почаповскимъ, повѣреннымъ Льва Сапѣги, въ полученіи четырехъ тысячъ злотыхъ за Бѣличаны. Онъ совершенно справедливо

lenskiego, hetmana w. x. Litewskiego, klasztorowi dana. Ze tedy musiał tanio zbydz te dobra zakonowi i po większey częsci darować na chwałę Bożą, przeto dla tego się snadz i w prawie za fundatora tych dobr położył, i od klasztoru tego za fundatora ma bydz tytułowany, iako ten od ktorego wiele dobrodzieystw zakon nasz odebrał w inszych okazyiach, i ten że, iako Colloquium Lubelskie swiadczy, kilkadziesiąt cerkwi pokazuie się bydz collatorem i fundatorem.

Co się zas tknie drugiey częsci Bieliczan iako to Dubowrucza i inszych wiosek, w possessyi naszey będących, ta częsc własnie iest przez nasz klasztor wiecznoscią nabyta, a były to dobra domu Kiszczynskiego, a potym iako się w dom Korsakow dostały i wiecznoscią klasztorowi naszemu przyszły, o tym wszystkim szerzey przy opisaniu maiętnosci wyrazi się da Bóg niżey.

считается фундаторомъ нашего монастыря, такъ какъ имѣніе это онъ продалъ намъ чрезвычайно дешево, почти задаромъ отдалъ, и такъ какъ нашъ орденъ, въ разныхъ другихъ случаяхъ, не разъ испытывалъ отъ него благодѣянія; кромѣ того изъ сочиненія Colloquium Lubelskie [1]) видно, что онъ былъ колляторомъ и фундаторомъ нѣсколькихъ десятковъ церквей.

Что касается другой части Бѣличанъ— Дубовруча и другихъ деревень, бывшихъ въ нашемъ владѣніи, то эта часть пріобрѣтена монастыремъ на собственныя средства. Имѣнія эти принадлежали сначала Кишкамъ: какимъ образомъ перешли они потомъ къ Корсакамъ, а отъ нихъ къ нашему монастырю,—обо всемъ этомъ подробно я упомяну при описаніи имѣнія.

VI.

Fundusz od s. p. i. m. p. Jana Kolendy, pisarza ziemskiego wilenskiego.

Ten także pan z przodkow swoich będąc ruskiego nabożenstwa i w iednosci s. zostaiąc, te pobożnosci swoiey zostawił dokumenta, że w cerkwi tuteyszey, w kaplicy Podniesienia s. Krzyża (iako fundusz i obligatia nasza swiadczy w roku 1628 w trybunale przyznana) ołtarz był zbudował, i apparaty do służby Bożey należące, i, jako pisze, na osobliwym regestrze specifikowane, temuz ołtarzowi nadał; i tamże pod ołtarzem sklep dla siebie, żony, potomkow, wnukow i szcządkow swoich, poki ich

VI.

Фундушъ Яна Коленды, писаря земскаго виленскаго.

Янъ Коленда, происходя отъ родителей русскаго обряда, и самъ оставаясь въ св. уніи, оставилъ слѣдующія доказательства своей набожности: въ здѣшней церкви, въ часовнѣ Воздвиженія Св. Креста, онъ устроилъ алтарь (что видно изъ фундушевой записи и облигаціи нашей, признанной въ 1628 году въ трибуналѣ) и снабдилъ его всѣми богослужебными принадлежностями, записанными въ особомъ реестрѣ. Подъ алтаремъ онъ сдѣлалъ склепъ для себя, жены,

1) Colloquium Lubelskie między zgodną a niezgodną bracią narodu Ruskiego wigore Constituciej Warszawskiey, na dzien 24 Stycznia an. 1680 złozone, lubo stałoscią motum, podaje iednak te sprawe Boże dobywszy głosu iednosci S x. Cyprian Żochowski . . . metropolita Kijewski . . . do uwagi wiekom.

dom stawac będzie, wymurował. Ktory, dla ozdoby i wieczney pamiątki tey fundacyey, zaraz tegoż czasu conwentowi złotych trzy tysiąca zapisał i dworek swoy tu w miescie Wilnie na Szereypiszkach będący darował, z tą iednak obligatią,aby w tey że kaplicy Swiętego Krzyża w każdym tygodniu po trzy służby Boże wiecznie odprawowano, to iest w dzien piątkowy za zdrowie fundatora samego, małżonki i po ichmsć następuiących potomkow i szczątkow żywych liturgia na pamiątkę Krzyza s., we srzodę zas i w sobotę—za dusze przodkow i successorow następuiących domu Kolendzinskiego. Do tego na Boże Narodzenie, Wielkanoc i na Narodzenie nas. Panny, kapłani klasztoru do Merecza Oleszkowskiego dla nabożenstwa do kaplicy zieżdzać, i ten że klasztor ciała zmarłych, poki domu fundatorskiego stawac będzie, do sklepu przyimować powinien był, grzebiąc one obrządkiem greckiego nabozenstwa, co wszystko wypełniac klasztor nasz pod obowiązkiem sumnienia opisał się, i forum o paeny sto kop w opuszczeniu tey obligatiey do sądu metropolitanskiego, abo do nunciatury założył, iako o tym szyrzey obligatia nasza temuż fundatorowi dana i przyznana w sobie opiewa.

Obiasnienie tey legatiey Kolendzinskiey złotych trzech tysięcy.

Ta summa, aby się za czasem lada iako nie obrociła, zaraz tegoż czasu, iako prawa swiadczą, kupiono za nią kamienice dwie na Konskiey ulicy z domkiem drewnianym u p. Romana Baranowicza za złotych dwa tysiące pięḑziesiąt, i one klasztorowi wiecznie przyłączono i applikowano; z ktorych to iedna kamienica i domek iest w tyle klasztoru naszego, przy wrotach wiezdnych, murem graniczy od kamienicy panien naszych zakonnych, głową od ulicy Konskiey, a tył wszystek w kla-

дѣтей и потомковъ изъ своего дома. Для поддержанія же этой часовни въ подобающемъ видѣ и для поминовенія тогда же записалъ онъ нашему монастырю три тысячи злотыхъ и домъ свой въ Вильнѣ на Шерейпишкахъ съ тѣмъ, чтобы въ часовнѣ Св. Креста каждую недѣлю было отправляемо по три службы: въ пятницу—о здравіи самого фундатора, жены его, дѣтей и потомковъ, а въ среду и субботу—за упокой душъ предковъ и потомковъ Коленды. Кромѣ того въ день Рождества Господня, Рождества Богородицы и въ Пасху монахи должны были ѣздить въ Меречъ Олешковскій для совершенія въ тамошней часовнѣ богослуженія. Монастырь обязался также принимать въ склепъ покойниковъ изъ фамиліи фундатора, погребая ихъ по греческому обряду. Все это монастырь нашъ обязался исполнять по долгу совѣсти и подъ опасеніемъ уплаты ста копъ штрафу предъ судомъ митрополита или нунціатуры за невыполненіе облигаціи, что подробно изложено въ облигаціи нашей, данной фундатору.

Замѣчаніе объ этой суммѣ Коленды.

Чтобы сумма эта не израсходована была какимъ нибудь непроизводительнымъ образомъ, тотчасъ же на нее куплены были двѣ каменицы на Конной улицѣ съ деревяннымъ домикомъ у Романа Барановича за 2050 злотыхъ. Одна изъ этихъ каменицъ и домикъ находятся сзади нашего монастыря, при воротахъ, въ сосѣдствѣ съ каменицею монахинь нашихъ; фасадомъ она обращена къ Конной улицѣ, а задней стороной совер-

sztor wchodzi; i tę to kamienicę klasztor na browar obrocił, maiąc wielką wygodę dla kryniczney nieprzebraney wody, ktora się tam w sklepie, w obrębiku, pod samym hornem znayduie. I dla tego ten dom i kamienica bardzo staniała i klasztorowi mało co pożytku czyni. Bo za odięciem wody i tych murow, sąsiedzi tylko w drewnianym budynku mieszkaiąc, żadnych szynkow miec nie mogą. A o drugiey kamienicy tegoż funduszu informowac się nie możemy, gdzie iey szukać na Konskiey ulicy, ale nic nie masz podobnieyszego, iako domek iezuicki nowicyacki, że to kamienica nasza, ktory po lewey stronie iest z klasztoru idąc tylnemi wrotami; bo tam pan Baranowicz miał dom wedle nieprzechodney ułeczki, ktorą teraz wrotami tylnemi do krasztoru wiezdżaią.

шенно вдается въ монастырь. Эту-то каменицу монастырь обратилъ въ пивоваренный заводъ, пользуясь изобиліемъ ключевой воды, которая находится тамъ въ подвалѣ, подъ самымъ горномъ. Вслѣдствіе этого каменица эта и домикъ упали въ цѣнѣ и приносятъ монастырю мало дохода, такъ какъ жильцы могутъ жить только въ деревянномъ зданіи и не имѣютъ возможности содержать шинковъ. Другой каменицы, купленной на тѣже деньги, мы не знаемъ гдѣ искать на Конной улицѣ; но, по всей вѣроятности, домикъ іезуитскаго новиціата, находящійся по лѣвой сторонѣ, идя изъ монастыря задними воротами, и есть наша каменица, потому что тамъ Барановичъ имѣлъ домъ, въ глухомъ переулкѣ, которымъ теперь въѣзжаютъ въ монастырь чрезъ заднія ворота.

Summa złotych 800 legowana przez i. m. c. panią Maryannę Podbipiecianke Janową Kolendziną, pisarzową ziemską wilenską.

Tę summę osmset złotych rozumiał bym reszte bydz pozostałą od summy 3000 złotych wyż namienioney, przez i. m. p. Kolendę, pisarza ziemskiego wilenskiego legowaney, od ktorey po zapłaceniu kamienicy panu Barainowiczu, ta reszta miała zostawac w zakrysty, do dalszey disposytiey. Lubo się pokazuie, ze od i. m. p. Kolendziney, pisarzowey ziemskiey, małżonki fundatora, iest testamentem iakoby legowana. Iakoż kolwiek ma bydz rozumiana, to pewna, że tę summę pozyczyli byli nasi, i. m. panu Michałowi Kolendzie y i. m. p. Zofii Raieckiey Kolendziney małżonkom w roku 1648. Ktorzy wyderkafowym prawem wniozszy na maiętnosc swoią Merecz Kewleliszki, w woiewodztwie Wilenskim leżącą, opisali się co rok płacic po złotych szescdziesiąt cztyry. Ta potym summa w niepamięci i zaniedbaniu zo-

Сумма (800 злотыхъ), записанная женою Яна Коленды—Маріанною Подбипецянкою.

Мнѣ кажется, что сумма эта есть остатокъ отъ вышеупомянутыхъ 3000 злотыхъ, пожертвованныхъ Колендою, писаремъ земскимъ виленскимъ,— остатокъ хранившійся, по уплатѣ Барановичу за двѣ каменицы, въ ризницѣ. Но, можетъ быть, она и завѣщана женою Коленды. Вѣрно только то, что сумму эту монастырь отдалъ взаймы Михаилу Колендѣ и женѣ его Софіи Раецкой въ 1648 г., которые, взявши эту сумму подъ залогъ своего имѣнія Меречь Кевлелишки, въ воеводствѣ Виленскомъ, обязались платить ежегодно по 64 злотыхъ. О суммѣ этой нашъ монастырь совершенно забылъ и въ продолженіи сорока лѣтъ ни разу не вспомнилъ, и только около 1695 г., когда я былъ хранителемъ архива, мнѣ слу-

stawała przez lat cztyrdziescie, i o prawie tym wyderkafowym zgoła nasi nie wiedzieli, aż dopioro około roku 1695, gdym warował archiwum, insperacie iakos na te prawo napadłem, z ktorym biedziłem się czas nie mały, nimem się dopytał maiętnosci Merecza Kiewleliszek; a doszedszy, że iest w possessyi i. m. p. Adama Kolendy, podstolégo wołkowyskiego, syna nieboszczyka creditora naszego, ledwiem tę summę wydzwignął u niego, i to, iako od złego dłużniką, nie gotowemi pieniędzmi, ale w kilku set złot. dworek tu w Wilnie, za Wilenską bramą, z placem pustym tuż obok tego domku będącym od niego wziąwszy, ostatek złotych trzysta ięczmieniem wypłacił, i w contentacyey dał dziesięc wozow siana i dwie beczki owsu. Ale i to w pożytek się nam nie obrociło, bo i dworek spustoszał i w niwecz się obrocił, że się tam nikt utrzymać się nie może za niezdrowym iakimsi mieyscem, i te złotych trzysta zginęły w ręku oyca Januarego Ohurcewicza, na ten czas kiedy klasztor opusciwszy z starszenstwem wespoł, w nieszczęsliwy był popad casus apostazyey. Co nie dziw że ze wszystkiey legatiey kolendzinskiey mały pożytek, bo też i my namnieyszey obligatiey za dusze tych fundatorow nie czynimy. W czym by starszym postrzed się należało dla sumnienia, ktore nigdy wolne bydz nie może, ieżeli ta obligatia choc po części iakiey renowowana nie będzie.

чайно попался въ руки документъ на эту сумму, и мнѣ большихъ хлопотъ стоило, пока я узналъ объ имѣніи Меречъ Кевлелишки. Узнавши, что имѣніе это находится во владѣніи Адама Коленды, подстолія волковыскаго, сына покойнаго нашего должника, я съ трудомъ вытребовалъ отъ него эту сумму, и то не наличными деньгами: за 500 злотыхъ онъ отдалъ свой домъ съ плацомъ въ Вильнѣ, за Виленскою брамой, а остальные 300 злотыхъ выплатилъ ячменемъ; кромѣ того онъ далъ еще десять возовъ сѣна и двѣ бочки овса. Но и это не пошло намъ въ прокъ, потому что домъ запустѣлъ, и никто не рѣшался въ немъ жить, отговариваясь нездоровымъ мѣстоположеніемъ, а триста злотыхъ пропали въ рукахъ о. Огурцевича въ то время, когда онъ, оставивши монастырь и настоятельство, сдѣлался апостатомъ. Нѣтъ ничего удивительнаго въ томъ, что получая отъ всей легаціи Коленды незначительную прибыль, мы не исполнили даннаго нами обязательства относительно поминовенія душъ этихъ фундаторовъ, о чемъ старшіе должны бы позаботиться; иначе совѣсть наша никогда не будетъ покойна, пока мы хотя отчасти не исполнимъ нашего обязательства.

Regiestr spraw do tey fundacyi należących.

1. Fundusz abo obligatia od klasztoru dana zeszłemu i. m. p. Janowi Kolendzie, pisarzowi ziemskiemu wilenskiemu, i successorom imci w roku 1628 maia 25 z przyznaniem w trybunale, iako tez vice wersa od tegoż imci klasztorowi służąca ratione trzech tysięcy legowanych, za ktore zakon obligował się trzy

Перечень дѣлъ касающихся этой фундаціи.

1. Облигація, данная монастыремъ Яну Колендѣ, писарю земскому виленскому, и его потомкамъ въ 1628 г. 25 мая, и засвидѣтельствованная въ трибуналѣ, о томъ, что монастырь за пожертвованные три тысячи злотыхъ обязался на вѣчныя времена отправлять три обѣдни въ алтарѣ св. Креста.

liturgie s. odprawowac u ołtarza s. Krzyża wiecznymi czasy, przy inszych obligatiach wyżey namienionych.

2. Prawo na plac od Aniskowey na rogu Baranowiczowi w r. 1623.

3. Prawo od Hrehorego Plichty na kamienicę na Chaciuczynskiey alias na Konskiey ulicy Baranowiczowi dane i przyznane anno 1611.

4. List, co Piotr Janowicz Romanowi Baranowiczowi dom przedał na ulicy Chaciuczynskiey.

5. Prawo na domow dwa murowanych a trzeci drewniany od pana Romana Baranowicza, kupione za zł. 2050, służące oo. Bazylianom s. Troycy. Ten dom y kamienica kupione za summę legowaną od i. m. pana Kolendy, pisarza ziemskiego wilenskiego. Data tego prawa iako iest przyznane w magdeburgu an. 1626.

6. Oblig od pana Enocha Kolendy na kop 120 panu Ignatowi Dubowiczowi, mieszczaninowi wilenskiemu, nam successiwe należący po xdzu Alexym Dubowiczu, archimandrycie Wilenskim, a synie p. Ignata Dubowicza. Termin oddania expirował w roku 1629 januar 12. Więc że długowi zadney dawnosci nie naznaczyło prawo, ile za obligami requiruiącymi, tedy wolno i teraz z dobr tego p. Enocha, nazwanych Merecza, successorow pozwac, ktore maią być w possessyey p. p. Sokolinskich, aboday teraz paniey trockiey, woiewodziney Unichowskiey nie dostały się.

7. Kopia prawa wyderkafowego na złotych 800 od i. m. p. Michała Kolendy i samey ieymci, bo sam oryginał prawa z wypisem i intromissyią za dosycuczynieniem w osmiu set zł. oddany i. m. p. Adamowi Kolendzie, podstolemu wołkowyskiemu.

8. Prawo od Maryny Chilimowny i drugich na plac kupiony na ulicy Chaciuczynskiey,

2. Запись на плацъ на углу отъ Анисковой, данная Барановичу въ 1623 г.

3. Запись Григорія Плихты, данная Барановичу на каменицу на Хацючинской, иначе на Конной улицѣ, 1611 г.

4. Листъ о томъ, что Петръ Яновичъ продалъ Роману Барановичу домъ на Хацючинской улицѣ.

5. Запись на два каменные дома и одинъ деревянный, купленные у Романа Барановича за 2050 злот. Дома эти куплены на деньги, пожертвованныя Яномъ Колендою, писаремъ виленскимъ. Право это засвидѣтельствовано въ ратушѣ 1626 г.

6. Заемное письмо на 120 копъ, данное Енохомъ Колендою виленскому мѣщанину Игнатію Дубовичу; деньги эти принадлежатъ намъ по наслѣдству послѣ Алексѣя Дубовича, виленскаго архимандрита, сына Игнатія Дубовича. Срокъ отдачи этого долга вышелъ въ 1629 г. 12 января. Мы имѣемъ теперь право требовать этотъ долгъ съ имѣнія Мnречь, которое находится во владѣніи Соколинскихъ, если не перешло еще къ трокской воеводинѣ Униховской.

7. Копія видеркауфа на 800 злотыхъ отъ Михаила Коленды. Оригиналъ этого документа съ посвидѣтельствованіемъ объ уплатѣ 800 злотыхъ отданъ Адаму Колендѣ, подстолему волковысскому.

8) Запись, данная Роману Барановичу отъ Марины Хилимовны на плацъ на улицѣ Хацючинской, иначе Конной, 1623 г.

alias Konskiey, p. Romanowi Baranowiczowi an. 1623.

9. Prawo abo intromissya od tey że Maryny Baranowiczowi na plac ten że 1623.

Te wszystkie wyżey opisane prawa i dokumenta należą do tych dwoch kamienic i trzeciego domku, cos my nabyli od p. Romana Baranowicza. Więcey papierow do Baranowiczowskich kamienic i domkow czytay na karcie....

VII.

Fundusz i. m. p. Ignacego Dubowicza, burmistrza wilenskiego.

Ten maiąc w zakonie naszym syna swego Alexego Dubowicza, ktory był potym starszym abo archimandrytą Wilenskim i z tego respektu będąc zyczliwym mieyscu temu swiętemu, ku większemu pomnożeniu chwały Boskiey, darował konwentowi naszemu Wilenskiemu dwanascie tysięcy dwiescie kop groszy litewskich, za ktorę summę oycowie nasi kupili sobie wiecznoscią dobra, nazwane Merecz i Miedniki Giedeytanskie, alias, iako się nazywa, Bialozorowszczyznę z folwarkami w prawie specifikowanymi, w woiewodztwie Wilenskim leżące, w roku 1629 w trybunale od i. m. p. Thomasza Bildziukiewicza, woyta wilenskiego, realnemi tych dobr zostali possessorami.

Przestroga o rewersale danym p. Dubowiczowi i samey.

Maiąc tedy w possessyey pomienione dobra, zakon nasz z pewnego, widzę, przed czasem postanowienia z nim, że taką łaską wyswiadczył zakonowi, niechcąc, aby i p. Dubowicz nie miał co partycypowac z tych że dobr, daie s. p. xdz Rafał Korsak, episkop Halicki, coadjutor metropoliey Kiiowskiey, a starszy wilenski, iako się w prawie pana Bildziukie-

9. Запись или интромиссія, данная тою же Мариною Барановичу на тотъ же плацъ въ 1623 г.

Всѣ эти документы относятся къ купленнымъ нами у Барановича двумъ каменицамъ и домику. Остальные документы на эти каменицы см. ниже.

VII.

Фундушъ Игнатія Дубовича, виленскаго бурмистра.

Сынъ Игнатія Дубовича, Алексѣй, монахъ нашего ордена, былъ впослѣдствіи старшимъ или архимандритомъ виленскимъ. Признательный отецъ, имѣя въ виду большее распространеніе славы Божіей, пожаловалъ нашему монастырю 12200 копъ грошей лит. На эту сумму отцы наши купили себѣ въ 1626 г. іюля 28 имѣніе Мгречъ и Мѣдники Гедейтанскіе, иначе называемыя Бѣлозоровщиною, вмѣстѣ съ фольварками, въ дѣлѣ поименованными, въ воеводствѣ Виленскомъ, и, засвидѣтельствовавши въ 1629 г., въ Трибуналѣ вѣчистую запись Томаша Бильдзюкевича, виленскаго войта, сдѣлались законными владѣльцами этихъ имѣній.

Предостереженіе касательно росписки, данной Дубовичу и женѣ его.

Владѣя этими имѣніями и желая, чтобы и жертвователь Дубовичъ пользовался частью доходовъ съ нихъ,—Рафаилъ Корсакъ, епископъ Галицкій, коадъюторъ митрополіи Кіевской, старшій виленскій, съ согласія Руцкаго и братіи монастыря, далъ въ 1621 г. Дубовичу росписку, которая упоминается въ записи Бильдзюкевича. Пункты этой рос-

wicza pisze, rewersał na te dobra panu Ignacemu Dubowiczowi z consensem s. p. xdza Ruckiego i całego klasztoru w roku 1629 przyznany. Ktorego contenta takie są: naprzod, ustępuiąc nasi tez Białozorowszczyzne, abo Merecz i Miedniki Giedeytanskie w possessyą p. Ignacemu Dubowiczowi, burmistrzowi wilenskiemu, zapisuią onemu samemu i p. małzonce onego dozywocie na tych że dobrach; druga, iezeli by p. Ignacy Dubowicz miał przeżyc swego syna xdza Alexego, w zakonie będącego, tedy oycowie nasi tylko szescią tysięcy zł. od successorow p. Dubowicza mieli się kontentowac, a do maiętnosci iuz nie miec zadnego accessu. A przeciwnym sposobem, ieżeliby syn przeżył oyca, tedy mu ociec we wszystkich dobrach swoich równy dział z drugim potomstwem swoim naznacza, tak iednak, aby podług proporcionalney summy częsci swoiey patrzał na Białozorowszczyznie alias Mereczu i Miednikach Giedeytanskich z tym dokładem, ieżeliby ta iego częsc w dobrach ziemskich nad drugich braci i siostr częsci wynosic miała, aby to im zakon spłacił, abo tę cząstkę na tych dobrach ukazał. Trzecia, pozwolił tez zakon temuż p. Dubowiczowi za dożywocia swego wolne dominium, to iest zaarędowac tę maiętnosc, zastawic, i, ieżeli by potrzeba ukazowała, częsc iaką tych dobr przedac, naco ieżeliby przyznania potrzebował od zakonu, nie mieli temu nasi denegować.

Na takim gdy był ufundowany rewersale, pan Dubowicz zchodzi zatym z tego swiata a. 1645; a że nie przeżył ociec syna swego, ale syn oyca, tedy pamiętaiąc na to pan Dubowicz, że podług zapisow przyznanych nikt do wiecznosci tych dobr nie powinien należec, tylko oycowie Bazylianie, zchodząc z tego swiata taki punkt w testamencie swoim zostawił: synowi memu Alexemu, zakonnikowi Bazylego S., albo oycom Bazylianom w osobie

писки слѣдующіе: 1.) Монастырь уступаетъ Меречь и Мѣдники Гедейтанскіе бурмистру виленскому Дубовичу и женѣ его въ пожизненное пользованіе. 2.) Если-бы Игнатій Дубовичъ пережилъ сына своего Алексѣя, монаха нашего ордена, то отцы наши должны довольствоваться только 6000 злотыхъ отъ наслѣдниковъ Дубовича, а на самое имѣніе не заявлять никакихъ правъ. Напротивъ того, еслибы остался наслѣдникомъ сынъ съ другими родственниками, и на часть его досталась Бѣлозоровщина, и еслибы часть эта превосходила части братьевъ и сестеръ,—то за излишекъ монастырь обязывался или заплатить наличными, или же уступить часть земли. 3) Монастырь предоставлялъ Дубовичу пожизненное право распоряжаться этими имѣніями, т. е. право отдать ихъ въ аренду, заложить и и даже, еслибы это оказалось нужнымъ, часть продать, чему монастырь не долженъ былъ противиться, еслибы испрошено было у него на то согласіе. Получивши такую росписку, Дубовичъ въ 1645 г. умираетъ. Такъ какъ не отецъ пережилъ сына, а сынъ отца, то Дубовичъ, помня прежнія записи, по которымъ никто не имѣлъ права на эти имѣнія, кромѣ о. о. базиліянъ, въ завѣщаніи своемъ помѣстилъ слѣдующій пунктъ: „сыну моему Алексѣю, монаху ордена св. Василія, или же въ лицѣ его всѣмъ оо. базиліянамъ виленскаго Св.-Троицкаго монастыря, я купилъ нѣсколько имѣній за свои собственныя деньги на ихъ имя, на что и имѣю отъ нихъ довѣренность. Имѣнія эти я отдаю на часть сына моего Алексѣя" и проч.—Дальше, въ томъ же завѣщаніи, онъ пишетъ, что хотя бы имѣнія эти и превосходили часть другихъ наслѣдниковъ, они должны поискивать не на Бѣлозоровщинѣ, а на каменицѣ Бандзюкевича, на которой числится долгъ въ 340

iego w monastyrze S. Troycy w Wilnie, kupiłem kilka maiętnosci za swoie własne pieniądze pod ich tytułem, na co mam od nich assecuratią. Ja tedy te maiętnosci; puszczam na częsc syna mego Alexego etc. I daley tym że testamentem waruie, że choc by te dobra więcey nad rowne części dobr mieskich wynosic miały, iuz tego nie na Białozorowszczyznie requirowac, ale na kamienicy Bandziukiewiczowskiey dochodzic successorowie powinni; poniewaz po Hilarionie, naszym zakonniku, kop trzysta czterdziescie na tey kamienicy winnego długu nam należało, zeby te pieniądze sobie odebrali, a do Białozorowszczyzny abo Miednik i Merecza zadnego accessu nie mieli. O czym tak pisze w tym że testamencie: z tego zas co będzie zbywało nad częsc iedną rowną dziatek w tych maiętnosciach ziemskich, z tego maią potrącic sobie kop trzysta czterdziescie za częsc trzecią kamienicy Bandziukiewiczowskiey, ktora im po synie iego w zakonie u nich będącym Hilarionie przychodzi.

Pokazuie się tedy tak z prawa wieczystego iako i z testamentu nieboszczyka p. Dubowicza, ze wiecznosc possessyj pomienionych dobr nie komu inszemu należy, tylko zakonowi naszemu. Dysposycya zas podług rewersału pozwolona nie była tych dobr żadna, bo tego p. Dubowicz bez consensu zakonnego czynic nie mogł i całe a nienaruszone zakonowi odumarł. Po ktorego zeysciu z tego swiata w r. 1645, syn nieboszczykowski xdz Alexy, maiąc w dispozytiey swoiey też dobra, a na dożywotnie prawo matki swoiey nie następuiąc, też samą wiecznosc Miednik Giedeytanskich i Merecza zakonowi conserwował osobliwym zapisem swoim, w roku 1645 w trybunale przyznanym. Toż samo i testamentem swoim potwierdził, kiedy w nim rodzicielkę swoią za dożywotnią panią na tych dobrach być mianuie, a za bratem swoim intercessyią czyni,

копъ грошей одного изъ умершихъ нашихъ монаховъ, Іларіона, и деньги эти взять себѣ, а на Меречь и Мѣдники не имѣть никакихъ претензій. Вотъ подлинныя слова завѣщанія: а если послѣ раздѣла дѣтей моихъ окажется, что кому нибудь досталась меньшая часть, тотъ можетъ требовать 340 копъ за третью часть каменицы Бандзюкевича, которая досталась имъ послѣ сына Іларіона, бывшаго въ ихъ орденѣ.

Такимъ образомъ какъ изъ завѣщанія Дубовича, такъ и изъ разныхъ документовъ, относящихся къ этому дѣлу, видно, что право владѣнія этими имѣніями безспорно принадлежитъ намъ, и Дубовичъ вовсе не могъ распоряжаться ими безъ согласія нашего монастыря. По смерти его, послѣдовавшей въ 1645 г. сынъ его Алексѣй, получившій въ полное свое распоряженіе Мѣдники и Меречь, не нарушая пожизненнаго права матери своей, особливою записью, засвидѣтельствованною въ трибуналѣ въ 1645 г., право вѣчнаго владѣнія ими призналъ за монастыремъ. То же самое онъ подтвердилъ въ завѣщаніи своемъ, гдѣ мать свою называетъ пожизненною владѣлицею этихъ имѣній, а брату своему Стефану Дубовичу предоставляетъ право и по смерти своей держать это имѣніе только въ арендѣ. Подтверждая росписку, данную матери, онъ поставилъ въ ней слѣдующее условіе: „листъ, данный моей матери на пожизненное владѣніе, я не нарушаю ни въ чемъ, и если бы по волѣ Божіей я упредилъ ее своею смертію, то я не желаю, чтобы кто-нибудь оспаривалъ у нея право на пожизненное владѣніе". Изъ всего этого ясно видно, что по смерти Дубовича и жены его право владѣнія этими имѣніями никакимъ образомъ не могло принадлежать наслѣдникамъ, что еще яснѣе подтверждается жалобою Дубо-

to iest panem Stephanem Dubowiczem, aby po smierci iego też dobra mu wolno arędą trzymac było. A rewersał matce swoiey potwierdzaiąc, taki obowiązek w nim położył: List ten na dożywocie pani matce dany ni w czym nie naruszam, i z woli Bożey gdybym smiercią moią uprzedził, ni w czym dożywotniemu prawu p. matki moiey praeiudykowac nie chcę. Z czego wszystkiego to się pokazuie, że gdy syn oyca przeżył, a nie ociec syna, iuż po dozywociu p. Dubowicza i samęy zadnym sposobem successorom wiecznosc tych dobr nie należała i nie należy. Aleć i z complinacyey p. Dubowiczowey w r. 1652 uczynioney ieszcze się lepiey ta rzecz utwierdza. Tey gdy klasztor tuteyszy uczynił był expulsyią z dobr Merecza i Miednik, nie o co inszego miała prawo z naszemi na congregatiey, tylko o dożywocie na tych dobrach rewersałem zapisane; i przyszło do tego, że taż congregatia przez zesłanych swoich komisarzow dozywocie iey za słuszne uznawszy, znowu do possessyi te dobra podała, a synowi iey p. Stephanowi Dubowiczowi folwark w Białozorowszczyznie Merecz z pewnego contractu na dziesięc lat zawiesc pozwolila. I ten ze p. Dubowicz zchodząc z tego swiata, w testamencie swoim wszystkie rzeczy opisawszy, nie tylko żadney wiecznosci, ale ani noty o tych dobrach potomstwu swemu nie zostawił.

вичовой 1652 г., потому что, когда монастырь нашъ изгналъ ее изъ Мѣдникъ и Мереча, то она на конгрегаціи требовала только того, чтобы признано было за нею право на пожизненное владѣніе, предоставленное ей роспискою. Конгрегація, убѣдившись чрезъ посланныхъ комиссаровъ въ справедливости требуемаго, предоставила ей право владѣнія этими имѣніями, а сыну ея Стефану Дубовичу позволила взять въ аренду на десять лѣтъ фольваркъ въ Бѣлозоровщинѣ—Мeречъ. Притомъже Дубовичъ, умирая, въ завѣщаніи своемъ, описавши подробно всѣ свои вещи, не только не записалъ на вѣчность своимъ потомкамъ этихъ имѣній, но и не упомянулъ объ нихъ.

Transactia o też dobra z successorami Dubowiczowskiemi.

Z takowych wyż pomienionych dowodow, acz pokazuie się nie wątpliwa possessyia wiecznosci Białozorowszczyzny, iednak iuż od lat dwudziestu iako niepokoy ponosi ten klasztor od sukcessorow Dubowiczowskich, to iest od i. m. p. Michała Kotła, podstolego wendenskiego, i i. m. p. Stephana Rodziewicza, ktorzy dwie dziedziczki, pozostałe corki nieboszczyka p. Stephana Dubowicza, raycy wilenskiego, Teressę i Barbarę maiąc za sobą, a chwyciwszy się rewersału od zakonu panu Ignacemu Dubowiczowi danego, i tłumacząc ten punkt na swoię stronę, że tam napisano, iż pan

Дѣло о томъ же имѣніи съ наслѣдниками Дубовича.

Хотя, на основаніи вышеупомянутыхъ документовъ, наше право владѣнія этими имѣніями не подлежитъ никакому сомнѣнію, однакоже вотъ уже около 20 лѣтъ не перестаютъ тревожить монастырь нашъ наслѣдники Дубовича, Михаилъ Котелъ, подстолій венденскій, и Стефанъ Родзевичъ, женатые на дочеряхъ Стефана Дубовича—Терезіи и Варварѣ. Ссылаясь на росписку, данную нами Игнатію Дубовичу, и толкуя въ свою пользу тотъ ея пунктъ, въ которомъ говорится, что Дубовичъ купилъ упомянутыя

Dubowicz kupił pomienione maiętnosci za swoie pieniądze, iakoby tylko pod tytułem naszym, a nie cale nam, obżałowali w protestatiey, że my do dziedzictwa tych dobr nie należymy, przydali y tę niesprawiedliwosć ratione xdza Alexego Dubowicza, ktory nam osobliwym zapisem swoim te dobra potwierdził i approbował, iż tego czynić nie mogł, ponieważ przed zeysciem rodzicielki swoiey tych dobr w ręku swoim nie miał, i do tego uczynił to przeciwko prawu i constytutiom, a mianowicie roku tysiąc szesc set trzyrdziestego piątego, ktora do starych funduszow nowych przydawać broni i niepozwala. Nadto zagodzoną expulsią paniey Ignatowey Dubowiczowey z dobr Białozorowszczyzny w też żałobę swoią inserowawszy, a drugą p. Rodziewicz sam zmysliwszy, że iakoby przez nas z Białozorowszczyzny, gdy iako dziedzic z żoną swoią possessorem zostawał, wypędzony być miał; oto wszystko iako i o czwartą częsć w tychże dobrach p. Dubowiczowey należącą, a przez męża iey p. Ignata Dubowicza iey testamentem zapisaną, a na successorow prawem przyrodzonym spadłą i należącą, ten że p. Kocioł i p. Rodziewicz imieniem małżonek swoich y przyłączywszy do tey sprawy p. Waleryiana Dubowicza, brata rodzonego żon swoich, dali cytatią do trybunału w r. 1681. Gdzie forum nie uznawszy odesłano do ziemstwa, w ziemstwie zaś nie przystępuiąc nasi do controwersyi, pierwiey od posłanca zmysliwszy chorobę, w r. 1684 zasłonili się obmową, a potym w r. 1685, od i. m. xiędza Białozora przy większosci sprawy maiącey iakoby na seymie, stanowszy, z dwoich rokow sprawę zwlekli. Po ktorych dyllaciach dalszych, zapomniawszy obron prawnych, dwa razy nasi wzdac się dopuscili, dawszy dwa dekreta otrzymac w ziemstwie wilenskim, ieden w r. 1689 na rokach Michałowskich, a drugi w roku 1690 na rokach Trzykrolskich. Ktoremi de-

имѣнія за свои деньги и только на наше имя, а не для насъ, обжаловали насъ въ томъ, что мы незаконно владѣемъ этими имѣніями. При этомъ присовокупили, что Алексѣй Дубовичъ не имѣлъ никакого права особенною записью подтверждать права наши на эти имѣнія, такъ какъ до смерти матери своей онъ не могъ ими распоряжаться, и потому онъ поступилъ противъ закона и противъ конституціи 1635 года, которая запрещаетъ и непозволяетъ прибавлять къ старымъ фундушамъ новые. Другое обвиненіе выдумалъ самъ Родзевичъ, — будтобы мы выгнали его изъ Бѣлозоровщины, которою онъ съ женою своею владѣлъ по наслѣдству, и сверхъ того, будто бы мы захватили четвертую часть изъ имѣній Дубовича, записанную Дубовичевой мужемъ ея Игнатіемъ Дубовичомъ и слѣдуемую по праву наслѣдникамъ ея. Тотъ же Котелъ и Родзевичъ, отъ имени женъ своихъ и брата ихъ Валеріана Дубовича, подали въ 1681 г., жалобу въ трибуналъ, который препроводилъ ее, какъ представленную въ неподлежащую инстанцію, въ земскій судъ. Но въ земскій судъ наши не явились въ 1684 г. для защиты дѣла подъ предлогомъ болѣзни; въ 1685 также неявились, потому что вели въ это время болѣе важное дѣло съ о. Бѣлозоромъ на сеймѣ, и такимъ образомъ пропустили два срока. Упустивши изъ виду защиту этого дѣла, мы дали возможность противной сторонѣ получить изъ земскаго виленскаго суда два декрета—одинъ въ 1689 г., а другой въ 1690 году. Этими декретами уничтожена была запись, данная намъ Алексѣемъ Дубовичомъ, Мѣдники Гедейтанскіе и Мересчь, иначе Бѣлозоровщина, присуждены противной сторонѣ и сверхъ того въ пользу той же стороны присуждено 30000 штрафу на Свиранахъ, а мы осуждены на

kretami skasowawszy zapis nam od xiędza Alexego Dubowicza służący, Miedniki Giedeytanskie i Merecz alias Białozorowszczyznę sobie przysądzili i na trzydziescie tysięcy maiąc na Swiranach wskazow, na wieczną zdali nas banitią. Iakiey za tym doznało kłotni to mieysce, naiazdow na Swirany i dalszych terminow prawnych, obszerniey to wszystko w processach, pozwach, dekretach i statum causach opisano iest, i kto będzie chciał informacyi, wszystkiego się tego doczyta w sprawach Dubowiczowskich, do tey transactyey służących, w osobliwych fastykułach pod literą... odebranych. Tu tylko krotkie compendium tey sprawy namieniam dla reflekcyey zawiaduiącego sprawami, i przestrogę daię, że otrzymane na nas dekreta dotąd ieszcze nie są zniesione z tey przyczyny, że dla nie zupełnego ziemstwa dziesięć lat roki ziemskie nie były sądzone, w ktorych leciech gdy Pan Bog pozbierał z tego swiata adwersarzow naszych, to iest p. Kotła i żonę iego, tak że w kilka lat potym p. Rodziewicza, iuż tylko z samą panią Teressą Dubowiczowną Stephanową Rodziewiczową pozostałą małżonką i potomstwem nieboszczykowskim, tak że z dokładem potomstwa pana Kotła była sprawa na rokach Michałowskich w roku 1700, ktorą gdy zapozwalismy byli do zniesienia pomienionych dekretow, rożnych zażywaiąc dillacyi, naostatek, po uchiloney obmowie, wziowszy na munimenta, zwlekła sprawę do przyszłych rokow, na ktore, to iest na roki Trzykrolskie w roku 1701, gdym z Zalesia pospiesżał, ziachać się przyszło z w. oycem Marcianem Kulczyckim, starszym naszym do Zalesia iadącym, z ktorego upewnienia, że roki trzykrolskie nie miały sądzic, powrot z nim uczyniłem do Zalesia, i tam, gdy mię dla pewnych gospodarskich przyczyn przez niedziel połtory nie chciał puscic od siebie, tym czasem roki się w Wilnie odsądzili, i tak z tey

вѣчную баннищію. Сколько потомъ произошло споровъ объ этихъ имѣніяхъ, сколько было наѣздовъ на Свираны и сколько судебныхъ процесовъ,—все это описано въ позвахъ, декретахъ и въ status causae. Если кто захочетъ получить объ этомъ болѣе подробныя свѣденія, пусть читаетъ дѣла Дубовичовскія, касающіяся этого процесса, собранныя въ связку подъ литерою. . . . Здѣсь же только для памяти завѣдывающаго дѣлами я вкратцѣ упомяну, что декреты эти и до сихъ поръ не были отмѣнены, такъ какъ, по причинѣ не полнаго комплекта членовъ земскаго суда, не было засѣданій суда въ подлежащіе сроки въ продолженіи десяти лѣтъ. Между тѣмъ противники наши, Котелъ съ женою и Родевичъ, въ это время умерли, такъ что въ 1700 г. мы имѣли дѣло только съ Терезіею Дубовичовною,—женою Родзевича и ея дѣтьми и съ дѣтьми Котла; позванная нами въ 1700 г. для уничтоженія вышеупомянутыхъ декретовъ, разными проволочками и обмовами она оттянула дѣло до сессіи 1701 г. Поспѣшая изъ Залѣсья на эту сессію, я встрѣтился въ дорогѣ съ о. Марціаномъ Кульчицкимъ, старшимъ нашимъ, ѣхавшимъ въ Залѣсье. Онъ сообщилъ мнѣ, что сессія крещенская не состоится въ этомъ году и, воротивши меня въ Залѣсье, не отпускалъ отъ себя по разнымъ хозяйственнымъ причинамъ въ продолженіи полуторы недѣли. Между тѣмъ сессія суда въ Вильнѣ состоялась, и мы по этой причинѣ остаемся еще подсудимыми, ожидая будущей михайловской сессіи, на которой, если Богъ позволитъ, непремѣнно нужно взяться за это дѣло.

---

przyczyny ieszcze pod condemnatami zostaiemy, czekaiąc na przyszłe roki Michałowskie, na ktorych trzeba da Bog koniecznie poprzec tę sprawę.

Solwowanie obiekcyi przeciwney strony broniąc Białozorowszczyzny, alias fundatiey Dubowiczowskiey.

Remedia na wykręty przeciwney strony lubo iuż wyżey się specifikowane, że darmo pretenduią wiecznosci na Białozorowszczyznę, że iednak i na prawne termina ich należy odpowiedzieć, tedy i w tym błahe moie considerątie zostawuię. A naprzod, co się tknie rewersału wyż pomienionego, na ktorym się strona przeciwna zasadza, ten zgoła przeciwney stronie wiecznosci nie tylko, iako się iuż wyraziło, nie pokazuie, ale i owszem, z wielu racij i wypełnionych w nich condycyi, nasze wieczyste zapisy wspiera. Bo lubo tam napisano, że za iego pieniądze, a pod tytułem naszym, te maiętnosci kupione, iednak na ten czas wiecznosć onych przeciwney stronie należała, gdyby ociec syna Alexego w zakonie będącego przeżył; ale że się tak nie stało, gdyż oycowi wprzody z tego swiata ustąpic przyszło, tedy z taką disposytią Boską i conditią postanowioną tego czasu wszystka nadzieia successorow i wiecznosć tych dobr, do ktorych nieiakie prawo swieciło, upasć musiała. I dla tego, gdy się ten fundament z woli Boskiey zruinował, tedy zaczowszy od samego rewersału, a przeczytawszy wszystkie dokumenta, iako to: testament s. p. nieboszczyka p. Ignata Dubowicza, zapis wieczysty nam służący na też dobra i testament w. oyca Alexego Dubowicza, complanatią ratione expulsyj z p. Ignatową Dubowiczową i pewny kontrakt z synem iey p. Stephanem Dubowiczem, oycem pozostałych successorek, i inne prawa i munimenta dobrze przeyrzawszy i przewartowawszy, nic w nich więcey nie naydzie, tylko to, że wiecznosć tych dobr należy oycom bazylianom, a dożywocie p. Ignatowey Dubowiczowey, która swego prawa dotrzymawszy, gdy ustąpiła na tamten swiat bez

Опровержение доводовъ противной стороны, которыми она доказываетъ свои права на Бѣлозоровщину или на фундацію Дубовича.

Хотя выше уже достаточно опровергнуты мною извороты противной стороны, претендующей на право вѣчнаго владѣнія Бѣлозоровщиною, но такъ какъ намъ придется еще отвѣчать имъ и на судѣ, то въ виду сего я помѣщаю здѣсь мое посильное мнѣніе. Прежде всего, что касается вышеупомянутой росписки, на которую опирается противная сторона, то она не только не доказываетъ ея права на вѣчное владѣніе, но напротивъ того, вслѣдствіе разныхъ основаній и выполненныхъ уже ея условій, подтверждаетъ наши вѣчистыя записи; потому что, хотя тамъ и написано, что эти имѣнія куплены на его собственныя деньги и только на наше имя, но все таки вѣчное владѣніе ими могло бы принадлежать противной сторонѣ только въ томъ случаѣ, если бы отецъ пережилъ сына своего, Алексѣя, монаха нашего монастыря. А такъ какъ, по волѣ Божіей, отецъ умеръ раньше сына, то по этому самому, согласно заключенному условію, и надежда наслѣдниковъ на право вѣчнаго владѣнія если и была какая, должна по необходимости пропасть. Итакъ, начиная съ самой росписки, прочитавши всѣ документы, какъ-то: завѣщаніе покойнаго Игнатія Дубовича, вѣчистую запись и завѣщаніе о. Алексѣя Дубовича, мировую сдѣлку съ женою Игнатія Дубовича (по поводу изгнанія ея изъ спокойнаго владѣнія) извѣстный контрактъ съ сыномъ ея Стефаномъ Дубовичомъ,—отцомъ оставшихся наслѣдницъ, и хорошо просмотрѣвши другіе документы, не найдешь въ нихъ ничего больше, какъ только то, что вѣчное владѣніе этими имѣніями принадлежитъ оо. базиліанамъ, а по-

naruszenia żadnego wiecznosci prawa, oycowie nasi possessorami tych dobr zostali: to tak na pierwszy punkt ratione kupienia za swoie pieniędzy, a pod naszym tytułem, illatia ichmc solwuie się. Co zaś, że niemogł x. Alexy przed dożywociem matki swoiey, nie będąc in possessione tych dobr, zapisywać zakonowi, i uczynił to iakoby przeciwko constytutiey roku 1635, która nowych funduszow do starych przydawać zabrania: i ta obiekcya zakonowi szkodzić nie może. Bo nie od zapisu x. Alexego klasztor possessyią tych dobr zaczyna, ale od zapisu wieczystego pana Bildziukiewicza, woyta wilenskiego, ktory przed constitucią ieszcze w r. 1626 maiętnosci; wyż mianowane klasztorowi przedawszy, tegoż czasu i w realną possessiją podał i iuż klasztor onemi disponował; i lubo by i nie było zapisu x. Alexego, przez to klasztor possessyi swoiey tracić by nie mogł. Ratia tego ta iest, że raz przyznane zapisy od p. Bildziukiewicza zakonowi przyczyny żadney do skasowania od successorow nie miały; ponieważ się to wyż pokazało, że za przeżyciem oyca punkt w rewersale warowaney successorom wiecznosci skasować się musiał. Tak tedy, ieżeli zapis od xiędza Alexego w roku 1645 na te dobra stanał, to nic nie iest przeciwko prawu i constytutiey 1635 r., bo xiądz Alexy ani fundusz nowy iaki czynił, ani do dawnych co przydawał, ale iuż zapisami pierwszemi przyznanemi i poossessią wieczną stwierdzoną dobra zakonowi należące zapisem swoim stwierdził i approbował. Na ktorym zapisie mniey się zakon funduie; bo maiąc pierwszą nieporuszoną possessyą smiercią p. Dubowicza i testamentem zmocnioną i żadney wątpliwosci niepodlegaiącą, na niey fundament prawa swego zasadził, a nie na prawie xdza Alexego, ktorego zapis kiedy iest, to tylko pokazuie, że zapisaniem tych dobr klasztorowi bardziey zmacnia się i utwierdza wiecz-

жизненное—женѣ Игнатія Дубовича, которая этимъ правомъ и пользовалась, и по смерти которой монастырь нашъ сталъ единственнымъ законнымъ владѣльцемъ этихъ имѣній. Такимъ образомъ можно опровергнуть первый пунктъ обвиненія противной стороны, что имѣнія эти куплены на наше имя, но не за наши деньги. Что касается того, что о. Алексѣй Дубовичъ не могъ записывать базиліанамъ этихъ имѣній, не будучи при жизни матери своей владѣльцемъ ихъ, что онъ сдѣлалъ это, будто бы, вопреки конституціи 1635 г., которая запрещаетъ прибавлять къ старымъ фундушамъ новые,—то и это обвиненіе не имѣетъ силы, потому что монастырь владѣетъ этими имѣніями не на основаніи записи о. Алексѣя, а на основаніи вѣчистой записи Бильдзюкевича, виленскаго войта, который еще до конституціи, именно, въ 1626 г., продавши намъ эти имѣнія, ввелъ насъ въ дѣйствительное владѣніе ими, и еще до конституціи монастырь распоряжался ими. Хотя бы и не было записи о. Алексѣя, то все таки монастырь не потерялъ бы права на владѣніе этими имѣніями по той причинѣ, что не было никакого основанія уничтожать записи, данныя намъ Бильдзюкевичемъ; такъ какъ отецъ умеръ прежде сына, то пунктъ въ роспискѣ, обусловливающій наслѣдникамъ право вѣчнаго владѣнія, долженъ былъ потерять свою силу. Также и то, что запись о. Алексѣя состоялась въ 1645 г., нисколько не противорѣчитъ закону и конституціи 1635 г., такъ какъ о. Алексѣй не давалъ новаго фундуша, ни къ старому что нибудь прибавлялъ, но только записью своею подтвердилъ прежнія записи и призванное за орденомъ право владѣнія ими. Но монастырь нашъ меньше всего опирается на эту запись, потому что получивши еще до этой записи ненарушимое право вла-

nosc od pana Bildziukiewicza nabyta; więc ieżeli by takiego zapisu nie zostawił, azaliby przez to klasztor od pierwszego wieczystego swego prawa odpadać mogł? Żadnym sposobem. Bo pierwsza, ze według zapisow na klasztor przyznanych, nic xdz Alexy Dubowicz do dobr tych nie należał; druga, choć w rewersale namieniono, że za przeżyciem oyca ziemskie maiętnosci maią się dostać na częsc iego, a ociec zchodząc z tego swiata także nie komu inszemu, tylko synowi swemu, a w osobie iego całemu zakonowi testamentem disponował też dobra.

Ktoż po smierci zakonnika, a ile za taką dispositią, ieżeli nie zakon bliższy iest do successyi pomienionych dobr? Ktore gdyby własne były i dziedziczne i z domu Dubowiczowskiego idące, i w takich circumstantiach nie zostaiące, a tylko by successya na zakonnika przypadała, iuż by zakonnik ani krewnym swoim odpisać nie mogł, ani iakim sposobem od zakonu takowych dobr alienować mogł, ale zakon zwyczaynie takowe dobra posiada, i nie swiecki po duchownym, ale duchowny po duchownym successyą bierze.

A ieżeliby kto chciał wnosić, że nie od zapisow p. Bildziukiewicza ma się possessya tych dobr rozumieć, ale od dispositiey testamentowey p. Ignatego Dubowicza z tey ratiey, że p. Dubowicz rosporządzaiąc swoie dobra mieskie i inne ruchomosci, maiętnosci ziemskie, klasztorowi należące, na częsc syna swego, oyca Alexego Dubowicza, a w osobie iego zakonowi naznaczył i tym że testamentem małżonce swoiey we wszystkich dobrach swoich czwartą częsć zapisał, ex quo co do legatiey nie prawny iest testament; bo się to iuż działo pod czas zakroczenia constitutii 1635 r., a za tym iako zakon nie może przywłaszczać tych dobr, tak p. Dubowiczowey, babce teraznieyszych successorow, osobliwym prawem czwarta częsć w tych dobrach należy im. Na

дѣнія, подкрѣпленное смертію и завѣщаніемъ Дубовича, неподлежащимъ никакому сомнѣнію, опирается главнымъ образомъ на немъ, а нѐ на записи о. Алексѣя, которая если и существуетъ, то служитъ только еще большимъ доказательствомъ принадлежности монастырю имѣній, купленныхъ у Бильдзюкевича. Наконецъ, если бы онъ и не оставилъ такой записи, то всетаки монастырь никоимъ образомъ не могъ потерять своего права на вѣчное владѣніе, потому что, вопервыхъ, вслѣдствіе записей, данныхъ монастырю, эти имѣнія вовсе и не принадлежали о. Алексѣю; вовторыхъ, хотя въ роспискѣ и сказано, что въ случаѣ смерти отца, имѣнія должны достаться ему, и хотя въ завѣщаніи онъ и назначилъ эти имѣнія не кому либо иному, а только сыну своему, а въ лицѣ его всему ордену, то, на основаніи такого распоряженія, по смерти монаха кто остается ближайшимъ наслѣдникомъ его, какъ не орденъ? Даже еслибы это имѣніе было собственное и родовое Дубовичей, то и въ такомъ случаѣ оно по наслѣдству досталось бы монаху (о. Алексѣю), и онъ никакимъ образомъ не могъ его ни записать своимъ родственникамъ, ни отчуждать ихъ отъ ордена другимъ какимъ-либо способомъ, потому что обыкновенно орденъ вступаетъ во владѣніе такими имѣніями, и по смерти духовнаго лица наслѣдниками бываютъ не свѣтскія лица, а духовныя. Но можетъ быть кто нибудь станетъ возражать, что право наше на владѣніе этими имѣніями должно быть основываемо не на записяхъ Бильдзюкевича, а на завѣщаніи Игнатія Дубовича, потому что Дубовичъ, распредѣляя свое движимое и недвижимое городское имущество, имѣнія, подлежащія земскому праву и принадлежащія монастырю, назначилъ сыну своему Алексѣю, а въ лицѣ его на-

to się tak odpowiada, że p. Dubowicz czyniąc testament nic przeciwko zapisom wieczystym na maiętnosci służącym i rewersałowi, a zatym i constitutiey, nie wykroczył i nowych rzeczy i fundacyi nie stanowił. Bo ratione naznaczenia ziemskich dobr na część syna swego, a w osobie iego zakonowi, to nie iest rzecz nowa, ale w rewersale, od zakonu panu Dubowiczowi, danym ieszcze przed constitutią w r. 1629, tak postanowiono, aby ieżeli przeżyie syn oyca, na syna, to iest xdza Alexego Dubowicza i, podług wieczystych zapisow, na zakon te dobra po dożywociu przychodziły. To ieżeli toż samo p. Dubowicz i w testamencie pisze, ktoż tego nie widzi, że tylko potrzebuie, aby rzecz postanowiona była dotrzymana; ale ztąd nie może się nawodzic, że kto stosuiąc się do dawney disposytiey toż samo poslednieyszym potwierdza zapisem, żeby się to miało stanowić rzecz iaką nową. Bo sam rozum i termin prawny inaczey rozumieć nie pozwala; a tak ta dispositia nieboszczyka p. Dubowicza nie tylko żadney nieprawosci nam nie przynosi, ale barziey ieszcze possessią naszą utwierdza.

A co się tknie, że p. Ignaty Dunowicz tym że testamentem swoim małżonce swoiey, a babce teraznieyszych successorow, zapisał czwartą część we wszystkich dobrach swoich wiecznoscią, ex quo ma się rozumieć i na Białozorowszczyznie, na to tak odpowiadam. Pozwalam, że we wszystkich dobrach swoich mieskich mogł czwartą część zapisać małżonce swoiey, ale nie w ziemskich, zakonowi należących. Bo gdy mu wprzody przyszło ustąpić z tego swiata, a niżeli xdzu Alexemu, iuż według obowiązku rewersalnego przy czynieniu testamentu na cudze dobra żadnego prawa nie miał, a zatym i czwartey częsci w nich zapisować nie mogł, iakoż i nie zapisywał. Bo z testamentu samego widzieć się daie, że w wyższym punkcie opisawszy czwartą część

шему ордену; что онъ въ завѣщаніи записалъ женѣ своей четвертую часть всѣхъ своихъ имѣній; а такъ какъ завѣщаніе написано послѣ конституціи 1635 года, то въ пунктѣ о легаціи оно составлено незаконно, и монастырь не можетъ присвоить себѣ этихъ имѣній: что четвертая часть этихъ имѣній принадлежитъ Дубовичовой, бабкѣ теперешнихъ наслѣдниковъ. На всѣ такія возраженія нужно отвѣтить, что Дубовичъ, дѣлая завѣщаніе, не сдѣлалъ ничего противнаго ни записямъ вѣчистымъ на эти имѣнія, ни роспискѣ, ни конституціи; не сдѣлалъ также никакой новой фундаціи, такъ какъ назначеніе имѣній сыну своему, а въ лицѣ его ордену, не есть дѣло новое, потому что въ роспискѣ, данной нашимъ монастыремъ Дубовичу, еще до конституціи, въ 1629 году, постановлено, чтобы въ случаѣ смерти отца, имѣніе это досталось Алексѣю Дубовичу, а по вѣчистымъ записямъ — монастырю. Кто не видитъ, что въ завѣщаніи Дубовичъ пишетъ тоже самое и только требуетъ, чтобы было выполнено постановленіе; если кто либо, приноравливаясь къ прежнему распоряженію, тоже самое подтвердилъ новою записью, то отсюда вовсе не слѣдуетъ, что онъ такою записью сдѣлалъ какое-то новое постановленіе. Такъ а не иначе понимать дѣло требуетъ какъ здравый разсудокъ, такъ и законъ. Такимъ образомъ это распоряженіе покойнаго Дубовича нетолько не нарушило нашихъ правъ, но еще болѣе подтвердило наше право владѣнія.

Что же касается того, что Игнатій Дубовичъ въ томъ же завѣщаніи своемъ записалъ на вѣчность женѣ своей, бабкѣ нынѣшнихъ наслѣдниковъ, четвертую часть всѣхъ своихъ имѣній, въ числѣ которыхъ нужно поэтому разумѣть и Бѣлозоровщину, на это такъ отвѣчаю. Положимъ, что онъ могъ за-

małżonce swoiey, t. j. w dobrach mieskich, niżey ratione dobr ziemskich pisze tak: synowi memu Alexemu, zakonnikowi Bazylego s., albo oycom Bazylianom w osobie iego, kupiłem kilka maiętnosci etc., i zaraz niżey mówi: Ja tedy te maiętnosci puszczam na częsć syna mego Alexego etc. A ponieważ pisze, że zakonowi kupił i zakonowi przy smierci swoiey puszcza, i rewersał pokazuie, że prawa dalszego na te dobra mieć nie mogł, iakoż miał one komu inszemu zapisować? A tak pokazuie się, że tylko babce successorow czwarta częsć w dobrach mieskich, a nie ziemskieh, należała, Czego się probuie nie tylko approbatą rewersału przez xdza Alexego uczynioną, gdzie tam tylko dożywocie, a nie czwartą częsć w tych dobrach rodzicielce swoiey waruie, ale i sama kwitacya p. Dubowiczowey z expulsyey oney z tych dobr uczynioney zakonowi dana, toż samo poswiadcza, że tylko o dożywocie z zakonem się prawowała, i dożywocie oney znowu było przysądzone; lecz o czwartey częsci w tey kwitacyey nec nominetur. Do tego lubo by i za żywota p. Dubowicz chciał co zapisać z tych dobr małżonce swoiey, tego podług rewersału uczynić się nie godziło, bo warowano, że disposytia wszelka tych dobr za consensem i przyznaniem tey dispozytiey zakonu być miała. A że consens żaden dotąd się nie pokazuie, ani urzędowe iakie przyznanie, dla tego lubo by i prawdziwie co komu było zapisano, to żadnego waloru w prawie mieć nie może. Takie tedy z błahiey consideratiey moiey na zarzuty przeciwney strony i opaczne tłumaczenie rewersału położywszy obrony, z dalszą się nie rosciągam legendą, ale do spraw Dubowiczowskich i statum causae w tey sprawie przezemnie napisaney referuię się; gdzie każdy, komu będzie wiedziec o tym należało, powezmie ztamtąd obszernieyszą informatią. Przydaie zatym i to, co się wyżey z przepomnienia niedołożyło, z te-

писать женѣ своей четвертую часть всѣхъ своихъ городскихъ имуществъ, но только не земскихъ, принадлежащихъ нашему ордену; потому что если ему суждено было умереть прежде, чѣмъ сынъ его Алексѣй, то, согласно письменному обязательству, при составленіи завѣщанія не имѣлъ никакихъ правъ записывать кому бы то нибыло чужую собственность, да онъ и не записалъ. Изъ самаго завѣщанія видно, что въ первыхъ пунктахъ, записавши женѣ своей 4-ю часть городскихъ имуществъ, въ послѣдующихъ пунктахъ относительно земскихъ имѣній такъ пишетъ: сыну моему Алексѣю, монаху чина св. Василія В., а въ его лицѣ отцамъ базиліанамъ, я купилъ нѣсколько имѣній" и проч., а нѣсколько ниже говоритъ: „имѣніе это я оставляю сыну моему Алексѣю" и проч. Если же онъ выражается: „к у п и л ъ б а з и л і а н а м ъ" и имъ же при смерти „у с т у п а е т ъ," да и самое письменное обязательство показываетъ, что онъ не могъ имѣть дальнѣйшихъ правъ на эти имѣнія, то какимъ образомъ могъ онъ записывать ихъ кому-нибудь другому? Очевидно, что бабкѣ наслѣдниковъ слѣдовала 4-я часть только городскихъ имуществъ, а не земскихъ, что доказывается нетолько утвержденнымъ обязательствомъ, даннымъ о. Алексѣемъ, въ которомъ только пожизненное владѣніе, а не 4-ю часть этихъ имѣній дозволяетъ матери своей; равнымъ образомъ и квитанція, данная монастырю по поводу изгнанія ея изъ этихъ имѣній, подтверждаетъ тоже самое, т. е. что она вела съ монастыремъ процессъ только о правѣ пожизненнаго владѣнія, что ей и было присуждено, о 4-ой же части въ этой квитанціи не упоминается. Да если бы г. Дубовичъ и при жизни своей захотѣлъ отписать женѣ своей что-нибудь изъ этихъ имѣній, то, согласно письменному обязатель-

stamentu samey p. Dubowiczowey, że iey o tey czwartey częsci, w Białozorowszczyznie iakoby zapisaney, ani sniło; i owszem ratione dobr ziemskich klasztorowi należących tak w testamencie pisze: a iż maiętnosc Miedniki nazwaną od nieboszczyka p. małżonka mego i odemnie maią, nic nie wątpie o łasce ich, iż tak dusze małżonka mego, iako moią, także i dziatek moich, przy służbie Bożey nie zapomnią, ktorą w każdy wtorek odprawować przyobiecali.

ству, и этого ему не слѣдовало дѣлать. потому что запрещено дѣлать какія бы то ни было распоряженія безъ согласія на то ордена. А такъ какъ до сихъ поръ не предъявлено никакого ни „консенса," ни законнаго посвидѣтельствованія, то хотя бы и было что нибудь записано кому-либо, то такая запись не имѣетъ никакого юридическаго значенія. Давши по крайнему моему разумѣнію такой отвѣтъ на возраженія противной стороны и на произвольное толкованіе обязательства, я не стану болѣе распространяться объ этомъ дѣлѣ, а перейду къ документамъ по Дубовичовскому дѣлу и къ „status causae" по тому же дѣлу, мною же составленному, гдѣ каждый интересующійся этимъ дѣломъ найдетъ болѣе подробныя свѣденія. Прибавлю здѣсь еще и то, о чемъ позабылъ я упомянуть выше. Какъ видно изъ завѣщанія г-жи Дубовичовой, о 4-ой части въ Бѣлозоровщинѣ, будто бы ей записаной, и не снилось ей; напротивъ, относительно имѣній земскихъ, принадлежащихъ монастырю, она такъ пишетъ въ завѣщаніи: „А такъ какъ они (базиліане) получили отъ мужа моего и отъ меня имѣніе Мѣдники, то, не сомнѣваюсь, что они изъ признательности не забудутъ поминать душу какъ мужа моего, такъ и мою и дѣтей моихъ, за обѣдней, которую обѣщали совершать каждый вторникъ.

Informatia dalsza w tey że sprawie ratione dekretow pootrzymywanych od przeciwney strony i zniesienie onych.

Gdy tak, iako wyżey opisano, tak za niesądzeniem częstym rokow, iako i za używaniem niesłusznym dylacyj długo, a prawie przez lat kilkanascie, klasztor pod condemnatami zostawał. Staraiąc się tedy, ażebyśmy po zniesieniu onych w samey rzeczy z oczewistey controwersyi rozprawić się mogli, znowu renowowalismy sprawę z p. Rodziewiczową i z potomstwem imci pana Kotła i przypozwalismy w r. 1701 na roki Michałowskie, gdzie gdy sąd winy munimentowe zapłacić kazawszy, w samey rzeczy, iako po munimentach i po kopiach ze wszystkich spraw, rosprawić się nakazał, tedy ieymc znowu przy niesłuszney od opiekuna obmowie opponuiąc się, że oney sąd

Дальнѣйшія свѣденія по тому же дѣлу относительно декретовъ, одержанныхъ противною стороною, и объ уничтоженіи ихъ.

Выше было уже мною замѣчено, что по случаю часто несостоявшихся засѣданій суда, равно какъ и по незаконнымъ отсрочкамъ, монастырь нашъ получалъ заочныя рѣшенія въ теченіи нѣсколькихъ десятковъ лѣтъ. Заботясь о томъ, чтобы по уничтоженіи такихъ рѣшеній, возможно было разсмотрѣть это дѣло по его существу въ присутствіи обѣихъ сторонъ, мы снова возобновили процессъ съ Родевичевой и потомками г. Котла и позвали ихъ въ 1701 г. въ судъ на Михайловскую сессію. Судъ, потребовавши внесенія обезпечивающей искъ суммы, по внесеніи оной и по предъявленіи копій съ бумагъ

akceptować niemogł, i na stronę uchilił, inszego iuż nie maiąc remedium o nieprzyięcie powtorney obmowy, do sądu głownego trybunalnego appellatią urosciła. A tam gdy się wytoczyła sprawa, przez czas nie mały narabiaiąc dillacyami, od zapłacenia munimentowych win i appellacyjnych uniknąc i tę sprawę z trybunału zwlec do drugiey cadencyey usiłowała. Więc po nie słuszney appellacyi, lubo ta sprawa, iako ieszcze w ziemstwie niedrabowana, miała się wrocić do należytego subselium swego. Jednak gdy patronom przyszło się wdać w obszerną controwersią, wywodząc, iako strona przeciwna chciwoscią dobr na chwałę Boską creowanych uwiedziona będąc, a pretext niesłuszney successyey do nich wynalazszy, od lat dwudziestu prawnemi gnębi aktorow terminami i rożnemi dillacyami, ani od dekretow uwolnic się, ani w samey rzeczy do okazania niewinnosci swoiey i do rosprawienia się z przeciwną stroną przysć nie mogą. Z tych przyczyn, iuż trybunał nie odsyłaiąc do ziemstwa tey sprawy, po nakazaniu zapłacić winy munimentowe i appellacyjne, tak o niestanne w ziemstwie dekreta otrzymane, iako i w samey rzeczy przed sobą rosprawić się obudwum stronom forum uznał. Interim w dalszym procederze tey sprawy, gdyż iuż ad cassandum dekretow ziemskich, a w przody do zapłacenia win munimentowych i appellacyjnych przychodziło, strona przeciwna wynalazkami przeciwnemi do wysliznienia się z terminu naszego narabiaiąc i żeby uniknąc z tego trybunału, wyniosła pozew po nas, ktory, że ieszcze terminu nie miała, do niedziel szesciu dla łączenia i combinowania z obu stron aktoratow suspensy użyczoney maiąc, aktorat nasz zatamowała. A po expiratiey szesciu niedziel, gdysmy aktorat swoy znowu renowowali, i sprawa do oczewistey controwersyi przywołana była, na ten czas stronie przeciwney, iako iuż po wszystkich dillacyach

по этому процессу, приказалъ сторонамъ приступить къ судоговоренію. Ея милость, ссылаясь на несправедливую „обмову“ опекуна, которой (обмовы) судъ не могъ принимать, и, ненаходя повода къ отклоненію и вторичной „обмовы,“ апеллировала въ трибуналъ. Когда въ трибуналѣ дошла очередь и до этого дѣла, отвѣтчица также старалась проволочь дѣло до другой сессіи, добиваясь отсрочки уплаты какъ обезпечивающей искъ суммы, такъ и апелляціонныхъ денегъ. Хотя отвѣтчица и незаконно апеллировала, такъ какъ дѣло это не было разсмотрѣно по существу въ подлежащей судебной инстанціи, куда его и слѣдовало бы препроводить; однако, когда повѣреннымъ обѣихъ сторонъ пришлось вступить въ препирательство, и сторона противная, желая вочто-бы-то ни стало завладѣть имѣніемъ, пожертвованнымъ для распространенія славы Божіей и найдя несправедливый предлогъ заявить свои права на наслѣдство, въ теченіи почти 20 лѣтъ разоряетъ истца судебными издержками, и подъ предлогомъ разныхъ отсрочекъ ни истцу не дозволяетъ освободиться отъ декретовъ, ни сама не хочетъ доказать правоты своего дѣла по его существу, и вообще не хочетъ серьезно начать тяжбу съ истцомъ; — по всѣмъ этимъ причинамъ трибуналъ, неотсылая дѣла въ земскій судъ, приказавши внести какъ обезпечивающую и апелляціонную сумму денегъ, такъ и за неявочный декретъ, состоявшійся въ земскомъ судѣ, призналъ законнымъ приступить обѣимъ сторонамъ къ разбирательству дѣла по его существу. Между тѣмъ, при дальнѣйшемъ производствѣ дѣла, когда дошло до кассаціи декретовъ земскихъ и уплаты обезпечивающей и апелляціонной суммы, противная сторона, разными измышленіями усиливаясь ускользнуть отъ разби-

prawnych, gdy niestawało do wykrętow inszych sposobow, przyszło odbieżec pozwu swego i aktoratu naszego, za ktorey niestaniem do prawa, in contumatiam wzdano i po skasowaniu nie słusznie po nas wyniesionego pozwu, dekreta w ziemstwie, jeden w r. 1689, a drugi w roku 1690 otrzymane, zniesiono i annihilowano, zapisy, fundusz i possessyą naszą na Białozorowszczyznę ztwierdziwszy i approbowawszy, za pewne excessa, gwałty i naruszenie listow zaręcznych, za expensa prawne i inne szkody zł. kilkadziesiąt tysięcy na dobrach pozwanych wskazano, i za podanym obwieszczeniem exolutią w kancelaryi grodzkiey z oddaniem nam spraw zatrzymanych na Białozorowszczyznę należących uczynić kazano. Ktoremu dekretowi, że się dosyć nie stało, o controwentią onego przypozwalismy przeciwnę stronę do Nowogrodka do trybunału w r. 1702, i tam za niestaniem p. Rodziewiczowey, znowu dekret contumacyjny na ieymc i na potomstwie zeszłego i. m. p. Kotła otrzymalismy z approbatą pierwszego dekretu i wszystkich wskazow i z wzdaniem ieymc i drugich consuccessorow na doczesną banitią. I na tym terminie zawisła ta sprawa, ktora zawsze ma być w animadwersyey i osobliwey pamięci z tych respektow, że ponieważ strona tylko w condemnaty uwinąc się dała, a z oczewistey controwersyey rosprawic się nie chciała, tedy in quantum by za niepilnoscią naszą te dekreta nasze poznosiła, znowu by sprawę swoią przeciwna strona na ten termin przywiodła, ze dekreta ziemskie skasowane zostały by przy pierwszym walorze; a tak żeby nie dać się w nowe papiery uwinąc i znowu po dekretach dekreta znosić, tych otrzymanych dekretow zawsze należy pilnować.

рательства дѣла въ назначенный нами срокъ и вообще уклониться отъ трибунальнаго суда настоящей сессіи. сама подала позовъ намъ; а такъ какъ разсмотрѣнію этого позва не наступилъ еще срокъ, то все это дѣло отложено на 6 недѣль для совмѣстнаго разбирательства, и такимъ образомъ нашъ искъ опять затормозила противная сторона. По истеченіи 6 недѣль, когда мы снова возобновили свой позовъ, и обѣ стороны были призваны къ судоговоренію, противная сторона, для которой неосталось ни одного законнаго повода къ проволочкѣ дѣла, рѣшилась отказаться отъ своего позва и нашего „актората.“ По неявкѣ къ суду противной стороны, сдѣлано заочное постановленіе, которымъ кассированы несправедливые позвы и декреты, изданные противъ насъ въ 1686 и 1690 гг. Затѣмъ судъ, утвердивши и одобривши фундушевую запись и наше владѣльческое право на Бѣлозоровщину, за разныя безчинства и насилія, за неисполненіе заручныхъ листовъ и вообще за всѣ судебныя издержки, приговорилъ въ нашу пользу нѣсколько тысячъ злотыхъ на имѣніи позванныхъ; исполненіе же этого приговора возложено на гродскую канцеллярію съ приказаніемъ возвратить намъ всѣ задержанные документы на Бѣлозоровщину. А такъ какъ и по этому декрету мы не получили удовлетворенія, то мы снова позвали противную сторону къ трибунальному суду въ Новогородокъ въ 1702 году. За неявкою къ суду отвѣтчицы, мы снова получили заочный декретъ противъ ея милости и противъ потомковъ Котла съ подтвержденіемъ перваго декрета и всего, что въ немъ опредѣлено было, съ присужденіемъ отвѣтчиковъ къ временной баниціи. На этомъ пока и остановилось дѣло; его необходимо имѣть на особомъ счету по той причинѣ, что противная

сторона, не желавшая явиться къ судоговоренію, одержала только заочные декреты, и потому, при малѣйшей оплошности съ нашей стороны, могла бы уничтожить декреты, изданные въ нашу пользу, а по уничтоженіи ихъ, земскіе декреты, уже кассированные, остались бы въ прежней своей силѣ. Итакъ, чтобы намъ снова не вдаваться въ излишнюю канцелярскую работу и чтобы опять не пришлось уничтожать декретъ за декретомъ, необходимо намъ зорко слѣдить за исполненіемъ изданныхъ въ нашу пользу декретовъ.

VIII.

Legacya summy na akafist

Nasw. Panny przez w. xiędza Alexego Dubowicza, archimandryty abo starszego Wilenskiego, i przez s. p. rodzicielkę iego i. m. p. Annę Bandziukiewiczownę Dubowiczową, burmistrzową wilenską.

O tey legatiey z spraw Dubowiczowskich taka się tu informacya kładzie, a naprzód z testamentu s. p. xiędza Alexego Dubowicza pod datą roku 1652, w consistorze Wilenskim aktykowanego; ktory tak o tey legacyey swoiey w testamencie pisze: oraz funduię na akafist Panny Przeczystey, ktory chcę, potrzebuię koniecznie, aby się co subota w cerkwi s. Troycy w Wilnie u obrazu cudownego odprawował. Ma tedy exekutor moy, t. j. brat nieboszczykowski p. Stephan Dubowicz, tę summę dac na czynsz, żeby sto złotych dochodziło tym porządkiem, żeby każdego tygodnia po dwa złotych przychodu było. Z tych dwóch złotych ma dać kapłanowi co będzie spiewał połzłotego, do zakrystyi połzłotego, spiewakom złoty. A na przyszłe czasy, poki potomstwa rodzonemu memu stanie, maią tego doglądać, żeby czynsz dochodził i ta dewotia nie ustawała. A ieżeli by w tym odmiana była, tedy wielebnych oycow karmelitow bosych wprzod executores naznaczam. Ieżeli by też executio była moraliter impossibilis, tych że oycow kar-

VIII.

Сумма, завѣщанная на акаѳистъ

Пресв. Дѣвѣ Алексѣемъ Дубовичомъ, архимандритомъ или старшимъ виленскимъ, и матерью его Анною Бандзюкевичовной Дубовичовой, бурмистершею виленскою.

Объ этой суммѣ изъ дѣлъ Дубовичовскихъ сообщается такое свѣденіе: прежде всего въ завѣщаніи о. Алексѣя Дубовича 1652 г., актикованномъ въ Виленской консисторіи, вотъ что сказано объ ней: „фундушъ (завѣщаю) на акаѳистъ Пресв. Дѣвѣ; желаю и требую, чтобы онъ (акаѳистъ) непремѣнно былъ совершаемъ каждую субботу въ св.-Троицкой церкви въ Вильнѣ. предъ чудотворнымъ образомъ. Душеприкащикъ мой, (т. е. братъ покойнаго Стефанъ Дубовичъ) имѣетъ отдать эту сумму на чиншъ, такъ чтобы она приносила сто злотыхъ дохода, а эти сто злотыхъ чтобы въ свою очередь приносили еженедѣльно дохода по два злотыхъ; изъ нихъ онъ долженъ дать ползлота тому священнику, который будетъ пѣть акаѳистъ, ползлота въ ризницу и злотъ пѣвцамъ. А на будущее время, пока будетъ сохраняться потомство моего роднаго брата необходимо понаблюсти, чтобы чиншъ исправно получался и чтобы мой обѣтъ не

melitow bosych substituo do tey summy haeredes.

Legatia p. Dubowiczowey.

Ta swiątobliwa i pobożna pani, iako ruskiego będąc nabożenstwa, i iako tą, ktora iest pogrzebiona w tey cerkwi, życząc przyczynić czci przenasw. Pannie, ażeby się poważniey to swięte nabożenstwo odprawować mogło, do legatiey syna swego, x. Alexego, przyczyniła ieszcze tysiąc złotych, o ktorym w testamencie swoim, aktykowanym w roku 1692 w trybunale w Wilnie, tak pisze: przytym ieszcze złotych tysiąc na akafist Przenasw. Pannie zapisuię, ktory to tysiąc złotych ma executor testamentu mego na czynsz położyć, aby wiecznemi czasy od tego tysiąca złotych oycow bazylianow przy cerkwi s. Troycy mieszkaiących po złotych osmdziesiąt polskich dochodziło; aby tym poważniey to swięte nabożenstwo, iuż od syna mego wielebnego oyca Alexego Dubowicza fundowane, co suboty odprawować się mogło. Ten tysiąc złotych wniesiony na kamienicę Kulowską, tu w Wilnie przy kromach w rynku korzennych będącą.

Przestroga o tey akafistowskiey summie.

Tey summy tylko pamiątkę kładę, żeby dobrodzieiow pobożnosć maiąc zawsze przed oczyma naszemi, wdzięczni ich łaski ku temu mieyscu oswiadczoney byli i naszey przyiętey obligi nie opuszczali. Lecz co się dotycze dotrzymania tak swiątobliwey legatiey, tę iuż dawno klasztor utracił tak, że tylko ciężar

былъ нарушенъ. Если же какъ нибудь измѣнятся обстоятельства, то исполнителями моей воли назначаю кармелитовъ босыхъ; если исполненіе окажется для нихъ нравственно-невозможнымъ, то постановляю, чтобы тѣже кармелиты сдѣлались и наслѣдниками этой суммы.

Сумма, завѣщанная Дубовичовой.

Эта благочестивая и набожная женщина, русскаго обряда, погребенная въ этой же церкви, желая съ одной стороны выразить свое усердіе къ Божіей Матери, а съ другой стороны, чтобы акаѳистъ совершался торжественнѣе, къ суммѣ сына своего о. Алексѣя присоединила еще тысячу злотыхъ, о чемъ въ своемъ духовномъ завѣщаніи, актикованномъ въ 1692 г. въ Виленскомъ трибуналѣ, такъ пишетъ: „Сверхъ того записываю тысячу злотыхъ на акаѳистъ Пресв. Дѣвѣ. Эту тысячу злотыхъ душеприкащикъ мой имѣетъ отдать на чиншъ, такъ чтобы отъ этой суммы ежегодно получалось 800 зл. въ пользу базиліанъ, живущихъ при св. Троицкой церкви, съ тѣмъ чтобы это богослуженіе, на которое уже положенъ фундушъ сыномъ моимъ о. Алексѣемъ Дубовичемъ, совершалось торжественно каждую субботу. Сумма эта обезпечена на каменицѣ Кулевской, находящейся здѣсь, въ Вильнѣ, подлѣ лавокъ въ Коренномъ рынкѣ.

Замѣтка относительно этой акаѳистовой суммы.

Объ этой суммѣ я сказалъ здѣсь только для памяти, чтобы всегда имѣя предъ глазами благочестіе нашихъ благодѣтелей, мы были признательны за ихъ любовь къ этому святому мѣсту и незабывали принятаго на себя обязательства; что же касается полученія денегъ, завѣщанныхъ намъ съ столь

włożony dzwigać na sobie musi, a summa realna z pożytkiem quoty opisaney dawno przepadła i do tych czas żadney ztąd fruktyfikacyey nie mamy. Informatią taką od dawnieyszych oycow tuteyszych....

IX.

Fundacya summy na nowicijat Wilenski przez s. p. i. m. xdza Antoniego Sielawę, metr. Kiiowskiego, etc.

Ten swiątobliwy i bogoboyny pasterz, iako iedney że matki — zakonu syn, pamiętaiąc na dobrodzieystwa Boskie w zakonie swiętym odebrane, przez ktore na tak wysokim dostoienstwie urzędu pasterskiego posadzić go raczył. W recompense takiey Boskiey łaski, życząc, aby przez zakonu naszego rozszyrzenie tym bardziey chwała jego swięta krzewić się i pomnażać mogła; a uważaiąc, iż ieden nowicyat nie może ludzie zakonowi nastarczyć, tedy w tym pobożną żarliwoscią pobudzony będąc, a życząc, aby drugi nowicyat przykładem Bytenskiego był w Wilnie założony, zapisał na to i fundował w roku 1653 summy gotowey złotych dwadziescie pięć tysięcy polskich, przyznawszy ten fundusz zakonowi naszemu w tym że wyż mianowanym roku miesiąca decembra 3 w trybunale Minskim. Ktora to summa, że pierwiey tego funduszu iuż była dana i. m. p. Marcianowi Wołowiczowi, pisarzowi ziemskiemu Wilenskiemu, wyderkafowym prawem na maiętnosć imsci Zarnowki, w woiewodztwie Minskim leżącą, z płaceniem w rok po złotych dwa tysiące pięc set wyderkafu, tedy dożywocie tylko sobie na tey summie zachowawszy, cessyą tego prawa wyderkafowego klasztorowi Wilenskiemu uczynił i wiecznie tę summę pomienioną fundu-

благочестивою цѣлью, то монастырь давно уже не получаетъ ихъ, такъ что долженъ носить возложенную на него тягость, а самый капиталъ и проценты съ него давно пропали, и мы не имѣемъ никакой пользы отъ него. Свѣденія эти сообщили мнѣ монахи-старожилы этого монастыря.

IX.

Сумма, пожертвованная Антоніемъ Сѣлявою, митр. Кіевскимъ, на новиціатъ Виленскій.

Этотъ благочестивый и богобоязненный пастырь, какъ сынъ одной матери — ордена (базиліанскаго), памятуя благодѣянія Божія, испытанныя имъ въ этомъ орденѣ, изъ котораго онъ былъ выдвинутъ на столь высокое мѣсто пастырскаго служенія, въ благодарность за такую милость Божію, желая, чтобы чрезъ распространеніе нашего ордена умножалась и распространялась слава Божія; видя также, что одинъ новиціатъ не въ состояніи снабдить орденъ достаточнымъ количествомъ монаховъ, побуждаемый благочестивою ревностью, чтобы по примѣру Бытенскаго былъ устроенъ другой новиціатъ въ Вильнѣ, записалъ на этотъ предметъ въ 1653 г. 25000 зл. пол. наличными деньгами. Запись эта была явлена въ томъ же году 3 декабря въ Минскомъ трибуналѣ. А такъ какъ еще до записи сумма эта была отдана Марціану Воловичу, виленскому земскому писарю, подъ залогъ имѣнія его Жарновки, въ Минскомъ воеводствѣ, съ платою ежегодно по 2500 злот. видеркауфа, то, предоставивъ себѣ только пожизненное право на эту сумму, переказалъ это право Виленскому (св.-Троицкому) монастырю на вѣчныя времена съ такимъ обязательствомъ и

szem na nowicyat wlał z taką obligatią i obowiązkiem. Pierwsza, aby pod strasznym sądem Boskim i pomstą nikt się nie ważył na inszą potrzebę tey summy obracać, iedno na wychowanie nowicyuszow. Druga, aby dziesięciu młodzi zakonney nowicyuszow do zakonu wstępuiących i dwoch kapłanow starszych nad nimi z wyderkafu od tey summy przychodzącego zawsze w potomne czasy prowidowano. Trzecia, aby ciż nowicyuszowie w każdy tydzien po iedney koronce do Panny Nasw. codzień po pięciu pacierzy i pięciu Zdrowych Maryj za dusze iego odprawowali. Czwarta, aby w kaplicy nowicyackiey w każdą czwierć roku służba Boża zaduszna była. Piąta, żeby się temu wszystkiemu dosyć stało, ten że s. p. fundator uczynił protektorami tey summy ichmc xdzow metropolitow, archiepiskopow połockich, protoarchimandrytow zakonu naszego i archimandrytow Wilenskich, i tych że oycow starszych nowicyackich w iednosci ś. będących, aby za ich wiadomoscią, gdzie by się kolwiek ta summa obracać miała, zawsze to było, a quota od summy nie komu inszemu, tylko starszemu nowicyackiemu aby dochodziła.

Odumiera zatym i. m. xiądz metropolita summy na maiętnosci Żarnowkach klasztorowi Wilenskiemu; y imc p. Wołowicz, pisarz ziemski wilenski, gdy zchodzi z tego swiata, też summę zostawuie na tych że dobrach. Po ktorego smierci synowie iego, t. i. ich mość p. p. Dominik, Wincenty i Jan, teraznieyszy obozny w. x. Litewskiego, dobr nieboszczyka rodzica swego possessorami będąc, lubo to dla opieki i niedorosłych lat, lub też dla incursyey Moskiewskiey, nim się rz. plta uspokoiła, była ta summa w zawakowaniu bez żadnego pożytku aż do roku 1666. Ktorą windykuiąc s p. i. m. xdz Gabryel Kolenda metropolita, w tym że roku wyżmianowanym, dał i. m. p. p. Wołowiczom i drugim do tey sprawy należącym osobom cytacyą do ziemstwa Wilenskiego, do kto-

на такихъ условіяхъ: 1) чтобы никто не осмѣливался, подъ угрозою страшнаго суда Божія, обращать эту сумму на что нибудь другое, кромѣ воспитанія новиціушовъ; 2) чтобы проценты (видеркауфъ) отъ этой суммы были обращаемы па содержаніе десяти юношей новиціушовъ, имѣющихъ вступить въ орденъ, и двухъ старшихъ надъ ними іеромонаховъ; 3) чтобы тѣже новиціуши еженедѣльно совершали по одной коронкѣ Божіей Матери, ежедневно отчитывали по пяти молитвъ и по пяти „Богородице Дѣво, радуйся!“ за его душу; 4) чтобы въ часовнѣ новиціатской каждую четверть года была совершаема заупокойная служба; 5) а чтобы все это было въ точности исполнено, тотъ же блаж. памяти фундаторъ протекторами этой суммы назначилъ митрополитовъ, архіепископовъ полоцкихъ, протоархимандритовъ нашего ордена, архимандритовъ виленскихъ и тѣхъ же отцовъ старшихъ новиціата, пребывающихъ въ св. уніи, чтобы только съ ихъ вѣдома, гдѣ бы эта сумма не обращалась, всегда это исполнялось, а проценты отъ этой суммы поступали въ распоряженіе старшаго новиціата.

Умираетъ наконецъ митр. Сѣлява, и всѣ права на эту сумму, обезпеченную на имѣніи Жарновкахъ, переходятъ на Виленскій монастырь; умираетъ также и Воловичъ, виленскій земскій писарь, и уплату этой суммы обезпечиваетъ на томъ же имѣніи своемъ, которое по наслѣдству переходитъ къ его дѣтямъ: Доминику, Викентію и Ивану, нынѣшнему обозному вел. кн. Литовскаго. По случаю опеки и малолѣтства наслѣдниковъ, равно какъ и по случаю нашествія Москвы, сумма эта не приносила никакого дохода до 1666 г. Митрополитъ Гавріилъ Коленда въ томъ же году позвалъ Воловичовъ и другихъ прикосновенныхъ къ дѣлу лицъ въ Ви-

rego po wytoczeniu się tey że sprawy, za appellacyą do trybunału i po zażywaniu wielu dylacyj przez pozwanych, trzema dekretami niestannemi przewiodszy i. m. xdz metropolita prawo na pozwanych i banitią doczesną na ichmc wyniozszy, czynił executią do maiętnosci Żarnowek. Ktorey gdy broniono i niedopuszczano, o takie sprzeciwienstwo stanął potym dekret na ichmc w assessoryey w roku 1671 na wieczną banitią z approbatą wskazow w dekretach trybunalskich wyrażonych. O czym kto zachce czytać, odsyłam do statum causae w tey sprawie sporządzoney; tam o wszystkim progressie prawnym znaydzie obszerną informatią.

A taki przewod prawa gdy zakroczył, nic przyszło go konczyć s. p. i. m. x. metropolicie, bo w roku 1672 przez smierc zaszłą przyszło pożegnac się z tym swiatem, ktorego successor i. m. xdz Żochowski metropolita i to mieysce nie maiąc żadnego pieczołowania o odszukaniu tey summy, cale zaniedbali byli czynić o tę fundacyą; i pomienione dekreta i banitie przez lat dwadziescia i kilka nie były przywiedzione do exekucyey, nawet same sprawy i oryginalne zapisy na maiętnosc Żarnowki służące wyszły były z possessyey tego klasztoru, ktore niewiem iakim sposobem dostawszy się do Żyrowic, tam od wielu lat w zagrzebieniu i niepamięci zostawały. A w tym czasie ta maiętnosć Żarnowki z równego podziału między bracią dostała się na częsć i. m. xdza Wincentego Wołowicza, kanonika wilenskiego. Ktory gdy też dobra zbył wiecznoscią bratu swemu wielmożnemu i. m. p. Janowi Kazimierzowi Wołowiczowi, oboznemu w. x. Litewskiego, ledwo aż na ten czas pocz ol zakon przeczuwać o tey summie, i to bardzo leniwie, bo serio Żyrowice nigdy nie chcieli postąpic, ale uwodząc się iakim kolwiek datkiem, zawsze w tym i. m. p. oboznemu dissimulowali; aż też kiedy od czasu szło

ленскій земскій судъ. По разсмотрѣніи этого дѣла въ земскомъ судѣ и по апелляціи въ трибуналъ, когда позванная сторона нѣсколько разъ отсрочивала разбирательство дѣла, по требованію е. м. митрополита были изданы три заочные декрета съ осужденіемъ позванныхъ на временную банницію; а когда они не допустили экзекуціи въ своемъ имѣніи Жарновкахъ, за таковое сопротивленіе декретомъ ассесорскаго суда 1671 г. были осуждены на вѣчное изгнаніе, при чемъ подтверждены всѣ постановленія прежнихъ декретовъ трибунальныхъ. Кто хочетъ ближе познакомиться съ этимъ дѣломъ, пусть читаетъ „status causae" этого процесса; тамъ подробно изложенъ весь ходъ его.

Когда на этомъ остановилось производство дѣла, не суждено было кончить его о. митрополиту, который скончался въ 1672 г. Преемникъ его митр. Жоховскій, да и нашъ монастырь, неимѣвшіе ни малѣйшей охоты къ поискиванію этой суммы, почти совершенно забыли о ней, такъ что какъ всѣ вышеупомянутые декреты, такъ и осужденіе (позванныхъ) на изгнаніе не были приведены въ исполненіе въ теченіи 20 л.; такъ что даже самыя дѣла и подлинныя записи на имѣніе Жарновки, намъ служащія, исчезли изъ нашего монастыря и очутились какимъ-то образомъ въ Жировицкомъ монастырѣ, гдѣ въ теченіи нѣсколькихъ лѣтъ лежали между хламомъ въ забвеніи. Въ это время Жарновки по равному раздѣлу между братьями достались на долю каноника виленскаго Викентія Воловича, а онъ продалъ ихъ брату своему Яну Казиміру Воловичу, обозному в. кн. Литовскаго. Только въ это время монастырь нашъ началъ подумывать объ этой суммѣ, и то очень лѣниво; потому что Жировицы никогда серьозно не думали возвратить намъ документовъ, но задабриваемые кой-какими по-

na zgubę tey swiątobliwey fundacyi, musielismy pisać na congregatią, w roku 1698 w Żyrowicach odprawuiącą się, aby nam przynamniey sprawy oddane były. Za przywroceniem ktorych i za daną od teraznieyszego jasnie wielmożnego i. m. xdza Leona Szlubic Zalenskiego metropolity plenipotentią, (bo by inaczey dla zaszłego procederu prawnego od xdza Kolendy metropolity nieaktorstwo by nam zadano), wkroczylismy w certament o tę summę z i. m. p. oboznym w. x. Lit. I gdy zwiedzielismy maiętnosci Żarnowek, że po inkursyi Moskiewskiey do wielkiey desolatiey przyszła i wielkiemi długami obciążona i coś się zabierało na taxę tych dobr, a wielkiego kosztu trzeba było do poparcia tey sprawy: zważywszy tedy wszyskie circumstancye i niesposobnosć naszą do prawa; i że po zniesieniu trybunalskich dekretow contumacyinych, znowu by od ziemstwa Minskiego miała zacząc się ta sprawa, musielismy radzi nie radzi po pułtorytygodniowey residencyi w maiętnosci imci Chołki przyzwolic na wypłacenie ratami tey summy, idąc przykładem drugich creditorow.

дарками, всегда потворствовали въ этомъ дѣлѣ г. обозному. Между тѣмъ, когда, за давностью времени, грозила опасность погибнуть этой фундаціи, тогда только мы рѣшились обратиться въ конгрегацію, созванную въ 1698 г. въ Жировицахъ, съ просьбою, чтобы намъ возвращены были документы. По возвращеніи документовъ и по полученіи полномочія отъ митр. Льва Заленскаго (такъ какъ дѣло это начато было митр. Колендою, то безъ этого полномочія судъ непризналъ бы насъ истцами),— мы притянули къ этому дѣлу г. обознаго в. кн. Литовскаго. Но когда мы съѣздили въ Жарновки и увидѣли, что онѣ страшно разорены во время нашествія Москвы и сверхъ того обременены большими долгами, такъ что, кажется, дѣло дошло бы до оцѣнки имѣнія и потребовало бы большихъ издержекъ для продолженія процесса, то сообразивши всѣ эти обстоятельства, при нашемъ неумѣньи вести тяжбу, равно какъ и то, что по отмѣнѣ заочныхъ декретовъ, намъ снова пришлось бы начать дѣло въ Минскомъ земскомъ судѣ; мы, пробывши полуторы недѣли въ имѣніи его милости Холки, рады не рады, должны были согласиться, по примѣру другихъ кредиторовъ, на уплату этой суммы съ разсрочкой.

Ugoda i kondycye postanowione z i. m. p. Wołowiczem, oboznym w. x. Litewskiego, i samą jey moscią ratione summy Sielawinskiey.

Ta ugoda z wyż pomienionemi ichmosciami staneła w r. 1699, gdzies my summę sielawinską na pięc lat rozłożywszy i nowe zapisy z i. m. p. oboznym w. x. Litew. i iey moscią małżonką imci wszedszy, postanowili termin wypłacenia pierwszey raty złot. 5000 na s. Jan Krzciciel w roku 1700, od ktorey zaczynaiąc,

Соглашеніе и условія заключенныя съ Воловичемъ, обознымъ в. кн. Литовскаго, и его женою относительно уплаты суммы Сѣлявинской.

Соглашеніе съ вышеупомянутыми лицами состоялось въ 1699 г. По этому соглашенію, разложивши уплату суммы Сѣлявинской на пять сроковъ по 5000 злотыхъ въ каждый срокъ, и получивши новыя записи отъ обознаго в. кн. Литовскаго и отъ его жены, уплату назначили въ день Св. Іоанна

ma się ostatnia rata konczyć w r. 1704, także na s. Jan Krzciciel. Ktore to postanowienie tymi kondycyami iest zawarte przez wzaiemne dane sobie zapisy. Naprzod, nim ta summa dwadziescie pięć tysięcy pięcią ratami po pięciu tysięcy przez lat pięc perconsequens następuiących wypłacona będzie, warowalismy sobie, iż zapis zeszłego z tego swiata i. m. p. Marciana Wołowicza, pisarza ziemskiego wilenskiego, rodzica i. m. p. oboznego w. x. Litewskiego, na Żarnowcy służący, in suo esse et robore z przewodem prawnym zostawać ma; i ieżeliby i. m. p. obozny i p. małżonka imci którę kolwiek ratę pochibiwszy, zapisowi swemu sprzeciwili się, i na terminie s. Jana summy 5000 złot. oddać nie mieli; tedy nie tylko w zaręki dwadziescie pięc tysięcy popadac ichmsc powinni, ale ieszcze przy tym podług tegoż zapisu i. m. p. Wołowicza, pisarza ziemskiego wilenskiego, i dekretow zaszłych liberum accessum do dobr Żarnowek zachowalismy sobie z ewikcyą wniesioną i opisaną na wszystkie dobra teraznieyszych ichmc i z przyięciem forum u wszelkiego sądu i prawa in casu contraventionis postanowieniu temu. A takie conditie zawarszy między sobą, tym a nie inszym sposobem ustąpilismy quoty, od lat czterydziestu zaległey, i expens prawnych; zapisawszy się wzaiemnie, iż ieslibysmy ichmc turbować mieli po uczynieniu dosyc namienionym punktom, tedy sami w zarękę dwadziescia pięc tysięcy złotych popadać mamy. Przydalismy i to, iż iesliby w tych pięciu leciech, z przyczyny morowego powietrza i pogranicznego nieprzyiaciela, ktora rata nie mogła być wypłacona, tedy ichmc przez to pod żadne paeny prawne podlegac nie maią.

Крестителя въ 1700 г., а послѣдній въ 1704 г., въ тотъ же день. Постановленіе это состоялось на слѣдующихъ условіяхъ, которыя обѣ стороны письменно обязались исполнить: во 1-хъ, пока вся сумма 25000 не будетъ уплочена постепенно въ пять сроковъ, до тѣхъ поръ запись на Жарновки, данная намъ Марціаномъ Воловичемъ, виленскимъ земскимъ писаремъ, отцомъ обознаго в. кн. Литовскаго, остается во всей своей силѣ, такъ что еслибы обозный и его жена, вопреки своей записи, несогласились въ какой нибудь срокъ уплатить 5000, то должны будутъ уплатить неустойки 25000, а мы сверхъ того, согласно записи е. м. Воловича, виленскаго земскаго писаря, и послѣдовавшимъ декретамъ, предоставили себѣ право свободнаго въѣзда въ имѣніе Жарновки, обезпечивши (уплату долга) на всѣхъ имѣніяхъ Воловичовъ и обязавши ихъ явиться въ судъ и вести дѣло узаконеннымъ порядкомъ въ случаѣ неисполненія ими этого постановленія. При этомъ только условіи, а не почему нибудь другому, мы уступили имъ проценты, слѣдовавшіе намъ за 40 лѣтъ и всѣ судебныя издержки. Съ своей стороны мы дали ихъ милостямъ такое обязательство, что еслибы они выполнили всѣ вышеупомянутые пункты, а мы стали бы безпокоить ихъ (излишними требованіями), то мы сами уплатимъ неустойки 25000. Прибавили мы и еще условіе, что еслибы въ теченіи этихъ пяти лѣтъ, по случаю моровой язвы, или нашествія непріятеля, не могла быть уплочена въ назначенный срокъ разсроченная часть суммы, то ихъ милость освобождаются отъ отвѣтственности за неустойку.

X.

Fundacya i. m. p. Krzysztopha Kiewlicza.

Ten maiąc swoie dobra dziedziczne, w powiecie Oszmianskim leżące, nazwane Spiahło, a życząc, aby tam przez fundowanie zakonu naszego mogła się pomnażać chwała Boska' gdy iuż kres nadchodził zeyscia jego z tego swiata, wypełniaiąc samym skutkiem swoią intencyą, ostatniey woli swoiey testamentem zapisuie wiecznoscią maiętnosc Spiahło na szesciu zakonnikow naszych, ktorzy by od klasztoru Wilenskiego cerkwi s. Troycy ordynowani będąc, w niedziel szesć po smierci s. p. fundatora tę maiętnosć w possessyą swoią odebrali, i tam życia swego fundament założywszy, obecnemi zawsze cerkwi tameczney byli. Ktorey fundatiey z testamentu nieboszczykowskiego, w roku 1653 augusta 2 dnia uczynionego, tenor iest taki: A Spiahło, ktorem nabył kupnym prawem, za ktorem dał dwadziescie szesć tysięcy złot., lubom długo w deliberatiey był, komu by się dostać miało. Atoli iednak czyniąc duszy swoiey dobrze, zapisuię i funduię na szesciu czerncow od s. Troycy w miescie Wilenskim, ktorzy powinni będą po smierci moiey w niedziel szesc obiąc; a obiąwszy tę maiętnosc Spiahło, tam mieszkać i Pana Boga prosić za duszę moię, i nabożenstwa porządnie według religii greckiey odprawować maią przy cerkwi Spiahielskiey s. Przeczystey. Także też i żaczkow pięciu chować i uczyć maią iakiegokolwiek stanu. Ktorą maiętnosc zapisał z bydłem, crescentią gumienną i ze wszystkiemi zasiewkami i naczyniem domowym.

Possessya Spiahła i expulsyia.

Za takowym s. p. i. m. p. Krzysztopha Kiewlicza funduszem wchodzą w possessyą nasi dobr Spiahła w roku 1653 sept. 27 dnia,

X.

Фундація Криштофа Кевлича.

К. Кевличъ, вотчинный владѣлецъ имѣнія Спягло въ Ошмянскомъ повѣтѣ, желая, чтобы основаніемъ въ этой мѣстности монастыря нашего ордена распространялась слава Божія, и приводя въ исполненіе свое желаніе, въ духовномъ завѣщаніи записываетъ на вѣчность имѣніе свое Спягло на 6 монаховъ нашего ордена. Эти монахи должны быть откомандированы Виленскимъ Св.-Троицкимъ монастыремъ и чрезъ 6 недѣль послѣ смерти фундатора должны были вступить во владѣніе этимъ имѣніемъ и жить постоянно при тамошней церкви. Вотъ что сказано объ этомъ въ духовномъ завѣщаніи, составленномъ въ 1653 г. августа 2: „А что касается Спягла, которое я купилъ за 26000 злотыхъ, то я долго размышлялъ, кому бы оно могло достаться; но памятуя о спасеніи души своей, я записываю и даю фундушемъ это имѣніе на 6 черндовъ Виленскаго Св.-Троицкаго монастыря; вступивши во владѣніе чрезъ 6 недѣль послѣ моей смерти, они (чернцы) должны постоянно тамъ жить и молить Бога за мою душу, совершая богослуженіе по обряду греческому при тамошней Спягельской Пречистенской церкви. Они обязаны также учить и содержать 5 учениковъ какого бы то ни было сословія.“ Имѣніе это онъ намъ записалъ со скотомъ, съ посѣвами и со всѣми хозяйственными принадлежностями.

Владѣніе Спягломъ и изгнаніе изъ него.

На основаніи такой записи, Криштофа Кевлича, наши вступили во владѣнія Спягломъ въ 1653 г. сент. 27., какъ объ этомъ

iako o tym informatia autentyczna swiadczy; i gdy się iuż byli dobrze ufundowali i klasztorek w tych dobrach założyli, tedy ichmc p. p. Mikołay i Stanisław Kiewliczowie w r. 1654 marca 10 z chorągwią armatnie z bębnami na Spiahło naiachawszy, cokolwiek było w tey maiętnosci, wszystko od mała do wiela, nawet i same apparata cerkiewne zabrali i samych oycow wyudespektowawszy i zbiwszy z Spiahła wypędzili i expulsyą uczynili. O ktorą to expulsyą, gdy ciż panowie Kiewliczowie od s. p. xdza Mikołaia Korsaka, archimandryty Wilenskiego, i całego conwentu tuteyszego byli zapozwani przed sąd trybunalski compositi judicii w roku 1654, nie uznawszy w tey sprawie forum przed sobą, na rozsądek do grodu Trockiego odesłał. A po takowey remissie i po uznaniu w grodzie na expulsyey i szkodach naszych do przysięgi, i po wzdaniu p. p. Kiewliczow na gardło, a to dla tego, że tam nie tylko przy naiezdzie kapłanow zbili, cerkiewne apparaty i wszystkie ochędostwa do nabożenstwa należące pobrali, krzyże, kielichi poganstwo tatarowie połamali, ale co większą, na obelgę i wzgardę nas, sakrament z puszką srebrną zabrali. Gdy dnia trzeciego tamże w grodzie gotowi nasi byli dekret zaprzysiądz, tedy ichmc p. p. Kiewliczowie o ten dekret założywszy pozwami do sądu głownego trybunalnego, przysięgi wykonać niedopuscili. Gdzie po przypadnieniu tey sprawy w trybunale w r. 1655 maia dwudziestego dnia ciż p. p. Kiewliczowie na patrona i na ugodę dilacyę zażywali, a potym wzdać się dopuscili. A interim nasi za podanym obwieszczeniem samosiodm excessa popełnione zaprzysiągszy, dekreta grodzkie Trockie na p. p. Kiewliczow ferowane stwierdzili i approbowali, maiąc sobie expulsyą Spiahła uczynioną przysądzoną i paeny pokaraniem p. p. Kiewliczow na gardle z przysądzeniem szkod wskazane. A iż w tymże roku Moskiewska incursya nastąpiwszy,

свидѣтельствуетъ информація. Когда мы достаточно утвердились здѣсь и построили даже монастырекъ, тогда Михаилъ и Станиславъ Кевлевичи въ 1654 г. марта 10, съ вооруженнымъ отрядомъ войска, съ барабаннымъ боемъ напали на Спягло и, что только было въ этомъ имѣніи, все до-чиста забрали, забрали даже церковную утварь, а черницовъ избили и позорно изгнали изъ Спягла. За такое изгнаніе Михаилъ Корсакъ, архимандритъ виленскій, отъ имени всего монастыря позвалъ Кевличовъ въ трибуналъ смѣшаннаго суда въ 1654 г. Трибуналъ, признавъ это дѣло неподсуднымъ себѣ, препроводилъ его въ Трокскій судъ. Гродскій судъ, по принесеніи нами присяги въ дѣйствительности изгнанія и въ понесенныхъ нами убыткахъ, осудилъ Кевличовъ на смерть за то, что они не только избили монаховъ, забрали церковную утварь и всѣ богослужебныя принадлежности, а поганые татары забрали и поломали кресты и чаши, но что всего важнѣе, наругались надъ св. дарами, забравши ихъ съ дарохранительницею серебряною. Когда чрезъ три дня мы готовы были все изложенное въ декретѣ подтвердить присягою, Кевличи по поводу этого декрета позвали насъ въ трибуналъ и не дозволили намъ принести присягу. Когда дошла очередь разбирательства этого дѣла въ трибуналѣ въ 1655 г., Кевличи потребовали отсрочки этого дѣла для рѣшенія его полюбовнымъ судомъ, но были осуждены за неявку къ суду. Между тѣмъ семеро нашихъ по повѣсткѣ явились въ судъ и присягой подтвердивши произведенные Кевличами безчинства и грабежи, дали тѣмъ законную силу декретамъ Трокскаго гродскаго суда; изгнаніе наше изъ Спягла признано, а Кевличи осуждены на смерть и къ уплатѣ всѣхъ убытковъ. Между тѣмъ въ томъ же году

siedm lat w zawoiowaniu te kraie miała i w tym że czasie ciż p. p. Kiewliczowie kollatorowie smiercią zwyczayną czyli też zginieniem na woynie z tego swiata zeszli, tedy pomienione dekreta grodzkie i trybunalskie, aż do ustąpienia Moskwy z Litwy, do executiey nie mogły być przywiedzione.

Powtorna possessya Spiahła i expulsya.

W roku tedy 1662 apryla 24 dnia, przywodząc do exekucyey zaprzysiężone dekreta iuż po smierci p. p. Kiewliczow, znowu klasztor Wilenski odbiera Spiahło w swoią possessyą przez intromissyą generalską, iako swiadczy taż intromissya pod datą wyż mianowaną extraktem wydana; po ktorym odbieraniu tych dobr ichmc p. p. Przezdzieccy, a zwłaszcza i. m. p. Mikołay Władysław Przezdziecki, marszałek oszmianski, iako po wuiach rodzonych zeszłych p. p. Kiewliczach, pretenduiąc successyą do dobr Spiahła, querico modo zaieżdża one w tym że roku 1662 octobra 12 dnia, wypędziwszy z klasztorku i zbiwszy zakonnikow, nawet i samego ołtarza nie szanuiąc, bo gdy swiece były dla mszy odprawowania zapalone, i przy poswięconym chlebie na naysw. sakrament apparata nagotowane, wtenczas Przezdziecki do izby wpadszy, porwał wszystkie apparata, iako to: kielich z patyną, hostyą, portatel z reliquiami, ryze, lichtarze z swiecami zapalonemi, i insze rzeczy na ziemię pomiotał; i zrabowawszy tę maiętnosc, expulsyą uczynił. O co wszystko gdy się wytoczyła sprawa do grodu Oszmianskiego, a potym po wielu dilacyj do trybunału na rok 1671; tam, gdy dowodzono expulsyey mimo ferowane i zaprzysiężone dekreta na p. p. Kiewliczow, a oraz reindukcyey domawiano w też dobra, iako iuż dekretami przysądzone: tedy i. m. p. Przezdziecki, marszałek oszmianski, zadaiąc niesłuszną possessyą, temi obiectiami chciał aby invalidowane były na p. p. Kiewliczow

последовало нашествіе Москвы, которая владѣла этимъ краемъ 7 лѣтъ. Въ то время Кевличи, колляторы, умерли. (обыкновенною ли смертію, или погибли на войнѣ—неизвѣстно мнѣ), и потому вышеупомянутые декреты гродскіе и трибунальные не могли быть исполнены до удаленія Москвы.

Вторичное владѣніе Спягломъ и изгнаніе.

Въ 1662 г. апр. 24, приводя въ исполненіе подтвержденные присягою декреты, по смерти Кевличовъ, монастырь Виленскій снова получаетъ въ свое владѣніе Спягло, при посредствѣ вознаго, какъ объ этомъ свидѣтельствуетъ выпись интромиссіи, данная вышеупомянутаго числа. Вскорѣ послѣ этого Пржедзецкіе, а особенно Михаилъ Владиславъ Пржедзецкій, маршалокъ ошмянскій, какъ племянникъ родной покойныхъ Кевличовъ, претендуя на владѣніе Спягломъ, въ въ 1662 г. въ октябрѣ, сдѣлавши наѣздъ на это имѣніе, избилъ и изгналъ изъ монастырька монаховъ, не пощадилъ даже алтаря; потому что, когда уже были зажжены свѣчи для совершенія литургіи и приготовленъ былъ агнецъ для св. евхаристіи и всѣ другія богослужебныя принадлежности, въ это время Пржедзецкій ворвавшись въ избу (?), схватилъ церковные аппараты, какъ то: чашу и дискосъ съ освященнымъ хлѣбомъ, антиминсъ съ частицами мощей, ризы, подсвѣчники съ зажженными свѣчами и другія церковныя вещи,—все это побросалъ на полъ, и, наконецъ, опустошивши это имѣніе, изгналъ насъ оттуда. Дѣло объ этомъ началось въ гродскомъ Ошмянскомъ судѣ, а отсюда, послѣ разныхъ проволочекъ и отсрочекъ, перешло въ трибуналъ въ 1671 г. Здѣсь, когда было доказано наше изгнаніе, совершенное вопреки изданнымъ противъ Кевличовъ и подтвержденнымъ нашею прися-

otrzymane dekreta, za ktoremi nasi zaiachali byli Spiahło. Naprzod, że te dobra, gdy się zaczeła sprawa i dekreta otrzymywano, nie były na on czas w possessyi p. p. Kiewliczow, ale mimo należnych dziedzicow, p. Sakowicz, woiewoda Smolenski, zaiachawszy, niesłusznie one trzymał aż do smierci swoiey; ktorego pominowszy, w niewiadomosci p. p. Kiewliczow, prawem konali. Druga, że extra forum do grodu Trockiego, gdy się wytoczyła ta sprawa, także w niewiadomosci p. p. Kiewliczow, i. m. p Sakowicz ku szkodzie aktorow przez agentow accessorye uroscił z zapozwami, niedopuszczaiąc nas do przysięgi, stawał w trybunale, ciż p. p. Kiewliczowie żadnych dilacyj nie zażywali, i o podanym do przysłuchania przysięgi obwieszczeniu nie wiedzieli, pozwow sobie podanych nię mieli i z obmową u sądu trybunalskiego, ktorą uchilono, patronowi swemu stawać nie zlecali, ale ten wszystek przewod prawa podstępnie otrzymany na p. p. Kiewliczach z odzierżenia Spiahła przez i. m. p. woiewodę smolenskiego, na czym i do przysięgi stronie pozwaney zabierano samemu iednemu. A że z naszey strony samotrzeć do przysięgi się zabrali, iako ten proceder prawnie, a nie podstąpnie i z wiadomoscią p. p. Kiewliczow stanoł, tedy blizszych trybunał samo trzecich zakonnikow, a niżeli samego iednego i. m. p. marszałka oszmianskiego do przysięgi uznał na tym, iako prawdziwie ichmc p. p. Kiewliczowie, wuiowie i. m. p. marszałka, o podanych pozwach i obwieszczeniach, i o przewodach prawnych, na siebie otrzymanych, wiedzieli, i iako z obmową plenipotentowi swemu u sądu głownego stawać zlecali. Ktorą to przysięgę trzech zakonnikow wykonali: t. i. xiądz Anzelm Czyż, iako na ten czas starszy Wilenski; xdz Bonifacy Januszkowski i xdz Alexy Serhieykiewicz. A po uczynieniu dosyc dekretowi, ten że sąd trybunalski dekreta dawne trybunalskie i grodzkie, iako iuż zaprzy-

гою декретамъ, и когда мы требовали возвращенія намъ этого имѣнія, уже присужденнаго намъ декретами, тогда Пржедзецкій, маршалокъ ошмянскій, хотѣлъ доказать юридическую несостоятельность декретовъ, на основаніи которыхъ мы владѣли Спягломъ, слѣдующими доводами: во 1-хъ, въ то время, когда началось это дѣло и изданы были декреты, имѣніе это находилось во владѣніи не Кевличовъ, а Саковича, воеводы смоленскаго, который незаконно владѣлъ имъ до своей смерти; судили не его, а Кевличовъ, ничего незнавшихъ объ этомъ; во 2-хъ, дѣло это разсматривалось въ неподлежащемъ (въ Трокскомъ гродскомъ) судѣ, безъ вѣдома Кевличовъ; ко вреду ихъ, Саковичъ, чрезъ своихъ агентовъ, велъ дѣло не по его существу, не допуская насъ (наслѣдниковъ). самъ становился къ присягѣ; въ трибуналѣ Кевличи также незащищали этого дѣла и незнали о существованіи объявленія о явкѣ въ судъ для слушанія присяги; не были переданы имъ позвы, и сами они не давали своему повѣренному полномочія явиться въ трибуналъ съ „обмовою,“ которая отклонена; и вообще весь процессъ этотъ злокозненно былъ веденъ противъ Кевличовъ, между тѣмъ какъ Спягломъ владѣлъ въ это время воевода смоленскій, почему и требовалось, чтобы позванный самъ одинъ становился къ присягѣ. Съ нашей стороны дѣйствительно трое требовали допущенія къ присягѣ; а такъ какъ весь процесъ былъ веденъ законно, а не злокозненно, и съ вѣдома Кевличовъ, то трибуналъ призналъ болѣе основательнымъ допустить къ присягѣ трехъ монаховъ, а не одного маршалка ошмянскаго, въ томъ, что Кевличи, дяди г. маршалка, знали о позвахъ, объявленіяхъ и вообще о всемъ ходѣ процесса, веденнаго противъ нихъ, и что они дѣйствительно давали полномочіе своему повѣрен-

siężone, we wszystkim utwierdził i one klasztorowi naszemu do executiey przywodzić pozwolił.

A po approbacie dekretow na p. p. Kiewliczow otrzymanych, ieżeli klasztor nasz Wilenski in possessione znowu był Spiahła, na to się żaden dokument między sprawami nie znayduie, i iakim sposobem wiecznosci tey fundatiey i. m. p. Przezdzieckiemu, marszałkowi oszmianskiemu, ustąpił, wiadomosci nie masz. W tym iest iednak informatia, że ta sprawa po ostatnim zaprzysiężonym dekrecie iest zagodzona prędko przez i. m. p. marszałka oszmianskiego: i lub to w possessyi byli nasi, czyli nie,. Spiahła, iednak to pewna, że z ugody dziewięc tysięcy złotych za tę fundatią Kiewliczowską tuteyszy klasztor odebrał. Ktorą to summę zeszły z tego swiata xdz Stephan Martiszkiewicz, na ten czas starszy tego klasztoru, dał iedną na zastaw p. Sufronowiczowi, mieszczaninowi wilenskiemu, na maiętnosc Żułow, w woiewodztwie Wilenskim leżącą, to iest 6000 złot., a na oblig temuż p. Sufronowiczowi złot. 3000. O ktorą to summę po smierci nieboszczyka p. Sufronowicza prawuiąc się z p. Cytrynskim, iako i zeszłym i. m. p. Alexandrem Woyną, kasztelanem nowogrodzkim, wielkiey zażył kłótni i turbacyi. A mianowicie o Żułow, gdy się na też dobra pokazało było drugie prawo u p. Cytrynskiego, od s. p. Sufronowicza dane, tedy aż ledwo za przysięgą trzech zakonnikow a dwoch opiekunow dobr Sufronowiczowskich został zapis nasz utwierdzony. A zatym i. m. p. kasztelan, iako wiecznik maiętnosci Żułowa, widząc bydz słuszne prawo nasze, potwierdzaiąc one i wszystek proceder, summę tę 6000 zł. do wypłacenia klasztorowi na siebie przyiął i zapisem to przyznanym warowawszy, też maiętnosć Żułow od siebie klasztorowi zastawnym prawem zawiodł, tym iednak sposobem,

ному явиться въ судъ съ обмовою. Эту присягу дали три монаха: о. Анзельмъ Чижъ, какъ старшій монастыря, о. Бонифатій Янушковскій и о. Алексѣй Сергейкевичъ. По принесеніи присяги трибуналъ утвердилъ прежніе декреты трибунальные и гродскіе и дозволилъ монастырю привести ихъ въ исполненіе.

По утвержденіи декретовъ, изданныхъ противъ Кевличовъ, владѣлъ ли снова монастырь Спягломъ, или нѣтъ, объ этомъ въ дѣлахъ не находится ни одного документа, равно какъ нѣтъ никакихъ свѣденій и о томъ, какимъ способомъ уступилъ монастырь право вѣчнаго владѣнія этою фундаціею Пржедзецкому, маршалку ошмянскому. Есть однако свѣденіе, что вскорѣ послѣ послѣдняго, подтвержденнаго присягою декрета, маршалокъ ошмянскій покончилъ это дѣло мировою; владѣли-ль наши Спягломъ или нѣтъ, неизвѣстно; несомнѣнно только то, что по мировой сдѣлкѣ монастырь здѣшній получилъ 9 т. злотыхъ за эту Кевличевскую фундацію. Одну часть этой суммы, 6 т. злотыхъ, покойный о. Стефанъ Мартышкевичъ, въ то время старшій монастыря, отдалъ мѣщанину виленскому Суфроновичу подъ залогъ имѣнія его Жуловъ въ ваеводствѣ Виленскомъ, а другую часть—3 т. злотыхъ,—отдалъ тому же Суфроновичу подъ заемное письмо. По смерти Суфроновича монастырь испыталъ много хлопотъ, когда ему пришлось вести тяжбу за эту сумму какъ съ Цытринскимъ; такъ и съ Александромъ Войной, каштеляномъ новогородскимъ. Оказалось, что Жуловъ былъ заложенъ Суфроновичомъ Цытринскому, такъ что только послѣ присяги трехъ нашихъ монаховъ и двухъ опекуновъ имѣній Суфроновича была утверждена данная намъ запись. Затѣмъ г. каштелянъ, какъ вѣчный владѣлецъ Жулова, видя нашу правоту въ этомъ дѣлѣ, упла-

że arendowne prawo od klasztoru wymogszy na też dobra z płaceniem od tey summy roczney pensyey po złotych 445 na dniu 10 decembra; pierwiey sam arendarzem tych dobr zostawał, a potym synowi swemu i. m. p. Konstantemu Woynie, podkomorzemu bracławskiemu, ustąpiwszy, donatariuszem naszym uczynił. Ktory tę maiętnosc od lat dwunastu trzymaiąc za arendownemi contraktami, co trzy lata one odmieniaiąc, dosyc czynił namienioney pensyey, i teraz też dobra na nowe trzy lata arendą wziął, ktoremu termin zaczęł się w roku teraznieyszym 1701 od dnia s. Jerzego, s-to Rzymskiego, a kączyć się będzie w roku da Bog przyszłym 1704 o takowym że dniu i terminie s. Jerzego. O czym wszystkim dostateczna informatia między sprawami Żułowskiemi iest opisana, ktora się na koncu wyrazi, gdy się będą opisować każde z osobna dobra do klasztoru należące.

A co się tknie summy zł. 3000 na oblig p. Sufronowiczowi z tey że legatiey Kiewliczowskiey pożyczoney, o tę klasztor nasz po smierci p. Sufronowicza nie prędko, ale w lat dwadziescie ledwo zaczął czynić prawnie z opiekunami dobr nieboszczyka p. Sufronowicza, t. i. imci p. Wyszotą Zaleskim i p. Bazylim Omelianowiczem, mieszczaninem wilenskim, i to w ten czas, gdy iuż sprawa pomienionych opiekunow z successorami Sufronowiczowskiemi w r. 16 . . do zdania opieki dekretem assessorskim tu na ratusz Wilenski była odesłana. Gdzie lubo się requirowało o oddanie trzech tysięcy złotych polskich, iednak nie uznano z tych racyj płacić: pierwsza, że dekret assessorski zakroczył, iż ta sprawa nie do uczynienia satysfakcyi w długach na ratusz odesłana, ale tylko do zdania opieki successorom; druga, że po synowcu nieboszczyka p. Sufronowicza o. o. jezuici nowiciatu Wilenskiego sukcessyą sobie pretenduiąc, do tych że dobr Sufronowiczowskich interessowali się.

ту 6 т. злотыхъ взялъ на себя, утвердивши это обязательство формальною записью; сверхъ того онъ уступилъ монастырю это имѣніе въ видѣ залога съ тѣмъ однако условіемъ, чтобы монастырь отдавалъ въ аренду это имѣніе только ему, а не кому другому, съ уплатою ежегодно 10 декабря по 445 злотыхъ процентовъ за вышеупомянутую сумму. Сначала онъ самъ былъ арендаторомъ, а потомъ уступилъ свои арендаторскіе права сыну своему Константину Войнѣ, подкоморому браславскому. Этотъ послѣдній держитъ имѣніе въ арендѣ уже 12 лѣтъ по контракту, который выдается ему на 3 года, исправно выполняетъ условіе объ уплатѣ процентовъ, и теперь взялъ контракъ на 3 года, считая срокъ аренды отъ дня Св. Юрія римскаго 1701 г. до того же дня 1704 г. Все это дѣло подробно описано въ информаціи, находящейся въ дѣлѣ Жуловскомъ, которая будетъ приведена ниже, когда буду описывать порознь каждое изъ принадлежащихъ монастырю имѣній.

Что же касается 3 т. злотыхъ изъ той же Кевличевской суммы, данныхъ Суфроновичу по заемному письму, то монастырь нашъ только по истеченіи 20 лѣтъ началъ судебный процессъ съ опекунами покойнаго Суфроновича, т. е. съ Вышотою Залѣсскимъ и Василіемъ Омельяновичомъ, виленскимъ мѣщаниномъ, и то уже тогда только, когда дѣло упомянутыхъ опекуновъ съ наслѣдниками Суфроновича отослано было въ 16 . . г., декретомъ ассесорскаго суда въ Виленскую ратушу для сдачи опеки. Здѣсь хотя мы требовали уплаты 3000 злотыхъ польскихъ, однако Виленская ратуша не нашла возможнымъ сдѣлать это на слѣдующихъ основаніяхъ: 1) по декрету ассесорскому дѣло это препровождено въ ратушу не для удовлетворенія долговъ, но для сдачи

Interim z o. o. jezuitami odesłano po długich controwersiach do assessoryi ratione tego, komu successya należeć ma, a nam nie tylko pozwow nie uznano wydać z cancellaryi do przypozwania p. p. opiekunow do zapłacenia winney summy, ale i dillacyey żadney nie pozwoliwszy, ieszcze nadto i appellacyi do sądu iego krolewskiey mosci assessorskiego nie dopuscili p. p. commissarze iego krolewskiey mosci z magistratem wespoł na tey sprawie zasiadaiący. Dla czego się musiała rozerwać ta commissya, bosmy o niedopuszczenie tey appellacyi musieli założyc po p. p. commissarzow i po magistrat Wilenski mandaty do assessoryi, a żeby nie wprzod była zdana opieka, aż pierwiey abo zapłacona będzie nam summa, abo ieżeli nie maią czym wypłacić, żeby pokazali expensa, na co się substancya nieboszczykowska obrociła. Iakoż po założeniu mandatow, gdy ta sprawa odesłana do assessoryi od r. 1695 do tych czas nie wzieła swoiey conklusyi, ale za niedoysciem seymow i nie sądzeniem assessoryi od lat kilku w prolągatiey zostaie. Więc choć by przyszło i do oczewistey rosprawy, tak się zdaie, że sąd nakaże nam milczenie póty, póki się successorowie Sufronowiczowcy z o. o. jezuitami o opiekę i successyą, komu będzie należała, nie rosprawią. A i po rosprawieniu się Pan Bog wie co wezmiemy: pierwsza, że z jezuitami trudna sprawa; druga, ieżeli successorom opieka będzie zdana, dla rożney osiadłosci w rożnych powiatach, Pan Bog wie gdzie kogo szukać będzie; i do tego, ciż opiekunowie p. Zaleski i p. Omelianowicz excusuią się, iż iakoby żadnych dobr Sufronowiczowskich, czym by mieli wypłacać długi, nie maią.

опеки наслѣдникамъ; 2) по смерти сына покойнаго Суфроновича, іезуиты Виленскаго новиціата претендуютъ на наслѣдство этихъ имѣній. Затѣмъ, послѣ другихъ споровъ о томъ, кому должно принадлежать наслѣдство, дѣло это съ іезуитами отослано въ ассесорскій судъ, а намъ комисары королевскіе, вмѣстѣ съ магистратомъ разбиравшіе это дѣло, не только не признали нужнымъ выдать изъ канцеляріи позвовы опекунамъ объ уплатѣ слѣдуемой намъ суммы, но и не дали никакой отсрочки, не дозволили намъ даже апелляціи въ ассесорскій судъ. Поэтому комиссія эта должна была закрыться, такъ какъ мы, вслѣдствіе недозволенія намъ апелляціи, принуждены были послать въ ассесорскій судъ мандаты комиссарамъ и виленскому магистрату, требуя чтобы, прежде чѣмъ сдана будетъ опека, или уплаченъ былъ намъ долгъ, или если не чѣмъ заплатить, то показаны были бы намъ расходы, на которые издержано имущество покойнаго. По подачѣ мандатовъ и препровожденіи дѣла этого въ ассесорскій судъ, съ 1695 г. и до настоящаго времени дѣло это еще не окончено и остается безъ всякаго движенія, такъ какъ сеймы не окончились, и въ ассесоріи въ продолженіи нѣсколькихъ лѣтъ не производилось никакихъ судебныхъ разбирательствъ. Впрочемъ хотя бы и дошло до разбирательства этого дѣла, то, кажется мнѣ, судъ прикажетъ намъ молчать до тѣхъ поръ, пока наслѣдники Суфроновича не покончатъ дѣла съ іезуитами объ опекѣ и наслѣдствѣ. По окончаніи же ихъ тяжбы, Богъ знаетъ, достанется ли что-нибудь на нашу долю, потому что, во-первыхъ, съ іезуитами трудно вести дѣло; а во вторыхъ, если опека сдана будетъ наслѣдникамъ, живущимъ въ разныхъ повѣтахъ, то, Богъ знаетъ, гдѣ кого нужно будетъ искать. Кромѣ того, опекуны Залѣскій и Омельяновичъ оправдываются тѣмъ, что послѣ Суфроновича не осталось никакого имущества, которымъ бы могли быть уплачены долги.

Obligatia za tę summę Kiewliczowską.

W każdy tydzień odprawować się ma służba Boża we srzodę czytana za tego s. p. fundatora zaraz po ranney służbie Bożey spiewaney requialney, ktora się odprawuie, za duszę s. p. nieboszczyka imci p. Eustaphiego Korsaka, woyskiego połockiego, fundatora Zaleskiego.

XI.

Legacya wiel. w Bogu oyca Bonifacego Januszkowskiego, zakonu naszego archimandryty Trockiego.

Ten z dobr swoich dziedzicznych do zakonu swiętego wniosszy dwa tysięcy złotych, pożyczył był pewney osobie na oblig, u ktorey gdy nie mogł pozyskac tego długu, musiał szukać sposobu, że się udawszy pod protekcyą imci p. Kosciałkowskiego, pierwiey ziemskiego pisarza, a potym chorążego wilkomirskiego, z tey tylko przyczyny, aby te dwa tysiące złotych u tey osoby nie zgineły, musiał contraktem poysć z imc p. Kosciałkowskim, że wlewaiąc te dwa tysiący zł. na niego i aktorem do odszukania uczyniwszy go, darował mu z tey że summy tysiąc złotych tym sposobem, że imc p. chorąży wilkomirski zostawszy aktorem tey summy, zapisał tysiąc złotych wielebnemu w Bogu oycu Januszkowskiemu na dobrach swoich, w powiecie Wilkomirskim leżących, nazwanych Kurklach, alias dwor Kurklewski, wniosszy ten tysiąc zł. wyderkafowym prawem z płaceniem każdego roku po zł. osmdziesiąt quoty poty, poki ta summa oddana nie będzie. Iakoż zeszły z tego swiata imc p. Kosciałkowski, chorąży wilkomirski, podług zapisu swego przyznanego w wypłacaniu quoty dosyc czynił xdzu Januszkowskiemu, a po smierci onego, za wlewkiem prawa i legatią uczynioną, naszemu klasz-

Обязательство съ нашей стороны за эту Кевличовскую сумму.

Въ среду каждой недѣли мы обязались совершать за фундатора чтанную обѣдню тотчасъ послѣ ранней заупокойной (пѣтой) обѣдни по Евстафіѣ Корсакѣ, войскомъ полоцкомъ, фундаторѣ Залѣскомъ.

XI.

Сумма завѣщанная Бонифатіемъ Янушковскимъ, архимандритомъ Св.-Троицкимъ.

Записавши намъ 2000 зл. поль. изъ своего имущества, онъ отдалъ ихъ взаймы извѣстной особѣ. Потомъ не имѣя возможности взыскать этого долга, онъ обратился къ покровительству Косцялковскаго, сначала земскаго писаря, а потомъ хорунжаго вилкомірскаго, и чтобы не пропалъ его долгъ, принужденъ былъ заключить съ нимъ слѣдующій контрактъ. Переводя эти 2000 злот. на Косцялковскаго и предоставляя ему право взыскать ихъ, онъ подарилъ ему одну половину суммы, т. е. тысячу злотыхъ, а другую тысячу хорунжій вилкомірскій долженъ былъ записать о. Янушковскому на имѣніи своемъ въ повѣтѣ вилкомірскомъ Куркляхъ или Дворѣ Курклевскомъ на правѣ видеркауфа, съ тѣмъ чтобы каждый годъ было вносимо Янушковскому по 80 злотыхъ процентовъ до тѣхъ поръ, пока сумма не будетъ отдана сполна. Косцялковскій, согласно записи своей, платилъ проценты о. Янушковскому, а по смерти Янушковскаго, по его переказу и по завѣщанію, нашему монастырю; что дѣлалъ сынъ и наслѣдникъ его Михаилъ Косцялковскій до тѣхъ поръ, пока, желая очистить

torowi taż quota dochodziła tak od imc p. chorążego, iako i od syna imc p. Kosciałkowskiego, p. Michała Kosciałkowskiego, iako possessora i successora maiętnosci Kurklow. Więc potym ten że successor eliberuiąc też dobra od takowego wyderkafu, summę pomienioną złot. tysiąc klasztorowi oddał i spełna wyliczył, i maiąc daną sobie quitacyą i przyznaną tu w Wilnie w trybunale przez xdza Januarego Ohurcewicza, starszego Wilenskiego, w r. 1696 abo siodmym, zapisy rodzica swego do siebie odebrał.

Uwiadomienie na co się ten 1000 złotych obrocił xdza Januszkowskcego.

Te zł. 1000 po odebraniu od imc p. Kosciałkowskiego w chowaniu i zawiadywaniu zostawał u xdza Januarego Ohurcewicza, iako starszego tuteyszego, z ktorych siedmset zł. na folwark Kule, do Swiran przykupiony, wniosło się tym sposobem: gdy z imc p. Moksiewiczem, blizkim sąsiadem w Swiranach mieszkaiącym, o grunta i spolne szachownice w Kulach po zaszłych od niego wielu dekretach i infamiach niepodobna było inaczey konczyć sprawę, musielismy weyisc o to w przyiacielską complinatią. Gdzie zgodzilismy się z nim o ten folwark za złotych 2,200. A że był w zastawie w połtoru tysięcy zł. u p. Iwaszkiewicza, tedy iako tę summę do skupienia onego wzielismy na siebie, tak z tego tysięca złotych xiędza Januszkowskiego exnunc imsci panu Moksiewiczowi na wiecznosc złotych siedmset dopłacili, a reszta tych że pieniędzy złotych trzysta zostawały przy xdzu Januarim, ktory iako się był wzbiegał do Inflant, na wielką hanbę sobie i klasztorowi temu zarobiwszy, tam się ta reszta pieniędzy przy drugich odszukanych dłużkach ladaiako i marnie starła. O co miał by ten klasztor mieć acces do niego; ale się to nagrodziło inszym sposobem: bośmy iego summy zł. 1900 odebrali z maiętnosci Ciskad

свое имѣніе отъ считавшейся на немъ суммы не заплатилъ упомянутую тысячу злотыхъ сполна. Получивши квитанцію, засвидѣтельствованную о. Януаріемъ Огурцевичомъ, старшимъ монастыря, въ виленскомъ трибуналѣ въ 1696 или 97 г., взялъ къ себѣ записи своего родителя.

Увѣдомленіе о томъ, на что употреблены 1000 злотыхъ о. Янушковскаго.

По полученіи этой суммы отъ Косцялковскаго, она находилась на сохраненіи у о. Януарія Огурцевича, здѣшняго старшаго; 700 злотыхъ изъ нея употреблено было на покупку фольварка Кули, смежнаго съ Свиранами. Покупка эта совершена слѣдующимъ образомъ. Съ Моксевичомъ, близкимъ сосѣдомъ нашимъ въ Свиранахъ, у насъ было дѣло о черезполосныхъ поляхъ въ Куляхъ; когда послѣ множества позорныхъ для насъ декретовъ нельзя было иначе кончить дѣло, мы принуждены были заключить съ нимъ мировую сдѣлку: мы приторговали у него этотъ фольваркъ за 2200 злотыхъ. А такъ какъ онъ былъ заложенъ Ивашкевичу за полторы тысячи злотыхъ, то мы, взявши на себя уплату этой суммы, 700 злот. доплатили Моксевичу изъ денегъ Янушковскаго. Остальные 300 зл. оставались у Януарія Огурцевича, и послѣ позорнаго какъ для него, такъ и для монастыря бѣгства его въ Лифляндею, пропали задаромъ для монастыря, равно какъ и другіе отысканные долги. Объ этой суммѣ монастырь могъ бы начать искъ, но онъ получилъ удовлетвореніе другимъ способомъ, именно: мы взяли

nazwaney, ktorą był arędą wziol od imc p. Sokołowskiego, podsędka inflantskiego, a potym oną odbiec musiał. O czym raczey milczeć, a niżeli piorem publikować tę sprawę.

1900 злотыхъ съ имѣнія Цискадъ, которое Огурцевичъ взялъ было въ аренду у Соколовскаго, подсудка инфляндскаго, но потомъ долженъ былъ отказаться отъ него. Но лучше умолчать, чѣмъ предавать гласности это дѣло.

XII.

Legacya i. m. p. Jerzego Pawłowicza, burmistrza wilenskiego.

Ten będąc religii greckiey i gorliwym unitem, był przykładem i drugim w obrządkach swiętych persewerowania. Ktory wielce nabożnym będąc do cudownego obrazu Naysw. Panny, sprawił do tegoz obrazu ołtarz, koszt nie mały łożywszy na to; i tenże o ten obraz wiele ucierpiał od Moskwy, gdy go wziowszy do Krolewca, zmyslał iakoby od o. o. naszych Nowogrodzkich y Żyrowickich był wzięty i do tych klasztorow zaprowadzony; a tam gdy się z nim Moskwa stawiła, dano odgłos, że uwieziony ten obraz aż do Polski, i tym sposobem uszedł dalszego niebezpieczenstwa smierci. Ten imc p. Pawłowicz dawnieyszych czasow przed smiercią wielce był przychilny temu klasztorowi i nadzieią nie małą karmił znaczney uczynienia fundacyi onemu, tylko uważał, żeby nie na gołey summie, ale na iakich dobrach abo kamienicy zapisać tę legatią. I gdy ta intentia długo się chwiała, a summa Ohurcewiczowska ni tak się ni owak obracała, i klasztor z pewnych naszych wnętrznych między prałatami a starszemi nierządow w zamieszaniu zostawał, obawiał się, aby iako drugie summy, tak iego legatia upadkowi iakiemu nie podległa, inakszą potym dispozytią testamentem uczynił, że tylko tysiąc zł. klasztorowi na wieczne iedney służby odprawowanie zapisał, a zas pięc set zł. funduiąc godzinki

XII.

Сумма завѣщанная Георгіемъ Павловичомъ, бурмистромъ виленскимъ.

Будучи греческаго вѣроисповѣданія и служа какъ уніатамъ, такъ и другимъ прекраснымъ образцомъ приверженности къ святымъ обрядамъ, по великой набожности своей, онъ устроилъ при чудотворной иконѣ Пресвятой Богородицы довольно дорогой алтарь. Онъ много потерпѣлъ отъ русскихъ изъ-за этой иконы. Увезши ее въ Кролевецъ, онъ ложно показалъ русскимъ, будто она взята нашими новогородскими и жировицкими базиліанами и увезена въ эти монастыри. Когда русскіе вмѣстѣ съ нимъ отправились въ эти монастыри, тамъ сказали, что эта икона увезена въ Польшу, и такимъ образомъ онъ спасся отъ угрожавшей ему смерти. Этотъ Павловичъ съ давнихъ поръ привеженный къ нашему монастырю, обѣщалъ дать ему значительный фундушъ, но только не наличными деньгами, а обезпеченными на какомъ нибудь имѣніи или каменицѣ. Но это намѣреніе его долгое время не приводилось въ исполненіе по слѣдующимъ причинамъ. Сумма, бывшая въ вѣденіи Огурцевича, пропадала безъ всякой пользы; въ монастырѣ господствовалъ безпорядокъ вслѣдствіе споровъ между прелатами и старшими. Павловичъ, видя все это, боялся, чтобы и его пожертвованіе не погибло такъ же,

Nasw. Panny w cerkwi, aby były co niedzieli i każdego uroczystego swięta spiewane, tymże testamentem legował. Ktorey legacyi syn nieboszczykowski imc p. Jan Pawłowicz, teraznieyszy burmistrz wilenski, dosyc uczynił, wyliczywszy do rąk imc xdza Leona Kiszki, na on czas kaznodzieia wilenskiego, summy połtora tysiąca zł. w r. 1697, i kwitacyą tegoż czasu od klasztoru z potwierdzeniem zeszłego xiędza Symeona Ohurcewicza, prowinciała zakonu naszego otrzymał.

Przestroga o summie Pawłowiczowskiey zł. 1500 gdzie się obrociła.

Ta summa po odebraniu od imc p. Pawłowicza nie wszystka doszła klasztorowi: bo nieboszczyk xdz prowinciał iadąc na koronatią teraznieyszego krola imci Augusta, wzioł u imci xdza Kiszki sto talarow bitych i one w tey drodze straciwszy, zaciągnoł był ten dług na klasztor. Ktory musielismy zbywać przedawszy nie mało zboża, a ostatek gotowym groszem dokładaiąc, że znowu summa legacyina in suo esse została: i tą summą spłacilismy zastawnika naszego p. Iwaszkiewicza z folwarku Kulow w r. 1698, oddawszy mu podług postanowienia z imc p. Moksiewiczem złot. 1500. Tak tedy ta summa Pawłowiczowska na condycyey Kulach zostaie, ktora za skupieniem przez nas imc p. Moksiewicza i zniesieniem zastawnika, do Swiran przyłączona iest, i my teraz in possessione oney zostaiemy.

Obligatia za to się odprawuie, za duszę nieboszczykowską służba Boża co tydzien we srzodę czytana, i godzinki do Nasw. Panny

какъ и другія суммы. Вслѣдствіе всего этого, онъ въ завѣщаніи своемъ сдѣлалъ другое распоряженіе, именно: монастырю записалъ только тысячу злотыхъ на одну (въ годъ?) обѣдню, а 500 злотыхъ пожертвовалъ на то, чтобы въ каждое воскресеніе и въ каждый большой праздникъ были отправляемы Пресвятой Богородцѣ „годзинки.“ Завѣщаніе это выполнилъ сынъ покойнаго, нынѣшній виленскій бурмистръ Янъ Павловичъ, вручившій о. Льву Кишкѣ, бывшему въ то время проповѣдникомъ виленскимъ, 1500 злотыхъ въ 1697 г., и тогда же получившій квитанцію отъ монастыря съ посвидѣтельствованіемъ Симеона Огурцевича, провинціала нашего ордена.

Предостереженіе о томъ, на что употреблена сумма пожертвованная Павловичомъ.

Сумма эта, по полученіи ея отъ Павловича, не вся досталась монастырю; потому что о. провинціалъ, отправляясь на коронацію теперешняго короля Августа, взялъ у о. Кишки сто битыхъ талеровъ и, истративши ихъ въ дорогѣ, засчиталъ эту сумму въ число долговъ (нашего) монастыря. Долгъ этотъ мы должны были уплатить, продавши не мало хлѣба и прибавивши наличныхъ денегъ. Изъ этой также суммы мы заплатили закладодержателю нашему Ивашкевичу за фольваркъ Кули, отдавши ему, въ 1698 г., согласно заключенному условію съ Моксевичомъ, 1500 злотыхъ. Такимъ образомъ сумма Павловича употреблена на пріобрѣтеніе фольварка Кули, который послѣ покупки его у Моксевича и послѣ удовлетворенія закладодержателя Ивашкевича, присоединенъ къ Свиранамъ, и мы остаемся его владѣльцами.

Монастырь обязанъ отправлять за упокой души жертвователя въ среду каждой недѣли

bywaią spiewane, iako się wyżey pomieniło. Na co na pismie assecuratią ma sobie daną mc p. Pawłowicz od klasztoru.

XIV.

Legacya i. m. p. Jana Ohurcewicza, burmistrza wilenskiego, summy zł. 20000.

Ten z daru i błogosławienia Boskiego będąc fortuny wielkiey człowiekiem i doczekawszy się w potomstwie swoim rozkrzewionym znaczney pociechi, z młodosci wieku swego nie przestawał być prawdziwym unitem i gorącym promotorem mieysca swiętego: ktory nie tylko przykładem cnot swiętey pobożnosci i rostropnosci, był w radzie mieyskiey i congregacyi bractwa tuteyszego, iako swieca na lichtarzu wystawiony, ale nad to tey basiliki swiętey w apparentii i ozdobie iey wewnątrz pokazał się osobliwym być ktitorem: kiedy znacznym kosztem wysmienity ku czci błogosławionego męczennika Jozaphata ołtarz wystawił, kielich do zakrystyi srebrny suto pozłocisty z patyną nadał, dzwon wielki, nazwany Łabędz, rostłuczony de nowo restawrował i samą cerkiew staraniem i przyłożeniem kosztu pokrył, dachowkę przesypawszy, i innemi pobożnemi uczynkami, ktorych tu nie wyliczam, zdobił klasztor i to mieysce s. Do czego wszystkiego ieszcze i przy zeysciu z tego swiata, rospörządzaiąc dziatki swoie, tey że chwały Boskiey nie zapomniał, gdy summy dwadziescia tysięcy klasztorowi naszemu naznaczywszy, t. i. trzy tysięcy talarow bitych, rachuiąc talar po złotych szesciu, a dwa tysięcy w szelężney monecie, obligował sumnieniem potomstwo swoie, aby ta legacya, ieżeliby nie przyszło do funduszu, zupełnie doszła klasztorowi. O czym przed smiercią swoią nieboszczyk s. p. imc p. Ohurcewicz, burmistrz

обѣдню читанную и „годзинки“ Пресв. Богородицѣ съ пѣніемъ, какъ объ этомъ было упомянуто выше, на что Павловичъ имѣетъ росписку отъ монастыря.

XIV.

Сумма въ 20000 зл. завѣщанная Яномъ Огурцевичомъ, бурмистромъ виленскимъ.

Этотъ по милости и благословенію Божію, довольно состоятельный, человѣкъ, имѣвшій утѣшеніе видѣть многочисленное свое потомство, съ молодыхъ лѣтъ не переставалъ быть истиннымъ уніатомъ и ревностнымъ покровителемъ этого мѣста. Онъ не только былъ образцомъ благочестія и расторопности въ городской „радѣ“, а для братства здѣшняго—„свѣщею на свѣщницѣ.“ но и оказался щедрымъ ктиторомъ нашей церкви, особенно почасти внутреннихъ ея украшеній. Такъ онъ устроилъ на довольно значительную сумму алтарь въ честь мученника Іосафата; въ ризницу пожертвовалъ богато вызолоченную серебряную чашу; перелилъ большой разбитый колоколъ, называемый Лебедь, на свой счетъ исправилъ крышу на церкви и другими разными способами, которыхъ я здѣсь не стану перечислять, украшалъ монастырь и это святое мѣсто. Кромѣ этого, предъ смертію своею, раздѣляя дѣтямъ имущество свое, не забывалъ о славѣ Божей, назначивши нашему монастырю 20000 злотыхъ, т. е. 3000 битыхъ талеровъ, считая въ талерѣ по шести злотыхъ, а 2000 въ шеляжной монетѣ, обязавши своихъ потомковъ, чтобы пожертвованіе это доставлено было монастырю сполна. Предъ смертію своею Огурцевицъ, виленскій бурмистръ, въ 1687 г. января 24, сообщая объ этомъ нашему ордену, просилъ принять

wilenski, w r. 1687 ianuary 24 dnia pisząc do zakonu, prosi o przyięcie tey legacyi, i aby nie na co inszego, tylko na prowizyą zakonnikow wiecznie była konserwowana, i naznacza służb Bożych dwie: aby iedna w poniedziałek czytana, a druga we wtorek spiewana odprawowane były za dusze nieboszczykowską, żony i wszystkich krewnych iego. J po takim naznaczeniu tey summy i oznaymieniu oney, w tydzien zszedł z tego swiata.

Ta summa 20000 zł. acz wprawdzie nie iest ani zapisem, ani testamentem legowana, za zakroczeniem prędkiey smierci s. p. fundatora naszego, iednak za legowaną ma się rozumieć, co się tymi dokumentami probuie:

1) Swiadczy to list nieboszczykowski wyżey namieniony, gdy oznaymuie zakonowi, że 20000 summy na chwałę Bożą ofiaruie, naznaczaiąc pewną obligacyą za dusze swoię i krewnych swoich.

2) Po smierci nieboszczykowskiey w tydzien pisze nieboszczyk xdz Symeon Ohurcewicz, na ten czas starszy wilenski a consultor zakonu, do w. xiędza Pietkiewicza prowincyała i wszystkich xięży consultorow, daiąc wiedzieć o smierci rodzica swego i prosząc o suffragia za duszę nieboszszykowską. Gdzie przy tym oznaymuie i o summie legacyiney, że iest gotowa w złożeniu i prosi imc xdza prowincyała, aby ziachał do Wilna dla namowienia się, gdzie i iako ma być ta summa deponowana. Na ktorym liscie i imc p. Jendrzey Ohurcewicz, burmistrz teraznieyszy wilenski, syn także nieboszczykowski, przypisek uczyniwszy, to zakonowi donosi, że acz rodzicowi do testamentu nie przyszło, iednak my, successorowie, woli nieboszczykowskiey nie przeczymy, że ta summa zakonowi należy i iest mere na wiwendę zakonnikow naznaczona, a nie na prałatow. O czym do ustney konferencyi odkłada, a tym czasem także uprasza o mszy swiętey za duszę zmarłego, aby na całey prowincyi

пожертвованную имъ сумму съ тѣмъ, чтобы она была употребляема только на содержаніе монаховъ, и чтобы совершались двѣ обѣдни: въ понедѣльникъ читанная, а во вторникъ— съ пѣніемъ, за упокой души его, жены и родственниковъ его. Послѣ такого назначенія этой суммы и заявленія о ней, онъ спустя недѣлю умеръ.

Сумма эта, 20000 злотыхъ, хотя на нее, по случаю скорой смерти фундатора, нѣтъ ни записи, ни завѣщанія, должна быть считаема какъ завѣщанная, что доказывается слѣдующими документами: 1) Объ этомъ свидѣтельствуетъ вышеупомянутое письмо покойнаго, въ которомъ онъ заявлетъ, что жертвуетъ для славы Божій 20000 злотыхъ, обязуя насъ поминать душу его и его сродниковъ. 2) Спустя недѣлю по смерти нашего фундатора, о. Симеонъ Огурцевичъ, бывшій въ то время виленскимъ старшимъ и консульторомъ нашего ордена, пишетъ письмо къ провинціалу Петкевичу и ко всѣмъ о. о. консульторамъ, извѣщая о смерти своего родителя и прося молитвъ за его душу, при этомъ извѣщая о пожертвованной суммѣ, что ее приготовили къ отдачѣ, и проситъ о. провинціала пріѣхать въ Вильну условиться о томъ, куда и на какихъ условіяхъ она должна быть помѣщена. На этомъ же письмѣ Андрей Огурцевичъ, нынѣшній виленскій бурмистръ, сынъ покойнаго, сдѣлалъ приписку, въ которой говоритъ, что хотя родитель и не оставилъ завѣщанія, но мы, наслѣдники, не будемъ противиться его волѣ, такъ какъ сумма эта назначена ордену (базиліанамъ) и должна быть употреблена на содержаніе монаховъ, а не прелатовъ, что, впрочемъ, онъ откладываетъ до устнаго совѣщанія, а тѣмъ временемъ проситъ отслужить обѣдню за душу покойнаго, и чтобы такая же заупокойная обѣдня была соверше-

zalecone po klasztorach były, czego dokumentem iest ten że list pod datą roku 1687 january 27 do x. prowinciała pisany.

3) Staie się affektacyey dosyc wyżmianowaney, zieżdża do Wilna w. xiądz prowincyał i z spolney namowy z ichmci p. p. successorami nieboszczykowskiemi to staneło, że summę naznaczoną xdzu prowincyałowi praesentowawszy i trzy tysiąca sztuk talarow bitych a dwa tysiąca w szelężney monecie odliczywszy, do skrzyni złożyli, i imci p. Piotrowi Minkiewiczowi, pierwiey raycy a potym burmistrzowi wilenskiemu, za ręce dali, spolnie z xdzem prowinciałem pieczęciami przypieczętowawszy z obudwu stron, a żeby nim się nie upatrzy gdzie słuszne mieysce na lokowanie tey summy, nikomu bez consensu obudwu stron wydana nie była. Ktorą summę imc p. Minkiewicz do siebie odebrawszy, na dotrzymanie oney dał assekuratią tak xiędzu prowinciałowi, iako i successorom nieboszczykowskim w roku 1687 febr. 13 d. Funduszu iednak na ten czas successorowie nie uczyniwszy, przyszłemu to czasu wszystko zostawili.

4) Od tego czasu zaraz się poczeła lada iako obracać ta summa; bo nieboszczyk xiądz Ohurcewicz, starszy na ten czas wilenski, gdy 15000 zł. pożyczył tey summy ieymci p. Białozorowey, chorążyney w. x. Litewskiego, na oblig z tą condytią, że za nieoddaniem na terminie tey summy miała puscić zastawą maiętnosc Łuczay: tedy za nie otrzymaniem takowego obowiązku przyszło z ieymc do prawa, i w takiey okazyey nie wiedzą co miał xdz Ohurcewicz czynić, musiał w tey sprawie wziąc za protektora szwagra swego imc p. Tyminskiego, podczaszego wilenskiego. Ktory czas nie mały wiodąc prawo z ieymc panią chorążyną, ledwo aż po dekretach assessorskich i zaszłych banitiach przymusił do restitutiey tey summy, z przypisaniem za expensa prawne i quote trzech tysięcy zł. i z wnie-

на по всѣмъ монастырямъ провинціи (Литовкой). Документомъ на то служитъ письмо къ о. провинціалу отъ 1687 г. 27.янв.—

3) По этому письму пріѣзжаетъ въ Вильну о. провинціалъ и, послѣ взаимнаго соглашенія съ наслѣдниками покойнаго (Огурцевича), назначенная сумма была представлена о. провинцалу. Отсчитавши 3000 талеровъ битыхъ и 2000 злотыхъ шеляжною монетою, положили ихъ въ сундукъ и отдали на храненіе Петру Минкевичу, сначала райцѣ, а потомъ бурмистру виленскому, запечатавши съ обѣихъ сторонъ печатями, съ тѣмъ чтобы пока не найдено будетъ приличное мѣсто для ея помѣщенія, она никому не была выдаваема безъ согласія обѣихъ сторонъ. Взявши къ себѣ на сохраненіе эту сумму, Петръ Минкевичъ далъ росписку въ томъ какъ о. провинціалу, такъ и наслѣдникамъ покойнаго, 1687 г., 13 февраля. Однако и въ это время наслѣдники не дали фундушевой записи, и отложили выдачу ея на будущее время.

4) Съ этого времени начинается дурное распоряженіе этою суммою. Покойный о. Огурцевичъ, въ то время виленскій старшій, далъ взаймы Бѣлозоровой, хорунжиной в. кн. Лит., 15000 злотыхъ изъ этой суммы, съ условіемъ, что если долгъ этотъ не будетъ уплаченъ въ срокъ, то она должна отдать подъ залогъ имѣніе свое Л у ч а й. Когда же Бѣлозорова не выполнила этого условія, и дѣло дошло до суда, то Огурцевичъ, не зная какъ поступить въ такихъ обстоятельствахъ, принужденъ былъ обратиться за помощью къ шурину своему Тыминскому, подчашему виленскому. Тыминскій долгое время велъ тяжбу съ хорунжиной, и только послѣ ассесорскихъ декретовъ, присудившихъ Бѣлозоровую на баницію, едва принудилъ ее къ уплатѣ этой суммы, съ прибавкою 3000 злотыхъ за судебныя издержи и съ обезпеченіемъ

sieniem tey summy t. i. 18000 zł. zastawnym prawem iuż nie na Łuczay, ale na maiętnosc Norzyce w r. 1687. A tu wielki się podstępek pokazał i nieszczyrosc ku zakonowi, kiedy ichmc otrzymuiąc zastawą Norzyce na siebie tylko prawo napisać kazali, nic tego klasztoru i summy na klasztor naznaczoney i legowaney iednym słowkiem nie namieniwszy; ale tak się w tym prawie wyrażało, że iakoby oni własną summę dawszy swoią, nic klasztor do tego nie należał. Iakoż i tak było, że poki tylko xdz Ohurcewicz starszym był tuteyszym, poty Norzyca statecznie przy tym mieyscu trwała, ale gdy ziechał z starszenstwa, dalekim klasztor od possessyi był oney; bo się nie miał zaczym odezwać do tych dobr, nie maiąc żadnego prawa po sobie. A w tym i ieszcze 3000 zł. nieboszczyk x. Ohurcewicz z tey że summy wziowszy, na swoią prywatę obrocił, gdzie zamiast pięc tysięcy, tylko 2000 złotych u p. Minkiewicza remanencyi zostało. A Norzycą iako chciano, tako obracano; kiedy była łaska imc xdza Ohurcewicza, to klasztor na czas particypował z tych dobr; kiedy zas cos się nie podobało do klasztoru, zaraz rządy nasze mutowano i od siebie tam posyłał nieboszczyk zawiadowcow swoich. I tak gdy klasztor nie był pewien nie tylko maiętnosci, ale nawet i summy, musielismy nieboszczyka opisać na congregatią, żeby się starał abo o melioratią prawa na Norzycę, na swoię i na osobę imc p. Tyminskiego wyprawionego, abo żeby nam summa 18000 zł. z Norzycy oddana i wyliczona była. Staneło decisum na congregatiey, żeby się tak stało, iakosmy potrzebowali. J zaraz dosyc uczyniono temu z postępkiem iednak nie małym znowu zakonu. Bo imc p. Tyminski, szwagier xiędza nieboszczyka prowinciała, otrzymuiąc na siebie Norzycę, wyliczył 18000 złot. nie p. Minkiewiczowi, burmistrzowi wilenskiemu, z kąd ta summa wzięta i znowu powinna się tam była obracać, ale

этой суммы т. е. 18000 злотыхъ по закладному праву не на Лучаѣ, а на Норжицахъ, въ 1687 году. Но здѣсь то Тыминскій и Огурцевичъ учинили несправедливость и обманъ относительно ордена, когда получая подъ залогъ Норжицы, велѣли составить закладную запись на свое имя, а не на имя монастыря, ни единымъ словомъ не упомянувши о суммѣ назначенной и пожертвованной монастырю, но выразившись въ записи такъ, какъ будто они отдали свою собственную сумму, до которой монастырю нѣтъ никакого дѣла. Отъ этого произошло то, что пока о. Огурцевичъ былъ здѣшнимъ старшимъ, до тѣхъ поръ Норжица принадлежала монастырю; а какъ только онъ, оставивши эту должность, уѣхалъ изъ Вильны, то монастырь не могъ даже заявить своихъ правъ на это имѣніе, не имѣя на то никакого документа. Между тѣмъ о. Огурцевичъ, взявши изъ этой суммы еще 3000 злотыхъ, издержалъ ихъ на собственныя нужды, такъ что у Минкевича вмѣсто 5000 злотыхъ оставалось только 2000; Норжицей же распоряжались какъ хотѣли: когда угодно было о. Огурцевичу, то монастырь получалъ нѣкоторую долю доходовъ съ этого имѣнія; а когда что-нибудь было не по немъ, то монастырю ничего не доставалось. Покойный посылалъ туда своихъ управляющихъ. Итакъ монастырь, не будучи увѣренъ ни въ своемъ правѣ на Норжицу, ни въ возвращеніи суммы, принужденъ былъ обратиться съ жалобою на Огурцевича въ конгрегацію, чтобы онъ или похлопоталъ объ исправленіи записи на Норжицу, данной на имя его и Тыминскаго, или чтобы возвратилъ намъ числящіеся на Норжицѣ 18000 злотыхъ. Рѣшеніе конгрегаціи было такое, какого мы желали, и тотчасъ приведено было въ исполненіе, съ новымъ впрочемъ злоухищреніемъ относительно нашего ордена. Тыминскій, шуринъ покойнаго,

imc p. małżonce swoiey w depozyt oddaiąc mimo wiadomosc i wolę wszystkich successorow. A tu iuż ieymc zostawszy sama iedna dispozytorką tey summy, ani od siebie imc p. Minkiewiczowi dać chciała do dawnego schowania, ani żadną miarą na to się dała przywieść, żeby przynamniey zakon assecuratią abo pismem iakim upewniła, że u ieymc ta summa zostaie i ma oną dotrzymac zakonowi; i przyszło było do tego, że szukaiąc remedium, iakbysmy mogli ad possessionem przysć tey summy, abo też upewnić się od ieymci iaką assecuratią, żesmy musieli o to wkroczyc w termin prawny z zeszłym z tego swiata p. Samuelem Sokołowskim, raycą wilenskim, pierwszego małżestwa synem ieymci p. Tyminskiey, iako opiekunem potomstwa i dobr nieboszczyka imc p. Piotra Minkiewicza, ktory powinien był nam podług daney assekuracyiey od imc p. Minkiewicza na dotrzymanie tey summy odpowiadać, dołożywszy i ieymc p. Tyminską, rodzicielkę onego, że spolnie z iednostayney rady i namowy tą summą między sobą particypuią. O co za daną plenipotencyą od imc p. Andrzeia Ohurewicza, burmistrza wilenskiego i drugich consuccessorow, wypadł był dekret w sądzie imc xiędza Leona Szlubic Zaleskiego, metropolity w roku 1700, że imc p. Sokołowski, rayca wilenski, miał za przybyciem rodzicielki swoiey do Wilna położyć tę summę legacyjną przed sądem imc xiędza metropolity. Ktoremu dekretowi dosyc nie uczyniono: bo imc p. Tyminski i sama ieymc nad inszych successorow czyniąc się exekutorami tey summy, cale oney z ręku swoich ani zakonowi, ani successorom nie chcieli conferować. Tandem po wielu o to umowach nie chcąc się mazać prawnemi terminami, zdarzyło się wkroczyć w certament z p. Buchnerem, mieszczaninem i kupcem wilenskim, o nabycie kamienicy iego tu w Wilnie, na rogu, między Jatkową a Żydowską ulicą będącą; i dotarlismy z nim kontraktu, żesmy

провинціала, перечисляя Норжицу на себя, отсчиталъ 18000 злотыхъ не Минкевичу, бурмистру виленскому, у котораго сумма эта взята и которому нужно было ее возвратить, а отдалъ ее на сохраненіе женѣ своей, безъ вѣдома и согласія на то всѣхъ наслѣдниковъ. Жена его, оставшись одна распорядительницею этой суммы, не желала отдать ее Минкевичу на сохраненіе и не соглашалась выдать покрайней мѣрѣ удостовѣреніе или росписку какую нибудь въ томъ, что сумма эта остается у ней, и что она сбережетъ ее для монастыря. Дѣло дошло наконецъ до того, что мы, желая какимъ бы то ни было способомъ получить отъ нея эту сумму, или хоть какое нибудь удостовѣреніе, принуждены были начать судебный процессъ съ Самуиломъ Соколовскимъ, виленскимъ райцею, сыномъ Тыминской отъ перваго ея брака, какъ опекуномъ имѣнія и дѣтей умершаго Петра Минкевича,—который, согласно удостовѣренію, данному Петромъ Минкевичомъ на сохраненіе этой суммы, долженъ былъ дать намъ отвѣтъ. Мы привлекли къ суду и мать его, Тыминскую, такъ какъ они вмѣстѣ, по взаимному соглашенію, дѣлили между собою эту сумму. По данной отъ Андрея Соколовскаго и другихъ наслѣдниковъ довѣренности, состоялся въ судѣ митрополита Льва Заленскаго въ 1700 г. декретъ, по которому Соколовскій, виленской райца, долженъ былъ, по прибытіи матери своей въ Вильну, представить пожертвованную сумму въ судъ митрополита. Но декретъ этотъ не былъ исполненъ, потому что Тыминскій и мать его, считая себя, помимо другихъ наслѣдниковъ, единственными распорядителями этой суммы, вовсе не желали отдать ее ни монастырю, ни наслѣдникамъ. Наконецъ, послѣ долгихъ споровъ, не желая затягивать процесса, мы вошли въ соглашеніе съ виленскимъ мѣщаниномъ и

tę kamienicę kupili u onego za summę dobrey monety trzynascie tysięcy i czterysta tynfow, rachuiąc talar bity po złotych szesciu. Na ktorey to zapłacenie kamienicy tym sposobem tę wyliczyła wyżmianowaną summę, że pan Buchner musiał wprzody przyznać tę kamienicę na imc p. Andrzeia Ohurcewicza, burmistrza wilenskiego i drugich ichmc społ consuccessorow w r. 1702. Toż dopioro ichmc też kamienicę klasztorowi naszemu w sposob funduszu w tym że r. 1702 zapisali i tenże fundusz przed sądem radzieckim burmistrzowskim Wilenskim przyznali. Nareszte iednak pozostałey summy, ktorey ieszcze ma nam przychodzić około siedm tysięcy, z ktorey tysiąc złotych, tysiąc samaż ieymc p. Tyminska imc p. Andrzeiowi Ohurcewiczowi rodzonemu swemu pożyczyła, a dwa tysięcy złotych przy dzieciach Minkiewiczowskich, ktore imc w opiece swoiey ma, zostaią; i żadną miarą assekuracyey i żadney noty na to dać nie chciała.

купцомъ Бухнеромъ о покупкѣ у него каменицы, находящейся въ Вильнѣ, на углу Ятковой и Жидовской улицъ, и заключили съ нимъ контрактъ на покупку у него этой каменицы за 13400 тынфовъ, считая битый талеръ по шести злотыхъ. Въ уплату за эту каменицу Тыминская въ 1702 г. отсчитала Бухнеру вышеупомянутую сумму, съ тѣмъ однако условіемъ, чтобы Бухнеръ призналъ сначала эту каменицу за Андреемъ Огурцевичомъ, бурмистромъ виленскимъ, и другими наслѣдниками. Въ томъ же 1702 г. наслѣдники дали на эту каменицу нашему монастырю фундушевую запись и засвидѣтельствовали ее предъ виленскимъ бурмистерскимъ судомъ. На остальную сумму, слѣдуемую намъ,—около 7000 злотыхъ, изъ которыхъ одну тысячу Тыминская отдала взаймы Андрею Огурцевичу, а 2000 остается у дѣтей Минкевича, находящихся подъ ея опекою,—она ни за что не хотѣла дать намъ какого нибудь документа.

Obligatia, ktorą klasztor przyiął i powinien odprawować za duszę s. p. imc p. Ohurcewicza, burmistrza wilens., a ktorey nie powinien.

Ten a nie inszy obowiązek był s. p. imc p. Ohurcewicza, tylko ażebysmy dwie służbie Boże wiecznemi czasy do odprawowania przyieli za duszę iego, żony i wszystkich krewnych domu nieboszczykowskiego, na co mielismy i wyrazny list od nieboszczyka, ktory przed smiercią swoią pisząc do prowinciała i do wszystkich consultorow zakonu naszego o tey legacyi swoiey, że 20000 złot. zakonowi zostawuie, uprasza tylko o służb Bożych dwie: iedna aby była spiewana, a druga czytana; i tey powinnosci dotąd dosyciesmy czynili. Ale gdy przyszło otrzymać od ichmc kamienicę Buchnerowską w sposob funduszu, na ten czas mimo woli drugich consuccessorow sam tylko

Какія службы обязанъ монастырь совершать за душу Огурцевича, бурмистра виленскаго, и какихъ не обязанъ.

Огурцевичъ обязалъ насъ отправлять постоянно только двѣ обѣдни за душу его, жены его и родныхъ изъ его дома, на что мы имѣли письмо покойнаго, писанное имъ незадолго до его смерти къ провинціалу и ко всѣмъ консульторамъ нашего ордена, и въ которомъ онъ извѣщаетъ о пожертвованіи монастырю 20000 злотыхъ и проситъ совершать только двѣ обѣдни: одну съ пѣніемъ, а другую читанную. Обязательство это мы исполняли до тѣхъ поръ, пока не получили каменицу Бухнера, какъ фундушъ. Въ это время Тыминскій съ женою, своею безъ согласія другихъ сонаслѣдниковъ, не доволь-

imc p. Tyminski i p. małżonka iego, nie kontentuiąc się tą obligatią, trzecią służbe Bożą na nas wymusili, i na to assekuratią z podpisem rąk wszystkich ww. oo. i braci wzieli, dołożywszy i to w niey, na cos my libenter pozwolili: pierwsza, aby u ołtarza s. Jozephata kosztem i staraniem naszym wszelka apparentia była; druga, ieżeli by kto taki znalazł się w domie Ohurcewiczowskim, żeby dla ubostwa swego nie stało by na pogrzeb czym by się miał pochować, tedy klasztor nasz z politowania nad takowym ma mu swoim kosztem pogrzeb sprawić i należycie po chrzesciansku pochować. A że ta trzecia służba pozwolić się musiała nad intentią s. p. fundatora naszego tylko dla ukontentowania samego imc p. Tyminskiego i p. małżonki imci, ktorzy praepeditią tey legacyi nie małą czynili, tedy całe consultorium uważywszy tę rzecz, że takie wymuszenie nie może obligować conscientii, ktore staneło nad wolą nieboszczykowską i drugich consuccessorow iego, wyraznym listem swoim od odprawowania tey trzeciey służby Bożey klasztor absolwowało i uwolniło. Co się napisało dla wiadomosci przyszłych przełożonych tego mieysca, aby ten casus umieli resolwować sobie, i na illatią przeciwney strony odpowiedzieć, in quantum by za czasem tego potrzeba ukazowała.

Informatia o reszcie summy Ohurcewiczowskiey po nabyciu kamienicy Buchnerowskiey, gdzie i u kogo i iako zostaie.

Tey summy reszty ieszcze zostaie w dobrey monecie, rachuiąc talar bity po zł. szesciu, in summa zł. abo tynfow 4600, a w szelężney monecie zł. dwa tysiące, t. i. ieymc p. Katarzyna Ohurcewiczowna Tyminska, podczaszyna wilenska, ma u siebie tey summy złot. 4000, od ktorych po częsci dochodziła quota i teraz 26 januaryi 1705 doszło quoty od imc zł. 300, dwe tisiące zaś szelężney monety na quocie

ствуясь прежнимъ нашимъ обязательствомъ, вынудили у насъ согласіе на третью обѣдню и взяли отъ насъ росписку въ томъ, за подписью всѣхъ отцовъ и братіи, прибавивши еще слѣдующіе пункты, на которые мы добровольсогласились: 1) чтобы всѣ принадлежности алтаря св. Іосафата были поддерживаемы нашими средствами и стараніемъ; 2) если бы кто либо изъ дома Огурцевича умеръ въ такой бѣдности, что не на что было бы похоронить его, то монастырь нашъ обязанъ былъ устроить похороны его на свой счетъ и погребсти какъ слѣдуетъ похристіански. Но такъ какъ третья обѣдня вынуждена была у насъ помимо воли самаго фундатора нашего, только для удовольствія Тыминскаго и жены его, то совѣтъ нашего ордена взявши во вниманіе, что такое вынужденное обязательство, состоявшееся противъ воли покойнаго и другихъ его наслѣдниковъ, не можетъ стѣснять нашу совѣсть, письменнымъ постановленіемъ своимъ освободилъ монастырь отъ обязательства отправлять третью обѣдню. Все это я описалъ съ тою цѣлью, чтобы будущіе начальники этого мѣста умѣли рѣшить этотъ „казусъ" и могли отвѣтить на возраженія противной стороны, еслибы это оказалось нужнымъ.

Свѣденіе о томъ, гдѣ и у кого находится сумма Огурцевича, оставшаяся отъ покупки каменицы Бухнера.

Отъ суммы Огурцевича осталось еще 4600 злотыхъ или тынфовъ, считая талеръ битый въ шесть злотыхъ, и 2000 злотыхъ въ монетѣ шеляжной. Изъ нихъ 4000 тынфовъ находятся у Екатерины Огурцевичовой Тыминской, подчашиной виленской, которая платитъ намъ проценты, какъ и теперь, 26 января 1705 г., уплатила 300 злотыхъ; а 2000 въ шеляжной монетѣ находятся на про-

u p. Michała Osipowicza, raycy wilenskiego, ktore ma sobie dane od tey że ieymc p. Tyminskiey na oblig, a nam co rok 1-ma january płaci od tey summy po zł. 150, w czym i tego roku 1705 dosyć się stało. Co się zas tknie tynfow 600, te są u imc p. Andrzeia Ohurcewicza, burmistrza wilenskiego, ktory od lat dziesięciu i daley, pierwiey miał tynfow 1000 sobie pożyczone od ieymc p. Tyminskiey, siostry swoiey, a teraz tylko 600 tynfow zostaie u niego; bo 400 tynfow ieymc p. Tyminska odebrała do siebie przeszłego roku. Jako tedy od tysiąca tynfow od lat dziesięciu, tak i teraz od tych 600 tynfow żadna quota nie dochodziła i nie dochodzi. A tak ta wszystka summa iakoby przy ieymc p. Tyminskiey zostaie: ponieważ sama oną disponuie i na quotę onę z ręku swoich porozdawała, a od drugiey summy sama quotę klasztorowi czasem płaci. Na ktorą to summę że nam ieymc assecuratiey na dotrzymanie oney dać nie chciała i teraz nie chce, krzywda się klasztorowi dzieie. O czym radzić trzeba będzie, żeby ta summa potym w zatrudnienie iakie nie popadła. Informacya o tey summie dalsza taka się daie, że ieymc p. Tyminska daley oną opiekować się nie chcąc, w dispozytią oddała klasztorowi Wilenskiemu i na zakonne imie pozwoliła obligi wziąć od kreditorow na tę summę ktorą p. Ludwikowi Szpirkowskiemu i p. Michałowi Osipowiczowi, raycom wilenskim, pożyczyła; a o cztyrysta tynfow—nie o szesc set— do successorow nieboszczyka p. Andrzeia Ohurcewicza, burmistrza wilenskiego, recurs uczyniwszy, zupełną quitacyą od klasztoru, że 20000 na osobę swoią i drugich consuccessorow w r. 1706, przy bytnosci moiey w Wilnie, otrzymała, i iuż tey summy klasztor possessorem zostaie, maiąc od wyż mianowanych osob obligi sobie na nią dane. J tym sposobem za łaską Bożą ta sprawa koniec swoy wzieła.

Nota 1714 nowembra 15 dnia.

центахъ у Михаила Осиповича, виленскаго райцы, который взялъ ихъ въ долгъ у Тыминской, а намъ ежегодно, 1 января, платитъ по 180 злот., каковые уплатилъ и въ настоящемъ 1705 г. Что же касается 600 тынфовъ, то они находятся у Андрея Огурцевича, виленскаго бурмистра, который лѣтъ десять тому назадъ занялъ у сестры своей Тыминской 1000 тынфовъ; теперь остается у него только 600, потому что 400 тынфовъ онъ возвратилъ Тыминской въ прошломъ году. Но какъ прежде съ тысячи, такъ и теперь съ 600 тынфовъ мы не получали и не получаемъ процентовъ, такъ какъ сумма эта оставалась у Тыминской и она сама отдавала ихъ на проценты. Съ другой же суммы, у ней находящейся, она изрѣдка платитъ намъ проценты. Монастырь терпитъ великую обиду отъ того, что на полученіе этой суммы она и прежде не хотѣла, и теперь не хочетъ дать никакого удостовѣренія, о чемъ не мѣшало бы позаботиться, чтобы сумма эта какъ нибудь не пропала.

Дальнѣйшая судьба этой суммы слѣдующая: Тыминская, не желая быть опекуншею этой суммы, отдала ее въ распоряженіе монастыря, уполномочивъ его взять векселя отъ Людвика Шпирковича и Михаила Осиповича, виленскихъ райцевъ, которымъ она дала эту сумму взаймы. Что же касается 400 (а не 600) тынфовъ, то она уполномочила монастырь взыскать ихъ съ наслѣдниковъ Андрея Огурцевича, бурмистра виленскаго, и затѣмъ въ 1706 г., въ бытность мою въ Вильнѣ, монастырь выдалъ ей квитанцію въ полученіи отъ нея и отъ другихъ ея сонаслѣдниковъ 20000. Такимъ образомъ монастырь, получивши отъ вышеупомянутыхъ лицъ векселя остался владѣльцемъ этой суммы, и дѣло это, съ Божіею помощью, пришло къ концу.

Замѣтка 1714 г., ноября 15. По-

Połowica tey summy u p. Szpyrkowicza zginęła, bo mizernie umarł, nic po sobie nie zostawiwszy, a połowica przy iakims Dorągowskim, raycy wilenskim, zostaie; ale i ta do zginienia bliska, a za 400 tynfow w areszcie rzeczy nieboszczyka p. Ohurcewicza ma klasztor.

Legacya Łukiszek.

Łukiszki, ktorych teraz klasztor iest possessorem, ab antiquo byli dobra Salcewiczowskie, mieszczan wilenskich; ktorych potym naturalnym prawem został successorem zeszły w Bogu wielebny o. Jozeph Salcewicz, w zakonie naszym zostaiący; ten sędziwego wieku doczekawszy się w zakonie i do 80 lat i więcey dopędziwszy, a chcąc, aby tym bardziey klasztor gruntownieyszym był possessorem dziedzictwa iego, przed zeysciem z tego swiata lat dziesiątkiem pomienione Łukiszki w roku 1660 zapisał wiecznemi czasy klasztorowi Wilenskiemu, czego iest dokumentem zapis od niegoż samego klasztorowi na przyznanie prawa na Łukiszki służącego dany. Sam zas zapis na też Łukiszki przygodą iakąs zginął i iużem go ia w archiwum nie znalazł. Jednak że to mało co zakonowi szkodzić może, bo zakon po zakonniku każdym i bez zapisow wszelkich do dobr onemu należących ma należyte haereditarium jus; ponieważ zakonnik wyprzysiągszy się woli swoiey i nie mogąc sam sobą i naymnieyszą rzeczą swoią disponować, iest iako sam, tak i dobra iego rzecz zakonna, i iuż nie do rządow iego, ale do dyspozycyi zakonney należą dobra takiego. I dla tego choc by zakonnik chciał co alienować od zakonu mimo wolą przełożonych swoich, abo co zapisał, na co licentiey nie miał, to według wyraznych kanonow i prawa pospolitego waloru żadnego mieć nie może. Zaczym z tych racyj klasztor nasz dobr Łukiszek po nieboszczyku o. Salcewiczu i bez żadnych za-

ловина этой суммы пропала у Шпирковича, потому что онъ умеръ въ бѣдности, не оставивши послѣ себя ничего; а другая половина находится у какого то Доронговскаго, виленскаго райцы, и та едвали будетъ взыскана. За 400 тынфовъ монастырь заарестовалъ вещи покойнаго Огурцевича.

Пожертвованіе Лукишекъ.

Лукишки, которыми въ настоящее время владѣетъ монастырь, издавна принадлежали Сальцевичамъ, виленскимъ мѣщанамъ, послѣ которыхъ они, по праву наслѣдства, достались о. Іосифу Сальцевичу, бывшему монаху нашего ордена. Достигши въ нашемъ орденѣ почтенныхъ лѣтъ (80 слишкомъ) и желая, чтобы монастырь имѣлъ несомнѣнное право на владѣніе его имѣніемъ, онъ, за десять лѣтъ до смерти своей, въ 1660 г., записалъ Лукишки на вѣчныя времена Виленскому монастырю, доказательствомъ чего служитъ запись, данная имъ монастырю, подтверждающая наше право на Лукишки. Но запись эта какимъ то образомъ пропала, и я уже не нашелъ ея въ архивѣ. Впрочемъ, это не имѣетъ никакого значенія для насъ, потому что мы и безъ всякихъ записей остаемся законными наслѣдниками послѣ монаха, который, отрекшись отъ своей воли, не можетъ распоряжаться ни самъ собою, ни самою малѣйшею изъ своихъ вещей, и какъ самъ онъ, такъ и имущество его находится въ полномъ распоряженіи ордена. Монахъ, еслибы захотѣлъ отчуждить что нибудь отъ ордена безъ согласія начальствующихъ, или записать постороннему что-либо, не имѣя на то позволенія, то такія распоряженія его, на основаніи ясныхъ постановленій церковныхъ и государственныхъ законовъ, не имѣли бы никакого значенія. На этомъ то основаніи монастырь нашъ, безъ всякихъ записей, остался законнымъ владѣль-

pisow iest słusznym i należytym possessorem, iako po tym, ktory dziedzictwo swoie maiąc, nie mogł go oddalić od zakonu i nie mogł nikt bliższym być do successyi, iako zakon po zakonniku.

Te Łukiszki graniczą iednym bokiem od Łukiszek papiezkich, a z drugiey strony od Łukiszek niegdys pana Cynakiego, a teraz iego msci xiędza Szaniawskiego, scholastyka wilenskiego; nie czynią żadnego pożytku, bo od samey Moskiewszczyzny puste zostawały, i teraz tylko dziadek tam mieszka, sam sobie chałupkę pobudowawszy, że przed się parkanow i drew klasztornych, ktore tam bywaią składane, pilnować może. Żal się Boże nieczułosci starszych i niegospodarstwa naszego, że gdzie ludzie znaczne pożytki maią, tam u nas „мерзость запустѣнія."

Roku 1732 w Łukiszkach [1]) tych izba z piekarnią naprzeciw, częscią z starego budynku, częscią z nowego drzewa pobudowana i pokryta, gdyż tam dawniey był budyneczek, ale zruinował się, gdzie mieszka człowiek, ktorego żona chusty klasztorne myie; roku zas 1733 nad Wilią rzeką pobudowane dwa szpichlerze porządnie pod gontami i wozownia przy wrotach, a nad wozownią altanka dla rekreacyi zakonnikow.

Opisanie kamienic do klasztoru należących legowanych i

funduszami zapisanych, także domkow i innych placow i possessyj tu w miescie Wilnie i po przedmiesciach bedących z specifikacią rocznych czynszow i intraty z nich przychodzących i z registrowaniem spraw, zapisow i rożnych dokumentow, tym kamienicom nadanych i słu-

1) Эти слова писаны другою рукою.

цемъ Лукишекъ по смерти о. Сальцевича, который, имѣя имущество, не могъ отчуждать его отъ монастыря, и послѣ котораго, какъ монаха, ближайшимъ наслѣдникомъ остался монастырь.

Лукишки эти граничатъ съ одной стороны съ Лукишками „папежскими", а съ другой—съ Лукишками, принадлежавшими нѣкогда г. Цынаку, а въ настоящее время о. Шанявскому, виленскому схоластику. Они не приносятъ намъ никакой прибыли, потому что со времени нашествія Москвы запустѣли, и теперь тамъ живетъ старичекъ, который построилъ себѣ здѣсь лачужку и можетъ присматривать за монастырскими заборами и дровами, которыя тамъ складываются. Боже, сжалься надъ безпечностію старшихъ и надъ нашимъ неумѣніемъ вести хозяйство! Тамъ, гдѣ другіе получаютъ значительную прибыль, у насъ—мерзость запустѣнія.

Въ 1732 г. въ Лукишкахъ, на томъ мѣстѣ, гдѣ и прежде былъ домикъ, теперь разрушившійся, построена частью изъ стараго матеріала, частью изъ новаго, изба и кухня насупротивъ ея. Въ этой избѣ живетъ человѣкъ, жена котораго стираетъ бѣлье монастырское. Въ 1733 г. надъ рѣкою Вильей, построены два хорошіе крытые гонтомъ амбара; при воротахъ построена возовня съ галлереей для прогулокъ монаховъ.

Описаніе каменицъ принадлежащихъ монастырю,

купленныхъ, доставшихся по завѣщанію и записанныхъ фундушами, также домовъ, плацовъ и другихъ владѣній, находящихся здѣсь, въ Вильнѣ, и въ предмѣстьяхъ, съ показаніемъ получаемыхъ съ нихъ доходовъ и годоваго чинша, съ реестромъ

żących, tudzież z wypisaniem do każdey kamienicy status causae pro informatione w następuiące czasy z spraw tuteyszego archiwum przyszłym tego mieysca przełożonym objasnione i zkombinowane anno 1702.

Cerkiew Bohojawlenia, alias Piatnicka,

y kamienica przy teyże cerkwi będąca w Rybnym koncu na Wielkiey ulicy, idąc z Rynku do zamku po prawey ręce.

Ta cerkiew wyżmianowana iako w possessyą dostała się klasztorowi naszemu, iuż iest lat więcey dziewięcdziesiąt od tego czasu, iak tu był gwałtowny pożar Wilna [1]). Z ktorey przyczyny, gdy nie tylko w całym miescie domy y kamienice, ale nawet koscioły i cerkwie w perzyne się obrociły, na ten czas y ta cerkiew Bohoiawlenia alias Piatnicka z szpitalem tam na cmętarzu będącym ogniem zruinowana została. O ktorey to cerkwi, aby restawratią mieć mogła, maiąc staranie s. p. jasnie naywielebnieyszy ociec Hipaciusz Pociey, metropolita kiiowski, iako pasterz tey dioecezyey, włożył to na wielebnego xiędza Iozepha Wieliamina Ruckiego, archimandrytę wilenskiego, y wszystkich oycow y braci tego monastyra, aby oni swym kosztem te cerkiew y przymurki restaurowawszy, też samą cerkiew y z pożytkami do niey należącymi in vim łożonych kosztow w wieczney swoiey possessyi mieli. Co wszystko stwierdzaiąc nietylko tenże metropolita Pociey listem swoim to monastyrowi zmocnił y do possessyi te cerkiew podał; ale nadto y s. p. krol Zygmunt trzeci na instancią od w. x. Ruckiego, tuteyszego archimandryty, wniesioną, też cer-

1) Въ 1610 году. Памят. Рус. старины. Вып. V. стр. 75.

дѣлъ, записей и разныхъ документовъ, относящихся къ этимъ каменицамъ, и съ выписью вѣдомости о каждой изъ нихъ для свѣденія будущимъ настоятелямъ. Составлено на основаніи дѣлъ здѣшняго архива въ 1702 г.

Церковь Богоявленія или Пятницкая,

и принадлежащая ей каменица въ Рыбномъ концѣ, на Большой улицѣ, на правой сторонѣ, идя отъ рынка къ замку.

Прошло уже болѣе 90 лѣтъ съ тѣхъ поръ, какъ эта церковь досталась во владѣніе нашему монастырю, именно съ тѣхъ поръ, какъ здѣсь, въ Вильнѣ, былъ страшный пожаръ обратившій въ пепелъ не только дома и каменицы, но и костелы и церкви. Въ это время и церковь Богоявленія или Пятницкая, съ богадѣльнею, бывшею на ея погостѣ, сгорѣла. Заботясь о возобновленіи этой церкви, Ипатій Поцѣй, митрополитъ кіевскій, поручилъ Іосифу Вельямину Рутскому, Виленскому архимандриту, и всѣмъ отцамъ и братіямъ Св.-Троицкаго монастыря, чтобы они, возобновивши эту церковь на свой счетъ, взяли за это въ вѣчное владѣніе самую церковь со всѣмъ ея имуществомъ. Все это листомъ своимъ подтвердилъ и отдалъ во владѣніе не только митрополитъ Поцѣй, но и король Сигизмундъ III по представленію о. Рутскаго, здѣшняго архимандрита, отдалъ монастырю на вѣчныя времена церковь, погостъ, богадѣльню, всѣ принадлежащія церкви каменныя пристройки и всѣ вообще оброчныя статьи, запретивши какъ свѣтскимъ, такъ и духовнымъ лицамъ дѣлать монастырю

kiew z cmętarzem, szpitalem y przymurkami do niey należącymi y ze wczelkiemi pożytkami klasztorowi Wilenskiemu wiecznymi czasy oddał y conferował, warowawszy, abysmy tak od swieckich iako y od duchownych osob żadney nie mieli przeszkody. Iako o tym szyrzey ten przywiley confirmacyiny pod datą roku 1611, mies. augusta pierwszego dnia [1]), klasztorowi naszemu nadany w sobie opiewa, y tamże prawo od metropolity nam na cerkiew żesmy mieli expresse specifikuie, y tamże przywileiem approbuie; gdzie chce miec metropolita, aby w tey cerkwi po restawratiey oney przez swieckiego kapłana, abo zakonną osobę nabożenstwo odprawowane było. A za takim dwoiakim prawem od xiędza metropolity y od krola imci nadanym y służącym, klasztor nasz wszedszy w possessyą pomienioney cerkwi, mury zgorzałe z fundamentu wyprowadził y oną reparował, y gdzie domki drewniane były, iako się z przywileiu daie wiedzieć, tych że teraz niemasz y mieyscé się onych gdzie stały, nie nayduię, sama rzecz pokazuie; poniewasz teraz do koła są mury, żesmy na tych mieyscach swoim kosztem dla większego pożytku kamienice i izby murowane wybudowali, y szpital, ktory tam był, na budynki obrocili. Z czego się daię widzieć, że lubo ta kamienica na cmętarzu y na juridice metropolitanskiey zostaie, iednak cobysmy mieli za beneficium od tey cerkwi służące, nic się zgoła niepokazuie, poniewaž ta kamienica y cokolwiek iest teraz murow y apparentiey, wszystko kosztem y nakładem klasztornym staneło.

Dotego była też tam na tymże cmętarzu kamienica własna imci p. Stanisława Daszkiewicza, towarzysza chorągwie wielmożnego imci p. Oginskiego, stolnika w. x. Lit. Ten zchodząc z tego swiata, ostatniey woli swoiey testamentem zapisuie tę kamienicę bratu swe-

какую нибудь помѣху въ этомъ дѣлѣ. Объ этомъ подробно говорится въ конфирмаційномъ привилеѣ, данномъ монастырю въ 1611 г. августа 1. Въ немъ ясно обозначено право наше на эту церковь, данное намъ митрополитомъ, выражено желаніе его, чтобы въ этой церкви, по возобновленіи ея, богослуженіе совершалъ священникъ или изъ бѣлаго духовенства, или изъ монашествующихъ. И такъ, опираясь на двоякомъ правѣ, данномъ е. м. королемъ и митрополитомъ, монастырь, вступивши во владѣніе упомянутою церковью, сгорѣвшія зданія отстроилъ вновь, церковь починилъ, на мѣстѣ же деревянныхъ домиковъ, о которыхъ упоминается въ привилеѣ, положеніе которыхъ теперь трудно и опредѣлить, монастырь для большей прибыли построилъ каменные дома и избы, обратилъ также въ жилой домъ и богадѣльню. Изъ этого видно, что хотя каменица эта находится на церковномъ погостѣ, въ предѣлахъ митрополичьей юрисдики, однако это еще не доказываетъ того, что она пожалована нашему монастырю, потому что какъ эта каменица, такъ и всѣ другія каменныя зданія, находящіяся тамъ, построены на средства монастыря.

Кромѣ того, на томъ же церковномъ погостѣ, была каменица, принадлежавшая Станиславу Дашкевичу, товарищу по знамени Огинскаго, стольника вел. кн. Лит. Онъ предъ своею кончиною въ завѣщаніи записалъ эту каменицу брату своему ксендзу Казиміру Яну Войшнаровичу, канцлеру виленской діэцезіи, секретарю е. к. милости, зная что каменица эта находится на церковной землѣ о. о. базиліанъ, доказательствомъ чего служитъ завѣщаніе того же Дашкевича, активованное въ гродскомъ Грод-

1) Напечатанъ въ Собр. актовъ гг. Вильны, Ковна . . . Ч II № 25.

mu imci xiędzu Kazimierzowi Janowi Woysznarowiczowi, kanclerzowi dioecezyi Wilenskiey, sekretarzowi j. k. msci, znaiąc się bydz, że ta kamienica na gruncie o. o. bazylianow cerkiewnym, czego iest dokumentem testament tegoż p. Daszkiewicza w roku 1662 miesiąca apryla 3 dnia w grodzie Grodzienskim aktykowany. A imsc xdz kanclerz in possessione tey kamienicy będąc, swoim że prawem oną ku pomnożeniu chwały Boskiey cedował wiecznymi czasy klasztorowi naszemu y prawo dał na to w roku 1664 juni 13 dnia.

Tak pokazawszy, że cerkiew Piatnicka wiecznie incorporowana klasztorowi tuteyszemu, y kamienica iest własna nasza; bo y naszym kosztem zbudowana, y po częsci tey kamienicy od imsci xiędza Woysznarowicza mamy wieczną na klasztor nasz onego fundacyą. Nic tedy nie należy więcey, tylko że ta cerkiew w juridikę metropolitanską wchodzi, a swoie dobra własne tam in possessione trzymamy, maiąc tak tę cerkiew iako i kamienicę osobliwym przywileiem krola imci Zygmunta trzeciego y prawem imci xdza metropolity wyłączoną i excypowaną. Ktora żadną miarą pod juridikę metropolitow, iako ta, ktora ieszcze przed przysądzeniem juridiki tu w Wilnie metropolitom, excepta była, y osobliwym się przywileiem szczyciła, należeć by nie miała, iako teraz gwałcąc temu mieyscu nadane prawa, do przysądu metropolitanskiego i do dawania składanek sąsiad tam mieszkaiących przymuszaią. Z racyey tey, że ta cerkiew y kamienica Piatnicka w mappie [1]) od commissarzow i. k. msci sporządzoney y metropolicie nieboszczykowi xiędzu Kolędzie podaney, na ten czas gdy juridikę od maydeburku odłączono, znaydnie się; y że w dekrecie commissarskim, ktorym juridikę Wilenską metropolitom przysądzono, tęż kamienicę y cerkiew inserowano.

ненскомъ судѣ въ 1662 г. апрѣля 3 дня. Сдѣлавшись владѣльцемъ этой каменицы, е. м. канцлеръ, для умноженія славы Божіей, уступилъ ее нашему монастырю и далъ на то запись въ 1664 г. іюня 13.

Такимъ образомъ, мы доказали, что церковь Пятницкая навсегда отдана намъ и каменица (при ней) есть наша собственность, потому что построена на наши средства, а каменица о. Войшнаровича пожалована монастырю ея владѣльцемъ. Изъ этого видно, что церковь эта входитъ только въ предѣлы митрополичьей юрисдики, и что мы владѣемъ тамъ собственностью, потому что какъ на церковь, такъ и на каменицы имѣемъ особый привилей Сигизмунда III и запись о. митрополита,—исключающіе ихъ изъ митполичьей юрисдики. Церковь эта никакимъ образомъ не можетъ принадлежать къ митрополичьей юрисдикѣ, такъ какъ еще до утвержденія этой послѣдней за виленскимъ митрополитами, она была изъята изъ его юрисдикціи и отъ притязаній ихъ ограждена особымъ привилеемъ. Между тѣмъ въ настоящее время, вопреки дарованнымъ намъ правамъ, принуждаютъ живущихъ здѣсь учавствовать въ складчинахъ на митрополита и судиться у него на томъ основаніи, что церковь Пятницкая и каменица находятся на планѣ, составленномъ королевскими комиссарами, и данномъ покойному митрополиту о. Колендѣ въ то время, когда юрисдика митрополичья была отдѣлена отъ юрисдики магдебургской, а также и потому что церковь эта съ каменицею упоминается въ декретѣ комиссарскомъ, присуждающемъ митрополитамъ юрисдику. Но основаніе это слабо, потому что, если церковь эта и помѣщена на планѣ, то вовсе не потому, чтобы комиссары е. к.

1) Mappa Juridiki metropolitanskiey I. M. X. Metropolicie podaney w roku 1672 mca Maja 28 dnia. Напечатана въ Собр. актовъ г.г. Вильны .... Ч. 1.

Ale słaba ta racya; bo ieżeli w mappie dołożono, to nie dla tego żeby commissarze mieli co przywileiowi powagi naruszyć, ale obiasniaiąc y oddzielaiąc rzecz duchowną od swieckiey juridiki, y żeby do Maydeburku y ta kamienica nie należała, dla tego do mappy inserowali, iako possessyą oycow bazylianow na juridice metropolitanskiey będącą, a z dawnych czasow przywileiem excypowaną, i do dekretu commissarskiego taż cerkiew y kamienica weszła nie cum absoluto dominio metropolitano, ale tylko iako na juridice metropolitanskiey będąca; z ktorey kamienicy aby zawsze czynsze nam dochodzili, wiecznie obwarowano. A daley żeby pod exactie iakie juridice metropolitanskiey przyzwoite popadać miała, w tym że dekrecie nec nominatur. I dla tego ta kamienica tak za s. p. xiędza Kolendy y s. p. imci xiędza Żochowskiego, metropolitow, w spokoynym dzierżeniu naszym zostawała, y urząd imci nie zakładał tam sobie żadney jurisdictiey.

A co się tknie, że niektorzy nieprzyiazni temu mieyscu niedawnemi czasy ex archiwo metropolitano potrząsali iakimsi karteluszem, iakoby od s. p. xdza Ruckiego przyszłym czasom zostawionym, iż iakoby ta kamienica y cerkiew Piatnicka, z dispositiey samegoż xiędza Ruckiego, poty tylko przy klasztorze naszym zostawać miała, poki zkąd inąd tenże klasztor, iako na ten czas od schyzmy zruinowany, nie będzie miał wsparcia swego. Na to tak odpowiadamy, że ta karta, czyli też dispositia iest u nas wątpliwa y musi bydz iaki podrzut; bo pierwsza, że xdz Rucki antecessora swego xdza Hipaciusza Pocieia metropolity woli kassować niemogł; ktory w nagrode spezy niemałey za restawracyą łożoney, tę cerkiew zgorzałą i szpitalik tam będący conferował. Druga, że sam że xdz Rucki to prawo nam od xiędza Pocieia metropolity nadane utwierpził i approbował, kiedy u s. p. krola jego mosci Zygmunta trzeciego przywiley na wiecz-

м. имѣли намѣреніе нарушить данный ей привилей, а потому только, что желали показать и отдѣлить все принадлежащее свѣтской юрисдикціи отъ того, что принадлежитъ духовной, и чтобы каменица эта, какъ владѣніе оо. базиліанъ, находящееся въ предѣлахъ митрополичьей юрисдики и изъятое изъ нея особымъ привилеемъ, не зависѣла отъ юрисдикціи магдебургской. И въ декретъ комиссарскій внесена эта церковь и каменицы не потому, что она будто бы находится въ полномъ распоряженіи митрополитовъ, а только какъ находящаяся въ предѣлахъ митрополичьей юрисдики; доходы же съ каменицы должны итти намъ, и намъ обезпечены на вѣчныя времена; но въ томъ же декретѣ не упомянуто о томъ, чтобы она въ извѣстныхъ случаяхъ подчинена была власти митрополита. По этому-то каменица эта при митрополитахъ Колендѣ и Жоховскомъ оставалась въ нашемъ владѣніи, и они не заявляли на нее никакихъ притязаній.

Нѣкоторые, по непріязни къ намъ, недавно угрожали намъ какою то записью изъ митрополичьяго архива, оставленною будтобы самимъ Рутскимъ, по которой каменица и церковь Пятницкая должны будтобы оставаться въ нашемъ владѣніи только до тѣхъ поръ, пока монастырь нашъ, разоренный въ то время православными, не получитъ другаго вспоможенія. На это мы отвѣтимъ, что такое распоряженіе (Рутскаго) сомнительно, и запись подложна: потому что, вопервыхъ, о. Рутскій не могъ уничтожать воли предшественника своего, митрополита Ипатія Поцѣя; вовторыхъ, самъ Рутскій призналъ и подтвердилъ это право, данное намъ митрополитомъ Поцѣемъ, выхлопотавши у Сигизмунда III привилей на вѣчную принадлежность монастырю этого мѣста и церкви. Сверхъ того, Рутскій такою записью противо-

nosc tego mieysca y cerkwi klasztorowi wyprawił, toc tym karteluszem, ktorym teraz wypotrząsaią, sam że swoiey woli i dispozycyey przeciwnym bydz nie mogł xdz Rucki. Do tego, co raz komu dali krolowie y przywileiem to swoim utwierdzili raz, karta nie może tego znosic y kassowac. J nie iest to we władzy żadnego nie tylko przywileie krolewskie, ale y naymnieysze czyie prawo annihilować, chyba za przepozwem y dekretem; bo by inaczey gdyby się godziło czynić, nikt by praw swoich y wolnosci nigdy pewen nie był. Co uwazaiąc tak wiele metropolitow żaden po xdzu Ruckim temu przywileiowi na Piatnicę nadanemu praejudykować dotąd nieważył się, ani sobie nad sąsiadami naszemi jurisdikcyey żadney nieusurpował. Nawet y dekret i. k. msci kommissarski, metropolitom na juridikę Wilenską służący, i przywileiem s. p. krola Michała w roku 1672 approbowany y zaprzysiężony, warował, aby z tey kamienicy census od sąsiad pochodzący zawsze dochodził klasztorowi; toc wiedzieli metropolitowie, że ta Piatnicka cerkiew y kamienica własnym klasztornym sumptem wybudowana, nie do czasu tylko y do dalszego zapomożenia się, ale y wiecznymi czasy klasztorowi należy, iako ta, ktora tamże częsc kamienicy ma sobie legacyinym prawem zapisaną. A tak gdy za prawem y za consensem s. p. xdza Pocieia metropolity y nadanym przywileiem y dekretem j. k. mosci commissarskim approbowanym y dawno od stu lat zaszłą proscriptią ta cerkiew Piatnicka w possessyey naszey zostaie, ta raza karta, ktorą niezyczliwi cos figurować usiłują, szkodzić klasztorowi nie może.

Restawratia cerkwi Piatnickiey po inkursyey Moskiewskiey y po desolatiey. [1])

Straszney y upadku Wilnia (?) ruina była nie-

рѣчилъ бы своему прежнему желанію; и что короли разъ дали и утвердили своими привилеями, того не можетъ уничтожить никакая запись; и никто не вправѣ такъ поступить не только съ королевскими привилеями, но даже съ записями частныхъ лицъ хотя бы на самый ничтожный предметъ; иначе никто бы не увѣренъ былъ въ своихъ правахъ и вольностяхъ. Имѣя это въ виду, ни одинъ изъ митрополитовъ, бывшихъ послѣ Рутскаго, не отваживался нарушить нашъ привилей на Пятницкую церковь, и ни одинъ изъ нихъ не простиралъ своей юрисдикціи на нашихъ жильцовъ. Даже въ декретѣ комиссаровъ е. к. м., предоставляющемъ митрополитамъ юрисдику въ Вильнѣ, признанномъ и конфирмованномъ привилеемъ короля Михаила въ 1672 г., опредѣлено, чтобы чиншъ, платимый жильцами (нашими), всегда былъ отдаваемъ монастырю. Сверхъ того митрополиты знали, что Пятницкая церковь и каменица отстроенны на средства монастыря, и по этому принадлежатъ монастырю не на извѣстное время, не до увеличенія средствъ его, а навсегда, такъ какъ, кромѣ того, часть этой каменицы принадлежитъ монастырю по завѣщанію. Посему, такъ какъ Пятницкая церковь около ста лѣтъ находится въ нашемъ владѣніи, на основаніи листа митрополита Поцѣя и на основаніи привилея и декрета комиссаровъ е. к. м., то шпаргалъ тотъ, которому наши недоброжелатели стараются придать какое-то значеніе, не можетъ причинить никакого вреда монастырю.

Возобновленіе Пятницкой Церкви, опустошенной во время нашествія Москвы.

Во время страшнаго опустошенія Вильны

1) Вильна взята приступомъ войсками царя Алексѣя Михайловича 10 авг. 1654 г. Во время занятія Вильны рускими войсками, по словамъ польскихъ историковъ, въ городѣ произошло страшное замѣшательство: погибло до 25000 жителей, а пожаръ превратилъ въ пепелъ лучшую часть города. Балинскій — starożytna polska T. III p. 168.

mała w tey kamienicy, y cerkiew od samey Moskiewszczyzny bez okien, bez drzwi y bez żadnego obwarowania pustkami stała, maiąc zwierzchu iakie kolwiek nakrycie. Mieysce swięte tak sprofanowane było, żę sąsiedzi nie tylko tam drwa składali, ale y wszelkie złożenie mieli, y iesć sobie w pósrzodku cerkwi gotowali, a czasem y z łożkami tam się wprowadzywali: co z niemałym ludzkim zgorszeniem było, a przećsię tuteysi starsi około restauratiey tey cerkwi nigdy pomyslić nie chcieli; aż przyszło do tego, że klasztor musiał takie zgorszenie donieść congregacyey, ktora w roku 1698 rozkazała, aby ta cerkiew koniecznie restaurowana była. W roku tedy 1700 zaczowszy pracować około tego swiętego dzieła, nim wierzch nowy z kopułą y krzyżem de novo zrobionym stanął, nim się belki obmurowały y ze srzodku nowym tynkiem y zasklepieniem, ołtarzem y nowym pomostem ta cerkiew przyozdobiła, y z gruzu ochędożona zostawszy, do zamknięcia przyszła, prewlekła się ta restauratia aż do roku 1702, która wzieła koniec po Bożym Ciele rzymskim, przed naszą Desiatuchą albo dziesiątym piątkiem po Wielkiey Nocy; y bylismy tak szczęsliwi, że za łaską Boską tegoż piątku pamiątkę S. Paraskewy celebruiąc, przy frequentiey niemało zacnych ludzi y przy kazaniu mianym, pierwszym solennym po Moskiewszczyznie nabożenstwem te mieysce s. uczcili y uvenerowali, nie bez osobliwego ludu pospolitego w tym że nabożenstwie ukontentowania. Kosztowała ta re-

не мало пострадала и эта каменица; со времени нашествія Москвы церковь стояла пустою, безъ оконъ, безъ дверей и безъ всякой ограды, кое какъ покрыта сверху. Это святое мѣсто было такъ запущено, что сосѣди складывали тамъ не только дрова, но и всякія вещи; посреди церкви варили себѣ пищу, а иногда забирались туда и съ кроватями. Несмотря на такую „мерзость запустѣнія на мѣстѣ святѣ" старшіе здѣшніе не хотѣли и думать о возобновленіи церкви [1]). Дошло до того, что монастырь принужденъ былъ наконецъ донести объ этомъ конгрегаціи, которая въ 1698 г. приказала, чтобы церковь непремѣнно была возобновлена. Принялись мы за исполненіе этого святаго дѣла въ 1700 г. Пока мы сдѣлали новую крышу съ новымъ куполомъ и крестомъ, пока вставили новыя балки и оштукатурили всѣ внутреннія стѣны, пока устроили алтарь и новый полъ и вывезли мусоръ, возобновленіе этой церкви затянулось до 1702 г. Кончились эти работы послѣ римскаго праздника Божьяго тѣла, предъ нашей Десятухой т. е. десятой пятницей послѣ Пасхи. Мы были такъ счастливы, что, по милости Божіей, въ туже пятницу, празднуя память св. Параскевіи, освятили эту церковь въ присутствіи многихъ знатныхъ особъ, и отслужили въ ней первое, послѣ московскаго нашествія, торжественное богослуженіе, къ великой радости всѣхъ присутствовашихъ при бого-

1) По мнѣнію автора, такая „мерзость запустѣнія" въ Пятницкой церкви, по небрежности настоятелей Св.-Троицкаго монастыря, продолжалась будтобы *только* со времени нашествія Москвы. Вѣроятнѣе всего, что это „запустѣніе" продолжалось со времени поступленія Пятницкой церкви во владѣніе Виленскихъ базыліанъ, т. е. съ 1611 г., хотя авторъ и говоритъ выше, что монастырь, вмѣстѣ съ другими сгорѣвшими зданіями, „починилъ" (reparował) и церковь. Авторъ „Лиѳоса" (1644 г.) митрополитъ Петръ Могила печатно обличалъ уніатовъ въ томъ, что на мѣстѣ церкви Св. Параскевы-Пятницы въ Вильнѣ они построили кабакъ, а строенія, принадлежащія этой церкви, воздвигнутыя православными для благотворительной цѣли, отдали подъ публичный домъ. Pódz do Wilna, a pytay się, kto teraz mieszka na placu, gdzie cerkiew założenia Parascewy Swiętey męczeniczki była? .. karczma y nierządny dom tam iest. Lithos abo kamień p. 366.

Обличенія эти никѣмъ и никогда не были опровергнуты.

stauratia iedno z drugim rachuiąc na tysiąc złotych. Wszakże klasztor nasz mało co więcey nad pułtrzecia sta zł. na tę restauratią kosztu swego spendował; bo oprocz tych, co z summy po xdzu Ianuarym Ohurcewiczu z Inflant odszukaney kilka set złot. tu łożonych, ieszcze się dotego y insi dobrodzieie przyłożyli, iako to: jeymsc pani Rossochacka, z domu Krystyna Ohurcewiczowna, złotych sto na ołtarz; wielebny ociec Izydor Ianowicz, zakona naszego starszy na ten czas Pustynski, zł. osmdziesiąt; jeymsc pani Tyminska, z domu także Katharzyna Ohurcewiczowna, na sprawienie obrazow cztyry talarow bitych; p. Andrzey Osipowicz, rayca wilenski, na ramy do okien złot. dwadziescie; a insi według przemożenia do miseczki braci posłanym po iałmużnie złotych kilkadziesiąt złożyli. Z Swiran też ieszcze dotego swoie tarcicy mieli. I tak na czesc y na chwałę Bogu wszechmogącemu dzieła zaczętego stanął koniec, zaco onemuż samemu niech będą tamże powinne oddawane dzięki.

служеніи. Стоило это возобновленіе церкви круглымъ счетомъ 1000 злотыхъ, но монастырь издержалъ на это изъ собственныхъ денегъ не болѣе 250 зл., потому что кромѣ нѣсколькихъ сотъ злотыхъ, употребленныхъ изъ суммы, взысканной съ о. Януарія Огурцевича изъ Лифляндіи, въ издержкахъ на возобновленіе этой церкви приняли участіе нѣкоторые благотворители, какъ напр. Россохацкая Кристина, изъ дома Огурцевичей пожертвовала сто злотыхъ на алтарь; Исидоръ Яновичъ, старшій въ то время Пустынскаго монастыря,—80 злотыхъ; Екатерина Тыминская, тоже изъ дома Огурцевичей,—на пріобрѣтеніе иконъ четыре талера; Андрей Осиповичъ, виленскій райца,—на рамы для оконъ 20 зл.; другіе же по мѣрѣ возможности дали по нѣсколько злотыхъ въ кошелекъ монахамъ, посланнымъ отъ монастыря для сбора пожертвованій. Кромѣ того мы имѣли еще изъ Свиранъ свои доски. Итакъ церковь эта возобновлена въ честь и славу всемогущему Богу, которому должны быть воздаваемы въ ней за это благодаренія.

Regestr spraw cerkwi y kamienicy Piatnickiey należących.

1. Przywiley Zygmunta III krola, ktorym na instantią s. p. xiędza Jozefa Wielamina Ruckiego, na ten czas archimandryty Wilenskiego, potwierdziwszy list s. p. x. Hipaciusza Pocieia metropolity na cerkiew Piatnicką y szpitalik z pogorzałemi tam domkami będącemi klasztorowi naszemu nadany, też samą cerkiew y kamienicę wiecznemi czasy nam podał w roku 1611. A to z respektu tego, żesmy po pożarze Wilna niemały koszt na restawratią tey cerkwi y kamienicy łożyć musieli. Ten przywiley koniecznie aktykować y confirmować by u terazniey:zego krola należało. (Aktyko-

Перечень дѣлъ относящихся къ Пятницкой церкви и къ каменицѣ при ней находящейся.

1. Привилей Сигизмунда III, которымъ онъ, подтвердивши, по представленію тогдашняго виленскаго архимандрита Іосифа Руцкаго, листъ, данный намъ митрополитомъ Ипатіемъ Поцѣемъ на Пятницкую церковь, на богодѣльню и сгорѣвшіе домики, отдалъ намъ въ 1611 г. туже церковъ и каменицу въ вѣчное владѣніе на томъ основаніи, что мы, послѣ пожара въ Вильнѣ, должны были издержать не мало денегъ на возобновленіе церкви этой и каменицы. Привилей этотъ непремѣнно нужно бы активовать и ходатай-

wano w trybunale Wilenskim anno 1702 octobra 28 dnia.)

2. Testament p. Daszkiewicza, w ktorym mianuię kamienicę swoią na placu oycow bazylianow cerkwi Piatnickiey y też kamienicę zapisał imci xdzu Woysznarowiczowi, kanclerzowi dioecezyey Wilenskiey w r. 1662, miesiąca marca 25. Aktykacya tego testamentu w grodzie Grodzienskim tegoż pomienionego roku apryla 3.

3. List zrzeczony od imci xdza Woysznarowicza, kanclerza dioecezyey Wilenskiey, o.o. bazylianom na kamienicę Piatnicką dany, ktorą miał sobie zapisaną od pana Daszkiewicza in anno 1664 juni 13.

4. Kopia listu dana od burmistrzow Woyciechowi Zdanowiczowi na budowanie kamienicy wedle cerkwi Piatnickiey, a czynsz kazano dawać do S. Troycy cerkwi. Anno 1594 juni 19.

5. Prawo na domek S. Piatnicy od Barbary Ihnatowey corce swey Ianowey Ambrozewiczowey. 1627.

6. List zeznania Iwana Parfienowicza względem przedania domku na placu cerkiewnym Piatnickim Woyciechowi Zdanowiczowi. Anno 1594 apryla 15.

7. Poiazd dworzanski bronienia cerkwi s. Jana y Piatnickiey, aby dworzanin j. k. mci do rosprawy prawney schyzmie nie podawał; iakoz obiedwie strony do krola na rozsądek odesłano. Anno 1633 juni 27, bronił cerkwi Piatnickiey klasztor, a cerkwi s. Iana ociec Rybinski prezbiter cedułą podaną.

8. Dekret trybunalski compositi judicii. Lwowicz swiaszczenik Piatnicki pozywał Tupiekę, mieszczanina Wilenskiego, o zabranie cerkwi Piatnickiey. Nie zgodzili się w sentencyach. Odesłali zadwor. An. 1609.

9. Zrzeczenie z domku na placu cerkiewnym Piatnickim będącego od xięży farskich s. Iana, xiędzu Alexemu Dubowiczowi y ca-

ствовать предъ нынѣшнимъ королемъ о его конфирмаціи. (Активованъ въ виленскомъ трибуналѣ 1702 г. окт. 28.)

2. Завѣщаніе Дашкевича, въ которомъ онъ каменицу свою, находящуюся на землѣ Пятницкой церкви, принадлежащей базиліанамъ, записалъ ксендзу Войшнаровичу, канцлеру виленской діэцезіи 1662 г. марта 23. Завѣщаніе это активовано въ Гродненскомъ судѣ въ 1662 г. апрѣля 3.

3. Листъ Войшнаровича, канцлера виленской діэцезіи, данный базиліанамъ на Пятницкую каменицу, полученную имъ по завѣщанію отъ Дашкевича. 1664 г. іюня 13.

4. Копія листа, даннаго бурмистрами Войцеху Здановичу на постройку каменицы при церкви Пятницкой. Чиншъ съ нея велѣно давать церкви св. Тройцы. 1594 г. іюня 19.

5. Запись на домикъ Св. Пятницы, данная Варварою Игнатовою дочери своей, женѣ Яна Амброзевича. 1627 г.

6. Свидѣтельство Ивана Парфеновича о продажѣ домика на церковномъ пятницкомъ плацу Войцеху Здановичу. 1594 г. апрѣля 15.

7. Поѣздчій листъ дворянина (королевскаго) о передачѣ православнымъ церквей Св. Іоанна и Св. Параскевіи. Передача эта была возбранена до судебнаго рѣшенія, такъ какъ обѣ стороны обратились къ суду королевскому. Передачу Пятницкой церкви боронилъ монастырь, а церкви Св. Іоанна—священникъ Рыбинскій письменнымъ заявленіемъ. 1633 г.

8. Декретъ смѣшаннаго трибунальнаго суда. Львовичъ, священникъ пятницкій, жаловался на Тупеку, виленскаго мѣщанина, о захватѣ Пятницкой церкви. Не сошлись во мнѣніяхъ и поэтому дѣло это отослано въ королевскій (задворный) судъ. 1609 г.

9. Уступка ксендзами фарнаго костела Св. Яна о. Алексѣю Дубовичу и всему на-

łemu klasztorowi czynsz z tey kamienicy przychodzący.

Kamienica Sapieżynska na wielkiey ulicy Zamkowey,

przed Rybnym targiem, od jasnie wielmożnego jego msci pana Bohdana Sapiehy kasztelana smolenskiego, y jey msci Polonij Timofieiewny, kniahini Druckiey Sokolinskiey Sapieżyney, małżonki jego msci, fundowana.

Iak się ta kamienica dawno dostała klasztorowi naszemu ex archiuo wiadomosci żadney niemamy; bo wlewek od bractwa tuteyszego na tę kamienicę nam służący, mogł iaki przygodnie zginąc. Iako zas s. p. imc pan Bohdan Sapieha kasztelan smolenski z małżonką swoią Polonią oną nadał y fundował bractwu cerkwi tuteyszey PrzNas. Troycy, pokazuie się z prawa fundacyinego na pargaminie z pięcią pieczęci zawiesistych napisanego, że iuż iest temu lat sto cztyrnascie; bo w roku 1588 bractwo Wilenskie podług nadanego sobie prawa possessorom tey kamienicy zostało. Ktory to jmc p. kasztelan smolenski, iako w bractwie tuteyszym zostaiący, z pobożnosci swoiey tym sposobem bractwu tę kamienicę nadał: żeby z dochodow oney co rok po szesc kop dochodziło kapłanom cerkwi soborowey Nas. Panny, także w szpitalach ubostwo opatrowano iałmużną, na spiewaki i sługi cerkiewne aby szła pewna pensya etc.; y inszemi pobożnymi uczynkami, aby sobie maiestat Boski błagali, iako to szerzey w tym że fundacyinym prawie opisano iest. Ażе ta, widze, przytrudna była do wypełnienia obligatia roznie roznym wysługowac się osobom, a dotego y pogorzałą przez wielki pożar Wilni trzeba było restawrować też kamienicę, woleli tedy te pobożne uczynki przemienic w inszą Boską chwałę, ażeby klasztor nasz partycypuiąc z tey kamienicy pożytkow, samże oną restawrował y brac-

шему монастырю домика на церковномъ пятницкомъ плацѣ и доходовъ съ него.

Каменица Сапѣжинская,

находящаяся на Большой Замковой улицѣ предъ Рыбнымъ базаромъ, пожертвованная Богданомъ Сапѣгою, каштеляномъ смоленскимъ, и женою его Полоніею Тимофеевною, княгинею Друцкою Соколинскою.

Какъ давно эта каменица досталась нашему монастырю объ этомъ въ архивѣ нѣтъ никакихъ извѣстій; потому что переказная запись братства здѣшняго (Св.-Троицкаго) на эту каменицу пропала. Но что Богданъ Сапѣга, каштелянъ смоленскій, съ женою своею Полоніею каменицу эту пожаловалъ Св.-Троицкому братству, это видно изъ фундушевой записи на перегаменѣ съ пятью привѣшенными печатями; изъ нея видно также, что 114 лѣтъ тому назадъ, (въ 1588 г.) Виленское братство, согласно этой записи, вступило во владѣніе этою каменицею. Этотъ то каштелянъ смоленскій, будучи членомъ братства, по набожности своей пожертвовалъ братству каменицу съ тѣмъ, чтобы изъ доходовъ съ нея ежегодно по 6 копъ давалось священникамъ соборной Пречистенской церкви, а также чтобы извѣстная часть доходовъ поступала на содержаніе бѣдныхъ въ богадѣльнѣ, на пѣвчихъ, на церковную прислугу и на другія благочестивыя дѣла, чтобы всѣ прославляли величіе Божіе. Это подробно изложено въ фундушевой записи. Такъ какъ весьма трудно было исполнять это обязательство въ отношеніи къ разнымъ лицамъ, принимая также во вниманіе и то, что послѣ бывшаго въ Вильнѣ большаго пожара каменицу эту нужно было возобновить, то рѣшено было эти благочестивыя дѣла замѣнить

twu tuteyszemu in vim tey kamienicy ofiarowaney był sposobnieyszy promowowac chwałę Boską y im zawsze duchownie służyc. Iakoż klasztor nasz curam animarum maiąc tu w tym miescie sobie polecone, i maiąc przywileiami krolow ichmsciow praecedentią nad bractwem utwierdzoną, zażywa tey kamienicy in vim gratitudinis, ktore wyswiadcza bractwu tuteyszemu, y ma oną od dawnych czasow w possessyey swoiey, czynsze y pożytki z niey przychodzące odbiera y na swoy pożytek obraca, ktorych po defalce uczynioney, ieszcze przed się y teraz na zł. 450 wynosi. Była ta kamienica z drugą po drugiey stronie na iednym że podworzu będącą w wielkiey ruinie y spustoszeniu od Moskwy, ale klasztor pusciwszy oną na lat osmnascie, pewnym kontraktem panu Szreyterowi, z fundámentu po obuch stronach drewniane budynki dolne y górne wystawił, staynie, browar, piwnice y sklepy reparował, y znowu tę kamienicę do pierwszey perfekcyey przywiodł. Ma taki przywiley i praerogatiwę ta kamienica, że iest wolna od jurysdyki mieyskiey maydeburskiey, y niemoze sąsiada tam mieszkaiącego sądzić, chyba grod; iest też wolna od stanowisk deputatow na trybunał przyiezdzaiących, y od wszelkich inszych publicznych ziazdow, iako ta, ktora nie pod maydeburskim, ale pod ziemskim prawem zostaię.

Prawo na kamienice.

Na tę kamienicę niegdys bracką, a teraz klasztorną, żadnych inszych dokumentow nie mamy, oprocz prawa na pargaminie ruskim pismem pisanego, pod datą roku 1588 od s. p. jasnie wielmożnego imci p. Bohdana Sapiehy,

другими, именно: чтобы монастырь нашъ, пользуясь доходами съ этой каменицы, возобновилъ ее на свой счетъ и чтобы помогалъ братству здѣшнему въ распространеніи славы Божіей и всегда духовно служилъ ему. Итакъ монастырь нашъ, на обязанности котораго лежитъ забота о спасеніи душъ въ этомъ городѣ, имѣя преимущество предъ братствомъ утвержденное королевскими привилеями, пользуется этою каменицею на правѣ благодарности, которую онъ оказываетъ братству. Владѣя ею съ давнихъ поръ, монастырь получаетъ и обращаетъ въ свою пользу чиншъ и доходы съ нея, которыхъ и теперь еще, не смотря на бывшее разореніе, она приноситъ до 450 злотыхъ. Каменица эта вмѣстѣ съ другою, бывшею на томъ же дворѣ, во время нашествія Москвы была разрушена и опустошена; но монастырь, отдавши ее по контракту въ аренду на 18 лѣтъ Шрейтеру, построилъ съ обѣихъ сторонъ на фундаментѣ деревянныя зданія, верхнія и нижнія, поправилъ конюшню, пивоварню съ виннымъ погребомъ и лавки, словомъ—привелъ эту каменицу въ прежнее состояніе. Каменица эта имѣетъ слѣдующія привиллегіи и прерогативы: она не подчинена юрисдикціи городской магдебургской, и жильцовъ ея можетъ судить только гродскій судъ; она свободна отъ постоя депутатовъ, пріѣзжающихъ на трибуналъ и на всякіе другіе общественные съѣзды, какъ подлежащая не магдебургскому, а земскому праву.

Право на эту каменицу.

На эту каменицу, прежде братскую, а теперь монастырскую, мы не имѣемъ другихъ документовъ кромѣ записи, писанной порусски на пергаменѣ, данной братству Виленскому въ 1588 г. Богданомъ Сапѣгою-

kasztelana smolenskiego, y samey jeymsc, bractwu Wilenskiemu nadanego. Przyczyna musi bydz nie insza tylko ta, albo podczas Moskiewszczyzny zgineły dawne prawa y nam wlewek na tę kamienicę od bractwa służący, albo od metropolitanskich spraw (gdy ztąd odbierano, a nie było żeby kto zdał porządnie) zostały zagarnione.

Inwentarz Sapieżynskiey kamienicy, w roku 1700 sporządzony.

Naprzod wszedszy na podworze, od wrot po lewey stronie przysionek na dole murowany, do ktorego wchodząc drzwi wpuł dwoiste na zawiasach y z zaszczepką w murze; w samym podwoiu proboiow dwa. W tym przysionku kuchenka murowana z kominem wywiedzonym. Z tego przysionku szyia do piwnicy, do niey drzwi się z wierzchu odmykaią na zawiasach; sama piwnica murowana z gradusami murowanemi. Postępuiąc z tego przysionku w lewo do kramu murowanego, w ktorym okno szklane o cztyrech kwaterach w ołow robione, z okiennicą żelazną z podworza y kratą nową przyrobioną. Drzwi do tego kramu iedne żelazne z zamkiem wnętrznym, drugie stolarskie z zamkiem tamże, oboie drzwi zawiasy maią całe. Samy kram murowany sklepisto, przestzennieyszy niż przedtym był, ktory sklep p. Ian Dawwa za consensem naszym de proprio restawrował, y wszędzie ankrami żelaznemi y zaszczepkami dla bespieczenstwa obwarował. Daley do tego kramu okiennice z ulicy żelazne z obwarowaniem wnętrznym: z zaszczepkami, krukami, zasowkami żelaznemi], ktore p. Dawwa dał de proprio zrobić. Insze w tym kramie szafy, stoły y inne porządki przez p. Dawwa sporządzone, y do niego należeć maią. Do tegoż zamykania kramu żelazo poprzeczne z ulicy z szrubstakiem dawno kosztem klasztornym

каштеляномъ смоленскимъ, и его женою. Причина этого заключается, по всей вѣроятности, въ томъ, что давнѣйшія документы и переказная запись, данная намъ братствомъ на эту каменицу, во время нашествія Москвы пропали, или же захвачены въ митрополичій архивъ, куда брали наши документы, но не заботились объ исправномъ возвращеніи ихъ.

Инвентарь каменицы Сапѣжинской, составленный въ 1700 г.

Вошедши во дворъ, по лѣвой сторонѣ отъ воротъ, находится небольшой флигелекъ снизу каменный, при входѣ въ который дверь до половины двойная, на петляхъ, съ задвижкою въ самой стѣнѣ и съ двумя пробоями въ боковомъ косякѣ. Въ этомъ флигелькѣ небольшая кухонная печь съ трубою. Подлѣ этого флигелька ходъ въ пивной погребъ; дверь на петляхъ, отворяется наружу; самый погребъ каменный, съ такою же лѣстницею. Подвигаясь дальше отъ этого флигелька, влѣво, находится каменная лавка, съ окномъ въ 4 стекла, обдѣланныя въ свинецъ, съ желѣзнымъ ставнемъ со двора и вновь придѣланною рѣшеткою. Дверь въ этой лавкѣ одна желѣзная съ внутреннимъ замкомъ, а другая съ такимъ же замкомъ деревянная, петли въ обѣихъ дверяхъ цѣлы. Самая лавка каменная со сводами, болѣе просторная чѣмъ была до этого времени; потому что Янъ Даввa, съ нашего согласія, отдѣлалъ ее заново на собственный счетъ и снабдилъ ее для безопасности желѣзными засовами и задвижками. Ставни въ этой лавкѣ отъ улицы желѣзные, съ такими же задвижками, крючками и засовами, сдѣланы Даввою на его счетъ; шкафы, столы и другія принадлежности въ этой лавкѣ сдѣланы также Даввою и принадлежатъ ему. Для запиранія лавки съ

sporządzone, do inwentarza p. Dawwa nie wpisane. Ztąd wychodząc drzwi do sieni przed izbą szynkowną drzewianą z zaszczepkami y proboiami. Z tegoz przysiąka iedne drzwi do szynkowney izby, a drugie na podworze, oboie z zawiasami y z zaszczepkami. W tey izbie piec stary zielony, y ława iedna, przy teyże izbie komora, do niey drzwi na zawiasach y z zaszczepkami, y z zamkiem starym. W tey komorze są dwa okna szklane z kwaterami, y piec stary zielony. Tuź staynia ze wrotami otworzystymi na zelezie z antabą zelazną do zamykania tych że wrot. Tamże komorka potrzebna, alias transet, ktorą wszyscy sąsiedzi chędożyc powinni spolnym kosztem całey kamienicy obudwoch stron. A maią koźdego roku składanki czynic, żeby smrodu w kamienicy nie było. Tamże na drugim pięntrze od ulicy zaczynaiąc, izba murowana nad samym kramem do ktorey wchodząc ganek z schodami y gradusami; w tey izbie okien trzy w ołow robione, przy ktorych okiennice z podworza na zawiasach, a same okna z kwaterami na zawiaskach odmykaiącymi się; piec zielony, ławy od ulicy y od podworza czerwono malowane, szafka zielona w murze z kratą drewnianą, druga przez p. sąsiada iego kosztem przybudowana. Drzwi do izby wchodząc stolarskiey roboty z zamkiem wnętrznym, z kluczem, klamką y z krukiem żelaznym. Lisztwy przy scianie od podworza iedne nasze, a drugie y trzecie sąsiedzkie. Z tey izby komora bokowa drewniana, do niey drżwi stolarskiey roboty z zamkiem wnętrznym, z kluczem, klamką y z krukiem żelaznym. Okna w tey komorze cztyry o czterech kwaterach w ołow robione. Okiennice z ulicy stolarskiey roboty, á z podworza prostey, na zawiasach z kruczkami. Wychodząc z izby kuchnia w sieniach murowana z kominem wywiedzionym, do niey drzwi na zawiasach z zamkiem wnętrznym y klamką do odmykania; okno w tey sieni z okiennicą.

улицы давно придѣлана монастыремъ желѣзная поперечная полоса съ винтомъ, не внесенная въ инвентарь Даввы. Далѣе отъ выхода изъ лавки дверь въ сѣни деревянной кабачной избы съ задвижками и пробоями; изъ сѣней этихъ одна дверь ведетъ въ кабачную избу, а другая на дворъ; та и другая на петляхъ, съ задвижками. Въ избѣ печь старая, зеленая (зеленаго изразца) и скамья одна. Рядомъ съ шинкомъ кладовая; дверь въ нее на петляхъ, съ задвижками и старымъ замкомъ, два окна стекляныя и старая зелено-изразцовая печа. Тутъ же неподалеку конюшня со створчатыми воротами на желѣзныхъ петляхъ, съ желѣзною полосою для запиранія ихъ. Здѣсь же отхожее мѣсто, которое жильцы обѣихъ каменицъ должны чистить на свой счетъ; чистка должна производиться ежегодно, чтобы въ каменицѣ не было зловонія. На второмъ этажѣ, отъ улицы, надъ самою лавкою, изба каменная, входъ въ которую черезъ крыльцо съ лѣстницею. Въ этой избѣ три окна, обдѣланныя въ свинецъ, со ставнями на петляхъ; окна съ отпирающимися форточками; печь зеленая, скамьи отъ улицы и отъ двора выкрашены краскою; шкапчикъ въ стѣнѣ съ деревяною рѣшеткою, другой такойже шкапчикъ сдѣланъ жильцомъ на его счетъ. Входая дверь въ избу деревяная съ внутреннимъ замкомъ и ключемъ, задвижкою и желѣзнымъ крюкомъ. Планки при стѣнѣ со двора—одна наша, а другая и третья жильцовъ; рядомъ съ избой деревянная кладовая; дверь въ ней деревянная съ внутреннимъ замкомъ, ключемъ, щеколдой и желѣзнымъ крюкомъ; въ этой кладовой 4 обдѣланныя въ свинецъ окна и въ каждомъ форточка. Ставни отъ улицы столярной работы, а со двора—простой, на петляхъ съ крючками. При выходѣ изъ избы въ сѣняхъ кухонная печь съ трубою; дверь въ ней на

Naprzeciwko izby murowaney izba drewniana; do niey wchodząc z sieni drzwi na zawiasach y z zamkiem wnętrznym, u ktorey okien dwa we cztyry kwatery, na zawiasach z okiennicami na żelezie; piec zielony. Z tey izby drzwiczki na zawiasach do komory; w tey komorze piec zielony, okno w ołow robione z dwoma kwaterami. Z komory zas do kuchenki drzwi na zawiasach z zaszczepką. Kuchenka sama murowana y z piecem dla pieczenia y z kominem wywiedzionym. W sieniach okno w ołow robione; z tey kuchenki gradusy drewniane na doł, na podworze; dach na tey kamienicy gontowy, niedawno pobiiany. Także studnia ze wszystkim, iako ma bydz, na kołowrocie o dwu wiadrach okowanych, do wolnego używania, na obu strony. Przy tey studni iest szopa, ktorey połowa p. Dawwowi do złożenia drew należy. Przytym kramka drewniana z kamienicy wychodząc przy samych wrotach po prawey stronie z okiennicami od ulicy, na żelezie y z drzwiami zamczystymi.

Te wszystkie opisane budynki, podług kontraktu od klasztoru danego, w zawiadywaniu p. Dawa, sąsiada naszego, zostaią a insze od teyże kamienicy odłączone y zawiedzione pani Koczarskiey, ktora tamże, na iednym podworzu, drugą połowicę kamienicy, do jurizdiki maydeburskiey nalezącey, trzyma od klasztoru, płacąc od niey czynsz należny.

Budynky odłączone od kamienicy Sapieżynskiey do drugiey strony podworza, do kamienicy pod jurizdyką mieską będącey.

Inwentarz teyże kamienicy Sapieżynskiey, mianowicie w tyle: budynkow, sklepow, piwnicy y kromu zawiedzionych pani Koczarskiey, od ktorych czynszu płaci po złotych 140.

петляхъ съ внутреннимъ замкомъ и щеколдой; въ сѣняхъ окно со ставнемъ. Насупротивъ каменной избы деревянная изба; дверь, ведущая въ нее изъ сѣней, на петляхъ, съ внутреннимъ замкомъ; въ ней два окна въ 4 стекла, со ставнями на желѣзныхъ петляхъ, и печь зеленая. Изъ избы небольшая дверь на петляхъ въ кладовую; въ ней печь зеленая, окно обдѣланное въ свинецъ, въ два стекла. Изъ кладовой небольшая на петляхъ съ запоркою дверь въ кухню каменную съ печью для печенья съ трубою. Въ сѣняхъ окно обдѣланное въ свинецъ. Отъ кухни деревянная лѣстница на дворъ; крыша на кухнѣ гонтовая, недавно сдѣланная. Колодезь со всѣми принадлежностями, съ воротомъ и съ двумя окованными ведрами для постояннаго употребленія. Подлѣ колодца сарай, половина котораго принадлежитъ Даввѣ, гдѣ онъ складываетъ дрова. При самыхъ воротахъ, по правой сторонѣ, небольшая деревянная лавочка со ставнями отъ улицы и съ запирающимися дверями. Всѣ описанныя постройки, по контракту съ монастыремъ, находятся въ завѣдываніи Даввы, нашего жильца; другія же зданія, отдѣленныя отъ этой каменицы, находятся въ завѣдываніи Качарской, которая на томъ же дворѣ держитъ отъ монастыря другую половину каменицы, подлежащую магдебургскому праву, платя за нее слѣдуемый чиншъ.

Зданія отдѣленныя отъ каменицы Сапѣжинской и причисленныя къ другой сторонѣ двора, къ каменицѣ, подлежащей городской юрисдикѣ.

Инвентарь тойже каменицы Сапѣжинской, задней ея стороны, именно: пивнаго погреба и зданій, находящихся въ завѣдываніи Качарской, за которыя она платитъ чиншу 140 зл.

Naprzod wchodząc na górę ganek z gradusami, do ktorych drzwiczki na zawiaskach z dwoma proboikami y z zaszczepką. Wchodząc do sieni drzwi dwoiste y na dwoich zawiasach odmykaiące się z wierchu y zespodu, z zaszczepką y proboiem. Z sieni wychodząc, po prawey stronie, do izby drzwi na zawiasach z klamką nakształt zamku zamczystą, z krukiem, zaszczepką y proboiem. W tey izbie okien dwie całych, w ołow robionych, z kwaterami na dwoie się odmykaiącemi, z prętami żelaznemi. Piec zielony nowy polewany, kominek do niecenia ognia. Po lewey stronie, wchodząc do sieni, naprzeciwku izba z oknem iednym w ołow robionym, z dwoma kwaterami nadwoie odmykaiącymi się. Drzwi na zawiasach z zaszczepką y z klamką. Piec zielony polewany cały; w sieniach kuchenka y piec pod nią dla pieczenia chleba. Tamże na górę wschody; do tego budynku ganek deskami opierzony z paręczem. Pod tymi budynkami sklepow dwa murowanych, przy ktorym dwoie drzwi, to iest, iedne przy iednym a drugie przy drugim sklepie na zawiasach, z zaszczepkami i proboiami. Wchodząc, po prawey stronie, do iednego sklepu okno w ołow oprawne z pięcią kwaterami. Pod tymi sklepami piwnica, do ktorey drzwi spodworza na zawiasie iedney z dwoma krukami, z proboiami w murze wmurowanymi. Wychodząc z kamienicy po prawey stronie kram w rzędzie drugi od wrot, drzwi do niego na zawiasach dwoch y krukach z zaszczepką, z proboiami y kołkiem sporym żelaznym. W samey kramie pomost z tarcic stary, naprawy potrzebuiący. Okno zwyczayne do kromu wielkie od ulicy na zawiasach y krukach, wewnątrz zaszczepek szesc z proboiami y zasowką sporą żelazną z należytymi proboiami posrzodku okienic do zamknienia onych. Szopa dla złożenia drew. Według ktorego inwentarza znowu pomienione budynki maią do possessycy klasz-

Поднимаясь вверхъ—крыльцо съ лѣстницею, съ дверью на петляхъ, съ двумя пробоями и защепой. При входѣ въ сѣни—створчатая дверь, каждое полотно на двухъ петляхъ, съ задвижками сверху и снизу и съ пробоемъ. При выходѣ изъ сѣней, по правой сторонѣ, дверь въ избу на петляхъ съ щеколдою на подобіе замка, съ крюкомъ, защепомъ и пробоемъ. Въ этой избѣ два створчатыя окна обдѣланныя въ свинецъ, съ желѣзными прутьями; печь новая зелено-изразцовая и каминъ. Насупротивъ, по лѣвой сторонѣ отъ входа въ сѣни, изба съ однимъ створчатымъ окномъ, обдѣланнымъ въ свинецъ, дверь на петляхъ съ защепомъ; печь зелено—изразцовая. Въ сѣняхъ кухонный очагъ и печь для печенія хлѣба; тутъ же и лѣстница на чердакъ. При этомъ зданіи крыльцо, обитое досками, съ перилами, а подъ этимъ зданіемъ двѣ каменныя лавки съ двумя дверями, т. е. одна дверь въ одной лавкѣ, а другая въ другой, на петляхъ, съ задвижками и пробоями. Въ одной изъ лавокъ, при входѣ съ правой стороны, окно, обдѣланное въ свинецъ, въ пять стеколъ. Подъ лавками этими пивной погребъ съ двумя крюками и съ пробоями въ стѣнѣ. Выходя изъ каменицы, по правой сторонѣ лавочка въ ряду вторая отъ воротъ; дверь въ нее на двухъ петляхъ, съ задвижкой, съ пробоями и съ хорошимъ желѣзнымъ кольцомъ. Въ лавкѣ полъ изъ досокъ старый, требуетъ починки. Окно въ лавкѣ, какъ обыкновенно съ улицы, большое, на петляхъ и крючкахъ а изнутри 6 задвижекъ съ пробоями и съ хорошею желѣзною засовкою Сарай для складыванія дровъ.

По этому инвентарю упомянутыя постройки должны быть опять возвращены въ цѣ-

torney przychodzic bez żadney desolatiey, w roku 1703 na dniu swiętego Michała Archanioła.

Panu Ianowi Dawwie, kupcowi wilenskiemu, puscił na lat 45 klasztor kamienicę Sapiezynską y Larkowską, aby ią restawrował y przez lat 45, to iest od roku 1700 aż do roku 1745 tylko po złotych sto płacił klasztorowi, a po wysciu lat ma ustąpić z kamienicy, lub czynsz należyty płacić.

Kamienica Larkowska,

w Rybnym koncu, położeniem z iedney strony od kamienicy szpitala rzymskiego, a z drugiey strony wedle kamienicy nazwaney Sapieżynskiey, iako w prawie pisze, cerkwi SS. Troycy należącey.

Ta kamienica przed laty dzieliła się na dwoie. Połowice p. Jan Tomkiewicz trzymał, ktory successiwe obiął po Semenie Czaplinskim, krewnym swoim. Druga zas połowica tey że kamienicy zostawała w possessyi p. Abrama Kuszelicza, po ktorego smierci na żonę y potomstwo iego spadła. W roku tedy 1633 marca 24 d. pierwiey klasztor od pana Jana Tomkiewicza połowicę kamienicy wiecznoscią nabył za summę kop 640, a potym za takąż summę kop 640 y drugą połowicę teyże kamienicy wiecznoscią nabylismy w roku 1635 od potomstwa nieboszczyka p. Abrama Kuszelicza y żony iego, iako o tym zapisy wieczyste w magistracie Wilenskim pod literą... na fastykule napisaną szerzey w sobie opiewaią. Ta kamienica pod maydeburskim iest prawem, niemaiąc żadney libertacyey, y dla tego od consistentiey deputatow trybunalskich y inszych publicznych ziazdow nie iest wolna, na co osobliwe górne mieszkanie wystawione iest, że gdy tam deputat stoi, sąsiedzi na dole mieszkaiący maią swoy osobliwy pokoy.

лости монастырю въ 1703 г. въ день Св. архангела Михаила.

Монастырь отдалъ въ аренду виленскому купцу Яну Даввѣ каменицу Сапѣжинскую и Ларковскую на 45 лѣтъ съ тѣмъ, чтобы въ продолженіи 45 лѣтъ, т. е. съ 1700 по 1745 г., платилъ только по 100 злотыхъ. По прошествіи же этого срока онъ долженъ возвратить каменицу монастырю или же платить за нее соотвѣтствующій чиншъ.

Каменица Лярковская,

находящаяся въ Рыбномъ концѣ, между римскою богадѣльнею съ одной стороны и Сапѣжинскимъ домомъ, принадлежащимъ Св.-Троицкой церкви, съ другой.

Домъ этотъ нѣкогда дѣлился на двѣ части; одной половиной владѣлъ Янъ Томкевичъ, получившій его по наслѣдству отъ Семена Чаплинскаго, другая принадлежала Аврааму Кушеличу, послѣ смерти котораго досталась женѣ его и дѣтямъ. Въ 1633 г. мар. 24 Виленскій монастырь за 640 копъ гр. пріобрѣлъ отъ Томкевича одну половину, а въ 1635 г. за такую же сумму онъ купилъ и другую половину у жены и дѣтей Кушелича. Подробнѣе объ этой покупкѣ говорится въ записяхъ вѣчистыхъ, которыя хранятся въ Виленскомъ магистратѣ. Домъ этотъ подлежитъ магдебургскому праву и не свободенъ отъ постоядепутатовъ трибунальныхъ и другихъ общественныхъ съѣздовъ, на что предназначается преимущественно верхній этажъ. Когда тамъ поселится депутатъ, жильцамъ дается помѣщеніе въ нижнемъ этажѣ.

Regestr spraw do tey kamienicy należących.

1. Prawo Jerzego Sawinskiego od Iwana Porożki na kamienicę w Rybnym koncu w roku 1604.

2. Kupia częsci domu w Rybnym koncu od p. Jana Tomkiewicza w roku 1633, ktory miał successywe na siebie spadły po Siemionie Czaplinskim.

3. Przedaża od Abramowey Kuszeliczowey y opiekunow domu w Rybnym koncu w roku 1635 monastyrowi Wilenskiemu.

4. Assecuratia od oo. bazylianow w maydeburku przyznana, że winni zostali kop 340 p. Bohdanowi Zakrzewskiemu, burmistrzowi wilenskiemu, iako opiekunowi potomstwa p. Kuszelicza, za kamienicę od nich nabytą. Dana w roku 1635.

5. Kwitacya od p. Abramowey Kuszeliney y od opiekunow, iż doszło zupełnie ich wszystko od monastyra w roku 1636, to iest: iż kop 340 winnego długu oddano.

Inwentarz kamienicy Larkowskiey, którą dostatecznie spisawszy, pani Koczarskiey na czynsz zawiedziono w roku 1700.

Naprzod wchodząc do kamienicy wrota na żelezie y fortka na żelezie, z żelazem wielkim do zamknienia wrot; tamże w murze żelazo wmurowane, albo proboy wielki. Przy tych wrotach komorka z tarcic, do niey drzwi na zawiasach z zaszczepką y proboiem, także z zamkiem wnętrznym. Wchodząc do kamienicy w sieniach drzwi na zawiasach z zaszczepką, klamką y proboiem w uszaku; z sieni po prawey stronie wchodząc do izby murowaney drzwi na zawiasach z kruczkiem, z klamką y z proboiem w uszaku. Okien dwie całych w ołow oprawnych, po cztyry w nich kwatery z zawiaskami, zakrętkami y kołkami. Piec zielony, żadney poprawy niepotrzebuiący. Ław

Документы къ этому дому относящіеся.

1. Запись данная Юрію Савинскому Иваномъ Порожкою на домъ въ Рыбномъ концѣ. 1604 г.

2. Продажная запись Томкевича на домъ въ Рыбномъ концѣ, доставшійся ему по наслѣдству отъ Чаплинскаго. 1633 г.

3. Продажа Абрамовою Кушеличевою и опекунами дома въ Рыбномъ концѣ Виленскому монастырю. 1635 г.

4. Заявленіе базыліанъ въ Виленской магдебургіи о томъ, что они задолжали 340 копъ Богдану Закревскому, виленскому бурмистру, какъ опекуну потомковъ Кушелича, отъ котораго въ 1635 г. монастырь пріобрѣлъ вышеупомянутый домъ.

5. Квитанціи Абрамовой Кушеличевой и опекуновъ въ уплатѣ монастыремъ 340 копъ долга въ 1636 г.

Инвентарь Лярковской каменицы, которая, по достаточномъ ея описаніи, отдана на чиншъ Кочарской въ 1700 г.

Входя въ домъ—ворота съ калитиой на желѣзныхъ петляхъ съ большимъ желѣзнымъ запоромъ и такимъ же пробоемъ въ стѣнѣ. Около воротъ небольшая лачужка изъ досокъ; въ нее ведетъ дверь со внутреннимъ замкомъ, задвижками и пробоями. Входя въ самый домъ—сѣни съ дверью на петляхъ, съ задвижками, скобками и пробоями въ косякѣ. Изъ сѣней направо—дверь съ тѣми же принадлежностями ведетъ въ комнату. Въ ней 2 окна, оба цѣлы, оправлены въ свинецъ, въ каждомъ по 4 стекла, на петляхъ съ крючками и кольцами; зеленая печь, не требующая никакой починки, 2 новыя скамьи, столъ но-

dwie nowych, ławeczek dwie około pieca; stoł nowy stolarskiey roboty. W teyże izbie szafek trzy w murze z policami bez drzwiczek. Z tey izby wchodząc do komory drzwi na zawiasach z zaszczepką, krukiem y proboiem; w teyże komorze okno od ulicy w ołow oprawne z zaszczepką, na zawiasach, nadwoie odmykaiące się. Z tey komory wchodząc do kromu drzwi na zawiasach y proboy przy nich; w teyże kromie drzwi dwoiste na żelezie, do nich proboiow z zaszczepkami dwanascie, tamże osobliwie zasowek żelaznych trzy; przepiernica do tey kromy z komory tarcicami. Z kromu wychodząc na podworze drzwiczki na zawiasach, sama krama sklepista murowana. Do szynkowney izby naprzeciwko wchodząc drzwi na zawiasach z zaszczepką, klamką, antabą y proboiami; w teyże izbie okien dwie, po cztyry kwatery maiących, z zawiaskami, zakrętkami i kołkami. Piec zielony dobry, ław dwie, iedna wzdłuż izby wielka, druga mnieysza, stoł długi. Z tey izby wchodząc do komory drzwi na zawiasach z zamkiem wnętrznym, z zaszczepką y proboiem; okno iedno z kwaterami czterma na zawiaskach bez zaszczepek y kruczkow; przy tym oknie ława na murze przyrobiona, szafa z dwiema policzkami. (Ta komora teraz z fundamentu nowo wystawiona, ktorą poratowany budynek wierzchni, bo się mało nie obalił, iż komora stara z fundamentu walic się poczeła była). We srzodku tych izb w sieni kuchnia murowana, do niey drzwi na zawiasach z zamkiem wnętrznym. Piec murowany do pieczenia chleba; przepierzenie do tey kuchni tarcicami malowanemi. Wchodząc na górę tych budynkow wschody de novo robione z gradusami trzema. Do sieni wchodząc z ganku drzwi na zawiasach z zaszczepką y proboiem. Wchodząc zas do izby murowaney, od ulicy drzwi na zawiasach z zaszczepką wnętrzną y zewnątrz Tamże piec restaurowany; okien cztyry wielkich, po cztyry maiące

вый столярной работы и 2 скамейки около печи; въ стѣнѣ 2 шкафчика съ полками, безъ дверецъ. Отсюда дверь со всѣми принадлежностями въ другую комнату, въ которой створчатое со всѣми принадлежностями окно выходитъ на улицу. Отсюда можно пройти въ лавку чрезъ дверь на желѣзныхъ петляхъ съ пробоемъ; въ той же лавкѣ другія створчатыя двери съ 12 пробоями, наметками и 3 желѣзными задвижками. Къ лавкѣ придѣлана небольшая пристройка изъ досокъ, изъ лавки выходъ на дворъ; лавка— каменная со сводами внутри. Насупротивъ питейная изба съ дверью на петляхъ, съ задвижками, запоркою, желѣзною полосою и пробоями. Въ комнатѣ 2 окна, по 4 стекла въ каждомъ; печь зеленая прочная; 2 скамьи, одна большая, стоящая вдоль комнаты, другая меньшая; предъ ними— длинный столъ. Изъ избы въ сосѣднюю комнату дверь со внутреннимъ замкомъ, задвижками и пробоями, окно одно безъ защепокъ и крючковъ; подлѣ него къ стѣнѣ придѣлана скамья и шкафъ съ 2 полками. Комната эта теперь вновь отстроена, чѣмъ предохранено отъ разрушенія верхнее строеніе, потому что комната эта по ветхости своей едва не развалилась до основанія. Между этими избами въ сѣняхъ устроена кухня;въ ней дверь со внутреннимъ замкомъ, каменная печь для печенія хлѣба и перегородка изъ покрашеныхъ досокъ. Въ верхній этажъ ведетъ новая лѣстница съ 4 ступенями. Входя съ крыльца въ сѣни дверь на петляхъ, съ защепами и пробоями. Входя въ каменную избу съ улицы—дверь на петляхъ съ защепами внутренними и внѣшними; здѣсь вновь переложенная печь, 4 большія окна съ петлями и крючками вновь придѣланными. Противъ этой избы—деревянныя постройки. Въ первой избѣ—дверь на

kwatery, z zaszczepkami y kruczkami de novo zrobione. Naprzeciwko tey izby wchodząc do budynkow drewnianych, drzwi do izby na zawiasach z zaszczepką y z wnętrznym zamkiem de novo przyrobionym. Okien dwie w ołow oprawnych, po cztyry kwatery maiących, z zawiaskami y kruczkami; piec zielony dobry. Wchodząc do komory z izby, drzwi na zawiasach z zaszczepką y proboiem zewnątrz; zaszczepka y zamek de novo przyrobiony; okno iedno z kwaterami czterma, z zawiaskami y kruczkami. Na górę idąc wschodki, drzwi na zawiasach z zaszczepką y proboiem. Pod tymi budynkami dwie piwnice murowane, iedna zaraz od wrot, drzwi do nicy dwoiste stare na zawiasach, z zaszczepką, z proboiem y z żelazem wielkim do zamykania tey piwnicy. Tamże okno z kratą żelazną. Do drugiey piwnicy, ku studni idąc, drzwi dwoiste z zaszczepką y trzema zawiaskami; okno y krata żelazna. Za tymi budynkami komora dla schowania sprzętu gospodarskiego; drzwi do niey na zawiasach z zaszczepką y proboiem. Za komorką staynia, do niey wrota na zawiasach de novo przyrobionych; skobiel z proboiami do zamknienia stayni. Do teyże stayni w tyle drzwi na zawiasach z zaszczepką y proboiami de novo przyrobione; za staynią wchodząc do browaru drzwi na zawiasach z zaszczepką y proboiem. Jest w nim komin porządny murowany. Szopa stara gontami nakryta, pod którą studnia; wiader dwie starych okowanych, z kołem okowanym starym. Nad tymi pomienionemi budynkami dachy stare. Według tego inwentarza my wyżmianowani contrahenci kamienicę ww. oo. bazylianow do possessyey naszey odebrawszy, mamy oną z ym wszystkim ustąpić tymże ichmsciom bez żadney desolatiey na terminie w tym contrakcie wyrażonym. Imieniem matki moiey podpisuię się: Theodosius Kaczarski.

петляхъ, съ защепами и съ внутреннимъ замкомъ, недавно придѣланнымъ; два окна оправленныя въ свинецъ, въ 4 стекла, съ петлями и крючками; печь зеленая, прочная.

Верхній этажъ соединяется съ нижнимъ лѣсенкою съ дверью на петляхъ, съ защепами и пробоемъ. Подъ этими постройками помѣщаются 2 винные погреба, оба каменные; одинъ старый, около воротъ, со створчатою старою дверью съ защепомъ, пробоемъ и желѣзною толстою полосою для запиранія; въ немъ одно окно съ желѣзной рѣшеткой. Другой погребъ около колодца; въ немъ створчатая дверь съ защепами и тремя петлями; 1 окно съ желѣзною рѣшеткой. Позади этихъ зданій складъ для храненія хозяйственныхъ принадлежностей; за нимъ— конюшня съ воротами на петляхъ, недавно придѣланныхъ, задвижка и пробой для запиранія; въ этой же конюшнѣ, съ противоположной стороны, другая дверь. За конюшней—пивоварня съ дверью на петляхъ съ защепами и пробоемъ, и навѣсъ, крытый гонтомъ; подъ нимъ клодецъ съ 2 окованными ведрами. На всѣхъ этихъ постройкахъ крыша старая.

Получивъ по этому инвентарю отъ базиліанъ весь этотъ домъ въ аренду, мы обязуемся отдать его базыліанамъ въ назначенный въ контрактѣ срокъ.

За мать мою подписуюсь: Θеодосій Качарскій.

Kamienica Sataniczowska

na Inbarach, położeniem z iedney strony domu p. Jakuba Sienkiewicza, a z drugiey strony wedle domu abo kamienicy panien zakonnych monastyra Troieckiego.

Naprzod tey kamienicy pewney częsci został klasztor possessorem po w. o. Hrehorym Michayłowiczu, władyce Pinskim, ktory z pobożnosci swoiey, zchodząc z tego swiata, legował część swoią w kamienicy Sataniczowskiey monastyrowi tuteyszemu, na co acz dokumentu in archivo niemasz, ale się ta legacya z extraktu z maydeburku Wilenskiego pod datą 1634 wydanego pokazuie. Bo gdy oycowie nasi uprasząli panow magistratowych o wydział sobie częsci w tey kamienicy należącey, na ten czas nakazawszy drugich uczęstnikow do wydziału przypozwać, naznaczył, iako duchownym osobom, częsc sobie wprzody przed swieckiemi obierać gdzie się będzie podobało. I tak ten dokument pokazuie, że w tey kamienicy była częsc należąca w. o. władyce Pinskiemu, po ktorym my musielismy wnisc w possessyą, ponieważ potrzebowalismy wydziału y magistrat nietylko nie negował temu, ale y owszem wprzody przed drugiemi swieckiemi częsc nam naznaczył obierać w tey kamienicy. Co do drugich uczęsnikow do tey że kamienicy należących, iż, iako się z spraw pokazuie, ieden był p. Stephan Krasowski, drugi p. Tomasz Brażyć, tylko względem starszenstwa małżenskiego, à małżonka iego p. Hanna Isakowna Kuncewiczowna, iako aktorka: ci tedy possessorowie obiedwie swoie częsci przedali wiecznością p. Siemionowi Salcewiczowi, a p. Salcewicz te obiedwie częsci zaiedno złączywszy, iedną częsc w roku 1634, a drugą w roku 1635 klasztorowi naszemu za kop siedm set dwadziescie przedał. Ta kamienica w samym iest rynku na Imbarach y także nie wolna od

Каменица Сатаничевская,

на Имбарахъ, между домомъ Якова Сенкевича съ одной стороны и домомъ Св.-Троицкихъ базыліанокъ.

Часть этого дома принадлежала Пинскому владыкѣ Григорію Михайловичу, который, по благочестію своему, умирая завѣщалъ эту часть Виленскому монастырю; и хотя въ архивѣ нѣтъ на то документа, но несомнѣнность этого пожертвованія доказывается выписью изъ книгъ Виленской магдебургіи, 1634 г. Потому что когда отцы наши обратились къ Виленскому магистрату, прося о выдѣленіи слѣдуемой имъ части этого дома, магистратъ, приказавъ созвать и другихъ соучастниковъ раздѣла, предоставилъ монахамъ, какъ имѣющимъ преимущество предъ мірскими людьми, первымъ выбрать любую часть. Изъ этого документа видно, что часть этого дома дѣйствительно принадлежала Пинскому владыкѣ, а послѣ него мы должны были владѣть ею; потому что, когда мы потребовали раздѣла, магистратъ не только не отрицалъ нашихъ правъ на раздѣлъ, но и предоставилъ намъ первымъ преимущественно предъ свѣтскими выбрать себѣ часть. Въ числѣ другихъ участниковъ дѣлежа были, какъ видно изъ документовъ: Стефанъ Красовскій и Ѳома Бражицъ,—послѣдній по праву супружескаго старшинства,—а жена его Анна Исааковна Концевичевна, какъ законная претендентка. И тотъ и другой продали свои части Семену Сальцевичу, а онъ продалъ ихъ Виленскому монастырю, одну въ 1634 г., а другую въ 1635 г. за 720 копъ. Домъ этотъ находится на Имбарахъ въ самомъ рынкѣ, не свободенъ отъ постоя депутатовъ, ибо подлежитъ городской юрисдикѣ. Въ немъ

deputata, bo pod jurizdiką mieską zostaie. Ma kram dwie pod sobą porządnych y trzeci sklepik, w ktorym żelazny krom założony.

Regestr spraw do tey kamienicy należących.

1. Dokument na pierwszą częsc w kamienicy Sataniczowskiey, ktora na monastyr przyszła po nieboszczyku s. p. oycu Hryhorym władyce Pinskim w roku 1634.

2. Venditio sortis domus pro dno Krassowski od p. Michalczewskiego w r. 1634.

3. Przedaża pani Brażyczyney panu Semionowi Salcewiczowi częsci kamienicy Sataniczowskiey w r. 1634.

4. Przedaża częsci iedney w kamienicy Sataniczowskiey od p. Siemiona Salcewicza w r. 1634, ktorą częsc kupił p. Salcewicz od p. Krassowskiego.

5. Przedaża od p. Salcewicza częsci, ktorą kupił od p. Brażyczyney, monastyrowi w kamienicy Sataniczowskiey anno 1635.

6. Dekret mieski miedzy panem Fiedorem Hryhoriewiczem Kuszeliczem, opiekunem potomstwa p. Abrahania Kuszelicza, a między Andrzeiem Mularzem, w kamienicy Sataniczowskiey mieszkaiącym, o niepłacenie z niey czynszu w r. 1635, ktory excuzował się, że oo. bazylianom wydał y wypłacił.

Inwentarz kamienicy Sataniczowskiey na Imbarach będącey.

Naprzod wchodząc do kamienicy wrota z fortą na żelezie z zaszczepką y z zawiesami zamczyste. Idąc na górę na drugim piętrze izba z komorą od ulicy Wielkiey, w ktorey okien w ołow oprawnych trzy, z kwaterami, z zawiaskami y z zakrętkami żelaznymi, tudziesz z pręcikami y z okiennicami z ulicy na zawiasach zamczystemi. Piec zielony cały z prętami żelaznymi, tamże ław cztyry, stoł eden; drzwi wchodząc do tey izby na za-

2 лавки и небольшой погребокъ, въ которомъ помѣщена желѣзная лавка.

Документы относящіеся къ этому дому.

1. Документъ на первую часть дома Сатаничевскаго, доставшуюся Виленскому монастырю послѣ смерти о. Григорія, пинскаго владыки въ 1634 г.

2. Продажа дома Михалчевскимъ Красовскому въ 1634 г.

3. Продажа части дома Сальцевичу женою Бражица 1634 г.

4. Продажа Салвцевичемъ другой части дома, купленной имъ у Красовскаго 1634 г.

5. Продажа Сальчевичемъ Виленскому монастырю части дома, купленной имъ у жены Бражица. 1635 г.

6. Городской декретъ по дѣлу между Θеодоромъ Григорьевичемъ Кушеличемъ, опекуномъ дѣтей Абрама Кушелича, и жильцомъ Сатаничевскаго дома Андреемъ Муляромъ. о не уплатѣ послѣднимъ въ 1635 г. чинша за домъ. Муляръ извинялся тѣмъ, что онъ уплатилъ чиншъ базыліанамъ.

Инвентарь Сатаничевскаго дома на Имбарахъ.

Въ домъ ведутъ ворота съ калиткой на желѣзѣ, съ задвижками, на петляхъ. На второмъ этажѣ изба съ чуланомъ отъ Большой улицы; въ ней три окна оправленныя въ свинецъ, на петляхъ, съ крючками желѣзными и ставнями извѣ; зеленая печь съ желѣзными прутами, 4 скамьи и 1 столъ. Входя въ избу—дверь на петляхъ съ защепами по обѣ стороны, другая дверь въ чуланъ, на петляхъ, безъ защеповъ. Изъ чулана

wiasach z zaszczepkami po obiedwu stronach; drugie drzwi do komory także na zawiasach bez zaszczepki. Z tey komory do sklepiku, abo schowania gospodarskiego wchodząc, wtyle drzwi na zawiasach z oknem, do ktorego krata iest żelazna; z sklepiku zas do sieni drzwi całe z dwoma klamkami y z proboiem wmurowanym. W sieniach kuchenka, a pod spodem piec murowana dla pieczenia chleba, z kominem wywiedzionym. Tam że w sieni do ganku drzwiczki z zawiasami y z zaszczepką, nad ktoremi w górze szesc balasikow miasto okna. Ganek ze wszystkim cały ze wschodami. Naprzeciwko teyże izby drugie mieszkanie wtyle, z dwoma piątrami, na góre do ktorego wchodząc do pierwszey izby wyższey drzwi na zawiasach bez zaszczepki; piec zielony z prętami żelaznymi; okien dwie z kwaterami w ołow robione, z zakrętkami y prętami. Police są w murze, ław trzy z lisztwami; w sieniach komin wywiedziony z kuchenką. Z tych sieni na wschody idąc drzwi na zawiasach z zaszczepką y proboiem. Na ganku mieysce potrzebne z zaszczepką y zewnątrz z kruczkiem do zamykania się. Nad tą izbą druga izba na górze na trzecim piętrze; w niey okien dwie w ołow robionych, z piecem zielonym y z prętami żelaznymi, drzwi na zawiasach z klamką y proboiem; w sieniach kuchenka z kominem wywiedzionym, maiący pręt żelazny dla mocnosci, na ktorym się wspiera. Drzwi z sieni na ganek bez klamki; z tego ganku wschody na góre całe, kędy iest nad izbą od ulicy zamczyste schowanie; do niego drzwi na zawiasach z zaszczepką y proboiem. Budynki na dole: izba naprzeciwko wrot; do niey wchodząc drzwi na zawiasach wewnątrz z klamką y z kruczkiem, a z podworza z zaszczepką y proboiem. Piec zielony, okien dwie w ołow robione na zawiasach z kwaterami. Szafa w murze stolarskiey roboty z zawiasami y z zamkiem wnętrznym. W tey że

входъ въ погребокъ или кладовую, въ которой 1 окно съ рѣшеткой. Отсюда дверь въ сѣни, гдѣ устроена кухонная печь, а подъ нею—печь для печенія хлѣба. Изъ сѣней дверь на крыльцо, на петляхъ и съ защепами; вверху надъ нею, вмѣсто стеколъ, деревянная рѣшетка. Насупротивъ этой избы, сзади другое жилье въ два этажа. Поднимаясь вверхъ, входя въ первую избу—дверь на петляхъ, безъ защеповъ, печь зеленая съ желѣзными прутьями, два окна оправленныя въ свинецъ, полки въ стѣнѣ и 3 скамьи. Въ сѣняхъ очагъ и небольшая кухонная печь. Изъ сѣней идя на лѣстницу—дверь на петляхъ, съ защепами и пробоемъ. На крыльцѣ—отхожее мѣсто съ защепами и крючкомъ изнутри для запиранія. Надъ этой избой въ 3-мъ этажѣ другое помѣщеніе; въ немъ два окна, печь зеленая съ желѣзными прутьями, дверь на петляхъ, съ запоромъ и пробоемъ; въ сѣняхъ кухонная печь и очагъ съ желѣзнымъ прутомъ для крѣпости. Изъ сѣней дверь на крыльцо, съ крыльца лѣстница на чердакъ, гдѣ устроена кладовая отъ улицы съ дверью на петляхъ, съ защепами и пробоями. Нижнія постройки: изба противъ воротъ; въ ней дверь съ внутренними и внѣшними запорами; зеленая печь, 2 окна, шкафъ въ стѣнѣ столярной работы, съ внутреннимъ замкомъ, и 3 скамьи. Тамъ же—пивоварня, въ которую ведетъ створчатая дверь, и пивной погребъ противъ большихъ воротъ; въ немъ дверь на петляхъ и три крюка для запиранія деревяннымъ коломъ; подъ крыльцомъ—каменный погребокъ; въ лавкахъ двери со всѣми принадлежностями.

---

izbie ław trzy, iedna z lisztwą a dwie prostych. Tamże browar; do niego drzwi otworzyste na zawiasach, trzy kruki z zawiasami, a czwartego kruka niemasz, y zawiasy; z za-

szczepką, z dwoma proboiami. Do piwnicy naprzeciwko wrot wielkich drzwi na zawiasach y krukach żelaznych do zamknienia kłodką; w boku od wrot pod gankiem sklepik murowany, na zawiasach y krukach drzwi do niego z dwoma proboiami y z zaszczepką. Item do piwnice drzwi dwoiste na trzech krukach y zawiasach z dwoma proboiami y z zaszczepką. Do kromow drzwi ze wszystkim opatrzone mocnie y warownie.

Kramy pod tą kamienicą.

Kramow pod tą kamienicą dwa porządnych z drzwiami z ulicy żelaznemi potężnie obwarowanemi. Płaci z tych kromow imc p. Andrzey Ohurcewicz, burmistrz wilen., rocznego czynszu po złot. 250. Co się dzieie z niemałą szkodą klasztorną, bo od takich że kramow płacą drudzy od iednego krama po złot. 200, a insi, iako powiadaią, ieszcze i droższą ceną naymuią. Respekt do tych czas był dla legacyey przez rodzica imci klasztorowi uczynioney, żesmy oney nie pewni były y długo tylko na expectatiwie y na łasce zostawali, przeto do dosycuczynienia oney condescentowac musielismy; ale teraz wolno by ynaczey z ichmci postąpić y o czynsz większy umowić się. Tam że, przy tych kromach, sklepik, w ktorym żelazny krom założony, z ktorego p. Juchnowicz płaci talarow bitych dziesięc, ale y ten z krzywdą trzyma ten sklepik, bo powinien by ieżeli nie złot. sto, tedy przynamniey zł. 30 czynszu płacić. Co przyszłym przełożonym należeć będzie o tym przeyrzeć się.

Лавки въ этой каменицѣ.

Въ домѣ этомъ 2 лавки съ желѣзными дверьми, выходящими на улицу. Виленскій бурмистръ Андрей Огурцевичъ назначилъ ежегоднаго чинша за эти лави въ пользу монастыря 250 злотыхъ, что для монастыря, разумѣется, невыгодно; потому что за другія (такія же) лавки обыкновенно платятъ по 200 зл. за каждую, а иногда и больше. Уступка эта дѣлалась до сихъ поръ изъ уваженія къ дару въ пользу монастыря родителя его милости, и еще потому, что мы долго не были увѣрены, что этотъ даръ поступитъ въ полное наше распоряженіе; теперь же, когда мы не находимся въ ожидательномъ положеніи, можемъ и иначе поступить съ его милостью и условиться съ нимъ о наложеніи большаго чинша. Тамъ же, при этихъ лавкахъ—погребокъ, въ которомъ помѣщается теперь желѣзная лавка. Владѣлецъ послѣдней Юхновичъ платитъ только 10 талеровъ,—плата весьма незначительная, между тѣмъ какъ онъ долженъ бы былъ платить если не по 100 злотыхъ, то по меньшей мѣрѣ по 80.

Kamienica Cyrkowska,

podle Ostrey Bramy.

Ta kamienica niegdys była ab antiquo p. Jerzego Cyrkowskiego, y dla tego nazywa się Cyrkowska. Ktorey to kamienicy po Cyrkowskim będąc dzierżącym p. Siemien Czaplinski, zchodzi z tego swiata w r. 1630 y zapisuie na niey testamentem pewną summę klasztorowi naszemu, takim sposobem: aby ta summa

Каменица Цырковская,

около Острыхъ воротъ.

Домъ этотъ издана принадлежалъ Юрію Цырковскому, отъ котораго и получилъ свое названіе. Послѣ Цырковскаго владѣтелемъ дома былъ Семенъ Чаплинскій; послѣдній, умирая въ 1630 г. завѣщалъ Виленскому (Св.-Троицкому) монастырю на этой каменицѣ извѣстную сумму, съ тѣмъ чтобы она

zawsze nieporuszenie na tey kamienicy zostawała, a oycowie tylko do czynszu zapisanego należeli, odbieraiąc sobie co rok po kop czterdziestu. Podług ktorey legatiey tęż kamienicę w roku 1631 urząd mieski w intromissią klasztorowi naszemu podał. Po ktorym podaniu wszczyna się zaraz transakcya o też kamienicę potomstwa p. Jakuba Linowskiego, toiest corek trzech: Halszki, Maryanny y Anastazyey, ktorych opiekunem będąc pomieniony Cyrkowski, respektem straconey onych ruchomosci zapisał temuż potomstwu na kamienicy swoiey kop pięc set. Ażeby ta summa potomstwu nie gineła, bierze one w protekcyą swoią imc p. Koreywo, sędzia ziemski oszmianski, y będąc przydany od magistratu za opiekuna z drugim mieszczaninem wilenskim, pozywaią i mieniem tych sierot z kamienicy nazwaney Cyrkowskiey possessorow abo sukcessorow p. Jerzego Cyrkowskirgo, aby się o opiekę dzieci Jakuba Linowskiego sprawili, mieniąc przy tym do tey kamienicy względem opieki Cyrkowskiego y insze pretensye. W r. tedy 1631, augusta iedynastego dnia, była oczewista rosprawa między pomienionemi przydanemi opiekunami a pozwanemi p. Bohdanem Zakrzewskim, raycą wilenskim, p. Abramem Kuszeliczem, y uznano, aby o kop pięc set ci pomienieni pozwani opiekunom dzieci nieboszczyka Linowskiego odpowiadali, insze pretensye do tey kamienicy na strone uchiliwszy. Idą zatym za mąż corki pomienionego Linowskiego, to iest: Maryanna za p. Andrzeia Baiewskiego, druga, Halszka, za nieiakiegos Jana, a trzecia, Anastazya, za p. Szostakowskiego. A że iuż klasztor podług legacyey Semiena Czaplinskiego był possessorem został pomienioney kamienicy Cyrkowskiego, zaczym sukcessorki podług dekretu zaszłego magdeburskiego nie u kogo inszego, tylko u nas y summy sobie należącey upominać się poczeli. Zpłacaią tedy oycowie nasi, oddawszy każdey corce Linow-

только числилась на этомъ домѣ, а монахамъ выдавалось по 40 копъ грошей ежегоднаго чинша. Въ слѣдующемъ же 1631 г., на основаніи этого завѣщанія, Городское Управленіе передало этотъ домъ во владѣніе монастырю. По вводѣ во владѣніе начинають тяжбу изъ за этого дома три дочери Якова Линовскаго: Гальшка, Маріанна и Анастасія, опекуномъ которыхъ былъ упомянутый Цырковскій. Въ вознагражденіе за утраченное ими (дочерями) движимое имущество, онъ записалъ имъ на своей каменицѣ 500 копъ; а чтобы эти деньги не пропали, беретъ ихъ подъ свое покровительство ошмянскій земскій судья Корейво. Послѣдній, будучи назначенъ отъ Виленскаго магистрата опекуномъ вмѣстѣ съ другимъ виленскимъ мѣщаниномъ, потребовалъ отъ имени всѣхъ сестеръ, чтобы владѣльцы или наслѣдники дома Юрія Цырковскаго учредили опеку надъ дѣтьми Якова Линовскаго, заявивши при этомъ и другія претензіи къ этой каменицѣ. 11 августа 1631 г. произошло личное объясненіе между вышеупомянутыми назначенными (отъ правительства) опекунами и позванными: Богданомъ Закревскимъ, виленскимъ райцемъ, и Абрамомъ Кушеличемъ. Рѣшено было, чтобы позванные дали объясненіе опекунамъ дѣтей покойнаго Линовскаго относительно 500 копъ гр.; другія же претензіи къ этому дому отклонены.. Между тѣмъ вышли замужъ всѣ три дочери: Маріанна за Андрея Баевскаго, Гальшка — за какого-то Ивана, а Анастасія за Шостаковскаго. Такъ какъ монастырь, по завѣщанію Чаплинскаго, остался владѣльцемъ дома Цырковскаго, то поэтому каждая изъ наслѣдницъ, на основаніи декрета магдебургскаго суда, обратилась къ монастырю съ требованіемъ уплаты слѣдуемой каждой изъ нихъ суммы денегъ. Монастырь отдалъ

skiego, co na częsc ktorey należało, y otrzymawszy zrzeczenie, osobliwie uspokoili żonę p. Krasowskiego y matkę iego, ktorzy do tey że kamienicy pewny przystęp mieli, dawszy onym kop dwiescie, a potomstwu p. Linowskiego kop 500. I tak zostaiemy tey kamienicy wieczystemi possessorami, nie tylko za testamentem nieboszczyka s. p. Semena Czaplinskiego, ale, y za spłaceniem żony y matki p. Krasowskiego, iako o tym kto zachce w sprawach y dokumentach niżey położonych szperac, szerzey sobie wyczyta, do ktorych czytelnika odsyłam. Dokładaiąc to, że y ta kamienica do jurizdiki mieyskiey należy y tak że nie iest wolna od consistentiey deputatow.

Regestr spraw do tey kamienicy należących.

1. Intromissya, abo podanie kamienicy Cyrkowskiego przy Ostrey Bramie przez urząd mieski klasztorowi w roku 1631, maia 7, w pewney summie legowaney przez p. Semena Czaplinskiego, ktorey podług testamentu nieboszczykowskiego niepowinni byli odbierać oycowie nasi z tey kamienicy, ale żeby zawsze prowizyey po kop 40 klasztorowi dochodziło. Samego testamentu in archivo nie zostałem, gdzies przygodnie abo podczas inkursiy nieprzyiacielskich zginął; wszakże ten testament wyrażony iest w pomienioney intromissyey, za ktorą do possessyi przyszlismy tey kamienicy.

2. Dekret mieski w sprawie corek Linowskiego o kop 500, o ktorę pozywano p. Krasinskiego y p. Kuszelicza z kamienicy Cyrkowskiey, anno 1631.

3. Zrzeczenie od p. Andrzeia Baiewskiego y żony iego Maryanny Linowskiey, samey aktorki, w roku 1637, z kamienicy Cyrkowskiey, odebrawszy z niey summę na częsc sobie należącą.

дочерямъ Линовскаго 500 копъ гр., а женѣ и матери Красовскаго, которыя также имѣли свои части въ этомъ домѣ,—200 коп. Такимъ образомъ монастырь, на основаніи завѣщанія Семена Чаплинскаго и уплаты денегъ женѣ и матери г. Красовскаго, навсегда остался полнымъ владѣльцемъ этого дома, какъ свидѣтельствуютъ и нижепоименованные документы. Домъ находится на городской юрисдикѣ и не свободенъ отъ постоя депутатовъ.

Перечень документовъ къ этому дому относящихся.

1. Интромиссія или передача монастырю Городскимъ Управленіемъ дома Цирковскаго, завѣщаннаго монастырю Семеномъ Чаплинскимъ въ извѣстной суммѣ, которой отцы наши (базиліане) не должны были, по завѣщанію, требовать всей сполна; слѣдовало давать ежегодно на содержаніе монастыря по 40 коп. гр.—1631 г. мая 7.—Завѣщанія Чаплинскаго въ архивѣ я не нашелъ; вѣроятно, оно пропало во время нашествія непріятеля. Оно упоминается въ той же интромиссіи, по которой монастырь и сдѣлался владѣтелемъ этаго дома.

2. Городской декретъ по дѣлу между Красинскимъ, Кушеличемъ и дочерями Линовскаго объ уплатѣ послѣднимъ 500 копъ съ дома Цырковскаго. 1631 г.

3. Андрея Баевскаго и жены его Маріанны Линовской отреченіе отъ правъ своихъ на каменицу Цырковскую по полученіи ими суммы денегъ за принадлежащую имъ часть дома Цырковскаго. 1637.

4. Przedaża od Krasowskiego, żony iego y matki iego oycom s. Troycy czterech częsci kamienicy Cyrkowskiego, dwoch temu Krasowskiemu po oycu na niego spadłych, a dwoch częsci pewnym prawem nabytych. Przyznana ta przedaża w roku 1631.

5. Zrzeczenie od Halszki Linowskiey, bywszey Janowey, służące monastyrowi Wilenskiemu na kamienicy podle Ostrey Bramy, podług ktorego zrzeczenia dosyć się stało w summie na częsc iey na tey kamienicy należącey, anno 1641, apryla 27.

Puszczenie abo zrzeczenie trzeciey częsci od Anastazyey Linowskiey, Janowey Szostakowskiey, kamienicy pod Ostrą Bramą, anno 1644, marca 30 dnia.

Inwentatz kamienicy Cyrkowskiey.

Wchodząc do tey kamienicy wrota z fortką na żelezie, gdzie na spodzie iedney ryfy nie masz; wchodząc zas do samego budynku drzwi do sieni na zawiasach z zaszczepką nakształt łancucha na ogniwach z slosakiem w murze; w tych sieniach okno z kratą żelazną; tamże kuchenka porządna z kominem wywiedzionym. Z sieni postępuiąc do izby, ktora iest od ulicy, do niey drzwi na zawiasach z klamką bez zaszczepki; okien w tey izbie cztyry wielkich, po cztyry kwatery maiących, w ołow robionych z gratami żelaznemi; do tych okien okiennic dwie z ulicy na krukach y zawiasach, z kruczkami do zamykania; stoł nowy na krzyżowych nogach; ława iedna stara, druga nowa; szafka w kącie, do ktorey dwoiste drzwiczki były, ale druga połowa drzwiczek zgineła; piec zielony. Z tey izby do przeciwney izby wchodząr, do niey drzwi na zawiasach z zaszczepką, klamką y z zamkiem wnętrznym zepsowanym; sama izba sklepista, okno w ołow robione bez kraty, z podworza okiennica na zawiasach z kruczkami; ław dwie; piec z rożnych kafel. Tam że

4. Продажа Красовскимъ, женою и матерью его 4-хъ частей дома Цырковскаго св. Троицкому монастырю: 2-хъ доставшихся Красовскому по наслѣдству отъ отца, и 2-хъ благопріобрѣтенныхъ. Въ 1631 г. признана.

5. Удостовѣреніе Гальшки Линовской, бывшей Яновой, въ томъ, что по уплатѣ ей Троицкимъ монастыремъ денегъ за слѣдуемую ей часть въ домѣ подлѣ Острыхъ Воротъ, она отрекается отъ своихъ правъ на эту часть дома.

Анастасіи Яновой Линовской Шостаковской отреченіе отъ правъ своихъ на четвертую часть каменицы подлѣ Острыхъ Воротъ 1644 г. марта 30.

Инвентарь Цырковскаго дома.

Съ улицы въ домъ ведутъ ворота съ калиткой, окованныя желѣзомъ, безъ одной полосы внизу. Входя въ домъ—дверь въ сѣни на петляхъ съ защепами, имѣющими видъ цѣпи, на кольцахъ. съ слесакомъ въ въ стѣнѣ; въ сѣняхъ 1 окно съ желѣзной рѣшеткой и хорошая кухня съ очагомъ. Изъ сѣней—на петляхъ, съ защепами, безъ задвижекъ дверь въ комнату отъ улицы; въ ней 4 большія окна, оправленныя въ свинецъ, съ желѣзною рѣшеткой; къ нимъ снаружи на крюкахъ и петляхъ привѣшены ставни съ крючками для запиранія; столъ на крестообразныхъ ногахъ и 2 скамьи: одна старая, другая—новая; въ углу шкафчикъ безъ одной половинки дверецъ и зеленая печь. Изъ этой комнаты въ другую, противоположную ей комнату, дверь на петляхъ, съ защепами, скобками и испорченнымъ внутреннимъ замкомъ. Стѣны со сводоми, окна безъ рѣшетокъ, со двора—ставни, скамьи, печь изъ разныхъ изразцовъ. Позади этого дома пивоварня вновь постро-

w tyle kamienicy browar teraz de nowo wystawiony z drzwiami na zawiasach, z zaszczepką y z proboiem. W tym browarze, gdzie kocieł może bydź wmurowany, komin porządny. Tam że studnia wedle samego browaru z wiadrem okowanym. Tamże piekarnia naprzeciwko z sienią, okna y drzwi maiąca zupełne. Gurne budynki zruinowane, z kamienicy idąc po lewey stronie, na ktore wschodami wszedszy sieni są puste bez drzwi y bez żadnego zamknięcia, tylko kruki y proboie potężne w murze. Do izby od ulicy drzwi na zawiasach, zaszczepka iedna y proboik. Piec zielony ieszcze dobry. Okna bez okien puste, ram dwie w oknach, a trzecie są w izbie. A w przeciwney izbie cale pustki, bo ani drzwi, ani okien, ani pieca, ani ław niemasz. Pod tą zas kamienicą po lewey stronie sklep porządny[murowany, do ktorego z podworza wchodząc drzwi na zawiasach z proboiami w murze bez zaszczepki. Tamże w tym sklepie siemierz z izdebką, do ktorego z ulicy okno z kratą, wschody do izby, w ktorym piec z kafli szarych y drzwiczki na zawiasach. Po drugiey stronie tey kamienicy budynki te są: naprzod od ulicy kram korzenny, ktory teraz trzyma p. Arciuszewicz, do ktorego z podworza drzwi żelazne z zaszczeką, na zawiasach z proboiem, kołko do zamykania łancuchem iedne; drugie drzwi z ulicy drewniane do sklepiku na zawiasach y w murze proboy; zkąd do kromu przegroda z tarcic, w ktorey drzwi na zawiasach. Szafka w murze z drzwiczkami na zawiasach; w kromie szafka z gratką malowana, szuflady na korzenie ze czterma przegrodami y z szufladkami na wierzchu; a to po prawey stronie, od ulicy. Po lewey zas stronie polic cztyry; okno zwyczayne do kromy, alias drzwi ze wszystkiemi żelazami. Nad tym kromem izba, do ktorey wschody stare y ganek wymoszczenia potrzebuie. Do sieni drzwi niemasz, tylko kruki y proboie w murze; w tych sieniach

енная, съ дверью на петляхъ, задвижками и пробоями; въ пивоварнѣ, гдѣ труба, можетъ быть пристроенъ котелъ. Подлѣ пивоварни колодецъ съ окованнымъ ведромъ. Тутъ же насупротивъ пекарня съ сѣнями; дверь и окна въ ней въ исправномъ видѣ. Верхнее помѣщеніе, по лѣвой рукѣ отъ выхода изъ каменицы, въ развалинахъ. Поднимаясь туда по лѣстницѣ, входишь въ пустыя сѣни безъ дверей и безъ всякаго запора, есть только крѣпкіе пробои и крюки въ стѣнѣ. Въ комнатѣ отъ улицы дверь на петляхъ, съ однимъ крючкомъ и пробоемъ. зеленая довольно прочная печь; 2 окна безъ стеколъ.. Слѣдующая комната совершенно пуста, потому что въ ней нѣтъ ни оконъ, ни дверей, ни печи, ни скамей. Внизу подъ этимъ помѣщеніемъ, съ лѣвой стороны—каменный подвалъ, въ который со двора ведетъ дверь на петляхъ, съ пробоями, но безъ крючка; въ подвалѣ сѣни съ избою, окно отъ улицы съ рѣшеткой и лѣсница въ избу; въ избѣ печь изъ сѣрыхъ изразцовъ съ дверцами на петляхъ. На противоположной сторонѣ дома находятся слѣдующія постройки: отъ улицы лавка коренная г. Арціушевича; со двора въ лавку ведетъ желѣзная дверь на петляхъ, съ крючками, пробоями и кольцомъ для запиранія цѣпью. Съ улицы деревянная дверь ведетъ въ погребокъ, отдѣленный отъ лавки деревянной перегородкой изъ досокъ съ дверью на петляхъ, шкапчикъ въ стѣнѣ съ дверцами на петляхъ. Въ лавкѣ—шкафъ съ перегородками и ящики съ 4 перегородками для кореньевъ; по лѣвой сторонѣ 4 полки, окно и дверь со всѣми принадлежностями. Надъ лавкою изба, въ которую со двора ведутъ лѣстница и крыльцо, требующія починки. Сѣни безъ дверей, есть только крючки и пробои въ стѣнѣ; тутъ же развалившаяся кухонная печь. Въ избу

kuchenka się zawaliła. Wchodząc do izby drzwi na zawiasach z kruczkiem stare naprawy potrzebuią; okien dwie z kwaterami w ołow robione, a trzecie zamurowane; okiennic niemasz, kruki iednak do nich w murze są; piec zielony stary, ława iedna nie wielka. Z izby do komorki drzwi na zawiasach z zaszczepką y z slosakiem w uszaku; okno w drzewo robione z kratą żelazną. Pod tym budynkiem piwnica porządna z przegrodą we srzodku murem; do niey wchodząc drzwi na zawiasach etc.

Ten inwentarz w roku 1699 decembra 8 sporządzony przy wprowadzeniu sąsiada Silkiewicza na mieszkanie do tey kamienicy, na ktorego mieyscu teraz zostaie p. Szłemowski, y powinien budynki obięte po prawey strônie, wchodząc do kamienicy, oddać tak klasztorowi, iako tu w inwentarzu są opisane.

Dalsza informatia o kamienicy Cyrkowskiey y o innych.

Gdy za dopuszczeniem Boskim w r. 1706, 18 maia, Wilno przez fundytus wygorzało było, na ten czas y nasze kamienicy wszystkie w miescie od tegoż ognia zruinowane zostały, oprocz tey Cyrkowskiey kamienicy pod Ostrą Bramą, ktora dziwnie była uszła powszechney plagi Boskiey wespoł y z kamienicą Buchnerowską. Wszakże y ta kamienica Cyrkowska niezadługo, lecz zaraz po gwałtownym pożarze, zda mi się nie bez rok (?), za powtornym pożarem, do wielkiey desolatiey była przyszła, gdy oprocz murow nic w niey nie zostało. A gdy insze kamienicy przez sąsiadow, za pewnemi contrakty z niemi postanowionymi, wzieły reparatią swoią, ta iedna kamienica ptzez lat szesc y więcey pustymi murami swemi na publicznym mieyscu niemały wstyd nam zadawała, że o reparatiey oney starsi tuteysi starania żadnego nie mieli. Tandem po congregatiey wilenskiey w r. 1713, gdy imsc xiądz Floryan Hrebnicki na star-

ведетъ старая, требующая починки, дверь; окна со стеклами, оправленными въ свинецъ, а третье задѣлано, безъ ставень, хотя въ стѣну и вбиты для нихъ крюки, зеленая старая печь и 1 небольшая скамья. Изъ избы въ чуланъ дверь на петляхъ съ запорами,—одно окно съ деревяннымъ переплетомъ и съ желѣзною рѣшеткой. Подъ этими постройками пивной подвалъ съ перегородкой внутри и съ дверью.

Инвентарь этотъ составленъ 1699 г. декаб. 8 при передачѣ этого дома Силькевичу на жительство. Поселившійся нынѣ вмѣсто Силькевича г. Шлемовскій обязанъ возвратить этотъ домъ монастырю въ цѣлости по этому инвентарю.

Дальнѣйшая исторія Цырковской каменицы и другихъ.

18 Мая, 1706 г., когда въ Вильнѣ свирѣпствовалъ страшный пожаръ, истреблена была большая часть и нашихъ домовъ; только Цырковская каменица какимъ-то чудомъ избѣжала небесной кары. Но когда пожаръ въ Вильнѣ повторился, домъ Цырковскій былъ совершенно опустошенъ огнемъ, остались одни только стѣны. Между тѣмъ какъ другіе дома, благодаря заключеннымъ съ арендаторами ихъ контрактамъ, скоро были возобновлены, Цырковскій домъ, не смотря на то, что находился на такомъ видномъ мѣстѣ, въ продолженіи 6 лѣтъ и болѣе, представлялъ, къ стыду нашему, пустыя развалины, и старшіе наши не заботились о его возобновленіи. Послѣ Виленской конгрегаціи 1713 г., когда старшимъ Виленскаго монастыря назначенъ былъ Флоріанъ Гребницкій, домъ Цырковскій, благодаря его стараніямъ, скоро былъ возобновленъ и приведенъ въ хорошее состо-

szenstwo tuteysze ordynowany został, na prymitiach gospodarstwa swego tę ochotę pokazał, że zaraz w przyszłym roku, to iest 1714, starania około restawracyey tey kamienicy przyłożywszy, z gruntu oną odnowił, y reparował; dach nowy dał; izby na drugim piętrze wystawił, mury y kominy poprawił, w sieniach nowe kuchnie dał, ganki poczynił, drzwi, okna y okiennice w górze, na dole y do siemierza podawał; browar de novo wystawił, y studnie zawaloną oczyscił y wyszlamował; z gruzu podworze uprzątnął y inne ochędostwo tey kamienicy uczynił, y ieszcze ma po drugiey stronie tey kamienicy nad zapadłym sklepem izbę wymurować, gdzie iuż w tey kamienicy sąsiad winiarz greczyn mieszka. Gdy da Pan Bog, zaczasem będzie ta kamienica pewny pożytek czyniła klasztorowi. Tenże imsc xdz starszy tegoż roku 1714 y w klasztorze izbe Białozorowską restawrował, y dach nad nią y nad kuchnią nowy dał, pokrywszy pięknie gątami; y ganek na trzecim piętrze piękny uczynił dla recreatiey na ogrod wdzięczney zakonnikom y dla ich inszey potrzeby, aby z trudnoscią na doł drogi częstey nieodprawowali, y na górze bez zapachow nie barzo wdzięcznych żyć sobie mogli.

Kamienica quondam pana Rzepnickiego, burmistrza wilen.,

stoiąca od muru mieskiego przy ułeczce nazwaney Konskiey, ktora po wzmurzu idzie do Ostrey Bramy.

Kamienica ta pana Rzepnickiego dostała klasztorowi tym sposobem: zeszły z tego swiata pomieniony p. Rzepnicki burmistrz Wilenskiego miasta, u zeszłego s. p. xiędza Alexego Dubowicza, archimandryty abo starszego wilenskiego, ieszcze przed rokiem 1645 gotowey renkodayney summy pieniędzy pozyczywszy zł. 2500, wniosł na kamienicę swoię wyżmiano-

яніе. Въ 1714 г. онъ сдѣлалъ новую крышу, въ помѣщеніяхъ втораго этажа сдѣлалъ потолки, исправилъ поврежденія въ стѣнахъ и печахъ, въ сѣняхъ устроилъ новыя кухонныя печи, починилъ крыльца, окна, двери и ставни въ обоихъ этажахъ; заново отстроилъ пивоварню, очистилъ дворъ и колодецъ, заваленный мусоромъ, произвелъ много другихъ исправленій и намѣренъ еще отстроить квартиру надъ завалившимся погребомъ. Въ домѣ въ настоящее время живетъ виноторговецъ грекъ. Со временемъ каменица эта, дастъ Богъ, будетъ приносить значительный доходъ.

Тотъ же о. Гребницкій реставрировалъ бѣлозоровскую избу въ монастырѣ, сдѣлалъ новую крышу гонтовую, устроилъ на третьемъ этажѣ галлерею отъ сада для прогулокъ и для другихъ надобностей монаховъ, дабы они не имѣли нужды съ особенною трудностью сходить внизъ и могли бы избавиться отъ весьма неблаговоннаго запаха въ верхнемъ этажѣ.

Каменица Рѣпницкая,

принадлежавшая нѣкогда виленскому бурмистру Рѣпницкому, при переулкѣ, идущемъ подлѣ городской стѣны до Острыхъ воротъ.

Домъ этотъ достался Троицкому монастырю отъ г. Рѣпницкаго слѣдующимъ образомъ. Упомянутый Рѣпницкій, виленскій бурмистръ, нынѣ уже умершій, 1645 г. одолжилъ у Алексѣя Дубовича, виленскаго архимандрита или старшаго, 2500 зл. польск. наличными деньгами, обезпечивши уплату этой суммы на принадлежащей ему каменицѣ

waną, z płaceniem prowizyi po złotych dwoch set polskich, y dosyć zapisowi swemu czynił aż do samey woyny moskiewskiey; item ten że p. Rzepnicki w roku 1649 28 octobra na assekuratią swoią osobliwie od w. w Bogu oyca Pawła Korsaka, archimandryty Onufriowskiego, na też kamienicę długu złot. dwa tysiąca wniozszy, temu summami, to iest zł. czterma tysięcy y pięcią set złot. pols. dobra swoie onerował y w intromissyą klasztorowi podał. Po ktorego zeysciu z tego swiata względem od lat dwudziestu y kilku niepłaconey quoty maiąc my do tey kamienicy przy realney summie nie małą pretensyą, y na siedm tysięcy złotych y daley rachuiąc zaległey quoty, gdy niemoglismy ynaczey bydz uspokoieni, a kamienica od czasu dla ubostwa p. Rzepnickiey do większey desolacyey przychodziła, taż pomieniona p. Rzepnicka, a powtornego małżenstwa Sikorska, z pozostałą swoią corką Magdaleną Rzepnicką, w zakonie naszym będącą, iako dziedziczką y sukcessorką po rodzicu swoim pozostałą pomienioney kamienicy, wiecznoscią klasztorowi naszemu w r. 1635, dnia siedmnastego octobra, ustąpiła, y prawo wieczyste wespoł z corką swoią na też kamienicę dawszy, w tymże roku wyż mianowanym 24 octobra w magdeburku Wilenskim przyznała. A klasztor nasz, aby przy ubostwie swoim mogła mieć iakie takie reklinatorium, wyłączywszy w kamienicy pod Ostrą Bramą pewne mieszkanie, dożywocie oney warował; gdzie y wieku swego, iuż za rezydentiey naszey w Wilnie, dokonała w niemałey mizeryey, będąc znacznych fortun w tym miescie białogłowa.

Ta kamienica za naszego iuż dzierżenia do ostatniey ruiny przyszła; abowiem gdy ogrod, iako opuszczony, pokrzywą, chwastami y bylem zarosły, niemiał żadnego około siebie opatrzenia, a nawet ani parkanow, natenczas dzieci y studenci y kto chciał, wrywaiąc się

и обязавшись ежегодно платить процентовъ по 200 зл. поль. Это обязательство свое исполнялъ онъ въ точности до времени московской войны. Въ 1649 г. окт. 28 Рѣпницкій на той же каменицѣ обезпечилъ долгъ свой въ 2000 зл. поль. Павлу Корсаку, онуфріевскаго монастыря архимандриту; такимъ образомъ, обременивши домъ свой долгами въ 4500 зл. онъ передалъ этотъ домъ въ распоряженіе монастыря.. Послѣ смерти Рѣпницкаго монастырь въ продолженіи болѣе 20 лѣтъ вовсе не получалъ процентовъ, количество которыхъ вмѣстѣ съ капиталомъ и другими нашими претензіями къ этой каменицѣ простиралось уже далеко за 7000 злотыхъ. Между тѣмъ, каменица эта, по бѣдности Рѣпницкой, все болѣе и болѣе приходила въ упадокъ, а монастырь не могъ быть удовлетворенъ изъ другаго источника. Тогда упомянутая Рѣпницкая, или по второму браку—Сикорская, вмѣстѣ съ дочерью своею Магдалиною Рѣпницкою, монахинею нашего ордена, наслѣдницею послѣ своего родителя, 1685 г. окт. 17 уступили этотъ домъ монастырю, и дали запись на вѣчное владѣніе этимъ домомъ, засвидѣтельствовавъ ее въ Виленской магдебургіи 24 октября тогоже года. Получивъ этотъ домъ, монастырь тотчасъ же, изъ вниманія къ бѣдности Рѣпницкой, назначилъ ей квартиру, гдѣ она и окончила свою жизнь, уже въ бытность мою въ Вильнѣ, въ великой бѣдности. Когда-то она была одною изъ состоятельнѣйшихъ женщинъ въ городѣ. Во время нашего владѣнія домъ этотъ пришелъ въ развалины. Такъ какъ садъ былъ запущенъ до того, что поросъ крапивой и другими сорными травами, не имѣлъ даже никакой ограды, то дѣти и школьники свободно входили въ садъ, бѣгали въ пустыхъ комнатахъ, разбивали печи, такъ что не осталось ни одного изразца, и устроивали тамъ свои

do ogrodu, zawsze po pustych kamienicach grassowali, y tam recreatią sobie sprawuiąc, pieca tłukli, y przyszło zaczasem, że iedney kafli niezostawili, a graty samismy powydzierali, a do inszych budynkow poprzybiiali. Insze apparentie we srzodku od dawnosci same się poruinowały, y kominy y fundamenta pozapadały; owo zgoła oprocz murow chwieiących się w niektorych izbach wszystko w ruine poszło, y iuż tak podobno do sądnego dnia będzie stało; bo przez lat kilkanascie przełożeni na te ruiny patrząc, ieden drugiemu żadnego przykładu dobrego nie zostawił, aby się następuiący successor mogł pobudzić do lepszey czułosci y gospodarstwa. Co nie tylko znak złego gospodarstwa pokazuie ta kamienica, ale y cały klasztor nasz toż samo wyswiadcza, kiedy do restawracyey pierwszych swiątobliwych oycow naszych, ktorzy ten klasztor mało nie z fundamentu iuż za uniey wystawili, niceśmy od lat szesćdziesiąt y daley budynkow nieprzyczynili, oprocz dwoch izb niepożytecznych, nakształt szop zbudowanych, że insze mury y fundamenta gotowe, lubo same na nas wołaią, abysmy one do pierwszey perfekcyey przywiedli, albo co nowego klasztorowi przysposobili; za nic to sobie wszystko poczytamy: y bywali drudzy starsi, że gonty iedney nie przybiwszy, z starszenstwa swego odieżdzali. Dla czego kamienicy niemaiąc dachow y insze budynki wniwecz się poobracali byli, nawet y klasztor parkanu nie miał; a przedsię lubo nasi tak wiele konwetow zacnych, poważnych y mnieyszych, w ozdobach swoich kochaiących się, przypatrywali, y teraz z onych wzor pracy zakonney bierzemy, iednak u nas nic takiego nie widać, w czym by kolwiek z gospodarstwa naszego onym correspondować mogli; ale iakesmy się nauczyli neglientiey, tak w niey leżymy, y w gniłkach się naszych kochamy, o sławę y o reputacyą dobrą zakonną niedbamy; a co

игры. Оконные переплеты мы сами перенесли въ другіе дома, остальныя внутренія припринадлежности дома сами собой отъ давности разрушились; дымовыя трубы и фундаменты развалились; словомъ все разрушилось, кромѣ нѣкоторыхъ только стѣнъ, которыя едва стоятъ на слабыхъ фундаментахъ. Все это, вѣроятно, будетъ стоять въ такомъ видѣ до страшнаго суда Божія, потому что настоятели безучастно смотрѣли на эти развалины, и ни одинъ изъ нихъ не оставилъ своему преемнику хорошаго примѣра, который могъ бы вызвать въ немъ большее усердіе къ веденію хозяйства. Доказательствомъ дурнаго веденія хозяйства можетъ служить какъ упомянутый домъ, такъ и самый монастырь: въ первыя времена уніи богобоязненные отцы наши реставрировали его почти до фундамента, а мы въ продолженіи болѣе 60 лѣтъ, кромѣ двухъ безполезныхъ избъ, болѣе похожихъ на сараи, чѣмъ на жилье, ничего не построили; а другія стѣны и фундаменты сами напрашиваются, чтобы мы привели ихъ къ первобытному совершенству, или построили что-нибудь новое. Все это намъ ни по чемъ! Были даже и такіе настоятели, которые, не прибивши ни одной доски, оставляли настоятельство; отъ чего нѣкоторые дома и постройки, не имѣя крышъ, разрушились; а монастырь въ одно время не имѣлъ никакой ограды. И почему бы намъ не присмотрѣться и не поревновать знаменитымъ общинамъ другихъ монашескихъ орденовъ, столь ревностно заботящихся о благоустройствѣ своихъ монастырей, и которымъ мы подражаемъ въ монашескихъ подвигахъ. Нѣтъ у насъ ни одной статьи хозяйства, которая велась бы такъ, какъ ведется у нихъ хозяйство. Напротивъ, мы какъ привыкли вести жизнь безпечную, такъ и продолжаемъ жить безпечно, въ гнили, нисколько не-

tylko gotowego iest, tego szczęśliwie bez kłopotu zażywamy. Za co, Boże, zmiłuy się nad nami!

Regestr spraw do tey kamienicy należących.

1. Zapis samy originał na kamienicę od p. Rzepnickiey y corki iey wielebney panny Magdaleny, zakonnicy reguły S. Bazylego W., służący, dany w roku 1685.

2. Extrakt tegoż zapisu w maydeburku Wilenskim przyznany w r. 1685, dnia 24 octobra.

3. Continuatio inwentarza dobr nieboszczyka pana Rzepnickiego, burmistrza wilenskiego, anno 1663, mart. 7.

Inszych starożytnych praw na tę kamienicę snadz nieoddano, bo ich in archivo nie zostałem.

Przestroga [1]) o przymurku abo kamienicy w ruinie zostaiącey, ex opposito kamienicy zwyż opisaney p. Rzepnickiego będącey, ktora teraz w nasz ogrod iest przyięta, a leży położeniem przy teyże ułeczce przy murze mieskim z Konskiego targu, z ulicy do Ostrey Bramy idącey.

Od samey Moskiewszczyzny ten wyżmianowany przymurek abo kamienica w puscie zostawała y zostaie bez żadnego opatrzenia, y dla tego do takiey desolacyey przyszła, że naostatek y dachu z siebie pozbyła; a to dla tego, iż po wszystkie czasy nigdy ta kamienica nie miała należytego dziedzica y possessora, ktory mogł by probować prawem iakim, że mu ta kamienica należała przedtym y teraz należy. Wprawdzie, niedawnymi czasy, iuż za naszey residentiey w Wilnie, poczeli byli odzywać do tych pustek ww. oycowie kar-

заботясь о доброй славѣ. Что припасено другими, мы то благодушно проживаемъ: благо, нехлопотливо. За все это,—Боже, умилосердись надъ нами!

Документы относящіеся къ этому дому.

1. Запись Рѣпницкой и дочери ея Магдалины, инокини ордена Св. Василія В., на домъ, отданный ими Св.—Троицкому монастырю. 1685 г.

2. Выпись этой же записи, признанная въ Виленской магдебургіи. 1685 окт. 24.

3. Продолженіе инвентаря имущества покойнаго Рѣпницкаго, виленскаго бурмистра. 1663 г. мар. 2.

Другихъ документовъ на этотъ домъ мною въ архивѣ не найдено.

Предостереженіе относительно каменной пристройки или дома, находящагося въ настоящее время въ состояніи развалинъ, насупротивъ вышеописаннаго дома Рѣпницкаго, на улицѣ, идущей отъ Коннаго Рынка къ Острымъ Воротамъ, подлѣ городской стѣны.

Отъ временъ нашествія Москвы пристройка эта или домъ стоитъ совершенно пустымъ и дошелъ до такого состоянія, что въ одно время не имѣлъ даже крыши. Главная причина такого запустѣнія этого дома заключается въ томъ, что онъ доселѣ не имѣлъ законнаго владѣльца, который неопровержимо могъ бы доказать, что домъ принадлежалъ ему какъ прежде, такъ и теперь. Во время моего пребыванія въ Вильнѣ стали заявлять притязанія на этотъ домъ кармелиты монастыря Всѣхъ Святыхъ. Вскорѣ съ ними завязался споръ по поводу забора, стоящаго

1) Informacya ta wszystka nie sciąga się do tey kamienicy pustey, ale do kamienicy p. Zakrzewskiego, w possessyi oo. Karmelitow będącey, ktorą potym zbyli p. Piotrowskiemu, sędziemu grodzkiemu wilens., y on pozywał klasztor o szmat gruntu w nasz ogrod wgrodzony, y wypieniał że do tey kamienicy Zakrzewskiego przysądzono. Zaczym cokolwiek się pisało w tey informacyi, znaczna omyłka, ktorą nie prędko postrzegłem.

Прим. автора.

melici od Wszystkich SS., udaiąc, że iakoby im miała należeć ta kamienica; y była zwada iednego czasu o parkan stoiący przy murku imci p. Tyminskiey, że nam nie pozwalali stanowić ciż oycowie karmelici na dawney miedzy y granicy, powiadaiąc, że iakoby ten parkan zaiął ich plac, do tey to kamienicy należący, y przyłączył niesłusznie do ogrodu klasztornego. Zaczym opponowali się byli, aby parkan nasz koniecznie do rogu przy murku ieymci p. Tyminskiey, ktory wszedł w nasz ogrod, był pomknięty. Ale gdy przy tey zwadzie podczas trybunału doniesiono tę transakcyą imci p. Koszcycowi, pisarzowi ziemskiemu wilenskiemu, że my parkan na dawney miedzy stanowiemy, y nic nowego z oo. karmelitami nie wszczynamy, za rzecz słuszną uznał, abysmy possessyey swoiey bronili y nikomu dawnego duktu nie ustępowali, aż chyba by to prawem dowiedziono było.

I tak oo. karmelici supersedować musieli, a my tegoż czasu parkan na dawney miedzy postawili y potym w lat dziesiątek renowowali bez żadney iuż od oo. karmelitow przeszkody. I lubo przed renowowatią tego parkanu kilka lat temu iako się ieszcze kusili o ten plac, aby im był przywrocony, ale gdysmy ich na dokumenta wyciągali, za czym tego placu y kamienicy dochodzili, do tych czas niczym tego probować nie mogli, y potym na dowodzie ustali, że iuż do tey kamienicy ani oycowie karmelici, ani inszy kto z boku od niemałego czasu żadnego odezwu nie czyni. I zda się, że to tylko tych oycow był ieden kunszt y fabuła, na wyrozumienie nas za czym tę kamienicę trzymamy, a w samey rzeczy żadnego do niey przystępu nie mieli. Od ktorego to czasu dorozumiewać się poczelismy, że te pustki muszą do naszego należeć klasztoru; bo y sam parkan nasz, iako teraz stoi, pokazuie, że gdzie ogrod, tam by y kamienica należeć miała; y

при стѣнѣ г-жи Тиминской. Кармелиты не позволяли намъ строить его на старой межѣ и границѣ, говоря, будто этимъ заборомъ мы заняли плацъ, принадлежащій къ этому дому, что онъ несправедливо присоединенъ къ монастырскому саду и требовали, чтобъ заборъ былъ отодвинутъ къ углу каменной пристройки Тиминской. Во время сессій трибунала въ Вильнѣ, виленскій земскій писарь Кощицъ, узнавъ объ этомъ спорѣ, и находя, что мы строимъ заборъ на старой межѣ и не заявляемъ никакихъ новыхъ притязаній къ кармелитамъ, призналъ справедливымъ, чтобы мы защищами свою собственность и никому не уступали своихъ старыхъ границъ, если это не будетъ признано судомъ. Кармелиты послѣ этого должны были отказаться отъ своихъ притязаній; заборъ былъ поставленъ на прежней межѣ, и спустя 10 лѣтъ возобновленъ нами уже безъ всякаго препятствія со стороны кармелитовъ. Впрочемъ, нѣсколько лѣтъ тому назадъ кармелиты снова подняли дѣло, требуя, чтобы имъ былъ возвращенъ этотъ плацъ; но когда монастырь потребовалъ документовъ, подтверждающихъ притязанія ихъ, они не могли представить ихъ и должны были прекратить дѣло. Съ тѣхъ поръ никто не заявлялъ притязаній на этотъ домъ, да и на притязанія кармелитовъ, кажется, нужно смотрѣть какъ на выдумку, съ цѣлью узнать, по какому праву мы владѣемъ этимъ домомъ. Впрочемъ, мы и сами недоумѣваемъ, какимъ образомъ мы владѣемъ домомъ, на право владѣнія которымъ нѣтъ у насъ никакихъ документовъ. Съ нѣкотораго времени мы стали считать его своею собственностью; потому что и самый заборъ, какъ онъ стоитъ теперь, показываетъ, что кому принадлежитъ огородъ, тому долженъ принадлежать и домъ; тѣмъ болѣе что со времени нашествія Москвы никто не заявлялъ на него основательныхъ

do tego że od samey Moskiewszczyzny nikt do niey słusznego przystępu nie pokazał. Y dla tego gdy imc x. Białozor miewał stantią w kamienicy nabytey p. Rzepnickiego [1], tam na ten czas na podworzu pustym staynia dla koni imci wybudowana była, z piekarnią dla czeladzi, ktorą potym przenieslismy do domku naszego w tyle wrot klasztornych będącego, a staynie y komin obalony przeniesiony do klasztoru. Podworze zas tamtey kamienicy teraz złączone iest z podworzem kamienicy od p. Rzepnickiey nabytey y na zasiew iarzyn ogrodowych obrocone.

Dorozumiewam się ia, żeby to nie była z tych dwoch kamienic iedna, ktorą nasz klasztor nabył za złotych 2050 od p. Baranowicza na ulicy Chaciuczynskiey alias Konskiey (o czym informatia y sprawy przy fundacyey Kolendzinskiey). Bo tu przy domku w tyle wrot dwie kamienicy nie znayduią się; ale y gdzie teraz browar klasztorny zdaie się bydz tylko iedna kamienica; chybaby druga kamienica pod oo. jezuitami nowicyackiemi znaydować się miała; ktorey po drugiey stronie wrot naszych possessorami zostaią: gdyż y tu cos podobnego szukać drugiey kamienicy; bo y w prawie opisuie, że kamienica iedna położeniem leży na rogu przy ułeczce nie przechodney. Ktora to ułeczka dawnych czasow tam bywała, gdzie teraz są tylne klasztorne wrota y wiazd na podworze klasztorne; co y same okna jezuickiey teraz kamienicy wyswiadczaią, że tam była ułeczka, bo te okna tu są na nasze klasztorne wydaią się podworze.

Co wszystko dla tego na przestrogę napisałem, in quantum by znowu co od kogo

притязаній. И потому-то когда о. Бѣлозоръ имѣлъ квартиру въ домѣ Рѣпницкаго, на дворѣ были построены конюшня для его лошадей и для челяди изба, которая потомъ была перенесена въ домъ, стоящій позади воротъ монастырскихъ, а конюшня и завалившійся каминъ перенесены въ монастырь. Дворъ этого дома соединенъ теперь со дворомъ дома Рѣпницкаго и обращенъ подъ засѣвъ огородныхъ овощей. Не есть ли одинъ изъ этихъ домовъ домъ Барановича, на Хацючинской или Конной улицѣ, купленный нѣкогда монастыремъ за 2050 зл.? Подробно объ этомъ говорится въ свѣденіи о фундушѣ Коленды. Предположеніе это основывается на томъ, что позади монастырскихъ воротъ не достаетъ двухъ домовъ. Если допустить, что одинъ изъ нихъ былъ тамъ, гдѣ теперь монастырская пивоварня, то другой, вѣроятно, былъ тамъ, гдѣ теперь іезуитскій новиціатъ, по другой сторонѣ отъ нашихъ воротъ; этимъ домомъ они (іезуты) владѣютъ теперь, а между тѣмъ весьма правдоподобно, что другую каменицу нужно искать именно въ этомъ мѣстѣ; потому что въ купчей говорится, что одна каменица находится на углу глухаго переулка; а этотъ переулокъ и былъ именно тамъ, гдѣ теперь заднія монастырскія ворота и въѣздъ въ монастырскій дворъ. Что здѣсь былъ переулокъ, это доказываютъ и самыя окна іезуитской каменицы, которыя теперь выходятъ на монастырскій дворъ. Все это написано мною для предостереженія, дабы никто не заявлялъ новыхъ притязаній на владѣніе этою, пустою нынѣ, пристройкою, или огородомъ, и чтобы монастырь хотя

---

1) Co się zas tknie kamienicy pustey ex opposito kamienicy Rzepnickiego będącey od zakreslenia, inaczey nie trzeba rozumieć, tylko iako tu napisano; która czyia była i komu by należec miała od Moskiewczyzny, wiadomosci niemasz. Y dla tego my podwórza tey kamienicy używamy, y samą kamienicę możemy wziąść w possessią; ponieważ do niey nikt się nie odzywa od tak dawnego czasu. *Прим. автора.*

o ten przymurek pusty zachodziło, y do ogrodu miał się kto interessować, żeby przynamniey tymi ratiami y sposobami mogł klasztor mieć obronę swoię, y dla tego żeby niebarzo swoił te przymurki, bo są wątpliwe, chyba że cale będą porzucone; na ten czas klasztor przyswoić sobie może bez żadnego skrupułu.

этими доводами могъ защищать свою собственность. Впрочемъ монастырь не долженъ считать ихъ своею собственностью безусловно, потому что принадлежность ихъ намъ, какъ мы выше видѣли, весьма сомнительна, и только въ такомъ случаѣ, когда не будетъ соискателей, монастырь можетъ считать ихъ своею неотъемлемою собственностью.

Kamenica Dubowiczowska

Przy murze mieskim, idąc po wzmurzu ku Ostrey Bramie po lewey stronie, w iednym położeniu z kamienicą P. Rzepnickiey z sobą obok będącą, z domkiem tamże na podworzu drewnianym.

Iak bym tę opisac kamienice miał, nie nayduie informatiey żadney in archivo, to tylko że zdawna są klasztorne, y zowią ią Dubowiczowską kamienicą: snadz abo kupiona od Dubowiczow, abo po x. Alexym Dubowiczu dostała się klasztorowi. Była przedtym nie iedna tam kamienica, ale dwie: co się nie tylko z przegrody murow, ale y z wiezdnych dwoiakich wrot, po obu stronach tey kamienicy będących, pokazuie, gdzie iedne podworze cale puste, a na drugim w drewnianym domku sąsiad mieszka. Umyslił był zakon na mieyscu tym nowicyat fundowac, y na restawratią tey kamienicy więcey dwuch tysięcy łozono; ale iako z nowicyatu tego nic niebyło, tak y kamienica ta znowu do ruiny przyszła tak dalece, ze cokolwiek we srzodku ozdoby przyczyniono było, wszystko to za opuszczeniem dachow pognić musiało; aż naostatek stoli pozdzierawszy, iednemi deskami cerkiew Piatnicką, a drugiemi ganki w klasztorze y dormitarz (?) nad pospolitą izbą wymoscili. Co dla tego do effektu ten nowiciat nie przyszedł, że się niestarano odszukac wprzod summę od imci P. Wołowicza, oboz-

Каменица Дубовичевская

съ деревяннымъ домикомъ внутри двора, находящаяся подлѣ городской стѣны, по лѣвой сторонѣ, идя по направленію стѣны къ Острымъ Воротамъ, на одной линіи съ домомъ Рѣпницкой.

Въ архивѣ я не нашелъ никакихъ свѣденій для описанія этого дома, кромѣ того только, что онъ съ давняго времени принадлежитъ монастырю подъ названіемъ Дубовичевской каменицы. Вѣроятно, онъ или купленъ Дубовичевой, или послѣ Алексѣя Дубовича достался монастырю. Первоначально, надо полагать, здѣсь было 2 дома; на это указываютъ, какъ поперечныя стѣны, такъ и двои воротъ съ обѣихъ сторонъ каменицы, и два двора: одинъ нынѣ пустопорожній, а на другомъ деревянный домикъ, въ которомъ живетъ арендаторъ и платитъ по 5 злотыхъ. Монастырь первоначально намѣренъ былъ на этомъ мѣстѣ устроить новиціатъ, и уже было отпущено болѣе 2000 зл. на возобновленіе этой каменицы; но такъ какъ устройство новиціата не состоялось, то и домъ скоро пришелъ въ развалины, и все, что было внутри дома, все сгнило. Наконецъ, сняты были полы и потолки, и однѣ изъ уцѣлѣвшихъ досокъ употреблены на полъ Пятницкой церкви, а изъ другихъ сдѣланъ полъ на крыльцѣ и въ монастырскихъ спальняхъ. Нови-

nego w. x. Litt. na Zarnowkach maiętnosci od lat kilkudziesiąt ginącą; ktory niemaiąc sposobu na czym by się miał fundować, prędko intencyą w starszych odmienił, y tylko tą zaczętą fundacyą y wystawowaniem przed czasem izb pospolitych smiechu nas u ludzi nabawił y do tak wielkiey szkody przyprowadził. Wchodzi ta kamienica w ogrod klasztorny, na ktorey podworzu iest domek drewniany. Płaci od niego poziemu sąsiad tam mieszkaiący złotych pięć.

Kamieniczka Kotowiczowska,

wtyle wrot klasztornych na Konskiey ulicy.

Ta kamienica dostała się klasztorowi prawem wieczystym od zeszłego z tego swiata p. Stephana Dubowicza, raycy wilenskiego, rodzonego s. p. brata xiędza Ałexego Dubowicza, w roku 1652, iako o tym pewny kontrakt arędowny z podpisem xiędza Mikołaia Korsaka, archimandryty wilenskiego, stanowiony z nim że samym o folwark w Białozorowszczyznie Mereckiey swiadczy. Ktorym to kontraktem warowano p. Dubowiczowi, że on za tę kamieniczkę, wiecznie nam zbytą y ustąpioną, miał sobie złotych tysiąc dwiescie pięćdziesiąt na pomienionym folwarku per modum arędy zapisane, aby przez lat dziesięć sobie wybieraiąc, co rok klasztorowi z tegoż folwarku Mereckiego po złot. stu wypłacał. Ktory to p. Dubowicz za nastąpieniem Moskiewszczyzny, gdy tey arędy wytrzymać niemogł, spadło to potym po smierci iego na corki iego, z ktorych Teressę Dubowiczownę maiąc za sobą p. Stephan Rodziewicz, pomienioną summę zł. 1250 wytrzymał na Białozorowszczyznie, maiąc tenże folwark na osm lat sobie puszczony. Te statum causae długom namienił, że prawa od p. Dubowicza, ktore miał w maydeburku pod datą roku 1652, miesiąca nowembra 6, na tę kamienicę przyznać, in archivo nie na-

ціатъ не былъ устроенъ потому, главнымъ образомъ, что не позаботились предварительно взыскать денегъ съ обозного в. к. Литов. Воловича, которыя въ теченіи нѣсколькихъ десятковъ лѣтъ безполезно числились на имѣніи его Жарновкахъ. Этой затѣей мы только насмѣшили людей и причинили себѣ большіе убытки. Каменица эта входитъ въ монаст. садъ; на ея дворѣ есть деревянный домикъ, владѣлецъ котораго плотитъ по земельнаго чинша 5 зл.

Каменица Котовичевская,

за монастырскими ворот. на Конной улицѣ.

Домъ этотъ достался монастырю въ вѣчное владѣніе отъ Стефана Дубовича, виленскаго райцы, брата Алексѣя Дубовича, въ 1652 г., какъ свидѣтельствуетъ подписанный архимандритомъ Николаемъ Корсакомъ контрактъ на аренду Мереча въ Бѣлозоровщинѣ. По этому контракту, Дубовичъ, за уступленный имъ монастырю вышепоименованный домъ, долженъ получать съ Мереча въ видѣ аренды 1250 зл. въ теченіе 10 лѣтъ, а монастырю давать ежегодно по 100 злотыхъ. Но Дубовичъ, по случаю нашествія Москвы немогъ выполнить этого условія контракта. По смерти, его обязательства по этому контракту перешли на его дочерей. Изъ нихъ Терезія вышла замужъ за Стефана Родзевича, который получилъ съ Бѣлозоровщины 1250 злотыхъ, владѣя въ теченіи 8 лѣтъ этимъ же помѣстьемъ. Я сообщилъ эти свѣденія потому, что записи Дубовича на этотъ домъ, признанной имъ въ Виленской магдебургіи 1652 г. нояб. 6, въ архивѣ мною не найдено; но вообще въ случаѣ какого нибудь затрудненія, слѣдуетъ обратиться къ этимъ документамъ. Первоначально домъ этотъ приносилъ дохода 80 зл.; но по-

lazłem, iednak że in casu iakiey trudnosci do tych akt udać się będzie należało. Co do tey kamieniczki, ta czyniła przed laty cynszu złot 80, a za czasem, gdy opatrzenia nie miała, co raz czynsz umnieyszać się musiał, aż iuż przyszło, że tylo za nas złot. 40 czynszu płacono. Naostatek, gdy kamienica sama, tak dla wody kryniczney pod nią będącey, iako y dla browaru w niey założonego, przyłączona do klasztoru została, teraz tylko z domku drewnianego, na tymże podworzu będącego, ledwo kilkanascie złot. czynszu dochodzi. Pod mieską jurisdiką ten domek zostaie, y potrzebuie de novo restawracyey, y mogł troynasob nad teraznieyszy czynsz uczynić pożytek, gdyby na restawracią tego domku nie żałowano kosztu.

Kamienica Buchnerowska,

fundacyiey sukcessorow imc p. Jana Ohurcewicza, burmistrza wilenskiego, między Żydowską a Jatkową ulicą leżąca, nabyta y przyznana klasztorowi w roku 1702.

Zeszły z tego swiata wyżpomieniony imc p. Ohurcewicz, iako się wyżey w fundacyey iego pomieniło, z pobożney intencyey swoiey naznaczył y legował, aby po smierci iego z summy na to odłożoney klasztorowi Wilenskiemu cerkwi s. Troycy potomkowie y successorowie iego trzy tysiąca sztuk talarow bitych, każdy talar rachuiąc po zł. szesciu, y dwa tysiąca w szelężney monecie wyliczyli y oddali. Ktorzy to ichmsc panowie sukcessorowie czyniąc dosyc woli rodzica swego (tym iednak sposobem, żeby nas nie na gołey summie, ale na iakiey possessyi ufundować mogli) kupili na imie swoie kamienice tu w Wilnie u imc pana Jana Buchnera w tymże roku 1702 za summę legacyiną rodzica swego, to iest, za trzynascie tysięcy y cztyrysta tynfow. Ktorą kamienice zaraz tegoż czasu

томъ, когда никто не поддерживалъ его, и доходъ съ него сталъ уменьшаться, доходилъ даже до 40 злотыхъ. Когда подъ нимъ былъ открытъ ключъ, онъ присоединенъ къ монастырю и обращенъ въ пивоварню. Деревянный домикъ, находящійся на томъ же дворѣ, приноситъ дохода только нѣсколько злотыхъ. Домъ не свободенъ отъ городскихъ повинностей и требуетъ починки. Еслибы не жалѣли средствъ на его отдѣлку, онъ могъ бы приносить втрое болѣе дохода.

Каменица Бухнеровская,

между Еврейскою и Ядковою улицами, пожалованная монастырю въ 1702 г. наслѣдниками Яна Огурцевича, виленскаго бурмистра.

Огурцевичъ, какъ сказано уже мною выше, побуждаемый набожностью, завѣщалъ, дабы его потомки и наслѣдники, послѣ его смерти, отдали Троицкому монастырю изъ назначенной для этого суммы 3000 битыхъ талеровъ (каждый по 6 зл.) и 2000 шележной монетой. Наслѣдники, исполняя волю своего родителя, но не желая дать монастырю наличныя деньги, купили у Бухнера въ 1702 г. каменицу, уплативъ за нее въ счетъ означенной суммы 13400 тынфовъ. Передавъ этотъ домъ въ полное наше владѣніе и засвидѣтельствовавъ фундушевую запись на нее въ Виленской магдебургіи, они вручили намъ и всѣ документы на этотъ домъ. Бухнеровскій домъ хотя подлежитъ городской юрисдикціи, но депутаты въ немъ неостанавливаются, какъ по причинѣ чрезвычайно

funduiąc klasztorowi wiecznymi czasy, ten że fundusz swoy w magdeburku Wilenskim przyznali; prawa, zapisy y wszystkie wieczyste tey kamienicy służące munimenta do ręku naszych oddali, y possessyey swoiey zrzekli się wiecznymi czasy. Ta kamienica do przysądu mieskiego należy, deputaci iednak w niey nie stawali, dla scisłego mieysca y żydowskiego parsku, y do tego, że z iedney strony kamienicy tey ulica Żydowska zachodzi, gdzie są wiezne wrota, a ztamtąd deputatom wieżdzać się iakoby niegodziło. Nad to ma ta kamienica y przywiley krola imsci Jana trzeciego, uwalniaiący oną od consistentiey deputackiey. Ale z tym wszystkim niepewien był p. Buchner libertacyi tey kamienicy, bo miasto ten przywiley, iako ad male narrata wyprawiony, obserwować nie chciało; y tak musiał wolnosci corruptiami nabywać, y nam o tę kamienicę u pana namiesnika grodowego przyiazni szukać potrzeba.

Regestr spraw do tey kamienicy należących.

1. Prawo wieczyste panu Joachimowi Reyterowi, mieszczaninowi wilenskiemu, od sławetnego p. Grzegorza Langa na kamienice miedzy Jatkową ulicą a Żydowską leżącą, pod pieczęcią zawiesistą na pargaminie dane w roku 1645.

2. Item dwa fastykuły spraw rożnych y przewodow prawnych na też kamienicę; ieden, co pan Buchner siostry swoie uspokoiwszy, zrzeczenie od nich otrzymał, a drugi fastykuł na częsc kamieniey Reyterowskiey, samey p. Buchnerowey, iako dziedziczce, służące, ktora poszedszy w stan małżęski za p. Buchnera, a złączywszy swoią częsc kamienicy z iego dziedziczną, nam obiedwie swoie części przedali.

3. Przywiley krola imsci Jana III w roku 1681 nadany, uwalniaiący kamienicę Buchnerowską od consistencyey trybunalskich deputatow.

тѣснаго помѣщенія и еврейскаго крика, такъ и особенно потому, что одна сторона и ворота его выходятъ на Еврейскую улицу, и потому въѣздъ въ него для г.г. депутатовъ представляется не совсѣмъ приличнымъ. Домъ этотъ получилъ отъ короля Іоанна III привилей, освобождающій его отъ постоя депутатовъ. Городъ однако не признавалъ этого привилея, какъ незаконно выданнаго, такъ что и самъ Бухнеръ не былъ вполнѣ увѣренъ въ освобожденіи этого дома отъ постоя депутатовъ, и потому долженъ былъ добывать эту свободу незаконными средствами; такимъ образомъ и намъ придется искать дружбы городскаго намѣстника.

Документы относящіеся къ этому дому.

1. Продажная запись на домъ между Ятковой и Еврейской улицами, данная Іоакиму Рейтеру Григоріемъ Лянго 1645 г. на пергаминѣ съ привѣшенною печатью.

2. Двѣ связки разныхъ документовъ на этотъ домъ: одна съ удостовѣреніями сестеръ Бухнера о томъ, что онѣ не имѣютъ никакихъ претензій на этотъ домъ; другая же съ документами на часть каменицы Рейтеровской, служащая владѣтельницѣ этой части дома, женѣ Бухнера, которая, вступивши въ супружество съ Бухнеромъ, соединила свою часть дома съ наслѣдственною частью мужа и обѣ продали монастырю.

3. Привилей короля Яна III, освобождающій домъ Бухнера отъ постоя депутатовъ. 1681 г.

4. Dwa extrakta tegoż przywileiu: ieden z grodu wilenskiego, a drugi z maydeburku wydane pod datą roku 1682, gdzie magdeburg cum protestatione przyiął ten przywiley, iako przeciwko prawom y przywileiom mieskim otrzymany.

5. Prawo wieczyste od p. Buchnera y małżonki iego, successorow zeszłego z tego swiata imci p. Jana Ohurcewicza, burmistrza wilenskiego, na kamienicę od tegoż p. Buchnera y p. małżonki iego nabytą w r. 1702.

6. Extrakt tegoż prawa na kamienicę Buchnerowską, przyznanego przez p. Jana Buchnera y małżonkę iego, in personem successorow imci p. Ohurcewicza w maydeburku wilenskim 1702.

7. Fundusz wieczysty kamienicy Buchnerowskiey klasztorowi naszemu służący od successorow zeszłego imci p. Jana Ohurcewicza, burmistrza wilenskiego, anno 1702 augusta 28.

8. Kopia daney od klasztoru obligacyey successorom zeszłego imci p. Jana Ohurcewicza, burmistrza wilenskiego, podług ktorey klasztor nasz in vim legacyi assekurował się trzy mszy w każdym tygodniu odprawować wiecznymi czasy za duszę nieboszczyka pana Jana Ohurcewicza y całego domu iego. Druga: wszelką apparentią u ołtarza s. Jozafata swym kosztem podielismy się czynić, lichtarze, swiecy, apparata etc. swoie mieć. Trzecia: ubogiego z domu Ohurcewiczowskiego, komu by na pogrzeb nie stawało, takiego klasztor swoim sumptem pogrzebsc powinien.

9. Skrypt od całego consultorium klasztorowi rezerwuiący sumnienie, iż nie powinien trzeciey służby Bożey odprawować za dusze nieboszczyka p. Ohurcewicza y successorow iego, ponieważ y sam fundator tego nie potrzebował, ale ta trzecia służba tylko dla uspokoienia samego imci p. Tyminskiego, podczaszego wilenskiego, pozwolona iest, za wymuszeniem przez niego samego, tylko względem

4. Двѣ выписи этого привилея: одна изъ книгъ Виленскаго гродскаго суда, другая изъ книгъ Виленской магдебургіи, которая приняла этотъ привилей съ протестаціей противъ него, какъ выданнаго вопреки правамъ и привилеямъ, даннымъ городу. 1682 г.

5. Запись вѣчистая, данная въ 1702 г. Бухнеромъ и его женою, наслѣдниками Огурцевича, виленскаго бурмистра, на каменицу, пріобрѣтенную отъ того же Бухнера.

6. Выпись этой записи, явленной Бухнеромъ въ Виленской магдебургіи, въ 1703 г.

7. Фундушевая запись, данная наслѣдниками виленскаго бурмистра Яна Огурцевича, на домъ Бухнеровскій, пожалованный ими монастырю. 1702 авг. 28.

8. Копія обязательства, даннаго монастыремъ наслѣдникамъ Огурцевича, виленскаго бурмистра, по которой монастырь обязался на вѣчныя времена: 1) отправлять еженедѣльно по 3 заупокойныя обѣдни за Огурцевича и всѣхъ сродниковъ его; 2) покупать и поддерживать на свой счетъ подсвѣчники, свѣчи и вообще всѣ принадлежности алтаря св. Іосафата; 3) если кто нибудь изъ фамиліи Огурцевичовъ умретъ въ такой бѣдности, что его не на что будетъ похоронить, то монастырь обязанъ похоронить его на свой счетъ.

9. Свидѣтельство данное монастырю совѣтомъ ордена, по которому монастырь освобождается отъ обязательства совершать третью заупокойную обѣдню за Огурцевича и его потомковъ, такъ какъ этого не требовалъ самъ завѣщатель и такъ какъ третью обѣдню монастырь обязался служить только по настоянію подчашаго виленскаго Тыминскаго, имѣвшаго права на фундушъ завѣщателя

starszenstwa małżenskiego do tey legacyi należącego, anno 1702 septembra 6.

10. List p. Janowi Buchnerowi na wodę w kamienicy dany od szafarzow magistratowych anno 1675 z płaceniem co rok do komorki ratuszney po złotych dziesięciu.

Dokumenta zniesionych długow Buchnerowskich, ktoresmy sami za niego popłacili, uspokoiaiąc kamienice od niego nabytą.

1. Zrzeczenie od imci p. Pezarskiego p. Buchnerowi służące ratione odebrania złot. 750 p. Lidertowi należących, także z odebrania złot. 620 winnych pani Fondyryndziney.

2. Kwit jeymsci p. Karasiowey a potym Deselitowey z odebrania winnego długu złot. 800, p. Buchnerowi dany w r. 1702.

3. Zrzeczenie imci xiędza Mączynskiego soc. Jesu z summy na kamienicy od nas nabytey, wyderkafowym prawem wniesioney, 550 talarow bitych. Anno 1702, augusta 22.

4. Zrzeczenie p. Pezarskiego z odebraney summy złot. 5500 p. Buchnerowi służące.

5. Item cosmy byli zostawili tysiąc złot. u jeymsc paniey Tyminskiey na spłacenie długow imci p. Chominskiemu winnego, ale że imc pan Koszczyc, pisarz ziemski wilenski z swoim długiem wprzody interventią uczynił do tego tysiąca złot, grożąc przewodami prawnemi, że miał exekucyą czynić na kamienicy od nas nabytey, tedy ten dług uspakaiaiąc, wypłacilismy jeymsci z tego osm set złotych polskich, a reszte tych pieniędzy p. Buchner do siebie odebrał, assekurowawszy się podług zapisu swego zastępować od imci p. Chominskiego in quantum by o ten dług interes iaki do kamienicy naszey pretendować wczął. Kwitacyey niemasz żadney z tego długu od imci paną pisarza, tylko powrocenie obligu p. Buchnerowi; bo też exekucyą tylko straszono, a dekretow per extraktem wyiętych nie miano.

только по праву сукружескаго старшинства. 1702 сен. 6.

10. Листъ данный Ивану Бухнеру членами магистрата на воду въ его каменицѣ, чтобы онъ ежегодно платилъ въ пользу ратуши 10 зл.—1675 г.

Документы объ уплатѣ монастыремъ долговъ, числившихся на домѣ Бухнеровскомъ.

1. Росписка Пезарскаго, данная Бухнеру въ полученіи отъ него 750 зл. для передачи Лидерту, и 620 зл. слѣдуемыхъ Фондириндиной 1702 г.

2. Квитанція Карасевой, впослѣдствіи Дезелитовой, данная Бухнеру въ уплатѣ послѣднимъ долга въ 800 злотыхъ 1702 г.

3. Росписка іезуита Мончинскаго въ полученіи 550 битыхъ талеровъ, числившихся на пріобрѣтенномъ нами домѣ, на правѣ видеркауфа. 1702 авг. 22.

4. Росписка Пезарскаго въ полученіи отъ Бухнера 5500 зл.

5. Г-жѣ Тиминской монастырь оставилъ на уплату долговъ г. Хоминскому 1000 зл. Но такъ какъ виленскій земскій писарь Кощицъ первый потребовалъ уплаты своего долга изъ этой суммы, грозя въ противномъ случаѣ начать съ нами процесъ и поставить экзекуцію въ пріобрѣтенномъ нами домѣ, то монастырь принужденъ былъ выдать ему 800 зл., остальные же 200 взялъ Бухнеръ, обязавшись вести дѣло съ Хоминскимъ, еслибы онъ, по поводу своего долга, заявилъ какія нибудь притязанія на каменицу. Квитанцій Кощица въ уплатѣ ему этого долга нѣтъ, кромѣ возвращеннаго Бухнеру векселя.

Item tenże p. Buchner zaciągnął długu zł. tysiąc u imci x. Tolsciukiewicza, proboszcza wilenskiego s. Nikodyma, z dobr tamecznych szpitalnych; ktory aby potym naszey kamienicy nie szkodził, uprosilismy imc x. proboszcza, żeby oblig odmienił, a ten tysiąc złot. p. Buchner cale na kamienicy swoiey zapisał, eliberuiąc nasze dobra od tego ciężaru.

I to dla przestrogi namienić się musi, że y gdanskiemu mieszczaninowi ten że p. Buchnér iakoby piętnascie tysięcy zł. winien został, ale ten dług nieobligowy, ale kupiecki kredytowy, y tylko na regestrach zapisany; y iuż, iakosmy słyszeli, towarami wypłacony, zaczym mniey się go obawiać trzeba.

Тотъ же Бухнеръ задолжалъ 1000 злотыхъ Толсцюкевичу, настоятелю церкви Св. Никодима въ Вильнѣ, изъ имущества тамошней богадѣльни. А чтобы Толсцюкевичъ впослѣдствіи не поискивалъ этого долга на нашей каменицѣ, мы просили его перемѣнить вексель и перевести этотъ долгъ на домъ Бухнера и такимъ образомъ освободить наше имущество отъ этого бремени. Кромѣ того Бухнеръ задолжалъ также какому то мѣщанину г. Гданска 15000 злот., впрочемъ не по векселю, а въ видѣ купеческаго кредита. Объ этомъ долгѣ упоминается только въ реестрѣ. Впрочемъ, какъ мы слышали, часть его уже уплачена товарами, и потому этого долга меньше всѣхъ нужно бояться.

Domek Jerzègo Szapałowicza,

za Wilenską bramą, na placu klasztornym.

Tego domku, na klasztornym placu pobudowanego, była possessorką Krzysztofowa Kowalewska pierwszego małżenstwa, a powtornego Stephanowa Skiłądziowa, maiąc nabyty od p. Woyciecha Żuka y małżonki iego Anny Lenotowiczowny, z ktorego domku terragium albo poziemu płaciła klasztorowi co rok po złot. cztyry. A potym taż Kowalewska ten domek z płaceniem pomienionego terragium przedała sławetnemu Jerzemu Szapałowiczowi, garbarzowi wilenskiemu, w r. 1693, augusta, za starszenstwa s. p. w. x. Jozaphata Hutorowicza, sekretarza zakonu naszego, a potym archiepiskopa smolenskiego. Za ktorym to prawem teraz ten garbarz tego dworku iest dzierżącym, poziem klasztorowi płaci. Prawo na ten plac in archivo żadne się nie nayduie, oprocz tego, że kiedy Kowalewska abo Skołądziowa przedawała domek ten Szapałowiczowi, tedy czynił to z consensem klasztoru y dawszy mu prawo, to one przed xiędzem starszym przyznała; ktorego prawa słowo w słowo prze-

Домикъ Юрія Шапаловича

на монастырскомъ плацу за Вилен. воротами.

Первоначально владѣтельницей этого дома построеннаго на монастырской землѣ, была Криштофова Ковалевская или, по второму браку, Стефанова Скилондева, пріобрѣвшая этотъ домъ отъ Войцеха Жука и жены его Анны Ленотовичевны, съ платою монастырю поземельнаго чинша по 4 зл. въ годъ. Въ 1693 г. въ августѣ, во время настоятельства Іосафата Гуторовича, секретаря нашего ордена, а потомъ архіепископа Смоленскаго,— Ковалевская продала этотъ домъ Юрію Шапаловичу, виленскому кожевнику, который до сего времени владѣетъ имъ и платитъ монастырю такой же поземельный чиншъ. Документа на этотъ плацъ въ архивѣ не находится, но несомнѣнность принадлежности его монастырю подтверждается тѣмъ, что когда Ковалевская Сколондева продавала этотъ домикъ Шаполовичу, то дѣлала это съ согласія монастыря и продажную запись свою признала предъ настоятелемъ. Одинъ

pisanego y ręką x. Hutorowicza podpisanego, że nasz iest plac, mamy exemplarz. A leży ten plac za kalwinskim zborem po lewey stronie na góre powracaiąc ku Łukiszkom na przeciwko pałacu xięcia imci.

Plac klasztorny

na samym koncu Ostrey ulicy, iadąc z miasta po prawey stronie, wespoł y z ogrodem.

Na tym placu, iako w puscie zostaiącym, ufundował się był po Moskiewszczyznie nieiaki Jan Matulewicz, y porządny dworek wystawiwszy, płacił poziemu od placu y od ogrodu po złotych piętnastu. Ten że z żoną swoią Anną Bobrowszczanką w roku 1689, złotych dwuch set u w. x. Marciana Kulczyckiego, na on czas namiesnika tuteyszego, klasztornych pieniędzy pożyczywszy, y na domek swoy ten dług wniosszy, przyznali recognitią swoią w maydeburku wilenskim, z tym obowiązkiem, iż ieżeliby na terminie summy pomienioney nie oddali, po złot. osmiu od sta prowizyey płacić mieli. Ktorego długu y do tych czas klasztor nasz pozyskać nie może; bo po smierci pomienionego Matulewicza, żona iego do wielkiego ubostwa przyszła, y domek funditus zruinowawszy, płoty y parkany opaliwszy, przy iedney chałupie została, y nie tylko tego długu nie ma czym wypłacić, ale nawet y sam poziem ginąć poczyna; mieysce tak piękne y pożyteczne na wstyd ieden pustkami się swieci, a ona tylko z ogrodu żyie, zasiewaiąc go co rok iarzynami. Niemasz y na ten plac y ogrod żadnego prawa, wszak że nikt niekontradykuie, aby to nie nasza possessya była.

экземпляръ этой записи, буквально скопированной и подписанной рукою о. Гуторовича, хранится въ архивѣ, какъ доказательство, что плацъ принадлежитъ намъ. Плацъ этотъ находится за Кальвинскимъ сборомъ, по направленію къ Лукишкамъ, по лѣвой сторонѣ, противъ дворца князя его милости.

Монастыр. плацъ съ огородомъ

на самомъ концѣ Острой улицы, по правой сторонѣ, идя изъ города.

На этомъ пустопорожнемъ плацѣ, послѣ нашествія Москвы, поселился какой то Иванъ Матулевичъ и, построивъ здѣсь порядочный домикъ, платилъ за плацъ и огородъ ежегодно по 15 зл. Въ 1689 г. Матулевичъ, вмѣстѣ съ женою своею Анной Бобровщанкой, одолживъ у здѣшняго намѣстника Марціана Кульчицкаго 200 зл. изъ монастырскихъ суммъ, обезпечилъ уплату долга на своемъ домѣ и запись на этотъ долгъ явилъ въ Виленской магдебургіи, обязавшись въ тоже время платить со ста по 8 зл. неустойки въ случаѣ неуплаты денегъ въ срокъ. Долга этого монастырь не можетъ взыскать и до настоящаго времени; потому что по смерти Матулевича жена его такъ обѣднѣла, что изгородь и заборъ употребила на топливо, разорила почти до основанія домикъ, а сама живетъ въ какой то избенкѣ, и не только не въ состояніи уплатить намъ долга, но даже и поземельнаго чинша неплатитъ. Столь прекрасное и видное мѣсто, къ стыду нашему, стоитъ теперь пустыремъ. Матулевичева поддерживала свое существованіе, засѣвая огородъ овощами.

Placy nazwane Kaszowarowski y Diakonski, a potym przezwany plac Witołtowiczowski

od Witołtowicza na nich mieszkaiącego, tu, w samym miescie, idąc ku Ostrey bramie, na ulicy Wielkiey po prawey stronie leżące.

Od dawnego czasu, a mianowicie od roku 1675, iako probował p. Gabryel Chilemowicz mieszczanin, kupiec wilenski, kwitami klasztornemi wypłaconych czynszow, ten plac Witołtowiczowski w possessyi u niego zostaie, y płaci nie więcey z niego poziemu tylko po groszy czterydziesci litewskich, maiąc na tym placu porządną wystawioną kamienicę z dolnym y górnym mieszkaniem. Wszakże kto mu ten plac zawodził y na tak małym czynszu postanowił, żadnego prawa, a nawet ani naymnieyszey noty od klasztoru nie ma, oprocz tego że kwity od lat kilkudziesiąt pokazuią, że więcey nad gr. 40 litewskie nikomu czynszu nie płacił. Krzywda tedy ze dwuch miar dzieie się od p. Chilemowicza: pierwsza, że tak czynsz barzo mały płaci, nie maiąc na to postanowienia żadnego; druga, nulliter, bez prawa sobie od klasztoru danego osiągnowszy pomienione place, do iednego tylko się przyznaie, a drugi, z tymże placem na iednym podworzu złączony, swoim go dziedzicznym bydz powiada. W czym trzebaby z nim rozprawić się; bo u nas w prawie expresse pisze, że nie ieden, ale dwa placy niegdys burmistrze wilenscy w roku 1640, iako grunt cerkiewny, zawiedli Janowi Andrzciowiczowi, pozwalaiąc budować się na nim z płaceniem czynszu po złot. 3 onym, iako na ten czas prowizorom cerkiewnym.

Плацы Кашоваровскій и Діаконскій, переименованный потомъ въ плацъ Витолтовскій

по имени поселившагося на нихъ Витолтовича, расположенные въ г. Вильнѣ, на Большой улицѣ, по правой сторонѣ, идя къ острымъ Воротамъ.

Плацъ этотъ съ 1675 г. находился въ арендномъ содержаніи у виленскаго купца Гаврiила Хилемовича, какъ доказываютъ это выданныя ему монастыремъ квитанціи въ уплатѣ ежегоднаго поземельнаго чинша за этотъ плацъ. Здѣсь онъ построилъ каменный двухъэтажный домъ и платилъ чинша по 40 грошей лит. Кто однако дозволилъ ему селиться здѣсь и кто назначилъ столь незначительный чиншъ, я не нашелъ въ монастырѣ никакого документа объ этомъ, только монастырскія квитанціи за нѣсколько лѣтъ показываютъ, что онъ дѣйствительно никому не платилъ болѣе 40 гр. лит. поземельнаго взноса. Такимъ образомъ Хилемовичъ причиняетъ монастырю двоякую обиду: во 1-хъ, платитъ столь незначительный чиншъ, не имѣя отъ монастыря никакого постановленія объ этомъ; во 2-хъ, совершенно самовольно поселившись на этихъ плацахъ, на одинъ заявляетъ владѣльческія права, а другой, соединенный съ первымъ на одномъ дворѣ, считаетъ своею вотчинною собственностью. Необходимо порѣшить съ съ нимъ это дѣло, потому что въ одномъ изъ нашихъ документовъ на этотъ плацъ прямо говорится, что въ 1640 виленскіе бурмистры не одинъ, а два плаца, какъ землю церковную, передали во владѣніе Яну Андреевичу съ дозволеніемъ селиться на нихъ и платить имъ, какъ церковнымъ провизорамъ, чинша по 3 зл.

Sprawy do tych placow należące.

Prawo od burmistrzow wilenskich, ktorym pozwalaią Janowi Andrzeiewiczowi na placach Kaszowarowskim y Diakonskim, iako na cerkiewnych, budować się. Extrakt autentyczny, z xiąg mieskich wydany pod datą roku 1640.

Inhibitio aby p. Witołtowicz nie budował się na placu klasztornym, na ulicy Ostrey będącym, an. 1640.

Dekret mieski z oczewistey controwersyi miedzy xięgdzem Alexim Dubowiczem, archimandrytem wilen., a p. Janem Witołtowiczem roku 1641, o plac Szłocinski, ktory, iako cerkiewną rzecz, x. archimandrycie przysądzono. Appellowano; dopuszczono.

W teyże sprawie dekret assessorski, ktory na inkwizycyą odesłano w r. 1641, żeby się pokazało, że z całego domu, a nie z łazni tylko, w tyle będącey, terragium płacono.

Dokument na plac Witoltowski od p. Gabryela Chilimowicza 26 januaryi an. 1698 na pismie dany, że z placu Witoltowskiego, alias Szłocinskiego, po gr. 40 litewsk. terragium płaci, to iest dana mi kopia, z podpisem ręki p. Chilimowicza, wszystkich quitow klasztornych, podług ktorych pokazuie się, że ten plac Witoltowski, abo, iako drugie prawo nazywa, Szłocinski abo Kaszowarowski y Diakonski w iego zostaie possessyi; gdyż za czasem y przystępu by niemiał klasztor do niego, gdyby nie ten regestr swiadczył, że on iest naszym z tego placu donetariuszem; bo prawo żadne między klasztorem a p. Chilimowiczem o te placy nie nayduie się in archivo.

Kamienica niegdys Brażycowska,

a teraz mury puste zruinowane, wtyle koscioła S. Kazimierza, na ulicy Chaciuczynskiey. Legatia s. p. imci pana Alexandra Brażyca, burmistrza wilenskiego.

Pomieniony Alexander Brażyc bezżennym

Документы относящіеся къ этимъ плацамъ.

Данное виленскими бурмистрами Яну Андревичу право строиться на плацахъ Кашоваровскомъ и Діаконскомъ. Подлинная выпись изъ городскихъ книгъ. 1640 г.

Запрещеніе Витолтовичу строиться на монастырской землѣ, находящейся на Острой улицѣ 1640 г.

Декретъ городской по дѣлу между Виленскимъ архимандритомъ Алексѣемъ Дубовичемъ и Яномъ Витолтовичемъ по поводу Шлоцинскаго плаца, который, какъ принадлежащій церкви былъ, присужденъ архимандриту. 1641. Противной сторонѣ дозволена апелляція.

Декретъ ассессорскаго суда по которому дѣло это препровождено для дознанія, дѣйствительно ли поземельные взносы были платимы со всего дома, а не съ одной только бани, находящейся позади дома. 1641 г.

Письменное удостовѣреніе, данное Гавріиломъ Хилемовичемъ 26 янв. 1698 г., въ томъ, что съ Витолтовскаго или Шлоцинскаго плаца онъ платилъ по 40 гр. лит. ежегоднаго поземельнаго взноса, т. е. копія всѣхъ монастырскихъ квитанцій съ собственноручнымъ подписомъ Хилемовича, изъ которыхъ только и видно, что плацъ Витолтовскій, иначе называемый Шлоцинскихъ, Кашоваровскимъ и Діаконскмъ принадлежитъ монастырю; безъ нихъ монастырь со временемъ не могъ бы заявить правъ своихъ на эти плацы, потому что въ архивѣ нѣтъ никакихъ дѣлъ между Хилемовичемъ и монастыремъ объ этихъ плацахъ.

Каменица, принадлежавшая нѣкогда Бражицу,

позади костела Св. Казиміра на Хацючинской улицѣ, завѣщанная монастырю вилен. бурмистромъ Александромъ Бражицомъ, нынѣ находящаяся въ состояніи развалинъ.

Упомянутый Александръ Бражицъ былъ

będąc, wiek swoy w młodzienskim stanie pierwey na radziectwie, a potym na burmistrzowstwie wilenskim sprowadził. Był człowiek w naukach biegły y wycwiczony, y dla tego nad xięgami ustawicznie siedział y osobny żywot prowadził, nie kochaiąc się w swieckiey konwersacyey. Ktory w r, 1696 z tego swiata schodząc, a będąc iuż in agone mortis, uprosił do testamentowey dispozytiey swoiey dwoch panow raycow, że oni na mieyscu iego podpisali się, zeznawaiąc, że przy dobrey rekolekcyey czynił testament. Ktorym to testamentem wszystkie rzeczy swoie ruchome y nieruchome, y przytym wyżmianowane mury abo kamieniczkę z iedney strony obok kamienicy p. Marsona, a z drugiey strony obok kamienicy p. Migurzyney, także ogrod za Subacz bramą miedzy ogrodem pana Goliusza, a z drugiey strony od iakiegos szewca, klasztorowi naszemu Wilenskiemu wiecznymi czasy zapisał y legował, obowiązawszy. abysmy z ruchomosci pozostałych niektorym kreditorom dłużki onego popłacili. Dostała się tedy po nieboszczyku skrzynia xiąg rozmaitych, suknie y inne ruchomosci drobnieysze, z ktorych satisfakcyą dłużnikom uczyniono, y rozumiem, że się co mało z tych ruchomosci klasztorowi okroiło, oprocz xiąg, ktore maią bydz w bibliotece. Kamieniczkę legowaną iakoby w possessyi mamy, ale ogrod za Subacz bramą nieiaki Sierzpkowski, ieszcze za żywota nieboszczykowskiego, za dekretem assessorskim y za wyniesioną na nieboszczyka wieczney banicyey, zaiechał y odebrał, y dla tego gdy nieboszczyk w banicyey y umarł, trudno się nam było odezwać do ogrodu, boiąc się żebysmy y murkow przytym nie utracili, dla protekcyey nieboszczyka p. woyta Leszkiewicza, ktory sprawę tego Sierzpkowskiego promowował.

Kramy Brażyczowskie.

Naprzod kram, iako dawny regestr poka-

человѣкъ холостой, жизнь провелъ на государственной службѣ, сначала въ должности райцы, а потомъ—бурмистра виленскаго; отличался также ученостью, большую часть жизни своей провелъ за книгами, удалаясь отъ развлеченій свѣтской жизни. Въ 1696 г., находясь въ предсмертной агоніи, просилъ двухъ виленскихъ райцевъ, подписаться вмѣсто него на его духовномъ завѣщаніи, увѣряя ихъ, что оно составлено имъ въ полномъ сознаніи, по доброй его волѣ. Въ этомъ завѣщаніи онъ все свое движимое и недвижимое имущество, равно какъ и вышепоименованный домъ, находящійся между домомъ Марсона съ одной стороны, и домомъ Мигуржиной съ другой, а также и огородъ за Субочскими Воротами, между садомъ Гуліуша съ одной, и какого-то сапожника съ другой стороны,—записалъ нашему Виленскому монастырю, обязавши насъ уплатить нѣкоторые долги его на счетъ оставшагося послѣ него движимаго имущества. Послѣ смерти его остался сундукъ съ книгами, разное платье и другія мелкія вещи, которыми и были удовлетворены нѣкоторые должники, монастырю же изъ этихъ вещей досталась самая малая часть, вѣроятно, книги, которыя поступили въ монастырскую библіотеку. Домомъ мы какъ будто владѣемъ, но огородомъ еще при жизни покойника завладѣлъ нѣкто Сержпковскій, основываясь на декретѣ ассессорскаго суда, осудившаго его (Бражица) на вѣчную баницію; и такъ какъ Бражицъ умеръ въ баниціи, то и намъ трудно было требовать огорода, не рискуя потерять и домъ, тѣмъ болѣе, что г. Сержпковскій пользовался протекціею войта Лешкевича, который помогъ ему выиграть это дѣло.

Лавки Бражица.

Какъ свидѣтельствуетъ давній купеческій

zuie kupiecki, iest w zruinowanych kramach w drobnym rzędzie, w ciemnych kramach, kram szosty od ratusza od obrębu.

Item dwa dokumenta w sposob attestacyey przez p. Zahorskiego, pisarza mieskiego, p. Brażycowi wydane, że Brazycowskie dwie są kramy w drobnym rzędzie: pierwszy przy forcie starey, idąc ku ratuszowi, naprzeciwko kramow korzennych leżący, przed ktorym solennicy na swych łokciach siadaią, a na drugi kram, w tym że rzędzie od ratusza szosty.

реестръ, Бражицу принадлежала шестая лавка отъ ратуши, между разрушенными лавками, въ мелочномъ ряду, въ темныхъ лавкахъ.

Сюда же относятся и два документа, выданные Бражицу въ видѣ свидѣтельства городскимъ писаремъ Загорскимъ о томъ, что Бражицу принадлежатъ въ мелочномъ ряду двѣ лавки; первая при старой калиткѣ, идя къ ратушѣ, противъ коренныхъ лавокъ; вторая лавка шестая отъ ратуши въ томъ же ряду.

Plac pusty za Subocz bramą,

od imci pana Alexandra Kirkora, obywatela powiatu Orszanskiego, zapisany.

Plac ten, iakom y ia sam nieraz oględywał, y prawo samo pokaznie, w tym iest ograniczeniu: z iedney strony od placu Iwana Ciesli, abo, iako mnie pokazywano, L e h k o h o D u c h a, a z drugiey strony od placu W o ł o w o h o O k a, tyłem do cegielni mieskiey, a głową do ulicy leżący, pierwiey po nieboszczyku Antonim Czápniku, steriliter z tego swiata zeszłym, na małżonkę iego panią Anne Stanisławowną Rozanską, potym po nieboszczce małżonce swey, steriliter także zeszłey, na p. Kirkora blizkosci z prawa małżenskiego spadły. Ktory to pomieniony plac tenże pan Kirkor, z pobożnosci swoiey, aby sufragia za dusze małżonki iego y potym y za iego samego bydz mogły, zapisał wiecznoscią klasztorowi naszemu y prawo przyznał w maydeburku wilen. w r. 1670, 10 septem., y urzędownie przez radziec wilens. do possessyey podał.

Пустопорожній плацъ за Субочскими Воротами,

завѣщанный монастырю Александромъ Киркоромъ, помѣщикомъ Оршанскаго уѣзда.

Нѣсколько разъ осматривая этотъ плацъ, я нашелъ, что онъ, какъ показываетъ и самая запись на него, граничитъ съ одной стороны съ плацомъ Ивана Плотника, или какъ мнѣ показывали, „Л е г к а г о Д у х а“, а съ другой—съ плацомъ „В о л о в а г о О к а“; заднею частью соприкасается съ городскимъ кирпичнымъ заводомъ, а передней выходитъ на улицу. Послѣ смерти владѣтеля этого плаца Антонія Чапника, неоставившаго послѣ себя потомства, онъ достался его женѣ Аннѣ Станиславовнѣ Рожанской, а послѣ нея, какъ умершей бездѣтною, достался ближайшему ея родственнику Киркору. Киркоръ, желая, чтобы монастырь поминалъ душу усопшей его жены а потомъ и его самаго, завѣщалъ весь этотъ плацъ монастырю и запись свою на этотъ плацъ признаъ въ Виленской Магдебургіи 1670 г. 10 окт. и законнымъ порядкомъ въ присутствіи райцевъ виленскихъ передалъ его въ наше вѣчное владѣніе.

Srebro cerkiewne

przez imc xiędza Małachowskiego, starszego wilensk., zastawione, y dokumenta na nie służące, y na mitre z zakrystyi wziętą.

1. Regestra dwa s podpisem ręki samego imci x. Małachowskiego, w ktorych takie srebro zastawione bydz się pokazuie:

a) W bractwie większym, to iest u imc p. Mikołaia Ohurcewicza y imci p. Osłowicza krzyż srebrny pozłocisty we złotych cztyrysta, ale iuż się oddało sto złotych; czyni złot. 300.

b) U imci pana Samuela Szycika, burmistrza, krzyż sine sede złot. 100.

c) U imci pana Reymera kielich złamany, sedes od krzyża y pukliki od tegoż, zda mi się zł. 100.

2. Karta od x. Małachowskiego na oddanie mitry archimandryczey, perłami y drogiemi kamieniami sadzoney, z zakrystyey wilenskiey wziętey 8 apryla 1671.

Do tych kart i regestrow podpisał się nie iako starszy Wilenski, ale iako episkop Przemyski imc x. Małachowski, bo iuż na ten czas starszym Wilenskim nie był. O ktorym to srebrze, jako do tych czasow nie wykupionym, taka się Informacya zostawuie. A naprzod ratione krzyża, u wielkiego bractwa zostawionego: ten nayduie się teraz, ktoregom y sam widział, u potomstwa zeszłego z tego swiata imc p. Piotra Minkiewicza, burmistrza wilenskiego, w opiece p. Brzozowskiego będącego. Wszystek ten krzyż suto pozłocisty z wyryciem na nim obrazu Troycy przenasw.; y iest go machina nie mała, ważąca iako by grzywien [1]) dwadziescie. Pretext ten do tego

Списокъ церковныхъ серебряныхъ вещей,

заложенныхъ настоятелемъ Св.-Троицкаго монастыря о. Малаховскимъ; документы на эти вещи и на митру, взятую изъ ризницы.

1. Два списка, подписанные рукою о. Малаховскаго; здѣсь перечислены слѣдующія церковныя вещи серебряныя:

а) Членамъ Старшаго братства т. е. Николаю Огурцевичу и г. Ословичу отданъ подъ залогъ серебряный вызолоченный крестъ за 400 злот., изъ которыхъ 100 уже уплочено.

b) Бурмистру Самуилу Шицику—крестъ безъ пьедестала за 100 злот.

c) Реймеру—чаша сломанная и пьедесталъ отъ креста за 100 золот.

2: Росписка, данная Малаховскимъ на отдачу архимандричьей митры, украшенной жемчугомъ и другими драгоцѣнными камнями, взятой имъ изъ монастырской ризницы. 1671 г. апр. 8.

Какъ на роспискѣ, такъ и на спискахъ о. Малаховскій подписался не какъ старшій монастыря, а какъ епископъ перемышльскій, потому что въ это время онъ уже не былъ старшимъ. Объ этомъ, еще невыкупленномъ, серебрѣ сообщаю слѣдующія подробности. 1) Крестъ, отданный подъ закладъ Старшему братству, находится теперь у потомковъ Петра Минкевича,—въ опекѣ г. Бржозовскаго. Я самъ видѣлъ у него этотъ крестъ: онъ хорошо вызолоченъ, съ рѣзнымъ изображеніемъ Пресв. Троицы; довольно тяжелъ,—около 20 гривенъ вѣсу. Дѣти Минкевича имѣютъ притязаніе на этотъ крестъ, основываясь на томъ, что будто бы братство отдало его подъ за-

1) Grzywna, гривна — употреблялась у поляковъ, какъ и вообще у всѣхъ славянъ, въ двоякомъ значеніи: какъ монета и какъ вѣсъ серебра. Въ первомъ случаѣ гривна заключала въ себѣ 48 поль. грошей, во второмъ—гривна равнялась 16 лотамъ. Линде, Słownik ięzyka polsskiego.

krzyża sobie scielą dzieci Minkiewiczowskie, że bractwo miało iakoby proportionalną summę wzglendem reparatiey budynkow brackich p. Minkiewiczowi, rodzicowi ich, winne będąc w tey summie ten krzyż zostawic mieli; iednak tego nieboszczyk w inwentarzu swoich dobr nie opisał, tylko dwa krzyża w nim iakies namienił. Bractwo zas powiada, że iakoby ten krzyż nie przez zastaw p. Minkiewiczowi dostał się, ale iako staroscie w bractwie będącemu y naczalnikowi do schowania od bractwa był powierzony. I dla tego gdy ten krzyż miał bydz, za zgodą wszystkich consukcessorow, cerkwi w tym roku 1705 przywrocony, potrzebuiąc pewnych służb Bożych za dusze zmarłych odprawienia imc p. Andrzey Ohurcewicz, burmistrz wilen., imieniem bractwa interwentią uczyniwszy, ten krzyż zatamował, contradykuiąc, że dzieci Minkiewiczowskie mniey do tego krzyża należą, y nie mogą go wydawać, aż trzeba żeby był u bractwa wilen. s. Troycy okupiony, z ktoremi rozmowić trzeba będzie y pomiarkować się. A iest ten krzyż bez sedesu, zostaie teraz w schowaniu u jeymci p. Katharzyny Ohurcewiczowny Tyminskiey, podczaszyney wielunskiey, iako u ciotki pomienionego potomstwa [1]).

Powtore, co się tknie krzyża u p. Procewicza będącego, tego teraz upomnieć będzie należało u ichmsciow xży kanonikow regularnych na Antokolu mieszkaiących. Bo po smierci pomienionego p. Procewicza, syn onego do zakonu xży regularnych wstąpiwszy, maiętnosc y wszelkie splendory oyca swego do zakonu wprowadził, y ten krzyż nasz ichmsc xży kanonikom regularnym dostał się, y widział go w. o. Grotuz, kaznodzieia nasz tuteyszy, że także wszystek pozłocisty, y iest

логъ отцу ихъ Минкевичу, получивъ отъ послѣдняго соотвѣтственную сумму денегъ, необходимую для починки братскихъ строеній; впрочемъ, въ инвентарѣ своего имущества Минкевичъ объ этомъ крестѣ не упоминаетъ, упомянулъ только о двухъ какихъ то крестахъ. Братство же увѣряетъ, что крестъ этотъ достался Минкевичу не въ качествѣ залога, а отданъ былъ ему братствомъ на сохраненіе, какъ братскому старостѣ; а потому, теперь, т. е. въ 1705, когда, съ согласія всѣхъ наслѣдниковъ Минкевича, крестъ этотъ имѣлъ быть возвращенъ въ церковь, съ тѣмъ чтобы монастырь совершалъ извѣстное число богослуженій за души умершихъ, виленскій бурмистръ Андрей Огурцевичъ отъ имени братства не дозволилъ сдѣлать этого, доказывая, что дѣти Минкевича меньше имѣютъ правъ на этотъ крестъ и немогутъ возвратить его въ церковь, пока онъ не будетъ выкупленъ у Виленскаго братства. Так. образомъ по этому предмету необходимо войти въ соглашеніе съ братствомъ. Въ настоящее время крестъ этотъ находится на сохраненіи у Екатерины Огурцевичовой Тыминской, которая приходится теткой упомянутымъ дѣтямъ Минкевича. 2) Крестъ, бывшій у г. Процевича, находится въ настоящее время у ксендзовъ каноников регулярныхъ, живущихъ на Антоколѣ. Послѣ смерти Процевича, сынъ его, вступивъ въ вышепоименованный орденъ, все имущество своего отца, а вмѣстѣ съ нимъ и крестъ этотъ, передалъ въ вѣденіе ордена. Крестъ этотъ видѣлъ здѣшній нашъ проповѣдникъ Гротузъ, по свидѣтельству котораго этотъ крестъ—весь позолоченъ, имѣетъ въ длину $1\frac{1}{2}$ локтя и за-

1) Przywrócony ten krzyż za starszenstwa xiędza Bazylego Procewicza, i iest w zakrystyey bez sedesu; którego oczy moi widziały. — Прим. автора.

go wzdłuż na półtora łokcia, ktorego za oddaniem 250 złot. klasztorowi eliberować będzie należało [1]).

Potrzecie, co się tknie kielicha u imci p. Reymera zastawionego, ten iuż, widze, y z sedesem cale zginął; bo się go y dopytać niepodobna; ponieważ zmianki niemasz, ktoremu to srebro p. Reymerowi zostawiono y w ktorym woiewodztwie abo powiecie mieszkaiącemu; y lubom iednego razu dopytałem się iednego Reymera, y w zamku będąc u niego o te srebro upominałem się, nic iednak nie wskurałem; bo do żadney zastawy przyznawać się nie chciał, tylko to namienił, że mam oyca staruszka we stu lat na łożku leżącego, ale y ten o tey zastawie prawie nigdy mi zmianki nie uczynił, y tym mie od siebie zbył. Ten p. Reymer mieszka w woiewodztwie Trockim, niedaleko od Trok.

A mitra za zawiezieniem do Przemyszla y przepadła u imci xiędza Małachowskiego, episkopa przemyskiego, ktora nie wiemy czy successorowi ktoremu episkopowi przemyskiemu dostała się, czyli też sam nieboszczyk gdzie u kogo y w iakiey summie zastawił y zahartował. A tak, Panie Boże, bądz miłosci grzechom naszym y nie sądz nas podług występkow naszych.

ложенъ въ 250 злотыхъ. 3) Чашу и пьедесталъ заложенные у г. Реймера, нужно считать пропавшими, потому что неизвѣстно, кому изъ Реймеровъ отдано это серебро подъ залогъ, въ какомъ воеводствѣ или повѣтѣ онъ живетъ. Однажды, впрочемъ, мнѣ случилось допытаться какого то Реймера въ Трокскомъ воеводствѣ. Будучи въ его замкѣ, находящемся вблизи Трокъ, я спросилъ его объ этомъ серебрѣ, но ничего не узналъ отъ него; онъ не хотѣлъ признать за собою никакого залога, заявилъ мнѣ, что отецъ его, столѣтній старичекъ, не встающій съ постели, никогда не дѣлалъ даже намека о какомъ нибудь залогѣ. Съ этимъ отвѣтомъ онъ и отправилъ меня отъ себя. Живетъ этотъ Реймеръ въ воеводствѣ Трокскомъ недалеко отъ Трокъ. Что касается митры, то ее увезъ съ собою въ Перемышль о. Малаховскій, у котораго она, надо полагать, пропала, или досталась кому нибудь изъ перемышльскихъ епископовъ, преемниковъ Малаховскаго, или же имъ самимъ заложена кому нибудь въ извѣстной суммѣ. Итакъ, Боже, милостивъ буди намъ грѣшнымъ и не суди насъ по дѣламъ нашимъ.

Dokumenta na srebro cerkiewne y apparata,

przez imsci x. Marciana Białozora, pierwiey episkopa pinskiego, a potym archiepiskopa połockiego, z zakrystyey wilenskiey wzięte, y tak one opisuie w kartach swoich.

1. Kielichow srebrnych z patynami pozłocistych dwa, ieden mnîeyszy co w Ławryszo-

Списокъ серебра и другихъ церковныхъ вещей,

взятыхъ изъ монастырской ризницы Марціаномъ Бѣлозоромъ, епископомъ пинскимъ, впослѣдствіи архіепископомъ полоцкимъ, имъ же составленный.

1. Двѣ серебряныя вызолоченныя чаши съ дискосами; меньшая оставлена мною въ

1) Eliberowany i ten krzyż od xięży Antokolskich w roku 1712 przez x. tegoż Procewicza, starszego wilenskiego, za oddaniem winnego długu y zapłaceniem quoty im 150 barzo dyszkretney. co uczyniono dla tego, że na ten czas xiędza starszego naszego brat był na Antokolu prorobosczem. — Прим. автора.

wie zostawiłem, drugi iest przy mnie dla drogi do nabożenstwa.

2. Lichtarzow srebrnych dwa stołowych Dubowiczowskich, y te w drodze zażywaią się do nabożenstwa.

3. Apparat Michniewiczowski czerwony złotogłowowy ze wszystkim. Albę zdawna zostawiłem w zakrystyey wilenskiey, a korony złote do alby swoiey przyłożyłem.

4. Omofor czerwony materyey pstrey.

5. Po oycu Januszkowskim służebnik pisany zostawiłem w Pinsku przy zakrystyey. Co wszystko wroci się do archimandryey naszey wilen. zakrystyey, iak się odzyszczą rzeczy zakrystyey archiepiskopiey połockiey od imc xdza Załenskiego, metropolity kiiowskiego.

Ten regestr dany nam tu w Wilnie y drugi podobny iest temuż pod datą roku 1697, septembra 20, podług ktorego dotąd żadney satisfactiey nie uczyniono, y Pan Bóg wie, żeby tym rzeczom zginąc nie przyszło. Żeby iednak pamiątka tego w pamięci naszey nie wygasła, dla tego te rzeczy tu w tę xięgę inserowałem.

Archivum wilenskie,

abo summariusz spraw rożnych, monastyrowi cerkwi Przenasw. Troycy należących, spisanych w roku pansk. 1704,

Sprawy y przywileie na wolną elekcyą archimandryty albo starszego Wilenskiego.

1. Przywiley naiasnieyszego krola imsci Władysława Czwartego nadany klasztorowi w roku 1633, z zawiesistą pieczęcią na parganinie, na wolną elekcyą starszego z prostego zakonnika, ktory może się tytułować archimandrytą. Tym że przywileiem dano klasztorowi praecedentią nad bractwem y ich przywileie utwierdzono, y bractwa miodowe tu do cerkwi wiecznie applikowano.

Лавришовѣ, а другая находится при мнѣ для совершенія богослуженія въ дорогѣ.

2. Серебряныхъ столовыхъ подсвѣчниковъ Дубовичевскихъ, употребляемыхъ въ дорогѣ для богослуженій два.

3. Священническое облаченіе изъ красной парчи. Подризникъ давно уже оставленъ мною въ Виленской ризницѣ, короны къ нему приложилъ я къ своему подризнику.

4. Омофоръ изъ красно-пестрой матеріи.

5. Рукописный служебникъ, доставшійся мнѣ отъ о. Янушковскаго, оставленъ мною въ Пинской ризницѣ. Все это будетъ возвращено въ ризницу Виленской архимандріи, когда получу отъ кіевскаго митрополита Заленскаго вещи изъ ризницы Полоцкой архіепископіи.

Этотъ списокъ данъ намъ здѣсь, въ Вильнѣ, 1697 г., сент. 20 въ двухъ экземплярахъ. По этому списку еще ничего не возвращено, да и едвали что будетъ возвращено. Чтобы однако не изгладилась память объ нихъ, я упомянулъ объ нихъ въ этой книгѣ.

Архивъ Виленскій,

или списокъ разныхъ документовъ Виленскаго Св.-Троицкаго монастыря, составленный 1704 г.

Дѣла и привилеи на свободное избраніе архимандритовъ или старшихъ виленскихъ.

1. Привилей Владислава IV на свободное избраніе изъ простыхъ монаховъ старшаго, который можетъ имѣть титулъ архимандрита. Этимъ же привилеемъ монастырю дано преимущество предъ братствомъ, утверждены его привилеи и присоединено къ Троицкой церкви Медовое братство. 1633 г., на пергаменѣ съ привѣсистою печатью.

2. Aktykacya tegoż przywileiu w trybunale wilens. w r. 1701, maia 28.

3. Przywiley krola Zygmunta trzeciego w roku 1628 na wolną elekcyą archimandryty, na papierze.

4. Przywiley abo confirmatia na pargaminie z zawiesistą wielką pieczęcią litewską krola imci Augusta w r. 1702, maia 30, klasztorowi nadana, ktora stwierdziwszy we wszystkich punktach przywiley s. p. krola Władysława, przy wolney elekcyey przełożonego klasztor zachowuie.

5. Elekcya na starszenstwo albo archimandryty wilenskiego w. oyca Milenkiewicza, starszego Żyrowickiego an. 1661.

6. Punkt per extractum wydany z congregacyey Żyrowickiey an. 1675, ratione archimandryey Wilenskiey, Minskiey y Czereyskiey, ktore taż congregacya zniosła y skasowała, dożywocie tylko archimandrytom na ten czas będącym zostawiwszy.

7. Punkt z congregacyey Żyrowickiey an. 1661, per copiam wypisany y prezentowany na congregacyey Nowogrodzkiey an. 1703, na dowod tego, że archimandrytowie wilenscy nie za przywileiami, ale przez wolną elekcyą bydz powinni, iako ten dokument swiadczy, że zakonnicy sami przez wolną elekcyą kilku archimandrytow na archimandryą wprowadzili.

8. Extrakt wydany z congregatiey Nowogrodzkiey, anno 1703 odprawowaney, ktora ratione wolney elekcyey archimandryty wilen. stwierdzaiąc na to przywileie nadane monastyrowi Wilens., a osobliwie przywiley s. p. krola Władysława Czwartego, przy wolney elekcyey archimandryty zachowała.

9. Kopia przywileiu imci xdza Żołkiewskiego, episkopa pinskiego, na episkopią Pinską, w ktory inserowano było i klasztor Wilenski, że miał bydz tenże imc x. Żołkiewski wilenskim archimandrytą. A że ten przywiley ad

2. Явка этого привилея въ Виленскомъ трибуналѣ 1701 г. мая 28.

3. Привилей Сигизмунда III на свободное избраніе архимандрита. Писанъ на бумагѣ 1628 г.

4. Конфирмаційный привилей короля Августа Троицкому монастырю, подтверждающій всѣ пункты привилея короля Владислава на свободное избраніе старшаго, 1702 г. мая 30, на пергаменѣ съ привѣсистою большою Литовскою печатью.

5. Избраніе въ старшіе или архимандриты о. Миленкевича, старшаго Жировицкаго монастыря. 1661 г.

6. Выпись изъ постановленія Жировицкой конгрегаціи; 1675 г., относительно архимандрій: Виленской, Минской и Черейской, которыя уничтожены постановленіемъ той же конгрегаціи; предоставлено пожизненное право владѣнія ими только тѣмъ лицамъ, которыя владѣли ими въ это время.

7. Статья изъ опредѣленій Жировицкой конгрегаціи, выписанная въ видѣ копіи въ 1661 г. и представленная конгрегаціи Новогородской въ доказательство того, что виленскіе архимандриты должны быть свободно избираемы, а не назначаемы посредствомъ королевскихъ привилеевъ, какъ это видно изъ того же документа, гдѣ говорится, что монахи такимъ образомъ уже избрали нѣсколькихъ архимандритовъ.

8. Выпись постановленія Новогородской конгрегаціи, въ 1703 г., которая, подтверждая привилей Владислава IV, признаетъ за монастыремъ право свободнаго избранія архимандрита.

9. Копія привилея пинскому еп. Жолкѣвскому на Пинскую епископію, въ которой говорится и о Св.-Троицкомъ монастырѣ, что онъ, Жолкѣвскій, имѣетъ быть Виленскимъ архимандритомъ. А такъ какъ этотъ при-

male narrata y bez wolney elekcyey otrzymany był u s. p. krola imci Jana III w r. 1693. Tedy klasztor sprzeciwiwszy się takowemu przywileiowi, cale go za archimandrytę znać nie chciał, y broniąc ingressu w monastyr y dobra iego, aż do smierci prawo wiodł, o czym wyżey obszerniey się w fundacyey s. p. imci x. Ruckiego namieniło, a tu o toż samo proceder spraw z imci x. Żołkiewskim taki następuie.

10. Proces na imc x. Żołkiewskiego, episkopa pinskiego, pod datą roku 1697 aprila 18 do grodu wilen. podana od x. Januarego Ohurcewicza, starszego wilen., imieniem całego konwentu de nullitate tego inserowanego punktu ratione archimandryey w przywiley episkopski.

11. Protestacya na imci x. Żołkiewskiego, episkopa pinskiego, imieniem całego klasztoru od w. oyca Marciana Kulczyckiego, consultora zakonu y starszego wilenskiego, pod datą anno 1698 nowembra 4, de nullitate przywileiu niesłusznie na archimandryctwo otrzymanego, i że imc in possessione nigdy nie był klasztora, a zatym niesłuszną pretenduie expulsyą.

12. Pozew od imci x. Żołkiewskiego przed sąd imci xdza metropołity po imci x. Białozora, archiepiskopa połockiego, o expulsyą iakoby z archimandryey Wilenskiey uczynioną.

13. Protestacya przeciwko imci xdzu Żołkiewskiemu an. 1699, przed pisarzem stolicy S. Apostolskiey zniesiona, że podawszy pozwy imci x. Białozorowi o expulsyą z archimandryey, nie stanął na terminie tu w Wilnie, y pozwu swego nie popierał.

14. Protestacya imieniem imci xdza Załęskiego metropolity y imieniem imci xdza Żołkiewskiego na w. oyca Kulczyckiego, iako starszego, o niedopuszczenie obiąc w posses-

вилей полученъ былъ отъ короля Яна III въ 1693 г., вопреки праву на свободное избраніе Виленскаго архимандрита, то монастырь, воспротивившись такому привилею, не хотѣлъ признавать Жолкѣвскаго своимъ архимандритомъ, и возбраняя ему вводъ во владѣніе монастыремъ съ принадлежащими ему имѣніями, велъ съ нимъ процессъ, продолжавшійся до самой смерти его. Объ этомъ подробнѣе сказано выше, въ описаніи фундаціи митрополита Руцкого.

10. Протестація, поданная въ Виленскій гродскій судъ 1697 г. апр. 18 Виленскимъ старшимъ Огуцевичемъ отъ лица всѣхъ монаховъ на пинскаго еписк. Жолкѣвскаго относительно незаконно одержаннаго имъ привилея на Виленскую архимандрію.

11. Протестація о. Марціана Кульчицкаго, консультора нашего ордена и старшаго Виленскаго, поданная отъ имени всего монастыря 1698 г. ноябр. 4 о незаконности одержаннаго епископомъ Жолкѣвскимъ привилея на Виленскую архимандрію, равно какъ и о томъ, что онъ, какъ никогда не имѣвшій въ своемъ владѣніи монастыря, незаконно жалуется на свое изгнаніе изъ него.

12. Позовъ Жолкѣвскаго полоцкому епископу Бѣлозору на судъ митрополита по поводу мнимаго изгнанія его, Жолкѣвскаго, изъ Виленской архимандріи.

13. Протестація, поданная писарю Апостольской столицы 1699 г. на епископа Жолкѣвскаго о томъ, что онъ, позвавши къ суду еписк. Бѣлозора объ изгнаніи его изъ архимандріи, не явился къ сроку въ Вильну и позва своего не защищалъ.

14. Протестація отъ имени митрополита Заленскаго и еп. Жолкѣвсваго противъ Кульчицкаго, какъ старшаго, о томъ, что онъ не допустилъ епис. Жолкѣвскаго вступить

syą klasztoru Wilen., podług inwestytury na to daney 1698 octobra 10.

15. Plenipotencya od imc x. Kuszelicza prowincyała na obrone wolney elekcyey klasztorowi dana an. 1700 marca 2.

16. Skrypt wielebnych oycow y braci, ad archivum dany z podpisem rąk na zaszczyt klasztoru Wilenskiego anno 1700, 6 marca, ktory iest w Obronie wydrukowany.

17. Pozew powtorny po imci x. Białozora od imci xdza Żołkiewskiego.

18. Protestacyi dwie przed pisarzem stolicy S. Apostolskiey na imci x. Żołkiewskiego, episkopa pinskiego, o niesłuszne interessowanie się do klasztoru Wilenskiego, a na imci x. metropolite o niedopuszczenie appellacyey imci x. Białozorowi do oyca S. anno 1700, febr. 23.

19. Compuls z nuncyatury przeciwko imci x. metropolicie y imci x. episkopowi pinskiemu, aby się nie ważył daley sprawy swoiey popierać y do exekucyey dekretow przywodzić, 1700, marca trzynastego dnia.

20. Item w osobliwym fastykule obmowy, interventie y inne mniey potrzebne sprawy o archimandryą w sprawie z xdzem Żołkiewskim, sztuk in numero 12.

A co się tknie przywileiu od s. p. krola Jana Kazimierza na elekcyą nadanego, ten niewiedzieć iakim sposobem dostał się imc, xdzu Żołkiewskiemu, iako miałem wiadomosc z relacyi ustney iegoż samego, ale że był nam przeciwny, oddać tego przywileiu ad archivum nie chciał; y tak po smierci iego gdzies zginął, czy też u prałatow naszych w zatrzymaniu zostaie.

Transakcya z imc xiędzem Żołkiewskim, episkopem pinskim, broniąc wolney elekcyey.

Ta sie transakcya z imc zaczeła w roku 1697, in martio, kiedy imsc zesławszy sługę

во владѣніе Виленскимъ монастыремъ на основаніи данной ему инвеституры. 1698 г. окт. 10.

15. Полномочіе, данное монастырю провинціаломъ Кушеличемъ на защиту свободнаго избранія архимандритовъ. 1700 мар. 2.

16. Письмо отцовъ и братіи монастыря, собственноручно ими подписанное; составлено въ 1700 г. мар. 6 въ защиту Виленскаго монастыря. Напечатанъ въ „Обронѣ".

17. Вторичный позовъ еп. Жолкѣвскаго еп. Бѣлозору.

18. Двѣ протестаціи, поданныя писарю Апостольской столицы: первая противъ Жолкѣвскаго по поводу его несправедливыхъ притязаній къ Виленскому монастырю; вторая противъ митрополита о недозволеніи еп. Бѣлозору аппелляціи въ судъ Святаго Отца.— 1700 г. февр. 23.

19. Приказъ изъ нунціатуры митрополиту и пинскому епископу о прекращеніи послѣднимъ тяжбы съ монастыремъ и о не приведеніи въ исполненіе декретовъ по этому дѣлу. 1700 мар. 13.

20. Въ особой связкѣ 12 менѣе важныхъ бумагъ, относящихся къ этому процессу.

Что же касается привилея короля Яна Казиміра на избраніе (архимандрита), то онъ неизвѣстно какимъ образомъ попалъ къ Жолкѣвскому, о чемъ онъ самъ устно сообщилъ мнѣ; но такъ какъ этотъ привилей служитъ не въ нашу пользу, то Жолкѣвскій и не хотѣлъ отдать его въ нашъ архивъ. Послѣ смерти его документъ этотъ или затерялся, или достался кому либо изъ прелатовъ.

Процессъ Виленскаго монастыря съ Пинскимъ епископомъ Жолкѣвскимъ по дѣлу о свободномъ избраніи старшаго.

Дѣло это началось въ 1697 г. въ мартѣ, когда Жолкѣвскій, приславъ къ намъ черезъ

swego tu do nas z kopią przywileiu otrzymanego y z listami do starszego, chciał aby na imie iego klasztor był odebrany, y x. starszy, to iest January Ohurcewicz, aby iuż od niego namiesnikiem zostawał. Ale wszyscy ww. oo. y bracia uważywszy to, że imc przeciwko wolney elekcyey ważył się cum absoluto dominio, na ruine tego klasztoru, takie czynić podstępki, mocno temu przywileiowi sprzeciwili, unanimiter wszyscy spisawszy się, posłali do imci obmowe, niechcąc znać za archimandryte, ponieważ nie z wolney elekcyey, ale za przywileiem ad male narrata wyprawionym, chce do possessyi przychodzić tego mieysca. A po expediowaniu tegoż posłanca, zaraz pisalismy zgodnie wszyscy do całego consultorium, szeroce wyrazywszy zgube tego mieysca, ktore dla nieobserwowania wolney elekcyey ponosić by musiało, przywodząc przykłady, iż tak wiele archimandryi, pustkami się swiecących, żywy obraz nam wystawuie, że y nasze mieysce przyidzie do takiey ruiny, ieżeli przez wolną elekcyą scisłey regułe archimandryeza nie będzie poddana władza. Pisalismy potym y do imci x. Leona Załęskiego metropolity, prosząc, aby nas przy przywileiach y wolney elekcyi zachowawszy, inwestyture swoią na archimandryą wydaną imci xdzu Żołkiewskiemu skasować i annihilować raczył, allegując po sobie nietylko służący przywiley na wolną elekcyą nadany, ale y congregacyą w Żyrowicach w r. 1675 odprawowaną, przez ktorą archimandrya wilenska iest zniesiona y annihilowana. Przykładem ktorego listu tegoż czasu y consultorium, prowiduiąc prawom y wolnosciom tego mieysca, osobliwym listem intercedowało do imci x. metropolity, abysmy od niesłusznego interessowania (w wolny klasztor) imci x. Żołkiewskiego wolni bydz mogli. Ale imc x. metropolita w takowey expostulacyey nie uczyniwszy żadney deklaratiey, zawiesił to nasze negotium do przyszłey

своего слугу копію полученнаго имъ привилея и письмо къ старшему, требовалъ, чтобы монастырь былъ переданъ ему и чтобы тогдашній старшій монастыря Огурцевичъ считался его намѣстникомъ. Но всѣ монахи, видя, что Жолкѣвскій вопреки праву монастыря на свободное избраніе старшаго, осмѣлился, на погибель монастыря, заявить свои права на неограниченное управленіе монастыремъ, воспротивились этому привилею и послали къ Жолкѣвскому единодушно подписанное заявленіе о нежеланіи имѣть его своимъ архимандритомъ, такъ какъ онъ хочетъ владѣть этимъ мѣстомъ не по свободному избранію, а на основаніи незаконно одержаннаго имъ привилея. Послѣ отправленія посланца, всѣ мы единодушно тотчасъ же написали въ консульторіатъ, подробно изложивши всѣ несчастія, которыя долженъ будетъ переносить нашъ монастырь вслѣдствіе нарушенія права свободнаго избранія, и приведя въ примѣръ такъ много разоренныхъ архимандрій, которыя представляютъ живое доказательство того, что и нашъ монастырь придетъ въ такое же разрушеніе, если власть архимандрита не будетъ ограничена свободнымъ его избраніемъ. Затѣмъ мы писали къ митрополиту Льву Заленскому, прося его, чтобы онъ, не нарушая даннаго намъ привилея на право свободнаго избранія, соблаговолилъ уничтожить данную имъ Жолкѣвскому инвеституру на архимандрію. При этомъ мы ссылались не только на данный монастырю привилей на свободное избраніе, но и на постановленіе Жировицкой конгрегаціи 1675 г., по которому Виленская архимандрія была совершенно уничтожена. Подобное же письмо отправилъ къ митрополиту и консульторіатъ, который, заботясь о сохраненіи правъ и вольностей нашего монастыря, просилъ митрополита, чтобы мы были освобож-

congregacyey, y zostawała ta sprawa w suspensie blizu pułtora lata. Następuie zatym congregacya w Byteniu w roku 1698, in augusto, na ktorą wysławszy posłow, dalismy punkt w instrukcyey naszey, aby o wolną elekcyą y annihilowanie przywileiu, ad male narrata otrzymanego, mocno się domowili na congregacyey. Co gdy doniesiono, wzaiemnie imc x. pinski obstawał przy przywileiu swoim, iako też imc xiądz Białozor, possessyi iakoby swoiey broniąc, nie dopuscił imsci ingressu w monastyr Wilenski. Po ktorych controwersyach niewyraznie te sprawę congregacya decidowała, aby przy imc xdzu Żołkiewskim klasztor zostawał, ale pod kądycią, ieżeliby imc x. Białozor ustąpił, y dla tego naznaczyli do niego z congregacyey pisać. Ktory iako przed tym negował, że tey archimandryey nigdy imci x. Żołkiewskiemu nie resignował, tak deklarował że oney nie ustąpi y mocno z zakonnikami bronić będzie. Ale imc xdz Żołkiewski, nic na to nie uważaiąc, sprowadza imci xdza Meleciusza Doroszkowskiego, archimandrytę Leszczynskiego, iako commissarza od imci x. metropolity sobie przydanego, na odebranie klasztoru y dobr do niego należących. W ktorym takowym razie, aby wolnosc tego klasztoru razem do ostatniego upadku nie przyszła, musięlismy iedne lige y kombinatią przyiąć z imsc xiędzem Białozorem, z wielkiey potrzeby przyznawaiąc go za należytego archimandryte, y tenże aż z Połoczyzny dla bronienia folwarku Swiranskiego przysłał kilkoro czeladzi swoiey, y z strzelcami zamknowszy się opponowali we dworze. A my zas zakonnicy, kazawszy mocno fortę obwarować y na zamek spuscić, sami imsc xdza Doroszkowskiego przed fortą w ganku przywitali, y nie dopusciwszy klasztora podać imc x. Żołkiewskiemu w possessyą, z obmową na pismie przez nas wszystkich podpisaną odprawili. Co się wszystko działo

дены отъ несправедливыхъ притязаній Жолкѣвскаго. Но митрополитъ, не давши никакого удовлетворенія по этому требованію, рѣшеніе этого дѣла отложилъ до будущей конгрегаціи, такъ что оно оставалось безъ движенія почти полтора года. Наступаетъ за тѣмъ въ августѣ 1698 г. Бытенская конгрегація, на которую мы отправили депутатовъ, поручивъ имъ въ нашей инструкціи настоятельно требовать на конгрегаціи сохраненія за нами права свободнаго избранія и уничтоженія незаконно выхлопотаннаго привилея. Когда было доложено это конгрегаціи, епископъ пинскій также крѣпко отстаивалъ привилей свой, жаловался также, что и о. Бѣлозоръ, защищая свои права на владѣніе Виленскимъ монастыремъ, не впустилъ его въ этотъ монастырь. Послѣ этихъ заявленій, конгрегація постановила, чтобы монастырь былъ подчиненъ Жолкѣвскому въ такомъ только случаѣ, если о. Бѣлозоръ откажется отъ своихъ правъ на этотъ монастырь, о чемъ и порѣшили тотчасъ же написать къ нему отъ имени конгрегаціи. Бѣлозоръ отвѣчалъ, что какъ прежде онъ никогда не уступалъ этой архимандріи Жолкѣвскому, такъ и теперь не уступитъ и вмѣстѣ съ монахами крѣпко будетъ защищать ее. Жолкѣвскій, не обращая на это никакого вниманія, приглашаетъ Мелетія Дорошковскаго, Лещинскаго архимандрита, котораго митрополитъ назначилъ коммиссаромъ для передачи Жолкѣвскому монастыря и принадлежащихъ ему имѣній. Въ такихъ обстоятельствахъ, опасаясь, чтобы окончательно не погибла свобода монастыря, мы должны были заключить союзъ и договоръ съ Бѣлозоромъ и въ крайней нуждѣ признать его дѣйствительнымъ архимандритомъ. Бѣлозоръ прислалъ изъ Полоцка для защиты Свиранъ нѣсколько человѣкъ изъ своей челяди, которые запершись съ стрѣлками,

zaraz na wstępie starszenstwa w. imc xiędza Marciana Kulczyckiego, po kongregacyey Bytens'kiey w roku 1698 do Wilna przybyłego. Więc gdysmy takiemi sposobami y terminami do odebrania klasztoru zrazili imci zawziętą imprezę, dał potym imc x. Żołkiewski cytacyą imci x. Białozorowi o expulsyą, iako by sobie uczynioną z archimandryey, przed samego imci x. metropolitę, za ktorą gdy tu w Wilnie przypadła sprawa, staniono w tym terminie od imc x. archiepiskopa połockiego, że ponieważ iest criminaliter oskarżony od imci xdza Żołkiewskiego, episkopa pinskiego, za czym według kanonow oycow ss. imci x. metropolicie do sądzenia nie należy ta sprawa, ale chiba synodowi prowincialskiemu, abo samemu Oycowi swiętemu, ktorego iest własna iurizdikcya, że może w tym excessie, gdzie idzie o expulsyą, wskazać biskupa na wieże, ale inszey zwierzchnosci duchowney takowych paen prawo na biskupow extendować zabroniło. Mimo ktore excepcye uznano forum, y kazano imci xdzu Białozorowi procedować, a od nas przyięto interventie na pismie podane, zachowuiąc salve z imc xdzem Żołkiewskim u należnego sądu mowić o wolną elekcyą. A po procederze nakazanym imci x. Białozorowi, gdy od takiey decizyey appellacyą uroscił do s. stolicy apostolskiey, tedy y appellacyey nie dopuszczono, y drugim pozwem do approbaty wypadłego dekretu przypozwano. A na drugim terminie gdy także przy powtorney obmowie od pozwanego y przy pierwszey appellacyey stawiono, imc xdz metrodolita in disquisitione daley niewchodząc tey sprawy snadz dla tego, że compulsem z nuncyatury wnet miała bydz zatrudniona, in suspenso swoy dekret zostawił y w remis te sprawe do pułroka puscił. A tym czasem do Rzymu pisał, iako ma daley postępować między stronami prawo wiodącymi; y my z swoiey strony o grawamen protestacyey pozanosiwszy, tamże do

защищались во дворѣ; мы же, монахи, приказавъ запереть на замокъ и укрѣпить калитку, встрѣтили Дорошковскаго на крыльцѣ предъ калиткой и, не допустивъ передачи монастыря Жолкѣвскому во владѣніе, отправили его съ письменнымъ заявленіемъ, всѣми нами подписаннымъ. Все это происходило тотчасъ по вступленіи на старшинство Марціана Кульчицкаго, прибывшаго въ Вильну въ 1698 г. послѣ Бытенской конгрегаціи. Итакъ, когда мы такимъ образомъ воспротивились настойчивому требованію Жолкѣвскаго передать ему монастырь, онъ (Жолкѣвскій) подалъ жалобу митрополиту на Бѣлозора о мнимомъ изгнаніи его изъ архимандріи. Когда это дѣло разбиралось здѣсь въ Вильнѣ, со стороны архіепископа полоцкаго было заявлено, что такъ какъ Жолкѣвскій обвиняетъ его въ уголовномъ преступленіи, то, на основаніи постановленій св. отцовъ, дѣло это подлежитъ суду не митрополита, но или провинціальнаго собора, или же святѣйшаго отца, который одинъ только имѣетъ власть осудить епископа на заключеніе въ тюрму за преступленіе, какъ напр. изгнаніе изъ спокойнаго владѣнія; другой же какой нибудь духовной власти законъ не предоставилъ права произносить такихъ приговоровъ. Не смотря на таковое заявленіе, дѣло это признано подсуднымъ митрополиту, и Бѣлозору приказано приступить къ судоговоренію. Съ нашей стороны также было подано письменное заявленіе о томъ, что мы принимаемъ участіе въ этомъ процессѣ, предоставляя себѣ право позвать еп. Жолкѣвскаго въ подлежащій судъ за его посягательство на предоставленное намъ право свободнаго избранія (старшаго). Когда Бѣлозоръ пожелалъ на такое постановленіе апеллировать къ апостольскому суду, ему не только не дозволили апелляціи, но еще разъ позвали къ

Rzymu posyłali. Ktora sprawa gdy się tak kłociła, y znowu miała bydz przed imc. x. metropolitą renowowana, w tym czasie uprzedza smierc imci x. Żołkiewskiego, ktory w r. 1702 fatis cesit y zaraz za nim w kilka dni y wielebny ociec Meleciusz Doroszkowski, archimandryta Leszczynski, ten swiat pożegnał. I tak ta transakcyą koniec swoy wzieła, do niemałych szkod y strat klasztor przyprawiwszy. Ażeby tedy w przyszły czas ten klasztor mogł potomkom swoim pamiątkę tey swoiey zostawić transakcyey, tedy na zaszczyt tego mieysca s-go dalismy w roku tymże 1702 Obrone [1]) naszą do druku, pokazuiąc prawami, zapisami y rożnemi fundacyami, że klasztor nasz nie z nadania krolewskiego, y nie na żadnych krolewszczyznach, ale od rożnych dobrodzieiow na ziemskich dobrach iest ufundowany. Zaczym krolowie ichmsc nie maiąc jus collationis nad tym klasztorem, ale tylko jus patronatus, podawcami onego bydz nie mogą, a zwłaszcza gdzie ieszcze do tego zaszła wolna elekcya w obieraniu starszego abo tytularnego archimandryty. Ktora Obrona, gdy przed całą congregatią prezentowana była w Nowogrodku w roku 1703, y wszystkim tam przytomnym, tak ichm. xży metropolicie, episkopom, archimandrytom, iako y przy ichmc całemu zgromadzeniu zakonnemu były rozdane exemplarze. Tedy taż congregacya, stosuiąc się do dawnych praw y przywileiow temu klasztorowi służących, y constitucyj w congregacyach opisanych, wolną elekcyą starszego abo tytularnego archimandryty stwierdziła klasztorowi naszemu y approbowała. Co wszystko dla tego się tu namieniło, żeby o takiey transakcyey po nas następuiącym sukcessorom naszym była należyta informacya, zkąd by biorąc praxim podobnym spo-

суду для признанія изданнаго противъ него декрета. Когда по этому позву позванный остался при вторичномъ своемъ заявленіи и при первой апелляціи, митрополитъ, не входя въ дальнѣйшее разбирательство этого дѣла, вѣроятно потому, что оно встрѣтило затрудненіе въ нунціатурѣ, оставилъ свой декретъ безъ послѣдствій и отсрочилъ дѣло на полгода. Между тѣмъ онъ писалъ въ Римъ о томъ, какъ ему далѣе поступать относительно тяжущихся сторонъ. Мы съ своей стороны, подавши протестаціи о притѣсненіи, писали тудаже, въ Римъ. Когда дѣло это, надѣлавшее столько шуму, имѣло быть возобновлено митрополитомъ, скоро послѣдовала смерть Жолкѣвскаго, который умеръ въ 1702 г.; вскорѣ послѣ него умеръ также и о. Мелетій Дорошковскій, лещинскій архимандритъ. Такъ окончилась эта тяжба, стоившая монастырю немалыхъ издержекъ. Чтобы монастырь могъ и на будущее время своимъ потомкамъ оставить память объ этой тяжбѣ, мы въ томъ же 1702 г., въ защиту этого св. мѣста, отдали для напечатанія нашу „Оборону" доказывая законами, записями и разными фундаціями, что всѣ вклады и фундуши, какими владѣетъ монастырь, пожалованы ему не королями, а разными благодѣтелями, и потому подлежатъ земскому праву. Вслѣдствіе этаго, короли, не имѣя надъ этимъ монастыремъ права колляціи, а только право патроната, не могутъ имѣть и права донаціи, особенно въ томъ монастырѣ, которому предоставлено право свободнаго избранія старшаго или титулярнаго архимандрита. „Оборона" эта была представлена Новогродской конгрегаціи 1703 г., и всѣмъ присутствовавшимъ, какъ то: митрополиту епис-

1) Obrona monastyra Wilenskiego cerkwi Przenas. Troycy... przez wieleb. oo. Bazylianow Wilen. unitow przy teyże cerkwi zostaiących..., do druku w r. 1702 podana.

sobem y oni w zastanowieniu się o wolną elekcyą zelować y odpor dawać mogli tym, ktorzyby na potym chciwoscią prelatury pobudzeni będąc, nie przez elekcyą, ale ad male narrata przywileie otrzymane to mieysce posiadać usiłowali.

копамъ, архимандритамъ и простымъ монахамъ были розданы экземпляры ея. Таже конгрегація, сообразно съ давними правами и привилеями нашего монастыря и постановленіями конгрегацій, одобрила и утвердила свободное избраніе титулярнаго архимандрита или старшаго. Все это упомянуто здѣсь для того, чтобы преемникамъ нашимъ оставить объ этой тяжбѣ надлежащія свѣденія, чтобы они, по нашему примѣру, ревностно отстаивая права свободнаго избранія, могли бы давать отпоръ тѣмъ, которые, жадно стремясь къ прелатурѣ, старались бы владѣть этимъ мѣстомъ не по праву свободнаго избранія, а съ помощію незаконно полученныхъ привилеевъ.

Decysye rożnych congregacyi zakonu naszego, iż w obieraniu starszego abo tytularnego archimandryty wolną ma mieć elekcyą klaszter Wilenski.

Постановленія разныхъ конгрегацій нашего ордена о томъ, что Виленскій монастырь при назначеніи титулярнаго архимандрита или старшаго долженъ пользоваться правомъ свободнаго избранія.

Congregatia Minska anno 1652. Archimandryia Wilenska. Suffectus omnium voto et electione libera voce imsc x. archimandryta połocki Mikołay Korsak.

Congregatia Żyrowicka anno 1661, sessya 6, dnia 28 decembra.

Produkowane są przywileie krolow ichmsc Władysława czwartego, Jana Kazimierza szczęsliwie nam panuiącego na wolną archimandryey wilenskiey elekcyą. A stosuiąc się do pomienionych praw y zwyczaiu wprowadzonego w elekcyey na archimandryctwo Wilenskie, gdyż y przed tym w. o. Alexiusza Dubowicza przez sufragia zakonnicy obrali y w. oyca Mikołaia Korsaka na Minskiey congregacyey. Na ostatek w. o. Benedicta Terleckiego, zeszłego prowinciała, obrano za archimandrytę wilenskiego, zgodnemi głosy w. o. Chrystofora Milenkiewicza, starszego Żyrowickiego, y do dworu i. k. msci, pana naszego miłosciwego, elekcya ich moris est posłana dla otrzymania przywileiu.

Конгрегація Минская 1652 г. Архимандрія Виленская. Свободною подачею голосовъ избранъ Полоцкій архимандритъ Николай Корсакъ.

Конгрегація Жировицкая 1661 г. Засѣданіе декабря 28. Доложены, привилеи королей Владислава IV и нынѣ благополучно царствующаго Яна Казиміра на свободное избраніе въ Виленской архимандріи (старшаго). Сообразно съ поименованными правами и обычаемъ, введеннымъ при избраніи виленскихъ архимандритовъ, и прежде сего монахи избрали большинствомъ голосовъ Алексѣя Дубовча и о. Николая Корсака на Минской когрегаціи, наконецъ такимъ же образомъ избрали въ Виленскіе архимандриты покойнаго провинціала Венедикта Терлецкаго и Христофора Миленкевича, жировицкаго старшаго; по избраніи отправили ихъ, тоже по обычаю, ко двору его милости короля для полученія привилея.

Congregacya Wilenska 1667, na ktorey imsc x. Białozor resignatią uczynił archimandryey wilenskiey.

Congregacya Żyrowieka anno 1675. O zniesieniu Minskiey, Wilenskiey y Czereyskiey archimandryey.

Domawiania się s. p. w. oyca Symeona Cypryanowicza 14 maia: 1-mo, aby imsc x. metropolita, przykładem s. p. Jozepha Ruckiego, nie rozmnażał archimandryi, dokładaiąc, że annihilować one nie iest niepodobna, ponieważ, za przeszłych krolow y możnych pieczętarzow, zniosł Rucki nieboszczyk archimandrie; nadto y nie są w takiey consideratiey archimandrie nasze u i. k. msci y u pieczętarzow; za czym, za wstawieniem się nunciusza y stolicy apostolskiey, łatwo mogą się zniesc, a tym czasem zagasiło się...... do archimandryey.

2. Upraszał tenże x. consultor imci xdza metropolity, aby iesli nie wszystkie, ad interim Wilenska, Minska y Czereyska, ktore kiedy archimandryami zwały się, abo kto pretendował ich, zniesieni były, y więcey do tego tytułu nie przychodziły. Decizya. Wysłuchawszy to imsc za rzecz słuszną do związku z imscią uznawszy, na wszystko ochotnie pozwolił, y iako wyżey wspomniane tytuły archimandryey Wilenskiey, Minskiey y Czereyskiey zgodnie ze wszystkim zgromadzeniem uchilił y cale umorzył. Także y to salwował, aby ichmsc, ktorzy actu possessorami y consecrowani archimandrytami są, dożywocie mieli.

Congregatia 1679, Żyrowicka, o zniesieniu archimandryey Wilenskiey, sessya szosta. Imsc xiądz metropolita zaczoł mowę od wczorayszey z imsc x. ep. pinskim transakcyey y uwolnienia monastyra Wilenskiego, pytaiąc, ieżeli wszystkim to podoba się; na co unanimiter wszyscy zezwolili, y ichmsc za mediatią w tey sprawie dziękowali. A tak podług

Конгрегація Виленская 1667 г. на которой Бѣлозоръ отказался отъ Виленскаго архимандритства.

Конгрегація Жировицкая 1675 г. объ уничтоженіи Виленской Минской, и Черейской архимандрій.

Заявленіе о. Симеона Цыпріановича о томъ, 1) чтобы митрополитъ, по примѣру Іосифа Руцкаго, не увеличивалъ числа архимандрій, присовокупляя, что уничтожать ихъ нетрудно, такъ какъ Руцкій при прежнихъ короляхъ и канцлерахъ уничтожалъ архимандріи, да и сами короли и канцлеры не особенно жалуютъ наши архимандріи. По сему, при содѣйствіи нунція и столицы апостольской, они легко могутъ быть уничтожены, а тѣмъ временемъ отпала бы у многихъ охота домогаться архимандрій. 2) Тотъ же консульторъ убѣждалъ митрополита, чтобы. если не всѣ архимандріи. то покрайней мѣрѣ Виленская, Минская и Черейская, которыя, если когда и назывались архимандріями, то, для предупрежденія чьихъ либо претензій къ нимъ. чтобы онѣ были уничтожены и не носили болѣе этого названія. Опредѣлено: выслушавъ это заявленіе, его милость призналъ справедливымъ и съ цѣлымъ собраніемъ согласился уничтожить названіе архимандріи монастырей Виленскаго, Минскаго и Черейскаго. Тѣмъ однако, которые дѣйствительно уже владѣли архимандріями и были уже посвящены, разрѣшено владѣть ими пожизненно.

Жировицкая конгрегація 1679 года, объ уничтоженіи титула Виленской архимандріи. Засѣданіе 6-е. Митрополитъ началъ рѣчь о доложенномъ вчера дѣлѣ пинскаго епископа и объ освобожденіи Виленскаго монастыря, спрашивая, всѣмъ ли это нравится. Всѣ единодушно выразили свое согласіе и благодарили его милость за по-

przeszłey congregatiey, od. s. stolicy apostolskiey stwierdzoney, iuż ten tytuł archimandryey Wilens. cale się wiecznymi czasy znosi.

Congregatia Nowogrodzka an. 1703, ztwierdzaiąca przywileia, sessya ostatnia. Klasztor Wilenski s. Troycy conservamus penes antiqua privilegia, a mianowicie przy przywileiu naiasnieyszego Władysława czwartego circa liberam electionem sui archimandritae.

Przestroga. Że ta ostatnia congregatia iest iakoby przeciwna dawnieyszym, ktore archimandryey nie tylko mieć w Wilnie nie pozwalaią, ale y tytuł oney znoszą, to się stało za niewiadomoscią tych congregacyj, co w nich było opisano. Wszakże nie zatym idzie, że w tey congregacyey wolną elekcyą archimandryty wyrażono, żeby znowu był archimandryta w Wilnie; bo sam przywiley Władysława czwartego tego nie pozwala, ale elekcya ma go obrać za starszego, y tylko do czterech lat władzę mu daiąc, y ma go tym poczcić dla godnosci mieysca, aby się mogł zwać archimandrytą tytularnym; co nic inszego ale iest podług przywileiow y congregacyj, tylko za taką elekcyą bydz wilenskim starszym.

средничество въ этомъ дѣлѣ. Такимъ образомъ, на основаніи постановленій прошедшей конгрегаціи, утвержденной Апостольскою столицею, названіе Виленской архимандріи навсегда уничтожается.

Конгрегація Новогродская 1703 г., утверждающая привилеи. Засѣданіе послѣднее. Виленскій Св.-Троицкій монастырь сохраняемъ при древнихъ привилеяхъ, особенно при привилеѣ Владислава IV о свободномъ избраніи архимандрита.

Предостереженіе. Эта послѣдняя конгрегація, какъ будто противорѣчитъ прежнимъ, которые не только не позволяютъ имѣть въ Вильнѣ архимандріи, но даже уничтожаютъ и самое названіе это.—Произошло это отъ незнанія того, что было постановлено на тѣхъ конгрегаціяхъ. Притомъ же изъ того, что въ актахъ этой конгрегаціи говорится о свободномъ избраніи архимандритовъ, не слѣдуетъ, чтобы въ Вильнѣ снова былъ архимандритъ, потому что самый привилей Владислава IV запрещаетъ это; но собраніе избираетъ только старшаго, предоставляя ему власть только на 4 года, и изъ уваженія къ его должности можетъ почтить титуломъ архимандрита, и это нисколько не противно ни королевскому привилею, ни постановленію конгрегацій.

Spisanie spraw Swiranskiey maientnosci.

Possessya Swiran od pp. Zarzeckich panu Mamoniczowi.

1. List nieboszczyka p. Zienowa Zarzeckiego p. Łukaszowi Mamoniczowi, skarbnemu w. x. Lit., na kop 3000, na Swirany an. 1585, augusta 15, ktory to Zienow Zarzecki, od brata swego p. Iwana Zarzeckiego maiąc w zastawie Swirany, wlewkiem prawa swego puscił p. Mamoniczowi.

2. Intromissya w też dobra od p. Zarzeckiego p. Mamoniczowi 1586.

3. Widimus z xiąg głownych trybunalnych przyznania listu nieboszczyka p. Jana Zarzeckiego, syna p. Iwana Zarzeckiego, wiecznosci wszystkich dobr y Swiran w roku 1596 panu Łukaszowi Mamoniczowi.

Possessya na też Swirany od Talkowskiego tatarzyna p. Koleckiemu.

1. Zapis od Izmaela Talkowskiego y żony iego na kop 4287 na Swiranach y Kienach, prawo swe puszczaiąc p. Koleckiemu 1605.

2. Wypis z ziąg ziemskich wilens. tégoż prawa na Swirany od tatarzyna Talkowskiego p. Koleckiemu an. 1605.

3. Wipis z ziąg głownych trybunalnych z listu kniazia Izmaela Talkowskiego przyznania imienia Swiran y Kieny p. Koleckiemu służb 2, an. 1608 junii 2.

4. List urzędowy poiezdczy w sprawie p. Wickiego do Swiran, gdzie imieniem Talkowskiego tatarzyna odprawy broniono y nie postąpiono. 1609.

Prawa wieczyste od p. Wickiego, y od p. Żochowskiego, y ich małżonek, iako dziedziczek Mamoniczowien na Swirany.

1. List p. Włodzimierza Żochowskidgo y małżonki iego p. Barbary Mamoniczowny p. Alexandrowi Koleckiemu na wiecznosć Swiran, anno 1610.

2. Extrakt tegoż zapisu przyznania na wiecznosć Swiran w ziemstwie od p. Żochowskiego p. Koleckiemu w tymże roku 1610.

3. List p. Krzysztofa Wickiego y małżonki iego Maryianny Mamoniczowny p. Koleckiemu na wiecznosć Swiran, an. 1609, decembra 30.

4. Extrakt tegoż zapisu przedaży Swiran p. Koleckiemu od p, Wickiego y małżonki iego w roku 1610, january 11.

5. Originał zapisu p. Mamoniczowey dany p. Koleckiemu na imienie Swiranskie, an. 1609, decembra 30; omyłką taki tytuł na originale zapisano, ale ten zapis od p. Wickiego y małżonki iego.

6. Wypis ziemski wilenski intromissyey p. Koleckiego w wiecznosć Swiran, anno 1610, januar. 20, od potomkow Mamonicza, skarbnego w. x. Lit., to iest od p. Wickiego y p. Żochowskiego y małżonek ich, Swiran dziedziczek.

7. Status causae na Swirany, iako przed tym u kogo w iakiey possessyey zostawały, nim wiecznoscią się dostały p. Koleckiemu.

Possessya Swiran od p. Koleckiego z zapisami wieczystemi klasztorowi naszemu służąca.

1. Przedaża Swiran od p. Alexandra Koleckiego wiecznoscią oycom bazylianom wilenskim w roku 1620.

2. Prawo na pargaminie ze czterma zawiesistemi pieczęciami przyznane w trybunale w tym że zwyżpisanym roku, mca julii 15, ktorego extrakt iakos przygodnie zginął, y iużem go ia in archivo nie znalazł.

Przywileie na karczmę murowaną w Swiranach.

3. Przywiley krola imci Zygmunta Augusta na wolne zbudowanie karczmy w Swiranach roku 1561, 15 augusta.

4. Przywiley od tegoż krola Zygmunta Augusta na branie myta w Swiranach roku 1568, 27 7bris, y na uwolnienie od skarbowych wszelkich podatkow.

5. Przywiley krola imci Zygmunta Augusta na założenie miasteczka w Swiranach, anno 1568, na pargaminie.

Dokumenta na maiętnosc Rute, y przestroga.

6. Prawo wieczyste, abo fundusz s. p. jasnie naywielebnieyszego imci x. Josepha Wielamina Ruckiego, metropolity kijowskiego, na maiętnosc Rute w woiewodztwie Nowogrodzkim leżącą w r. 1613 monastyrowi naszemu dany y przyznany, ktory dla tego się tu do spraw Swiranskich wpisany, że za Rute maiętnosc ustąpili nam ichmsc xża metropolitowie tu w Swiranach częsci dobr swoich fundowanych

niegdys do cerkwi wilenskiey kathedralney s. Przeczystey przez s. p. xięcia jmsci Konstantyna Ostrożskiego. A że na te odmianę częsci metropolitanskiey prawo zamienne u metropolitow zostaie, a my nie mamy czym probować, że za maiętnosć Rute część metropolitanską w Swiranach trzymamy; tedy nim się nie odszuka prawo na tę zamianę nam służące, tym się funduszem składać należy, scieląc sobie dziedzictwo do Ruty inquantum by pretext sobie metropolitowie mieli usurpować do Swiran. Acz niech Pan Bog temu przebaczy, ieżeli z letkosci iakiey albo ze złosci prawo od s. p. Ruckiego na pargaminie dane ktos ogniem zruinował, że ledwo częsc tylko potrzebnieysza onego została. O inszych przestrogach o tey zamianie odsyłam czytelnika do wyższego mieysca, gdzie fundacyą s. p. xdza Ruckiego opisałem.

Item fastykulik spraw z ichmsc xiężą kanonikami Wilenskimi.

Listy krolewskie do nich samych y do p. podkomorzego na instantią p. Iwana Zarzeckiego, aby wolno bylo z obudwu stron grunty w zamian brać sobie, ktorey są maiętnosci przylegleysze. Ograniczenia rożnych częsci w Swiranach.

Sprawy na wioskę Żemoytele w Swiranach.

Ktora niegdys do koscioła Rukonskiego od imsci x. biskupa wilens. Pawła, xiążęcia Olszanskiego, possessora na on czas Swiran, wespoł y z dziesięciną na Swiranach fundowana była. Ale imsc xdz Wołowicz, biskup wilenski, z całą kapitułą wilenską, y xdz Markiewicz, pleban Rukonski, przedali tę wioskę klasztorowi naszemu w r. 1629, to iest cztyry służby y cztyry pustowszczyzny z łąką nazwaną Szeszkieniami za kop 1400, y z dziesięciny temu kosciołowi należącey wiecznie się zrzekli, oddawszy y fundusz do ręku naszych, kosciołowi Rukonskiemu od biskupa wilens., xiążęcia Olszanskiego, nadany.

Regestr tych spraw.

1. Fundusz na pargaminie z pieczęcią zawiesistą na plebanią Rukonską od Pawła xdza biskupa wilens., xiążęcia Olszanskiego, kosciołowi Rukonskiemu w r. 1538 na Żemoytele, z potwierdzeniem krolewskim, nadany.

2. Extrakt tegoż funduszu z trybunału na pargaminie z zawiesistą pieczęcią, abo, iako tytulatia na tym extrakcie swiadczy, donatia biskupa wilenskiego z potwierdzeniem krolewskim służy parochowi Rukonskiemu na dziesięcine z dobr dziedzicznych Swiran y Hanuty anno 1628, junii 6.

3. Cessus xdza biskupa monastyrowi s. Troycy folwarku Żemoytel an. 1628.

4. Aktykacya cessyi albo listu imsc xdza biskupa wilens. przedaży Żemoytel y zrzeczenie sie z dziesięciny, anno 1628, julii 11.

5. Kopia prawa oycow Troieckich na Żemoytele od ichmsc xży prałatow kanonikow Wilenskich w r. 1628, Przyznane w trybunale.

6. Wypis przyznania na Żemoytele od kapituły Wilenskiey anno 1629, z daną osobliwą kwitacyą ratione odebranych pieniędzy.

7. Oryginał y dwa extrakta aktykacyey zapisu x. Markiewicza, plebana Rukonskiego, o Żemoytele w trybunále, w kole duchownym, anno 1628, ratione podania Żemoytel w possessyą klasztorowi naszemu.

8. Intromissya x. Alberta Żabinskiego, iako od kapituły zesłanego, na podanie Żemoytel w possessyą klasztorowi Wilenskiemu an. 1628, junii 24.

9. Dwa extrakta teyże intromissyey w trybunale przyznaney przez xdza Alberta Żabinskiego.

10. Ograniczenie Żemoytel y podanie w intromissyą przez generała an. 1628, junii 28;

tegoż ograniczenia przy extrakcie y oryginał.

11. Confirmacya krola imci s. p. Władysława czwartego przedanych Żemoytel przez kapitułę wilenską y plebana Rukonskiego nadana klasztorowi anno 1639.

Sprawy na wioskę Kolesniki, w puscie teraz będącą, w Swiranach.

Do tey wioski, interessowali się niegdys woiewodowie wilenscy, chcąc oną przyłączyć do zamku Miednickiego, y był o to p. Kolecki zapozwany w r. 1619 mandatem do assessoryey od imc p. Karola Chodkiewicza, woiewody wilenskiego, hetmana w. x. Litt., iako by tę wioskę Kolesniki niesłusznie miał zabrać; ale zapozwawszy, sam aktor do prawa nie stanął, y dla tego tenże p. Kolecki na imc p. Chodkiewiczu z tegoż aktoratu y za iego mandatem na nim że samym dekret w assessoryey otrzymał y od żałoby przeciwney strony uwolnił się y przy dawney possessyey Kolesnik został.

A tey dawney possessyey są dokumenta takie:

1. List krola imc Zygmunta Augusta, w ktorym pisze do p. koniuszego p. Jaroszego Koryckiego, żeby podal sioło Woznicy alias Kolesniki p. Iwanowi Zarzeckiemu, roku 1561, 15 decembra.

2. Przywiley krola imc Zygmunta Augusta; pisze do p. Eustafiego Wołowicza, żeby postąpił sioło Woznicy p.Iwanowi Zarzeckiemu; roku 1 561, septembra 14.

3. List od imc p. Wołowicza, marszałka nadwornego y podskarbiego w. x. Litt., do namiesnika miednickiego p. Eustafiego Podwipięty, posyłaiąc Worydackiego sługę swego, aby w possessyą podał wioskę Wozniki alias Kolesniki p. Iwanowi Zarzeckiemu, w r. 1562.

4. Inwentarz sioła Woznikow do Swiran należących, ktore p. Stanisław Worydacki, sługa imc p. Wołowicza, marszałka y podskarbiego w. x. Litt., do possessyi podał p. Zarzeckiemu w r. 1561.

5. Dekret krola imci Zygmunta, ktorym przy wiosce Kolesnikach p. Alexandra Koleckiego zachowano, y prawa utwierdzono, od citacyey imc p. Chodkiewicza, woiewody wilenskiego, uwolniwszy, ktory się do tey wsi Kolesnik niesłusznie interessował, chcąc oną przyłączyć do woiewodztwa in anno 1619

6. Inwentarz p. Stanisława Worydackiego spisania w nim Swiran, iako dobr krolewskich, także Kolesnik, y podanie w possessyą p. Iwanowi Zarzeckiemu anno 1561. A Żemoytele spisawszy, dobra iakoby plebanskie, to iest osiadłych ludzi 4, a pustowszczyzn pięć, to iest: Żełowszczyzna, Bronowszczyzna, Rodkowszczyzna, Nikowszczyzna y Miłonowszczyzna, to wszystko do łaski krola imci zostawił, ponieważ x. pleban Rukonski żadnego przywileiu nie pokazał na Żemoytele.

7. List od Mikołaia Radziwiły, woiewody wilenskiego, do namiesnika oszmianskiego,anno 1571, aby zamiane gruntow Swiranskich z Miednickiemi podług listu krolewskiego uczynił, ponieważ grunta Miednickie miedzy Swiranskie pozachodziły.

Sprawy potoczne na uroczyszcze Gulbiny w Swiranach.

To iest listy krola imci komisarskie ratione naiazdow przez miedniczan na las Gulbiny y powycinanie nie mało drzewa, aby komissarze w differentie między gruntami krolewskimi a ziemskiemi weyrzawszy, uspokoienie w granicach uczynili. O toż samo listy zapowiedne od urzędu ziemskiego, aby daley lasu tego nie pustoszono, y sprawiedliwosc z mieszczan miednickich uczyniono; w teyż pretensii zaniesione są protestacye, relacye generalskie ratione szkod poczynionych w lesie, listy xiążęcia imc Radziwiła, woiewody wilen-

skiego, upominalne do namiesnikow miednickich y insze potoczne szpargały, ktore czasu swego mogą się przydać dla probacyey possessyey, że Gulbinskie lasy z dawnych czasow należały do Swiran, ponieważ o nie antecessorowie nasi czynili prawem. A to się wszystko działo za possessyi p. Koleckiego, na ten czas dziedzicznego pana Swiran, około roku panskiego 1614 y 1618, iakoby dwoma laty przed possessyą naszą. Ktora sprawa iąko się skonczyła, informacyey dalszey między sprawami nie znayduię. Teraz o te Gulbiny z miedniczanami pokoy w Swiranach mamy, ktorych obszernosci iest mało nie na milę, bo od karczmy, teraz niedawno przeze mnie novo wystawioney, rosciągaią się aż pod same Miedniki, po obudwoch stronach goscinca, tylko dwa mosty od Miednik odłączywszy, co nie do nas należy; a tu zas wszystko od karczmy possessya Swiranska, z lewey strony goscinca iadąc od Miednik bliżey, a z prawey strony daley konczy się granica.

Item sprawy Swiranskie na uroczyszcze Dubrowkę, na Skinele, Sawaniewszczyznę, y ograniczenie z xżą kanonikami Wilens.

1. Prawo wieczyste na Skinele od p. Dedelewicza p. Niewosze w roku 1585, z opisaniem ograniczenia tego uroczyszcza, ktory zaraz ku Wilni iadąc, pominowszy karczmę swiranską nazwaną Murowaną, leży po prawey stronie przy goscincu; a ma bydz tego uroczyszcza w gruncie y borowiznie na beczek pięc. Tamże na gurze quondam y karczma była, ktorey znaki y teraz pokazuią się.

Inwentarz karczmy niewoszowskiey, ktora w r. 1591 apryla 11, od p. Jana Jurewicza Niewoszycza y małżonki iego zastawą puszczona p. Łukaszowi Mamoniczowi, skarbnemu w. x. Litt., nie pisze w iakiey summie.

Przestroga, — czytać zalecam.

O tę tedy Niewoszowszczyznę abo o Skinele było prawo z p. Matheuszem Sawaniewskim, ktory od p. Stanisława Adamowicza Niewoszy nabywszy te Skinele z karczmiskiem w r. 1669, o wiecznosc sobie należącą klasztor pozywał, y za dekretem ziemskim komornik na rozsądzenie tey sprawy ziezdzał, uznawszy bliższego w tey sprawie do przysięgi p. Sawaniewskiego, przy prawie wieczystym y ex quo, że od nas nie sobie ale poddanym do przysięgi zabierano. A potym, po appellacyey od nas zaszłey, za ten grunt p. Sawaniewskiego uspokoiono, dawszy mu złot. 66, a on nie w sposob zrzeczenia się z tego gruntu, ale w sposob przedaży prawo wieczyste dał, ktore ze dwoch miar nie może bydz ważne; bo po constitucyey roku 1635 iuż się niegodziło duchownym osobom wiecznoscią nabywać dobr ziemskich; druga, że też prawo nie iest przyznane y listu na przyznanie onego nie mamy. Bać się tedy, żeby znowu tey sprawy nie wznowiono y nie przypozwano za iakim prawem te Skinele trzymamy, a my dowodu inszego nie mamy, oprocz pomienionego inwentarza na zastawę karczmy Niewoszowskiey, p. Mamoniczowi służącego: trzebaby co radzić a wiecznosc tych Skinel y karczmiska ynaczey utwierdzić, bo ynaczey zawsze tey possessyi niepewni będziemy. Acz to mamy że z dawnych czasow w Swiranach, — dokumęnta pokazuią, — że trzy karczmie bywało, ale ktoż to może wiedzieć, ieżeli trzecia nie iest zastawna, iako ten inwentarz Niewoszy pokazuie. Tych tedy spraw z p. Sawaniewskim regestr taki.

Sprawy z p. Sawaniewskim o Skinele.

2. **Kopia prawa p. Sawaniewskiemu w r. 1669, od p. Stanisława Niewoszy na Skinele wiecznoscią nabytego, a samy oryginał tego prawa y extrakt y teraz u potomkow zostaie p. Sawaniewskiego, ktorym nas straszą y do**

dziedzictwa się odzywaią, lubo ich ociec zbył nam wiecznoscią Skinele.

3. Dekret ziemski między p. Sawaniewskim a oo. bazylianami, ktorym na podkomorzego odesłano w r. 1670.

4. Dekret komorniczy z p. Sawaniewskim, ktorym bliższego uznano do przysięgi p. Sawaniewskiego, niżli poddanych naszych, y Skinele przysądzono. Appellowano, dopuszczono. 1672.

5. Prawo klasztorowi służące od p. Matheusza Sawaniewskiego an. 1673, gdzie karczmisko puste bywało.

6. Kwit od imc x. Pietkiewicza, starszego wilens., p. Sawaniewskiemu na złot. 65 eliberowanych za oddaniem onych.

Dubrowka. Przedaża gruntow Woyczanskich wiecznoscią, nazywanych Dubrowka, od dziewięciu szlachty Woyczanskiey w r. 1564, p. Iwanowi Zarzeckiemu, ktore się zaczynaią od stawu naszego Swiranskiego, nazwanego Tartaka, gdzie przed tym tartak bywał po lewey stronie goscinca, iadąc do Wilna, przy samey drodze, a opieraią się o kopce, niedawno z pp. Surozami zakopane y zapisami przyznanemi utwierdzone w r. 1702. Ktory to grunt wszystek aż do samego stawku naszego na Borowey mienilismy bydz Dubrowką, a oni zas od stawu nazywali Gale, y znalazszy iakies prawo więcey zmyszlonemu podobne, aniżeli prawdziwemu, gwałtem prawie połowice tego gruntu, to iest osm sznurow w lasach od stawku będącego, wzieli y wypieniali: ktorego radzi nieradzi ustąpić musielismy, nie tak przymuszeni będąc prawem, iako eliberuiąc głowy poddanych naszych za zabicie ich brata Piotra Suroza z okazyey tych gruntow stałe: y ieszczesmy nadto 4000 złot. boiow y głowszczyzny przypłacili.

Z ichmsc kanonikami od Sawiczuncow.

8. Ograniczenie Swiran od Sawiczuncow z xżą kanonikami wilens. anno 1638 o uroczyszcze Mokrzynie Ligunzy y Mileykowszczyzne, co wszystko przysądzono ziemianom Sawiczunskim y kopcami od Swiran ograniczono. Pod tymi wyżmianowanemi Mokrzyniami albo iako po litewsku zowią Szłopią, panowie Surozowie na kilka beczek gruntu zahrali, granicę starożytną przeszedszy. Oco ma bydz wyiazd z niemi.

9. Testament p. Mikołaia Surozowicza małżonce iego służący na dożywocie, a corkom na wieczuosc folwareczku nad rzeczką Kienką. Zda się to bydz mieysce, gdzie stawek mały pod murowaną karczmą, albo tam gdzie daley w gurze tey rzeczki. Niedarmo iednak nam dostał się ten testament, musi to bydz że przy nim y cessii tego folwarku uczyniono, tylko że na to dokumentu nie mamy.

10. Item na Bałtakiszki dokument. Prawo wieczyste od Froncka Surozycza y od Juria Moksisa p. Nowickiemu w r. 1581. Jeżeli trzymamy te grunta, abo nie, wiadomosci nie masz; a maią bydz te Bałtakiszki tu gdzies przy Skinelach.

Sprawy na dobra Kulowskie w Swiranach, a naprzod na folwark od p. Stanisława Starzynskiego nabyty w Kulach.

1. List p. Iwana Zarzeckiego postanowienia z p. Starzynskim o dworzec Swiranski, ktory dworzec stargowawszy p. Zarzecki za kop sto, dał zadatku kop 30, a 70 kop opisał się oddać na s. Michał swięto rzymskie w r. 1578.

O te tedy kop 70, gdy nie były oddane na terminie, było prawo pierwiey z p. Iwanem Zarzeckim, a potym z bratem iego Zienowom Zarzeckim, gdzie po zaszłych dekretach w ziemstwie y wskazach otrzymanych na Swiranach, p. Łukasz Mamonicz, skarbny w. x. Litt., iako possessor na ten czas Swiran, pana Starzynskiego uspokoił y oddawszy mu kop

48, wlewek prawa iego na siebie nabył w r. 1586.

2. Wypis trybunalski iako Starzynski wlał prawo swoie na p. Łukasza Mamonicza, ktore miał na Swirany względem przewodow prawnych roku 1586.

5. Status causae nie tylko w tey sprawie, ale y o insze grunta y przykupie od panow Kulow abo Kulelow w Kulach przez antecessorow naszych nabyte.

Inszych zas spraw, iako to dekretow ziemskich y przewodow prawnych ratione 70 kop, p. Starzynskiemu niedopłaconych, sztuk 10.

4. Prawo wieczyste od pp. Stanisławá y Tomasza Janowiczow Kulelow na grunt nazwany Wołokiszki na beczek pięć siania y tamże na sianożęc kupioną za kop 20 przez p. Łukasza Mamonicza, skarbnego w. x. Litt., w r. 1595.

Spisanie spraw na Kule Doynowo w Swiranach, niegdys Moksiewiczowskiey, a potym p. Andrzeiowi Kaminskiemu wiecznoscią zbyte, a od p. Kaminskiego klasztorowi naszemu pierwey zastawą puszczone, a potym wiecznie fundowane.

1. Zapis zastawny od p. Jana Kula p. Moksiewiczowi y małżonce iego we złot. 1200 zastawił Kule. An. 1657.

2. List na przyznanie. An. 1657, apryla 14.

3. Intromissya na Doynowo Kulowszczyzne p. Moksiewiczowi. Anno 1668.

4. Wypis grodzki oszmianski prawa zastawnego od p Kula y małżonki iego panu Krzysztophowi Moksiewiczowi danego na maiętnosc Kulowszczyzne 1657, januar. 10. Wypis na przyznanie listu danego z grodu oszmianskiego.

5. Extrakt z xiąg ziemskich oszmianskich z prawa zastawnego od nieboszczyka p. Jana Kula na imienie Kulowszczyzne służącego. Anno 1667.

6. Wypis z xiąg ziemskich oszmianskich z przenosu wypisu grodzkiego oszmianskiego na przyznanie. An. 1668, januar. 11.

7. Zapis wieczysty przyznany od p. Ewy Jaroszowny Kulowny Andrzeiowey Haniewiczowey na maiętnosc Kulowszczyzne p. Moksiewiczowi z intromissyą. Anno 1670, januar. 2 w kapturze.

8. Prawo na Doynowo Kulowszczyzne od pp. Moksiewiczow braci rodzoney p. Wawrzyncowi Moksiewiczowi. An. 1690.

9. Extrakt przyznanego prawa na Doynowo Kulowszczyzne, od braci danego p. Wawrzyncowi Moksiewiczowi, z grodu wilenskiego, 8 marca, anno 1690.

10. Intromissya obięcia Kulewszczyzny Doynowa przy prawie wieczystym p. Moksiewiczowi od braci przyznanym w grodzie Wilenskim, anno 1690, januar. 30.

11. Gleyt na banicyą wieczną na nas przez p. Moksiewicza wyniesioną anno 1693

12. Dekret oo. bazylianow wilenskich, ktorym locum standi warowano przeciwko banicyey p. Moksiewicza, an. 1695.

13. Kwitacya od imc p. Moksiewicza z przewodow prawnych ratione Kulewszczyzny, przyznana w trybunale anno 1695, julii 30. O ktorą przez lat kilkadziesiąt w niemałych zawodach bylismy.

14. Prawo wieczyste od p. Wawrzynca Moksiewicza p. Andrzeiowi Kaminskiemu na Kulowszczyzne Doynowo przyznane w trybunale 1695 z intromissyą.

15. Extrakt trybunalski przyznanego prawa p. Kaminskiego od p. Moksiewicza 1695.

16. Prawo zastawne od p. Wawrzynca Moksiewicza służące p. Michałowi Iwaszkiewiczowi y małżonce iego na folwark Kule Doynowo anno 1695, aprili 23, a teraz nam oo. bazylianom za wlewkiem nabytym y za oddanie p. Iwaszkiewiczowi złot. 1500 należące; do tegoż prawa list na przyznanie onego.

17. Prawo zastawne od p. Andrzeia Kaminskiego na Kule Doynowo we złot. 3000 na lat 6 nam bazylianom an. 1697 marca 20, y na skupienie p. Iwaszkiewicza dane.

18. Extrakt zastawnego prawa na Kule Doynowo od p. Kaminskiego oo. bazylianom przyznane w sądach kapturowych anno 1697, marca 23.

19. Wlewek zastawnego prawa od p. Iwaszkiewicza na folwark Kule Doynowo klasztorowi naszemu anno 1698, apryla 23.

20. List na przyznanie wlewkowego prawa od tegoż p. Iwaszkiewicza.

21. Intromissya na folwark Kule za prawem zastawnym y wlewkiem od p. Iwaszkiewicza anno 1698, apryla 26.

22. Inwentarz folwarku Kulowa Doynowa, y obwieszczenie p. Iwaszkiewiczowi, y dwa dokumenta p. Iwaszkiewicza na ustąpienie z Kulow za pozwoloną onemu rumacyą y na pokazanie od p. Moksiewicza dowodu na pismie, że mu wolno zebrać zboże.

23. Prawo fundacyine na folwark Kule Doynowo od imc p. Andrzeia Kaminskiego klasztorowi naszemu w r. 1698.

24. Extrakt aktykowanego funduszu od p. Andrzeia Kaminskiego na Kulowszczyznę w r. 1700, maia 11.

25. List na przyznanie prawa fundacyinego od p. Kaminskiego.

26. Extrakt aktykacyey tegoż listu na przyznanie danego anno 1700, maia 11.

27. Intromissya na folwark Kulowszczyznę Doynowo od p. Andrzeia Kaminskiego anno 1698, decembra 22.

28. Rellacya w sprawie p. Moksiewicza, przeciwko ichmsc xży bazylianom oglądania gruntow w Kulach anno 1668, septembra 14 Ta rellacya ztąd potrzebna, że w niey wszystkie grunta pienne kulowskie przez jenerała są spisane. Gdzie do każdey szachownicy interwentią uczynił urzędnik nasz, kontradykuiąc p. Moksiewiczowi, że niesłusznie on przywłaszcza sobie, ktore lubo był dekretami przysądził na swoią stronę, iednak to wszystko kwitacya skasowała, zostawiwszy nas przy dawney possessyey Kulow.

29. Prawo od tatarzyna na trzy sianożęci: pierwsza Olechnowska na wozow 70; druga Bałoyte na wozow 30; trzecia Milczenie w Kulach, co stelmach naymował, a teraz całey wiosce Kułom oddana. Gdzie iest zmianka y o mitropolitanszczyznie w Kulach.

30. Status causae o Kulowszczyznę z p. Moksiewiczem.

Ktorą czytać zalecam, bo tu na illacye przeciwney strony gruntowne położone solutie, y tuż się doczyta iak ta sprawa koniec swoy wzieła, y dla czego te Kule Doynowo wiecznoscią dostały się p. Kaminskiemu, a my od niego iestesmy zastawnikami y za funduszem possessorami.

Co sie tknie transakcyey o Kulowszczyznie z p. Krzysztophem, a potym synem iego Wawrzyncem Moksiewiczami, ta nie z inszey przyczyny wszczeła się była od roku 1675

Состояніе дѣла о Куловщинѣ съ Моксевичемъ.

Совѣтую читать его, потому что тутъ изложены отвѣты на извѣты противной стороны, тутъ же можно узнать, какъ это дѣло было окончено и почему Кули Дойново достались на вѣчность Каминскому, а мы взяли у него подъ залогъ, а потомъ по фундушевой записи сдѣлались полными его владѣльцами.

Что касается процесса о Куловщинѣ, веденнаго съ 1675 по 1695 съ Криштофомъ а потомъ съ сыномъ его Лаврентіемъ Моксевичами, то онъ начался изъ за того только,

a trwała aż do roku 1695, tylko że p. Moksiewicz za prawem zastawnym, nam niewiadomym, na cząstce gruntow kulowskich pustych po Moskiewszczyznie osiadszy, w Swiranach więcey sobie tam usurpować począł, aniżeli onemu należało. A to ztąd pierwsza, że iakoby od kilku Kulow na iednego brata spadłe częsci onemu się pierwey zastawą a potym y wiecznoscią dostały; druga, że nie maiąc tych gruntow sobie wydzielonych, iako w szachownicach między gruntami naszemi kulowskiemi będących, z przyczyny tey, że się po Moskiewszczyznie szachownice były poruinowały y lasami pozarastały, wszędzie gdzie chciał odłogiem grunta leżące brał, wytrzebiał, miedze zaiedno spuszczał, y co raz zasiał y zarobił, to za swoie bydz mienił. Za czasem tedy gdy się p. Moksiewicz dobrze ufundował, trzy częsci Kulow sobie przypisywał, a nam tylko przyznawał iednę cząstkę gruntu od Tomasza Kula nabytą. I ztąd urosło prawo że p. Moksiewicz chcąc tego dokazać, że my w Kulach tylko do iedney Tomaszowskiey cząstki należymy, naprzod zapozwał do sądow kapturowych w roku 1675 y 1676, zkąd poszła sprawa na podkomorzego, a ten, gdy niewiedzieć dla czego nie był wyprowadzony, zapozwał p. Moksiewicz do trybunału w roku 1676; a trybunał stosuiąc się do zaszłych dekretow kapturowych znowu na podkomorzego odesłał tę sprawę. A ratione excessow przez oyca Tarasewicza popełnionych w trybunale odpowiadać nakazano, a potym dillacyami zwleczono. Ziezdza tedy podkomorzy; nasi nie przystępuiąc do rozgraniczenia, od imc x. Białozora podaią obmowe o nieprawne ferowane dekreta w kapturze y w trybunale, ktoremi odesłano na podkomorzego, ponieważ w nich imc xdza Białozora iako archimandrytę nie przypozwano. Uchilono obmowe na stronę, appellacyey do trybunału nie dopuszczono, y tegoż czasu, za nie-

что Моксевичъ, на основаніи неизвѣстной намъ закладной записи на частицу пустопорожней земли Кулевской, поселившись послѣ нашествія Москвы въ Свиранахъ, началъ тамъ захвавывать себѣ болѣе, нежели сколько ему слѣдовало: 1) потому, что будто бы нѣсколько частей Кулевщины, доставшихся одному изъ братьевъ, перешли къ нему сначала въ видѣ залога, а потомъ—на вѣчность. 2) Такъ какъ земля его, черезполосная съ нашею, не была выдѣлена и такъ какъ послѣ нашествія Москвы полосы его и наши смѣшались и заросли лѣсомъ, то онъ вездѣ, гдѣ только хотѣлъ, забиралъ не воздѣланныя земли, расчищалъ ихъ, уничтожалъ межи, и что разъ вспахалъ и засѣялъ, то уже называлъ своимъ. Наконецъ, достаточно утвердившись, Моксевичъ приписывалъ себѣ 3 части въ Куляхъ, а за нами признавалъ только одну часть,пріобрѣтенную отъ Ѳомы Куля. Так. образомъ процессъ возникъ изъ за того, что Моксевичъ, желая доказать, что намъ въ Куляхъ принадлежитъ только одна часть, (Ѳомы), сначала позвалъ насъ въ 1675 и 1676 г. въ каптурный судъ, откуда дѣло пошло къ подкоморому; а когда тотъ, неизвѣстно почему, не выѣхалъ на спорныя земли, Моксевичъ позвалъ насъ въ 1676 г. въ трибуналъ, который, сообразуясь съ декретами каптурнаго суда, снова отослалъ это дѣло къ подкоморому; о безчинствахъ же, произведенныхъ о. Тарасевичемъ, приказано было отвѣчать въ трибуналѣ; но и это дѣло было проволочено. Наконецъ пріѣзжаетъ подкоморій. Наши, не приступая къ размежеванію, отъ имени о. Бѣлозора подаютъ заявленіе о несправедливомъ рѣшеніи дѣла въ каптурномъ судѣ и въ трибуналѣ, отославшихъ его къ подкоморому. Такъ какъ архимандритъ Бѣлозоръ не былъ позванъ въ судъ, то его заявленіе отклонено и аппелляція

staniem pozwanych, trzy częsci gruntow panu Moksiewiczowi przysądzono y ograniczono. A po takim dekrecie znowu p. Moksiewicz w trybunale wpisuie się w r. 1678 do utwierdzenia podkomorzego dekretu a do skassowania naszych zapozwow o niedopuszczenie appellacyi wyniesionych; gdzie nasi przez cały trybunał zażywaiąc rożnych dillacyi y naostatek po wzięciu na kopie ze wszystkich spraw y na munimenta, zwlekli te sprawe y remisse uczynili do przyszłego trybunału. Po ktorey remissie nie wiedzieć dla czego p. Moksiewicz nie popierał swoiey sprawy w r. 1679, y nasi o to nie dbali, że podkomorskim dekretem z przysądzeniem trzech częsci Kulow zostaią, ale ta sprawa w milczeniu była aż do roku 1682. A interim p. Krzysztoph Moksiewicz utwierdzaiąc dekret podkomorski, w tymże roku otrzymał dwa dekreta w trybunale nie tylko na nas, ale y na imc xdzu Białozorze, iako archimandrycie, z skassowaniem naszey żałoby y wyniesionych zapozwow po imc p. podkomorzego y z zdaniem nas na banicyą doczesną. Za ktorą o sprzeciwienstwo tym dekretom, gdy w sądach assessorskich chciał okryć condemnatą, ztamtąd znowu reiecte uczyniono do trybunału podług wyniesionych zapozwow po p. Moksiewicza do zniesienia y kassowánia dekretow trybunalskich y rozprawienie się o niedopuszczenie appellacyi od dekretu podkomorskiego, a za odesłaniem z assessoryey do trybunału, gdy nási nie popierali swego aktoratu tey sprawy, p. Moksiewicz tę remissę naszą w trybunale skasował; ktorego ad cassandum tego dekretu nasi przypozwawszy, gdy remissa staneła w przyszły rok, znowu oney nie popierali. I na tym terminie gdy ta sprawa staneła, p. Moksiewicz zapadszy z swoimi dekretami iuż się daley do prawa nie pomykał. A interim, gdy w roku 1693, nowa zwada się wszczeła z p. Wawrzyncem Moksiewiczem o zabieranie pew-

въ трибуналъ не дозволена, и за неявкою въ судъ (позванныхъ) три части земли присуждены Моксевичу и обмежованы. Послѣ такого декрета, Моксевичъ снова въ 1678 г. обратился въ трибуналъ съ просьбою объ утвержденіи декрета подкоморскаго и уничтоженіи нашихъ позвовъ о недозволеніи апелляціи. Въ теченіи всей сессіи трибунальнаго суда наши принимали разныя средства къ проволочкѣ этого дѣла. которое дѣйствительно было отложено до другой сессіи. Послѣ этой отсрочки Моксевичъ, неизвѣстно почему, не продожалъ своего дѣла въ 1679 г., и наши мало безпокоились о томъ, что подкоморскимъ декретомъ присуждены всѣ 3 части Кулевщины Моксевичу. Дѣло это оставалось безъ движенія до 1683 г. Между тѣмъ, Криштофъ Моксевичъ, утверждая декретъ подкоморскій, въ томъ же году получилъ въ трибуналѣ 2 декрета не только противъ насъ, но и противъ Бѣлозора, какъ архимандрита, съ кассаціей нашей жалобы и позвовъ подкоморому и съ осужденіемъ насъ на временное изгнаніе. Затѣмъ, когда онъ, за сопротивленіе этимъ декретамъ, требовалъ въ ассесорскомъ судѣ оштрафовать насъ, мы потребовали кассаціи, сообразно съ нашими позвами Моксевичу, декретовъ трибунальныхъ и суда о недозволеніи намъ апелляціи на подкоморскій декретъ. Дѣло это отослано въ трибуналъ, но наши не защищали его. Моксевичъ кассировалъ въ трибуналѣ нашу отсрочку, а мы позвали его для кассаціи этого декрета. Дѣло это опять было отсрочено, и мы снова не защищали его. На этомъ дѣло остановилось, и Моксевичъ не рѣшился продолжать процесса. Между тѣмъ, въ 1693 г. началась новая ссора съ Лаврентіемъ Моксевичемъ по поводу захвата черезполосныхъ участковъ земли, сѣна и избы въ лѣсу, а также по поводу насилій и наѣздовъ, произ-

nych szachownic, siana y budynku w lesie, tudziesz o gwałty y naiazdy z obudwu stron stałe, znowu tedy p. Moksiewicz w tym że roku 1693 dekret na nas otrzymał w trybunale Minskim, z zdaniem na wieczną banicyą y z utwierdzeniem wszystkiego swego procederu prawnego. Po ktorym citował był do assessoryey, a ztamtąd gdysmy założyli pozwami y excipowali forum do trybunału, znowu o wszystkie dekreta do zniesienia onych tu do Wilna staneła remissa. Wielka tedy trudnosc zachodziła w zniesieniu tak wielu dekretow, niemaiąc na to ani iedney noty porządku prawnego; y gdyby w tey mierze cancellarya Nowogrodzka nie poratowała, y kilku protestacyi od lat kilkunastu ante dato iuż na zmarłego p. Moksiewicza o otrzymanie tak wielu dekretow nie przyieła, niepochibnie przyszłoby tracić wiecznie sprawę. Za ktorymi gdysmy się wpisali w trybunale, nastąpiła zatym przyiacielska complanatia, na ktorey taką ichmsc pp. przyiaciołom na pismie podalismy informatią o same tylko grunta, uchiliwszy na ten czas z obudwu stron terminy prawne na strone.

Imc p. Wawrzyniec Moksiewicz żeby mogł w Kułowszczyznie osiągnąć trzy częsci gruntow, a oycowie bazyliani aby tylko do czwartey częsci należeli, funduie się na prawie zastawnym od p. Jana Marcinowicza Kula p. Krzysztophowi Moksiewiczowi rodzicowi imc danym, y od paniey Anny Kulowiczowny Andrzeiowey Hancewiczowey, przy zrzeczeniu się wiecznosci, approbowanym, a potym na dekretach contumacyinych z przysądzeniem sobie trzech częsci otrzymanych. Z ktorych munimentow, a mianowicie z dekretu podkomorskiego gravaminose na nas za niedopuszczeniem appellacyey ferowanego, taka się pokazuie sprawy imc status causa. Iż iako by panowie Marcin, Stanisław, Alexander y Tomasz Kulowie, podzieliwszy się swoią kondycyą

веденныхъ обѣими сторонами. Моксевичъ въ томъ же 1693 г. снова получилъ въ Минскомъ трибуналѣ декретъ, по которому мы осуждены на вѣчное изгнаніе, и утвержденъ весь его искъ. Послѣ того онъ позвалъ насъ въ ассесорскій судъ а мы огродили себя отъ суда позвами въ трибуналъ о кассаціи всѣхъ доселѣ изданныхъ противъ насъ декретовъ. Дѣло опять отсрочено до сессіи трибунала въ Вильнѣ. Весьма трудно намъ было уничтожить столько изданныхъ противъ насъ декретовъ; и еслибы не помогла канцелярія Новогродская, принявшая нѣсколько протестацій, поданныхъ нами заднимъ числомъ на нѣсколько десятковъ лѣтъ, на умершаго уже Моксевича по поводу одержанныхъ имъ декретовъ, то мы несомнѣнно проиграли бы это дѣло. На основані этихъ протестацій мы снова начали дѣло въ трибуналѣ, и въ тоже время обратились къ пріятельскому (третейскому) суду. При разбирательствѣ дѣла мы подали пріятелямъ такого рода записку относительно спорныхъ земель, нисколько не касаясь судебнаго процесса.

Лаврентій Моксевичъ утверждаетъ, что ему принадлежатъ въ Кулевщизнѣ три части земли, а базыліанамъ только четвертая. Утверждаетъ онъ это на основаніи закладной записи, данной отцу его, криштофу Моксевичу, Иваномъ Март. Кулемъ и Анной Кулевичевной Андреевой Ганцевичевой, и признанной ими при отреченіи отъ правъ своихъ на вѣчное владѣніе, и на основаніи заочныхъ декретовъ, присудившихъ ему 3 части. На основаніи этихъ то документовъ, особенно на подкоморскомъ декретѣ, недозволившемъ намъ апелляціи, дѣло его милости представляется въ такомъ состояніи. Мартинъ, Станиславъ, Александръ и Ѳома Кули раздѣлили свое имущество на 4 части, такъ

na cztyry częsci, dostało się na każdego osobę po włoce gruntu, morgow 20 y po pułsiodma pręta; a lasy y bory niedzielone zostały. Za tym Alexander częsc swoią Marcinowi y Stanisławowi Kulom, braci swoiey, przedał. A od Tomasza Kula częsc iego do Swiran przedażą dostała się; y tey tylko częsci a nie więcey (iako pisze w dekrecie) oycowie bazylianie zostawać powinni possessorami. Bo tak udaią, że Marcina, Stanisława y Alexandra trzy częsci, to ieit włok pięc, prętow dwadziescie, spadły successiwe na nieboszczyka p. Jana, syna Marcinowego, Kula; ponieważ o Ewie Jaroszownie Kulownie, wnuczce Stanisława Kula, wiadomosci nie było, gdzie się podczas incursyey Moskiewskiey obracała. Ktory to Jan Marcinowicz Kul, maiąc trzy częsci tego imienia, a znosząc dług rodzica swego y brata stryiecznego p. Jana Stanisławowicza Kula, winny nieboszczykowi p. Stanisławowi Moksiewiczowi y małżonce iego, a siestrze swoiey paniey Apoloniey Marcinowey Kulownie, rodzicom p. Krzysztopha Moksiewicza, zostawił pomienione trzy częsci we dwunastu set złotych polskich. A potym gdy ten że p. Jan Kul prędko, podczas zawoiowania Moskiewskiego Litwy, zszedł z tego swiata, na ten czas pani Ewa Jaroszowna Kulowna Hancewiczowa, wnuka wyż rzeczonego p. Stanisława Kula, z ucieczki powrociwszy, a będąc iakoby należytą do Kulowszczyzny successorką, wiecznosc tych dobr p. Krzysztophowi Moksiewiczowi przedała, stwierdziwszy zastawne prawo, za ktorym prawem dekreta potym contumacyine, iako się wyżey pomieniło, pootrzymawszy, od trzech częsci oo. bazylianow odsądził, a tylko przy częsci p. Tomasza Kula nas zostawuiąc y udaiąc, że tam w Kulach nikt inszy possessyi nie miał, oprocz pomienionych Kulow. Co żeby się pokazało, że nie tak iest: bo w tey Kulowszczyznie miał swoią częsc p. Stanisław Starzynski, y oso-

что каждому досталось по 1 уволокѣ, 20 морговъ и по 6 прутовъ земли; лѣса остались нераздѣленными. Александръ продалъ свою часть братьямъ Мартину и Станиславу Кулямъ, а часть Ѳомы продана Свиранамъ, и эта только часть а не болѣе, какъ сказано въ декретѣ, должна принадлежать базыліанамъ; потому что, утверждаютъ они. 3 части: Мартина, Станислава и Александра, т. е. 5 уволокъ, 20 прутовъ достались по наслѣдству покойному Ивану, сыну Мартина Куля; потому что о Евѣ Ярошовнѣ Куловнѣ, внучкѣ Станислава Куля, неизвѣстно было, гдѣ она находилась со времени нашествія Москвы. Упомянутый Иванъ Мар. Куль владѣя 3 частями этого имѣнія и уплачивая покойному Станиславу Моксевичу долгъ отца своего и двоюроднаго брата Ивана Станиславова Куля, упомянутыя 3 части отдалъ подъ закладъ за 1200 зл. покойному Станиславу Моксевичу и женѣ его, а своей сестрѣ, Аполоніи Мартиновнѣ Кулевой, родителямъ Криштофа Моксевича. Но потомъ, когда тотъ же Иванъ Куль вскорѣ послѣ этого, во время завоеванія Литвы Москвою, умеръ, тогда Ева Ярошовна Кулевна Ганцевичева, внука Станислава Куля, воротившись изъ бѣгства, какъ законная будтобы наслѣдница Куловщины, продала это имѣніе Криштофу Моксевичу, утвердивъ закладную запись. На основаніи этой то записи изданы, какъ сказано выше, заочные декреты, присудившіе Моксевичу 3 части въ Куляхъ, а насъ оставившіе при одной части Ѳомы Куля, Моксевичъ утверждаетъ, что въ Кулахъ никто другой не имѣлъ своихъ владѣній, кромѣ упомянутыхъ Куловъ. Это невѣрно, потому что въ этой Куловщинѣ имѣлъ свою часть Станиславъ Старжинскій и даже тамъ находится черезполосные земли, принадлежащія къ митрополитальному Свиранскому имѣнію; тамъ же, въ Куляхъ, принадлежитъ

bliwie szachownice metropolitanskie do imienia iego Swiranskiego należące, tam się znayduią y powyżmianowanych Kulach do trzech częsci nie imc p. Moksiewicz, ale oycowie bazylianie należą; a zatym wątpliwosc w prawie imc p. Moksiewicza pokazuie się. Takiemi terminami obiasnia się ta sprawa ze strony naszey.

Solutio na punkta p. Moksiewicza, że nie on ale my do kilku częsci w Kulach należymy.

Że antecessorowie y possessorowie przedtym Swiran, a potym klasztor nasz nie iedney cząstki w Kulach, od p. Tomasza Kula nabytey, (iako p. Moksiewicz iedne) ale y od drugich panow Kulow, iako od Marcina, Stanisława etc. zostawali possessorami pewnych nabytych gruntow, acz prawa wieczyste przez incursye Moskiewskie poginely, pokazuie to naprzod regestr p. Krzysztopha Wickiego, ktory maiąc za sobą Mamoniczownę, dziedziczkę maiętnosci Swiran, wespoł z szwagrem swoim p. Zochowskim, przedawszy wiecznoscią Swirany p. Alexandrowi Koleckiemu, takiemu sprawy y zapisy na Kulowszczyzne na regestrze podał w r. 1610. Wypis zeznania Kulow w trybunale przedaży gruntow. List p. Tomasza Kulewicza przedaży szmat gruntu p. Łukaszowi Mamoniczowi roku 1599 junii 5. List tychże pp. Kulow przedaży gruntow panu skarbnemu. Z ktorego regestru to się pokazuie, że my nie od iednego p. Tomasza Kula mamy grunta swoie w Kulowszczyznie, ale y od drugich pp. Kulow; ponieważ kilka zapisow tę possessyą wyswiadcza regestr; a zatym niesłusznie p. Moksiewicz trzy częsci usurpuie sobie gruntow w Kulowszczyznie y udaie, że iakoby my na iedney cząstce tylko Tomaszowskiey są ufundowani: co nie może być żadną miarą tak rozumiano. Probuie się toż samo y dalszym dokumentem, a mianowicie: z a p i s e m

около трехъ частей не Моксевичу, а базиліанамъ. Итакъ, права Моксевича на владѣніе тремя частями въ Куляхъ оказываются сомнительными.

Отвѣтъ на пункты Моксевича о томъ, что не ему, а намъ принадлежитъ нѣсколько частей въ Куляхъ.

Что прежнимъ владѣльцамъ Свиранъ, а потомъ монастырю нашему принадлежала не одна часть въ Куляхъ, купленная у Ѳомы Куля, (какъ утверждаетъ Моксевичъ), а и другія части, пріобрѣтенныя отъ Мартина, Станислава и проч.,—хотя вѣчистыя записи на эти части во время нашествія Москвы пропали,—подтверждаетъ это р е е с т р ъ Криштофа Вицкаго, который, имѣя за собою Мамоничевну, вотчинницу Свиранъ, продавши вмѣстѣ съ шуриномъ своимъ Жоховскимъ Свираны Александру Колецкому, передалъ ему въ 1610 г. по реестру слѣдующіе документы на Куловщину:

1) Выпись продажной записи, признанной Кулями въ трибуналѣ.

2) Листъ на продажу части земли, данный Ѳомою Кулемъ Лукашу Мамоничу 1599 г. іюня 5.

3) Листъ тѣхъ же Куловъ на продажу земли тому же Скарбному (Мамоничу).

Изъ этого реестра видно, что въ Куловщинѣ мы имѣетъ землю не одного только Ѳомы Куля, но и другихъ Куловъ. По этому г. Моксевичъ несправедливо присвоиваетъ себѣ три части въ Куловщинѣ и утверждаетъ, будто намъ принадлежитъ тамъ одна только часть Ѳомы, чего нельзя допустить ни коимъ образомъ. Подтверждается это и з а п и с ь ю,

przyznanym p. Alexandra Koleckiego, nam na maiętnosc Swirany w roku 1620 danym y służącym, że nie od iednego p. Tomasza Kuła, ale y od drugich miał sobie puszczone y przędane grunta w Kulach. Ktory to p. Kalecki te expresse w zapisie swoim kładnie słowa „Dotoho prodaiu czast prykuplenuiu od Kulelewiczow tam w Swiranach zo wsimi gruntami w toy maiętnosci Swiranskoy.“ Z ktorego punktu opisanego w prawie y tu się dowod bierze, że nie od iednego ma się rozumieć possessya w Kulach, należąca klasztorowi, ale od kilku Kulewiczow; ponieważ wyraznie pisze y do zapisow comportuiąc się dokłada, że nie od Kula, ale od Kulelewiczow przedaną częsc sobie puszcza nam ze wszystkimi gruntami tam należącemi.

Niemniey pokazuie się ieszcze y z dawnieyszych praw Swiranskich, że p. Moksiewicz nie może mieć trzech częsci w Kalach, ale raczey klasztorowi naszemu taka obszernosc przynależeć powinna. Bo osobliwie tego, co od pp. Kulow pokazuiemy nabyte grunta, należy nam pewna częsc gruntu w Kulach z folwarkiem, nabyta od p. Stanisława Starzynskiego, u ktorego p. Iwan Zarzecki, skarbny w. x. Litt., w roku 1578 wiecznoscią kupiwszy, przez successora swego p. Łukasza Mamonicza, skarbnego także w. x. Litt., do maiętnosci Swiranskiey przyłączył, a potym z tym wszystkim p. Alexander Kolecki, possessor Swiran, klasztorowi przedał. A że ten folwark Starzynskiego w obrębie y mieyscami w szachownicach między gruntami pp. Kulelewiczow miał położenie swoie, takie znayduią się w rewersale p. Iwana Zarzeckiego opisanie onego: „Obrubom y pewnymi hranicami, kopcami obłożony: iako tož na niekotorych mieyscach delemcami w susiedstwie z ziemianami hospodarskimi tohoz powietu Wilenskoho Janom Martinowiczom Kulelewiczom, a Stanisławom Mikołaiewiczom y z bratiu ieho Kule-

данною намъ на Свираны, признанною Александромъ Колецкимъ въ 1620 г., изъ которой видно, что онъ владѣлъ въ Куляхъ землею, купленною имъ не у одного только Ѳомы, но и у другихъ Куловъ. Вотъ подлинныя слова этой записи: „До того продаю часть прикупленую отъ Кулевичовъ тамъ въ Свиранахъ зо всими грунтами въ той маетности Свиранской“. Изъ этого пункта записи видно, что монастырю достались во владѣніе земли не отъ одного, а отъ нѣсколькихъ Кулевичовъ; потому что ясно сказано въ записи, что не Кулемъ, но Кулевичами проданную ему часть уступаетъ со всѣми землями, принадлежащими къ ней.

Что Моксевичъ неможетъ владѣть 3 частями въ Куляхъ, и что, напротивъ, вся эта земля должна принадлежать монастырю, доказывается это и древнѣйшими документами на Свираны. Все то пространство земли въ Куляхъ, которое мы показываемъ пріобрѣтеннымъ отъ Куловъ, пріобрѣтено Станиславомъ Старжинскимъ; а Иванъ Зарѣцкій, скарбный в. кн. Литов., купивши эти земли въ 1578 г. у Старжинскаго, присоединилъ ихъ чрезъ своего наслѣдника Лукаша Мамонича, скарбнаго в. кн. Литовскаго, къ Свиранскому имѣнію, а Александръ Колецкій, владѣлецъ Свиранъ, продалъ все это монастырю. А что этотъ фольваркъ Старжинскаго, какъ въ цѣломъ участкѣ, такъ и въ черезполосицахъ, находился между землею Кулевичовъ, это видно изъ реверсала Ивана Зарѣцкаго, въ которомъ такъ описаны границы его: „Обрубомъ и певными границами и копцами обложены; якотожъ на нѣкоторыхъ мѣйсцахъ делемцами въ сусѣдствѣ въ земянами господарскими тогожъ повѣту Виленскаго Яномъ Мартиномъ Кулевичомъ, а Станиславомъ Миколаевичомъ и съ братію его Кулевичи въ грунтахъ ограничоны“. И по этому документу въ Куляхъ

lewiczy w gruntach ohraniczony.“ Zaczym y z tego dokumentu do większey obszernosci należymy w Kulach, a niżeli p. Moksiewicz.

Naostatek probuie się y dokumentem tatarzyna Aleia Minkowicza p. Łukaszowi Mamoniczowi w roku 1590 na pewną sianożęc w Kulach służącym, że p. Moksiewicz nie może się szczycić wielką obszernoscią w Kulach. Bo tam względem częsci metropolitanskiey w Swiranach będącey, a nam za słusznym prawem należącey, y metropolitowie szachownice swoie maią. Ktory to tatarzyn przedaiąc p. Mamoniczowi sianożęc nazwaną Milczenie, ktora y teraz Miltenia w possessyi naszey zostaie, takie iey ograniczenie opisał: „Kotoraia to sianożat tretiaia Miłtenia leżyt koncom nad reczkoiu, kotoraia reczka iest od ziemian jeho korolewskoy miłosti Kulelow do reki Kieny; a druhim koncom hranicy ieie z gruntami tatar hospodarskich prezywaiemych Neczypowiczow; bokom odnym prylehła do gruntu otca mitropolity imienia ieho Swiranskoho“ etc. Z tego dowodzi się, że y metropolitowie mieli swoie grunta y possessyą w Kulach. A że teraz przy tey sianożęci Milteni żadnych gruntow metropolitanskich nie trzymamy, o ktore się ta sianożęc Miltenia iednym koncem opierała, ale tam ze wszech stron p. Moksiewicz graniczy, iawnie się tedy pokazuie, że y metropolitanskie grunta, a mianowicie przy tey sianożęci będące, p. Moksiewicz pozabierał, y one sobie niesłusznie przywłaszczył; o ktorych przywrocenie upominamy się.

Nadto wszystko pokazuie się ieszcze z relacyi pp. sąsiad y poddanych Swiranskich, że nasza nierownie większa była possessya w Kulach, a niżeli p. Jana Marcinowicza Kula, ostatniego possessora Kulowa Doynowa; po ktorym cząstka gruntow dostała się p. Krzysztophowi Moksiewiczowi. Gdyż wszyscy sąsiedzi okoliczni swiadomi są y poddani nasi,

принадлежитъ, большее пространство земли намъ, а не Моксевичу.

Доказывается это, наконецъ, и записью татарина Алея Минковича, данною Лукашу Мамоничу въ 1590 году на сѣнокосъ въ Куляхъ; въ ней по поводу митрополитальной части въ Свиранахъ, законно намъ принадлежащей, говорится, что митрополиты имѣютъ здѣсь черезполосныя земли. Татаринъ этотъ, продавая Мамоничу сѣнокосъ, прозываемый Мильтени, находящійся и теперь въ нашемъ владѣніи, такъ описываетъ его границы: „Сѣнокосъ этотъ (третій) Мильтени однимъ концомъ простирается отъ рѣчки, протекающей отъ земянъ его корол. милости Кулелевъ до рѣчки Кены, а другимъ концомъ граничитъ съ землею татаръ господарскихъ Нечиповичовъ; одною стороною прилегла къ землѣ отца митрополита, имѣнія его Свиранъ“ ипр. Это доказываетъ, что и митрополиты владѣли землею въ Куляхъ. А такъ какъ мы, кромѣ сѣнокоса Мильтени, не владѣемъ митрополитальною землею, къ которой прилегалъ этотъ сѣнокосъ, окруженный теперь со всѣхъ сторонъ землею Моксевича, тосюда очевидно, что митрополитальную землю забралъ Моксевичъ и присвоилъ ее себѣ. Возвращенія этой земли мы теперь и требуемъ отъ него.

Сверхъ того, изъ показанія сосѣдей и крестьянъ Свиранскихъ видно, что владѣнія наши въ Куляхъ были гораздо обширнѣе владѣній Яна Март. Куля, послѣдняго владѣльца Кулева Дойнова. Послѣ него часть земли досталась Криштофу Моксевичу. Притомъ, всѣмъ окрестнымъ сосѣдямъ и крестьянамъ нашимъ извѣстно, что до нашествія Москвы въ Куляхъ было семь крестьянъ осѣд-

że w Kulach przed Moskiewszczyzną było siedm osiadłych poddanych naszych do dworu Swiranskiego należących, a do tego folwarku, teraz w possessyi p. Moksiewicza zostaiącego, tylko ieden poddany należał, ktory dwom braci Kulom, na iednym podworzu mieszkaiącym, po tygodniu alternato panszczyznę zarabiał; a potym gdy ieden w woysku woluntaryskim zginął, a drugi p. Kul podczas Moskiewszczyzny z tego swiata zszedł, częsc ta gruntu, po Moskiewszczyznie przez trzy lata wakuiąc, dostała się rodzicowi p. Wawrzynca Moksiewicza, iako mienią, pierwiey zastawnym, a potym wieczystym prawem, ktory sam ieden na ten czas z poddanym naszym Czyhyrem w Kulach mieszkaiąc, we dwuch iak chcieli, tak sobie gruntow wyrabiali; a potym tenże p. Moksiewicz zaczasem niemało gruntow w puscie leżących rozrobiwszy, swoim począł udawać, szachownice za iedno spuszczać, miedzy ruinować, a potym do prawa się udawszy, cokolwiek iuż był zabrał, tego iuż ustąpić nie chciał, y owszem dekretami poskocznymi niestannemi te grunta sobie utwierdził. Nastatek widząc, że u nas prawa dawne y ograniczenie poginęły, wyprowadziwszy podkomorzego, nastąpił koniecznie do wygraniczenia sobie trzech części. Do ktorego ograniczenia acz nasi z pewnych racyi nie przystępowali y z excepcyą do trybunału staneli byli; iednak p. podkomorzy na strone one y zapozwy po p. Moksiewicza y do siebie uchiliwszy, procedować nakazał, y appellacyey nie dopuscił, y w niestaniu naszych trzy części gruntow p. Moksiewiczowi przysądził y wygraniczył. Za ktorym wygraniczeniem mało nie wszystkie Kule p. Moksiewicz osiadł był, nieprzyznawaiąc żebysmy po drugich Kulach oprocz Tomasza Kula, tam mieli grunta swoie, iako też neguiąc metropolitanszczyzny y po p. Starzynskim pewney części w Kułach nam należącey.

лыхъ, принадлежавшихъ къ Свиранскому имѣнію, а къ фольварку, находящемуся теперь во владѣніи Моксевича, принадлежалъ только одинъ крестьянинъ, который отправлялъ еженедѣльную барщину поочередно двумъ братьямъ Кулямъ, жившимъ на одномъ дворѣ. Впослѣдствіи, когда одинъ изъ братьевъ погибъ въ войскѣ, а другой во время нашествія Москвы умеръ, эта часть земли, въ теченіи трехъ лѣтъ послѣ нашествія Москвы невоздѣлывавшаяся, досталась, какъ говорятъ, сначала подъ залогъ, а потомъ и въ вѣчное владѣніе отцу Лаврентія Моксевича, который вмѣстѣ съ подданнымъ нашимъ Чигиремъ, жившимъ въ Куляхъ, разрабатывали столько земли, сколько хотѣли. Разработавши съ теченіемъ времени значительное количество пустопорожней земли, Моксевичъ сталъ считать ее уже своею, перепутывалъ черезполосицы, уничтожалъ межи, и что доселѣ захватилъ, того, начавши судебный процессъ, не только не хотѣлъ отдать, но, напротивъ, заочными декретами утвердилъ ихъ за собою. Наконецъ, видя, что наши старинныя записи и планы пропали, вызвалъ подкомораго и настоятельно потребовалъ обмежеванія для себя трехъ частей. Наши по извѣстнымъ причинамъ не явились къ обмежеванію и подали протестацію въ трибуналъ. Подкоморій, отклонивши какъ протестацію, такъ и позвы наши Моксевичу и ему, приказалъ приступить къ судоговоренію, не дозволилъ намъ апелляціи и, по неявкѣ нашихъ къ суду, присудилъ Моксевичу и обмежевалъ три части земли. На основаніи этого размежеванія, Моксевичъ утвердилъ за собою почти всю Куловщину, не признавая, что мы, кромѣ части Ѳомы Куля, владѣли участками земли и другихъ Куловъ, отрицая также и то, что намъ принадлежали митрополитальный и Старжинскаго участки земли.

Ugoda z p. Moksiewiczem y sposob nabycia Kulowszczyzny Doynowa.

Ta sprawa z p. Moksiewiczem tak się uspokoiła: gdy dekretem assessorskim w roku 1695 odesłano o wszystkie dekreta na nas otrzymane do trybunału, na ten czas p. Moksiewicz nie dufaiąc swemu przewodowi prawnemu, ktory wszystek był nadziany kontumacyinemi dekretami, skłonił się do ugody: ile gdy się zdarzyło, że pod ten czas w kole duchownym deputatem zasiadał imc x. Białozor, kanonik wilenski, rodzony brat naszego imc x. Białozora, episkopa pinskiego, archimandryty iakoby wilenskiego, in suspenso tedy zostawiwszy z obudwu stron dekreta y transakcye prawne, certowalismy przez spolnego przyiaciela o possessye nasze w imieniu Kulowszczyznie będące. Gdzie pokazalismy dokumentami, że w Kulowszczyznie nie do iedney należemy częsci gruntow p. Tomasza Kula, ale y do drugich w statum causae opisanych. I ztąd uważywszy przyiaciel, że tam tey strony sprawa więcey pozorem prawnego terminu, a niżeli rzeczą samą iakiey słuszney pretensyi bydz się pokazała, wszedł w complenatią między nami, abysmy condycyą imc, iako sobie przyległą y zewsząd gruntami naszymi Swiranskimi opasaną, y do ktorey wielkie mielismy nasze pretensye ratione zabrania w szachownicach wielu gruntow, nabyli zastawnym prawem w sposob wiecznosci; ponieważ za złączeniem gruntow y popsowaniem miedz, niepodobna przysc było do rozgraniczenia bez obrazy z obudwu stron sumnienia. Tak tedy, za compositią przyiacielską, za dwa tysiąca y dwiescie złotych polskich nabylismy od p. Moksiewicza imienie iego Kulowszczyzne Doynowo w r. 1695, to iest folwark y z trzema poddanemi, tym sposobem, ze złotych siedmset podielismy się wypłacić samemu p. Moksiewiczowi, a na złotych pułtora tysiąca mielismy

Примиреніе съ Моксевичемъ и способъ пріобрѣтенія Куловщины Дойнова.

Дѣло это съ Моксевичемъ такъ кончилось: когда декретомъ ассессорскаго суда 1695 г. всѣ изданные противъ насъ декреты отосланы въ трибуналъ, въ это время Моксевичъ, не полагаясь на правоту производства своего дѣла, которое все состояло изъ заочныхъ декретовъ, рѣшился на мировую сдѣлку, между прочимъ и потому, что въ это время въ трибуналѣ кола духовнаго состоялъ депутатомъ каноникъ виленскій Бѣлозоръ, родной братъ нашего Бѣлозора, еп. пинскаго, якобы архимандрита виленскаго. Пріостановивши судебный процессъ, обѣ стороны предоставили споръ свой о владѣніяхъ въ Куловщинѣ рѣшенію пріятельскаго (третейскаго) суда. Здѣсь мы доказали, что въ Куловщинѣ намъ принадлежалъ участокъ не одного только Ѳомы Куля, но и другихъ, какъ сказано объ этомъ въ status causae. Пріятель, усматривая изъ сего, что искъ противной стороны не имѣетъ законнаго основанія, предложилъ намъ такого рода сдѣлку: такъ какъ наши Свиранскія земли со всѣхъ сторонъ прилегали и окружали землю Моксевича, на которую мы заявили большое притязаніе по поводу захвата многихъ черезполосныхъ участковъ нашихъ, то пріятель предложилъ намъ, чтобы мы пріобрѣли эту землю по закладному праву на вѣчность; потому что, по случаю соединенія участковъ и порчи межевыхъ знаковъ, невозможно было, безобидно для обѣихъ сторонъ, разграничить земли. И такъ, по предложенію пріятеля, въ 1695 г. мы пріобрѣли отъ Моксевича Куловщину Дойново, т. е. фольваркъ съ тремя подданными, за 2200 злот.; изъ этой суммы 700 зл. мы должны были уплатить самому Моксевичу, а на 1500 зл. мы должны были дать отъ себя закладную

od siebie dac prawo zastawnikowi imci, to iest p. Michałowi Iwaszkiewiczowi, eliberuiąc od niego prawo zastawne p. Moksiewicza, za ktorym na ten czas był zastawnikiem p. Iwaszkiewicz folwarku Kulowskiego Doynowa. Więc gdy p. zastawnik żadną miarą nie chciał odmienić swego prawa, a to niepodobna było dla tego conclndować tey sprawy; na ułacnienie tedy takiey trudnosci ten sposob wynaleziono, żeby p. Moksiewicz takiemu przyiacielowi naszemu zbył swoią kondycyą, ktoryby wiecznoscią od imsci nabywszy z spłaceniem zastawnika, y oraz też kondycyą zastawnym prawem z podwyższeniem summy w sposob wiecznosci, wlewkowym prawem puscił klasztorowi. Jakoż z obudwu stron słuchaiąc rady przyiacielskiey, pozwolilismy na ten sposob; y zaraz p. Moksiewicz prawo wieczyste dał na folwark swoy Kulowski na osobę Andrzeia Kaminskiego, podufałego przyiaciela naszego, przedawszy iakoby onemu za złotych 2200. I zaraz p. Moksiewicz od nas, a nie od p. Kaminskiego zł. siedmset w gotowiznie odebrał, a złot. 1500 żeby zastawnikowi iego oddano w prawie wieczystym warował też prawo wieczyste na osobę p. Kaminskiego w roku 1695, w trybunale wilenskim przyznał; y z tego czasu klasztor nasz Wilenski ze wszelkich dekretow, banicyi doczesnych y wiecznych, y wszystkiego uroszczonego progresu prawnego kwitował, y iednegoż dnia z prawem wieczystym p. Kaminskiego przyznał, oddawszy do ręku naszych nie tylko te przewody prawne, ale y wszystkie wieczyste prawa y zapisy na Kulowszczyzne Doynowo, gdzie w kwitacyey zeznawa, że my iuż nie do iedney cząstki Tomasza Kula, ale y do inszych gruntow od pp. Kulow nabytych należymy, y do metropolitanszczyzny w Kulach; iako się obszernie pokazało w informacyey pp. przyiaciołom podaney, a tu wyżey wpisaney.

запись Михаилу Ивашкевичу, которому Моксевичъ заложилъ Куловщину, съ тѣмъ чтобы залогодержатель отдалъ намъ закладную запись Моксевича на Куловщину. Залогодержатель между тѣмъ не согласился на обмѣнъ закладной записи, а безъ этого нельзя было покончить дѣла. Чтобы выйти изъ такого затрудненія, предложено было Моксевичу продать свои земли такому нашему пріятелю, который бы, пріобрѣвши ихъ себѣ на вѣчность съ правомъ удовлетворить залогодержателя, уступилъ бы эти земли нашему монастырю на вѣчность по переказному праву, съ повышеніемъ суммы. Когда предложеніе это было принято обѣими сторонами, тотчасъ же Моксевичъ далъ вѣчистую запись на свой Кулевскій фольваркъ пріятелю нашему Андрею Каминскому, которому будто бы продалъ его за 2200 зл. Моксевичъ тотчасъ же получилъ отъ насъ 700 зл. наличными деньгами, а остальные 1500 зл. обязалъ насъ въ своей вѣчистой записи отдать его залогодержателю. Запись эту на имя Каминскаго Моксевичъ явилъ въ трибуналѣ 1695 г. и далъ намъ росписку въ томъ, что онъ освобождаетъ монастырь нашъ Виленскій отъ всѣхъ декретовъ, отъ временныхъ и вѣчныхъ банницій и отъ всего судебнаго процесса по этому дѣлу, отдавши намъ не только все дѣлопроизводство, но и всѣ вѣчистыя записи и права на Куловщину Дойново. Въ этой роспискѣ, явленной въ трибуналѣ вмѣстѣ съ записью на имя Каминскаго, Моксевичъ признаетъ, что намъ принадлежатъ участки земли не одного только Ѳомы Куля, но и другихъ Куловъ, равно какъ и митрополитальный участокъ, какъ это было сказано въ объяснительной запискѣ, представленной пріятельскому суду.

Zatym gdy tak przez ręce poszła ta kondycya, iuż potym klasztor miał swe sprawe z p. Kaminskim, funduiąc sobie prawo na ten folwark nie tylko zastawne, ale y wieczyste; od ktorego w roku 1697 otrzymalismy takie prawo, że potrzebny iako by będąc pieniędzy, a nie maiąc sposobu do zniesienia swego zastawnika, nie tylko podług prawa sobie służącego pozwolił skupić z Kulow p. Iwaszkiewicza, ale ieszcze iakoby złot. 1500 u klasztoru pożyczywszy, ten folwark we złot. 3000 zastawnym prawem zawiodł y puscił na lat 6. A otrzymawszy takie prawo od p. Kaminskiego, przyznane w sądach kapturowych, skupilismy potym p. Iwaszkiewicza, oddawszy mu pułtora tysiąca złotych, wlewek prawa z należytą intromissyą w roku 1698 apryla 23 otrzymali, maiąc ten folwark za dwoiakim prawem: zastawnym y wlewkowym we trzech tysięcy złotych sobie zawiedziony y onerowany.

Ażeby przy zastawnym prawie y z wiecznosci tych dobr mogł się szczycić klasztor, mamy od tegoż p. Kaminskiego fundusz dany na pismie w roku 1698 decembra 18, ktory, iako wiecznik, folwark Kulowski niemogąc z zastawy eliberować, dziedzictwo tych dobr fundował de nova radice na nowiciat Wilenski. A że, iako w zmowney rzeczy, trudna rzecz takowy fundusz przyznać było, ponieważ constitucya 1635 sumnienie każdego obowiązała, aby w takich na szczyrym y prawdziwym zeznaniu tacto pectore przysiągł; tedy nie mogąc go przywiesc do przysięgi, musielismy tylko listem na przyznanie tego funduszu danym kontentować się. Ktory to fundusz może bydz pomocny potym, gdy po smierci p. Kaminskiego zachciał kto odezwać się do wiecznosci tych dobr.. Ktory to p. Kaminski iuż nie żyie, zszedł z tego swiata w roku 1700, a kondycya iego zostaie w Swiranach między gruntami Białozorowskimi.

Когда это имѣніе такъ пошло чрезъ руки, монастырь послѣ сего имѣлъ дѣло уже съ Каминскимъ, основывая свои владѣльческія права на этотъ фольваркъ какъ на закладной, такъ и на вѣчистой записяхъ. Въ 1697 году мы получили отъ него запись такого рода: нуждаясь, будтобы, въ деньгахъ и не имѣя средствъ выкупить, на основаніи своей закладной записи, заложенное имѣніе, онъ не только позволилъ уплатить Ивашкевичу закладную сумму, но сверхъ того, занявши будто бы у монастыря 1500 зл., заложилъ ему этотъ фольваркъ на 6 лѣтъ въ 3000 зл. Получивши такую запись отъ Каминскаго, явленную въ судахъ каптурныхъ, мы удовлетворили Ивашкевича, отдавши ему 1500 зл., получили въ 1698 г. апр. 23 переказную запись и интромиссію. Так. обр. мы владѣемъ этимъ фольваркомъ по двумъ записямъ: по закладной, и переказной, въ 3000 зл.—А такъ какъ при закладномъ правѣ монастырь не могъ доказывать свое вѣчистое право, то Каминскій далъ намъ въ 1698 г. декаб. 18 фундушевую запись, по которой онъ, какъ вотчинникъ Кулева, не имѣя средствъ выкупить изъ подъ залога этотъ фольваркъ, пожаловалъ его, въ видѣ новаго фундуша, на Виленскій новиціатъ. При такой пріятельской сдѣлкѣ трудно было признать въ судѣ эту запись фундушевую, такъ какъ, по конституціи 1635 г., давшій подобную запись обязанъ признать ее въ судѣ клятвою, ударяя себя въ грудь. Немогши привесть его къ такой присягѣ, мы принуждены были удовлетвориться только листомъ его на признаніе этой фундушевой записи. Запись эта можетъ намъ пригодиться, если бы по смерти Каменскаго кто-нибудь заявилъ свои вотчинныя права на это имѣніе. Каменскій умеръ въ 1700 г., а владѣніе его присоединено къ Свиранамъ и находится между землею Бѣлозоровскою.

Tak krotko obiasniwszy dla wiadomosci potomnym czasom pomienioną ugodę, żeby klasztor mogł się informować, iak ma sobie postąpić, gdyby się to potym względem tych terminow przydało, teraz tym concluduię, że nie nasza przyczyna przymusiła nas rzucić się do nabycia tey condycyey do takich sposobow, tylko żebysmy mogli co prędzey zniesć z siebie wielkie przewody prawne, y żeby ze złego sąsiedztwa y ustawicznych kłotni y niepokoiow uwolnić się mogli, ktore nam do znoszenia cięszkie były, y do tego zabrane grunta przez pana Moksiewicza chcąc iako nayprędzey eliberować.

Sprawy z pany Surozami, ratione naszey Dubrowki, a ich Galowo miedze będących, tudziesz grobli y stawiszcza na Borowey y Skinelow kopcami zasypanych y rozgraniczonych, y ugoda z tymi z pany Surozami o głowę ich brata Suroza Piotra.

1. Kwitacya panow Surozow o zagodzenie za głowę zabitego ich brata przyznana w trybunale w roku 1702, decembra 14. Tuż iest opisanie stawku na Borowey y ograniczenie Dubrowki od Galow.

2. Plenipotencya od imc xdza prowinciała na zagodzenie teyże sprawy, z potrzeby gwałtowney na blankiecie powierzonym zapisana.

3. Ograniczenie uroczyszcza Skinela, Dubrowki y stawku na Borowey, przyznane w trybunale an. 1702, decembra 14, przez pp. Surozow y innych osob.

4. Replika od klasztoru na punkta pp. Surozow y obmowy.

5. Protestacya na pp. Surozow w r. 1702, octobra 23, o naiazd na Swirany, pobicie y

Кратко описавши для свѣденія грядущимъ временамъ вышеупомянутую мировую сдѣлку, чтобы монастырь могъ знать, какъ поступить ему, если бы пришлось имѣть дѣло по поводу этого процесса, я въ заключеніе скажу, что мы вынуждены были прибѣгнуть къ такимъ средствамъ (незаконнымъ) къ пріобрѣтенію этого фольварка не по своей винѣ; единственная цѣль наша была возможно скорѣе прекратить обременительный для насъ судебный процессъ и освободиться отъ нехорошаго сосѣда и отъ постоянной ссоры съ нимъ, которая сдѣлалась для насъ невыносимою. Это только и заставило насъ возможно скорѣе освободить захваченную Моксевичемъ землю.

Дѣло съ Сурозами о нашей Дубровкѣ а ихъ Галяхъ, о межахъ, о плотинѣ и прудѣ на р. Бороной, о размежеваніи Скинелей; мировая сдѣлка съ Сурозами по поводу убійства брата ихъ Петра Суроза.

1. Квитанція Сурозовъ въ удовлетвореніи ихъ за голову убитаго брата ихъ, признанная въ трибуналѣ 1702 г. декаб. 14. Здѣсь же описаніе пруда на р. Боровой и границы Дубровки и Галей.

2. Довѣренность провинціала на мировую сдѣлку по этому дѣлу, написанная въ крайней нуждѣ на ввѣренной бланкѣ.

3. Описаніе границъ урочища Скинеля, Дубровки и пруда на р. Боровой, признанное въ трибуналѣ 1702 г. декаб. 14 Сурозами и другими лицами.

4. Отвѣтъ монастыря на пункты Сурозовъ и на обмовы.

5. Протестація на Сурозовъ по поводу наѣзда ихъ на Свираны, о побояхъ и сѣченіи

posieczenie poddanych y okrwawienie zakonnika.

6. Protestacya na pp. Surozow anno 1701, nowembra 12, o zbicie w. x. Tobiasza Gurskiego na seymiku y na gospodzie u krawca.

7. Widimus procesu pp. Surozow na oo. bozylianow y na poddanych Swiranskich o zabicie brata swego. Anno 1701, nowembra 5.

8 Protestacya y reprotestacya na pp. Surozow o niesłuszne y pomowne obżałowanie brata swego zabicie. Anno 1702, febr. 6.

Item fastykuł spraw Surozowskich, przy ugodzie nam oddanych.

Prawo na służbe gruntu w Kienie Tatarskiey, co teraz Łukszowszczyzną zowią od Łukszow boiar swiranskich, ktorzy tam osiadłosc swoią mieli.

List Szczęsnego Szymkowicza y małżonki iego przedaży służby z ludzmi osiadłymi w imieniu Kienskim Palula Tyrybiłowicza za 160 kop Litt. p. Mamoniczowi w r. 1595. Tey Łukszowszczyzny ograniczenie dostatecznie iest opisane w inwentarzu Swiranskim przeze mnie w r. 1693 sporządzonym, iako mi samiż tatarowie kienscy, mianowicie Mikołay y Alexander, kienscy ludzie starzy, obwodząc ten grunt, znaki graniczne pokazywali. Ktorego iest obszernosc niemała y są na siedlisku pieczysk znaki, gdzie pomienieni boiarowie Łukszowie mieszkali. Teraz te wszystkie grunta od Moskiewszczyzny w zaroslach zostaią.

Sprawy y dowody prawne ratione stawku naszego na Borowey, y tam że dwoch placow będących, y karczmiska, do ktorych pierwiey pp. Surozowie, a teraz p. Dzirwaniszko niesłusznie interessuie się.

Dowod że w Swiranach z dawnych czasow były karczmy trzy y kilka stawkow, a

крестьянъ, и о нанесеніи легкихъ ранъ монаху. 1702 г. окт. 23.

6. Протестація на Сурозовъ о нанесеніи о. Товіи Гурскому побоевъ на сеймикѣ и въ квартирѣ портнаго. 1701 г. нояб. 12.

7. Выпись процесса Сурозовъ съ базыліанами и ихъ крестьянами Свиранскими объ убійствѣ брата ихъ. 1702 февр. 6.

Связка дѣлъ съ Сурозами, отданная намъ по заключеніи мировой сдѣлки.

Право на службу земли въ Кенѣ Татарской, называемой теперь Лукшовщина отъ Лукшевъ, бояръ свиранскихъ, имѣвшихъ тамъ свою осѣдлость.

Листъ Щаснаго Смыковича и жены его на продажу осѣдлой службы земли въ Кенѣ, имѣніи Палюля Тырыбиловича за 160 копъ лит. Мамоничу въ 1595 г. Границы этой Лукшовщины достаточно описаны въ Свиранскомъ инвентарѣ, составленномъ мною въ 1693 г. по граничнымъ знакамъ, указаннымъ мнѣ татарами кенскими Николаемъ и Александромъ и кенскими старожилами при обозрѣніи границъ. На этомъ довольно обширномъ урочищѣ остались пепелища жилищъ вышеупомянутыхъ бояръ Лукшъ. Вся эта земля со времени нашествія Москвы находится подъ зарослями.

Документы на прудъ нашъ на р. Боровой и на два плаца и корчмища, на которые сперва Сурозы, а теперь Дирванишко незаконно заявляютъ притязанія.

Доказательство, что въ Свиранахъ съ давняго времени были три корчмы и нѣсколько

między inszym stawek y karczma na Borowey.

1. List poiezdzy imc p. Osciska, sędziego ziemskiego wilenskiego, podania Swiran w r. 1605 tatarzynowi Talkowskiemu, gdzie opisuie karczem trzy.

2. Itęm zeznanie woznego, iako uwiązał w grunta Swiranskie tatarzyna Talkowskiego za przewodami prawnymi w r. 1601. I tam mianuie karczem trzy, y do tego grunt Piecigryndę, ktory teraz niewiedzieć iakim prawem trzyma Dzirwaniszko.

3. Inwentarz od Talkowskiego podania Swiran p. Koleckiemu w roku 1605; y tu podaie karczem trzy, y expresse dokłada stawow trzy.

4. Inwentarz dworu Swiranskiego w roku 1616 podania p. Pawłowi Drusieykowi Swiran w possessyą, gdzie trzy karczmy opisawszy, kładzie trzecią karczmę wyraznie na Borowey nad stawem.

5. Kopia podziału z Broziszek maiętnosci między p. Kotuszem a p. Giedroyciem w roku 1639, gdzie iest dowod że na Borowey zdawna była karczma y stawek.

6. Prawo wieczyste przyznane od Jana Mikołaiewicza Bortkowicza Knewby z żoną Hryhorego Dominikowicza, Jana Bartłomieiowicza, ktorzy przedali sianożęci na wozow 30 y grunta za kop 15 p. Iwanowi Zarzeckiemu w r. 1572 nad rzeczką Kienką z obudwu stron. I iest to niepochibnie te sianożęci y grunt, gdzie potym stawek na Borowey założony y karczmę fundowano nad tym że stawkiem. O czym dla lepszego zrozumienia odsyłam do tegoż prawa, gdzie tych sianożęci y gruntu opisuiąc granice dokłada, że ten grunt z iedney strony opiera się o grunt pp. Brozkow poty, iako iest kopiec usypany, a te sianożęci mianuie po prawey stronie goscinca do Wilna, nie tego iako teraz przełożony, ale iako stary

прудовъ, и между прочимъ прудъ и корчма на р. Боровой.

1. Поѣздчій листъ земскаго виленскаго судьи Осциска для передачи въ 1605 году Свиранъ татарину Тальковскому; здѣсь описываются три корчмы.

2. Свидѣтельство вознаго о томъ, что онъ, согласно судебному приговору, ввелъ во владѣніе Свиранами татарина Тальковскаго 1601 г. И здѣсь упоминаются три корчмы, и участокъ земли Петигринда, которымъ теперь владѣетъ неизвѣстно по какому праву Дирвонишко.

3. Инвентарь передачи Свиранъ отъ Тальковскаго Колецкому въ 1605 г. И здѣсь передаются три корчмы и три пруда.

4. Иввентарь передачи Свиранъ въ 1616 году во владѣніе Павлу Друсейкѣ. Здѣсь описываются три корчмы, и третья изъ нихъ указывается на р. Боровой, надъ прудомъ.

5. Копія раздѣла имѣнія Бродишекъ между Котушемъ и Гедройтемъ въ 1639 г., гдѣ также есть доказательство существованія съ давнихъ временъ корчмы и пруда на Боровой.

6. Запись вѣчистая, признанная Яномъ Ник. Бортковичомъ Кневбою съ женою и др., которые въ 1572 г. продали Ив. Зарѣцкому за 12 копъ сѣнокосъ на 30 возовъ и пахатную землю по обѣимъ сторонамъ р. Кѣнки. Это несомнѣнно тѣ сѣнокосы и поля, гдѣ потомъ выкопанъ прудъ и построена корчма подлѣ тогоже пруда. Это подтверждаетъ тоже запись, въ которой сказано, что эти поля съ одной стороны прилегаютъ къ землѣ Брозковъ до копца, а сѣнокосы—по правой сторонѣ дороги въ Вильну, не новопроло-

szedł gosciniec, gdzie znaczna pokazuie się drożka w wierzch stawka Borowey.

Sprawy na Miedniki Giedeytanskie y Merecz.

Dobra do Swiran z przynależnosciami y drugiemi folworkami za summę s. p. imc. p. Ignacego Dubowicza, burmistrza wilenskiego, przykupione, co teraz pospolicie nazywaią Białozorowszczyzną.

O ktorey, co za possessorow przed tym miała y iako się potym nam dostała, krotka podaie się informatia.

Miedniki—częsc tych dobr, to własnie iest, gdzie teraz wies Staro Sioło z przynależnosciami, do ktorych y Wołkoguły wioska należała; maiąc dwor swoy, gdzie teraz Słobodka iest ufundowana, ktory się nazywał przedtym Dwor Stary; y tu przed Moskiewszczyzną xdz Alexy Dubowicz, archimandryta wilenski, z matką swoią, iako dożywotnią panią, residentią miał. Miedniki te ztąd nazwisko swoie wzieły Giedeytany, że jacys ab antiquo mieszkali na tych dobrach boiarowie hospodarscy, ktorzy się nazywali Giedeytanami. Dzieliły się potym też dobra na trzy częsci, to iest: częsc była Andrzeia Steckowicza Machowicza; ten przedał częsc swoią Iwanu Andrzeiewiczu, mieszczaninowi wilens., y druga częsc była Mikołaia Marcinowicza, a trzecia Wencesława Mikołaiewicza; ten pierwszy w roku 1514, a drugi w roku 1529, obadwa swoie częsci przedali Macieiowi Domeszkowiczowi, mieszczaninowi wilenskiemu.

Potym iakos te dobra weszły w dom pp. Agrypow y z działu między rodzoną bracią dostały się te Giedeytany Miedniki na częsc Jana Wacława Agrypy, pierwey sekretarza j. k. mci, pisarza inflanskiego, a potym kasztelana smolenskiego w roku 1571. A ruskie danniki Bieliczany postanowili spólnie trzymać

женной, а старой, слѣды которой остались повыше пруда на Боровой.

Документы на Мѣдники Гедейтанскіе и Меречъ.

Имѣніе съ принадлежащими къ нему фольварками прикупленное къ Свиранамъ на деньги Игнатія Дубовича, виленскаго бурмистра, и называемое теперь Бѣлозоровщиною.

Сообщу здѣсь краткія свѣденія о томъ, кто владѣлъ этимъ имѣніемъ прежде и какъ оно досталось намъ.

Мѣдники — часть этого имѣнія, находились тамъ, гдѣ теперь деревня Старое Село; къ нимъ принадлежала и деревня Волкогулы. Дворъ былъ тамъ, гдѣ теперь основана Слободка и назывался Старымъ Дворомъ. Здѣсь, до нашествія Москвы, жилъ о. Алексѣй Дубовичъ, виленскій архимандритъ, съ матерью своею, пожизненною владѣлицею имѣнія. Мѣдники названы Гедейтанскими потому, что здѣсь когда-то жили бояре господарскіе, называвшіеся Гедейтанами. Имѣніе это дѣлилось на три части: 1-я принадлежала Андрею Стецковичу Мацковичу, который продалъ ее Ивану Андреевичу, виленскому мѣщанину; 2-я принадлежала Николаю Мартиновичу, а 3-я Венцеславу Николаевичу. Оба они продали свои части, первый въ 1514, а второй въ 1529 г., Матеею Домешковичу. Потомъ имѣніе это перешло въ домъ Агриповъ и по раздѣлу между родными братьями Мѣдники Гедейтанскіе достались въ 1571 году Ивану Вацлаву Агрипѣ, королевскому секретарю, а потомъ каштеляну смоленскому. Русскіе данники Бѣличаны постановили держать ихъ (въ арендѣ) сообща. Отъ Агриповъ имѣніе это, гдѣ теперь корчма на Ольшанской дорогѣ и Слободка, называлось

między sobą. Z possessyi tedy pp. Agrypow to poszło, że taż maiętnosc Miedniki Giedeytanskie, gdzie teraz karczma na goscincu Olszanskim y słoboda, nazywa się teraz Agrypiszkami. Tez dobra zapisuie p. Agrypa, kasztelan smolenski, p. małżonce swoiey Reginie Monwidownie Dorohostayskiey w roku 1597; a ona maiąc wiecznosc tych dobr przedaie w r. 1600 za dwanascie tysięcy zł. imc p. Pawlowi Bohdanowiczowi Sapiezie, koniuszemu w. x. Litt.

Po possessyi imc p. Sapiehy, koniuszego w. x. Litt., dostaią się też Miedniki Giedeytanskie imc p. Pielgrzymowskiemu, pisarzowi w. x. Litt., ktoremu imc p. koniuszy w r. 1602 wiecznoscią przedał te Giedeytany z niektoremi przykupiami.

Tak gdy się dostały wiecznoscią pomienione dobra imc p. Pielgrzymowskiemu, naprzod przykupuie do nich w r. 1602 częsc Merecza alias Miednik od imc p. Stanisława Białozora, ktora onemu po bracie iego p. Mikołaiu Białozorze spadła. Item tenże p. Pielgrzymowski w r. 1604 nabył nad rzeką Kroszą imienie Dawydowszczyznę od p. Otwinskiego, potym w r. 1605 od p. Łopaty za kop trzysta przykupił imienie Mongirdy.

Tak przykupiami obszernieyszą tę maiętnosc Miedniki Giedeytanskie uczyniwszy imc p. Pielgrzymowski, zchodząc z tego swiata zapisuie ostatniey woli swoiey testamentem wszystkie swoie dobra małżonce swoiey p. Bohdanie Lackiey Pielgrzymowskiey, iako o tym testament swiadczy, w roku 1605 do akt grodu Wilenskiego podany.

Ta potym po mężu swoim Miednik Giedeytanskich zostawszy posessorką, skupuie panią Czarnocką y nabywa wiecznoscią pewne grunta Kroszynskie w Giedeytanskich Miednikach za kop 120 w roku 1607.

A ze ta pani Pielgrzymowska bezpotomna będąc, życzyła sobie, aby kto starosci iey do-

Агрипишками. Агрипа, каштелянъ смоленскій, въ 1597 г. записалъ это имѣніе женѣ своей Регинѣ Монвидовнѣ Дорогостайской, а она продала его въ 1600 г. за 12 т. злот. Павлу Богдановичу Сапѣгѣ, конюшему в. кн. Литовскаго.

Отъ Сапѣги, конюшаго в. кн. Литовск., Мѣдники Гедейтанскіе достались Пельгримовскому, писарю в. кн. Литовскаго, которому Сапѣга продалъ ихъ въ 1602 г. съ нѣкоторыми прикупками.

Пельгримовскій, пріобрѣвшій так. образомъ вышеупомянутое имѣніе, прикупилъ къ нему въ 1602 году часть Мереча или Мѣдникъ отъ Станислава Бѣлозора, которому она досталась по наслѣдству отъ брата Николая Бѣлозора. Тотъ же Пельгримовскій купилъ въ 1604 году у Отвинскаго Давыдовщину, надъ р. Крошою, а въ 1605 году купилъ у Лопаты за 300 копъ Монгирды.

Расширивши такими покупками Мѣдники Гедейтанскіе, Пельгримовскій, умирая, записалъ въ духовномъ завѣщаніи это имѣніе женѣ своей Богданѣ Лацкой Пельгримовской, какъ свидѣтельствуетъ объ этомъ его духов. завѣщаніе, явленное въ 1605 г. въ Виленскомъ гродскомъ судѣ.

Пельгримовская, сдѣлавшись послѣ мужа своего владѣлицею Мѣдникъ Гедейтанскихъ, покупаетъ въ 1607 г. имѣніе Чарноцкой и извѣстныя земли Коршинскія въ Гедейтанскихъ Мѣдникахъ за 120 копъ.

Пельгримовская, неимѣя потомства и желая, чтобы кто-нибудь содержалъ ее въ старости, усыновила племянника своего Альфонса Лацкаго, подкоморaго виленскаго,

chował, tedy synowca swego imc p. Alfonsa Lackiego, podkomorzego wilenskiego, za syna do siebie przyiąwszy, onemu wszystkie pomienione dobra wiecznoscią w r. 1612 zapisała y w ziemstwie Trockim przyznała.

Wszedszy tedy p. Lacki w possessyą dobr pomienionych, daley rospostrzenia też dobra. Ktory za kop 80 u p. Jana Bohusza czwartą część kondycyi iego w maiętnosci Giedeytanach w roku 1619 przykupiwszy, zaiedno z temiż dobrami od p. Pielgrzymowskiey sobie zapisanemi złączył y incorporował.

Zatym imc p. Lacki, podkomorzy wilenski, tak te Miedniki Giedeytany z przykupiami zwyż opisanemi, iako y część Merecza od imc p. Stanisława Białozora nabytego, wszystko to przedaie wiecznoscią imc p. Thomaszowi Bildziukiewiczowi, woytowi wilenskiemu, w roku 1626.

приняла его къ себѣ и записала ему въ 1612 г. на вѣчность всѣ вышеупомянутыя имѣнія, и признала эту запись въ Трокскомъ земскомъ судѣ.

Сдѣлавшись так. обр. владѣльцемъ вышеупомянутаго имѣнія, Лацкій также расширилъ ихъ, купивши въ 1619 г. за 80 копъ у Яна Богуша принадлежавшую ему въ Гедейтанахъ 4-ю часть и присоединивши ее къ имѣнію, записанному ему Пельгримовскою. Все это имѣніе, т.е. Мѣдники Гедейтанскіе съ вышеупомянутыми прикупками и часть Мереча, пріобрѣтенную отъ Станислава Бѣлозора, Лацкій продалъ въ 1626 г. Томашу Бильдюкевичу, войту виленскому.

Status causae o Mereczu Białozowskim.

Maiętnosć Merecz na dwoie się dzieliła dawnych czasow: iedna część była p. Jana Nieluby y małżonki iego p. Anny Stanisławowny Białozorowny; druga ichmsc pp. Białozorow. Ta tedy Nielubow część Merecza dostała się wiecznoscią p. Gabryelowi Stanisławowiczowi, brata p. Nielubowey synowi; ktorego p. Nielub z małżonką swoią za syna wziowszy, między inszemi dobrami swymi zapisali mu y Merecz w roku 1611, dożywocie sobie zostawiwszy.

Temu p. Gabryelowi Białozorowi rodzicielka iego, iako pierworodnemu synowi swemu, maiąc od małżonka swego tysiąc kop sobie na Mereczu zapisane wespoł z dożywociem, zapisawszy w roku 1619, tegoż czasu y z przykupnych swoich częsci wiecznie się zrzekła, wziowszy od niego za to cztyrysta kop litewskich. Maiąc tedy ten Gabryel Białozor, ktory potym był podkomorzym upitskim, przy dożywociu summe na tym Mereczu

Свѣденія о Меречѣ Бѣлозоровскомъ.

Имѣніе это нѣкогда дѣлилось на двѣ части: 1-я часть принадлежала Ивану Нелюбѣ и женѣ его Аннѣ Станиславовнѣ Бѣлозоровнѣ, 2-я часть—Бѣлозорамъ. Часть Мереча Нелюбы досталась Гавріилу Станиславовичу, сыну брата Нелюбовой, котораго Нелюбъ съ женою усыновили и которому въ числѣ другихъ своихъ имѣній записали въ 1611 г. Меречъ, предоставивши себѣ только право пожизненнаго владѣнія.

Нелюбова, которой мужъ вмѣстѣ съ правомъ пожизненнаго владѣнія записалъ на Меречѣ тысячу копъ, отреклась въ пользу того же Гавріила Бѣлозора, какъ перводнаго своего сына, отъ правъ своихъ на это имѣніе вмѣстѣ съ другими прикупленными ею частями, получивши отъ него за то 400 копъ лит. Тотъ же Гавріилъ Бѣлозоръ, получивши отъ своей матери вмѣстѣ съ правомъ пожизненнаго владѣнія этимъ имѣніемъ съ прикупка-

y przykupie od rodzicielki swoiey nabyte, y będąc przytym z drugą bracią swoią dziedzicem maiętnosci Merecza, zpłaca z tegoż Merecza bracią swoich, to iest: p. Krzysztopha marszałka upitskiego y xiędza Karola proboszcza wilen., ktorzy za swoie częsci złot. 4000 od p. Gabryela brata swego odebrawszy, dziedzictwa swego zrzekli się na niego w r. 1626.

Do teyże częsci Białozorowskiego Merecza sciągaią się drugie grunta, iako to: Łoybowszczyzna od pp. Łoybow przez p. Stanisława Białozora, rodzica wyż pomienionych pp. Białozorow, przykupiona, y nad rzeką Kroszą od pp. Kroszynskich, także dwie pustowszczyzny w Mongirdach między gruntami Mereckiemi od p. Hordyny nabyte. Do tegoż Merecza należy y Jacunszczyzna od p. Mikołaia Stanisławowicza Stankiewicza p. Stanisławowi Białozorowi, podkomorzemu upitskiemu, iako synowi od p. Stankiewicza przyiętemu, w roku 1610 zapisana. Które to wszystkie wyż mianowane grunta y cała maiętnosć Merecz imc p. Gabryel Białozor, podkomorzy upitski, temuż zwyż specifikowanemu imc p. Thomaszowi Bildziukiewiczowi, woytowi wilenskiemu, przedał w roku 1626.

Pan woyt zas wilenski złączywszy te obie maiętnosci, to iest Miedniki Giedeytanskie y Merecz, w iedne dzierżenie y possessyą, przedał one wiecznoscią klasztorowi naszemu Wilenskiemu cerkwi przenaswiętszey Troycy w r. 1626 y prawo w trybunale Wilenskim przyznał.

Do ktorych to dobr samiż ieszcze oycowie nasi dwa folwarki w tych że Miednikach Giedeytanskich przykupili w roku 1625, to iest ieden od p. Hrehorego Bohusza folwark nazwany Bohuszowski, a drugi za kop 1000 folwark Rudkowszczyzna od p. Krasowickiego, iako o tym szerzey zapisy przyznane w sobie wyrażaią. Ktore potym wszystkie te dobra

ми и сумму, числившуюся на немъ, будучи также вотчинникомъ Мереча вмѣстѣ съ братьями своими—Криштофомъ, маршалкомъ упитскимъ, и ксендзомъ Карломъ, пробощемъ виленскимъ, уплатилъ имъ за ихъ части 4000 зл. Получивши эту сумму, братья отказались отъ своихъ правъ на Меречъ въ 1626 г.

Къ этой же части Мереча Бѣлозоровскаго принадлежатъ и другія участки, какъ то: Лойбовщина, купленная у Лойбовъ отцомъ Бѣлозоровъ; участокъ надъ рѣкою Крошою, купленный у Крошинскихъ; двѣ пустоши въ Монгирдахъ между полями мерецкими, пріобрѣтенныя отъ Гордыны. Къ тому же Меречу принадлежитъ и Якунщина, записанная въ 1610 г. Станиславомъ Станкевичемъ усыновленному имъ Станиславу Бѣлозору, подкоморому упитскому. Всѣ эти вышепоименованныя земли и весь Меречъ Гавріилъ Бѣлозоръ, подкоморій упитскій, продалъ въ 1626 г. вышеупомянутому Томашу Бильдюкевичу, войту виленскому. Этотъ послѣдній оба имѣнія, т. е. Мѣдники Гедейтанскіе и Меречъ соединилъ въ одно и продалъ Виленскому Св.-Троицкому монастырю въ 1626 г., признавъ продажную запись въ Виленскомъ трибуналѣ.

Къ этому имѣнію отцы наши въ 1625 (?) г. прикупили еще два фольварка въ тѣхъ же Мѣдникахъ Гедейтанскихъ: одинъ—купленный у Григорія Богуша и прозванный Богушовскимъ, другой — Рудковщину у Красовскаго за 1000 копъ, какъ объ этомъ свидѣтельствуютъ признанныя записи продажныя. Все это имѣніе отдано было въ пожизненное владѣніе Игнатію Дубовичу, виленскому бурмистру, и женѣ его. Въ какое потомъ монастырь поставленъ былъ затрудненіе и до сихъ поръ еще не освободился отъ су-

dożywociem od zakonu miał sobie puszczone y zawiedzione p. Ignaty Dubowicz, burmistrz wilenski, z małżonką swoią, o czym przy fundatiey Dubowiczowskiey zwyż opisaney, iako ztąd potym trudnosć urosła, y iako ieszcze od obrotow prawnych nie iest wolny klasztor, obszerną informatią wyczytasz [1]).

Sprawy na dobra Jacunszczyzne w Białozorowszczyznie alias Stankowszczyne.

O czym przestroga krotka, iaka mogła się zasiąc z spraw y od niektorych osob.

Między Białozorowskimi dobrami a Miednickimi Giedeytanskimi było tam że dziedzictwo pp. Jacunskich, które tym sposobem na trzy częsci potym rozdzieliło się, że dwie dziedziczki Jacunskie poszły iedna za Kaminskiego, a druga za Nowokunskiego, y z tych gdy się urodziło potomstwo, spadła sukcessya tych dobr na potomstwo p. Kaminskiego y p. Nowokunskiego; na trzeciey zas częsci zostali pp. Szczęsny y Mikołay Stanisławowiczowie Stankiewiczowie bracia rodzeni, ktorzy także, iako traditia zachodzi, mieli się urodzić z Jacunskiey. Tamci tedy dway wyżey mianowani possessorowie y teraz osobno tych dobr zażywaią; bo Nowokunski, wydawszy corkę swoią za p. Jana Stankowskiego Jarmonowskiego, dwie częsci mu censitiey zapisał, a sobie trzecią częsć zostawił, ktora conditia w zastawie teraz iest u p. Kosinskiego, a po p. Andrzeiu Kaminskim, iako po bezpotomnym, częsć iego spadła na siostry iego rodzone, to iest na p. Cundżinicką y p. Wiszniewską. A co ratione trzeciey częsci pp. Stankiewiczow, ci częsc swoią Jacunszczyznę w r. 1605, maia 13, po połowicy na siebie rozdzielili, y ten rozdziałek osobliwym listem dzielczym między sobą ztwierdzili. Z ktorego

дебнаго процесса по этому дѣлу, подробно сказано выше въ описаніи фундаціи Дубовича.

Документы на Якунщину въ Бѣлозоровщинѣ или Станковщину.

Краткая замѣтка на основаніи дѣлъ и по сообщенію нѣкоторыхъ лицъ.

Между Бѣлозоровщиной и Мѣдниками Гедейтанскими было владѣніе Яцунскихъ, которое раздѣлилось на двѣ части со времени выхода замужъ двухъ вотчинницъ Яцунскихъ: одной за Каминскаго, а другой за Новокунскаго. По смерти ихъ двѣ части этого имѣнія достались по наслѣдству потомству каминскаго и Новокунскаго, а третья часть досталась Щасному и Николаю Станкевичамъ, роднымъ братьямъ, родившимся,по преданію, также отъ Яцунской. Два вышеупомянутые владѣльца и теперь пользуются своими участками. Новокунскій, выдавши свою дочь за Станковскаго Ярмоновскаго, записалъ ему двѣ части, а себѣ оставилъ третью. Участокъ этотъ теперь заложенъ Косинскому. По смерти Андрея Каминскаго, не оставившаго послѣ себя потомства, участокъ его достался сестрамъ его роднымъ, т. е. Цунданской и Вишневской. Что же касается 3-го участка Станкевичовъ, то они въ 1605 г. мая 13 раздѣлили его между собою поровну, утвердивши этотъ раздѣлъ особымъ листомъ, изъ котораго видно, что этотъ 3-й участокъ Станкевичовъ былъ невеликъ, и что они землю дѣлили между собою на малыя части. Изъ того же

1) См. выше стр. 51. Далѣе слѣдуетъ сухой перечень документовъ, на основаніи которыхъ сообщены вышеупомянутыя свѣдѣнія.

to listu dzielczego pokazuie się, że tę trzecią część pp. Stankiewiczow barzo nie wielka była y małemi kawałkami grunt między sobą dzielili. A zatym z tegoż dzielczego listu y tego się dochodzi, że y tamte dwie częsci Jacunskich wyżey pomienione takiey że a nie inakszey pomiary bydz musiały; ponieważ siostry, dział czyniąc między sobą, iedna nad drugą więcey gruntu wziąć sobie nie mogła. A że po rozdziele uczynionym między pp. Szczęsnym y Mikołaiem Stankiewiczami cząstka p. Mikołaia Stankiewicza dostała się imc p. Stanisławowi Białozorowi, podkomorzemu upitskiemu, ktorego ten p. Mikołay Stankiewicz, iako bezpotomuy, za syna sobie wziąwszy, onemu swoią część wiecznoscią w roku 1610 zapisał, a klasztorowi potym z drugiemi Białozorowskiemi dobrami wiecznosć tey częsci gruntow przynależy: tedy że tamci possessorowie Jacunskich dobr, iako to pp. Cundzieniecy y pp. Wiszniewscy y p. Stankowski, teraz tam więcey zakrawaią possessyi, aniżeli im należy, y maiąc w szachownicach grunta swoie szczupłe przed tym między gruntami Białozorowskimi, teraz co raz rozpostrzeniać się poczynaią, zabieraiąc mieyscami grunty y sianożęci nasze w Białozorowszczyznie. Wszelkim tedy sposobem należy zabiegać dalszey szkody klasztorney: ponieważ iuż wtargneli w Białozorowszczyzne, y tam gdzie od wiekow lado nie bywało, lasy na kilku mieyscach powycinano; y p. Stankowski na przywłaszczenie gruntow w Białozorowszczyznie daleko był krzyż zakopał w lesie na naszym własnym gruncie, funduiąc tam sobie granice, ktorego ia sam wykopać y zruinować kazałem. O co pozywał nas do ziemstwa, wiele kalumnyi w pozwie napisawszy; ale ziemstwo, nieuznawszy forum, odesłało do grodu. Tak tedy gdy dla ubostwa nic mogł się daley pieniac z nami, in suspenso te napasć zostawił przyszłemu czasowi, y kondycyą zostawiwszy p.

листа видно, что и первыя двѣ части по обширности немогли быть больше третьей; потому что сестры немогли взять—одна большую, а другая меньшую часть земли. А такъ какъ по раздѣлѣ между Щаснымъ и Николаемъ Станкевичами участокъ Ник. Станкевича достался Стан. Бѣлозору, подкоморому упитскому, котораго Н. Станкевичъ усыновивъ себѣ и записалъ ему въ 1610 г. на вѣчность участокъ свой, и такъ какъ этотъ участокъ съ другими Бѣлозоровскими владѣніями проданы монастырю; то владѣльцы имѣнія Яцунскихъ— Цудинецкіе, Вишневскіе и Станковскіе отдѣляютъ себѣ больше чѣмъ сколько должно принадлежать имъ владѣній. Прежде принадлежалъ имъ незначительный участокъ земли въ черезполосицахъ между Бѣлозоровскими полями, а теперь они начинаютъ распространяться, забирая мѣстами наши поля и луга въ Бѣлозоровщинѣ. Всѣми мѣрами необходимо предупреждать дальнѣйшее расхищеніе монастырскихъ владѣній, потому что уже вторгнулись въ Бѣлозоровщину, и тамъ, гдѣ изстари былъ лѣсъ, теперь онъ вырубленъ во многихъ мѣстахъ. Станковскій, съ цѣлью присвоенія себѣ нашей земли въ Бѣлозоровщинѣ, поставилъ далеко въ нашемъ лѣсу крестъ, какъ пограничный знакъ, который я приказалъ уничтожить. По этому дѣлу онъ позывалъ насъ въ земскій судъ, написавши въ своемъ позвѣ много клеветъ на насъ. Жалоба эта, какъ поданная въ неподлежащую инстанцію, препровождена въ гродскій судъ. Не могши по бѣдности продолжать съ нами тяжбу, и оставивъ за собою право покончить ее въ будущемъ, участокъ свой заложилъ Косинскому, а самъ съ тестемъ своимъ живетъ въ богадѣльнѣ. Не менѣе также испытываемъ мы обидъ и отъ наслѣдниковъ Каминскаго, владѣющихъ ничтожнымъ участкомъ земли; необходимо или по-

Kosinskiemu, sam się szpitalem bawi y z tesciem swoim. Niemniey z drugiey strony od successorow pp. Kaminskiego dla tey ich mizerney częsci maiętnosć nasza krzywdę cierpi y ponosi. A tak abo by onych skupić należało, abo ograniczenie z niemi uczynić wprędce, bo ynaczey nigdy tam pokoiu nie będzie, maiąc w posrzodku maiętnosci naszych onych conditią, zgoła żadnego ograniczenia z żadney strony nie maiącą, y dla tego że zewsząd wątpliwosć, y lasami starożytne miedzy y uroczyszcza pozarastały; na różne częsci interessuią się. Naszę też cząstkę Jacunszczyzny barzo miedzy sobie w podworzu y w szachownicach zwązili. O czym odsyłam do inwentarza, gdzie są te szachownice opisane.

Przestroga. Za wyiazdem w r. 1714 na te Jacunszczyzne z imc xdzem Fłoryanem Hrebnickim, starszym Wilens., obiezdzalismy cząstkę gruntow naszych w Jacunszczyznie, gdzie iuż, oprocz iedney szachownicy, więcey odłogiem leżącego gruntu na naszey cząstce nie nalezlismy; bo nieiakis p. Woronecki, na cząstce Nowokonskiego y Stankowskiego mieszkaiący, wszystkie nasze szachownice tam począł zarabiać, nawet y za granice do Boguszowszczyzny postąpiwszy na dwoch mieyscach szmat nie mały lasow wycioł, y tego roku ięczmien tam siał y zebrał, w niewiadomosci dworu Swiranskiego. Do ktorego gruntu aby się daley nie ważył interessować, miał od nas oczewiste upomnienie.

Pomiarkowanie granic między Haraburdziszkami a Mereczem.

To pomiarkowanie stanęło między p. Alexandrem Połubinskim, iako dzierżącym Haraburdziszek maiętnosci od p. Iwana Zarzeckiego, a z drugiey strony między imc p. Białozorem, sędzią ziems. wilens. Ktore to w sobie zawiera, że p. Białozor tych wszystkich gruntow po drogę, ktora idzie z Miednik lasem do pola

скорѣе купить у нихъ этотъ участокъ, или сдѣлать размежеваніе съ ними; иначе здѣсь никогда не будемъ мы имѣть покоя, имѣя въ срединѣ нашего имѣнія ихъ владѣніе, не имѣющее никакихъ границъ. Постоянно будуть возникать недоразумѣнія, такъ какъ старыя межи и урочища заросли, и потому заявляются притязанія на разныя части. Часть нашу въ Яцунщинѣ, какъ подворы, такъ и черезполосицы очень съузили. Эти черезполосицы описаны въ инвентарѣ, къ которому и отсылаю.

Предостереженіе. Отправляясь въ 1714 г. съ Флоріаномъ Гребницкимъ, старшимъ Виленскимъ, въ эту Яцунщину, мы осмотрѣли нашъ участокъ въ Яцунщинѣ и кромѣ одной черезполосной десятины мы не нашли другихъ невоздѣланныхъ полей нашего участка; потому что какой-то Воронецкій, живущій на участкѣ Новоконскаго и Станковскаго, началъ разрабатывать всѣ наши черезполосныя десятины и, переступивши границу отъ Богушовщины, въ двухъ мѣстахъ вырубилъ значительную часть лѣсовъ и въ томъ же году посѣялъ и собралъ ячмень безъ вѣдома Свиранскаго двора. Мы лично напомнили ему, чтобы онъ впредь не смѣлъ вторгаться въ наши владѣнія.

Проведеніе границъ между Гарабурдишками и Меречемъ.

Размежеваніе это состоялось между Александромъ Полубинскимъ, какъ арендаторомъ Гарабурдишекъ, имѣнія Ивана Зарѣцкаго, и между Бѣлозоромъ, земскимъ виленскимъ судьею. Оно утверждено ими особымъ листомъ въ 1598 г. По этому размежеванію къ Бѣлозору отошли всѣ поля отъ дороги, кото-

Kieypun, spokoynie według zasypanych kopcow zażywać ma; co między sobą listem osobliwym utwierdzili pod datą roku 1598.

Granica gruntow Mereckich Białozorowskich generałem obwodzona.

Relatia generalska o zruinowanie kopcow starych, y naciosy krzyże poczynione na drzewach nie wiedzieć od kogo w gruntach Mereckich Białozorowskich ichmc oo. bazylianow Wilenskich swiętey Troycy an. 1629.

Sprawy na wioske Wołkoguły y status causae ratione teyże wioski krótko wypisana.

Wioska ta Wołkoguły była niegdys mieszczanina wilenskiego, to iest Bartłomieia Hermanowicza, ktory będąc burmistrzem wilenskim, tęż wioskę przedał wiecznoscią wielmożney paniey Annie Iliniczowey, starosciney żmoydzkiey, w roku 1540, za kop szesć set z osmią służb w tey wiosce będących; iako o tym prawo na pargaminie z pieczęciami na sznurach iedwabnych zawieszonemi szerzey w sobie opiewa. A dawnieysze prawo także na pargaminie pod datą w r. 1520 informuie, że ten Bartłomiey Hermanowicz, będąc ieszcze na ten czas ławnikiem wilenskim, pomienione Wołkoguły od nieiakiego Ianysza Tybirowicza wiecznoscią nabył. Jest też prawo wieczyste przyznane na dworzec Wołkogułski na osobę p. Iwana Zarzeckiego, skarbnego w. x. Litt. służące, ktory pomieniony dworzec za sto kop od tatarzyna Obduły kupił w r. 1571. Interim ta wioska Wołkoguły dostaie się wiecznoscią ichmsc pp. Kiszkom, y była onych possessorką xiężna ieymsc Anna Radziwiłowna Stanisławowa Kiszczyna, woiewodzina witebska, ktora na służbę ziemską daiąc te dobra nieiakiemu Ciekawemu, aby husarskiego konia na usługę Rzpltey stanowił, ordynatem tego to Ciekawego domu Kiszczynskiego uczyniła. (Ktorą to takową szlachtę, co z powinnoscią dobra

рая идетъ изъ Мѣдникъ лѣсомъ, до поля Кейпунъ, до насыпанныхъ копцовъ.

Граница Мереча Бѣлозоровскаго, проведенная генераломъ (вознымъ).

Свидѣтельство вознаго объ уничтоженіи старыхъ копцовъ и о насѣчкѣ на деревьяхъ крестовъ, неизвѣстно кѣмъ произведенной въ Меречѣ Бѣлозоровскомъ Виленскихъ Св.-Троицкихъ базыліанъ. 1629 г.

Документы на Волкогулы и краткія свѣденія объ этой деревнѣ.

Деревня Волкогулы принадлежала когда то виленскому мѣщанину Бартломею Германовичу, бывшему бурмистру виленскому. Онъ продалъ ее Аннѣ Илиничевой, старостинѣ жмудской, въ 1540 г., съ 8-ю службами, бывшими въ этой деревнѣ, за 600 копъ, какъ свидѣтельствуетъ объ этомъ запись его на пергаменѣ съ привѣшенными на шелковыхъ шнуркахъ печатями. А изъ другой записи, также на пергаменѣ, 1520 г. данной, видно, что Бартломей Германовичъ, будучи еще лавникомъ виленскимъ, купилъ Волкогулы у какого то Яныша Тыбировича. Есть также вѣчистая запись на дворецъ Волкогульскій, данная Ивану Зарѣцкому, скарбному в. кн. Литовскаго, который купилъ его у татарина Обдулы въ 1571 г. Между тѣмъ деревня эта досталась Кишкамъ. Владѣлицею ея была Анна Радивилова, дочь Станислава Кишки, воеводы витебскаго, которая отдала ее какому-то Цекавому для отбыванія земской повинности, съ тѣмъ чтобы онъ ставилъ одного гусарскаго коня на службу рѣчи посполитой, и так. обр. сдѣлала его ординатомъ Кишчинскаго дома. Шляхту, которая держала „панскія" имѣнія съ обязательствомъ отбывать повинность, называли боярами; тѣмъ же име-

panskie przyimowali, boiarami zwano, y tak ich prawo pospolite przedtym tytułowało). A po długim czasie gdy tego ordynata w żywocie nie stało, synowie iego, dział między sobą czyniąc, pomienione dobra na dwie części między się rozdzielili, y zaraz żona p. Szczęsnego Ciekawego po smierci męża swego połowice Wołkoguł p. Iwanowi Zarzeckiemu we dwuch set złotych zostawiwszy, sama od niego też dobra per modum arędy trzymała. Zatym p. Zarzecki ustępuie prawa swego p. Wacławowi Agrypie. A potym doysć nie mogłem iakowym sposobem taż częsć Wołkoguł dostała się p. Pielgrzymowskiey, a od tey p. Alfonsowi Laekiemu, podkomorzemu wilen., ktoremu przy inszych dobrach swoich y tę conditią zapisała. Dowiedziawszy się tedy imc p. Mikołay Kiszka, woiewoda derpski, o takiey niesłuszney possessyi tych dobr p. Lackiego, pozywa wprzody go do grodu, a potym do trybunału w r. 1620, y dowiodszy sobie dziedzictwa należącego, otrzymał dekret na Ciekawym, bracie Szczęsnego, y na p. Lackim z przysądzeniem Wołkoguł y z odesłaniem na exekucyą urzędową, ktora dla tego nie wzieła effektu swego; albowiem gdy przyszło do podania tych dobr, tedy zamiast całych Wołkoguł, tylko ieden folwareczek z poddanym p. Lacki do possessyi ustępował, a drugich dobr mocno bronił; y tak ta sprawa w takich diferentiach znowu do trybunału odesłana bydz musiała. A trybunał żadnego sprzeciwienstwa, o ktore imc p. woiewoda p. Lackiego pozywał, nieuznawszy, tęż sprawę do ziemstwa na wydziałek odesłał. A interim w dalsze terminy p. Lacki nie wchodząc, zagodził imc p. Kiszkę, woiewodę derpskiego, dawszy onemu tysiąc kop y otrzymawszy prawo wieczyste na Wołkoguły całe od tegoż imc p. woiewody derpskiego. Co dla tego te status causae wypisałem, że nam też Wołkoguły dostały się od imc p. Lackiego wiecz-

немъ они назывались съ давнихъ временъ и въ оффиціальныхъ документахъ. По смерти этого ордината, сыновья его раздѣлили это владѣніе поровну на двѣ части. По смерти Щаснаго Цекаваго жена его заложила участокъ его Ивану Зарѣцкому въ 200 злот., а сама владѣла имъ на правѣ арендномъ. Зарѣцкій уступилъ свое право Ваплаву Агрипѣ. Я немогъ узнать, какимъ образомъ достался этотъ участокъ Пельгримовской, а отъ ней Альфонсу Лацкому, подкоморому виленскому, которому она вмѣстѣ съ другими имѣніями записала и этотъ участокъ. Николай Кишка, узнавши, что Лацкій незаконно владѣетъ этимъ имѣніемъ, позвалъ его въ 1620 г. сначала въ гродскій, а потомъ въ трибунальный судъ, и, доказавши свои вотчинныя права на это владѣніе, одержалъ декретъ противъ Цекаваго и Лацкаго съ присужденіемъ себѣ Волкогулъ. Декретъ этотъ не былъ приведенъ въ исполненіе; потому что когда пришлось отдавать это имѣніе, то Лацкій, вмѣсто цѣлыхъ Волкогулъ, уступалъ только одинъ фольварчикъ съ однимъ подданнымъ, а остальныя свои владѣнія „крѣпко боронилъ." При такихъ обстоятельствахъ дѣло это должно было поступить опять въ трибуналъ. Трибуналъ, не усматривая въ дѣйствіяхъ Лацкаго сопротивленія, въ чемъ обвинялъ его воевода, дѣло это препроводилъ въ земскій судъ для выдѣленія. Лацкій, не желая продолжать тяжбы, удовлетворилъ Кишку, давши ему тысячу копъ и получивши отъ него вѣчистую запись на всѣ Волкогулы. Я сообщилъ эти свѣденія потому, что Волкогулы достались намъ отъ Лацкаго, и чтобы монастырь, зная, кому первоначально принадлежало это имѣніе, имѣлъ данныя для защиты своихъ правъ на это имѣніе, еслибы кто-нибудь заявилъ на него притязаніе.

---

noscią, aby zakon był wiadomy zkąd te dobra originem swoie prowadzą, y miał informacyą iak ma się bronić, inquantum by od kogo co zachodzić miało [1])

Pobiena, a od Bałayki iakiegos tam mieszkaiącego nazwana Bałaykowszczyzna, folwark niegdys tatarski, do Białozorowszczyzny należący, gdzie teraz Pietkiewicz y Kołtan, ziemianie pancerni, osiadłosć swoią maią y pospolite ruszenie odprawuią za Swirany.

Ktorey to Pobieny takie statum causae wypisuie:

Dwoiakie znayduie się prawo na Pobiene od tatarzyna Bohdana Isupowicza, marszałka tatarskiego. Jedne prawo na Dubrowkę pustosz y Hrycowskie pole, ktore przedał nieiakiemus p. Naciszewskiemu w r. 1580, a ten też grunta prawem swoim puscił w r. 1588 p. Choinskiemu, a p. Choinski w roku 1590 wiecznoscią przedał p. Wacławowi Agrypie, kasztelanowi smolenskiemu, possessorowi niegdys Miednik Giedeytanskich. Drugie prawo na folwark Pobiene od tegoż wyż mianowanego tatarzyna służące temuż p. Agrypie, kasztelanowi smolenskiemu, ktoremu pierwey zastawą puscił dwie włoki gruntu z poddanemi w r. 1583, a potym za kop 260 y wiecznoscią przedał w r. 1591 pomieniony folwark. Interim że od tegoż folwarku niektóre grunty w zastawie były u p. Naciszewskiego, a wiecznoscią należały p. Agrypie, a tatarzyn w zapomnienie to pusciwszy, nie chciał okupić onych; tedy p. Agrypa przez prawo tego doszedszy na tatarzynie, od niegoż drugie prawo z podaniem tych gruntow zastawnych y z zrzeczeniem się onych, iako też z potwierdzeniem pierwszego wieczystego prawa w roku 1597 otrzymał y do głownieyszey maiętnosci swoiey

Побѣна, называемая также Балайковщиной отъ живущаго тамъ нѣкоего Балайки, фольваркъ нѣкогда татарскій, принадлежащій теперь къ Бѣлозоровщинѣ, въ которомъ живутъ Петкевичъ и Колтанъ панцырные земяне, отправляющіе военную повинность за Свираны.

Объ этой Побѣнѣ сообщаю слѣдующія свѣденія.

Мы имѣемъ двоякое право на Побѣну отъ татарина Богдана Исуповича, татарскаго маршалка. Одну запись на пустошь Дубровку и Грицевское Поле онъ далъ въ 1580 г. нѣкоему Нацишевскому, а тотъ уступилъ эти земли въ 1588 г. Хоинскому, Хоинскій же въ 1590 г. продалъ ихъ Вацлаву Агриппѣ, каштеляну смоленскому, владѣвшему нѣкогда Мѣдниками Гедейтанскими. Другая запись на Побѣну, данная вышеупомянутымъ татариномъ томуже Агриппѣ, каштеляну смоленскому, состоитъ въ томъ, что онъ сначала въ 1583 г. заложилъ ему двѣ уволоки земли съ крестьянами, а потомъ, въ 1591 г., и весь фольваркъ продалъ за 260 копъ. Но такъ какъ нѣкоторыя земли этого фольварка, перешедшаго въ вѣчное владѣніе Агриппы, были заложены Нацишевскому, а татаринъ, забывши о нихъ, не хотѣлъ ихъ выкупать; то Агрипа начавши противъ татарина искъ, получилъ отъ него другую запись, которою онъ отдалъ ему эти заложенныя земли, отрекаясь отъ нихъ и подтверждая свое прежнее вѣчистое право, данное въ 1597 г. Участокъ этотъ

1) Далѣе слѣдуетъ сухой перечень документовъ на основаніи которыхъ сообщены вышеупомянутыя свѣденія о Меречѣ и Волкогулахъ.

Miednik Giedeytanskich incorporował. Zatym gdy przez rożnych possessorow przechodząc te Miedniki Giedeytanskie, naostatek, iako się wyżey pokazało, przyszły też dobra y w naszą possessyą zakonną; a od nas podług osobliwego rewersału przy maiętnosci całey Białozorowszczyznie, y te Biene dożywociem trzymał p. Ignacy Dubowicz, burmistrz wilenski, fundator Białozorowszczyzny. Na ten czas te Pobiene, iako tatarskie dobra, uprosił był pod nim u krola imci tatarzyn Dawid Chadzieiewicz murza, chorąży tatarski, z pretextu tego, że z tych dobr służby woienney nie odprawował p. Dubowicz. Ale za zgodą potym y ucontentowaniem tego tatarzyna, znowu p. Dubowicz przy nienaruszoney swey possessyey został; na co iest zrzeczenie y kwitacya od tegoż tatarzyna p. Dubowiczowi w r. 1632 dana. W ktorey ten error znayduie się, że zamiast dożywotnika wieczystym tey possessorem Bieny bydz mianuie p. Dubowicza, y dla tego niebezpiecznie się czasem z takim dokumentem prezentować, ponieważ z sukcessorami Dubowiczowskiemi sprawa ieszcze nie uspokoiona. O tey Pobienie, aby się teraz zwać ta kondycya tak miała, ani słychać, y że to dobra tatarskie były, pamiętnika żadnego nie masz, tylko zwyczaynie nazywaią oną Bałaykowszczyzną od nieiakiegos Bałayki, ktory iakoby miał mieć siedm synow tam na tych gruntach niewiedzieć kiedy, y za ktorego tych dobr possessora siedział. Ale te niepewne y wątpliwe powiesci opusciwszy, należy nam podług prawa naszego tę conditią Pobieną nazywać; a nie tylko według prawa, ale y według possessyi iest ta kondicya własnie Pobiena. Bo gdzie oo. jezuici s. Jana w Bienie maią karczme, tam y my z nimi mamy spolne szachownice nasze, y iedna szachownica przy samym goscincu nad rzeczką, po drugiey stronie karczmy jezuickiey, prawie przed oknami tey karczmy do Bałaykowszczy-

Агрипа присоединилъ къ имѣнію своему Мѣдникамъ Гедейтанскимъ. Впослѣдствіи времени, когда Мѣдники Гедейтанскіе, переходя изъ рукъ въ руки отъ разныхъ владѣльцевъ, достались наконецъ намъ, то и этотъ участокъ перешелъ въ наше законное владѣніе. Мы же, по особой роспискѣ, Побѣну эту со всею Бѣлозоровщиною отдали въ пожизненное владѣніе Игнатію Дубовичу, виленскому бурмистру, фундатору Бѣлозоровщины. При немъ то Побѣну, какъ татарское имѣніе, выпросилъ себѣ у е. м. короля татаринъ Давидъ Хаджіевичъ мурза, хорунжій татарскій, подъ тѣмъ предлогомъ, что Дубовичъ съ имѣнія этого не отправлялъ военной службы. Но поладивши съ татариномъ и удовлетворивши его, Дубовичъ опять остался при своемъ владѣніи, доказательствомъ чего служитъ отреченіе и квитанція, данная этимъ татариномъ Дубовичу въ 1632 г. Въ квитанціи этой заключается та ошибка, что Дубовичъ поименованъ въ ней не пожизненнымъ, а вѣчнымъ владѣльцемъ Побѣны, и по этому небезопасно предъявлять этотъ документъ, такъ какъ дѣло съ наслѣдниками Дубовича еще не окончено. Въ настоящее время и не слышно, чтобы кто нибудь называлъ это имѣніе Побѣною, и нѣтъ никакихъ памятниковъ, свидѣтельствующихъ о томъ, что оно было нѣкогда татарскимъ. Называютъ же его обыкновенно Балайковщиною отъ нѣкоего Балайки, который будтобы имѣлъ семь сыновей, жившихъ на этихъ земляхъ, но неизвѣстно когда и при какомъ владѣльцѣ этого имѣнія. Оставивши въ сторонѣ эти недостовѣрные и сомнительные разсказы, мы должны называть это имѣніе Побѣной, не только на основаніи данныхъ намъ записей, но и по владѣнному праву; потому что въ Побѣнѣ, въ томъ мѣстѣ, гдѣ находится корчма, принадлежащая

zny należąca, y w używaniu naszych boiarow pancernych będąca. O czym dostateczna informacya w inwentarzu. A ma ta kondicya położenie swoie milę za Białozorowszczyzną, y iest teraz wszystka w szachownicach y graniczy z rożnymi possessorami, iako to: z p. Kozłem, starostą dzisienskim, z p. Pigłowskim, z krolewskimi miednickimi gruntami. Od ktorych tych wszystkich possessorow poplątali się szachownice między naszemi, a nasze między sąsiedzkimi; y trudnoby nalesć naszą tam possessyą, gdyby ci, ktorzy tam siedzą na tych gruntach, nas nie informowali, y onych nie utrzymywali. Przestroga iednak niech w tym będzie, że nie wiem, żeby te obiedwie kupi Pobieny, przez p. Agrype nabyte, pod naszemi ziemianami znaydowały się. Gdyż co się tknie Dubrowki pustoszy y Hrycowskiego pola, te grunta iąko ograniczenie w prawie opisane pokazuie, leżą za drogą y obok drogi Miednickiey, ktora idzie z Miednik do Merecza y do Solecznik, y między gruntami p. Ciekawego, także p. Agrypy y p. Juria Białozora; toć zda się, że iakoby te grunta teraz złączone z Białozorowszczyzną; ponieważ między Białozorowskiemi a Agrypowskiemi gruntami tę część Pobieny opisuie, co się tylko sobie ta reflexya kładzie y wolno będzie doswiadczyć tego to ograniczenia. Ale ktoby nas zagabnął y krzywde miał czynić, na ten czas wolno y z obydwoma prawami stanąć y tam sobie dowodzić possessyi, ktorey, iako prawne dokumenta pokazuią, na kilka włok gruntu bydzby miało. Item wyczytałem, iż w roku 1635 była sprawa prowizora szpitala Troieckiego z p. Janem Prokszą w magistracie o niesłuszne zabranie kamienicy szpitalney zaraz przy szpitalu będącey; ktory tak się excusował, iż on Pobiene klasztorowi naszemu zbywszy, od oo. naszych tę kamienicę we 200 kopach puszczoną miał; zkąd dowod, że w Pobienie y od Prokszy część mamy na-

іезуитамъ св. Яна, тамъ и мы имѣемъ черезполосные участки земли, и одинъ изъ этихъ участковъ, принадлежащій къ Балайковщинѣ и состоящій въ пользованіи нашихъ панцырныхъ бояръ, находится подлѣ дороги, надъ рѣкою, по ту сторону іезуитской корчмы, почти предъ самыми окнами ея. Подробно объ этомъ сказано въ инвентарѣ. Имѣніе это состоитъ теперь изъ черезполосныхъ участковъ и граничитъ поэтому съ разными владѣльцами, какъ то: съ Козломъ, старостою дисненскимъ, съ Пигловскимъ и съ королевскими мѣдницкими землями. Участки этихъ владѣльцевъ перемѣшались съ нашими, а наши съ ихними, такъ что трудно было бы и узнать, гдѣ именно владѣнія наши, если бы живущіе на этихъ земляхъ не извѣщали насъ объ этомъ. Предостерегаю однако, что я не знаю достовѣрно, обѣ ли части Побѣны, купленныя Агриппою, населены были нашими земянами. Что же касается пустоши Дубровки и Грицевскаго поля, то земли эти, какъ видно изъ описанія границъ ихъ въ записи, лежатъ за дорогою Мѣдницкою, которая идетъ изъ Мѣдникъ въ Меречь и Солечники, между землею Цикаваго, Агриппы и Бѣлозора. Кажется, что участки эти въ настоящее время присоединены къ Бѣлозоровщинѣ, такъ какъ эта часть Побѣны по описанію находится между владѣніями Бѣлозора и Агриппы. Эти предположенія мои слѣдовало бы провѣрить обмежеваніемъ. Но если бы кто нибудь вздумалъ придраться къ намъ и причинять намъ обиды, то мы можемъ начать искъ на основаніи обѣихъ записей и доказывать, что намъ, по документамъ, долженъ бы принадлежать участокъ земли въ нѣсколько уволокъ. Впослѣдствіи я вычиталъ, что въ магистратѣ въ 1635 г., было дѣло провизора Св.-Троицкой богадѣльни съ Яномъ Прокшего о

bytych gruntow, na co prawa żadnego nie mamy.

Далѣе слѣдуетъ сухой перечень документовъ, на основаніи которыхъ составлены эти свѣдѣнія.

Informatia o Bienie Trzeciakowskiey.

Tego folwarku naprzod possessorem był p. Zaręba, potym od p. Zaręby dostał się p. Prokszy, a p. Proksza przedał naszemu klasztorowi; klasztor zas, że ten folwark był odległy od Swiran, iako mniey pożyteczny, przedał wiecznoscią przez xdza Sielawę, iako starszego na ten czas będącego, p. Okołowi w roku 1623; a p. Okołow iakiemus Lempartowiczowi; ktorych to spraw tylko kopie zostały i z nich tu krotko przepisałem tę informacyą dla wiadomosci, że y ta Biena w possessyey naszey była, iże starsi tu tym klasztorem rządzili, a nie archimandrytowie, iako się to daie widzieć z nabycia y z przedaży Bieny, że zakonnicy od p. Prokszy oną nabyli, a xdz Sielawa, iako starszy, a nie archimandryta, p. Okołowi przedał.

Maiętnosc Bieliczany,

w woiewodztwie Minskim leżąca, abo spisanie oney spraw y zapisow wieczystych y innych wszelkich dokumentow prawnych monastyrowi cerkwi przenaswiętszey Troycy Wilenskiemu służących, z obiasnieniem na iakiey powinnosci tameczni poddani zostaią, y komu ab antiquo ta maiętnosc należała, nim się do possessyey naszey klasztorney dostała.

Bieliczany, ile co się tknie częsci zakonney, ktorą teraz w possessyey naszey mamy,

незаконномъ захватѣ принадлежащей богадѣльнѣ каменицы, находящейся возлѣ богадѣльни. Прокша оправдывался, что онъ, продавши нашему монастырю Побѣну, купилъ у нашихъ отцовъ эту каменицу за 200 копъ. Изъ этого можно заключить, что въ Побѣнѣ мы имѣемъ часть земли, доставшейся намъ отъ Прокши; но записи на эту землю мы не имѣемъ.

Свѣдѣнія о Бѣнѣ Третьяковской.

Владѣльцемъ этого фольварка былъ прежде Заренба; отъ Заренбы онъ достался Прокшѣ, который продалъ его нашему монастырю. Такъ какъ фольваркъ этотъ былъ далеко отъ Свиранъ и приносилъ мало прибыли, то монастырь продалъ его въ 1623 г. Окулову при посредствѣ о. Селявы, бывшаго въ то время старшимъ. Окуловъ продалъ его какому-то Лемпартовичу. Отъ дѣлъ этихъ сохранились только копіи, изъ которыхъ я и выписалъ эти краткія свѣдѣнія для того, чтобы видно было, что и эта часть Побѣны принадлежала намъ, и что монастыремъ этимъ управляли старшіе, а не архимандриты, что видно изъ исторіи пріобрѣтенія и продажи Побѣны, которую „монахи" купили у Прокши, а о. Селява, какъ „старшій", а не архимандритъ, продалъ Окулову.

Имѣніе Бѣличаны,

лежащее въ воеводствѣ Минскомъ, или описаніе дѣлъ, вѣчистыхъ записей и разныхъ другихъ документовъ, служащихъ Виленскому Св.-Троицкому монастырю, съ объясненіемъ, какую повинность отправляютъ тамошніе крестьяне и кому принадлежало имѣніе, пока досталось нашему монастырю.

Бѣличаны, собственно та часть, которая принадлежитъ намъ, дѣлились прежде на двѣ

dzieliły się przedtym na dwie częsci, to iest: iedna częsc była imc p. Jana Kiszki, starosty żmuydzkiego, ktory w r. 1584 w tysiącu kopach swoią część zostawił p. Bohdanowi Podbipięcie, a druga część p. Jerzego Maximowicza Łomskiego. Co do częsci Kiszczynskiey ta potym po smierci imc p. Kiszki, starosty żmuydzkiego, dostała się iako po bracie successiwe naturalnym prawem imc p. Stanisławowi Kiszce, woiewodzie witepskiemu, ktory do tysiąca kop przez brata swego, imc p. starostę żmuydzkiego, u p. Podbipięty pożyczonych, ieszcze do tego przybrawszy kop szesć set u tegoż p. Podbipięty, onemuż część swoią Bieliczan w roku 1605, maia 14, wiecznoscią przedał. P. zas Podbipięta, maiąc iedynaczkę córkę, na imie Maryne, gdy oną wydał w stan małżenski za p. Daniela Korsaka, a sam potym zszedł z tego swiata, taż część Kiszczynska Bieliczan spada na córkę iego p. Danielową Korsakową. Zatym gdy p. Korsak z małżonką swoią został tych dobr possessorem, biorą tysiąc kop u p. Lisowskiego y zostawuią też Bieliczany ze wsią Czerniewiczami w r. 1618 p. Lisowskiemu. A potym o tęż część zgodziwszy się o wiecznosć z klasztorem naszym Wilenskim, przedali oną zakonnikom tuteyszym za 1600 kop w roku 1621. Po ktorym nabyciu tey maiętnosci, pana zastawnika klasztor skupił, y prawo zastawne w r. 1622 eliberował. I na ten czas klasztor w realną przyszedł Bieliczan częsci Kiszczynskiey possessyą.

части: одна часть принадлежала Яну Кишкѣ, старостѣ жмудскому, который въ 1584 г. заложилъ ее Богдану Подбипентѣ въ тысячѣ копъ, а другая принадлежала Юрію Максимовичу Ломскому. Что касается части Кишкиной, то она по смерти старосты жмудскаго досталась по наслѣдству брату его Станиславу Кишкѣ, воеводѣ витебскому, который взявши у тогоже Подбипенты еще 600 копъ сверхъ тысячи копъ, взятыхъ братомъ его, старостою жмудскимъ, продалъ Подбипентѣ свою часть Бѣличанъ въ 1605 г., мая 14. Такъ какъ Подбипента имѣлъ одну только дочь, Марину, вышедшую замужъ за Даніила Корсака, то по смерти его эта Кишкина часть Бѣличанъ досталась по наслѣдству дочери его, Корсаковой. Корсакъ, оставшись съ женою своею владѣльцемъ этого имѣнія, въ 1618 г. заложилъ Бѣличаны съ селомъ Черневичами Лисовскому въ 1000 копахъ. Наконецъ, условившись съ монастыремъ нашимъ Виленскимъ, продали эту часть Бѣличанъ нашимъ монахамъ за 1600 копъ, въ 1621 г. По пріобрѣтеніи этого имѣнія, въ 1622 г. монастырь уплатилъ закладную сумму Лисовскому, который отдалъ намъ закладную запись. Съ тѣхъ поръ монастырь вступилъ въ дѣйствительное владѣніе Кишкиною частью Бѣличанъ.

Druga część Bieliczan, ktora za funduszem Sapieżynskim należy.

Ta część — dziedzictwo niegdys było, iako się wyżey namieniło, p. Jerzego Maximowicza Łomskiego, ktory trybunalskim w roku 1622 dekretem wygraną maiąc sprawę od pp. Żukowieckich, odszukał te dobra, to iest Bieliczany z Czerniewiczami, y intromissyą od pp.

Другая часть Бѣличанъ, принадлежащая намъ по фундушевой записи Сапѣги.

Эта часть принадлежала нѣкогда, какъ упомянуто выше, Юрію Максимовичу Ломскому, который въ 1622 г. выигравши, по трибунальному декрету, процессъ съ Жуковецкими, остался владѣльцемъ этихъ имѣній, т. е. Бѣличанъ съ Черневичами и былъ вве-

Żukowieckich przez urzędowne uwiązanie się w pomienione dobra otrzymał. A po takowym ufundowaniu swoiey possessyey, tenże p. Maximowicz w tymże roku 1622 pomienioną część Bieliczan jasnie wielmożnemu imc p. Lwowi Sapiezie, woiewodzie wilenskiemu, hetmanowi w. x. Litt., wiecznoscią przedał, a imc p. woiewoda wilenski tylko lat cztyry będąc tey maiętnosci possessorem, w sposob funduszu nadaie wiecznoscią klasztorowi naszemu Wilenskiemu, y tenże fundusz w trybunale w. x. Litt. w r. 1626 przyznaie. Gdzie gdy nieiaka była wątpliwość o wsi Czerniewiczach, że oną nie expresse w funduszu dołożono, tedy imc p. woiewoda wilenski wszelkiemu opacznemu zabiegaiąc tłumaczeniu swego prawa, a oswiecaiąc tenże fundusz y we wszystkim doswiadczaiąc y approbuiąc, tegoż roku 1626 dał y drugie klasztorowi prawo, expresse w nim dokładaiąc, że zapisał Bieliczany wespoł ze wsią Czerniewiczami. Jednak że ten fundusz nie cale się ma poczytać za fundusz; bo za też dobra wyliczył zakon 4000 złot. imc p. woiewodzie wilenskiemu, iako pokazuie karta sługi imci, to iest p. Poczapowskiego, ktory tę summę za Bieliczany odebrawszy, kwitował klasztor Wilenski. To iednak dziwno, że w tych oboich prawach tylko są namienione Bieliczany a wies Czerniewicze; y tak imc p. woiewoda wilenski, iako y imc p. Korsak z małżonką swoią, iakoby tylko we wsi Bieliczanach a we wsi Czerniewiczach częsci swoie maiąc, one poprzyznawali klasztorowi; kiedy inszych wiosek, iako: Dubowrucza, Kruszyny y Moszczenicy w swoich sprawach nie specifikuią. A Dubowrucze, iako od starożytnych poddanych zachodzi informatia, że to wies kiedys była Kiszczynska, co y obodnica, abo ograniczenie pokazuie pod datą roku 1563 do inwentarza z dawnego exemplarza wpisano, że Dubowrucze dobra Kiszczynskie; bo od xżny ieymsci Anny Ra-

денъ въ законное владѣніе ими. Получивши во владѣніе это имѣніе, Максимовичъ, въ томъ же 1622 г., продалъ эту часть Бѣличанъ Льву Сапѣгѣ, воеводѣ виленскому, гетману в. кн. Лит., который пробывши только 4 года владѣльцемъ этого имѣнія, пожаловалъ его нашему Виленскому монастырю какъ фундушъ, и засвидѣтельствовалъ запись свою въ трибуналѣ в. кн. Литов. въ 1626 г. Когда же возникло нѣкоторое сомнѣніе о селѣ Черневичахъ, которое будто бы не было ясно поименовано въ записи, тогда воевода виленскій, предупреждая всякое произвольное толкованіе своей записи, поясняя и подтверждая свою запись во всѣхъ пунктахъ, въ томъ же 1626 г. далъ монастырю и другую запись, въ которой уже опредѣленно выражено, что онъ записалъ намъ Бѣличаны вмѣстѣ съ селомъ Черневичами. Впрочемъ, фундушъ этотъ нельзя считать вполнѣ фундушомъ; потому что монастырь заплатилъ за это имѣніе воеводѣ виленскому 4000 копъ злотыхъ, какъ видно это изъ квитанціи, данной нашему монастырю слугою его Почаповскимъ, получившимъ эту сумму за Бѣличаны. Удивительно только то, что въ обѣихъ записяхъ поименованы только Бѣличаны и Черневичи, какъ будто бы воевода виленскій, равно какъ и Корсакъ съ женою своею, имѣли свои участки только въ этихъ двухъ селахъ и право владѣнія только ими признали за монастыремъ; о другихъ же деревняхъ, какъ то: о Дубовручѣ, Крушинѣ и Мощаницѣ въ своихъ документахъ не упоминаютъ. Между тѣмъ изъ разсказовъ старожиловъ оказывается, что Дубовруче принадлежало нѣкогда Кишкамъ, что показываетъ и описаніе границъ, списанное съ стариннаго экземпляра и внесенное въ 1563 г. въ инвентарь. Нѣкто Янъ Выкосковскій, назначен-

dziwiłowny Stanisławowey Kiszczyney, woiewodziney witepskiey, będąc nieiaki p. Jan Wykoskowski naznaczony za commissarza z drugiemi od uczesnikow Bieliczan na to wysadzonemi, ograniczył to Dubowrucze z przynależnosciami, y te uroczyszcze y znaki y teraz niektorym poddanym są wiadome. A tak to Dubowrucze, częsć Kiszczynską, za Bieliczany musieli kłasć antecessorowie nasi; ponieważ tak imc p. Kiszka, woiewoda witepski, iako y imc p. Korsak w prawach swoich Bieliczanami, a nie Dubowruczem specifikuią przedaże swoią, y ze wsią Czerniewiczami ustępuią; a z drugiey strony także imc p. woiewoda wilenski swoie Bieliczany z częscią Czerniewicz fundował. Może się też ieszcze rozumieć y explikować to prawo imc p. Kiszki y p. Maximowicza y drugich po nich sukcessorow, że oni dla tego tylko Bieliczany a wies Czerniewicze w prawach swoich wyrażaią, iż obadwa we wsi Bieliczanach mieli częsci swoie, y od zwyczaynego tey maiętnosci nazwiska w prawie Bieliczany kładli, zawieraiąc w tym nazwisku insze wioski y przyległosci tych dobr. Jakož te dobra nie tylko nasze, ale y drugich uczesnikow, iako to Połubinszczyzna y Metropolitanszczyzna y innych, wszystko się to zowie B i e l i c z a n y; y gdybysmy (naprzykład) chcieli przedać częsć swoią, abo drudzy imc swoie dobra, ynaczey by tych częsci lubo rożnych nikt nie mogł tłumaczyć, tylko B i e l i c z a n a m i. I ztąd zda się y nasi antecessorowie, nie namieniaiąc inszych wiosek, tylko kładli w przedażnym prawie Bieliczany. Co się dla tego namieniło, że gdyby kto chcial z tych wyż mianowanych zapisow wątpliwosć czynić, że my na drugie wioski nie mamy prawa; ponieważ tylko w zapisach Bieliczany a Czerniewicze specifikowane, temi raciami objekcye zbiiać się mogą. A do tego lubo te wsi nie są pomienione w zapisach, iednakże są nasze własne dziedziczne, y prawa te służą

ный женою Станислава Кишки, воеводы витебскаго, Анною урож. Радивиловною, комиссаромъ, вмѣстѣ съ комиссарами, назначенными отъ другихъ соучастниковъ во владѣніи Бѣличанами, сдѣлалъ описаніе границъ Дубовруча съ принадлежащими къ нему землями, такъ что и теперь еще нѣкоторымъ изъ крестьянъ извѣстны урочища и пограничные знаки. И такъ, предшественники наши подъ Бѣличанами разумѣли и Дубовруче, участокъ Кишки, потому что какъ Кишка, такъ и Корсакъ продажу свою въ записяхъ называютъ Бѣличанами, а не Дубовручемъ; съ другой стороны, воевода виленскій жертвовалъ тѣже Бѣличаны съ частью Черневичъ. Впрочемъ, запись Кишки, Максимовича и ихъ наслѣдниковъ, можно понимать и толковать еще и такъ, что они въ записяхъ своихъ упоминаютъ о Бѣличанахъ только и Черневичахъ потому, что оба они имѣли въ Бѣличанахъ свои участки и, упоминая объ этомъ имѣніи, употребляли обыкновенное названіе Бѣличаны, подразумѣвая подъ этимъ названіемъ и другія окрестныя деревни и поселки. Въ имѣніи этомъ есть участки не только наши, но и другихъ владѣльцевъ, какъ то: Полубенскихъ, митрополита и др. Всѣ эти участки въ совокупности носятъ одно названіе „Б ѣ л и ч а н ы;“ и если бы мы, или другой изъ владѣльцевъ, захотѣли продать свой участокъ, то участокъ этотъ иначе и не назывался бы, какъ только „Б ѣ л и ч а н а м и.“ По этой то причинѣ, мнѣ кажется, и предшественники наши, не упоминая въ продажной записи о другихъ деревняхъ, поименовывали только Б ѣ л и ч а н ы. Объ этомъ я упомянулъ съ тою цѣлью, чтобы можно было опровергнуть возраженія тѣхъ, кто бы вздумалъ заподозрить наши права на другія деревни потому, что въ записяхъ го-

na nie. Pokazuie to dokument w. o. Alexego Dubowicza, starszego y archimandryty tuteyszego Wilenskiego, ktory do Bieliczan zjachawszy dla sporządzenia dobr zakonnych, postanowił ustawę z poddanemi w roku 1639, iako maią płacić czynsze, y tamże w teyże ustawie wszystkie wioski wyraził. Gdzie Dubowrucze, Kruszynę y Moszczenicy opisał, że są dobra zakonne, y my od tego czasu, podług iego czasu, z pomienionych wsi dotąd czynsze odbieralismy y odbieramy.

A tak w tey mierze następuiącym czasom reflekcyą uczyniwszy, daley statum causae tych że Bieliczan opisuiąc, przywodzę uroczyszcze Zaklenucie do wsi naszey Dubowrucza y innym sąsiadom niegdys należące, a potym przez poddanych Rawanickich gwałtownie zabrane. O co była sprawa z instancyey w. o. Dubowicza w assessoryey z imc p. Jerzym Karolem Hlebowiczem, podstolim w. x. Litt., iako dzierżawcą dobr Rawanicz, y wypadł był dekret oczewisty w roku 1642 iako o discernentią między gruntami ziemskiemi a Rawanickiemi krolewskiemi, aby commissarze zjachawszy, rozsądzili tę sprawę. Ale po wyszłych innotescentiach y potym po odroczeniach nieraz czynionych, nie wiedzieć dla czego nie chcieli ziachać commissarze. I tak ta sprawa dotąd zaniechana; ktoby iednak chciał znowu odnowić ten proceder, wolno weyrzeć w dokumenta, ktore funduią się na ograniczeniu wyż mianowaney xżny Radziwiłowny Kiszczyney, woiewodziney witepskiey; gdzie o Zaklenuciu iest wzmianka, y że te Zaklenucie kilku panom należy.

Potym urosło było niemałe prawo z p. Połubinską y synami iey, iako sąsiadami Bieliczanskiemi, ktorzy byli nam młyn spalili, y sianożęci stawem swoim pozalewali, y my wzaiemnie ich sianożęci zatopili. W ktorey spra-

ворится только о Бѣличанахъ и Черневичахъ. Хотя деревни эти и не упомянуты въ записяхъ, онѣ все таки составляютъ нашу вотчинную собственность. Доказательствомъ этого служитъ документъ о. Алексѣя Дубовича, старшаго или архимандрита виленскаго, который, пріѣхавши въ Бѣличаны для устройства монастырскаго имѣнія, далъ крестьянамъ въ 1639 г. уставъ объ уплатѣ чинша и въ этомъ уставѣ поименовалъ всѣ эти деревни. Въ этомъ же документѣ Дубовруче, Крушина и Мощаница названы монастырскими имѣніями. Съ тѣхъ поръ и до настоящаго времени мы получали и получаемъ съ нихъ чиншъ.

И такъ написавши это для памяти будущимъ временамъ, сообщу дальнѣйшія свѣдѣнія о. Бѣличанахъ, именно объ урочищѣ Заклецуце, которое сначала принадлежало нашему селу Дубовручу и другимъ сосѣдямъ, а потомъ насильно было захвачено крестьянами Раваницкими. По поводу этого захвата о. Дубовичъ позывалъ въ ассессорію Карла Глебовича, подстолія в. кн. Лит., какъ державцу Раваничъ. Въ 1642 г. состоялся декретъ о томъ, чтобы комиссары, съѣхавшись, разобрали дѣло о границахъ между владѣніями земскими и королевскими Раваницкими. Но по разсылкѣ объявленій, послѣ долгихъ откладываній дѣла, комиссары, неизвѣстно почему, не захотѣли съѣхаться, и дѣло это до сихъ поръ не рѣшено. Если кто захочетъ возобновить этотъ процессъ, тотъ можетъ разсмотрѣть документы, которые основываются на описаніи границъ, сдѣланномъ по распоряженію кн. Радивиловой Кишкиной, воеводиной витебской, въ которомъ упоминается и Заклепуце, что оно принадлежитъ нѣсколькимъ владѣльцамъ. Впослѣдствіи мы вели большой процессъ съ Полубенскою и сыновьями ея, какъ со-

wie po wielu dekretach, naostatek po odesłaniu z ziemstwa na podkomorzego, wzaiemnie sobie strony pozalewanych sianożęci ustąpili; y podkomorzy kopce pozasypywał, aby strony wyżey tych kopcow wodą sianożęci sobie nie zalewali pod zapłaceniem pięciudziesiąt rubli groszy litewskich. Warowano tez y to, aby ieden do drugiego stawu nie interessował się y ryby w nich nie łowiono; w rzeczce iednak powyż usypanych kopcow wolny wstęp oboiey stronie do łowienia ryb zachowano. Młynow dwa tylko było w tey maiętnosci: ieden w Bieliczanach, a drugi w Czerniewiczach; a teraz y trzeci przybył w Moszczenicy za moim niegodnym staraniem, ktory włosć wystawiła w roku 1700 na rzeczce Moszczenicy, ufundowawszy de novo groblę y stawek z spustem założywszy. Co ta maiętnosć czyni intraty y na iakiey czynszowey powinnosci poddani zostaią, iest to wszystko opisano w inwentarzu, do ktorego czytelnida odsyłam [1]).

сѣдями Бѣличанскими, которые сожгли нашу мельницу и прудомъ своимъ затопали наши сѣнокосы, за что мы затопили ихніе. Послѣ множества декретовъ по этому дѣлу и по отсылкѣ его изъ земскаго суда къ подкоморому,—обѣ стороны уступили другъ другу затопленные сѣнокосы, и подкоморій поставилъ столбы, выше которыхъ стороны не должны затоплять сѣнокосовъ водою, подъ угрозой штрафа въ 50 руб. грошей литовскихъ. Постановлено было также, чтобы одинъ не заявлялъ претензій на прудъ другаго и рыбы въ немъ не ловилъ, но въ рѣчкѣ, повыше поставленныхъ столбовъ, обѣимъ сторонамъ позволено было ловить рыбу. Въ имѣніи этомъ было двѣ мельницы; одна въ Бѣличанахъ, а другая въ Черневичахъ; теперь, по моему старанію, устроена и третья мельница въ Мощаницѣ.

Мельницу эту выстроила волость въ 1700 г. сдѣлавши на рѣчкѣ Мощаницѣ плотину и устроивши прудъ съ шлюзомъ. Какой доходъ приноситъ это имѣніе и какую чиншовую повинность отправляютъ крестьяне, все это описано въ инвентарѣ, къ которому я и отсылаю читателя.

Maiętnosć Zalesie Ostrowno,

to iest: spisanie spraw wieczystych, przywileiow, zapisow y rożnych possessyi, rożnym possessorom ab antiquo na tę maiętnosć służących; a potym za funduszem s. pamięci imc p. Ewstafiego Korsaka Hołubickiego, woysk. połockiego, monastyrowi Wilenskiemu Troycy przenaswiętszey nadanych y należących w roku 1625.

Informatia z spraw starożytnych ratione naszego Zalesia Ostrowna, a drugiego Zalesia ichmscw pp. Ciechanowieckich, obok z naszym graniczącego.

Dobra Zalesie w woiewodztwie Połockim

Залѣсье Островно,

т. е. описаніе документовъ, привилеевъ, вѣчистыхъ записей и правъ разныхъ владѣльцевъ на владѣніе этимъ имѣніемъ, доставшимся въ 1625 г. Виленскому Св.-Троицкому монастырю по фундушевой записи Евстафія Корсака Голубицкаго, войскаго полоцкаго.

Свѣденія, почерпнутыя изъ старинныхъ документовъ, о нашемъ Залѣсьѣ Островнѣ и о другомъ Залѣсьѣ, граничащемъ съ нашимъ, принадлежащимъ Цѣхановецкимъ.

Въ воеводствѣ Полоцкомъ есть два За-

1) Далѣе слѣдуетъ сухой перечень документовъ, на основаніи коихъ сообщены вышеприведенныя свѣденія, исключительно записи продажныя и интромиссіи (вводъ вовладѣніе).

są dwoiakie: iedne, ktorych nasz klasztor Wilenski zostaie possessorem, nazywa się Zalesie Ostrowno (o czym niżey informacya będzie); drugie Zalesie tylko mianuie się Zalesiem, ale nie Ostrownem, ktorych pewna część dostała się dziedzictwem Ciechanowieckim. Te tedy Zalesie Ciechanowieckich y drugich ichmsc społuczesnikow, insze swoie częsci w tym że Zalesiu maiących, iako się z działu wieczystego pokazuie, byli dobra pp. Korsakow osobliwe, y nie łączyły się nigdy z Zalesiem Ostrownem. Ktorych to dobr, przed rokiem 1555 był possessorem p. Jan Korsak. Ten gdy po smierci swoiey zostawił czterech synow na imie: Dmitra, Stephana, Hawryła y Jozepha, uczynili exdiwizyą tych dobr między sobą, na trzy częsci onę rozdzieliwszy; a za czwartą część includowali w te dobra spadkową maiętnosć Litowszczyznę. I tak po takowym uczynionym podziale iuż teraz to Zalesie od imion tamtych braci iedne nazywa się od Dmitra—Dzmitrowszczyzna, od Hawryły—Hawryłowszczyzna etc.; a ta czwarta część, Litowszczyzna nazwana, ktorą ichmsc pp. Ciechanowscy y ieymsc p. Korsakowa, chorążyna połocka, trzymaią z częscią Zalesia, zwać się może Jozephowszczyzna; bo z podziału na brata czwartego Jozepha Korsaka dostała się. Czego iest dokumentem dział wieczysty tych czterech braci pod datą roku 1555; iako bracia viceversa sobie te częsci na rokach w Dzisnie przyznawali; ą potym po eliberowaniu od Moskwy Połocka w roku 1580, octobra 4, do xiąg ziemskich połockich per oblatam podali. Ichmsciom zas pp. Ciechanowieckim wiecznosć Zalesia częsci Jozepha Korsaka tym sposobem dostała się, że ichmsciow matka będąc za Korsakiem, podwoiewodzim połockim, była na tym Zalesiu sumowną y dożywotnią panią; a dzieci iey, z p. Korsakiem spłodzeni, dziedzicami, od ktorych zeszły z tego swiata p. Nikodym Ciechanowiecki wiecznosć

лѣсья: одно, которымъ владѣетъ нашъ Виленскій монастырь, называемое Залѣсье Островно (о немъ будетъ рѣчь ниже), а другое, называемое просто „Залѣсье“ но не „Островно,“ часть коего по наслѣдству принадлежитъ Цѣхановецкимъ. Это Залѣсье Цѣхановецкихъ и другихъ владѣльцевъ, имѣющихъ въ немъ свои участки, какъ видно изъ вѣчистой записи, принадлежало нѣкогда также Корсакамъ сверхъ Залѣсья Островна, и до 1555 г. владѣльцемъ его былъ Янъ Корсакъ. Оставшіеся по смерти его сыновья: Димитрій, Стефанъ, Гавріилъ и Іосифъ, раздѣлили это имѣніе на три части, а за 4-ю часть защитали наслѣдственное имѣніе Литовщину. Послѣ такого раздѣла, имѣніе это стало называться по именамъ 4-хъ братьевъ: одна часть отъ Димитрія стала называться Дмитровщиною, другая—Гавриловщиною и пр. Четвертая часть, называемая Литовщиною, которою вмѣстѣ съ частью Залѣсья владѣютъ Цѣхановецкіе и Корсакова, хорунжина полоцкая, можетъ быть названа Іосифовщиной, потому что по раздѣлу досталась на долю 4-го брата, Іосифа Корсака. Доказательствомъ этого служитъ актъ раздѣла 1555 г., по которому братья на рокахъ дисненскихъ признали эти части за собою, а впослѣдствіи, по освобожденіи Полоцка отъ русскихъ въ 1580 г. окт. 4, записали этотъ актъ въ полоцкія земскія книги. Часть Залѣсья, принадлежавшая Іосифу Корсаку, досталась Цѣхановецкимъ слѣд. образомъ: мать ихъ, вышедши замужъ за Корсака, подвоеводу полоцкаго, оставалась единственною пожизненною владѣлицею Залѣсья, а дѣти ея, прижитыя съ Корсакомъ, наслѣдниками; отъ нихъ-то Никодимъ Цѣхановецкій пріобрѣлъ это имѣніе въ вѣчное владѣніе. По смерти его имѣніе это по наслѣдству

nabył. A po smierci iego sukcessiwe, iako po bracie rodzonym, na ichmc pp. starostę wielkosielskiego, imc p. starostę opeskiego Ciechanowieckich spadły pomienione dobra. Co się dla tego namieniło, żeby każdy wiedział distinctią między Zalesiem ichmsciow pp. Ciechanowieckich, a Zalesiem naszym Ostrownem: ktore że insze iest y w nie iednym ograniczeniu z starodawnych czasow zostawało, dowody tego prawne niżey położone są dokumentem każdemu czytaiącemu te status causae.

Status causae o naszym zakonnym Zalesiu Ostrownie.

Z dawnych czasow, około dwuch set lat, to Zalesie Ostrowno, iako z starozytnych praw y przywileiow daie się widziec, było w domu Korsakowskim. Bo Ian Iuriewicz Hlebowicz Korsak, woiewoda połocki, w roku 1540 Ianuar. 29, na instantią Iwana Hleba, horodniczego połockiego, iako possessora na ten czas tego Zalesia, pozwolił onemu w tym Zalesiu miasto załozyc, targi y wszelkie szynki miec, a gorzałkę, zeby kabakowi krolewskiemu uymy nie było, tylko w Zalesiu naznaczył przedawac. Co samo krol Zygmunt w roku 1541 febr. 14 przywileiem swoim zmocnił y approbował: ale to nadanie y przywiley do skutku nie iest przywiedziony. Za tym tych dobr zostaie possessorem p. Warkołab Korsak; ten maiąc iedynaczkę corkę na imię Ewe, wydał oną w stan małżenski za kniazia Bohdana Iwanowicza Sołomereckiego, starostę krzyczowskiego. A potym gdy ten Warkołab zszedł z tego swiata, tez Zalesie Ostrowno dziedzictwem spadło na pomienioną corkę iego kniahinie Sołomerecką. I tak gdy iuz te dobra w dom Sołomereckich dostały się, było na ten czas sąsiedztwo kniazia Bohdana Sołomereckiego z Iozephem Korsakiem, sędzią połockim, na ktorego Litowszczyzna z szęscią Za-

досталось роднымъ братьямъ его Цѣхановецкимъ, изъ которыхъ одинъ былъ старостою великосельскимъ, а другой—старостою опецкимъ. Обо всемъ этомъ упомянуто съ тою цѣлью, чтобы всякій зналъ различіе между Залѣсьемъ „Цѣхановецкихъ“ и Залѣсьемъ нашимъ „Островно.“ А что они съ давнихъ поръ различались между собою и имѣли разныя границы, доказательства на то читатель найдетъ въ приводимомъ ниже „свѣденіи.“

Свѣденіе о нашемъ монастырскомъ Залѣсьи Островнѣ.

Съ давнихъ поръ, около 200 лѣтъ тому назадъ, Залѣсье Островно принадлежало фамиліи Корсаковъ, какъ это видно изъ старинныхъ записей и привилеевъ. Такъ въ 1540 г. янв. 29 Янъ Юрьевичъ Глѣбовичъ Корсакъ, по просьбѣ Ивана Глѣба, городничаго полоцкаго, державшаго въ то время Залѣсье, позволилъ ему въ этомъ имѣніи заложить городъ, завести торговлю товарами и разнаго рода напитками; водку же приказалъ продавать только въ Залѣсьи, чтобы не было подрыва королевскому кабаку. Все это король Сигизмундъ одобрилъ и подтвердилъ своимъ привилеемъ въ 1541 г. февр. 14. Но разрѣшеніе это и привилей не были приведены въ исполненіе. Потомъ, владѣльцемъ этого имѣнія былъ Варколабъ Корсакъ, имѣвшій единственную дочь Еву, которая вышла за князя Богдана Соломерецкаго, старосту кричевскаго. Кода Варколабъ умеръ, Залѣсье-Островно по наслѣдству досталось этой дочери его, княгинѣ Соломерецкой. Въ это именно время, когда имѣніе это перешло къ фамиліи Соломерецкихъ,—князь Богданъ Соломерецкій жилъ въ сосѣдствѣ съ Іосифомъ Корсакомъ, судьею полоцкимъ, кото-

lesia dostała się. Interim Sołomerecki z dziedziczką żoną swoią, nie mały czas będąc possessorem Zalesia, przedaie wiecznoscią w roku 1585 p. Ianowi Michałowiczowi Warpachowskiemu. Ktory przy zapisie wieczystym obodnice abo ograniczenie tey maiętnosci na pismie sporządziwszy, y tąz obodnicą Zalesie Ostrowno od tamtego Zalesia ograniczywszy, mianowice y wszelkie uroczyszcze spisawszy, do possessyey temuz p. Warpachowskiemu podał. Dokładaiąc expresse, iz ta maiętnosc Ostrowno Zalesie z tamtym Zalesiem zaczyna granice swoie od Iarmakowego Ruczaia y pewnemi idąc znakami (niedrogą ktora idzie do Kolesnik, iako teraz dukt miec chcą) przychodzi do poscinanych dębow granicznych nazwanych Strzyżeiowski y Ihnatowski, o co są protestacye zaniesione y generałem obwiedzione. A od pomienionych dębow pewnemi znakami w Ruczay; a Ruczaiem pod same Kolesniki, wioskę pp. Ciechanowieckich, wpada granica w Duniey, a z Duniei doliną wsadzawkę, kędy z Zalesia naszego idzie drozka do dworu Ciechanowieckich; z sadzawki zas Ruczaiem w Białe Iezioro, z ieziora zas starą miedzą (ktora niedawno zatracona) na drogę do Głębokiego ydącey; a potym przez drogę błotem y pewnymi znakami w Ruczay kamienny; a tym Ruczaiem wniz w Ruczay wodny wlewo około łuki obeymuiącey grunt na pagurku, y tymze Ruczaiem az w rzeczkę Dobryłowkę, zostawuiąc wszędzie grunt ichmciow pp. Ciechanowieckich po lewey, a nasz zakonny po prawey stronie. Rzeczką zas Dobryłowką wniz az do uyscia Białuyczyckiego y tam daley. A takowe otrzymawszy ograniczenie, tenze Warpachowski podał do akt ziemskich połockich w roku 1585 oct. 8, gdzie że na tych rokach sam że Iozeph Korsak, sędzia ziemski połocki, a possessor tamtego Zalesia zasiadał: niemogł rzeczy przeciwney y tamtemu Zalesiu szkodzącey

рому по раздѣлу досталась Литовщина съ частію Залѣсья. Впослѣдствіи Соломерецкій съ женою своею, будучи не малое время владѣльцемъ Залѣсья, продалъ его въ 1585 г. Ивану Михайловичу Варпаховскому, приложивши къ вѣчистой записи составленное имъ описаніе границъ этого имѣнія, отдѣляющихъ Залѣсье-Островно отъ другаго Залѣсья и поименовавши въ немъ всѣ урочища. Въ этомъ описаніи ясно сказано, что граница Залѣсья-Островна начинается отъ Ярмаковаго Ручья и направляясь по извѣстнымъ знакамъ (а не по дорогѣ, ведущей въ Колесники, какъ ее проводятъ теперь), простирается до срубленныхъ пограничныхъ дубовъ, называемыхъ Стрижеевскими Игнатьевскими, которые по протестаціи занесены на планъ и генераломъ включены въ границы. Отъ упомянутыхъ дубовъ граница идетъ по извѣстнымъ знакамъ въ „Ручей," а по Ручью простирается подъ самые Колесники, деревню Цѣхановецкихъ, входитъ въ Дунею, а отъ Дунеи, по долинѣ достигаетъ пруда, тамъ, гдѣ находится тропинка, ведущая изъ нашего Залѣсья ко двору Цѣхановецкихъ. Отъ пруда по Ручью она идетъ въ Бѣлое озеро, а отъ озера по старой межѣ (которая недавно уничтожена) къ дорогѣ, ведущей въ Глубокое; а потомъ чрезъ дорогу къ болоту и по извѣстнымъ знакамъ въ Ручей Каменный; затѣмъ по Ручью Каменному внизъ въ Ручей Водный, а по этому ручью въ рѣчку Добрыловку, вездѣ оставляя земли Цѣхановецкихъ по лѣвой, а наши монастырскія по правой сторонѣ. По рѣчкѣ же Добрыловкѣ она простирается внизъ до самаго устья Бѣлуйчицкаго и далѣе. Получивши такое описаніе границъ, Варпаховскій въ 1585 г. окт. представилъ его для записи въ акты земскіе полоцкіе. А такъ

przyimowac, y owszem, ze o tey obodnicy nie negował y podpisał się do niey, iako extrakt iest tego dowodem, tym samym tę obodnice stwierdził y approbował. Maiąc tedy p. Warpachowski za takim ograniczeniem w swoim dzierzeniu te dobra, spokoynie onych używał przez lat trzydziesci cztyry, a potym przedał one wiecznoscią w roku 1618 p. Ewstaphiemu Korsakowi Hołubickiemu, woyskiemu połockiemu; ktoremu dawszy wieczyste prawo przyznane, dał przy nim powtorną obodnicę abo ograniczenie maiętnosci Zalesia y przyznał w ziemstwie połockim w roku 1618 octob. 16, dokładaiąc wyraznie, ze podaie tę maiętnosc z cerkwią Zaleską założenia s. Pokrowy; y tamze opisał poddanych Gayłow y ich osiadłosc, od ktorych y teraz to uroczyszcze nazywa się G a y ł o w o. Ktorey to maiętnosci przez lat iedynascie y więcey possessorem p. Eustaphi Korsak woyski połocki zostaiąc, potym z poboznosci swoiey oną ku pomnozeniu chwały Boskiey ostatniey woli swoiey testamentem w roku 1625 klasztorowi naszemu Wilen. wiecznie zapisał y legował. Która maiętnosc iako długo była w possessyi małżonki fundatora naszego za dozywotnim prawem, y iakie miała persekutie od synowca nieboszczykowskiego, y ktorego czasu przyszlismy do possessyi tych dobr y iakim sposobem, o tym wszystkim iest zupełna informacya w tey xiędze przy opisaniu funduszu s. p. fundatora naszego, y do ktorey czytelnika iako też y do poniżey sporządzonego regestru spraw Zaleskich odsyłam.

A co się tknie przeszkod w granicach y zabrania niektorych gruntow przez Ciechanowieckich za zepsowaniem starożytnego duktu tey maietnosci, także ratione obronn naszych prawnych y zaszłey intercyzyi, y roznych transakcyi z ichmc; w tym wszystkim kto zachce czytac fastykuł spraw transakcyey tey, gdzie znaydzie informacyą, w ktorych terminach

какъ въ судѣ на этихъ рокахъ засѣдалъ самъ Іосифъ Корсакъ, судья земскій полоцкій, владѣлецъ Залѣсья, то, конечно, онъ не могъ принять документа, который былъ ему противенъ и служилъ во вредъ его же имѣнію. Такъ какъ онъ не протестовалъ противъ этого описанія границъ, но даже подписалъ его выпись, то этимъ самымъ одобрилъ его и подтвердилъ. Варпаховскій, владѣя этимъ имѣніемъ въ такихъ границахъ, спокойно пользовался доходами съ него въ теченіи 34 лѣтъ, а потомъ, въ 1618 г. продалъ его Евстафію Корсаку Голубицкому, войскому полоцкому, которому далъ вѣчистую запись и описаніе границъ этого имѣнія, явленныя имъ въ земствѣ Полоцкомъ въ 1618 г. окт. 16, гдѣ ясно сказано, что отдаетъ имѣніе съ Залѣсскою Покровскою церковью. Тамъ же прописалъ онъ поданныхъ Гайловъ съ ихъ осѣдлостью, по имени которыхъ и теперь это урочище называется Г а й л о в о. Евстафій Корсакъ, пробывши владѣльцемъ этого имѣнія больше 11 лѣтъ,—по набожности своей и для умноженія славы Божіей, въ духовномъ завѣщаніи своемъ, въ 1625 г. записалъ его нашему Виленскому монастырю. Какъ долго имѣніе это было въ пожизненномъ владѣніи жены нашего фундатора, какимъ преслѣдованіямъ подвергалось со стороны племяника его, когда и какимъ образомъ досталось, наконецъ, въ наше владѣніе, обо всемъ этомъ подробныя свѣденія сообщаются въ этой книгѣ при описаніи фундуша нашего фундатора, куда, равно какъ и до приводимаго ниже перечня документовъ залѣсскихъ я и отсылаю читателя.

Что же касается нарушенія границъ и захвата нѣкоторыхъ земель Цѣхановецкими вслѣдствіе порчи старинной пограничной черты, также защиты нашихъ правъ, состоявшихся рѣшеній и вообще разныхъ дѣлъ съ ихъ милостями, то о всемъ этомъ, кто захо-

pogodzilismy się z ichmciami a w ktorych ta sprawa do wyiazdu przyiacielskiego suspendowana, zwłaszcza o zepsowany dukt granicy Zalesia naszego Ostrowna od Kolesnik y na Gaylowie, y o zabranie nie mało gruntow: w tym staneła intercyza w r. 1702, ze miał spolno bydz na granice wyiazd y pomiarkowanie przyiacielskie, ale za roznemi incursyami, y poniekąd za niedbalstwem przełożonych, do tych czas granicy zobopolne z Ciechanowieckimi nie są uspokoione, co zniemałą szkodą iest klasztorną y z wielkim tych dobr niebespieczenstwem.

четъ, можетъ прочитать въ связкѣ дѣлъ залѣсскихъ. Въ нихъ можно найти свѣденія о томъ, въ какихъ пунктахъ мы пришли въ соглашеніе съ Цѣхановецкими, а въ какихъ еще не согласились до полюбовной сдѣлки, особенно о порчѣ пограничной линіи имѣнія Залѣсья Островна, начиная отъ Колесникъ, и въ Гайловѣ, а также о захватѣ немалаго количества земли. Въ 1702 г. состоялось рѣшеніе, по которому долженъ былъ произойти выѣздъ на границу и полюбовное соглашеніе; но по разнымъ обстоятельствамъ, и по нерадѣнію настоятелей, доселѣ споръ о границахъ съ Цѣхановецкими не рѣшенъ, что причиняетъ не малый убытокъ монастырю и угрожаетъ опасностью самому имѣнію.

Fundusz maiętnosci Zalesia s. p. Eustaphiego Korsaka Hołubickiego, woyskiego połockiego, klasztorowi Wilenskiemu s. Troycy y transactie o ten fundusz.

1. Testament nieboszczyka p. Ostafia Korsaka Hołubickiego, woyskiego połockiego, w roku 1625 po smierci aktykowany: ktorym testamentem maiętnosc, Zalesie wiecznoscią zapisał klasztorowi ss. Troycy, obligowawszy ztt. 5000 aby małzonce iego, iako wianowney Pani, z Zalesia podozywotnie oddano; y pewna szpitalowi cerkwi ss. Troycy aby co rok z Zalesia legacya i bursakom dochodziła. O czym szersza informacya iest przy opisaniu funduszu tegoz s. p. fundatora naszego, wyzey wyrazona, do ktorey czytelnika odsyłam.

2. Anno 1626 mar. 8. Postanowienie w. oyca Metodiusza Terleckiego z p. Korsakową, woyską połocką, ktory ustąpił pewney legacyey na klasztor ss. Troycy zapisaney, ktorą co rok powinna wydawac była z Zalesia iey mc p. woyska połocka; a to dla tego zeby ieymsc. skonczyła prawo z imc. Korsakiem, chorązym połockim, ktory zadawszy niepraw-

Пожертвованіе Виленскому Св.-Троицкому монастырю имѣнія Залѣсья Евстафіемъ Корсакомъ Голубицкимъ, войскимъ полоцкимъ, и дѣло объ этомъ фундушѣ.

1. Завѣщаніе Евстафія Корсака Голубицкаго, войскаго полоцкаго, активованное въ 1625 г. по смерти Корсака. Завѣщаніемъ этимъ онъ навсегда записалъ Св.-Троицкому монастырю имѣніе Залѣсье съ условіемъ, чтобы съ имѣнія этого, которое должно принадлежать женѣ его пожизненно, ей же отдано было 5000 злот. вѣновной суммы, и чтобы шла извѣстная доля на богадѣльню при Св.-Тройцкой церкви и на бурсаковъ. Болѣе подробныя свѣденія объ этомъ сообщены при описаніи фундуша этого фундатора, помѣщенномъ выше, къ которому и отсылаю читателя.

2. Условіе заключенное о. Меѳодіемъ Терлецкимъ съ женою Корсака, войскаго полоцкаго; по этому условію о. Терлецкій отказывался отъ части пожертвованія, записаннаго Св.-Троицкому монастырю, которое войская полоцкая обязана была давать ежегодно съ

nosc testamentowi Eustafiego Korsaka, fundatora naszego, chciał nas odsądzic od wiecznosci maiętnosci Zalesia, a panią woyską od summy wianowney y od dozywocia, czego nie dokazał.

3. Originały y wypis kassacyey od p. Hrehorego Korsaka, chorązego połockiego, 1626 iuli 26 daney ieymsc paniey Korsakowey, woyskiey połockiey, ktorą cassuie wszelkie protestacye przeciwko testamentowi Korsaka, woyskiego połockiego, stryia swego, zaniesione.

4. Dekret trybunalski 1635, ktorym stwierdziwszy dekret ziemski połocki oczewisty, od dziesięciu tysięci ztt. oycow bazylianow odsądzono na częsci dziedziczney Hołubiczach przez fundatora naszego zapisanych, a przy drugiey częsci Hołubicz naszych zachowano: ktorą iak potym utracili, wiadomosci niemasz. Doczytałem się w congregacyi 1636, ze 3000 złt. za tę częsc naszym zapłacono.

5. Anno 1640 iuni 11. Dekret ziemski połocki,nakazuiący oddac zakonnikom ss. Troycy Wilenskim retenta iałmuzny darowaney według testamentu nieboszczyka p. Korsaka, woyskiego połockiego.

6. Attestacya obywatelow połockich y inszych przyiacioł przy wzięciu ciała nieboszczyka p. woyskiego w Hołubiczach będących, y zaprowadzenie do cerkwi Wilenskiey ss. Troycy. 1626.

7. Relafia woznych poiazdu po ciało, ze wydano z Hołubicz ciało nieboszczyka fundatora Zaleskiego, y z wielką reverentią do Wilna poprowadzono. 1626.

имѣнія Залѣсья. Сдѣлано это было для того, чтобы ея милость покончила дѣло съ Корсакомъ, хорунжимъ полоцкимъ, который, считая незаконнымъ завѣщаніе Корсака, нашего фундатора, хотѣлъ отнять у насъ право на вѣчное владѣніе Залѣсьемъ, а у войской полоцкой сумму ей назначенную и право пожизненнаго владѣнія, въ чемъ, впрочемъ, онъ не успѣлъ. 1626 г. марта 8.

3. Оригиналъ и выпись кассаціи, данной Григоріемъ Корсакомъ, хорунжимъ полоцкимъ, 1626 г. іюл. 26 ея м. Корсаковой, войской полоцкой, которою онъ кассируетъ всѣ протестаціи, заявленныя имъ противъ завѣщанія дяди своего Корсака, войскаго полоцкаго.

4. Декретъ трибунальскій 1635 г., которымъ подтверждается декретъ земскаго Полоцкаго суда, коимъ отказано базиліанамъ въ 10000 злот., записанныхъ нашимъ фундаторомъ на наслѣдственной части Голубичъ; а другая часть Голубичъ присуждена намъ. Какимъ образомъ мы потеряли эту часть—неизвѣстно. Въ актахъ конгрегаціи 1636 г. я вычиталъ, что за другую часть Голубичъ заплачено нашимъ 3000 злот.

5. Декретъ земскій полоцкій приказывающій отдать монахамъ Виленскаго Св.-Троицкаго монастыря милостыню, слѣдуемую имъ по завѣщанію Корсака, войскаго полоцкаго. 1642 іюня 11.

6. Свидѣтельство обывателей полоцкихъ и другихъ лицъ о томъ, что тѣло войскаго взято изъ Голубичъ и препровождено въ Виленскую Св.-Троицкую церковь. 1626 г.

7. Донесеніе возныхъ о томъ, что тѣло покойнаго фундатора нашего выдано изъ Голубичъ и съ великими почестями препровождено въ Вильну, 1626 г.

8. Intromissya zaiachania Zalesia od imc xdza Kolendy, archimandryty Berezweckiego, na zakon, po smierci pani Korsakowey, woyskiey połockiey. 16 oct. 1649.

Puszcza Zaborska do Zalesia należąca y informacya o niey z spraw.

Ta puszcza z dawnych czasow Zaleska była, bo ieszcze w possessyi kniazia Sołomereckiego zostawała, y on ią wespoł z Zalesiem przedał p. Warpachowskiemu, a od p. Warpachowskiego dostała się s. p. fundatorowi naszemu, iako obodnice pokazuią; a potym consequenter podług funduszu klasztor nasz przy Zalesiu też puszczę Zaborską w possessyą swoią odebrał. Więc że ta puszcza dla odległosci mieysca mniey potrzebna Zalesiowi była, bo do niey trzy mili iazdy, y nie graniczy z Zalesiem, ale extra Zalesia, za cudzemi maiętnosciami zostaie, y w koło cudze ią granice otoczyły. Za czym w. ociec Gabryel Kolęda, gdy był archimandrytą Berezweckim, a Zalesie per modum aręendy trzymał, przyłączył był tę puszczę do Berezwecza, y Berezwecz iako własney swoiey dziedziczney przez lat pięddziesiąt zażywał, y komu chciał tę puszczę zawodził y grassować dopuszczał. Aż też kiedy u naszych ta puszcza z pamięci wyszła y cale nikt o niey nie wiedział, y Berezwecz mniey o nią dbał, iako o zdesolowaną y także o trzy mile od siebie będącą; dopiroż y do ostatka tę puszczę wycięto, y iuż mieyscami tylko ieden grunt zostaie, iako temu samem dobrze się przypatrzył, iadąc iednego razu z Połocka do Berezwecza. Ktorego to czasu będąc poddani Berezweccy przy mnie, taką mi tey puszczy granicę pokazali: iadąc od Plisy do Głębokiego, graniczy ta puszcza nasza z gruntami Pliskiemi, ktorey pola y sznury o brodek opieraią się; od ktorego brodku zaczyna się Zaborska puszcza y idzie granica przy samym goscincu z Plisy, albo z Połocka idącym po

8. Интромиссія ввода во владѣніе Залѣсьемъ Коленды, архимандрита Березвецкаго, по смерти Корсаковой, войской полоцкой. 1649 окт. 16.

Лѣсъ Заборскій, принадлежащій Залѣсью, и свѣденія о немъ, почерпнутыя изъ дѣлъ.

Лѣсъ этотъ съ давнихъ поръ принадлежалъ Залѣсью, потому что былъ во владѣніи еще кн. Соломерецкаго, который продалъ его вмѣстѣ съ Залѣсьемъ Варпаховскому. Отъ Варпаховскаго лѣсъ этотъ достался нашему фундатору, отъ котораго лѣсъ этотъ вмѣстѣ съ Залѣсьемъ, какъ фундушъ, достался монастырю. Но такъ какъ, по отдаленности его, (три мили ѣзды), Залѣсье мало въ немъ нуждалось и притомъ онъ находился за чертою имѣнія и окруженъ былъ чужими владѣніями, то Гавріилъ Коленда, архимандритъ Березвецкій, владѣвшій на арендномъ правѣ Залѣсьемъ, присоединилъ этотъ лѣсъ къ Березвецкому монастырю, который не только самъ пользовался имъ, какъ своею собственностью, въ теченіи 50 лѣтъ, но и дозволялъ пользоваться имъ всякому, кто хотѣлъ. Итакъ, когда наши совсѣмъ забыли объ этомъ лѣсѣ и никто ничего не зналъ о немъ, Березвечъ также мало заботился о немъ, какъ объ опустошенномъ и удаленномъ на три мили, то лѣсъ этотъ былъ вырубленъ вконецъ и мѣстами осталась одна земля, что я самъ видѣлъ, проѣзжая однажды изъ Полоцка въ Березвечъ. Бывшіе въ то время при мнѣ подданные березвецкіе указали мнѣ слѣдующія границы этого лѣса. По дорогѣ изъ Плисы въ Глубокое лѣсъ этотъ граничитъ съ землею м. Плисы, поля которой примыкаютъ къ небольшому ручейку; отъ ручейка начинается Заборскій лѣсъ и граница его проходитъ вдоль дороги изъ Плисы или изъ Полоцка по лѣвой сторонѣ, а по правой сторонѣ отъ тойже

lewey stronie, a po prawey stronie tegoż goscinca puszcza imc p. podkomorzyca połockiego; z początku zas od brodu po obu stronach drogi idą grunty nasze aż do scianki przy drodze; od ktorey, iako się wyż pomieniło, tylko po lewey stronie idzie puszcza Zaborska, y konczy się aż o puszczę oo. bosakow Głębockich, gdzie usypane niedaleko od drogi dwa wielkie kurhany, a ztąd w poprzek idąc tą puszczą opiera się granica aż o iezioro Pliskie, na ktorym maią bydz tam y sianożęci nasze, a przy goscincu pole przy brodzie, ktore Berezweccy do tych czas z czwartego snopa naymowali. Tak opisawszy granice z powiesci poddanych Berezweckich, (a do dawnych obodnic po dalszą informatią odsyłaiąc) życzył bym potym w przyszły czas radzić co o tey puszczy, ktorey w obszernosci iest więcey nizli na pułtory mile, abysmy za czasem y gruntu nie utracili, bo teraz iuż y Berezwecz oną porzucił, y Zalescy ekonomowie o granicach nie wiedzą y nigdy tam sami ani poddani nie bywaią, y mnie z okazyey zdarzyło się widzieć bę puszczę. Ktorey iest co widzieć, iako piękna była possessya, a teraz od wszystkich iest odbieżana, a na łup cudzym wydana. Nikomuby tam nie zręczno tę puszczę nabyć, iako p. Zienowiczowi, ktory tuż obok graniczy z nami; bo inaczey za drugich naszych sukcessorow niewiadomoscią znowu kto posiędzie te mieysce, y żeby nie przyszło y wiecznie utracić fundacyine dobra; bo y tak iuż były przepadły, gdy bym onych nie naszperał w obodnicach Zaleskich; y aż się dziwowało Zalesie, że ta puszcza Zaborska należy do nich, bo oni tey zawsze opiniey byli, że ta puszcza wiecznoscią Berezweczowi należała.

дороги—лѣсъ е. м. подкомораго полоцкаго. Начиная отъ ручейка по обѣимъ сторонамъ дороги идутъ наши земли до самой стѣнки при дорогѣ, отъ которой, какъ выше было показано, лѣсъ Заборскій идетъ только по лѣвой сторонѣ и кончается у лѣса оо. босаковъ Глубокскихъ, гдѣ неподалеку отъ дороги насыпаны два большіе кургана. Оттуда, проходя поперекъ этого лѣса, граница достигаетъ Плисскаго озера, подлѣ котораго должны быть наши сѣнокосы. Подлѣ дороги, при ручейкѣ находится наше поле, которое березвечане до сихъ поръ нанимали за четвертый снопъ. Описавши такимъ образомъ границы Заборскаго лѣса, на основаніи показаній березвецкихъ подданныхъ, я желалъ бы, чтобы въ будущемъ были приняты мѣры къ обезпеченію за нами этого лѣса и земли, занимающихъ больше полуторы мили; потому что теперь Березвечъ уже отказался отъ него, залѣсскіе экономы не знаютъ границъ его, и какъ сами, такъ и подданные тамъ никогда не бываютъ. Мнѣ случайно пришлось увидѣть этотъ лѣсъ, который стоитъ того, чтобы на него посмотрѣть,—такъ прекрасенъ онъ былъ когда то! а теперь всѣ отказались отъ него и отдали на разграбленіе чужимъ. Никому такъ не съ руки купить этотъ лѣсъ, какъ Земовичу, который живетъ тутъже по сосѣдству, потому что иначе, по невѣденію нашихъ преемниковъ, опять кто нибудь завладѣетъ этимъ мѣстомъ, и какъ бы не пришлось намъ навсегда лишиться этого фундуша. Лѣсъ этотъ не существовалъ бы для насъ, еслибы я не отыскалъ его въ описаніи границъ Залѣсскихъ. Залѣсье не мало удивлялось, когда узнало, что лѣсъ Заборскій принадлежитъ ему; оно всегда было того мнѣнія, что онъ искони принадлежитъ Березвечу.

Ieziora Zaleskie y informatia ktorzy są uczesnikami do nich, a ktorzy niesłusznie się interessuią do tychże iezior.

Z dawnych czasow do iezior Zalesia Ostrowna była uczesnictwem ta tylko częsć Zalesia, ktora teraz w possessyi ichmsc pp. Ciechanowieckich zostaie, a teraz y maiętnosć Litowszczyzna. A to z tey racyey, że gdy te dobra w exdywizyą poszły y bracia oną między sobą podzielili na dwie częsci, y imc p. Korsak, podwoiewodzi połocki, osiadł na Zalesiu, a brat iego na Litowszczyznie; y na ten czas z takiey exdiwiziey ieziora nasze Zaleskie y dwoch uczesnikow mieć poczeły. Co się zas tknie innych okolicznych sąsiad, od tych żadnego interessowania się nie było; y lubo tymi czasy y pp. Korsacy Udzielscy wstęp poczeli byli praetendować do iezior naszych; iednak tego ichmc mocno broniono przez grabieże węd y siatek w iezierze pode dworem stanowionych; ktore gdy przyiacielskim sposobem eliberować niechciano, tamże we dworze y pogineły, y potym od tego czasu iuż mielismy pokoy, y tak iednak że się wprzod kuszono naszych pozywać, iakoto p. Stephan Korsak, pisarz grodzki połocki, zapozywaiąc nas do grodu połockiego, a nie mogąc mieć tam forum, po odesłaniu tey sprawy do ziemstwa, iuż tam daley nie procedował, y zaniechał swoiey niepotrzebney imprezy.

Informatia ratione ww. oo. Bosakow Głębockich o tez ieziora.

Zebysie rzetelnie pokazało, że wielebni oo. Bosi zadnego uczesnictwa miec nie mogą do naszych iezior, ta się propositia zakłada: iz ichm. nie iedney znami ale inszey są fundacyey; bo ichmsciow fundował w Głębokim i. m. p. Iozeph Lwowicz Korsak, woiewoda mscisławski, iako y naszych oycow Berezweckich, y te obadwa konwenty funduszem s.

Озера Залѣсскія. Свѣденія о томъ, кто имѣетъ право входа въ эти озера и кто незаконно заявляетъ притязанія къ нимъ.

Съ давнихъ поръ участіе во владѣніи этими озерами принимала только та часть Залѣсья, которая находится теперь во владѣніи Цѣхановецкихъ, а теперь и Литовщина, на томъ основаніи, что когда братья раздѣлили между собою это имѣніе на двѣ части, и Корсакъ, подвоевода полоцкій, поселился въ Залѣсьи, а братъ его въ Литовщинѣ, то со времени этого раздѣла озера наши принадлежали двумъ владѣльцамъ. Что касается другихъ сосѣдей, то со стороны ихъ не было никакихъ притязаній на владѣніе озерами; и хотя Корсаки Удѣльскіе стали было заявлять свои претензіи на входъ въ наши озера, но мы строго имъ запрещали это отнятіемъ у нихъ удъ и сѣтей, разставленныхъ ими подлѣ своего двора. Такъ какъ Корсаки не хотѣли мирнымъ способомъ выкупать у насъ эти уды и сѣти,—то онѣ такъ и пропали въ нашемъ дворѣ. Съ тѣхъ поръ они оставили насъ въ покоѣ. Стефанъ Корсакъ, писарь гродскій полоцкій, началъ было искъ противъ насъ, позывая насъ въ гродъ полоцкій, но по отосланіи этого дѣла въ судъ земскій, не захотѣлъ продолжать этого процесса и прекратилъ свои безполезныя претензіи.

Свѣденія объ отношеніи оо. босаковъ Глубокскихъ къ этимъ же озерамъ.

Лучшимъ доказательствомъ того, что босаки не могутъ имѣть никакого участія во владѣніи нашими озерами, можетъ послужить то, что фундуши мы получили не отъ одного Корсака: какъ наши базыліане въ Березвечѣ, такъ и они въ Глубокомъ получили фундушъ отъ Іосифа Львовича Корсака, воеводы мстиславскаго, и какъ тѣ, такъ и другіе имѣ-

pamięci pomienionego fundatora do spolnego uzywania iezior tylko fundacyey nieboszczykowskiey są przypuszczone; nasze zas dobra Zalesie Ostrowno że inszey są fundacyey, to iest s. p. imc p. Eustaphiego Korsaka Hołubickiego połockiego, y nie do Głębokiego ale do Wilna fundowane, y nie były nigdy w possessyey imc p. Iozepha Korsaka, woiewody mscisławskiego, a za tym niemogł ani dispositieye iakiey w cudzych dobrach stanowic; toc iako z roznych possessorow tych dobr, tak y z samych funduszow nic się tu dowiesc nie moze, aby dla tego że ichmosciow fundowano w Głębokiem, eo ipso nalezeli y do fundatiey naszey Wilenskiey; ktora, iezeli by słuszna była consequentia, y doto non concesso zeby ią acceptowano, to y my bysmy dla tego ze w Wilnie fundowani vice versa należymy do fundatiey Głębockiey. Do tego i ztąd nie podobna znami ichmosciom miec uczesnictwa żadnego; bo nigdzie z maiętnoscią naszą granic spolnych, ani brzegow nie maią, iako drudzy uczesnicy maią. A ze ww. oo. Bosi stawią z regestrem sobie iakoby danym od s. p. fundatora swego, w ktorym są inferowane y ieziora nasze Zaleskie, y iakoby będąc onych uczesnikiem, takowego y ww. oo. Bosym pozwolił używac prawa; na to się tak odpowiada, ze ten regestr z wielu miar, iako wątpliwy, nie może bydz akceptowany. Pierwsza, ze nie iest na zadnym dokumencie prawa y possessyey naszego Zalesia ufundowany: bo iako się nizey pokaze, nie będąc fundator ichmosciow possessorem naszego Zalesia podczas fundowania ichm., nie mogł cudzych iezior nikomu do regestru zapisywac, y do uczesnictwa kogo przypuszczać, 2-do; ze ten regestr (iakom się dobrze przypatrzył onemu) iest na starym papierze napisany,—a nowiusienki i swieży podpis ręki fundatora ichmciow representuie; 3-tio, ze mała iest diferentia, albo nic, w podpisaniu fundatorskiey ręki od podpisu

ютъ право входа только въ тѣ озера, которыя находятся въ ихъ фундушахъ. А такъ какъ Залѣсье Островно другой фундаціи, т. е. Евстафія Корсака Голубицкаго, пожаловано не Глубокскимъ босакамъ, а Виленскимъ базиліанамъ, и такъ какъ оно никогда не было во владѣніи Іосифа Корсака, то поэтому онъ не могъ дѣлать никакихъ распоряженій относительно чужаго имѣнія. Какъ изъ того, что имѣніе это принадлежало разнымъ владѣльцамъ, такъ и изъ самыхъ фундушей никакимъ образомъ нельзя выводить того заключенія, что оо. босаки потому только, что получили фундацію въ Глубокомъ, должны имѣть участіе и въ нашей Виленской фундаціи. Если бы такое заключеніе было основательно, то и мы, наоборотъ, могли бы заявить права на фундацію Глубокскую на томъ основаніи, что получили фундушъ въ Вильнѣ. Поэтому и оо. босаки не могутъ имѣть никакого участія въ нашихъ владѣніяхъ, такъ какъ они не имѣютъ, подобно другимъ нашимъ соучастникамъ, ни границъ, ни береговъ соприкасающихся съ нашими владѣніями. Представляютъ оо. босаки реестръ, якобы данный имъ фундаторомъ, въ которомъ онъ упоминаетъ о нашихъ залѣсскихъ озерахъ и говоритъ, что будучи участникомъ во владѣніи ихъ, позволяетъ тѣмъ же правомъ пользоваться и оо. босакамъ. На это можно отвѣтить, что реестръ этотъ по многимъ причинамъ долженъ быть признанъ сомнительнымъ и поэтому не можетъ быть принятъ. 1) Реестръ этотъ не основывается ни на одномъ изъ документовъ и правъ нашихъ на владѣніе Залѣсьемъ; потому что фундаторъ босаковъ, какъ показано будетъ ниже, не будучи, во время пожалованія босакамъ фундуша, владѣльцемъ нашего Залѣсья, не могъ чужихъ озеръ записывать кому бы то ни было въ реестръ и допускать до участія во владѣніи ими. 2) Реестръ этотъ (какъ я хо-

pieczętarza tam wyrażonego, co samy charakter do zrozumienia podaie; 4-to, z suscepty samey dowiesc się moze wątpliwosc tego regestru; co sam charakter wyiawia, ze nie wprzody był podpisany regestr iakoby przez fundatora ichm., ale pierwey uprzedziła suscepta urzędowa; 5-to, ze suscepta w ziemstwie nalezy do sędziego y podsędka y oni wszelkie sprawy rękoma swymi zwykli podpisywac, a pisarz tylko do podpisow extraktow nalezy; a tu ten regestr bez podpisu drugich urzędnikow, ale go pan tylko pisarz susceptował; 6-to, ze ichm. z tym regestrem raz tylko się pokazawszy, extraktu dawnego nie praesentuią: ale z nową aktykacyą w grodzie Połockim uczynioną popisuią się, a nam wiele należy na przypatrzeniu się dawnemu extraktowi samemu y originałowi. Tymi y podobnymi ratiami gdy był naganiony ichm. regestr y w wątpliwosc przywiedziony, iuz potym niebarzo z nim się praesentowali, a zwlaszcza z samym originałem, ktorego choc czasem widziec żądalismy, pokazac nie chciano. Więc ichm. chcąc przedsię ieszcze probowac swoiey rzeczy, z inszym dokumentem się odezwali y prosili mnie do Głębokiego, ze tam dowięsc mieli słusznego uczesnictwa do iezior naszych Zaleskich. I gdym do klasztoru ichm. ziechał w roku 1701, dowodzili ww. oo. Bosi tego to uczesnictwa działem s. p. fundatora swego, w roku 1597 urzędownie sprawionym. Podług ktorego gdy się dzielił swemi y brata swego dobrami po połowicy z i. m. p. Przyłupskim, pokazuie się w tamtym dziale, ze na częsc imci fundatora dostało się Zalesie; ex quo tedy ze Zalesie w possessyi ichmsc fundatora było, słusznie uczesnictwo mogł sobie do iezior zostawić, a potym onez y oo. Bosym conferowac. Y takiemi to ichm. dokumentami y ratiami narabiaiąc, iuz rozumieli za wygraną miec sprawe swoią. Ale ten dokument ichm., iako był nikczemny, tak nie tylko nie naprawił ich-

рошо разсмотрѣлъ его) написанъ на старой бумагѣ, а подпись руки фундатора весьма недавняя. 3) Въ подписи руки фундатора и въ подписи печатника не замѣчается почти никакого различія, что видно по почерку. 4) Сомнительность этого реестра видна изъ самой скрѣпы; по почерку замѣтно, что реестръ подписалъ прежде всѣхъ не фундаторъ ихъ милостей, а его упредила подпись чиновниковъ. 5) Скрѣпа документа въ земствѣ принадлежитъ судьѣ и подсудку: они обыкновенно всѣ дѣла подписываютъ, писарь же подписываетъ только экстракты; а реестръ этотъ кромѣ подписи писаря не имѣетъ подписей другихъ чиновниковъ. 6) Оо. босаки, показавши только разъ этотъ реестръ, не представляютъ стараго экстракта, а предъявляютъ всегда недавнюю активацію его въ гродѣ Полоцкомъ, тогда какъ намъ необходимо присмотрѣться къ старому экстракту и къ самому оригиналу. Когда такими и подобными доводами реестръ босаковъ подвергнутъ былъ сомнѣнію, то они впослѣдствіи уже не очень-то охотно показывали его, а особенно оригиналъ, котораго, несмотря на наше желаніе, не хотѣли показать намъ. Но босаки, не желая прекращать этого дѣла, представили другіе документы и просили меня прибыть въ Глубокое, говоря, что тамъ докажутъ основательность своихъ притязаній на наши залѣсскія озера. Когда я въ 1701 г. пріѣхалъ въ ихъ монастырь, то оо. босые доказывали свое право актомъ раздѣла, который законно совершенъ фундаторомъ ихъ въ 1597 г. Изъ этого акта видно, что когда фундаторъ ихъ дѣлилъ свои имѣнія и имѣнія брата своего пополамъ съ г. Прилупскимъ, то на долю фундатора досталось Залѣсье; слѣдовательно, если Залѣсье было во владѣніи фундатора, то онъ могъ оставить за собою законное право входа въ озера и могъ впослѣдствіи передать

mosciow sprawy, ale ieszcze barziey popsował. Bo iezeli fundator ichmciow podług działu Zalesia był possessorem, tego y my nie neguiemy: gdyz wiemy ze na tym Zalesiu swoim, to iest na Dmitrowszczyznie fundował potym plebanią Głębocką, y naszych oo. Berezweckich tey ze Dmitrowszczyny uczesnikami uczynił; ale zeby fundator ichmciow kiedy miał bydz possessorem naszego Zalesia Ostrowna, zwłaszcza pod tym rokiem, kiedy dział z Przyłupskim stanowiony był, w tym widoma nieszczyrosc ichmciow y podstępki przeciwko nam pokazuią się y złe tłumaczenie tego to produkowanego dokumentu. Bo iako mogł przyimowac fundator ichmciow w podział Zalesie Ostrowno na częsc swoią pod rokiem 1597, kiedy ta maiętnosc do działu nie należała, y nie były na on czas te dobra fundatora ichmciow y Przyłupskiego, ale kniazia Bohdana Sołomereckiego; co się probuie zapisem wieczystym tegoz kniazia Sołomereckiego, ktory w roku 1585, to iest dwunastą lat przed działem miedzy i. m. p. fundatorem ichmsciow a Przyłupskim stanowionym, będąc possessorem tego Zalesia Ostrowna, przedał one wiecznoscią p. Ianowi Warpachowskiemu. A p. Warpachowski będąc od r. 1585 az do roku 1618 tegoz Zalesia dziedzicem, przedał takze wiecznoscią tez dobra p. Eustaphiemu Korsakowi Hołubickiemu, woyskiemu połockiemu, fundatorowi naszemu, a na ostatek od fundatora naszego klasztorowi naszemu Wilen. taz maiętnosc Zalesie Ostrowno dostała się w roku 1625. W ktorych to wszystkich leciech, poczowszy od roku 1585, od pierwszey przedazy kniazia Sołomereckiego az do roku 1625, iako nam ta maiętnosc fundowana, żadna podług tego działu niemoze się dowiesc possessyia Zalesia Ostrowna p. Iozephowi Lwowiczowi Korsakowi, woiewodzie mscisławskiemu, zeby, gdy był podział z p. Przyłupskim, miał wziąc oną na częsc swoią. Bo na ten czas gdy pomieniony

его оо. босымъ. Основываясь на такихъ документахъ и выводахъ, оо. босаки думали, что выиграютъ процессъ; но упомянутый документъ, какъ ничего не значащій, не только не поправилъ дѣла, но еще хуже испортилъ его. Что фундаторъ ихъ милостей былъ владѣльцемъ Залѣсья, какъ это видно изъ раздѣла, и мы не отрицаемъ, такъ какъ намъ извѣстно, что въ томъ же Залѣсьи, т. е. въ Дмитровщинѣ онъ далъ впослѣдствіи фундушъ плебаніи Глубокской, да и нашихъ оо. Березвецкихъ сдѣлалъ участниками въ тойже Дмитровщинѣ. Но чтобы фундаторъ оо. босаковъ былъ когда нибудь владѣльцемъ нашего Залѣсья Островна и особенно въ то время, когда происходилъ раздѣлъ съ Прилупскимъ,—въ этомъ утвержденіи видно только лукавство оо. босаковъ, подкапываніе подъ насъ и злонамѣренное толкованіе вышеупомянутаго документа. Какимъ образомъ фундаторъ ихъ милостей могъ подвергать раздѣлу Залѣсье Островно и получать его на свою долю въ 1597 г., когда имѣніе это раздѣлу не подлежало, и въ это именно время не принадлежало ни фундатору ихъ милостей, ни Прилупскому, а князю Богдану Соломерецкому. Доказательствомъ этого служитъ вѣчистая запись кн. Соломерецкаго, который въ 1585 г., т. е. за двѣнадцать лѣтъ до раздѣла между фундаторомъ ихъ милостей и Прилупскимъ, будучи владѣльцемъ Залѣсья Островна, продалъ оное Яну Варпаховскому. Варпаховскій же, будучи владѣльцемъ этого Залѣсья отъ 1585 до 1618 г.—продалъ его Евстафію Корсаку Голубицкому, войскому полоцкому, нашему фундатору. Наконецъ отъ фундатора нашего имѣніе Залѣсье Островно въ 1625 г. досталось нашему Виленскому монастырю. Такимъ образомъ во все это время, начиная съ 1585 г., отъ продажи кн. Соломерецкаго и до 1625 г., когда имѣніе это по фундаціи перешло къ намъ, нельзя отыскать

dział stanowiono, iako w zapisach sáme daty pokazuią, ta maiętnosc u kniazia Sołomereckiego y u Warpachowskiego w possessyey zostawała. A zatym to idzie, ze naszego Zalesia Ostrowna p. Korsak Lwowicz w podziale brac nie mogł. Iakoz gdy tak jest, ze ten dział wyzmianowany nie do Zalesia naszego, ale do Zalesia Dmitrowszczyzny sciąga się, na ktorym potym plebana fundowano: iako to y sam tenze dział pokazuie, ze wziął na część swoie Zalesię, ale nie pisze ze Zalesie Ostrowno: tedy Oycowie Bosi za tym działem, iako do maiętnosci naszey nic nie nalezą, tak y uczesnikami iezior bydz y mniemanym swoim regestrem szczycic się nie mogą, poniewaz iest wątpliwy y na zadnym prawie nie ufundowany.

A co niektorzy ichmsc argumentuią, ze dom Korsakowski ab antiquo dzieląc się tylko dobrami, nie czynił zadnego podziału w ieziorach, y do spolnego uzywania zostawił sobie w potomne czasy łowienie ryb w iezziorach; ergo z tey ratiey poniewaz te dobra zdawna były domu Korsakowskiego, mogł miec uczesnictwo y fundator ichm. do iezior Zaleskich, a zatym to prawo słuzy y oo. Bosakom. Na to się tak odpowiada, ze iezeliby tak miało bydz, ze nie są podzielone ieziora; tedy zatym poydzie, ze my viceversa do wszystkich iezior ichm. oo. Bosakow, iako fundacyey Korsakowskiey, wstęp miec będziemy; y iezeli tym sposobem do naszych iezior acces sobie czynią, nie od rzeczy będzie zakonowi pozwolić ichm. uczesnictwo, a sobie warowac prawo y uczesnictwo do wszystkich iezior ichmciow. Lecz iezeli się to ichmciom nie podoba, zebysmy byli ezior iichm. uczesnikami, toc a ni nam niemoze się podobac, gdy się ichm. ultro wbiiaią w dobra nasze, y nie potrzebnemi bez zadnego słusznego dowodu chcą się uczynic uczesnikami iezior naszych, w possessyey fundatora

ни одного факта, на основанiи котораго можно было бы выводить заключенiе, что Iосифъ Львовичъ Корсакъ былъ когда нибудь владѣльцемъ Залѣсья Островна и что оно досталось на его долю при раздѣлѣ съ Прилупскимъ. Имѣнiе это во время упомянутаго раздѣла, какъ видно изъ даты записей, принадлежало кн. Соломерецкому и Варпаховскому. Поэтому Корсакъ Львовичъ не могъ получить по раздѣлу нашего Залѣсья Островна. И такъ упомянутый раздѣлъ очевидно касается не нашего Залѣсья, а Залѣсья—Дмитровщины, которое впослѣдствiи было пожаловано плебану, да и самый актъ раздѣла показываетъ, что онъ взялъ на свою долю „Залѣсье", но не пишетъ „Залѣсье—Островно". Слѣдовательно оо. босаки, на основанiи этаго раздѣла, какъ не имѣютъ права на наше имѣнiе, такъ не могутъ быть и участниками во владѣнiи нашими озерами; не могутъ также ссылаться на свой мнимый реестръ, такъ какъ онъ сомнителенъ и не имѣетъ законной силы. Нѣкоторые изъ оо. босаковъ представляютъ еще слѣдующее доказательство: Корсаки издавна дѣлили свои имѣнiя, не подвергая раздѣлу озеръ и всегда оставляя за собою право ловли рыбы въ нихъ; слѣдовательно, такъ какъ имѣнiе это издавна принадлежало Корсакамъ, то и фундаторъ ихъ милостей могъ имѣть право на участiе во владѣнiи озерами Залѣсскими и потомъ право это передать оо. босакамъ. На это можно отвѣтить слѣдующее: если эти озера не подлежали раздѣлу, то и мы также моможемъ заявлять свои права на озера оо. босаковъ, какъ фундацiю Корсаковъ; и если они на этомъ именно основанiи домогаются входа въ наши озера, то монастырю нашему небезвыгодно будетъ позволить имъ это, сохранивши, конечно, за собою право входа во всѣ озера оо. босаковъ. А если ихъ милостямъ не понравится, чтобы мы были участни-

ichm. nigdy nie będących, y dwoiaką obodnicą obwarowanych.

Taką informacyą przyszłemu czasowi zostawiwszy, pokazałem, ze oycowie Bosi zadnego przystępu do iezior naszych miec nie powinni. O ktoresmy ichm. zawsze się zastanawiali y wolnego wstępu broniąc, czołny y niewody grabili y niewodniczych z iezior zpędzali; co y dawnemi czasy czynił s. p. xdz Kalęda, gdy possessorem Zalesia zostawał, iako protestacya na niego o to uczyniona swiadczy. A lubo kiedy zdarzyło się onym łowic w ieziorach naszych, tedy czasem za uproszeniem się, a czasem za naiazdem y violentią uczynioną. O co mamy zaniesioną na ichmciow protestacyą; przykładem ktorey y tey daney informacyey mocno nalezy zrażać ten wstęp niesłusznie uknowany, od ktorego iuż lat kilka iako supersedowano. Bo y sami się postrzegli, ze dział przede mną produkowany nie tylko nie iest im na zadney pomocy, ale y owszem na przeszkodzie; poniewaz podług onego Zalezie nasze iest wolne; a do Zalesia plebana Głębockiego drogę im ukazuie.

Informatia o zniesieniu doli z Zalesia a postanowieniu poddanych na czynszu y dziakle.

Starożytny był zwyczay nie tylko w Połoczyznie, ale y na całey Białey Rusi, iż panowie we wszystkich maiętnosciach swoich z gruntow tak pustych, iako y z tych, ktore poddani na osiadłosci mieli, czwarty snop ze wszelkiego zboża od poddanych odbierali, y zwyczaynie ten pożytek y akcidentie przycho-

ками въ ихъ озерахъ, то и намъ не особенно нравится, когда они вторгаются въ наши владѣнія и безъ всякаго законнаго основанія желаютъ сдѣлаться участниками во владѣніи нашихъ озеръ, никогда не принадлежавшихъ фундатору ихъ милостей и утвержденныхъ за нами двоякимъ описаніемъ границъ.

Сообщивши такія свѣденія для будущихъ временъ, я показалъ, что оо. босаки недолжны имѣть никакихъ правъ на наши озера, и мы всегда запрещали имъ входъ, забирая лодки и сѣти и прогоняя съ озера ихъ рыбаковъ, что издавна дѣлалъ о. Коленда, будучи владѣльцемъ Залѣсья, какъ свидѣтельствуетъ объ этомъ поданная на него протестація. Если же они когда нибудь и ловили рыбу въ озерахъ нашихъ,—то это бывало или съ дозволенія нашего, или же наѣздомъ, насильно, о чемъ мы также подавали на нихъ протестацію. На основаніи этой то протестаціи и сообщенныхъ свѣденій, слѣдуетъ всячески отражать притязанія оо. босаковъ на наши озера, Впрочемъ, вотъ уже нѣсколько лѣтъ, какъ они замолкли съ своими претензіями, потому что и сами увидали, что актъ раздѣла, представленный ими мнѣ, не только не помогаетъ ихъ дѣлу, но еще больше вредитъ, такъ какъ изъ него видно, что наше Залѣсье свободно, и что оо. босаки должны имѣть въ виду Залѣсье плебана Глубокскаго.

Свѣденія объ уничтоженіи „доли" въ Залѣсьи и о переводѣ крестьянъ на чиншъ и дякло.

Не только въ Полоцкомъ воеводствѣ, но и во всей Бѣлоруссіи издавна было въ обычаѣ, что владѣльцы во всѣхъ имѣніяхъ своихъ получали съ крестьянъ четвертый снопъ всякаго хлѣба не только съ тѣхъ земель, на которыхъ были поселены крестьяне, но и съ ненаселенныхъ. Этотъ доходъ назывался обык-

drące d o l ą nazywali. Bo poddani bez pomocy żadney panskiey, z tego co mu Pan Bog z zasiewku da, sam zżąć y czwarty snop oddzieliwszy do dworu odwieść powinien. Więc że taka obwentia przychodziła panom z trudnoscią y na odebranie takiey doli wiele trzeba mieć było poborcow y dozorcow, y na rożne mieysca czułosci y przezornego oka; a przed sie y z tym wszystkim niepodobna było ustrzec się znaczney szkody, do tego że y poddani nigdy nie mogli bydz pewni pożytkow swoich, częscią że zwierz ziadał zboże w kopach, częscią od niepogody wniwecz się obracać musiało, gdy za nierządem iakim wczesnie dola nie była odebrana. A czasem poddany swoie zboże lub to dla prędszego expediowania się z pola, lub dla skorumpowania niesprawiedliwych poborcow okupować musiał. Owo zgoła z rożnych okazyi, tak panom, iako y poddanym wielką niewygodę taka dola czyniła. I dla tego ułacniaiąc rożne takowe trudnosci w dobrach swoich, a spokoynieyszy sposob w odbieraniu pożytkow obmyszlaiąc, poznosili dole, a na czynszu, dziakle y inszych accedentiach postanowili poddanych swoich, y iuż nigdzie w całey Połoczyznie nie słychać było o dawnym zwyczaiu odbierania doli. U nas zas w Zalesiu tak ta dola długo się była przeciągnęła, że ieszcze i ia za ziechaniem do Zalesia w roku 1692 ten niepokoy między ludzmi zostałem, y dziwowałem się, że nasza iedna tylko maiętnosć w całym woiewodztwie Połockim rożnoscią takiey powinnosci nierząd iakis ludziom z siebie wyswiecała y nas w ohydę podawała. Motivum tedy biorąc z całego woiewodztwa y okolicznych sąsiad, y z klasztoru Berezweckiego, że przez zniesienie doli wszędzie maiętnosci do lepszego porządku są przywiedzione, y na czynszu y dziakle postanowione, doswiadczywszy zas przytym, iż ta dola iedna, ktora na ziarnie stanowiona była, to iest żyto, przez konszachty y targi tylko urzę-

новенно „д о л е ю“ Крестьяне безъ всякой помощи со стороны владѣльца обязаны были сами сжать посѣянное и, отдѣливши четвертый снопъ, доставить во дворъ владѣльца. Но это сопряжено было съ большими трудностями для владѣльцевъ, такъ какъ для сбора доли нужно было содержать много сборщиковъ и надсмотрщиковъ; необходимы были въ одно время и въ разныхъ мѣстахъ внимательное наблюденіе и предусмотрительность. При всемъ томъ весьма трудно было избѣжать значительныхъ убытковъ. Крестьяне также никогда не могли быть увѣрены въ своей прибыли, частью потому, что иногда скотъ съѣдалъ хлѣбъ въ копнахъ, а частію онъ пропалалъ отъ непогоды, когда, по разнымъ обстоятетьствамъ, доля не была отдѣлена вовремя. Иногда же крестьяне принуждены бывали окупать свой хлѣбъ или для скорѣйшей уборки его съ поля, или же для умилостивленія несправедливыхъ сборщиковъ. Повсѣмъ этимъ причинамъ, доля была весьма невыгодна какъ для помѣщиковъ, такъ и для ихъ крестьянъ. Поэтому то помѣщики, устраняя эти неудобства въ управленіи своими имѣніями и придумывая болѣе спокойный и удобный способъ полученія доходовъ, уничтожили долю и перевели крестьянъ своихъ на чинши, дякла и другія повинности, такъ что теперь въ Полоцкомъ воеводствѣ нигдѣ уже и не слышно о прежнемъ обычаѣ полученія доли. Унасъ же въ Залѣсьи доля существовала такъ долго, что я, пріѣхавши въ Залѣсье въ 1692 г., засталъ еще этотъ безпорядокъ и удивлялся, что въ цѣломъ воеводствѣ Полоцкомъ только одно наше имѣніе такою разностію повинности служило для другихъ образцомъ дурнаго устройства и подвергало насъ презрѣнію. Тогда взявши за образецъ цѣлое воеводство и сосѣднихъ владѣльцевъ, а также Березвецкій монастырь, которые, унич-

dnikow zapomagała; a druga w snopie, dla rozległey maiętnosci w wielkie rozproszenie przychodziła, częścią że posielnicy biorąc korupcye dole dworne iedne przedawali, a drugą krewnym y powinnym darmo darowali, częścią sami poddani potaiemnie do domow swoich uwozili, y przez to zawsze snadz połowa tey doli zginąć musiała. Mierząc się tedy takim postępkiem ludzkim y nierządem tey maiętnosci; co większa, ustawicznym niepokoiem a małym przez to pożytkiem, perswadowałem na gromadzie poddanym, aby przestali bydz dolnikami (iako im sąsiedzi y poddani z przymowki taki tytuł dawali) a zostali na dziakle y byli czynszownikami. Długo tedy deliberowali, y zwyczaiu dawnego opuscić się im nie chciało; ynszy y cale kontradykowali, daiąc tę racyą, że kiedy w polu zarodzi, będzie pożytek panu y poddanemu; a nie będzie urodaziu, oboia strona przebaczy sobie. Ale czynsz y dziakło postanowione y w inwentarzu zapisane, czy urodzay czy nie, zawsze go płacić y oddawać trzeba będzie. Interim gdy w r. 1695 na zniesienie tey doli do Zalesia ziachałem, iuż potym odmiana tey doli y poddanym podobała się y do mnie suplikowali, na ktorych prozbie, po długiey uwadze z obu stron y deliberacyey, aby bez krzywdy klasztoru y obciążenia poddanych, nowy podatek postanowić się mogł, aż na trzeciey gromadzie od wszelkiey doli ze wszystkich osiadłych y siedzibnych gruntow uwolniwszy, a grunta puste przy wolney dispozycyey dworu y przy dawney doli z nich przychodzącey zostawiwszy, taki czynsz y dziakło postanowiłem: z każdey włoki osiadłey gotowego grosza płacić maią poddani zł. siedm y gr. 15. Do tego z każdey włoki dziakła żyta beczkę 1, ięczmienia beczkę 1, owsa beczkę 1; za barany, ktore z włosci z włoki po iednym baranie dawali, całą włoscią powinni co rok zsypać pszenicy beczek dwie y siemia konopnego beczkę iednę miary

тоживши долю и переведши крестьянъ на чиншъ, привели свои имѣнія въ лучшій порядокъ; кромѣ того, узнавши на опытѣ, что одна часть доли, состоявшая въ зернѣ ржи, вслѣдствіе разныхъ сдѣлокъ шла на пользу только управляющихъ, а другая часть—въ снопахъ, вслѣдствіе обширности имѣнія доставляема была не въ цѣлости; частью отъ того, что сборщики, собирая долю, одну часть продавали, а другую даромъ отдавали родственникамъ, а частью сами крестьяне тайно увозили въ свои дома, такъ что всегда почти половина этой доли пропадала; принимая во вниманіе такіе безпорядки и такое неустройство имѣнія, въ которомъ постоянно хлопотъ было много, а пользы мало, я, собравши крестьянъ, сталъ убѣждать ихъ, чтобы они перестали быть „дольниками" (какъ называли ихъ сосѣдніе крестьяне) а перешли бы на чиншъ и дякло. Долго они разсуждали, не желая оставлять древняго обычая; нѣкоторые же и совсѣмъ противились этому, выставляя то основаніе, что при настоящемъ порядкѣ дѣлъ, когда случится урожай, будетъ польза и владѣльцу и его подданнымъ, а когда урожая не будетъ, то это для обоихъ сторонъ будетъ равно тягостно; когда же будетъ установленъ и записанъ въ инвентарь чиншъ и дякло, то будетъ ли урожай или нѣтъ, все равно нужно будетъ платить и отдавать установленное. Впослѣдствіи, когда я въ 1695 г. пріѣхалъ въ Залѣсье для уничтоженія доли, то въ это время отмѣна ея подданнымъ уже понравилась, и они сами просили меня объ этомъ. По этой просьбѣ ихъ, послѣ долгаго разсужденія обѣихъ сторонъ, чтобы не было убытка монастырю и обремененія подданнымъ, только на третьей уже сходкѣ была установлена наконецъ новая повинность. Освободивши всѣ населенныя земли отъ всякой доли, а ненаселенныя оставивши на прежнемъ положеніи и въ

głębockiey; y zboże tąż a nie inną miarą wydawać powinni, ktora iest więcey czwierci większa, aniżeli beczka wilenska. Insze zas podatki y accidencye, tudziesz robocizny, podwody y gwałty, ktore są w inwentarzu opisane, odmiany żadney nie maią, ale iako przedtym, tak y teraz w swoiey klubie zostaią.

же дани и повинности, равно какъ рабочiе дни, подводы и помочь, которые описаны въ инвентарѣ, не отмѣняются, а остаются въ томъ же видѣ, въ какомъ были и до сихъ поръ.

Cerkiew Zaliesia naszego Ostrowna y fundatia do niey należąca.

Ta cerkiew podług dawnego swego nadania ma gruntu włok dwie, iako o tym fundusz s. pamięci fundatora naszego swiadczy, y inwentarze dawnieyszych czasow toż samo specifikuią. Dla czego kapłan nie tylko gruntow ma z potrzebę swoią, ale ieszcze y dwoch poddanych osadził na teyże fundacyey. I iest ta cerkiew Zaleska iako ma bydz we wszelką sufficientią dobrze opatrzona; bo oprocz szesciu czyli też siedmiu iarmarczkow przy tey cerkwi na rożne swięta przez rok odprawuiących się,—ktore kapłanowi niemałe obwencye czynią,—ma ieszcze do tego taż cerkiew, oprocz naszego Zalesia, drugie do siebie niemałe należące parafie, z ktorych, iako powiadaią, iedną iesieniną kapłan Ugory żytem na zime zasiewa; zkąd łatwo dorozumieć się, iako z inszych dochodow nierownie większy pożytek mieć musi. A tak gdy ta cerkiew y plebania tak piękną opatrzona iest fundacyą, że y teraz kapłan więcey dwudziestu ludzi ma w domu u siebie, nie wiem za co y z iakiego respektu pułwłok pusty do dworu należący podgarnowszy pod siebie, żadney powinnosci z niego nie czyni; z ktorego przed-

свободномъ распоряженiи двора, я установилъ слѣдующiй чиншъ и дякло: поданные должны платить съ каждой уволоки по 7 злот. и грош. 15 наличными деньгами; сверхъ того дякла съ каждой уволоки: ржи 1 бочку, ячменя бочку и овса бочку. Вмѣсто барановъ, которыхъ обыкновенно давали по одному съ уволоки, должны, ежегодно, цѣлою волостiю ссыпать двѣ бочки пшеницы и сѣмени коноплянаго одну бочку—мѣры Глубокской; зерновой хлѣбъ тоже должны давать этой именно мѣрою а не другою, потому что Глубокская бочка больше Виленской на цѣлую четверть; другiе

Церковь въ нашемъ Залѣсьи Островнѣ и принадлежащiй ей фундушъ.

Церковь эта, по старому надѣлу, имѣетъ двѣ уволоки земли, какъ свидѣтельствуетъ объ этомъ фундушевая запись бл. п. нашего фундатора, что подтверждаютъ и древнѣйшiе инвентари. Поэтому священникъ имѣетъ земли не только достаточно для себя, но еще и поселилъ на ней двухъ подданныхъ. Церковь эта во всемъ обезпечена какъ слѣдуетъ, потому что кромѣ шести или семи небольшихъ ярмарокъ, ежегодно бывающихъ при этой церкви въ различные праздники, приносящихъ священнику не малый доходъ,—церковь эта, кромѣ нашего Залѣсья, имѣетъ еще и другiе приписные значительные приходы, съ которыхъ одинъ только осеннiй сборъ даетъ священнику столько ржи, что онъ засѣваетъ ею свои озимыя поля въ Угорахъ. Изъ этого легко догадаться, что съ другихъ статей онъ получаетъ еще большiе доходы. Т. обр., когда церковь и плебанiя такъ великолѣпно обезпечены этимъ фундушемъ, такъ что и теперь священникъ содержитъ у себя въ домѣ больше двадцати человѣкъ,—то я не понимаю, почему и на какомъ основанiи

tym antecessorowie iego, iako mam relatią od poddanych, po 12 kurow dawali. Zaczym ten puływłok, iako do cerkwi nienależący, y tak tylko z diskrecyey do czasu kapłanom Zaleskim do uzywania pozwolony, może bydz bez skrupułu od kapłana Zaleskiego odebrany y do dworu przyłączony.

онъ, захвативши себѣ полуволоки земли, принадлежащей двору, не отправляетъ за нее никакой повинности. Предшественники его, какъ мнѣ доносили крестьяне, давали за эту землю по 12 курицъ. И такъ эта половина уволоки земли, не принадлежащая церкви, и только изъ деликатности отданная въ пользованіе Залѣскимъ священникамъ, безъ всякой обиды для священника можетъ быть отнята и присоединена ко двору.

Sprawy do Zalesia nienależące.

Fundusz na cerkiew Hołubicką od imc p. Jana Korsaka Hołubickiego, kasztelana połockiego, zakonnikom zakonu greckiego starey wiary [1]).

Extrakt funduszn plebaniey Głęboctiey na Zalesie Dzmitrowszczyzne z intromissyą. Ktory fundusz dla tego nam iest potrzebny y Berezweckiemu klasztorowi, aby był kommunikowany, że s. p. Jozeph Korsak, woiewoda mscisławski, fundator Berezwecki, funduiąc plebanią Głębocką w Dzmitrowszczyznie na włokach 21, ostatkiem gruntow, co się nadto znaydzie, warował, aby się xiądz pleban podzielił z oo. bazylianami Berezweckiemi. Jakoż za wydziałem stalym, maią tam oycowie nasi Berezweccy osobliwą possessyą swoią; acz ta wymiara potrzebuie melioratiey; bo są wielce ukrzywdzeni od xdza plebana Głębockiego [2]):

Дѣла не относящіяся къ Залѣсью.

Фундушевая запись на церковь Голубицкую, данная Яномъ Корсакомъ Голубицкимъ, каштеляномъ полоцкимъ, монахамъ греческаго обряда старой вѣры.

Экстрактъ записи на фундушъ плебаніи Глубокской въ Залѣсьи Дмитровщинѣ и интромиссія. Запись эта важна для насъ и для Березвецкаго монастыря потому, что Іосифъ Корсакъ, фундаторъ Березвецкій, жертвуя плебаніи Глубокской въ Дмитровщинѣ 21 уволоку земли, распорядился, чтобы остаткомъ, какой окажется, плебанъ подѣлился съ базиліанами Березвецкими. Дѣйствительно оо. наши Березвецкіе имѣютъ тамъ свое владѣніе, требующее впрочемъ переизмѣренія, потому что оо. наши очень обижены плебаномъ Глубокскимъ.

Transakcya z ichmc pp. Ciechanowickimi, z Zalesiem naszym Ostrownem graniczącymi, o granice, miedze y grunta, ktore niesłusznie do Zalesia swego przywłaszczyć usiłuią, zepsowawszy między maiętnosciami dukt starożytny.

Ta transakcya zaczeła się naprzod z ze-

Процессъ съ Цѣхановецкими, сосѣдями нашего Залѣсья Островна, о границахъ, межахъ и земляхъ, которыя они не законно стараются присоединить къ своему Залѣсью, нарушивши старинную пограничную линію между имѣніями.

Процессъ этотъ начался съ Никодимомъ

1) Напечатанъ ниже, въ отдѣлѣ документовъ.

2) На поляхъ рукописи тою же рукою написано; Odebrał te sprawy i. m. x. prowincyał do siebie an. 1708 oct. 31.

szłym z tego swiata imc p. Nikodymem Ciechanowieckim, starostą stęgwilskim, iako possessorem tamtego Zalesia y graniczącym z nami, z okazyey wprzod naiazdu gwałtownego w nocy na dwor nasz Zaleski y zabrania siana w gumnie y w stogach na sianożęciach w r. 1691, o co są protestacye zaniesione. Potym tenże imc p. starosta stęgwilski dopuscił poddanym swym wkraczać w puszczę y zarosle naszego Zalesia, ktorzy na Żołtkowie y Kurcowie, na starożytnych uroczyszczach, do Zalesia należących, w lasach szkod wiele czyniąc, naostatek dukt starożytny od Jarmakowego Ruczaia aż do Kolesnik zepsowawszy y dęby graniczne powycinawszy także y na uroczyszczu Gaylowie w grunta nasze wtargnowszy, inszą sobie granicę z naszym Zalesiem stanowić był zaczął, zabieraiąc niesłusznie grunta y na naszych zaroslach lada wycinaiąc. O co szerοce w statum causae rzecz sama iest opisana, iako po uczynioney protestacyey w r. 1696 nowembra 13, y po wyniesionym zapowiednym liscie (aby ięczmien z pola do rosprawy prawney nie był zwożony) o naiazdy, gwałty y o zabranie niektorych gruntow, y o rożne transakcye protestacye pozachodziły byli tak na nieboszczyka Nikodyma Ciechanowieckiego, starostę stęgwilskiego, iako y na rodzonych imci, imc starostę wielkosielskiego y imc p. Hipolita, starostę opeskiego, Ciechanowieckich, iako sukcessorow doli po nieboszczyku pozostałych. Zaczazem do tak wielkiego iuż przychodziło złego, że w naiazdach z obudwu stron mało zaboystwa nie były popełnione. Ktorego czasu mszcząc się p. starosta opeski pożętego przez nas żyta na pewnym gruncie, z dwoch włosci swoich zgromadziwszy poddanych, nasłał violenter na maiętnosć naszą y poddanym niektorym na kilkadziesiąt kop żyta pożąć kazał. Tenże znowu przez urzędnikow swoich rospędziwszy naszą gromadę (ktorzy chcąc vetowac swoiey szkody, z doli zasiane

Цѣхановецкимъ, старостою стегвильскимъ, владѣльцемъ другаго Залѣсья, сосѣдняго съ нашимъ, вслѣдствіе внезапнаго наѣзда ночью на нашъ Залѣсскій дворъ и грабежа нашего сѣна въ гумнѣ и на сѣнокосахъ изъ стоговъ, въ 1691 г., о чемъ поданы въ судъ протестаціи. Затѣмъ, тотъ же староста стегвильскій не запретилъ крестьянамъ своимъ ѣздить въ пущи и заросли на урочищахъ Жолтковѣ и Курцовѣ, издавна принадлежащихъ нашему Залѣсью; наконецъ вырубивши пограничные дубы и этимъ испортивши старинную пограничную линію отъ Ярмаковаго Ручья и до самыхъ Колесникъ, захвативши также наши земли въ урочищѣ Гайловѣ, онъ сталъ проводить другую границу между своимъ имѣніемъ и нашимъ Залѣсьемъ, незаконно захватывая земли и рубя лѣсъ въ нашихъ зарosляхъ. Въ „statum causae“ дѣло это описано подробно, именно: какъ послѣ протестаціи сдѣланной въ 1696 г. ноябр. 13, и по изданіи заповѣднаго листа (чтобы ячмень не былъ убираемъ съ поля до окончанія разбирательства), были поданы протестаціи о наѣздахъ, грабежахъ и о захватѣ нѣкоторыхъ земель какъ на Никодима Цѣхановецкаго, такъ и на родственниковъ его, старосту великосельскаго, и Ипполита, старосту опескаго, наслѣдниковъ Никодима Цѣхановецкаго. Въ наѣздахъ этихъ съ обоихъ сторонъ дѣло едва не доходило до убійствъ; такъ, однажды староста опескій, желая отомстить намъ за то, что мы сжали рожь на извѣстномъ полѣ, собравши изъ двухъ волостей своихъ крестьянъ, послалъ ихъ въ наше имѣніе и приказалъ у нѣкоторыхъ нашихъ крестьянъ сжать ржи нѣсколько десятковъ копъ. Онъ же черезъ урядниковъ своихъ разогналъ нашихъ крестьянъ, которые, въ отмщеніе за сжатую у нихъ рожь, начали было жать и свозить во дворъ всю рожь, засѣ-

na naszych gruntach zboże poddanym imć pp. Ciechanowieckim żąć y do dworu zwozić byli poczeli), wszystkie te zboże, z ktorego nam dola należała, violenter pożąć kazał. I tak zamiast powetowania szkody, większą zgubę takowe naiazdy dworowi przyniosły; kiedy w pierwszym naiezdzie żyto poddanym pożęto, a w drugim dolę dworną utracić musielismy. Co się wszystko działo w roku 1701, iuż po smierci imc p. starosty stęgwilskiego. I od tego czasu poczeli byli ichmsc do wielkiey części maiętnosci naszey interessować się, y granice po rzeczkę Dunieykę zakładać sobie. A potym po uczynionych o to wszystko protestacyach, zabiegaiąc z obudwu stron dalszemu złemu, y do dalszych naiazdow zagradzaiąc drogę sobie y poddanym naszym, weszlismy w complenatią spolną z imc p. Ciechanowieckim, starostą opeskim, w roku 1702 in februar. Na ktorey to staneło: że cokolwiek mielismy do siebie spolnych pretenssyi naszych, w tych wszystkich z obudwu stron aquietowanismy zostali, y poddanym naszym Zaleskim tegoż czasu żyto pożęte ziarnem oddano; a my wzaiemnie grabieże rożne powracalismy poddanym pp. Ciechanowieckim, y intercizą spolną tosmy sobie warowali pod zaręką tysiąca zł., że do processow, iako iuż skassowanych, y do wszelkiey tey transakcyey po smierci imc p. starosty stęgwilskiego uroszczoney wracać się y oney wznawiać nie powinni będziemy; co się iednak tknie differentiey w gruntach, o co processa stante vite pozachodziły od nas na p. Ciechanowieckiego, starostę stęgwilskiego, y inszy proceder prawny do tey sprawy sciągaiący się, ten in suo esse przy nienaruszoney mocy in suspenso zachowawszy, opisalismy się o granice y wszelkie differentie w gruntach przez przyiaciela pomiarkować, ktory in quantum by za wyiazdem nie pogodził, wolna z obudwu stron do prawa droga. A tak podług tey intercyzyi,

янную крестьянами Цѣхановецкихъ на нашихъ поляхъ съ доли, и приказалъ насильно снять весь хлѣбъ, отъ котораго намъ слѣдовала доля. И такъ, вмѣсто отмщенія за убытки дворъ нашъ потерпѣлъ отъ этихъ наѣздовъ еще большіе убытки; потому что въ первый наѣздъ сжата рожь крестьянъ, а во второй мы лишились доли слѣдуемой двору. Все это происходило въ 1701 г., уже по смерти старосты стегвильскаго. Съ этого времени ихъ милость стали заявлять свои притязанія еще на большую часть нашего имѣнія и границу свою хотѣли отодвинуть къ рѣчкѣ Дунейкѣ. Но послѣ сдѣланныхъ относительно всего этого протестацій, во избѣжаніе дальнѣйшихъ безпорядковъ и для прекращенія на будущее время наѣздовъ, въ 1702 г. въ февралѣ, мы вошли въ слѣдующее соглашеніе съ Цѣхановецкимъ, старостою опескимъ: всѣ претензіи, какія мы имѣли другъ къ другу, прекращены обѣими сторонами, и тогда же крестьянамъ нашимъ была возвращена въ зернѣ сжатая рожь, а мы съ своей стороны возвратили заграбленное у крестьянъ Цѣхановецкихъ. Кромѣ того, подъ зарукою тысячи злотыхъ, мы постановили, что не будемъ возвращаться къ процессамъ, уже прекращеннымъ, и возобновлять дѣло возникшее по смерти старосты стегвильскаго. Что же касается споровъ нашихъ о земляхъ, о чемъ мы жаловались на Цѣхановецкаго, старосту стегвильскаго еще при его жизни, а также и всего дѣлопроизводства по этому дѣлу, то оставивши все это въ прежней силѣ, мы согласились войти въ полюбовную сдѣлку относительно границъ и земель, и если бы она не состоялась, то обѣ стороны сохраняютъ за собою право снова начать дѣло въ судѣ. Но не смотря на это рѣшеніе, мы и до сихъ поръ не могли, вслѣдствіе разныхъ затрудненій и безпорядковъ, вы-

że dotąd za rożnemi trudnosciami y niepokoiami nie przyszło do wyiazdu na grunta z pp. Ciechanowieckimi, dla tego granice dotąd nie są uspokoione, y uroczyszczach Żołtkowie y Kurcowie w zepsowanym dukcie, y w przywłaszczonych gruntach naszych mamy od pp. Ciechanowieckich niemałą szkodę; a z drugiey strony na Gaylowie podobną szkodę y praeiuditium ponosić musimy; kiedy y tam granice ichm przestąpiwszy za wycięciem lada na własnych naszych gruntach, daley niesłusznie w nasze zakonne dobra postępować usiłuią. Taką tedy transakcyą dla pamięci potomnym czasom pro informatione wypisałem, żeby klasztor y potym wiedział, iako y poki granica maiętnosci naszey zachodziła, y o utrzymanie oney iako się klasztor zastanawiał, y z kim wiodł prawo, y ktorego czasu.

хать вмѣстѣ съ Цѣхановецкими на спорныя земли; поэтому и до сихъ поръ границы не опредѣлены, пограничная линія въ урочищахъ Жолтковѣ и Курцовѣ находится въ испорченномъ видѣ, и мы терпимъ не малый убытокъ отъ Цѣхановецкихъ; съ другой стороны мы несемъ не меньшіе убытки и на урочищѣ Гайловѣ, такъ какъ и тамъ ихъ милость, вырубивши лѣсъ на нашей землѣ и переступивши границу, незаконно стараются вторгнуться въ наши собственныя владѣнія. Этотъ процессъ я выписалъ къ свѣдѣнію для будущихъ временъ, чтобы монастырь зналъ до коихъ мѣстъ простиралась граница нашего имѣнія и какъ монастырь старался о сохраненіи ея, съ кѣмъ и когда велъ по этому поводу дѣло.

Fastykuł 64 [1]) spraw brackich s. Troycy y przywileiow krolewskich na rożne wolnosci y kamienice.

1. Konsens Onisifora Dziewoczki, metropolity kiiowskiego, na wolne budowanie wieży bractwu s. Troycy. Anno 1587, marca 9.

2. List od Jeremiasza, patryarchy konstantynopolskiego, na wolne schadzki bractwu s. Troycy do trapezy 1588, juni 3.

3. List od patryarchy carogrodzkiego Jeremiasza na bractwo s. Troycy. Anno 1588, junii 5. [2])

4. Przywiley krola Stephana na wolnosć od kapszczyzny domu brakiego, radzieckiego i domow szpitalnych. 1582, febr. 22. [3]).

5. Przywiley krola Zygmunta na bractwo Wilenskie s. Troycy y uwolnienie domu bracckiego od wszelkiey powinnosci mieyskiey y stanowisk gosci y deputatow. Anno 1589, julii 21, y kopia tego przywileiu. [4])

6. Dekret krola Stephana uwalniaiący od czopowego bractwa. Anno 1584, maii 31. [5])

7. Prawo na dom Naruszewiczowski bractwu s. Troycy od p. Jana Mikołaia Naruszewicza. Anno 1591, na pargaminie.

8. Extrakt magdeburski przedaży kamienicy na Ostrey ulicy bractwu od p. Naruszewicza. Anno 1590, julii 17.

9. Prawo na kamienice Naruszewiczowską na ulicy przy Ostrey bramie bractwu swiętey

---

1) Нумерація связокъ, указываемая какъ здѣсь, такъ и въ другихъ мѣстахъ „Меморіала," не соотвѣтствуетъ нумераціи по описи дѣлъ и документовъ хранящихся въ Архивѣ Виленскаго Св. Троицкаго монастыря, составленной въ 1818 г.

2) Напечатанъ въ Собраніи грамотъ и актовъ гг. Вильны, Ковна... Ч. II № 3.

3) Напечатанъ тамъ же Ч. II. № 1.

4 Напечатанъ тамъ же № 4.

5) Напечатанъ тамъ же № 2.

Troycy. Anno 1591 7bra 21, na pargaminie y resigniacia od p. Naruszewicza.

10. Prawo Jacka Kondratowicza, krawca wilen., na dom bractwu s. Troycy. Anno 1592 julii 25, na pargaminie.

11. Prawo krola Zygmunta na domy brackie s. Troycy uwalniaiące od wszelkich stanowisk y podatkow. Anno 1592, 8bra 9.

12. Prawo widimus na Sudeny folwark bractwu s. Troycy od imc p. Alexandra Połubinskiego, kasztelana nowogrodzkiego. Anno 1593, marca 11.

13. Aktykacya funduszu s. Troycy bractwa w trybunale na kamienice Hoszczowską y Kondratowiczowską. Anno 1593, julii 5.

14. Dekret ratuszny między Jeremowiczem y prowizorami bractwa s. Troycy o budynki przy murze Jeremowiczowym na cmętarzu postawione. Anno 1593, xbra 10.

15. Testamęt Pawła Michayłowicza bractwu s. Troycy, tuż y legacia na szpital s. Troycy y swiętego Spasa. Anno 1594.

16. Dekret krola Zygmunta III approbuiący przywileie bractwa y uwalniaiący od czopowego. Anno 1597, 9bra 6.

17. List krola Zygmunta III do woyta y burmistrzow, aby bractwa podali wszystkie unitom s. Troycy.

18. Przywiley krola Zygmunta wszystkie pożytki z bractw pochodzące po restawrowaniu cerkwi pogorzałych klasztorowi s. Troycy applikuiący. Anno 1611, augusta 1. [1])

19. Przywiley tegoż krola połowice dochodow brackich na restawracią cerkwi, drugą połowę na zakonnikow swiętey Troycy. Anno 1614, augusta 7.

20. Tegoż krola po bractwa schizmatyckie mandat, ktorzy wziowszy na się tytuł bractwa s. Troycy, kamienice, folwarki y pożytki wszelkie obrocili do Swiętego Ducha. Anno 1621, julii 10.

21. Confirmacya Władysława IV dwoch przywileiow na bractwo kupieckie, kusznierskie y rosskie, aby miody sycąc bez żadnych podatkow, klasztorne potrzeby opatrowali. An. 1635, februar. 26.

22. Relacia generaiska, iż pp. bractwo listy krolewskie przyieli. An. 1636.

23. Protestacia krola Władysława klasztoru y cerkwi s. Troycy. Anno 1636, marca 26.

24. Kopia zgody między cechem szewskim. Anno 1595, marca 16.

25. Regestr stary bez daty spraw monastyrskich y bractwa s. Troycy.

26. Regestr spraw bractwa s. Troycy o czopowe, bez daty.

27, Zrzeczenie bractwa z folwarku Powilna. Anno 1592, junii 29.

28. Consens krola Zygmunta y libertatia domu kupionego w Wilnie p. woiewodzie trockiemu Ostankiewiczu. Anno 1518, apryla 16.

29. Status causae bractwa miodowego, ręką pisany JX. Olszewskiego.

30. Testament Matwieia Jakowlewicza unita, ktorym rozmaite legacie czyni. Anno 1604, 9bra 20.

31. Dekret remissyiny od magistratu do sądow imc p. Replinskiego sucollectora z bractwy panskim, knpieckim, kusznierskim y rosskim o niezapłacenie iemu należytosci. Anno 1618, julii 12.

32. Aktykacia przywileiu na bractwo kusznierskie wilenskie krola imci Zygmunta III. Anno 1590, apryla 14.

33. Kopia przywileiu na bractwo kusznierskie krola Zygmunta III. Anno 1582, febr. 24

34. Sessia imc xdza Sielawy z burmistrza-

1) Напечатанъ тамъ же № 24.

mi bractwa wilenskiego do cerkwi postanowienie pewne. Anno 1646, augusta 16.

35. Plenipotencia p. Marku Korolkiewiczowi na administratią dobr brackich wszelkich. Anno 1618, oktobra 31.

36. Laudum na woski y wina do cerkwi Wilenskiey od imc xdza metropolity wespoł z magistratem Ruskim uchwalone, aktykowane u grodu. Anno 1655, apryla 10.

37. Deklaracia krola imci Zygmunta III na bractwo miodowe ruskie, aby prowent szedł na cerkwie pogorzałe. An. 1610, aug. 20.

38. Aktykacia do xiąg ziemskich przywileiu Augusta I na bractwo kusznierskie. Anno 1609, januaryi 24.

39. Regestr wydatkow na cerkwie z bractw miodowych wilenskich od roku 1581 aż do anno 1632.

40. Kwity rożne poborowe z kamienic y maiętnosci, tu y dekret sądow fiskalnych o karczmy Swiranskie anno 1717, że nie maią płacić szelężne z każdey karczmy po zł. 10. Tamże sprawy z pp. Moksiewiczem, Sapiehami, Oginskiemi, Korsakami etc.

Fastykuł 64. — 1. Dekret między szewcami a oo. bazylianami o 3 grosz do ołtarza szewskiego. Anno 1633, febr. 23.

2. Transakcia cechu szewskiego z oo. bazylianami o 3 grosz. Anno 1629. [1])

3. Postanowienie szewcow co maią dawać xiędzu rzymskiemu y ruskiemu z skrzynki brackiey. Anno 1575.

4. Kopia dekretu krolewskiego, aby wszyscy szewcy utriusque ritus do kosciola swiętego Jana powinnosci brackie dawali. Anno 1646, marca 24. [2])

5. Kopia dekretu assessorskiego krola Władysława IV, ktorym przysądza, aby cech szewski co rok dawał do s. Troycy swiec 8 na Zielone swiątki. Anno 1645.

6. Kopia przywileiow cechowi szewskiemu do kosciola swiętego Jana nadanych.

Pozew cechu szewskiego po oo. bazylianow do assessoryey. Anno 1682.

Sprawy z krawcami.

7. Protestacia oo. bazylianow na krawcow, że nie assystuią z swiecami w processyey do s. Przeczystey. Anno 1640.

8. Aktykacia dekretu j. kr. mci z krawcami o 6 swiec. Anno 1642.

9. Dekret ratuszny z krawcami. An. 1642, o swiec 6.

10. Dekret krola Władysława IV o swiec 6.

11. Inwentarz bractwa kożemiackiego. An. 1611.

12. Deklaracia j. kr. mci Jana III na dezideria duchowenstwa ritus graeci Wołynskiego.

13. Regestr spraw do assessoryey w sprawie unitow przeciw syzmatykow wilenskich imc x. Roszkowskiemu, auditorowi imc x. metropolity, wydanych. Anno 1699.

14. Przywiley z krawcami o swiec 6 y na bractwo kusznierskie. Tamże przedaże etc. Swiranskie na pargaminie. [3])

Fastykuł 66 spraw Swiranskich, ktore w produkcie były z tatarami.

Fastykuł 67. Oryginały Swiranskie y Kienskie.

Fastykuł 68. Sprawy rozne Swiranskie.

Fastykuł 69. Sprawy z p. Borowskim, podczaszym Lidzkim.

1) Напечатанъ тамъ же № 30.

2) Напечатанъ тамъ же № 38

3) Изъ перечисленныхъ здѣсь братскихъ документовъ большая часть не найдены нами въ монастырскомъ архивѣ; изъ найденныхъ болѣе замѣчательные напечатаны ниже, въ отдѣлѣ документовъ.

Fastykuł 88 na kamienice p. Zakrzewskiego, alias Kunczewiczowską.

1. Status causae w sprawie oo. Bazylianow Wilenskich o kamienice p. Zakrzewskiego.

2. Informacia od oo. Bazylianow o interessie do kamienicy Kunczewiczowskiey.

3. Plenipotencia na p. Gnilewicza od x. Ohucewicza anno 1696 marca 16.

4. Protestacya w magdeburku od klasztoru na i. m. p. Karpia o niesłuszne zatrzymanie kamienicy po nieboszczyku Bohdanie Zakrzewskim; 1690.

5. Pozew po im. p. Tyszkewicza Ciwuna Wilenskiego.

6. Protestacya p. Szycińka na Bazylego Sierhieiewicza. Anno 1684.

7. Pozew oo. Bazylianow po p. Tyszkewicza o kamienice Zakrzewską. Anno 1694, nowembra 6.

8. Pozew od xiędza Ohurcewicza po swiadkow pewnych do zeznania genealogiey p. Zakrzewskiego. Anno 1695, maj 17.

9. Rozew p. Tyszkiewicza po successorow y interessantow do kamienicy Zakrzewskiey. Anno 1694, 7-bra 4.

10. Pozew p. Tyszkiewicza po successorow p. Zakrzewskiego do kamienicy. Anno 1694, 7-bra 5.

11. Kalkulacia panow opiekunow o sukcessią po xiędzu Szyciku z dobr ruchomych oprocz kamienicy.

12. Kalkulacia dobr nieboszc. p. Stephana Szycika pozostałemu potomstwu należąca. Anno 1680.

13. Kwitacia p. Szycikowi od zakonu z dobr po niebosz. i. x. Ignacy Szyciku.

14. Dekret i. m. p. Tyszkiewicza, na p. Zoltarewicza Szyszkę y zone iego o kamienicę Zakrzewską. Anno 1695, Ianuary 26.

Protestacia powtorna na p. Bazylego Sierkieywicza od sukcessorow Zakrzewskich do kamienicy pana Zakrzewskiego. Anno 1695.

O posieczenie seniora bursy z p. Samiszczą. Sprawy fastykuł 88.

Fastykuł 93. B. Iozefata męczennika.

Regestr dobr Iozafata Kuncewicza niektorych dla rękopisy Błogosławionego męczennika Iozafata. Tą sztuka ma bydz conserwowana. Anno 1617, Ianuar 27.

Listy ichm. xięzy Krzykowskiego y Kołbieczynskiego od cara Moskiewskiego pozabiianych. Anno 1704 [1]).

Fastykuł 94. Rzymskie expedicie niektore [2]).

1. Instancia do zakonu a s. congregatione za xdzem Pieszkiewiczem na archimandrią wilen. Anno 1707 7-bra 10.

2. List im. xdza Pieszkiewicza do zakonu ratione archimandriey Wilenskiey. Anno 1707.

3. List s. congregat. za x. Pieszkiewiczem na archiepiscopią Połocką. Anno 1708, Iunij 4.

4. List s. congregationis do i. x. Załęskiego mitropolity za x. Pieszkiewiczem na archippią Połocką. Anno 1708, Iuny 4.

---

1) Относительно этой связки дѣлъ на поляхъ рукописи сдѣлано слѣдующее замѣчаніе: „Ten fastykuł podług relacyi w. im. x. Ambrozego Synhajewskiego, opata Trockiego, oddany iest za starszenstwa iego w. imci xdzu Sylwestrowi Antonowiczowi, wowczas prowincialowi, a teraznieyszemu opatowi Kobrynskiemu, za rozkazem onemu tegoż imci x. prowinciała. Connotat z ustney relacyi przypadkiem. An. 1809 Okt. 15.

2) Какъ это, такъ и двѣ слѣдующія связки документовъ взяты въ архивъ секретаря по дѣламъ Базиліанскаго ордена секретаремъ ордена Антоніемъ Томиловичемъ, настоятелемъ Бытеньскаго монастыря, въ 1723 г., что видно изъ собственноручной его росписки, данной настоятелю Св.-Троицкаго монастыря Василію Процевичу. Росписка находится въ рукописи между стр. 322 и 323.

5. Dekret s. congregat. de promovendis monachis sine consensu religionis iniuriosum ordini ad instantiam illsmi dni Winnicki metropolitae. Anno 1712, 7-bra 16.

6. List xięcia imsci Radziwiła do x. protoarchimandryty o fundaciey Mirskiey. A. 1707.

7. Cardinalis Paulitius. d rdssmum protoarchimandritam quod sedes aplica sollicita est de rebus s. Vnionis et nostris et quod eppis Polonia recomendauerit. Anno 1706.

8. Huntius ad rdum protoarchimandritam de incorporandis monasteriis Praemyslensibus Leopoliensibus et aliis congregationi nostrae Lithuaniae. 1706, mai 8.

9. Decretum s. congr. de Propag. Fidae Rom. latum 1643, 7-bri 28. Episcopos Ruthenos poe. scholas erigere in suis episcopiis, liberos et clericos ruthenos gaudere iisdem privilegiis etc....

10. List praefecti, s. congregationis ad Religionem de contra (ctis) debitis supra domum Residentiae Romanae.... [1]) a procuratoribus ordinis. 1712; mai 17.

11. Tu y regestr długow zaciągnionych na rezidencyą Rzymską. 1694.

12. Expeditia Rzymska do x. Nunciusza w sprawie klasztoru Połockiego z Biołozorem.... 1704, novem. 24.

13. Dekret nunciatorski między x. Glinskim i xdzem Białozorem o excommunikę od imsc x. metropolity na imsc x. Glinskiego Wołodzimirskiego, Białozora piskupow wypadłą. 1673.

Fastykuł 95. Papiery niektore ad statum ordinis et Ritus. Graeci Relacią maiące.

1. Nexus inter religionem et illum dnm metropolitam. Anno 1686, augusta 7.

2. Protestacia o pobranie przez gwałt spraw munimentow monasterowi Onufriiewskiemu służących od Moskwy. Anno 1660.

3. Kopia dekretu im. x. metropolity na oyca archimandrytę Supraslskiego o podpisanie się do Regestrow od i. p. Koniuszego mi (mu?) podanych. 1577.

4. Aktykacya przywileiu Krola Zygmunta Augnsta xiędzu Rudnickiemu do monastyra s. Troycy na maiętnosc Papin. Anno 1617.

5. Prezenta na archimandryią Czereyską xiędzu Andrzeiowi Złotemu. Anno 1634.

6. List krula Zygmunta Augusta, ktorym metropolicie. Ionie y comissarzowi kaze od mieszczan odebrac dispositią dobr cerkiewnych szpitalnych. Anno 1570, augusta 21.

7. Kopia dwoiakiego prawa: iedne na Wakę folwark fundowaney od p. Theodora Ianuszewicza, marszałka krolewskiego, starosty włodzimirskiego, na dwa prediły w cerkwi kathedralney Wilenskiey y na dwuch kapłanow, ktory teraz folwark metropolitowie maią w possessyą swoią; a drugie prawo na Bickowicze, ktore teraz do Ruty przyłączone, uproszone przez xięcia Konstantego Ostroskiego hetmana w. x. Ltt. u krola Zygmunta na kryłoszan, popow y spiewakow cerkwi kathedralney Nowogrodzkiey.

8. Kopia funduszu wielebn. oo. Bazylianom Pustynskim służąca. Anno 1690.

9. Fundusz klasztoru Witepskiego od im. p. Kisiela dany. Anno 1692, Augusta 17.

10. List im. x. Załęskiego metropolity depraeiudciis factis unitae hierarchia od consultora Wilen. 1707.

11. Discursus auditoris de constitutione regni non obligante unites dimitere eclesias seu dieccses Schizmaticis.

---

1) Въ Римѣ по дѣламъ базыліанскаго ордена, всегда жилъ прокупаторъ при церкви св. Сергія и Бакха (Baccha). При этой церкви была богодѣльня и дома, находившіеся въ вѣденіи прокуратора. Это и есть „Kesidentia Romana,“ о которой говорится въ этомъ документѣ, Codex constitutionum Ord. S. Basilii M. Ruthenorum. Poczajow 1791, p. 11, 94—95.

12. O celebrowaniu Paschi relacie hystoriczne.

13. List im. p. Sapiehy podkanclerzego w. x. Ltt. do xiędza arcybiskupa Smolęskiego. Anno 1650.

14. Wypis przywilelu s. pamięci krola im. Władysława V danego x. Sielawie na metropolią Kijowską potwierdzaiąc go przy episkopiey Połockiey, y przy dobrach do niey należących. Anno 1640, february 5.

15. Dekretum capituli generalis contra p. Natanaelem Łozowicki in causa damnificationis monastery Zyrowicensis. 1650.

16. Dekret remissyiny 1604, 9-bra 12, ktorym z oczewistey controwersiey przysądzono iurisdikę w miescie Pinsku episcopom Pinskim wyiowszy ią z władzy y iurisdikcyey magistratu tamecznego, ktoremu był Leonty Pełczycki epp. Pinski ustompił iurisdiki eppskiey. Authentyk y kopia sztuk 2.

17. List im. x. Zochowskiego metropolity potrzebny do pozyskania dobr Sędziowszczyzna nazwanych y spraw tam należących. 1690.

18. Proiecta albo propositia znadz im. x. Innocenciusza Winnickiego, eppa Przemyskiego, ratione godnosci senatorskiey biskupom ruskim propter aequalitatem status i. x. biskupow łacinskich.

19. Protestacia im. x. protoarchimandrity, — przeciw i. m. p. podkomorzyney pinskiey ogwałtowne bronienie ustąpienia do zakonu naszego p. Iozephata Ciechanowicza, podkom. pinskiego, y zapisania 40 tysięcy zakonow: 1705 xbr. 4.

20. Assekuracią rdssmi Protoarchidritae Leonis Kiszka, quod non uelit derogare iuribus. religionis ejus post adeptum eppatum ad biennium regimen protoarchimandryta. Anno 1711, maia 14.

21. Consultatio Grodonenssis. 1695, august 28.

22. Cnsultatio Supralnensis. 1697, iulii 11.

23. Assekuracia p. Andrzeia Mrayskiego na wrocenie się ad ritum graecum po skączoney Theologij 1704.

24. Punkta ręko pisane p. Kurowicza pisarza Wilenskiego, ze schyzmatykom zadne przywileia y prawa nie służą.

25. Memoriał namowy miedzy unitami i nieunitami Rusią do dalszey zgody zaniesiony, od krola imci Władysława podpisany. A. 1621.

Fastykuł 99. Sprawy z chyzmatykami Wilenskiemi.

1. Kommissia w sprawie monastyra s. Troycy z mieszczanami wilenskiemi. Krol sam wydał do kommissarzow, aby ziachawszy rozsądzili o przybudowanie domow cerkiewnych. Anno 1601, julii 5.

2. Dekret krola Zygmunta na bractwo Wilenskie s. Troycy. Anno 1609.

3. Pozwolenie krola Zygmunta pp. unitom wszelką władzę w magistracie. Anno 1625.

4. Konfirmacia unitom totius Rossiae służącego krola imci Zygmunta III, Władysława IV. Anno 1637, augusta 2.

5. Przywiley krolewski na drukarnią Manowiczową aktykowany. Anno 1603.

6. Dekret assessorski w sprawie imc x. Pocieia, metropolity, z bractwem s Ducha. Anno 1605, 9bra 16.

7. Dekret imc x. metropolity Pocieia z protopopą wilenskim y z drugimi sukcessorami.

8. Dekret krola imci względem dekretu trybunalskiego na zniesienie dekretu duchownego koła. Anno 1609 junii 20.

9. Relacia generalska że dosić dekretowi nieuczynioną na ratuszu na wine 1000 kop na Krassowskim wskazaną na budowanie cerkwi s. Troycy. Infirmowaną 1614, nowemb. 30.

10. Aktykacia list ser. aby swieccy w sprawy duchowne nie wtrącali się, nie sądzili y rozwodow nie czynili. Anno 1695 decemb. 15.

11. List krolewski do schyzmy wilen., aby wrociły apparaty cerkwi s. Troycy, iakoż wrocili. Anno 1601

12. List dany imc p. Buchneru na wodę. Anno 1675, nowemb. 16.

13. List krola Zygmunta do metropolity, ktorym kommissarzow naznacza do pozyskania skarbow zabranych przez dizunitow cerkwie uniackich. Anuo 1670, augusta 21.

14. Dekret remissyiny w sprawie dizunitow trybun. wielkiego koła z imc x. Ruckim metropolitą na seym. Anno 1622, maia 18.

15. Zeznanie generalskie, iż schizma poczeła budować cerkiew s. Ducha bez pozwolenia rady mieyskiey Ruskiey w roku 1597.

16. Mandat czy zakaz dizunitom aby się rosprawili przed kommissarzami j. kr. msci o zbudowanie cerkwi. Anno 1622, febr. 22.

17. Zakaz bractwu sto Duskiemu ad instantiam x. Symeona Jackiewicza star. wilen o poimanie xiędza na ulicy. An. 1624, julii 6.

18. Inhibicia budowania cerkwi schizmatyckiey od imc xiędza biskupa wilens. magisratu. Anno 1625, junii 19.

19. List zaręczny bractwu dyzunickiemu, aby rac nie puszczali, ani strzelania na cmętarzu swoim nie czynili, ani trąbili, a domy bractwu należące powracali. Anno 1692.

20. Assekuracia od imc p. Sawicza, mieszczanina wilenskiego, iż dziecie unickie w ich cerkwi dyzunitskiey ochrzczone—Jozeph Sawicz ma należeć do cerkwi unickiey. An. 1701.

21. Racie dla ktorych dyzunici nie maią być starszemi w cechach. [1])

Sprawy na monastyr s. Spasa Mohilewski y na dwa przewozy y 2 włoki gruntu służące zakonowi.

1. Przywiley konfirmacyiny krola Jana Kazimierza dawnieyszych przywileiow krola Kazimierza Zygmunta I Augusta, krola Stefana na monastyr włok y przewozy. Anno 1631, februar. 8.

2. Kopia listow dwuch krola imci Zygmunta III do kommissarzow, to iest Jarosza Wołowicza, starosty żmuydzkiego, Alexandra Chotkiewicza, woiewody trockiego, Leona Sapiehi, kanclerza w. x. Litt., Alexandra Gonsiewskiego, referendarza, w sprawie imc oyca episkopa połockiego z mieszczany Mohilewskiemi. Anno 1620, maia 1.

3. Kopia przywileiu krola Jana Kazimierza. Anno 1668, augusta 29.

4. Panu Kisielowi posłu od Mohilewian iesliby wszystkie cerkwi od unitow odebrać postarał się.

5. List krola imci Władysława IV do imc p. Tryzny, podskarbiego, aby zakazał krzywdzić oo. bazylianow na przewozach mohilewskich. Anno 1645.

1) Эта связка документовъ не найдена нами въ архивѣ.

2.

1572 Декабря 4. Письмо Ходкевича къ Ярославу и Щасному Головчинскимъ.

Митрополитъ „церкви русской“ обратился къ Ходкевичу, какъ великому маршалку, съ жалобою на Головчинскихъ объ отнятіи у него фольварка Свинтыники. Ходкевичъ проситъ Головчинскихъ, какъ шурьевъ, отдать митрополиту Свинтыники.

Wielmozni miłosciwi xiązęta panowie a szwagrowie mnie wielce łaskawi. Dobry uczciwy człowiek metropolita cerkwi ruskiey pisał do mnie, uskarzając się na waszych miłość panow i szwagrow mych miłych, o odięcie zdawna na cerkiew nadanego folwarku w Suienecinikah, i o wybiciu z tamtąd urzędnika iego. Wczym mu się zaprawde nie mała krzywda od w. m. stała. Czego i ia, przyiaciel w. m. ponwinny i zyczliwy, słusznie pozwolic nie mogę. A to i z strony Boga i z strony prawa ile pod tem czasem interegnum, pod ktorym kazdy poczciwy spokoynie się kazdemu zachowac powinien. A z strony zasię Bozey zaden ieszcze ten nie uskorał, kto się targnoł na maiętnosc koscielną. Bo czem tez i ia był lutrem i tozem czynił co teraz wasz mosci. A nigdy mi tego nię przyniosła zysku, owszem więszą szkodę. Y acz mie on, iako marszałka naywyszego, o list napominalny do wm. prosił, lecz ia, iako powinny przyiaciel, niechcący onemu dopuscić zaraz prawnie z wmcią postąpić, uczyniłem pierwey tym listem mym wmci przestrogę i napominanie, i pilnie ia tego żądam, żebyscie wm. o rzeczy tak niepewne z nim się nie zawodząc, raczyli mu on folwark roskazać wrocić i dopuscić mu w nim spokoynie mieszkać, tak iako iego przodkowie wm. czynili. Za ćo y u Pana Boga odpłatę i od ludzi podziękowanie wm. sobie ziednać raczycie. A ia osobliwie wm. żonom i szwagrom mym miłym za to powinien będę z tym życzliwe przyiazni moie polecam zwykłey łasce wmciom moim łaskawym panom i szwagrom Ze Żemszybowa dnia 4 grudnia, anno dni 1572. Waszmoscim wewszem życzliwy y powinny przyiaciel a szwagier *Chodkiewicz Mar. W.*

Адресъ: Wielmóznym imc panom Xiązętom Szczęsnemu a Iarosławowi Iarosławowiczom, imciom swagrom y przyiaciołom wielce łaskawym.

Подлинный на листѣ бумаги съ печатью:

3.

1584 іюля 30. Постановленіе радцевъ по жалобѣ старшинъ Виленскаго сапожницкаго цеха закона римскаго на сапожника Потапа.

Жалуются на шевца Потапа, виленскаго мѣщанина, о томъ, что онъ взялъ изъ цеховой казны „грошей цеховыхъ братскихъ копъ 5 и грошей 44, которыхъ отдати и заплатити не хочетъ“. Потапъ отвѣчалъ, что „тые гроши у мене братья молодшіе, мистрове цеховые стороны закону русскаго, загамовали и выдати не казали“. Старшины и братья цеховые закона римскаго спрашивали старшинъ цеховыхъ закона русскаго, почему они задержали у себя взятыя Потапомъ изъ цеховой казны деньги?—Потому, отвѣчали тѣ („а ихъ личба немалая была“), что старшины и братчики закона римскаго не исполняютъ постановленія общаго собранія сапожницкаго цеха о выдачѣ изъ цеховой казны извѣстной суммы на „милосердные вчинки (дѣла до алтаря набоженства закона греческаго и на попа“; между тѣмъ какъ на нужды алтаря римскаго выдали изъ братской казны, даже безъ ихъ вѣдома, около 20 копъ. Старшины закона греческаго требовали, чтобы деньги, взятые Потапомъ изъ цеховой казны, были обращены на нужды „алтаря набоженства закона греческаго“. Для „намовы“ и взаимнаго соглашенія по этому дѣлу дано сторонамъ сроку двѣ недѣли.—Далѣе слѣдуетъ выпись вышеупомянутаго постановленія общаго собранія сапожн. цеха: ксендзу ежегодно давать изъ цеховой казны 4 копы литов. и на воскъ костелу—сколько потребуется; а „батькѣ или попу“—2 копы лит., а на свѣчи въ церковь св. Іоанна Крестителя полкамня воску и по три воска.

Лѣта Божого Нароженя 1584 въ среду пятое недѣли по Великодню.

Учтивый Щепанъ Галбичъ съ товарищи своими, мистрове ремества швецкого, старшіе

стороны закону римскаго, давши до вряду припозвать опатрнаго Потапа шевца и мѣщанина виленскаго, сами зъ особъ своихъ именемъ братьи своее цеховое старшихъ стороны закону римскаго жаловали на его обличне предъ врядомъ стоячаго о то, ижъ онъ грошей цеховыхъ братскихъ до скрипки цеховое есть виненъ копъ пять и грошей 44 (мд), которыхъ заплатити и отдати нехочетъ, и домовлялися, абы ку отданю тыхъ грошей съ уряду былъ припуженъ. А пререченый Потапъ, признавшися добровольне до того своего долгу, поведилъ, ижъ тые гроши въ мене братья молодшіе, мистрове цеховые стороны закону русскаго загамовали, и выдавати не казали. Противъ которому загамованю сторона поводовая, на тотъ часъ нехотечи далей поступовати, просили съ уряду о приданье пановъ радецъ и писаря, абы въ тую пришлую недѣлю до схацки ихъ братское цеховое прибывши, тое справы и розницы межи ими въ цеху ихъ прослухавши, померкование вчинили, на што и сторона позваная позволила. Якожъ за просьбою ихъ даны суть съ уряду два панове радцы рочные съ писаромъ: славные панъ Станиславъ Шпачевскій а панъ Василій Семеновичъ Шостакъ.

Въ понедѣлокъ мца Іюля 30 дня. Предъ славными паны бурмистры и рядцы места Виленскаго на тотъ часъ на ратуши на справахъ будучими славные панъ Станиславъ Спачевскій и панъ Василій Семеновичъ Шостакъ, рядцы места Виленскаго того року справуючіе, и съ писаромъ местскимъ руссимъ за просьбою и жоданьемъ старшихъ мистровъ и братьи молодшое цеху швецкого стороны закону римскаго и греческаго, обличне предъ врядомъ стоячихъ, реляцыю и сознанье свое вчинили и явне оповедали тыми словы: ижъ они за жоданьемъ и просьбою тыхъ же старшихъ мистровъ и братьи молодшое цеху швецкаго, часу недавно прошлого, кгды были при собраню всего цеху швецкого въ дому опатрного . . . для прислуханя ихъ потребы цеховое, о которую до вряду естьея припозвали, предъ которыми паны рядцами и писаромъ, яко они реляцыю свою вчинили и до книгъ сознавали, кгды мистрове старшіе цеховые стороны закону римского домагалися и просили у Потапа шевца, абы онъ до скринки цеховое отложилъ и заплатилъ копъ пять и грошей 44 которые есть до скринки цеховое виненъ; тамъ же помененый Потапъ, признавшися до тыхъ грошей, же ихъ отъ братьи своее изъ скринки взялъ, а до скринки зася отдать неможетъ, а то для тое причины, ижъ вся братя цеховая молодшая, мистрове цеху швецкого стороны закону грецкаго русскаго, черезъ слуги местскіе присяглые врядовне у его тые гроши загамовали и ему заказали, абы до росправы тыхъ грошей братскихъ не выдавалъ. Што кгды послышали то отъ Потапа, тамъ же заразъ мистрове и братья цеховые закону римскаго пытали у братьи своее, мистровъ цеховыхъ закону русскою, для чого бы тые гроши до скринки цеховое належачіе у Потапа гамовали? А ижъ ихъ немалая личба была, которые вси згодливе причину загамованя тыхъ грошей поведили, ижъ для того тые гроши цеховые въ того Потапа загамовали, же они постановеню своему братскому цеховаму, до книгъ записаному, и подъ печатью цеховою на письмѣ выданому, досыть нечинятъ, а на милосердные вчинки до алтаря набоженства закону греческаго на попа доходу и на иншіе потребы олтарю належачіе изъ скринки цеховое грошей не даютъ, и гдыжъ сами, ведле тогожъ постановеня братского, на потребы олтарю закону римского належачіе, окромъ вѣдомости ихъ изъ скринки цеховое взяли копъ двадцать меншъ або большъ; и взглядомъ того ихъ выдатку на олтарь закону рим-

своего старшіе и молодшіе мистрове цеховые русь просили, абы ведле того постановеня ихъ цеховаго третій грошъ на потребы олтаря закону греческаго былъ данъ, а найбольшей домагалися, абы тое постановенье цеховое на письмѣ было показано. Въ чомъ сторона поводовая старшіе мистрове цеху швецкого отъ стороны закону римского, не хотечи быть противни тому постановенью цеховому, на потребы набоженства закону греческаго, ведле постановеня своего цеховаго, обѣцуючи давать, тое постановене тамъ же передъ паны рядцами въ цеху оказавши, читать дали; при которомъ хотечи стоять, домагалися, абы Потапъ тые пенязи копъ пять и грошей 44 до скринки отложилъ, а еслижъ што изъ скринки цеховое имъ на потребы церковные набоженства русскаго будетъ дано, абы уставичне личба съ тыхъ выдатковъ въ цеху чинена была. А по вчиненю таковое реляцыи пановъ рядецъ и писаря, тыежъ помененые старшіе мистрове цеху швецкаго стороны закону римскаго, приставаючи до реляцыи пановъ рядецъ и писаря, предъ врядомъ явне ся есть осветчили и оповедали, ижъ того постановенья своего цеховаго давного, которое явне оказавши за печатью цеху своего швецкого, читать дали, ни въ чомъ отступовать и нарушать не хочутъ, толко домагалися, абы Потапъ тые гроши до скринки цеховое отложилъ, и пустили то на узнане и розсудокъ врядовый. На то мистрове тогожъ цеху швецкаго стороны закону греческаго, приставаючи той же реляцыи пановъ рядецъ и писаря, домагалися и просили, абы тые гроши цеховые, которые въ Потапа загамовали, на потребы олтаря набоженства закону греческаго за вѣдомстью ихъ были выданы, кгдыжъ они съ тое скринки цеховое на потребы олтаря набоженства своего закону римскаго утрое большъ выдали, а тое постановене, черезъ братью ихъ закону римскаго оказаное, жодали, абы до книгъ врядовыхъ слово въ слово вписано было. Въ которой ихъ таковой розницы, въ надею згоды межи ими и статечного братскаго пораховання дано имъ зъ уряду рокъ отъ дня сегоднейшаго до двухъ недѣль. А тое постановене ихъ цеховое за спулнымъ зъ обудву сторонъ позволенемъ и просьбою до книгъ врядовыхъ єсть вписано, которое такъ ся въ собѣ слово въ слово маетъ: Anno Domini millesimo quingentesimo septuagesimo quinto, die dominico post festum S. Luciae proximo. Postanowili bracia wszyscy, y młodszy y starszy, tak rzymskiego iako y greckiego zboru, y to chcąc miec aby to trwało wiecznymi czasy, yż na xiędza wiary rzymskiey maią y bendą powinni bracia płacic na kazdy rok s skrzynki brackey po czterzy kopy litewskie, a na wosk do tegoż kosciola rzymskiego na swiecze, iako na postawniki na roratne y na przechodne swiecze, ktorze maią być spolne tak braciey zboru rzymskiego, iako tez y greckiey wiary, będą powinni dawac pieniędzy z brackiey skrzynki ylie będzie potrzeba. A co się dotycze baćka albo popu wiary greckiey, na tego będą bracia powinni dawać także z brackiey skrynki na każdy rok po dwie kopie litewskich, tho iest na każdy kwartał po puł kopy, a na swiecze albo na wosk do cerkwie swiętego Ywana Krzscicielia wiary greckiey i na każdy rok telko pułkamienia wosku, y po trzy wosky. Ktore tho postanowienie wszystkiey braciey starszey y młodszey, tak rzymskiego iako y greckiego zakonu, dla liepszey pewnosci iest przyłożeniem pieczęcy brackiey utwierdzone. Działo sie w domu pana Szczepana Halbicza, starszego na ten czas rzemiosła szwickiego, dnia y roku iako wyszey stoy etc.

Подлинный на двухъ листахъ бумаги съ тисненною печатью и при ней припискою:

Выписъ съ книгъ шляхетныхъ пановъ бурмистровъ и радецъ мѣста Виленскаго, до котораго печать местская есть притиснена.

4.

1596 г. Февраля 10. Декретъ королевскій по дѣлу между Виленскимъ Св.-Троицкимъ братствомъ и Флоріаномъ Пелясомъ.

Король пожаловалъ Пелясу выморочный домъ Яцка Кондратовича въ Вильнѣ, на Долгой (Большой) улицѣ, идя къ Острымъ Воротамъ, между тѣмъ какъ этотъ домъ былъ записанъ Кондратовичемъ Виленскому Св.-Троицкому братству. Дѣло это, разбиравшееся въ Виленской ратушѣ, по апелляціи одной изъ сторонъ, поступило въ королевскій задворный судъ и рѣшено въ пользу братства.

Sabbatho postridie faesti S. Francisci, die quinta octobr. anno dni 1596.

Coram officio nobilis et spectabilis consulatus, in loco praetoriali residentis, comparens personalr gnosus dominus Bogdanus dux Ogiński, succamerarius trocensis, suo ac confratrum suorum nomine, tam ex ordine equestri, quam plebeio fraternitatis S. Trinitatis, obtulit decretum sac. ac sermae regiae mttis dni domini nri clementissimi, inter generosum dominum Florianum Pielass actore et seniores eiusdem fraternitatis, hoc anno existentes, cittatos ratione domus, per olim Jaczkonem Conrathow fraternitati inscriptae, rogans decretum productum actis inseri, quod tale est.

Zigmunt Trzeci z łaski Bożey krol polski wielkie xiąże litewskie, ruskie, pruskie, etc.

Oznaimuiemy, iz urodzony Florian Pielas, pachole nasze, pozwał byl do nas y sądu naszego pozwem naszym slawetnego Daniela Michailowicza Wodowozowicza y inszych, iako starszych bractwa swiętey Troyce religiei greckiei w miescie Wilenskim, ku zniesieniu wyrokiem naszym appellaciei przes pozwane w sprawie o dom na ulicy Długiei ku bromie Ostrei w miescie Wilenskim lezący, na nas iure caduco po nieboszczyku Jacku Kondrathowiczu spadly, y pomienionemu Florianowi Pieliasowi dany, na seim walny od wyroku sądu burmistrzowskiego wilenskiego uczyniony y pozwolony, a przesłuchaniu y skonczeuiu przes sąd nasz zadworny, iako w sprawie skarbowey, ktore zawsze zadworen sądzone y uznawane bywaią. Na roku tedy ninieyszym za pozwem przypadlym pomieniony Florian Pielias, iako strona powodowa, sam oczywiscie domagał się, abysmy taką appellacią strony pozwaney, od sądu burmistrzow miasta Wilenskiego na seym uczynioną, iako skarbowi naszemu szkodliwą y prawu pospolitemu przeciwną, wyrokiem naszym zniesli, a pozwanym o ten dom zadworem przed sądem naszym usprawiedliwic się roskazali. A pozwani przes Karpia Lazarowicza, iako umocowanego swego, ządali abysmy wedlug sądu burmistrzow miasta Wilenskiego, strony dopusczenia appellaciey na seim walny, onych zachowali, y tam strony obiedwie odesłali. My zpany radami naszemi, na ten czas przy nas będącemi, stron obudwu wysłuchawszy, y dobrze wyrozumiawszy, iz o dobro skarbowe idzie, na nas iure caduco przipadłe, ktore nie rozsądkowi seimowęmu, ale wlasney osobie naszey prawem pospolitym zostawione są, skazalismy y skazuiemy, aby strona pozwana starszy bractwa swietey Troice na roku ninieyszym przed nami urodzonemu Florianowi Pieliassowi usprawiedliwili się y dalei postępowali. Po ktoremu uznaniu y nakazie naszym sławetny Karp Łazarowicz, iako umocowany od strony pozwaney Daniela Wodowozowicza y inszych,

iako starszych bractwa s. Troice religiei greckiei, imieniem onych pokazał wypis s xiąg woita y ławnikow miasta Wilenskiego, na pargaminie pismem lacinskim pisany, data w piątek przed swiętem Jakuba apostoła w roku tysiąc pięcset dziewiecdziesiąth wtorym, iako pomieniony Jacko Konrathowicz, miesczanin wilenski, za dobregó zdrowia swego stanąwszy w sądzie gaynem ürzędu miasta wilenskiego, dom swoy własny drzewiany, na ulicy Długiey ku bromie Ostrei w miescie Wilenskim lezący, bractwu swiętey Troice religiei greckiei wiecznie dał y darował, za ktorym daniem y darowaniem w dzierzenie domu starszy tego bractwa weszli, y dzierzą, y uzywaią. Prosił tedy umocowany, abysmy ten pomieniony dom przy bractwie s. Troice według zapisu wiecznie zostawili, a od pozwu roku y rzeczy, tak od przenagabania urodzonego Floriana Pieliasa, iako donatarij, wiecznemi czasy starszych bractwa y samo bractwo wolnemi uczynili. My tedy s pany radami naszemi przy nas na ten czas będącemi słuchawszy y wyrozumiawszy, ze pomieniony Jacko Kondrathowicz dom ten swoy, ktorego prawem spadkowym Florian Pielias dochodził, słusznym prawem bractwu swiętey Troice dał y darował; przeto ten dom według zapisu pomienionego Jacka Kondratowicza bractwu swiętei Troice wiecznemi czasy przisądzilismy, y przysądzamy, a iako od pozwu y rzeczy, tak i od Floriana Pieliasa wiecznie wolnemi czynimy tym ninieyszym decretem y uznaniem naszim. A dla lepszey wiary y pewnosci ta sprawa do xiąg cancellariey naszey wpisana iest, y ten wypis pod pieczęcią naszą wodctwa (?) Litt. pomienionemu bractwu wydan iest. Datt w Krakowie dnia dziesiątego mca lutego, roku 1596.

Подлинный на листѣ бумага съ тисненною печатью и при ней подписями: L e o S a p i e c h a magni Ducatus Lithuanie cancellarius. M a c i e y W o y n a pisarz.

Ex actis nobilis consul. civitatis R. Vilnens. descript.

5.

1601 г. Декретъ королевскаго суда по жалобѣ Виленскаго магистрата на Св.-Троицкое братство.

Виленское Св.-Троицкое братство получило привилегію королевскую, конфирмованную и царствующимъ королемъ, по которой дома братскіе, какъ купленные, такъ и вновь построенные, освобождаются отъ уплаты городскихъ повинностей и налоговъ. Магистратъ жалуется, что эта привилегія одержана братствомъ незаконно, вопреки магдебургскому праву и привилегіямъ, дарованнымъ королями г. Вильнѣ, и потому проситъ уничтожить данную братству привиллегію и снести вновь построенные дома. Повѣренный братства просилъ сохранить братство при дарованной ему привиллегіи, такъ какъ вышеупомянутые дома предназначены на устройство въ нихъ школы. Магистратъ требовалъ, чтобы братство показало подлинную привиллегію; повѣренный братства предъявилъ только выпись изъ трибунальныхъ книгъ (1592 г. окт. 9), увѣряя, что оригиналъ ея находится у старшихъ рыцарскаго сословія (equestris ordinis). Судъ потребовалъ предъявленія подлинной привилегія. Такъ какъ братство не могло представить ее и, сверхъ того, не желало участвовать въ дальнѣйшемъ судоговореніи, то судъ постановилъ: уничтожить данную братству привилегію, дома ихъ подчинить городскому праву и воспретить братчикамъ тайныя сходки.

Sigismundus III Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lituaniae, Russiae, etc.

Significamus praesentibus literis nostris quorum interest universis et singulis, quod cum vocati essent ad nos judiciumque nostrum literis citationis nostrae seniores contubernii seu fraternitatis ecclesiae ritus graeci fundationis Sanctae Trinitatis, civitate nostra Vilnensi noviter existintentis, videlicet qui anno 1596 in ea fraternitate seniores electi nec

non et alii omnes subditi cives nostri vilnenses, qui in eandem fraternitatem inseripti ac coadunati sunt, de bonis illorum omnibus ad instantiam generosi advocati nec non spectabilium proconsulum, consulum, scabinorum civitatis nostrae Vilnensis ad producendum privilegium nostrum per eosdem citatos ad male narrata et in derogationem privilegiorum civitati Vilnensi per serennissimos antecessores nostros tributorum et concessorum ac per nos sancte confirmatorum. Cujus privilegii vigore praefati citati coemptis fundis et domibus jurisdictioni civili Vilnensi antiquitus subjectis, una quidem Hamczeiewska dicta, altera vero inter domos Anastasiae Zawiszyna ex una, et liberorum olim Bochdani Paszkiewičz ex altera parte, in platea Ostrensi iacens, illisque pro contubernio praefato s. Trinitatis fundatis ac per nos ad male narrata citatorum privilegiatis a jurisdictioneque civili exemptis; unde jurisdictionem obedientiamque civilem agnoscere detrectant et recusant, onera et pensiones ex eisdem domibus, ex antiquo civitati pendi solita, ferre nolunt. Citant eosdem ad videndum privilegium praefatum per citatos erronee in tergum et ad male narrata obtentam cassari, annihilari, domos praefatas jurisdictioni civili adjungi, aedificia noviter extructa tolli eosdemque cives ad praestanda onera civitati Vilnensi ex eisdem domibus provenientia cogi et compelli, prout citatio praefata latius de praemissis testatur. In termino itaque hodierno relationum nostrarum propriarum ex apellatione a sententia assessorum judicii nostri per partem citatam ad nos interposita incidende partes praefatae actorea advocatus per se, magistratus autem per spectabiles Ioannem Zenobi, Cosmum Iwanowicz Mamonicz consules, Thomam Dygon et Hrehorum Fiedorowicz consulares annuos aliosque officiarios, citata vero per plenipotentes suos Philippum Rodoszkowicz, Petrum Kopec, Ivanum Poroszko, Michaelem Vasilen Moskal et alios complures suo suorumque cofratrum nomine coram nobis comparuissent, terminum attentassent. Actorea per nobilem Adrianum Wirzbicki ex sua citatione contra citatos proponebat, citata vero per Albertum Dulewski, primum quidem nullum sibi ad praesens cnm parte actorea coram judicio nostro esse terminum allegabat, siquidem partes eandem causam ex mutuo inter se consensu ad comitia generalia regni et Magni Duc. Lit. Warschoviae rejecissent et limitassent, quod probabant subscriptione internunciorum eorundem actorum ad praeterita comitia regni oblegatorum. Ubi actores in contrarium injuridicam inscriptionem et assensum internunciorum causam praefatam, quae toti communitati civitatis Vilnensis intercedit, afficere non posse eamque actionem non esse comitialem dicebant, sed curialem. Nos itaque cum consiliariis nostris lateri nostro assiden. eo attento, quod partes sine consensu superioris judicis, privata voluntate, causam ad comitia rejecerint, ubi ea judicari (praeter causas mere comitiales in legibus descriptas) non poterat, tum quod citatio non ad comitia, verum ad nos post curiam nostram aedita sit, praeterea quod subscriptio partium et consensus actis cancellariae nostrae non sunt connotata, insufficiens itaque et injuridicus est, ideo adinvenimus partem citatam coram judicio nostro terminum habere decrevimusque quatenus ulterius procedat. Pocedente itaque citata parte illegitimam esse citationem allegabat eo, quod non omnes, paecipue vero equestris ordinis, qui magis ad ipsius quam citatorum instantiam privilegium praefatum super eandem fraternitatem obtinuerunt, citati sunt sineque illorum tanquam superiorum et seniorum ejusdem contubernii scitu ac voluntate agere et procedere non possunt. Contra quos actores eam exceptionem citatorum praeposteram et vanam esse dicebant, cum jam litem sint

contestati, tum quod dilationem in ea causa ad munimenta coram jndicio nostro die abhinc tertio peremptorie obtinuissent, quo nomine pars conventa ad nos provocaverat. Nos itaque audita relatione cum iisdem consiliariis nostris lateri nostro assidentibus, eo attento quod omnes in fraternitate seu contubernio praefato existentes generaliter sunt citati, adinvenimus citationem praefatam esse legitimam, ac proinde decrevimus, quatenus pars citata ad propositionem actoris coram judicio assessorum nostrorum ulterius procedat. In eo itaque termino ex remissione praefata coram judicio nostro incidente partibus eisdem coram judicio nostro comparentibus actoreaque contenta privilegiorum civitatis Wilnensis deducente: imprimis produxit pivilegium serenmi olim Wladislai regis Poloniae et Magni Ducis Litt. anni 1387 super jus magdeburgense civitatis incolis totique communitati Wilnensi datum; deinde Sigismnndi Magni Ducis Litt. de data in Troki anno 1432 super jus magdeburgense ad instar civitatis Cracoviensis datum, removens alia omnia jura lituanica, judicia et officia magistratus integra esse perpetuo volens; tertio serenmi olim Sigismundi regis, avi et antecessoris nostri, de data Niepolomiciis anno 1526, quo communitati dissensiones graviter prohibentur, et novi articuli ne praeter jus magdeburgense suggeratur et id genus alia jus antiquum et immunitates euertentia interdicuntur; 4-to ejusdem Sigismundi regis de data Cracoviae 6 Iulij anno 1539, quo privilegio quaevis adinventiones, consuetudines jurisdictioni officii civilis contrariae itidem interdicuntur, imo ut cujusvis conditionis et status quisque fundos, bona, domos et alia, civitatis Wilnensis jurisdictioni subjecta, possidens, officio civili pareat eique reverentia et obedientia debita praestita, census et omnia onera pendat, juramentum expleat, secus facientium bona ipsorum confiscationi et paenae subjicienda; ultimo privilegium serenmi Augusti, avunculi et antecessoris nostri, Vilnae in conventu generali anno 1566 quo idem serenissimus rex sibi et successoribus suis adimit potestatem aliud quidpiam contra jura et privilegia civitatis Wilnensis statuens et decernens ab aliis juribus et statutis terrestribus civitatem Viln. liberans ac omnia, a se et successoribus suis civitati Vilnensi collata, perpetuis temporibus duratura ac a successoribus suis et quibusvis aliis servanda esse sancte pollicendo ob fidem constantiam et integritatem tam ipsius officii, quam civium. Porro fundos et domos praefatas esse jurisdictioni civili Vilnensi subiectas, ex eisque onera pariter cum aliis civibus et incolis civitati pendi solit, actorea pars probabat venditióne, resignatione coram judicio spectabilis consulatus in praetorio Vilnensi de dato anno 1590 feria 4-ta die 17 m. Iulij et coram famatis scabinis de data a. 1591 feria 6-ta in vigilia festi D. Mathiae apostoli, quam venditionem et resignationem acceptasse cives vilnenses Erasmus Andreae Rudii, Danielem Lukaszewicz Wielkowiec, Carponem Lasarowicz, Leonem Fiedorowicz, Hrehorum Onuszinowicz, Saphianum et Iwanum Wasilewic Poroszko autentice actorea pars ostendit. Quoniam autem praefati citati temere sese contra jurisdictionem civilem opponunt, eam agnoscere, onera ferre nolunt et detrectant conventicula sua, superioritati nostrae et officii civilis adversa, petebat, citatos tanquam inobedientes magistratui contravenientes rebelles et temerarios puniri, privilegium in praejudicium juribus antiquis et consuetudini repugnans reponi ac cassari, domos praefatas cum fundis aliis jurisdictioni atque fisco civili juxta privilegia ipsorum adjudicari, aedificia per citatos ibidem extructa tolli. Citata vero simpliciter petebat se circa domos praefatas própter educationem et institutionem puerorum, vigore privilegii per nos eidem contubernio dati, conseruari, ex

quibus onera omnia ferre ac jurisdictioni civili subjacere non detrectant. Actorea privilegium praefatum originale, quo nituntur, a citata expetente, citata vero extractum ejusdem privilegii, per nos Warschoviae die 9 octobris a. 1592 super praefatum contubernium concessi, ex actis tribunalis vilnensibus proferente, originale vero non in illorum potestate, verum seniorum equestris ordinis esse affirmante: atque ibidem comparens nobilis Valentinus Święcicki nomine generosi Ioannis Włoszek aedificiorum arcis nostrae Vilnensis superintendentis contra eosdem citatos de retenta per illos a multis annis pecunia ducillari, kapszczyzna dicta, protestatus est. Nos itaque per consiliarios et juris peritos nostros eo attento, quod expresse conventi sunt ad producendum originale privilegium ad judicium nostrum citati, ideo decernimus quatenus pars citata respondeat, privilegium sine quavis tergiversatione producat reponatque; citata idem quod supra, et privilegium ad praesens se non habere respondente, petebat fidem extractui ex actis tribunalis vilnensis adhiberi et se circa domos praefatas conservari. Nos per eosdem consiliarios et juris peritos nostros decrevimus decernimusque debere ac teneri citatos coram judicio nostro directe respondere et privilegium in praejudicium civitatis Vilnensis obtentum reponere. Cum itaque post decretam directam eisdem citatis responsionem existentes praefati citati omnes in universum voce minilis terrestris generalis nobilis Iacobi Buczynski ad judicium nostrum acclamati ipsique comparentes respondere noluissent neque privilegium, pro quo citati sunt, reposuissent: Nos cum eisdem consiliariis et juris peritis nostris audita minilis praefati relatione de acclamatione 4 vicibus partis citatae facta, visa eorundem citatorum comparentium non tamen respondere volentium, temeritate, in contumatiam eorundem ad legitimam partis actoreae affectationem eosdem citatos comparentes respondere ac privilegium, pro quo citati sunt, reponere nolentes, tanquam temerarios et rebelles in causa succubuisse adinuenimus atque ita privilegium per citatos apud nos ad male narrata et in derogationem privilegiorum antiqnorum civitati Vilnensi concessorum impetratum, tum et praerogativam libertatem et immunitatem, quibus se vigore privilegii praefati tuentur, perpetuo cassamus, abrogamus et annihilamus, domos praefatas cum fundis jurisdictioni civili vilnensi adjudicamus, conventicula clandestina interdicimus et omnino prohibemus, decernentes praeterea, quatenus ex eisdem domibus et fundis onera omnia qualiacunque pariter cum aliis civibus et incolis magistratui civili Vilnensi ferant, jurisdictionem civilem agnoscant, prerogativa ac quavis immunitate sese non tutantur. Quoniam autem praefati citati sese temere privilegiis civitatis opposuerint, unde occasionem damnorum actoribus dederunt, ideo decernimus quatenus iidem citati damna et litis expensas actoribus refundant. Porro quod attinet confiscationem praefatarum domorum, quas actores fisco civili adjudicari petunt, eam quaestionem assessores judicii nostri ad judicia relationum nostrarum propriarum remiserunt, ubi partibus terminum peremptorium in proxima sessione nostra conservamus praesentis decreti nostri vigore. Ad quod exequendum (si et in quantum praefati citati eidem sese opposuerint et magistratui contravenerint) deputabimus et assignabimus specialibus literis nostris ex brachio nostro regali certum inspectorem et exequutorem hujus decreti nostri eique committemus, ut quotiescunque et quandocunque opus fuerit, authoritate nostra regia exequutionem ejus super citatis extendat et ad debitum finem negotium perducat. In cujus rei fidem praesenti sigillo M. D. Lit. communiri jussimus. Datum

Vilnae feria 2-a post festum s. Bartholomei Apostoli an. Dni 1601 regnorum nostrorum Poloniae 14 Suecaeque anno 8.

Подлинный на двухъ листахъ бумаги съ тисненною королевскою печатью и подписомъ: Leo Sapieha cancellarius.

6.

1604 г. Ноября 20. Духовное завѣщаніе виленскаго мѣщанина Матоея Щита.

Завѣщаетъ погребсти себя подлѣ Св.-Троицкой церкви по обрядомъ „православія греческаго восточное". Черницамъ монастыря Троецкаго Виленскаго записалъ 50 копъ грошей; на богадѣльни - Спасскую, Троицкую, Пречистенскую, Пятницкую, Петровскую и Росскую - по 5 копъ; священникамъ Троицкимъ черноцомъ и мірскимъ 20 копъ. Остальное имущество свое записалъ родственникамъ и слугамъ.

Testamentum honesti Matwey Jacowliewicz Szczit, civis vilnensis.

In nomen Domini. Amen. Aetatis provectae vir providus Matwiey Jacowliewicz Szczit, civis vilnensis, probus religionis catholicae ritus rutheniсi professor, vitam suam diesque praeteritos recoligens, novissimi vero memor diei certam mortem venturam sciens, momentum autem illius incertem considerans, ne imparato fato praeveniatur, domum suam disponere constituens, judicium opportunum in domo sua, post portam Rudnicensem sita, per famatos dnos Bartholomaeum Lanaceis consularem, locum generosi domini advocati vilnensis tunc occupantem, Simonem Bolundziewicz, Alexandrum Mamonicz et Levonem Mamonicz scabinos ex officio ad instantiam praefati Matwiey missos, praesentibus notario ejusdem judicii ordinario, Philippo Zakrzewski consulare, Hrehorio Hlinski scabino, praeconeque jurato Mathia Targonicki banniri curavit feria 4-ta post sexta Pentecostes die prima junii anno Domini 1605. Coram quo judicio praedictus Matwiey in lecto strenue sedens, motu proprio se erigens, sine perturbatione colloquens, mulsum caeteris propinans et ipse bibens, vires corporis et animi rationisque integritatem ostendens, testamentum nomine suo ruthenice conscriptum, septem virorum sigillis subsignatum, publice coram se famato dno Iwano Jackocz notario consulari legendum commisit, quod secundum suam mentem factum percipiens suum osse libero fassus est illudque suis manibus officio porrexit et actis judicariis inscribi postque suam mortem diligentissime exequi obnixe petiit, postulans illud etiam nunc per sententiam approbari. Quod testamentum ab illo receptum est, ad illius instantiam per sententiam approbatum, valeturum, quantum in se continet, de juris forma. Testamenti autem series est de verbo ad verbum ut sequitur ista:

Во имя Отца, и Сына и Светого Духа, светое, живоначальное и нераздѣлимое Тройцы Аминь. Я Матоей Яковлевичъ Щитъ, мѣщанинъ виленскій, будучи на тѣлѣ и на мыслехъ здоровый, при доброй памяти моей, бачечи и размышляючи, а важаючи по собѣ, же ничого певнѣйшого не естъ надъ смерть тую тѣлесную, дочасную а засе ничого надъ ее годину и часъ вѣдаючи, тежъ тоя же естъ одъ милостивого Бога назначоно каждому разъ умерети на тѣлѣ и въ томъ же тѣлѣ повстати въ день судный вже несказительномъ, але увельбеномъ тѣлѣ на онъ вѣчный животъ, про то я тому моцно вѣречи, и буду готовъ, кеды ми придетъ часъ отдати духа моего въ руки Сотворителеви своему, одъ которого его маю, и уфаючи ему моцне, же вси грѣхи мои зъ несказанного милосердя своего светого отпустити будетъ рачилъ, не

хотечи и тежъ по зестю моемъ съ того мизерного свѣта зоставити по собѣ жадное причины ростриркӧвъ якихъ, и добра мои лежачіе и рухомые, которые ми Сотворитель мой зъ ласки своее светое, а за працою и стараніемъ моимъ на часъ ку шафунку узычити на семъ свѣтѣ рачилъ, тотъ тестаментъ и тую остатнюю волю мою, и розправу всихъ тыхъ добръ моихъ зъ добрымъ уваженемъ и розмышленемъ моимъ чиню, становлю и справую, который тотъ тестаментъ и остаточная воля моя, абы по зыстю моимъ съ того нендзного свѣта, яко нижей описана есть, жодаю и хочу, абы во всихъ артикулахъ и пунктахъ моцне а ничимъ неизмѣнне была выконана и здержана, и ни презъ кого абы не была одмѣнна, ани нарушона, але абы въ каждого враду и права была во всемъ зупелне выконана. Наперве тогды душу мою въ руцѣ сотворшему ее отдаю, а тѣло мое полецаю въ землю, которое взято, погребсти при церкви светое Тройцы на манастыру подлѣ брата, дѣтей моихъ и подлѣ жоны моее за церковью одъ огородовое стѣны звычаемъ церкви хрестіанское православія греческого восточное всимъ соборомъ Троецкимъ и Пречистенскимъ, а томъ злетиломъ и упросихъ, же учинити и справити маютъ шляхетны панъ Филиппъ Іосифовичъ радца, а панъ Григорей Глинскій лавникъ, такъ и маетность мою убогую онижъ росправити водлугъ того тестаменту моего маютъ, напродъ прошу ихъ милостей, абы на погребъ тѣла моего и на поминки, и на уписъ въ поминникъ большъ не выдавали по смерти моей одно копъ пятдесятъ. А черницамъ монастыря Троецкого Виленского отписую и отдаю зъ маетности моее по смерти моей пятдесятъ копъ Литовскихъ, которую копъ пятдесятъ звышъ реченныя—панъ Филипъ, и панъ Григорей отдати до брацства паномъ бурмистромъ и радцомъ, сторонѣ русской, а ихъ милость маютъ давати черницамъ съ тыхъ петдесятъ копъ интересу въ каждый рокъ, въ день Рожества Христова, по пети копъ часы вѣчными. На шпитали вси русскіе виленскіе, то есть: на Спаскую, Троецкую, Пятницкую, Петровскую, Пречистенскую и Роскую, на вси ровно тотъ же панъ Филипъ и панъ Григорей зъ маетности моее маютъ отдати по пети копъ грошей литовскихъ, а то маютъ отдать до рукъ опекуновъ шпитальныхъ зъ особна каждого шпиталя, съ которыхъ тежъ интересъ маетъ быть даванъ до всихъ шпиталевъ въ каждый рокъ на Рожество Христово по тридцати грошей; а до турмъ вязнемъ на подѣлъ маютъ дати зъ маетности моее по копѣ грошей, а то есть до турмы подъ ратушъ, и до замку; а до кликуни грошей литовскихъ священникомъ Троецкимъ, чернцомъ и мірскимъ, то есть всему собору отписую копъ двадцать; а тая копъ 20 маетъ быть отдана до брацства купецкого-руского, а зъ тыхъ грошей братство купецкое маетъ давать на подѣлъ свещенникомъ Троецкимъ въ каждый рокъ на панахиду и мольбы за душу мою по двѣ копы грошей интересовыхъ; также и соборнымъ свещенникомъ до братства панского руского маютъ тые особы панъ Григорей и панъ Филипъ зъ маетности моее отдати двадцать копъ грошей, съ которыхъ интересу въ день Рожества Христова маютъ панове бурмистры и радцы руское стороны отдавати свещенникомъ собору Пречистенского въ каждый рокъ часы вѣчными по двѣ копы грошей. На поправу альбо на будоване церкви Рожества Христова русское отписую и дарую по смерти моей десеть копъ зъ маетности моее отдати до братства до рукъ паномъ бурмистромъ и радцомъ руской стороны, яко дозорцомъ всихъ Виленскихъ русскихъ (церквей), ихъ

милостямъ маютъ отдати тые же преречоные панъ Филипъ и панъ Григорей; ку тому маютъ дати скоро по смерти моей до тогожъ братства панского паномъ бурмистромъ и радцомъ русскимъ десеть копъ грошей, съ которыхъ зъ интересу маютъ ихъ милость въ каждый рокъ къ Великодню насукивать давать свечи до лихтара, который есть завѣшонъ предъ царскими дверьми въ церкви светое Тройцы русской часы вѣчными. Сестрѣ моей Устини Яковлевнѣ отписую и дарую домъ мой, въ которомъ теперь самъ мѣшкаю со всимъ спратомъ домовымъ и зъ мѣдью и съ сребромъ, лежачій на улицы Азаричъ подѣ дому Григоря Заморского съ одное стороны, а зъ другое стороны подѣ дому Василя Ананевича. Петру Никифоровичу слузѣ моему, за вѣрные службы его, отписую, даю и дарую на часы вѣчные домъ мой, который есми купилъ и съ форточкою отъ Богдана Продуминца со всимъ, яко се въ собѣ маетъ, лежачій на Заричъ улицы подлѣ дому Василя Ананевича съ одное стороны, а зъ другое стороны подлѣ дому Максима Столыбы, ему и потомкомъ его на пожитокъ ихъ вѣчный пущаю; вольно имъ самимъ уживать, даровать и продать, яко властностью своею шафовать; а до того томужъ Петру десеть копъ грошей готовыхъ отписую. Гришку Богдановичу слузѣ своему за службу его учтивую отписую и дарую десеть копъ грошей, што маютъ ему скоро по смерти моей отдати преречонные панъ Филипъ и панъ Григорей, также и всимъ звышъ менеѳнымъ особомъ безъ затрудненя, и гдыжъ то все штошъ кому отписалъ въ семъ тестаментѣ моемъ отдати по смерти моей, то все есть сполна у мене въ грошахъ готовыхъ и въ товарахъ, а на выживене мое поки ми Панъ Бугъ животъ пробавитъ за помочью его кромѣ того мѣти буду, бомъ собѣ надъ то еще зоставилъ, то што ми Панъ Богъ узычить рачилъ. Ку тому пану Григорю Щиту, пасынку моему, што ми виненъ за шубу полъ деветы копы отпущаю. А хто мнѣ што виненъ, то каждому отпущаю и дарую, немаетъ у нихъ нихто такъ съ листами, яко и безъ листовъ жадного гроша доходити. А если еще Панъ Богъ живота пробавитъ, вольно ми будетъ сесь тестаментъ мой отмѣнити и поправити водле часу и уподобаня моего. Якожъ на твердость и упевнене всихъ тыхъ вышей менованыхъ речей въ семъ моемъ тестаментѣ описаныхъ для подпоры и змощненя сее мое остатнее воли упросилъ есми о приложене печатей и подписаня рукъ до сего тестаменту моего при печати моей зацныхъ и шляхетныхъ пановъ ихъ милость пана Томаша Ивановича Олшаницу, пана Ивана Никифоровича радецъ, пана Селивестра бурмистра, пана Ѳедора Михайловича Сырометника, пана Лукаша Соболя лавниковъ, пана Ивана Яцковича писара русского радецкаго и пана Лукаша Жегловича, мѣщанина виленского, которые на просьбу мою учинить и печати свои приложить и руки пописати рачили до сего тестаменту моего. Писанъ у Вильни лѣта отъ Нароженя Христова тисеча шестсотъ четвертого мца ноября 20 дня. У сего тестаменту печатей притисненныхъ семь и подписы рукъ тыми словы: Устне прошоный отъ Матѳея Яковлевича до его властнаго тестаменту и воли остатнее его: Томашъ рука властная. Иванъ Никифоровичъ Тупека рукою власною. Прошоный печентарь Сельвестръ Русиновичъ печать приложилъ и руку свою подписалъ: Сильвестръ Русиновичъ бурмистръ виленскій рука властная и т. д.

Hoc testamentum dum est praemissum et

expeditum, idem providus Matwiey Szczyt libere extra testamentum oretenus legavit centum florenos polonicales in domo e regione suae domus sita, quondam Ivanowey Babincowey dygenowae, a se etiam nunc pacifice possessa, sibi inscriptos et assecuratos, jus suum cedens et condescens nobilibus dominis consulibus et consularibus ruthenicis vilnensibus, uti provisoribus templi ruthenici tituli Beatae Mariae dicti Preczystey vilnensis, pro restauratione praedicti ruinosi templi, jure suo de praesenti omni revocationis spe sublata, renunciando temporibus perpetuis. In quam domum obligatam nobilis dominus Iwan Jackocz, notarius consularis, dominorum consulum mandatorius ipsomet dno Matwieio sic volente et committente per hoc idem judicium tunc praesens in earum praedictarum personarum praesentia, solido juris ac civitatis modo intromissus est nemine contradicente.

Подлинный на двухъ листахъ бумаги, безъ подписей и печати. Письмо древнее. Ветхъ Внизу, другимъ почеркомъ написано; Ex. actis judicii bannili Vilnn. rescriptum.

7.

1609 г. Ноября 19. Духовное завѣщаніе уніатскаго митрополита Ипатія Потея.

Изъясняетъ причины, побудившія его принять унію. Завѣщаетъ похоронить себя въ томъ городѣ, гдѣ умретъ; обязуетъ сыновей своихъ возвратить церковныя вещи въ тѣ церкви, откуда онѣ взяты; грамоты, привилеи папскіе и всѣ вообще важнѣйшіе документы объ уніи отдать на сохраненіе „князю бискупу Виленск. и его капитулѣ;“ дѣлаетъ распоряженіе относительно имѣній своихъ и церковныхъ.

Выписъ съ книгъ земскихъ воеводства Берестейского.

Лѣта божого нароженя тисеча шестсотъ четырнадцатаго, мѣсяца мая 27 дня.

На рокохъ судовыхъ земскихъ о св.-Тройцы святѣ римскомъ припалыхъ и судовне одправованыхъ передъ нами врадниками земскими воеводства Берестейскаго Прецлавомъ Горбовскимъ судьею, а Богданомъ Яминскимъ подсудкомъ, а на мѣйсцу пана Яна Потѣя, писара земскаго Берестейскаго, засаженымъ Альбрехтомъ Горбовскимъ постановившисе очевисто у суду панъ Янъ Потѣй, писарь земскій Берестейскій, оповѣдалъ, покладалъ и врадники до рукъ подалъ выписъ съ книгъ земскихъ Володимирскихъ за печатьми врадовыми и съ подписомъ рукъ пановъ врадниковъ описаня въ немъ тестаменту остатнее воли святое памяти зошлого съ сего свѣта высоце велебного е. м. отца Ипатія Потея, архіепископа митрополита Кіевскаго и Галицкого и всея Руси, владыки Володимерскаго и Берестейскаго, о чомъ ширей тотъ выписъ въ собѣ обмовляетъ. При которомъ выписѣ и самый оригиналъ передъ нами у суду его милость покладалъ, просечи, абы тымъ перенесенемъ его мти тотъ выписъ до книгъ нинѣшнихъ врадовыхъ земскихъ берестейскихъ былъ вписаны. О чомъ мы врадъ, видѣчи рѣчь и прозьбу е. мт. пана писара быть слушною, принели есьмо до книгъ врадовыхъ земскихъ вписати; который вписуючи въ книги слово до слова, якоже въ собѣ маетъ. Выписъ съ книгъ врадовыхъ земскихъ . . . . на рокахъ теперешнихъ земскихъ . . . . о святомъ Михаилѣ святѣ римскомъ у року теперешнимъ . . . . припалыхъ и судовне отправованыхъ передъ нами Андреемъ Залѣсскимъ съ Любечь а Григоріемъ Киселемъ, подсудкомъ врадниками судовыми земскими володимірскими, постановивши се очевисто у суду урожоный его мт. панъ Янъ Потѣй подалъ для

вписаня до книгъ нинѣшнихъ земскихъ володимірскихъ тестаментъ остатнее воли св. памети недавно зошлого съ сего свѣта высоце велебного е. м. отца Ипатія Потея, архіепископа митрополита кіевскаго, галицкого и всея Руси, владыки володимірскаго и берестейскаго, печатью его милости запечатованый и рукою подписаный, также съ печатьми и подписами рукъ людей зацныхъ наполненный, просечи, абы судъ нынѣшній тотъ тестаментъ до вѣдомости своее принявши, до книгъ вписати казали. Которого мы судъ для вписаня до книгъ прыймуючи, передъ собою читать казали, и такъ се въ собѣ маетъ.

Во имя пресвятое, живоначальное и нераздѣлимое Троицы, Отца и Сына и св. Духа, аминь. Гды на смерть ту ничого нѣтъ певнѣйшаго, яко часъ и година его закрыта, въ чомъ насъ Христосъ, сынъ Божій, Панъ и Избавитель нашъ упоминаетъ, мовечи: будьте готовы, бо невѣдаете часу и годины; а протожъ и я, Ипатій Потей, Божіею милостью архіепископъ митрополитъ кіевскій, галицкій и всея Руси, владыка володимерскій и берестейскій, будучи при добромъ здоровью и памети зупелной, а забѣгаючи на часъ пришлый абы смерть, яко неопатрного и безпечного, не постигла, написаломъ сей мой тестаментъ для лѣпшое вѣры. А напервѣй то вызнаваю, ижъ будучи окрещеный по обычаю св. восточное церкви, вѣрую во имя Отца и Сына и светого Духа, во святую единосущную и нераздѣлимую Тройцу и всѣ артыкулы вѣры св. Апостольское католическое церкви моцне пріймую и держу и невонтпливе подъ зверхностью и послушенствомъ вселенскаго архіерея и епископа старого Риму наслѣдуючи во всемъ преданія святыхъ богоносныхъ отецъ и церамоній св. восточное церкви въ згодѣ и единости съ церковью римскою, такъ яко и святые богоносные отцы наши въ той же сгодѣ и единости трвали и послушенство столицы верховного Апостола Христова Петра и настоятелемъ ее отдавали, что се ясне и въ предкахъ моихъ митрополитахъ кіевскихъ, а меновите Исидору, котораго листъ на пергаменѣ съ печатью завѣсистою освѣдчастъ, такъ и въ другомъ листѣ . . . . . Михаилу Рагозѣ ясно показуетъ . . . . . якобы . . . . . до тое . . . . ступити мѣли . . . . . предъ Богомъ, которому все . . . и же то не . . . моего и . . моихъ, светое восточное церкви и преложоныхъ и честнѣйшихъ патріарховъ учинилъ, але съ потребы великое душевнаго спасенія моего и овечокъ моихъ, паметаючи на слово Іисуса Христа, Пана Збавителя моего, который насъ самъ до тое сгоды и милости братерское ведучи, упоминаетъ: о семъ познеютъ, яко мои ученицы есте, коли згоду и любовь промежку собе заховаете. Ко тому и то тежъ не мнѣй предъ очима маючи, ижъ по вся дни о соединеніе вѣры и осовокупленіе святыхъ божіихъ церквей пана Бога въ молитвахъ церковныхъ звыкли есьмо просити, а скуткомъ самымъ того соединеня бѣгати есть то власне якобы съ Бога смѣшки строити. Съ тыхъ теды причинъ за початкомъ и поводомъ старшихъ до тое святое единости, яко на соборѣ вселенскомъ Флорентинскомъ было постановлено отъ самыхъ же пастырей святое восточное церкви, добрымъ и чистымъ умомъ приступилъ есьмы. На которомъ соборѣ ижъ всѣ святые отцы церкви восточное старѣйшенство звыклое столицы святого верховнаго апостола Петра и наслѣдниковъ его епископовъ римскихъ признали, межи которыми и предокъ мой митрополитъ кіевскій Исидоръ тоежъ учинилъ, протожъ и мнѣ приходилосе въ томъ его выдавать и кривоприсязцою зостати, поневажъ . . . самого . . . . наслѣдниковъ своихъ тоя соединенное . . . . слушество епископомъ римскимъ отдать, чого потымъ и другій митро-

политъ Михаило черезъ листъ свой подтвердилъ. А медзе вси цеременіе и обрадки святое . . . . церки по преданю св. богоносныхъ отецъ вцале заховалисе и привиллеемъ святѣйшаго архіерея папы римского Климентія осьмого на часы вѣчные моцно утвержоны суть, што все якоже выжей помянило. Если же я кому въ чемъ не догодилъ, албо не подобаетъ, прошу не осуждай, але то радшей на розсудокъ Божій пусти, передъ котораго маестатомъ вси станемъ, а тамъ вси тайны откровены будутъ, и кождому воздастся по дѣломъ его; тамъ же росправимъ и довѣдаемъ, которая сторона по Божеству ревнуетъ.

Приступуючи теды до дальшихъ речей, напервѣй душу мою грѣшную предаю въ руцы Божіи, а тѣло земли, съ которое есть взято, въ надѣю певную воскресенія изъ мертвыхъ, которое маетъ быти поховано учтиве, по обычаю хрестіанскому, безъ помпы, съ молитвами пристойными и ялмужною убогихъ. А мѣсце погребови, еслибымъ преставился на Волыню, ино у Володиміры въ соборной церкви передъ враты царскими мезы амбономъ и дверьми . . . . речей моихъ рухомыхъ . . . . коней и инныхъ всѣхъ отъ мала до велика тые вси отказую дѣтемъ моимъ . . . . Яну и Петрови, съ которыхъ рѣчей што гдѣ оддано быти маетъ, на особливомъ регестрѣ рукою моею власною письмомъ польскимъ назначиломъ. Особливо то тежъ варую симъ тестаментомъ моимъ, што се дотычетъ речей церковныхъ и . . . . вси на томъ же реестрѣ моимъ списавши рукою моею зоставиломъ, гдѣ што и до которое церкви оддано быти маетъ, и обовезую сумнене сыновъ моихъ, Яна и Петра, и заклинаю именемъ Божіимъ, абы съ тыхъ речей ничого собѣ не привлащали, але все водлугъ напису и реестру моего, гдѣ што назначоно, зуполне отдали заразомъ при погребѣ тѣла моего. Якожъ для лѣпшое вѣры съ того реестру моего копіе списавши, заставиломъ одну у володимірской ризницы, а другую у новогородской, абы по смерти моей капитула о томъ вѣдала, чого се у дѣтей моихъ упоминати маетъ, а самый головный реестръ при тестаментѣ моимъ и дѣтей моихъ зостати маетъ. Бо тому что се дотычетъ листовъ и привилеевъ и инншихъ доводовъ и свѣдѣтства, до тое единости належачихъ, яко суть листы и привиллейя папежскіе и королевскіе, тое всѣ зложилемъ въ особливую скрынку; и еслибы самъ тыхъ листовъ за живота моего не отдалъ, тогды сынове мои мають тую скринку, съ листами тыми отдати е. мт. князю бискупови виленскому и капитулѣ его до схованя для вѣчное памятки, абы то потомъ, по чужимъ рукамъ ходечи не погинуло, такъ яко и першіе листы и доводы тое единости на Флорентскомъ соборѣ принятое, безъ которыхъ не естъ рѣчь подобная, абы быти мѣло; бо се то ясне и съ тыхъ что есть ясне показуетъ, але злость людскâя и недбалость старшихъ то все погубила. Протожъ абы и тые што теперь есть не погинули, до певнаго захованя, гдѣ се вышей назначило, отданы быти маютъ. А пришлые митрополитове и владыкове, будучи въ той единости, латвѣй ихъ тамъ досегнути могутъ, чого имъ будетъ потреба. А иные листы, которые бы церквамъ належали, еслибы се што по смерти моей найдовало, тогды сынове мои церквамъ тымъ, которымъ будутъ належати, вѣрне отдати маютъ: володимерскіе до Володимера, а митрополіе до Новогродка. Листы на имѣніе тые . . . . тамъ же листы . . . . сыномъ моимъ прошу и напоминаю, абы были пристойне оправлены, якобы на мене не нарекали, ижъ бы то на души моей незалегало. Тежъ симъ тестаментомъ моихъ ознаймую, иже никому жадного долгу невиненъ; анимъ тежъ запи-

совъ нияких на себе не давалъ на долги пѣнезные, албо на имѣня церковные, которыми мѣлъ быть отдаляти добра церковные отъ церкви, не дай то Боже. А ижъ частокротъ давалемъ разнымъ особомъ мамрамы до права и до справъ духовныхъ, ино еслибы се што таковаго на ихъ показало, сынове мои не мають тому довѣряти; вшакъ же, еслибы се што на записахъ слушныхъ, ведле права справленыхъ и на врадѣ признаныхъ, показало, на то маютъ мѣти пилное око и бачене сынове мои. То тежъ годитмисе припоменути, ижъ имѣніе церковное Городокъ, лежачое у повѣтѣ Луцкомъ, сынъ мой небощикъ Криштофъ Замойскій позволеніемъ выкупилъ былъ своими пѣнязьми у пана Кандыбы, писаря гродскаго влодимерскаго у одинадцати сотъ золотыхъ польскихъ . . . . имѣнія церковное нѣтъ, але продокъ мой владыка володимерскій . . . . зоставилъ былъ на потребу церковную . . . . на томъ имѣнію тотъ повиненъ будетъ заплатити, кому имѣніе будетъ належати, а не сынове мои. О чемъ до тое суммы приписалъ сынови моему Криштофови большей, якобымъ у него мѣлъ пожичити. Тогды и то для вѣдомости сыномъ моимъ ознаймую, ижемъ у него ни одного пѣняза непозычалъ, але съ ласки приписаломъ былъ ему большей, сподиваючисе ему отдати, яко дитяти своему. А протожъ якобы на томъ не уросли споръ посварки, ижъ бы противъ сумнѣня чіево что се не дѣяло, тогды то для вѣдомости всѣмъ ознаймую, ижъ на томъ имѣнію церковномъ Городку нѣтъ больше долгу справедливаго, только одинадцать сотъ злотыхъ польскихъ, которые сынъ мой Криштофъ заплатилъ пану Кандыбѣ долгу власного Богуритскаго Хребтовича, а не моего, якожъ то все на листѣхъ есть покажетъ се. И такъ для вѣдомости всѣмъ, а особливо сыномъ моимъ, оставую сей мой тестаментъ, рукою моею подписанный и печатью запечатованый, до которагo для лѣпшое вѣры о приложеніе печатей просиломъ ихъ мт. пановъ . . . . пана Андрея Заленскаго, судью . . . . за прозьбою моею очевистою . . . . до сего тестаменту моего печати приложили и руками подписали. Писанъ у Володиміру, року Божого Нароженія 1609 мца Ноября 19 дня. У того тестаменту печатей притисненыхъ 4 а подписъ рукъ ихъ милостей теми словы: Ипатій, архіепископъ власною рукою тенъ тестаментъ подписаломъ. Andrey Zalenskij, sądzia ziemski włodzimirski ręką swoją. Jan Przylepski, podstarosci włodzimerski ręką własną. Gniewosz Hulewicz ręką własną. Которы то теды тестаментъ за поданемъ и просьбою е. мт. пана Потея судъ нынѣшній приневши до книгъ уписати казалъ и есть уписанъ, съ которыхъ и сей выписъ подъ печатьми нашими есть выданъ. Писанъ у Володимеру. У того выпису земского володимерскаго печать врадовая притисненая и подпись руки е. мт. судьи и пана писаря тыми словы: Andrzèy Zalenski sędzia ziemski włodzimiersci ręką swoją. Юрій Овлочинскій писарь. Который же тотъ выписъ очевисто на врадѣ покладаны и до книгъ нынѣшнихъ земскихъ Берестейскихъ есть вписанъ, съ которыхъ и сей выписъ подъ печатьми нашими е. мт. пану Яну Потею, писарю земскому Берстейскому есть выданъ. Писанъ въ Берестеію.

Подлинный на двухъ листахъ бумаги съ двумя тисненными на сургучъ печатями, со скрѣпою и подписомъ и. д. писаря и коригатора. Весьма ветхъ.

8.

1614 г. Сентября 26, Протестація православныхъ жителей г. Вильны на нѣкоторыхъ райцевъ и мѣщанъ виленскихъ.

Петръ Коптевичъ и Левъ Мамоничъ, райцы, и Игнатій Дубовичъ мѣщанинъ положили „на землѣ Св. Духовской церкви“ королевскій мандатъ, въ которомъ между прочимъ требовали къ королев. суду жалующихся по дѣлу о какихъ-то „друкахъ“ (типографія?), реестрахъ и привилеяхъ братскихъ. Этотъ позовъ къ суду жалующіеся считаютъ незаконнымъ, несправедливымъ и разорительнымъ для себя, о чемъ и заявляютъ въ протестаціи.

Выписъ съ книгъ гродскихъ враду воеводства виленскаго.

Лѣта отъ нароженя Сына Божого 1614 мца Сентября 26 дня. На враде господарскомъ кгродскомъ Виленскомъ передо мною Яномъ Довмонтомъ Свяцкимъ, хоружимъ вилкомірскимъ, намѣстникомъ виленскимъ, постановившисе обличне мѣщане е. кор. мти Іакимъ Сысоевичъ, Илья Тупечичъ, Охимъ Кравецъ, Исакъ Волковичъ, Семенъ Красовскій, Иванъ Стрижка, Левонъ Ковальскій, Янъ Котовичъ, Стефанъ Швецъ, Мойсей-Дементеевичъ, Михайло Полочанинъ, Петръ Мѣчникъ, Семенъ Новогородецъ, Федоръ Гизель, Богдачъ Сымоновичъ, Адамъ Егмельникъ, Егоръ Бражихъ, Василій Лапка, Богданъ Борисовичъ именемъ своимъ и именемъ всѣхъ иншихъ набоженства греческаго людей при устномъ своимъ освядченю протестацію противъ особомъ въ протестаціи ихъ меновано, на письмѣ подали просечи о вписане до книгъ и о выдане выписомъ, которая передомною намѣстникомъ читаная отъ слова до слова такъ се въ собѣ маетъ: Łaskawy Panie urzędzie. Opowiadamysie wmci y soleniter się protestujemy na p. Petra Kopciewicza y na p. Lewona Mamonicza raycow, a na p. Ignata Dubowicza, mieszczanina wilenskiego, oto iz oni, iako nas wiadomość doszła, położywsky mandat ieg. kr. msci, pana naszego miłosciwego, na gruncie cerkwi sw. Ducha, w onym mandacie nas ludzi spokoinych, im samym, ani komu inszemu ni w czym niewinnych, opisali, wyzywając nas z juryzdyktij własney, według prawa, y nie uczyniwszy z nami experientij prawa należnego, iezeliby co do nas mieli do sądu y za dworem iego kr. mosci o jakies drukie, regestra y przywileja brackie, co czynią nad prawo wszeliakie, ku wielkiej szkodzie y zatrudnieniu. O które to niesłusze i bezprawne pociąganie y niewinne wdanie a do szkody y do utraty przywodzenie chcąc z temi pomienionemi osobami u prawa naleznego czasu swego mowic, oswidczamy się, iz my drukow regestrow, iakoz y przywileiow bratskich, ani zadnych tych rzeczy, o ktore nas wyzywają, w mocy, w szafunku swoim nie mamy y tym wszystkim nie władniemy, co sie czasu potrzeby przeciwko nim dostateczniey deklarować będzie, y prosiemy aby to wszystko zapisano było do ksiąg urzędu wmci. А по прочитаню тое протестаціи, бачечи я ихъ прозьбу быть слушную, оную до книгъ гродскихъ виленскихъ приняти и выписъ съ нее сторонѣ жалобливой выдати казаломъ, съ чого и сей выписъ подъ печатью моею ихъ мт. ксіенжы закону св. Троицы есть выданъ. Писанъ у Вильни.

Подлинный на листѣ бумаги съ тисненною печатью и подписомъ писаря.

9.

1611—1614. Реистры, выписаныи зъ братствы купецкого, панского и кушнерского, колко сытили медовъ.

Реестръ братства панского.

Року 1611, за справоване у братствѣ панскомъ съ рады—п. Григорія Глинского, а съ посполства—Афанаса Филоновича, того року пресытили меду мѣдницъ 1303 карцовъ 5.

Року 1612, за справоване у братствѣ панскомъ съ рады—п. Лукаша Изаковича, а съ посполства—Григорія Стефановича, сытили мѣдницъ 854.

Року 1613, за справоване п. Лукаша Сатанича съ рады, а съ посполства Архипа Максимовича Кормана, сытили медовъ мѣдницъ 537.

Року 1614, за справоване у братствѣ панскомъ съ рады—п. Лукаша Шостака, а съ посполства—Павла Дорофеевича, сытили меду прѣсного мѣдницъ—875, карцовъ—3.

Сумма сычения меду прѣсного у братствѣ панскомъ презъ те роки мѣдницъ 3569—8.

Реестръ братства кушнерского.

Року 1611, за справоване у братствѣ кушнерскомъ съ рады—п. Марка Коралковича райцы и Кзака Сунцевича, Тимофея Федоровича и Якова Игнатовича, сытили меду пресного мѣдницъ—430.

Року 1612, за справоване у братствѣ кушнерскомъ п. Александра Микулича и Семена Красовскаго сытили меду пресного мѣдницъ 352.

Року 1613, за справоване у братствѣ кушнерскомъ Федора Гавриловича, Омельяна Мойсеевича, сытили меду пресного мѣдницъ 165; пожитку того року дали копъ 36, гр. 28.

Року 1614, за справоване у братствѣ кушнерскомъ Іакима Грековича и Михаила Стефановича, сытили меду пресного мѣдницъ—250, пожитку копъ 108.

Сумма сычения меду пресного у братствѣ кушнерскомъ презъ тѣ роки учинитъ мѣдницъ—1206.

Реестръ братства купецкого прозываемого кожамяцкого.

Року 1611, справованя у братствѣ купецкомъ Афанаса Ходковича, Федора Гавриловича, Костентина Добрынского, сытили меду пресного мѣдницъ—820.

Року 1612, за справованемъ у братствѣ купецкомъ п. Петра Коптевича, Павла Щеслейскаго, Федора Гавриловича, Омельяна Савича, сытили меду пресного мѣдницъ 702.

Року 1613, за справованемъ Левона Мамонича, Антона Ивановича Кулаги, Зенова Семеновича, сытили меду пресного мѣдницъ 742.

Року 1614, за справованемъ Афанаса Филиповича и Ендрея Федоровича, Афанаса Филиповича, сытили меду пресного мѣдницъ 484.

Сумма чинитъ презъ тотъ часъ сычения меду у братствѣ купецкомъ 2748 мѣдницъ.

А что се ткне братства Росскаго, тамъ изтизну (?) съѣли и пожитокъ посполу и реестровъ немашъ порадныхъ.

Подлинный на листѣ бумаги безъ подписи и печати; письмо старинное.

10.

Инструкція пану Петру Коптевичу отъ духовенства и рады русское дана.

Просить разъясненія привилеевъ королей Сигизмунда 1 и Сигизмунда Августа относительно освобожденія медовыхъ братствъ отъ чоповаго и капщизны; хлопотать о привилеѣ Виленскому Св. Троицкому монастырю на возобновленіе Пятницкой церкви на средства монастыря и на пользованіе доходами отъ „забудованя цмынтара тое церкве".

1. Маетъ дать справу о братствахъ медовыхъ русскихъ и овольностяхъ ихъ отъ капщизнъ и отъ чопового, а то для того же повинни суть церкви и шпитали опатривати.

2. Тыхъ вольностей отъ давныхъ часовъ, а меновите отъ Жигимонта першаго ажъ до того часу уживали, не платечи ни капщизнъ, ни чопового; разъ были позвани о чоповое, але презъ декретъ короля Стефана вѣчными часы вольными суть учинены, яко то въ привилею короля е. мт. теперешняго выразне описано есть. Потомъ тыхъ недавнихъ часовъ позвалъ ихъ о капщизну панъ городничій виленскій задворомъ и право былъ перевелъ за недбальствомъ, чили за не зычливостью умоцованого, отъ братствъ на тую справу посланого, и декретъ одержалъ, же тые братства капщизну давать повинни. А гды декрету того до экзекуціи приводити хотятъ, позвавши старшихъ тыхъ братствъ на ратушъ, тамъ они покладали вси права свои, въ которыхъ указывали привиллея господарскіе вольными ихъ чинещіи отъ капщизнъ, что обачивши панъ городничій до экзекуціи не приводилъ и отославши то на узнане его королевское милости, что въ листѣ его на то данымъ отъ него ширей описано есть.

3. Просити о деклярацію давнѣйшихъ привилеевъ, то есть: Жигимонтова и Августова, въ которыхъ темно о той вольности отъ чоповаго и отъ капщизнъ написано и для того моглабы се трудность чинити. А ижъ въ тыхъ привилеяхъ маетъ розумѣти тая вольность знать съ того, же корчму вольно каждому держать и безъ привилей, заплативши чоповое и капщизну. Але тымъ братствомъ наданы суть привилия, то вжо на якую колвекъ вольность, а вольность иншая не есть только отъ тыхъ звыклыхъ посполитыхъ тежаровъ. Повторе, тые братства корчмами не суть, бо и не завше сытятъ меды и сытятъ для самихъ себе, а съ корчомъ только капщизны и чоповое звыкло бывать. Надто же пожитки съ тыхъ братствъ на церкви и на шпитали ведле тыхъ же привилевъ оборочать повинни суть, якожъ и теперь отъ его королевское милости наказано есть, жебы съ тыхъ доходовъ церкви погорѣлыя виленскія будовалися, а по збудованю ихъ жебы тыежъ доходы до монастыря Виленского Святое Троицы вѣчне належали.

4. Што се тknетъ права першого ксенжей святого Станислава каплицы названое королевское, же имъ съ капщизнъ певные юргельты маютъ быть даваны, тое право хоть давнѣйшое, правъ братствъ помененыхъ бурити не можетъ, бо не есть имъ записана капщизна, только юргельты въ личбѣ певной, которые изъ четвертое части капщизнъ, якая теперь капщизна есть, заплатити се можетъ; надто и съ тыхъ братствъ трохъ, яко отъ домовъ трохъ, хотьбы и подлегали капщизнѣ, не пришлобы се только копъ три.

5. Наконецъ есть скарбомъ короля е. мт. а не рѣчи посполитое, и для того вольно королю е. милости обернуть тое куды похочетъ.

6. Выправить привилей вѣкуистый на тыя три братства монастырю Виленскому святое Тройцы водлугъ листу короля его милости

до рады Виленское недавныхѣ часовъ о томъ даного.

7. Рада русская просила, жебы монастырь Виленскій Троецкій взялъ на себе будоване церкви Пятницкое, а по збудованю ее отправоване хвалы Божое въ ней водлугъ обрадковъ церкви восточное вѣчными часы, также тежъ и о забудоване цмынтара тое церкви, съ которого будованя напотомъ цыншовъ вѣчными часы на манастырь Троецкій, а ижъ накладъ великій, а безъ привилей е. кор. милости неваровно, просить о привилей.

Тую инструкцію я Іосифъ Веляминъ Рутскій, архимандрита виленскій и намѣстникъ головный митрополіи Кіевское рукою власною подписалъ.

Подлинный на листѣ бумаги безъ печати.

11.

1618 г. Апрѣля 11. Декретъ Сигизмунда III по жалобѣ королевскаго инстигатора Рѣплинскаго на Виленское Юрьевское братство о неуплатѣ чоповой подати.

Инстигаторъ позвалъ къ королевскому суду Юрьевское братство о неуплатѣ въ казну за 1612 г. чоповой подати, установленной сеймомъ, и одержалъ заочный декретъ. Митрополитъ Іосифъ Руцкій, какъ архимандритъ Виленскаго Св.-Троицкаго монастыря, и Юрьевское братство, позвали къ королевскому суду тогоже инстигатора о кассаціи вышеупомянутаго заочнаго декрета, такъ какъ они немогли явиться къ суду по случаю осады г. Вильны „Смоленскими солдатами“, равно какъ и потому, что инстигаторъ не позвалъ къ суду митрополита и Св.-Троицкій монастырь, какъ причастныхъ этому дѣлу; просили также, чтобы братство было освобождено отъ позва инстигатора, такъ какъ оно (братство) доходы свои обращаетъ на нужды Св.-Троицкаго монастыря и потому королевскими привилеями освобождено отъ всякихъ податей и налоговъ. Судъ рѣшилъ, что какъ монастырь, такъ и братство, не смотря на свои привилеи, обязаны платить чоповую подать, такъ какъ она установлена сеймомъ, постановленію котораго должны подчиняться всѣ безъ исключенія, не смотря ни на какія особенныя права и вольности.

Zygmunt III z Bożey łaski krol polski, wielki xiąze litewskie, ruskie, pruskie etc.

Oznaymuiemy tym listem naszym komu to wiedzieć nalezy, iz gdy zaprzypozwani przedtym byli do nas y sądu naszego mieszczanie naszy wilenscy Lewon Daniłowicz, Andrzey Semenowicz, Wasil Lepeszka, na ten czas przełozeni, szapharze bractwa Wilenskiego swiętego Jerzego cerkiewnego russkiego, na popieranie instigatora naszego z delatiey urodzonego Andrzeia Replinskiego, succollectora w miescie naszym Wilenskim podatkow czopowych na seymie uchwalonych, o niewydanie przez nich podatkow wedle uchwały seymowey od ustawicznego szynkowania w bractwie pomienionym za cały rok y przeszły 1612 przychodzących, szacuią sobie szkody na 400 kop groszy lit. Za ktorym takowem pozwem, gdy cisz pozwani u sądu naszego nie staneli, przerzeczony instigator z delatorem onych na upad rzeczy wzdał y dekret o niestaniu na nich otrzymał. Do ktorego połozenia y zniesienia przerzeczeni pozwani obzałowani bractwo swiętego Jerzego, takze y wielebny w Bodze ociec Jozeph Beniamin Rucki, archiepiskop Kijowski, Halicki, archimandryta monasteru Wilenskiego załozenia kosciola sw. Troycy religiey greckiey, takze pospołu z monasterem tymze Wilenskim pomienionego delatora z instigatorem do nas y sądu naszego zapozwali, iako o tym pozwy mandaty naszy szerzey y dostateczniey obmawiaią. A gdy ta sprawa za takowymi przypozwy do sądu naszego assessorskiego przytoczyła się y strony obydwie przez umocowane swe stanęły, gdzie przerzeczone bractwa sw. Jerzego cerkiewne, znosząc dekret przez instigatora y delatora w sądzie naszym w niestaniu na tym że bractwie otrzymany, powiedziała, że ten dekret nie może się na swym placu zostać; bo na ten

czas gdy instigator z delatorem to bractwo tu u sądu naszego wzdawał, tedy wszystko miasto Wilenskie było w wielkiey trwodze y [1]) niebezpieczenstwie od żołnierza Smolenskiego, ktory to miasto Wilenskie obległ był, y dla tego oblężenia mieszczanie y inszy ludzie w miescie będący nie smieli się z miasta nigdzie wychylic. A k temu że instigator y delator wielebnego oyca metropolity z monasterem, ktorzy należą do tey sprawy, iako koscielney, nie przypozwał, a bractwo nie może nic żadnych prowentow utracać kosciołowi. Do tego że ten dekret, w ten czas kiedy limitatia generalna zaszła, y wszystkie sprawy w. x. L. limitowane były, iest otrzymany, y brali się przy tych swoich exceptiach do przysięgi. Na co instigator z delatorem powiedział, iż to bractwo nie może się temi swemi exceptiami bronić ani zakładać; gdyż tu idzie o prowent skarbowy. Sąd nasz assessorski uznał, iż pozwani bractwo sw. Jerzego cerkiewne nie mogą się limitatią zakładać, iako w sprawie skarbowey, a zawiesiwszy tę sprawę z bractwem, skazał aby się strony na pozew od wielebnego oyca metropolita y manasteru założenia sw. Troyce na delatora z instigatorem ku położeniu tego dekretu naszego w niestaniu otrzymanego wydany rospierali. Za czym od oyca metropolity y manasteru pokazawszy y dowiodszy dwuma przywileymi niżey opisanymi, iż z tego bractwa pewny dochod do tego manásteru przichodzi, a zatym toż bractwo iest od wszelakich inszych podatkow oswobodzone y wolne uczynione; ponieważ oyca metropolity z manasteru instigator do tey sprawy nie przypozwał, tedy powiedział, że ten dekret niesłusznie iest od instigatora otrzymany. Przeciwko czemu Replinski replikował, że on słusznie starszych samych pomienionego bractwa sw. Jerzego cerkiewnego zapozwał y słusznie na nich samych dekret otrzymał, gdyż idzie o prowenta rzpltey, y monaster z oycem metropolitą nie mogą temi swemi przywileiami takowego prowentu rzpltey, na seymie walnym uchwalonego, zasłaniać ani tego bractwa od płacenia podatkow uchwalonych zastępować. Sąd nasz assessorski bacząc to, iż idzie z obudwu stron o przywileie y o zniesienie tego dekrelu naszego, tę sprawę do nas na rozsądek odesłał. Na roku tedy dzisieyszym, na relatiach naszych własnych za tym odesłaniem przed nami przypadaiącym, strony przerzeczone powodowa teraznieysza, to iest wielebny ociec metropolita z zakonnikami monasteru sw. Troycy w Wilnie także y bractwa sw. Jerzego cerkiewne przez szlachetnego Marcina Swiczynskiego, a przypozwana, to iest instigator y delator Andrzey Replinski przez szlachetnego Mikołaia Gołębiowskiego, wice-instigatora naszego, umocowane swe, przed nami stanąwszy, tego roku pilnowaly, y tey sprawy swoiey popieraly, controwersie swoie wszystkie zwyż opisane w sądzie naszym assessorskim o ważnosci tego dekretu naszego in contumaciam w sądzie naszym wnoszone powtarzali. My z pany radami naszymi przy boku naszym siedzącemi, nie czyniąc cognitiey żadney o tym dekrecie y onę zawiesiwszy, skazalismy, aby strony przerzeczone w samey rzeczy przed nami postępowali i o liepszosci praw swoich rospierali się. Za czym od oyca metropolita y od czerncow manastera założenia sw. Troyce szczycili się prawem przywileymi swemi y obrony swoie pewne wnosili, ktoremi to bractwo sw. Jerzego cerkiewne względem podatkow do cerkwi albo manasteru przerzeczonego z stamtąd przychodzących iest od wszelakich innych podatkow wyzwolone y

1) Смоленское войско, участвовавшее въ осадѣ и взятіи (въ 1611 г.) Смоленска. По возвращеніи въ отечество, харбрые „жолнеры“, не получая отъ короля обѣщаннаго вознагражденія за свои „кровавые труды“ и занялись грабежемъ. Подробнѣе объ этомъ См. Археогр. Сборникъ Т. V. № 66.

oswobodzone, na co y dekret krola sw. pamięci Stephana, przodka naszego, zaszedł, przez ktory te prawa y przywileie cerkwie albo manasteru, takze bractwa sw. Jerzego są potwierdzone y przy mocy swey zachowane. Prosili tedy tak wielebny ociec metropolita z manasterem, iako y bractwo sw. Jerzego, aby przy tych ich prawach przywileiach byli zachowani. Na co instigator z delatorem powiedzieli, iż strona przeciwna nie mogą się za tymi swemi przywileiami i dekretami od płacenia podatkow publicznych wybiiać y niemi się zakładać; bo iesli ludzie stanu szlacheckiego y wszystkie stany duchowne y swieckie, ktorzy dawnieysze prawa y wolnosci maią, nie mogą być ochronieni ani wyzwoleni od podatkow rzpltey na seymach walnych uchwalonych, ale wszystkie y wszelakie podatki ciężary ponosić y do skarbu rzeczypospolitey wydawać muszą, gdyż za spolnem consensem y pozwoleniem wszystkie wolnosci na czas podnoszone bywaią, y iesli w tym, pogotowiu swieże, wolnosci nadane nie mogą być wolne y owszem we wszystkim spolną uchwałą y postanowieniem zgodnym seymowym podlegać y ciężary albo podatki wszelakie publiczne na seymach uchwalone do skarbu rzpltey pełnić y ponosić muszą. Zaczym ieżeli te prawa y przywileie cerkwie albo y bractwa wzglendem podatkow publicznych na swym placu zostać się nie mogą y dekret za krola sw. pamięci Stephana otrzymany zostać się też nie może, gdyż idzie o prawo pospolite generalne, a może y to bydz że ten dekret iest na zmowie otrymany, ktory prawu generalnemu powszechnemu szkodzic nie może, prosząc aby to bractwo do zapłacenia podatkow otrzymanych było przymuszone. My z pany radami naszymi przy boku naszym siedzącemi wysłuchawszy controwersiey obudwu stron y dobrze te sprawę zrożumiawszy, a bacząc y upatruiąc to, iż gdy za spolną uchwałą y zgodą na seymach walnych generalnych podatki iakiekolwiek na potrzeby rzpltey postanowione bywaią, tedy wszystkie prawa y wolnosci na ten czas postanowieniu seymowemu ustępować, podatki na seymach uchwalone dawać y ciężary z dobr swoich mimo wolnosci swe ponosić muszą, gdyż constitutie albo uchwała seymowa nikogo żadnego stanu ludzi od płacenia podatkow rzpltey nie uchrania ani wyzwala, ale się na wszystkich zarowno zaciąga. Przeto y w tey mierze tak monaster sw. Troyce, iako y bractwo sw. Jerzego cerkiewne russkie temi prawami y przywileiami swemi od płacenia podatkow rzpltey przychodzących, na seymach uchwalonych, wyłamować się nie mogą, ale powinni tym podatkow wszelakich na seymach uchwalonych y postanowionych rowno z inszemi ludzmi podlegać y one ponosić. Skazuiemy tedy, aby pozwani bractwo cerkwie sw. Jerzego te podatki zatrzymane a delatorowi od nich przychodzące według iego wzwyż mianowanego szacunku wcale y zupełna zapłacili y oddali, za dowodem iego prawnym. Co się dotycze dekretu przez delatora na bractwie s. Jerzego cerkiewnym w sądzie naszym w niestaniu otrzymanego, bacząc to iż tenże delator oyca metropolitę y monasteru, ktorzy do tey sprawy należeli, nie przypozwał, tedy ten dekret podnoszemy y cassuiemy — tym dekretem naszym, a na wykonanie iego odsyłamy strony przerzeczone do urzędu mieskiego radzieckiego wilenskiego na roku zawitym, kiedy strona stronę przypozowie. Co dla lepszey wiary pieczęc naszą wielkiego xięstwa Litewskiego iest przycisniona. Dan w Warszawie dnia 11 aprila 1618 roku.

Подлинный на двухъ листахъ бумаги, съ тисненною печатью в. кн. Литовскаго и подписью: Leo Sapieha cancellarius M. D. Lith.

12.

1618 г. Іюня 7. Постановленіе Виленскаго магистрата по дѣлу между королевскимъ инстигаторомъ Рѣплинскимъ и братствомъ Св.-Троицкимъ о неуплатѣ чоповаго.

На основаніи королевскаго декрета 1618 апрѣля 11, Рѣплинскій просилъ Виленскій магистратъ о взысканіи съ четырехъ братствъ (бурмистерскаго, купеческаго, кушнерскаго и русскаго) 4000 злотыхъ чоповаго, не уплаченнаго ими сборщику податей и налоговъ за 1612 г. Повѣренный братства, заявивши магистрату, что отвѣтчикомъ въ этомъ дѣлѣ долженъ быть митрополитъ, какъ „верховный провизоръ братствъ", спросилъ истца, чѣмъ онъ подтвердитъ, что братства должны уплатить такую именно, а не другую сумму? Клятвою, отвѣчалъ истецъ. Повѣренный заявилъ, что клятва по закону допускается только въ крайнихъ случаяхъ, „въ дѣлахъ тайныхъ, одному Богу извѣстныхъ", сыченіе же меда въ братствахъ—дѣло не тайное: истецъ самъ посылалъ своихъ слугъ мѣрить сыченый медъ и взялъ помѣрнаго 20 копъ, т. е. четвертую часть налога. Истецъ требуетъ по 1000 зл. съ каждаго братства за годъ; по разсчету слѣдуетъ, что каждое братство сытило ежегодно по 6 т. мѣдницъ: это „неслыханное чудо". Братства могутъ подтвердить настоящую цыфру доходовъ отъ сыченія меда братскими реестрами и счетами духовнаго начальства,—а духовнымъ нельзя не вѣрить. Всѣ доходы отъ сыченія меда братства израсходовали, на основаніи королевскихъ привилеевъ, на возобновленіе погорѣвшихъ церквей и на другія нужды церковныя: изъ какихъ же средствъ они уплотятъ требуемую истцомъ сумму? Изъ своихъ собственныхъ средствъ никто изъ братчиковъ не обязанъ платить, такъ какъ медъ сытятъ братства не для частныхъ, личныхъ выгодъ; изъ церкви взять „содрать съ алтаря",—неподобаетъ. Въ заключеніе повѣренный отъ имени братствъ требовалъ, чтобы это дѣло, какъ спорное и неясное, было отослано въ королевскій судъ для разъясненія. Истецъ, не опровергая этого заявленія, требовалъ исполненія королевскаго декрета. Магистратъ постановилъ: дѣло это препроводить въ королев. судъ для разъясненія.

Sabbatio die septima julii anno Domini 1618.

In termino hodierno et transtone incidenta nobilis dnus Andreas Replinski, administratoribus annuis fraternitatum ruthenicarum dictar.: consulatus, mercatorum, pellionum et Roskie, comparentibus, decreta Sacrae Reg. Mttis Dni Dni nostri Clementissimi Varsaviae die 11 aprilis anno dni 1618 lata, uno eodemque sensu verbisque scripta, nominibus tantum administratorum et fraternitatum cujusqne mutatis, legen. obtulit, illisque ei deducto, quod super omnibus praedictis quatuor fraternitatibus ob non praestitam solutionem sibi, tanquam succollectori, an. 1612 contributionis ducillaris, solutio ejusdem per quadringentas sexagentesimas lituan. sit adjudicata, petiit eadem decreta Sacr. Reg. Mttis ad executum deduci. Conventi per dominum Bartholomaeum Gawlowicki, procuratorem suum, praemissa protestone, quod non illis, sed Rdmo in Chto Ptri dno archiepiscopo Kiovien. et Halicien., uti supremo provisori fraternitatum praedictarum, illarum defensio mere pertineat, interrogabant actorem, qualem suam probationem, cum illam eadem decreta Sacr. Reg. Mttis nominent, offerat? Quo respondente, quod sint in jure variae probationes descriptae, atque cum inter alias sit etiam probatio per juramentum, hac probatione juramenti sui se summas sibi super fraternitatibus adjudicatas obtinere paratum esse obtulit. Conventi replicaverant de probatione tali, ut per juramentum actoris esse debeat decreta Sac. Reg. Mttis non exprimere, cum succollectoribus exactae contributionis et regestris et juramento probatio incumbat, at cum dnus actor regestra succollectoratus sui habeat, mensurae quoqui mellis crudi publicae civitatis hujus, vulgo miednice, apud eundem actorem illo tempore fuerant, et per famulos suos illas iisdem fraternitatibus indigen. subministravert, necessario eundem actorem his praemissis prius de quantitate precii hujus ducillaris

per annum illum 1612 retenti probare debere. Actor regestris hic succollectoratus sui haud opus esse dixit, cum autem decretis Sacr. Reg. Mttis sit sibi assignata probatio juridica, hac probatione, quae fit per juramentum, non posse fieri de juris praescripto, maiorem dixit. Ex mensuris quoque mellis crudi noticiam querere sibi non pertinuisse intulit, praecaven. quod premissa omnia non in vim controversiae alicujus, sed informationis dan officio, inferat, cum solum ad pns executiom rei judicatae affectet. Conventi eodem defensoris, quo superius usi sunt iterata, eandem latius fusiusque scripto porrecturi sese promiserint, quam et porrexerint in haec quae sequuntur verba. Odesłano sprawę p. Replinskiego do magistratu mieyskiego pro executione rei judicatae z tą konditią, w dekrecie wyrażoną, aby pozwani bractwo burmistrzowskie te podatki zatrzymane a delatorowi od nich przychodzące według iego zwyż mianowanego szacunku zupełna zapłacił, za dowodem iego prawnym. Tu naprzod to bractwo protestuie się przed Bogiem y wmciami, że dekret j. kr. m. p. swego miłosciwego pro sacrosancto maią bez wszelakiey contradictiey quo ad essentiam decreti superioris judicis, aby kto tego nie wykładał, że bractwo czyni co upornie. *Secundo*, protestuie, że to bractwo nie ma nic w sobie priwatum, ale publicum, bo iest złożone ex personis spiritualibus et secularibus ku chwale miłego Boga według przywileiow: personae spirituales, iako wielebny oycieć metropolita y iego wicariowie, quo ad divinum cultum, seculares personae, quoad servile officium, bo ci kozdego roku odmieniaią się na taką posługę koscielną. Nie maią ztąd żadnego swego priwatum commodum, ale te pożytki, ktore z tego miodu przychodzą, oddaią na budowanie cerkwi pogorzałych pod unią swiętą będących, na swiece do cerkwie, na wino do sw. liturii potrzebne, na ubogie y na kapłany y inne persony do nich służące, na ochędostwo cerkwie etc. Owo co wszystko idzie na chwałę Boga przemożnego, a to wedle nadanych przywileiow na to temu bractwu krolow ichmci przed tym i teraz za confirmatią j. kr. m. pana naszego miłosciwego szczęsliwie y długo, nadzieia w Bogu, nam panuiącego nadanych. Gdy tedy teraznieyszy dekret j. kr. m. na instantią p. Replinskiego, iako delatora, a onego na on czas czopowego arędarza, otzymany, uczy, że według szacunku swego, to iest 4000 złotych ma miec recompensam za dowodem prawnym od 4 bractw: burmistrzowskiego, kupieckiego, kusznierskiego y rosskiego. Tedy nie ma rozumiec actor, aby się to sciągało na ich personi, et bona privata eorum, ale na bractwa generaliter, w ktorych iako spirituales, tak seculares propriam zadnego nie maią, ale iest, iako respublica, ex spiritualibus et secularibus composita ad divinum cultum propagandum; nie ma tedy iak rozumieć, aby to iemu płacić mieli mieszczanie ex proprio; ale gdy by do tego przyszło, miało by to byc ex bonis fraternitatis sanctae, ktore extant in immobilibus et pps hominum legatis et beneficiis aliis no ad profana negotia, sed ad divinum cultum dedicowane. To tym protestantur teraz przypozwani prowizores, iako mieszczanie, że nic nie mowią iako o swe rzeczy, ale iako o publiczne, aby aktor rozumiał iż ma-li co wziąć, tedy nie ex eorum bonis propriis, ale ex publicis totius fraternitatis sanctae; bo oni, ktorzy na on czas byli, iuż teraz nie są, y co rok tedy się teraz odmieniaią na te posługę, za wiadomoscią duchownych, ku chwale Bożey wszystkó. Dekret tedy j. kr. m. iest swięty y do niego nic się nie mowi, — o, choway Boże! — ale strony conditii, ktore są w dekrecie, a te należą tylko szczegulnie do persony aktorowey, o tych rozmowa prawna być może. Conditie tedy, ktore aktora tylko sa-

mego ligant, te są formales. Ma actor s pomienionych czterech bractw z każdego po 1000 złotych za osobliwym dowodem przeciwko każdemu bractwu, iako tesz y dekreta j. kr. m. przeciwko każdemu bractwu osobne otrzymał, według szacunku swego za prawnym dowodem. Mądra ta condicia. S czym że przyszedł p. Replinski do urzędu wm? S tym tylko, że dowod, mowi, troiaki w prawie: autentica, testes, nakoniec przysięga, y tą samą chce 4000 złot. wziąć. A my, provizores tego roku, mowiemy: na to nie masz, p. aktorze, dowodu żadnego, bo przysięga, do ktorey się bierzesz, iest to ultimum remedium probationis, ile in rebus occultis, tylko samemu Bogu wiadomych. Ale szycenie miodow nie iest to rzecz tayna, bo ten sie warzyć musi iawnie, nie w skrzini, ani w szafie, trzeba tam kotłow y inszego naczynia grubego, trzeba drew, ognia, wody y robotnikow; do tego arędarz ma swe spiegierze kiedy gdzie kto warzy. P. aktor sam był arędarzem, miał sług swoich, ktorzy o tym wszystkim wiedzieli; bo y za każdym razem miod w bractwie mierzyli, y pomiarnego odbierali. Sam p. aktor do bractw miednice dawał y sług swoich dla odmierzenia posilał; stąd by potrzeba było p. aktorowi niedobrania swego dowodzić; trzeba, czas powiedzic, wiele razow y iak wiele miodu rozsycono, trzeba regestra ukazać, a przy tym dopiero do przysięgi się brać. Lecz p. Replinski z opiniey wszystko czyni y z opiniey chce przysięgac, co iest rzecz barzo niebezpieczna i szkodliwa sumnieniu, y prawo tego zakazuie, że ex opinione nec iurandum, nec credendum, nec iudicandum est. Lib. 3 art. 8. Ex opinione iurandum non est, quia saepius efficitur perjurus cum iurat quod certo nescit. Ale tu p. actor i opinii swey niema zadnego fundamentu, bo y opinia miałaby się (wzdam?) sadzic na czymkolwiek, żeby conjektury iakie kolwiek miała do prawdy; ale tu y tego p. actor niema, tylko same nuda verba, temere się biorąc do przysięgi, czego urząd pilnie postrzegac ma, by nie byli inania juramenta, y owszem perjura. Przeto poniewasz actor ni dowodu prawnego słusznego niema, ale tylko samę przysięgę skwapną (ktora by mogła regestra iego, by ie miał, y insze circumstantie approbować) tedy żadnego dowodu niema. A zatym nie decret i. kr. m. winien, że pan actor tego miec nie może, co chce, ale że conditiey w dekrecie położoney dosyć nie czyni. Słusznie tedy bractwa proszą simpliciter wolnosci, gdyz, actore non probante, reus, et si nihil praestiterit, absolvitur. Ktemu podjął się actor tego probowac a prawnie, a iz prawnego nic niema, tedy in probatione defecit. Przytym kto uważy rei possibilitatem et congruentiam, łacno osądzi, ze p. arędarz non bene convenit z tym swoim szacunkiem, bo dochodził p. actor na każdym bractwie po 1000 złot. niedobrania podatkow za ieden rok. A na ieden tysiąc złot. potrzeba by rozsycić miodu miednic szesc tysięcy: a iakoż to iest rzecz podobna? nie słychany to cud. Dobrze by się p. aktorowi y z sumnieniem porachowac, znaczny i to skrupuł. Do tego sam p. actor sub fide sua wydał za cały rok tam ten 1612 arędarzowi miesskiemu od miednic pomiarnego ze wszystkiego miasta y bractw wszystkich summy tylko kop 20, ktora summa iest dwudziesta część poboru; bo pomierne daią po dwa den.(?), a poboru po groszy cztery od każdey miednicy. Latwie tedy y z tego pomiernego, które sam p. aktor sub fide sua za wszystek rok arędarzowi mieyskiemu p. Michałowi wydał, może porachowac wiele by mu się przyszło poboru ze wszystkiego miasta, a za tym y z bractw tych ta sama tedy inconvenientia ma go słusznie obrazic od takiego niesłusznego szacunku iego bez dowodu. I z tym wszystkim bractwa revocuią się na dekla-

ratią i. kr. mosci per modum remissionis. Ex. adverso bractwa acz by nie powinne, iednak majoris gratis elucidationis ukazuią dowod lepszy y prawnieyszy niż actorow: 1-o regestrami brackiemi prawdziwemi, 2-o computem przełozonych duchownych, bo oni liczby słuchaią, a wierze ich trudno przyganic. Ze nie masz takiego z tego bractwa pożytku, przeto szacunek niesłuszny arędarzow ustąpic musi. A nadto cokolwiek było, niemasz tego w ręku brackich, bo to oddali y oddaią na reformatią cerkwi pogorzałych y na insze potrzeby do chwały Bożey służące przez ręce duchownych, na co kwity ich ukazuiemy. A iz to tam powinne oddawac bractwa, iest na to uprzywileiowana ordinacio, są dekreta, są listy y rozkazanie i. kr. mosci, ktore producuiemy. Iakoż poddani pana swego słuchać nie powinni? Wiara y poddanstwo nasze w tym. Iz tedy bractwa iuz tego nie maią, iakoz to arędarzowi dawać mają? Ex propriis suis bonis nie powinni, z cerkwi wziąc, z ołtarza złupic nie godzi się, y nie mogą chwałę Bozą zmnieyszyć y tak zelżyć,—a kto tak smiały? I nie iest tey intentiey i. kr. mosc, aby się to tak dziać miało, ktory raczey chwałę Bożą znacznie pomnaża, niżby iey co uiąć miał, udał to p. arędarz znać inaczey chwałę Bozą supprimendo, a zatym opprimendo. I. przeto stym wszystkim revocuią bractwa pro elucidatione rzeczy wątpliwych do i. kr. msci per modum remissionis, a słusznie, gdyz urząd wm. widzi z iedney strony decret i. kr. msci, ktoremu arędarz nie dosic czyni; widzi z drugiey strony mandaty y ordinationes tych dobr y pożytkow od i. kr. mosci: a komuż to deklarować należy, tylko samemu majestatowi i. kr. msci. Dominus Replinski scripto hoc viso nihil contra illud dicere voluit, asserens se cum conventis non contravertere, sed solum ipsam executionem decretorum Sac. Reg. Mttis petere. Officium itaque annum pro deliberatione sua cum toto magistratu hac in causa faciens, eandem ad feriam quartam proximam distulit.

Feria quarta die 11 Julij anno eodem.

Jn termino hodierno, quo cognitio officii in causa supra nominata debuit esse parte utraque pnte, religiosus pater Theodosius Borowik monasterij Sanctissimae Trinitatis ritus ruthenici protestationem nomine R-dmi in Christo patris archiepiscopi Kiiowiensis scripto porrexit talem. Dochodzi nas wiadomosć, iz p. Andrzey Replinski, actor do exequutiey decretu i. kr. m., starost bractw czterech religiey naszey przypozwał, ktorzy iako competentiam legitimam do tych bractw, tak tez y ad causam ipsam żadney nie maią y ieszcze o probatij iakiey si p. actora mowią. Co wszystko iest extra ordinariam iuris viam; bo y te osoby, ktore są pozwane, nie maią competentiey o probatiach mowic, ani też p. actor competenter za takym pozwem z niemi do przysięgi się bierze, y ieslibyscie w. msc uznali qualem talem probationem, my imieniem wielebnego w Bodze i. m. x. metropolity Kiiowskiego, Halickiego etc., protestamur, iż by to był actus nullitatis y do żadney exequutiey s temi osobami przyisc nie moze. W czym my w. msc postrzegając, dajemy na uważenie y prosimy, abyscie w. msc. w to solide weyrzeli i tak instantiam probationemque actoris, do ktorey się bierze, iako y ktorego competentiam obaczyć z samego decretu i. kr. msci rzetelnie raczyli. Qua protestatione dnus Replinsky exaudite, idem quod et supra dixit, quod nullam controversiam de novo cum parte adwersa hac in causa movere velit, tantummodo ut executionem rei iudicatae obtineat petiit. Intercedente itaque praedicta protestatione, cognitio hujus causae in diem crastinam est translata ex officio.

Feria quinta die 12 Iulij anno quo supra.

In causa inter d-num Andream Replinski

actorem et administratores fraternitatum supra nominatarum ad executionem decretorum Sac Reg. Mttis adcitatos superius agitata, officium pns annuum deliberant cum toto magistratu habita decreta Sac. Reg. Mttis Dni Dni nri clementmi ad executionem deducere paratum fuit, sed cum de probone actoris, an per iuramentum esse debeat, nihil sit iisdem decretis expressum. Pars autem citata talem probom ultimam esse asserat, priusque per regestra aut alio aliquo modo eandem inducendum esse inferat. Religiosi quoque monasterii Sanctissimae Trinitatis, nomine Rndmi patris et d-ni metropolitae Kijoviensis, processum hunc administratur actum nullitatis illosque ipsos et ad fraternitates et ad causam ipsam, cum ipse rndmus pater metropolita cum actore controversiam, ex quo decreta haec sit lata, moverit incompetentes esse protestatione sua nominent. Ideo pro declaratione elucidationeque eorundem decretorum dubiorumque praemissorum causam hanc ad Sacram Rgm Mstem Dominum nostrum Clementyssimum remisit. Partibus termino peremptorio comparen. coram juditio Sacr. Ra Mttis hinc in decursa octo septimanar. assignato. Protestan. d-no Replinsky de damnis et litis expen.

Подлинный на четырехъ листахъ бумаги съ тисненною на сургучѣ печатью.

13.

1618 г. Свѣденія о ходѣ дѣла между медовыми братствами и митрополитомъ уніатскимъ.

Братства позвали въ судъ митрополита о томъ, что онъ, приписывая себѣ какія-то права надъ этими братствами, на основаніи которыхъ получалъ доходы съ этихъ братствъ на возобновленіе погорѣвшихъ въ Вильнѣ церквей, не защищалъ ихъ въ королевскомъ судѣ, когда разбиралась жалоба Рѣплинскаго о неуплатѣ братствами чоповаго, по которой состоялся декретъ 1612 г. *) Позвали также и Рѣплинскаго. Митрополитъ отвѣчалъ (на судѣ), что съ 1611 г., когда король отдалъ братства въ его распоряженіе, онъ всегда, въ каждомъ дѣлѣ, защищалъ братства. Судъ королевскій приказалъ митрополиту отвѣчать на позовъ братствъ и доказать свои права на защиту ихъ. Митрополитъ подтвердилъ эти права привилеемъ королевскимъ 1611 г. авг. 1. Въ доказательство незаконности требованія Рѣплинскаго уплаты братствами чоповаго представилъ привилеи Сигизмунда I, Сигизмунда Августа, Стефана и конфирмацію этого привилея царствующимъ королемъ. Рѣплинскій отвѣчалъ, что эти привилеи уже были представлены королю, и онъ однакожъ, на основаніи сеймовой конституціи, приказалъ братству уплатить чоповое. Митрополитъ заявилъ, что хотя эти привилеи и были представлены королю, но такъ какъ онъ, митрополитъ, не присутствовалъ самъ лично на судѣ и потому не могъ представить декретовъ королевскихъ и комиссара сеймоваго (1584 и 1591 г.), освобождающихъ братства отъ чоповаго, то посему просилъ отмѣнить постановленіе, состоявшееся по жалобѣ Рѣплинскаго. Постановлено: препроводить это дѣло къ королю.

Status causae miedzy bractwy miodowemi a wielebnym w Bodze oycem metropolitem Kijowskim.

Bractwa miodowe zapozwali oyca metropolita o zastępstwo od wskazow płacenia retentow czopowych w roku 1612 przez p. Replinskiego u sądu i. kr. msci w roku teraznieyszym 1618 die 11 aprili na nich dekretem otrymanych. Przypozwali y p. Replinskiego do przysłuchania się.

In termino skarżyli się na oyca metropolitę, że on prawi mieniąc iakieś mieć u siebie prawa na te tam bractwa, wzglendem ktorych wszystkie się pożytki za wiadomością y qui-

*) См. выше № 11.

tami na pobudowanie cerkwi pogorzałych oddawały, ich w przysądzeniu retentow czopowych nie zastępuie.

Od oyca metropolita powiedziano, że iako się onemu bractwa od i. kr. msci w dzierżenie y używanie od roku 1611 dostały, onych w kożdey sprawie zastępował, y zastępcą personalnym się byc powiadał.

Od p. Replinskiego umocowany na to się ozwał powiadaiąc, że in re jam iudicata et fine executionis nie może być zastępcą ociec metropolit z tych miar, że y pierwiey przed sądem i. kr. msci onych zastępuiąc pozywał był p. Replinskiego do zniesienia dekretu in contumaciam w roku 1612 na mieszczaniech otrzymanego, ale mu to nie szło. Na co pokładał decret i. kr. msci w roku terazniey-szym niedawno otrzymany, ktory ze się iuz począł do executij w sądzie gaynym wilenskim przywodzic y za udaniem się w kontrowersią pp. starost bractw wyzpomienionych o probacią, iakąby miała summa retentow byc liquidowana, urząd lawniczy na uznanie do i. kr. msci odesłał. Za czym domagał się, aby suspensa zapozwow brackich tantisper, pokiby się z remissy z sobą stronie rosparli, nakazana była.

Sąd i. kr. m. oycu metropolicie na pozew bractw pomienionych odpowiadać y zastępstwo swoje wywodzić, a p. Replinskiemu z remissą tantisper supsedere nakazałł.

Wywodząc tedy ociec metropolit zastępstwo swoie, pokładał przywiley i. kr. msci iemu samemu y po nim będącym archimandritom wilenskim służący w dacie roku 1611 die 1 awgusti. [1])

Za ktorym przywileiem będąc in possessione tych bractw, że p. Replinskij onego, iako hereditarium dominum, nie pozwawszy, na mieszczaniech dekret in contumaciam był otrzymał, przez zapozew od oyca metropolity de male obtento decret i. kr. msci podnieść raczyłes; y domawiał się aby to zastępstwo iego personalne na potomne czasy decretem corroborowano było.

Sąd i. kr. m. poglądając na dekret przez p. Replinskiego niedawno na relaciach i. kr. msci otrzymany, nakazał aby starszy bractw miodowych conjunctim z oycem metropolitą na remissę miescką odpowiadali.

Ociec metropolit z starszemi bractw pomienionych odpowiadając, pokładał przywileia krolow ich msc s. pamięci Zygmunta, dziada i. k. m., Zygmunta Augusta, Stefana, na ostatek y i. kr. m. confirmacią tych wszystkich przywilieiow, w ktorych wyraznie to dołożono, że żadnych podatkow pospolitych y czopowego nie powinni płacić względem tego, iż wszystek pożytek na budowanie cerkwi, szpitalow, ochędostwo cerkiewne ku chwale miłego Boga obracane y oddawane bywają. Y domawiałsię, aby przy onych zachowany był y od dekretu wolny.

Od p. Replinskiego powiedziano, że te przywileia od dekretu iuz oyca metropolitę z bractwy uwolnic nie mogą, bo te wszystkie byli iuz pokładane przed maiestatem i. kr. msci.

Na ktore i. kr. msc, względem constitucij nic nie respectuiąc, one uchylic a retenta soluere za dowodem prawnym p. Replinskiego anno 1612 et sequentibus mieszczanom nakazac raczyłes. A ze dekret w tey mierze iuz zaszedł, prosili aby approbacij jakoby.... cidowano.

Od oyca metropolity replicowano, aczkolwiek te przywileia były pokładane y takowy dekret się stał, ale że do tych przywileiow ma decreta publica auctoritate czynione, ktorych w tem czas przed j. kr. mscią nie pokładał, bo sam absens był, tedy denuo za przypozwem nowym p. Replinskiego ad de-

1) Напечатанъ въ Собр. грамотъ и актовъ г. Вильны Ч. II № 24.

clarandum dekretum pokładał decret s. pam. krola Stefana s podpisem ręki iego własney w dacie roku 1584, ktorym czynic raczy wolnemi te wszystkie bractwa od podatkow czopowego. Drugi dekret za szczęsliwego panowania i. kr. m. przez komisarza z seymu na doyrzenie tego, iesli przed tym z tych bractw czopowe płacywano, zesłane uczyniony w dacie an. 1591. Trzeci na ostatek przes sąd i. kr. m. assesorski w dacie anni 1591 na uwolnienie od podatkow czopowego ferowany.

Przy ktorych przywileiach y decretach domawia się aby od dekretu i. kr. m. ad instantiam p. Replinskiego uczynionego, wolnym zostawał.

Sąd i. kr. m. ob novum emergens do i. kr. m. te sprawę odesłał. Stąd termin.

Подлинный на листѣ бумаги, безъ печати и подписи; писанъ стариннымъ почеркомъ. Ветхъ.

14.

Свѣденія о ходѣ дѣла между медовыми братствами и Рѣплинскимъ.

Рѣплинскій, б сборщикъ чоповаго налога, позвалъ къ суду братства о неуплатѣ чоповаго и одержалъ декретъ въ свою пользу. Братства протестовали противъ этого, незаконно одержаннаго имъ, декрета; позвалъ къ суду по тому же поводу митрополитъ и Св.-Троицкіе чернцы. Указываются документы, которыми слѣдуетъ доказывать на судѣ незаконность требованія Рѣплинскаго уплаты братствами чоповаго: главнымъ образомъ опираться на декретъ царствующаго короля (1597 г. Нояб. 6), въ которомъ указаны привилеи королевскіе, освобождающіе братства отъ чоповаго, и другіе документы, на основаніи которыхъ братства освобождены отъ уплаты чоповаго. Противная сторона не можетъ доказать, будто въ привилеяхъ братства названы („окрещены“) корчмами; неможетъ также доказать и того, будто братства сытятъ больше, чѣмъ сколько дозволяютъ имъ сытить меду привилеи.

Status causae bractw z Replinskim y informacia p. Leonowi.

P. Replinski, poborca czopowy wilenski, pozwał byt mandatem kr. iego m. za dworem starost bractw miodowych o to, iz oni od ustawicznego szynkowania miodow, piw, gorzałek, czopowego za rok cały nie wydali, mianuiąc sobie szkody do kilku tysięcy złotych. Ten mandat iest podpisany sub anno 1-o.

Za ktorymi pozwy p. Replinski przewiodł na tych starostach prawo in contumaciam w Warszawie die 10 februarij an. 1613. Tego listu odprawczego copia sub anno 2-o.

Przed executią tego dekretu założony p. Replinski mandatem krola iego m. od tych starost y wszystkiey braciey bractw pomienionych de male obtento; ten mandat sub anno 3-o z relatią podania pozwu. Protestacia uczyniona w grodzie die 4 February anno 1613 super legale impedimentum. Sub an. 4.

Ta protestacia niewiem iesli będzie potrzebna; bo limitacią mamy taką od i. m. p. canclerza wydaną, że et causas fisci limituie, pod ktorą p. Replinski przewod prawa uczynił. A tak iesliby to nie poszło, na ten czas założyć się przydzie według protestacii legali impedimento y brać się do przysięgi.

Podane są po p. Replinskiego y drugie mandaty od i. m. oyca Rutskiego y wszystkiego conventu czerncow s. Troyce zakonu s. Basylego sub an. 5-o to, iż accessus proventorum dictarum fraternitatum według przywileiu krola imci należy conventowi i są in curam et provisionem conwentowi oddane, iako list w sobie ma krola imci sub an. 5, y przywiley conwentowi dany sub an. 7.

Nie mogł, ich nie przypozwawszy, prawo przewodzić na tym, co im własnie należy, y nie mogli nic communitati y conventowi utracić, na ktorych prawo p. Replinski przewiodł. Zniozszy tedy contumacią, in principali conjunctim pusciwszy sprawę, okazać to, że non tenentur ad solvendum z wiela przyczyn.

Przywileia sw. pamięci krolow ichmci, przed unią nadane na te bractwa, bronią tego, iako przywiley krola imci Zygmunta pierwszego de data anno 1538 decembra 31 d. w Krakowie y krola imci Augusta de dato anni 1561 augusta 5 dn. w Wilnie sub an. 7, gdzie stoy, że wolno zażywac swobodnie y dobrowolnie bractwa tego kusznierskiego według dawnych zwyczaiow, ktory iuż od 8 lat trwa w nich. Skąd się okazuie, że krolowie ichmci wolnosć używania nie inszą rozumieli, iedno od poborow niepłacenia, alias nie byłaby żadna wolnosć; bo bez przywileiu płacąc pobor, wolno miod sycac, przedawać wszędzie. Zwyczay też, ktory krolowie ichmsc w tych przywileiach stwierdzaiąc, był taki, że poboru nigdy nie płacono, co regestrami dawnymi ukazać się może.

Potwierdza te przywileia krol imc sw. p. Stefan de data anni 1582 februarii 4 die w Wilnie y obiasnia tę wolnosć, gdzie expresse mowi, yż według zwyczaiu dawnego wolno im miod sycić y daley, a za to kapszczyzny y czopowego nie płacić. Sub an. 7.

Dekret tegoż krola imci sw. pam. Stefana z nieiakim Chibickim, arendarzem czopowego, de data anni 1584 maij 30 w Grodnie, gdzie ex personali controversia approbuie kr. imc antecessorow swoich y wolnemi czyni od czopowego. Sub an. 8.

Przywiley krola jmci pana naszego nam szczęsliwie panuiącego de data an. 1590 die 14 aprilis, gdzie stwierdzaiąc pierwsze przywileia przodkow swoich, obiasnia ich dokładaiąc iuż expressius o tym czopowym; to wszystko w iednym extrakcie. Sub an. 7.

Dekret commisarsky vigore seymu walnego w Warszawie roku 1591 odprawowanego zesłanych, gdzie też ex personali controwersia z nieiakim Wawrzeckim commisarze czyniąc od podatkow bractwa te wolne czasy wiecznymi. Sub an. 9.

Dekret kr. imci pana teraznieyszego de data an. 1597 novembris 6 w Warszawie ad instantiam instigatoris wolnymi czyni także od czopowego. Sub an. 10.

Dana też iest p. Mamoniczowi moc do prawa y aby się o to postarał, żeby przy nim ta sprawa mogła być sądzona. Niedoydzieli to, żeby iey głucho nie odiezdzał. Nad to więcey kausidik co będzie potrzebnego przyczynić może.

Abo minąwszy te wszystkie defensa a niebawiąc długo rzeczą, ukazać czasu prawa dekret krola pana teraznieyszego, z ktorego to wszystko się zbiera, co się tu pisało, bo tam approbuie wszystkie przywileia antecessorow swoich.

Jesliby też tam krzszczono bractwa karczmami, że w nich gorzałki y piwa przedaią, tego dowieść nie mogą.

Nadto y o tym iesliby mowiono, że nad przywileia więcey sycą ustawicznie, y tego dokazać nie mogą.

A co większa, że to nie na priwatny iaki pożytek obraca się, ale na cerkwie, szpitale, zakonniki, iako teraz iasnie widzieć się daie s pobudowania cerkwi pogorzałych.

Подлинный на листѣ бумаги, безъ подписи и печати; писанъ стариннымъ почеркомъ, съ архивными помѣтками на оборотной сторонѣ.

15.

1618 г. Августа 8. Мандатъ королевскій митр. Іосифу Руцкому и чернцамъ Св.-Троицкимъ.

Требуетъ явиться къ суду по дѣлу между медовыми братствами и Рѣплинскимъ о неуплатѣ чоповаго.

Жикгимонтъ III, Божою милостію король польскій, великій князь литовскій, русскій, и пр.

Велебному въ Бозѣ отцу Іосефу Велгамину Руцкому, архіепископу Кіевскому и Галицкому, также посполу чернцомъ монастыря Св. Троицы Виленскаго росказуемъ, штобы велебность ваша взглядомъ подачки чоповое межи шафарми братства бурмистровскаго, купецкого и россского, а межи урожонымъ Андреемъ Реплинскимъ, арендаромъ оного чоповаго, въ року 1612 уфаленого, взглядомъ декрету нашого въ той справѣ межи нами учиненого, передъ нами и судомъ нашимъ станули, если у великомъ князствѣ Литовскомъ за 4, если же въ корунѣ Польской за надѣлъ осмъ, гдѣ колвекъ на тотъ часъ съ дворомъ нашимъ будемъ, на причину шафаровъ тогорочныхъ брацтва преречоного славетныхъ Филиппа Сентиловича, Миколая Семеновича, Ивана Семеновича, Григорія Карклаза, Семена Кондратовича, Стефана Рыбника, Кирилла Ивановича, Семена Григорьевича, которые велебность вашу позываютъ о то, ижъ что въ тымъ року 1618 у Варшавѣ дня 11 мца априля декретъ нашъ межи оными шафарами и деляторомъ урожонымъ Реплинскимъ, арендаромъ, о невыдане чоповаго съ того братства въ року 1612 есть учиненый и на отправу за доводомъ правнымъ делятора до ураду бурмистровского виленского одесланый, гдѣ деляторъ мѣсто доводу на своимъ шацунку до присеги се бралъ, а шафары того не пріймуючи, иншіе выводы показывали, ишъ што въ онымъ року было за нашимъ росказанемъ велебности вашое на будоване церкви погорѣлыхъ на онъ часъ будучіе шафари отдали, а ижъ што слушне се разъ отдало на хвалу Божую, вернутисе не можетъ. Про то хотечи абы велебность ваша передъ нами въ томъ заступили и о собѣ справу дали, позываютъ велебность вашу до заступованя въ той справѣ рокомъ завитымъ, на которомъ хоть велебность ваша станетъ, хоть не, то что справа прійде, скажемъ. Писанъ въ канцеляріи нашей дня 8 августа року 1618.

Подлинный на полулистѣ бумаги съ тисненною печатью.

16.

1619 г. Іюля 20. Дарственная запись Яна Коленды на домъ, пожалованный имъ Св.-Троицкому монастырю.

Янъ Коленда, Виленскій земскій писарь, жалуетъ Св.-Троицкому монастырю свой домъ, построенный на плацу церкви Св. Кузмы и Даміана, на Савичъ улицѣ, съ тѣмъ чтобы монахи поминали его въ своихъ „молитвахъ и молебнахъ".

Я Янъ Коленда, писарь земскій виленскій, вѣдомо чиню и сознаваю тымъ моимъ доброволнымъ вѣчистымъ записомъ, ижъ что за позволенемъ и вѣдомостью велебного въ

Бозѣ его мт. отца Іосифа Веліамина Рутского, митрополита кіевскаго, на плацу церковномъ Кузьмы а Даміана, тутъ въ мѣстѣ Виленскомъ противко дому е. ми. пана Яна Корсака Голубицкого, хорунжого полоцкаго, на Савичой улицы, въ Вилнѣ лежачомъ, домъ коштомъ и накладомъ моимъ збудовалъ и и оного держачимъ есть. Тогды я Янъ Коленда, писарь, съ доброе воли и милости моей ко хвалѣ Божей тотъ мой вышей менованый домъ, на плацу церковномъ збудованый, зо всимъ, яко се самъ въ собѣ маетъ, на церковь Пречистое Тройцы, въ Вилнѣ будучое, тымъ моимъ записомъ доброволнымъ на вѣчные часы дарую и записую, маютъ и волни будутъ по животѣ моимъ ихъ мт. отцове чернцы светое Тройцы тотъ домъ во владзу взять, оного держати, пожитковъ зъ него приходячихъ на себе уживать и кому хотѣчи тое будоване отдать, даровать и записать, и водлугъ воли своей шафовать, оборочать вѣчными часы, до чого малжонка, потомство, братіе, сестры, бліскіе кревные мои, и жаденъ зъ людей общыхъ жадного приступу мѣть и въ тое се уступать не маютъ и не будутъ мочы вѣчными часы. Певны однакъ будучи, же ихъ мт. отцове черны не взглядомъ того малого моего дару, але взглядомъ милости и повинности своее пастырской въ молитвахъ и въ молебенахъ своихъ Пана найвышшого за душу мою, абы ей рачилъ быть милостивъ, за всегда просить не препомнять, о што ихъ милостей велице прошу. И на томъ далъ тотъ мой записъ подъ печатію и съ подписомъ руки моее, до которого просилъ есьмы о приложене печатей и о подпису рукъ людей зацныхъ е. мт. пана Александра Тышкевича, судьи земского полоцкого, его мт. пана Яна Довкеяла Нарбута, а пана Миколая Войтеховича. Писанъ у Вилни року 1619 мца Іюля 20 дня.

Подлинный на полулистѣ бумаги съ четырмя тисненными печатями и подписями свидѣтелей.

17.

1621 г. Іюня 7. Протестація старостъ Виленскаго Св.-Троицкаго братства на Вербицкаго.

Жалуются на Андріана Вербицкаго, виленскаго обывателя, о томъ, что онъ незаконно владѣетъ принадлежащимъ Св.-Троицкому братству имѣніемъ П о в и л н о надъ рѣчкою Вильною, въ Виленскомъ повѣтѣ, и пороховою мельницею.

Выписъ съ книгъ кгродскихъ враду воеводства Виленскаго.

Лѣта отъ нароженія Сына Божаго 1621 мца Іюня 7 дня. На врадѣ господарскомъ кгродскомъ воеводства Виленского передо мною Петромъ Пясецкимъ, намѣстникомъ виленскимъ, оповѣдали и жаловали панъ Афанасъ Филоновичъ а панъ Михаило Юста, райцы мѣста е. кр. мт. Виленского, старостове рочныи братства виленского церкви св. живоначальное Тройцы сами отъ себе и именемъ всей братіи своей духовныхъ и свѣцкихъ, въ тое братство ихъ вышмененое уписаныхъ, на п. Андріана Вербицкого, обывателя воеводства Виленского, о то ижъ дей помененый п. Андріанъ Вербицкій нѣтъ вѣдома якимъ правомъ добра церковные на братство ихъ зъ давныхъ часовъ отъ певныхъ особъ наданые и вѣчне фундованые и долгомъ позычонымъ суммою пѣнязей въ братствѣ ихъ взятою двумасты копами гр. лит. обтяжоный, меновите имене прозываемое П о в и л н о

надъ рѣчкою Вилною, въ повѣтѣ Виленскомъ лежачое, дворецъ Онковичевскій съ петми частми, врочищемъ Карповщину со всѣми грунтами и приналежностями, до того млынъ пороховый при томъ дворцу съ начинемъ до роботъ пороховое належачое держитъ и уживаетъ, пожитки собѣ привлащаючи, а имъ, старостомъ братсткимъ, до завѣдованя того дворца и млына порохового уступити и суммы пѣнязей 200 копъ гр. лит. до братства ихъ заплатить не хочетъ, ку кривдѣ и шкодѣ церкви Божей. О што все хотечи съ нимъ, паномъ Вербицкимъ, правне поступовати, сею протестацію ко записаню до книгъ кгродскихъ виленскихъ подали, просечи абы принято и записано было, съ которыхъ и сей выписъ подъ печатію врадовою и съ подписомъ руки писарское п. Афанасу Филоновичу и п. Михалу Юсты райцамъ естъ выданъ. Писанъ у Вилни.

Подлинный на полулистѣ бумаги съ тисненною печатью и подписью писаря.

18.

1622 г. Іюля 29. Фундушевая запись Яна Корсака на Голубицкую церковь.

Янъ Корсакъ, каштелянъ полоцкій, записалъ на церковь Голубицкую, въ воеводствѣ Полоцкомъ, имѣніе Карачаново (11 уволокъ) и фольваркъ Вороново (5 уволокъ) въ томъ же воеводствѣ, съ землею пахатною, сѣнокосами, „съ гоны бобровыми, съ ловы звѣриными“, съ крестьянами и боярами и пр., съ тѣмъ чтобы право „подаванія“ этой церкви принадлежало ему и его потомкамъ, а „держачими маютъ быти законницы набоженства греческаго вѣры стародавное“.

Выписъ съ книгъ головныхъ трибунальныхъ у Вилни отправованыхъ.

Лѣта отъ нароженя Сына Божого 1622 мца Іюля 29 дня. Передъ нами судіями головными, на трибуналъ у великомъ княжествѣ Литовскомъ съ воеводствъ земель и повѣтовъ на рокъ теперешній 1622 обранными, постановившися очевисто велможный е. м. п. Янъ Корсакъ на Голубичахъ, каштелянъ полоцкій, оповѣдалъ и съ рукъ своихъ положивши призналъ листъ свой добровольный фундаційны записъ наданя и фундованя певныхъ добръ и маетностей, въ томъ листѣ достаточне помененыхъ, на церковь хрестьянскую греческую русскую въ имѣнію е. мти Голубичахъ, въ воеводствѣ Полоцкомъ будучую, даный, належачій отцомъ законникомъ набоженства греческаго вѣры старожитное хрестіянское русское, который листъ свой фундаційный помененый его м. панъ полоцкій передъ нами положивши и устне оны признавши, просилъ абы былъ до книгъ головныхъ трибунальныхъ вписанъ, которого листу мы судъ огледавши и читаного выслухавши, велѣли есьмо его до книгъ головныхъ трибунальныхъ уписать, который уписуючи слово до слова такъ се въ собѣ маетъ.—Я, Янъ Корсакъ на Голубичахъ, каштелянъ полоцкій, чиню явно и сознаваю симъ моимъ добровольнымъ записомъ и фундушемъ всимъ вобецъ и кождому зособна нинѣшняго и напотомъ будучого вѣку людемъ хрестьянскимъ, варуючи и упевняючи тымъ моимъ письмомъ, абы то усе, что въ семъ записѣ и фундушу моимъ поменено есть, за помочью пана Бога всемогущаго, въ Троицѣ св. единого, и за вспоможенемъ Духа Святого, живучи я на свѣтѣ въ вѣрѣ св. хрестіянской греческой старожитной и въ ней уставичне Створителеви и Богу своему хвалу отдаючи, прагнуломъ того,

абы въ церкви Божой хвала его святая помножене свое брала, не съ жадное намовы ани порады людское, але самъ будучи горячою милостью ко пану Богу всемогущему, въ Троицѣ св. единому, побужоны, маючи я церковъ въ имѣнію и мѣстечку моимъ названымъ Голубичахъ, въ воеводствѣ Полоцкомъ лежачимъ, у которой абы уставичнѣ хвала найвышшому Богу черезъ правовѣрные хрестіаны отдавана была и безъ перестаня на вѣки помножене свое беручи, тымъ больше въ людяхъ хрестіанскихъ множила и ширила, даю, дарую и на вѣчные часы фундую на честь и на хвалу пану Богу въ Троицѣ единому на церковь мою Голубичскую имѣне мое названо Карачаново, въ воеводствѣ Полоцкомъ лежачое, въ которомъ волокъ людьми осѣлыхъ 11, съ будованемъ дворнымъ и гуменнымъ, огородами, грунтами погнойными и простыми, сѣножатьми мурожными и болотными, съ борами, лѣсами, гаями, зарослями, съ озерами, рѣками, рѣчками, ставами, езами, млынами, сажавками и зъ ловенемъ въ нихъ рыбъ, съ гоны бобровыми, съ ловы звѣриными, съ подаными отчистыми и прихожими, боярьми съ ихъ жонами, дѣтми, маетностію и повинностью вшелякою, съ роботами, чиншами, дяклами и со всими приналежностями и пожитками, здавна и теперь до того имения Карачанова належачими, меноваными и не меноваными, такъ якосе здавна мѣло и теперь маетъ; а до того и фольваркъ мой названый Вороново, также въ воеводствѣ Полоцкомъ лежачій, отъ имѣня того Голубичь въ границахъ своихъ будучій, въ которомъ волокъ людьми осѣлыхъ 5 съ пашнею дворною, огородами, грунтами погнойными и простыми, сѣножатьми мурожными и болотными, съ борами, лѣсами, гаями, зарослями, рѣками, рѣчками, съ поддаными отчистыми и прихожими, съ ихъ жонами, дѣтьми, маетностями, повинностью вшелякою, роботами, чиншами, дяклами и со всѣми приналежностями и пожитками, здавна и теперь до того фольварку належачими, меноваными и не меноваными, ова сгола со всимъ на все якожъ я самъ держалъ и уживалъ, ничого на себе самого, малжонку, дѣти, братію, близкихъ кровныхъ и повинныхъ моихъ и ни накого иного не зоставуючи ани уймуючи; але тое имѣніе Карачаново и фольварокъ Вороново все огуломъ и весь домъ на церковъ мою Голубицкую записую и фундую такимъ способомъ, ижъ подавцомъ тое церкви Голубицкое нихто инши только я самъ, а по мнѣ малжонка, дѣти и потомство маютъ быти вѣчными часы. Которого то наданя моего и церкви Голубицкое маютъ бытъ держачими законницы набоженства греческаго вѣры стародавное, кромѣ жадного нарушеня и перенагабаня отъ мене самого, жены, дѣтей и потомковъ, брати, сестръ, близкихъ кровныхъ и повинныхъ моихъ, кгдыжъ я вжо собѣ самому, опрочь подаваня тое церкви, ани иншому никому до тое церкви и свышъ менованого имѣнія Карачанова и фольварку Вороново жадного права не зоставую вѣчными часы. Которую то церковь мою Голубицкую я Янъ Корсакъ, каштелянъ полоцкій, на хвалу пану Богу въ Троицѣ святой единому фундовавши, даю сей мой фундушъ вѣчистый добровольный записъ съ печатью и съ подписомъ руки моее и подъ печатьми и съ подписами рукъ людей зацныхъ отъ мене устне упрошоныхъ е. м. п. Петра Стецкого, хоружного ошмянского, е. м. п. Езайяша Гедройта а е. м. п. Станислава Черновского. Писанъ року 1622 мца іюля 7. У того листу печатей притисненыхъ 4, а подпись рукъ тыми словы Ian Korsak, kasztelan połocki. Piotr Stecky chorąży oszmiansky. Ezeiusz Giedroyc ręką swą. Czernowski Stanisław ręką własną. Ко-

торый тотъ листъ за устнымъ и очевистымъ признанемъ е. м. п. Яна Корсака на Голубичахъ, каштеляна полоцкого, есть до книгъ головныхъ трибунальныхъ справъ вѣчистыхъ вписанъ, съ которыхъ и сей выпис подъ печатью земскою воеводства виленского и. м. оо. законникомъ набоженства греческаго есть выданъ. Писанъ у Вилни.

Подлинникъ на листѣ бумаги безъ печати; писанъ стариннымъ почеркомъ.

19.

1628 г. Іюня 10. Мировая сдѣлка, заключенная татариномъ Мустафой Афендеевичемъ Ахметовичемъ съ Св.-Троицкими базыліанами.

Отецъ Мустафы Ахметъ Афендеевичъ велъ процессъ съ Виленскими базыліанами о 4 нивы Нелюдовскія, отнятыя у него прежнимъ владѣльцемъ Свиранъ, Колецкимъ. Декретомъ коморничимъ 1624 г. эти нивы были присуждены татарину, съ тѣмъ чтобы онъ напередъ присягнулъ самъ-четвертъ. Между тѣмъ Ахметъ умеръ, не подтвердивши своихъ правъ на землю присягою. Сынъ его Мустафа, не желая присягать, покончилъ это дѣло мировой: базыліане уступили ему вышеупомянутыя 4 нивы, а онъ освободилъ ихъ отъ уплаты 100 копъ штрафу и возвратилъ всѣ бумаги, относящіяся къ этому процессу, обязавшись за себя и своихъ потомковъ не возобновлять этого процесса.

Выпис съ книгъ головныхъ трибунальныхъ у Вилни отправованыхъ.

Лѣта отъ нарожена Сына Божого тисеча шестсотъ двадцать осмого мца Іюня 10 дня. Передъ нами судіями головными на трибуналъ у великомъ князствѣ Литовскомъ съ воеводствъ, земель и повѣтовъ на рокъ теперешнії 1628 обраными постановившисе очевисто татаринъ е. кр. мт. воеводства и повѣту Виленского Мустафа Афендеевичъ Ахметевичъ оповѣдалъ и покладалъ листъ свой добровольный зрѣчоный вѣчистый запис, водлугъ права правленый, даный и належачій и. м. отцомъ законникомъ манастыря Виленского пресв. Тройцы на рѣчь меновите въ немъ поменену и доложону, который листъ свой предъ нами положивши и его устнымъ и очевистымъ сознанемъ своимъ ствердивши, просилъ абы до книгъ головныхъ трибунальныхъ былъ уписанъ. Мы судъ тотъ листъ огледавши и читаного выслухавши велѣли есьмо его до книгъ уписать; который уписуючи у книги слово отъ слова такъ се въ собѣ маетъ. Я Мустафа Афендеевичъ Ахматовичъ, земенинъ е. кр. мт. повѣту и воеводства Виленского, чиню вѣдомо симъ моимъ листомъ добровольнымъ записомъ вѣчистымъ зрѣчонымъ въ справѣ нижей описаной, ижъ што въ року прошломъ 1624 за одесланемъ декретомъ суду земского Виленского небощикъ отецъ мой, князь Ахметъ Афендеевичъ, имѣючи справу съ капитулою манастыря Виленского пресв. Тройцы о забране еще черезъ п. Колецкого, антецессора въ Свиранахъ бывшаго, 4 нивъ кгрунтовъ прозываемыхъ Нелюдовскихъ и о розные кривды, меновите въ декретѣ коморничомъ урочища и ограниченя описаныхъ, гдѣ въ томъ року вышпомененомъ 1624 мца Апрѣля 30 дня зъѣхавши коморникъ воеводства Виленского п. Ванцлавъ Козелъ Есенскій тые 4 нивки и кгрунты Нелюдовскіе вѣчными часы съ винами правными, плаченемъ кгвалту и шкодъ починеныхъ, яко

и за збоже пожатое всего суммою копъ 78 грошей 12, такъ тежъ и за вину врадови належачую копъ 10 за доводомъ присегою отца моего Ахмета Афендеевича всказалъ и присудилъ, а потомъ за аппеляцiею ихъ мт. оо. отъ декрету коморничого судъ головный трибунальный также въ року прошломъ 1625 мца Мая 10 дня тотъ декретъ коморничiй во всемъ ствердилъ и при моцы заховалъ, наказавши отцу моему Ахмету Афендеевичу самочетвертому на власности помененыхъ нивокъ и кгрунту Нелюдовскаго присегу, который невыконавши тое присеги, съ того свѣта сполъ. А такъ я Мустафа Ахметеевичъ Афендевичъ до присеги не приходечи, до угоды съ обу сторонъ позволивши склонилъ, въ семъ року теперешнемъ 1628 мца мая 27 дня черезъ выналезокъ людей зацныхъ съ обу сторонъ съ и. мт. отцы законниками вѣчными неотзовными часы таковымъ способомъ погодилися: ижъ я Мустафа Афендеевичъ, принявши въ моцъ и въ уживанiе и въ спокойное держанiе тые 4 нивки и кгрунты Нелюдовскiе, водлугъ декретовъ помененыхъ отцу моему небощику за присегою всказаныхъ, а теперь отъ и. м. отцовъ презъ возного и сторону шляхту на тотъ часъ будучую, при которой ограничивши межами и копцами певными, на вѣчность мнѣ уступили, а я теперь Мустафа ихъ мт. отъ всказаныхъ презысковъ суммы пѣнязей копъ 100 и 2 копъ декретами коморничими, земскимъ и трибунальнымъ, такъ тежъ и справы вси на тотъ кгрунтъ правне приведеные и декреты врацамъ, не зоставуючи на собѣ жадное справы съ ихъ мт. отцами, и то тежъ варуючи, же такъ я Мустафа Афендевичъ и по мнѣ державчiе тую маетность ойчистую, прозываемую Помѣдники, не маетъ никто а ни я самъ жадного переводу права того, такъ тежъ и ограниченя нарушать подъ винами правными и плаченемъ зарукъ ста копъ, въ чомъ такъ мене Мустафу, яко и потомъ будучого того имѣнiя державцы волно будетъ позвати о то до всякого суду и права, такъ головного трибунальнаго, яко и до суду кгродскаго, земскаго Виленского рокомъ певнымъ правнымъ статутовымъ водлугъ воли и уподобаня и. м. отцовъ; а за наказомъ на мене и на потомъ будучого державца того имѣнiя, Помѣдники названого, заруки и шкодъ за досыть учиненемъ тому всему, бы колко разъ тоесе трафило, презъ сей листъ мой угодливый при зуполной моцы и твердости маетъ быти заховано вѣчными часы. Што се все зъ вознымъ и стороною шляхтою тые кгрунты 4 нивки и кгрунты Нелюдовскiе льномъ заросли, певными межами и копцами ограничили и мнѣ презъ возного въ моцъ подали, что ширѣй въ реляцiи возного описано и доложоно есть. И на то я Мустафа Афендеевичъ Ахметеевичъ даломъ сей мой листъ и. м. оо. законникомъ манастыря Виленскаго пресв. Троицы съ подписомъ руки моей власной и подъ печатью моею и съ подписомъ рукъ людей зацныхъ ихъ мт. и съ печатьми оныхъ, а меновите е. м. п. Абрагима кенского хоружагo татарскаго, а е. м. п. Захарiяша Кленского и е. м. п. Яна Кголмонта, што и. мт. на просьбу мою учинить рачили а руки свои подписали. Писанъ у Вилни дня 10 Iюня року 1628. У того листу печатей притисненыхъ 4, а подписъ рукъ тыми словы: Мустафа Ахметеевичъ Афендеевичъ рукою власною подписалъ. Pieczętarz ustnie proszony Zachariach Olensky ręką swą. Ustnie proszony pieczętarz Ian Gołmont ręką swą. Ustnie proszony pieczętarz od osoby w liscie mianowaney Abrahim, kiensky chorąży tatarsky, ręką. Который тотъ листъ за устнымъ сознанемъ верху менованой особы до книгъ головныхъ трибунальныхъ есть вписанъ, съ которыхъ и сей выписъ подъ печатью земскою воеводства

Виленского и. мт. отцомъ законникомъ монастыря Виленского есть выданъ. Писанъ у Вилни.

Подлинный на листѣ бумаги съ одною тисненною печатью и подписями писаря и членовъ трибунала.

20.

1630 г. Іюня 1. Декретъ земскаго полоцкаго суда по дѣлу о богадѣльнѣ при Голубицкой церкви.

Евстаѳій Корсакъ Голубицкій въ своемъ духовномъ завѣщаніи постановилъ между прочимъ, чтобы послѣ его смерти жена его Софія Островская построила въ Голубичахъ, при церкви, богадѣльню и ежегодно давала на содержаніе въ ней нищихъ провизію. Воля завѣщателя до 1630 г. не была исполнена женою его, о чемъ и позвали ее къ суду отъ имени священника Голубицкой церкви Антоній Сѣлява, архіеп. полоцкій, и митр. Рафаилъ Корсакъ. Жена покойнаго на судѣ заявила, что она уже строитъ богадѣльню и готова давать провизію на содержаніе въ ней нищихъ, лишь бы только они были въ ней. Принимая во вниманіе такое заявленія Софіи Корсакъ, судъ освободилъ ее отъ всякой отвѣтственности.

Выпис съ книгъ справъ земскихъ воеводства Полоцкого.

Лѣта отъ нароженя Сына Божого 1630, мца Іюня 1 дня. На рокахъ судовыхъ земскихъ троецкихъ порядкомъ права постолитого припалыхъ и судовне у Полоцку отправованыхъ передъ нами Александромъ Тышкевичемъ судьею, Даніелемъ Щитомъ Забѣльскимъ подсудомъ и Михаиломъ Тишкевичемъ писаромъ, врадниками господарскими судовыми земскими воеводства Полоцкаго, кгды съ порядку реестроваго ку розсудку нашему приточиласе справа въ Бозѣ велебного е. м. о. Антонія Селявы, архіепископа полоцкаго, витебскаго и мстиславскаго, также е. м. о. Рафаела Корсака, владыки галицкаго, яко дозорцы и старшаго всихъ монастырей русского набоженства, за священникомъ церкви Голубицкое заложеня святаго Юрія, у воеводствѣ полоцкомъ лежачого, на име за отцомъ Федоромъ Песлякомъ съ е. м. п. Софіею Яновною Островскою, старостянкою дыяменскою, п. Остафьевою Корсаковою Голубицкою, войскою полоцкою, и опекунами ее мти и. м. п. Романомъ Криштофомъ Онискеевичемъ Корсакомъ, подкоморымъ полоцкимъ, е. м. п. Габріелемъ Станиславовичемъ Бѣлозоромъ, подкоморымъ упитскимъ, старостою новомлынскимъ, и е. м. п. Мартиномъ Щасновичемъ Прилубскимъ за позвомъ. И кгды обѣдвѣ стороны черезъ енерала воеводства Полоцкаго Матвѣя Скорня ку праву приволани были, теды постановившисе очевисто сторона поводовая велебный въ Бозѣ е. м. о. архіепископъ полоцкій п. Андрею Свяцкому, а позваная сторона е. м. пани войская пану Ярошу Куницкому, умоцованымъ своимъ, примуючи черезъ нихъ на обѣдвѣ стороны въ той справѣ наконецъ зыскъ и страту, ку моченю моцъ дали и очевисто злетили. За тымъ умоцованый поводовое стороны довелъ впередъ слушнѣ и правнѣ положеня позву по е. м. п. войскую на имѣню дворѣ Голубичахъ, лежачомъ у воеводствѣ Полоцкомъ, написомъ возного Федора Рисевича, днемъ передъ роками очевисто признанымъ, указавши трое волане въ рокахъ теперешнихъ отправованое, рукою моею писарскою на томъ позвѣ написаное, подносилъ позовъ ку читаню, съ котораго чинилъ жалобу на е. м. п. войскую о томъ: штожъ дей малжонокъ е. м. годное памети небощикъ п. Остафій Голубицкій

Корсакъ, войскій полоцкій, сходечи съ сего свѣта, остатнее воли своее тестаментомъ записалъ, хотѣчи то мѣти, абы она, пани войская, шпиталь при церкви Голубицкое у маетности Голубичахъ сбудовала, на который, поки маетность Голубичи держати будетъ, мѣла давати на каждый рокъ жита бочокъ 3, ечменю бочокъ 2, гречихи бочку 1, пшеницы бочку, гороху полбочки, солоду бочку, соли полбочки, солонины полтей 2, сало одно, готовыхъ грошей копъ 2; нижли дей ее м. п. войская ани того шпиталя сбудовала, ани тежъ тымъ убогимъ, при церкви Голубицкой мѣшкаючимъ, того, что небощикъ панъ малжонокъ ее записалъ, по смерти малжонка своего отдавать не хочетъ. А по прочитанью того позву умоцованый поводовое стороны доводечи рѣчи въ позвѣ описаное, покладалъ видимусъ съ тестаменту небощика пана войскаго, съ которого указовалъ, ижъ то все небощикъ панъ войскій записалъ въ кождый рокъ на шпиталь съ маетности своее Голубицкое отдавать; чого всего ижъ до сего часу е. м. п. войская недавала, и шпиталя самого не сбудовала, и тестаменту малжонка своего досыть не чинитъ; а за тымъ домявялсе, ижъ бы за тые вси прошлые роки што недавала, абы вжо ей м. пани войской теперь тые вси лекгумина однимъ разомъ отдать а потомъ въ каждый рокъ часу певного на тотъ шпиталь тые вси лекгумина отдавать и тотъ шпиталъ сбудовать наказали, и заруку на спротивного заложили. А умоцованый е. м. п. войское повѣдилъ: вжо дей е. м. п. войская шпиталъ сбудовала и постановити казала, и на убозство давать водлугъ тестаменту готова, нехай только убогіе при томъ шпиталю будутъ, а е. м. п. хоружому опека того шпиталя не належитъ, атоли е. м. о. архіепископъ полоцкій съ е. мтію о томъ чинитъ у суду вашихъ милостей обецнымъ есть; а е. м. п. войская отъ часу въ декретѣ вашихъ мтей назначономъ, за вѣдомостью е. м. о. архіепископа полоцкаго, отдавати тые лекгумина до шпиталя будетъ готова въ кождый годъ на Три Кроли свята католицкаго; а што за першіе роки не давала, то не иншая причина одно же се правовала съ е. м. п. хоружимъ, который хотѣлъ тестаментъ небощика п. войского къ вонтпливости привести. А такъ мы судъ въ той справѣ въ Бозѣ велебнаго е. м. о. Антонего Селявы, архіепископа полоцкаго, и е. м. о. Рафаеля Корсака, владыки галицкаго, яко дозорцы и старшаго всихъ монастырей русского набоженства, съ ей мт. п. Софіею Островскою Остафьевою Корсаковою Голубицкою, войскою полоцкою, и опекунами ее мти, въ позвѣ меновите описаными, о не сбудоване шпиталя при церкви Голубицкой, также и о недаване въ кождый годъ розного збожа и лекгуминъ на тотъ шпиталь водлугъ тестаменту небощика п. войского, малжонка ее мти, отписаныхъ, въ которой справѣ е. м. п. войская выправуючисе повѣдила, же вжо шпиталь сбудовала и тое збоже и лекгумина отдавать въ кождый годъ на Три Кроли свята католицкаго готова, на что ижъ е. м. о. архіепископъ полоцкій позволилъ, про то и мы судъ, заховуючисе во всемъ водлугъ тестаменту небощика пана войского и водлугъ ихъ мтей самыхъ съ полного позволеня, поневажъ вжо шпиталь есть сбудованъ, ино только тое збоже и лекгумина, въ тестаментѣ п. войского описаное, абы е. мт. п. войская въ кождый годъ на Три Кроли свята католицкаго тамъ же въ Голубичахъ, за вѣдомостью священника тамошнего голубицкого и за квитанціею его, абы на шпиталь отдавала подъ зарукою такъ великою, яко важность тыхъ всихъ речей збожа и легуминъ въ кождомъ року цѣною торговою выносить будетъ, наказуемъ. Которому

то отданю того збожа и тыхъ легуминъ першій рокъ въ року дастъ Панъ Богъ пришломъ 1631 на Три Кроли почати и отдаватисе въ кождый годъ маетъ, а отъ инших перших роковъ, што е. м. п. войская не отдавала, отъ того е. м. п. вольную чинимъ. На которомъ декретѣ нашемъ обѣдвѣ стороны перестали и аппелляціи жадное не чинили. Што все якосе у суду точило про паметь есть до книгъ земскихъ полоцкихъ записано, съ которыхъ и сесь выпись подъ печатьми нашими судьиною и подсудковою, а съ подписомъ руки моее писарское е. м. п. войской полоцкой есть выданъ. Писанъ у Полоцку.

Подлинный на листѣ бумаги съ двумя тисненными печатями и подписью писаря.

21.

1630 г. Іюня 1. Декретъ земскаго Полоцкаго суда по дѣлу о 10,000 зл., записанныхъ Евстафіемъ Корсакомъ Виленскимъ Св.-Троицкимъ базыліанамъ на Голубичахъ.

Евстафій Корсакъ, войскій полоцкій, въ духовномъ завѣщаніи записалъ Св.-Троицкимъ базыліанамъ 10 т. на родовомъ имѣніи своемъ Голубичи, въ воеводствѣ Полоцкомъ, на устройство въ этомъ имѣніи базыліанскаго монастыря, а самое имѣніе записалъ въ пожизненное владѣніе женѣ своей Софіи Островской. Племянникъ и наслѣдникъ покойнаго Ев. Корсака, Григорій Корсакъ, хорунжій полоцкій, позывалъ неоднократно Софію Островскую, уніятскаго митрополита и его коадъютора, „какъ дозорцу всѣхъ монастырей набоженства греческаго", доказывая въ своихъ позвахъ, что Ев. Корсакъ не имѣлъ права записывать родоваго имѣнія женѣ своей въ пожизненное владѣніе, что это онъ сдѣлалъ „за радою и намовою отцовъ чернцовъ" (Св.-Троицкихъ), которымъ записалъ на этомъ имѣніи 10 т. зл., между тѣмъ какъ это имѣніе „не только такъ великое суммы, и четвертое части такое суммы не стоитъ". Позванная сторона потребовала отсрочки рѣшенія этого дѣла, такъ какъ не было положено особаго позва на Голубицкомъ монастырѣ, въ которомъ, по заявленію одного изъ позванныхъ, Антонія Сѣлявы, намѣстника митрополіи, не было ни одного „монаха, ни игумена: бо се не моютъ на чемъ выховати, и теперь тотъ монастырь впустѣ стоитъ". Судъ постановилъ—отложить рѣшеніе этого дѣла до тѣхъ поръ, пока не будетъ положенъ особый позовъ на Голубицкомъ монастырѣ. Истецъ потребовалъ апелляціи въ трибуналъ.

Выпись съ книгъ справъ земскихъ воеводства Полоцкого.

Лѣта отъ Нароженя Сына Божего 1630 мца Іюня 1 дня. На рокахъ судовыхъ земскихъ, о Светой Троицы святѣ римскомъ у Полоцку отправованыхъ, передъ нами Александромъ Тышкевичомъ судьею, Даніелемъ Щитомъ Забѣльскимъ подсудкомъ, а Миколаемъ Тишкевичомъ писаромъ, врадниками господарскими судовыми земскими воеводства Полоцкого, кгды съ порядку реестрового приточилася къ суженю нашему справа е. мт. п. Григорія Корсака на Голубичахъ, хоружаго полоцкого, за позвомъ съ земянкою господарскою и войскою полоцкою ее мт. п. Софіею Островскою Остафьевою Корсаковою Голубицкою и опекунами ее милости е. мт. паномъ Романомъ Криштофомъ Корсакомъ, подкоморымъ полоцкимъ, а е. мт-ію паномъ Габріелемъ Бялозоромъ, подкоморымъ упитскимъ, а его мт. паномъ Мартиномъ Прилупскимъ, а съ велебнымъ въ Бозѣ отцомъ Рафаелемъ Корсакомъ, владыкою галицкимъ, яко старшимъ всихъ монастырей русского набоженства, и съ отцами чернцами монастыря Голубицкого. Ино за приволанемъ сторонъ черезъ енерала ку праву отъ е. мт. пана хорунжаго за моцою листовною земенинъ гос-

подарскій воеводства Полоцкого п. Андрей Свяцкій очевисто ставши, а указавши на позвѣ трое волане и доведши поданя и положеня ей мт. пани войской и е. мт. отцу владыцѣ, также черицомъ позву на именю дворѣ пани войское Голубицкомъ, лежачомъ у воеводствѣ полоцкомъ, написомъ руки возного Феодора Рисевича признанымъ днемъ передъ роками и року за тымъ позвомъ припалого, далъ позваныхъ черезъ п. Матѳея Скорня ку праву приволати. За которымъ приволанемъ ихъ мт. панове опекунове, отецъ владыка и черицове не становилисе, одно ее мт. пани войская съ умоцованымъ своимъ п. Ярошомъ Куницкимъ очевисто стала и черезъ того умоцованого своего покладали выпись кгродскій полоцкій, въ датѣ сего року 1630 мца августа 25 дня, признаня возного, ижъ копею съ того позву жалобы е. мт. пана хоружого сего року 1630 мца мая 9 дня относилъ и подалъ отцомъ черицомъ въ монастырѣ Голубицкомъ, абы о положеню того позву вѣдаючи, на рокахъ теперешнихъ передъ нами ку расправѣ съ е. мт. паномъ хоружимъ становили се. При которой справѣ будучи въ тотъ часъ въ суду обецнымъ, въ Бозѣ велебный е. мт. отецъ Антоній Селява, архіепископъ полоцкій, витебскій и мстиславскій, повѣдилъ, ижъ де его мт. отецъ владыка галицкій и ни одинъ законникъ чернецъ о томъ позвѣ не вѣдаютъ; кдыжъ и позовъ на монастыру Голубицкомъ не былъ покладанъ, але только копію съ позву за колко дней передъ роками положоно. А умоцованый поводовое стороны заховавши о томъ дальшое мовене напотомъ, теперь подносилъ позовъ къ читаню, съ которого жаловалъ о томъ, что дей небощикъ стрый е. мт. пана хоружого рожоный е. мт. панъ Остафій Корсакъ, войскій полоцкій, въ невинности его мт. пана хоружого, братанка своего рожоного, вси маетности свои отчистые и материстые, лежачіе и рухомые, снать то, яко е. мт. панъ хоружій маетъ того вѣдомость, яко бы е. мт. панъ воискій, сходечи съ сего свѣту, тестаментомъ межи иншыми маетностями половицу имѣнія отчистого и дѣдичного Голубичъ, у воеводствѣ полоцкомъ лежачого, записавши ей мт. пани войской, малжонцѣ своей, въ доживотное мѣшкне, а не могучи однакъ водлугъ права отъ его мт. пана хоружаго, дѣдицтва того имѣнія тестаментомъ отдалить, за якоюсь хитростью и противъ всякое пристойности учиненою практыкою, а знать за радою и намовою ихъ самихъ отцовъ черицовъ, взнеслъ и записалъ имъ черицомъ на той части отчистой Голубичахъ сумму пѣнязей 10000 злотыхъ польскихъ; которая часть отчистая, такъ вельми малая и въ подломъ кгрунтѣ будучая, не только такъ великое суммы, и четвертое части такое суммы вѣчности не стоитъ; что ижъ се стало надъ слушность права ко ошуканю е. мт. пана хоружого, яко дѣдича. Тогды е. мт. панъ хоружій, маючи въ томъ кривду, яко о выдѣлокъ тое части не пооднокротъ передъ судъ вашей милости позывалъ, въ которой справѣ и декрета вашей милости земскіе полоцкіе выходили, и якожъ и въ року прошломъ 1629 мца іюня 22 дня, кгды на рокахъ троецкихъ передъ судомъ вашей милости земскимъ полоцкимъ тая справа съ реестру припала, тогды яко отцове черицове, такъ и ей мт. пани войская, никто изъ нихъ до права ко усправедливеню не становили и жадное вѣдомости о нестаню своемъ вашей милости суду и сторонѣ жалобливой не вчинили. Ино ваша милость судъ въ нестанномъ ихъ особъ вышей менованыхъ всказали, а его мт. панъ хоружій на томъ декретѣ вашей милости не переставаючи, до суду головного трибунального апелевалъ; съ которою апеляціею отъ

стороны поводовое судъ головный тотъ декретъ вашей милости ствердилъ и вину нестанную узналъ. По прочитаню позву покладалъ умоцованый е. мт. пана хоружаго декретъ нашъ земскій полоцкій съ роковъ троецкихъ року прошлого 1629 іюня 22 дня, которымъ мы за нестанемъ въ онъ часъ ее мт. пани войское и отцовъ законниковъ, вину нестаню 5 копъ грошей на ей мт. пани войской и чернцахъ его мт. пану хоружому и собѣ 5 копъ грошей всказали. Которую теперь пани войская передъ нами заразъ заплативши черезъ умоцованого своего п. Ярошa Куницкого, чинечи отказъ на жалобу е. мт. пана хоружаго, въ позвѣ описаную, повѣдила: позываетъ дей его мт. панъ хоружій ей мт. пани войскую и покладаетъ позовъ возный на маетности дворѣ ей милости Голубичахъ, яко бы ей мт. пани войская, ко шкодѣ его мт. пана хоружаго, якоюсь хитрою практыкою умыслне вымогла на небощику пану малжонку своемъ, абы такъ великую сумму пѣнязей ихъ мт. отцомъ чернцомъ записалъ, чого дей и маетность Голубичи не стоитъ, поневажъ се дей въ томъ его мти кривда дѣетъ. Хотяжъ тутъ въ томъ позвѣ и ихъ мтей отцовъ чернцовъ докладаетъ, але позву на монастырѣ не покладано; нехай же теды е. мт. панъ хоружій кладетъ позвы на монастыру у Голубичахъ; у тотъ же часъ, еслибы ко розсудку пришло, покажетъ то ей мт. пани войская, же его мт. панъ хоружій невинне ее мт. турбуетъ; абовѣмъ его мт. отецъ архіепископъ полоцкій, который тотъ монастырь, яко пастырь, въ дозорѣ и порученю своемъ маетъ, о тыхъ позвахъ не вѣдалъ и не вѣдаетъ, что се значне съ самое повѣсти е. мти тутъ передъ судомъ вашей милости оказуетъ; нехайже е. мт. панъ хоружій кладетъ позовъ на монастырѣ, позываючи его мт. отца Корсака, яко старшого и игумена того монастыря, а ей мт. пани войская отъ того позву и жалобы въ немъ описаное вольности проситъ и домавяетьсе, бо и монастырь тотъ не на кгрунтѣ е. мти пана хоружаго, але на грунтѣ ей мт. пани войское есть сбудованый. А е. мт. отецъ архіепископъ Полоцкій и повторе повѣдалъ, ижъ дей е. мт. отецъ владыка Галицкій и ни одинъ законникъ о томъ положономъ позвѣ не вѣдаютъ, але наветъ и я, который естемъ тутъ поблизу, о томъ позвѣ не вѣдалъ, ажъ теперь о немъ слышу; гдыжъ тамъ въ монастыру Голубицкомъ жадного законника, а поготовю и игумена нѣтъ: бо се не маютъ на чемъ выховати, и теперь тотъ монастырь впустѣ стоитъ, и есть тотъ монастырь во владзы моей; чемужъ въ томъ самомъ монастыру позвовъ не покладаютъ, абымъ и я о томъ позвѣ вѣдалъ, бо идетъ властне о шкоду монастырскую; кгдыжъ тая сумма, которую е. мт. панъ хоружій вонтлить хочетъ, належитъ законникомъ слушне: деды маютъ быти позвани особымъ позвомъ, и нехай позовъ въ монастыру покладаютъ, бо бы то все въ невѣдомости къ великой шкодѣ монастырской е. мт. панъ хоружій съ е. мт. пани войскою чинилъ. А умоцованый е. мт. пана хоружаго мовилъ, же дей не могутъ отцове чернцы невѣдомостью того позву вымавятьсе зе трехъ способовъ: першая же е. мт. панъ хоружій на той маетности позвы покладалъ, о которую идетъ, и оттуль собѣ кривду быти мѣнить водлугъ артикулу 66-го роздѣлу 4-го; до того, ижъ монастырь есть подъ владзою и въ поданствѣ е. мт. пана хоружого, въ которомъ монастыру, гды бы е. мт. панъ хоружій позвы положилъ, слушне бы се отцове чернцы и пани войская невѣдомостью вымавять могли; другая, же пани войская указала то выписомъ реляціи возного, ижъ въ томъ позвѣ, яко завжды, такъ и теперь, дали

отцомъ черцомъ о позвѣ вѣдати; третяя, же вжо не разъ о то съ тогожъ имѣня и двора Голубичъ были вси однимъ позвомъ позываны, которые николисе тымъ не вымавяли и не потребовали, абы позовъ на монастеру покладано, только не доложенемъ въ позвѣ е. мт. отца владыки галицкого позвы сбивали, чого доводечи подкладалъ декретъ нашъ земскій полоцкій въ року 1628 іюля 4 дня; другій декретъ нашъ земскій въ датѣ року 1629, іюня 22 дня. Надто покладалъ декретъ суду головного трибунального въ датѣ року 1629 августа 13 ствержения того декрету земского; и затымъ домавялъ се, абы есьмо недопущаючи сторонѣ отпорной большъ въ той справѣ заживати зволокъ и не наступуючи на декрета свое, и декретъ суду головного трибунального, до дальшое росправы ихъ припустили. А такъ мы судъ въ той справѣ е. мт. п. Григорія Корсака, хоружого полоцкого, съ ее мт. пани Софіею Островскою, п. Остафьевою Корсаковою, войскою полоцкою, и съ опекунами ее мтй, въ позвѣ меновите описаными, также съ велебнымъ въ Бозѣ е. мт. отцомъ Рафаелемъ Корсакомъ, владыкою галицкимъ, яко старшимъ всихъ монастырей русского набоженства, также и съ отцомъ Захаріашомъ Бѣльскимъ, игуменомъ монастыра Голубицкого, о выдѣлокъ части отчистое имѣня Голубицкого, на которомъ сума пѣнязей 10,000 злотыхъ польскихъ отцомъ чернцомъ черезъ небощика пана войского, стрыя е. мти, тестаментомъ записано есть, што якобы се стати мѣло надъ слушность права ко ошуканю его, пана хоружого, яко дѣдича, въ которой справѣ ижъ только ей мт. пани войская съ имѣня двора Голубичей отъ е. мт. пана хоружого на сей часъ есть запозвана, а на монастыру Голубицкомъ е. мт. отцу владыцѣ галицкому и чернцомъ монастыря Голубицкого жаденъ позовъ покладанъ не есть, которымъ властне тая сумма пѣнязей 10,000 злотыхъ польскихъ отъ небощика пана войского презъ тестаментъ записана есть: съ тыхъ причинъ, яко безъ позву, не судечи на сейчасъ тое справы, е. мт. пану хоружому, ей мт. пани войскую, яко держачую зъ имѣня Голубичского, а его мт. отца Корсака, владыку галицкого, и отцовъ чернцовъ монастыря Голубицкого, покладаючи по нихъ особный позовъ въ монастыру Голубицкомъ, повторе передъ насъ судъ позывати наказуемъ, а на сей часъ отъ того позву пана хоружаго ее мт. пани войскую вольную чинимъ. На которомъ вскаэѣ нашомъ умоцованый е. мт. пана хоружого не переставаючи, апелевалъ и съ всею справою отзывался до суду головного трибунального. Которого отозваня со всею справою недопущаючи, одно только апеляціи ему въ томъ пунктѣ о подав анепозву на монастырѣ Голубицкомъ допустили есьмо, маютъ ихъ мт. обѣдвѣ стороны тое апеляціи пильновати и росправу скуточную приняти у суду головного трибунального въ терминѣ справъ воеводства Полоцкого въ року теперешнемъ 1630 у Вильнѣ отправуючомъ. О которое недопущене отозваня со всею справою умоцованый е. мт. пана хоружого на насъ судъ протестовалъ, а е. мт. пани войская на е. мт. пана хоружого о заруку водлугъ листу угодного ей милости отъ е. мт. пана хоружого даного тежъ протестоваласе. Что все, якосе у суду точило, есть до книгъ земскихъ полоцкихъ записано, а по записанію и сей выпись подъ печатьми нашими судиною и подсудковою, а съ подписомъ руки моее писарское въ Бозѣ велебному е. мт. отцу Рафаелю Корсаку, владыцѣ галицкому, есть выданъ. Писанъ у Полоцку.

Подлинный на двухъ листахъ бумаги съ двумя тисненными печатями и подписью писаря.

22.

1633 г. Февраля 5. Постановленіе Виленскаго магистрата по жалобѣ Св.-Троицкихъ базыліанъ на цехъ сапожниковъ.

Базыліане жаловались на цехъ сапожниковъ, что они не исполняютъ своего постановленія (1629 г.) о ежегодномъ взносѣ въ пользу Св.-Троицкаго монастыря третьяго грошa „на священника". Старшины цеховые отвѣчали, что это постановленію состоялось въ монастырѣ безъ ихъ согласія, и что сапожники какъ прежде не позволяли, такъ и теперь не согласны давать въ монастырь 3-й грошъ на священника,— что они готовы подтвердить присягою. Базыліане показали постановленіе сапожницкаго цеха, скрѣпленное цеховою печатью, и квитанцію въ полученіи 3-го гроша, на основаніи этого постановленія. Магистратъ рѣшилъ это дѣло въ пользу монастыря. Сапожники потребовали апелляціи, которая имъ не дозволена, какъ въ дѣлѣ очевидномъ и безспорномъ. Сапожники протестовали.

W sobothę miesiąca februarii 5 dnia roku panskiego 1633.

Wielebni w Bodze oycowie zakonu swiętego Bazylego monastyra Wilenskiego Troieckiego przez wielebnego oyca Jozaphata Bokieia y przez umocowanego swego szlachetnego p. Jakubá Wirgietę dawszy do urzędu pozwać starszych tego roku w cechu szwieckim uczciwych Piotra Kurowicza y Jakowa Alexiewicza y inszych cechu ich, y okazawszy przed urzędem ugodę stałą w roku 1629 pod pieczęcią monastyrską y cechu szwieckiego, actikowaną do xiąg mieskich radzieckich, żalowali na nich o tho, że oni tey ugodzie dosyć czynić nie chcą, mianowicie trzeciego grosza na swiesczennika do monastyra s. Troycy do ołtarza sw. Łukasza ewangelisty, y żądali aby z nakazu urzędowego oddali. A obżałowani szewcy wysłuchawszy na sobie takowey żałoby, wzieli sobie rok na odkaz od poniedziałku blizko przyszłego za tydzień. Co y do xiąg iest zapisano.

W poniedziałek miesiąca februarii 14 dnia roku panskiego 1633.

Na roku ku odkazu przypadłym starsi cechu szwieckiego na żałobę oycow s. Troycy odkazuiąc, powiedzieli: nie pozwalalismy na takową ugodę, abyśmy mieli dawać swiesczennikowi russkiemu trzeci grosz z skrzynki naszey, gotowismy samosiedm na tym przysiądz; bo to napisano w monasteru bez pozwolenia wszystkiego cechu, ale cech tylko pozwolił na to, co się potym w r. 1630 stało za archimandryty albo za starszego oyca Pachomia Oranskiego, ktoremu dalismy połkamienia y trzy funty wosku y gotowych pieniędzy kop dwie, y teraz to na każdy rok dawać gotowismy; y pokazali na to kwit z podpisem ręki oyca Oranskiego y p. Jachyma Grekowicza raycy, iako proszonego; a trzeciego grosza niepozwalalismy y niepozwalamy. A oycowie replicuiąc na to powiedzieli: wolno to było oycu Oranskiemu ustąpić, ale my chcemy się tey pierwszey ugody trzymać y trzymamy, w ktorey iest grosz trzeci nam, gdyż y w kwitatiey oyca Oranskiego mianuie, żescie oddali do monastyra sto złotych polskich, ktorąscie mieli dać z pierwszey ugody; a stąd znać, żescie na nię pozwolili, boscie tey ugodzie pierwszey dosyć czynić poczęli y oddali 100 złotych w niey mianowaną, a nadto y pieczęciąscie swoią cechową tę ugodę pierwszą zapieczętowali, zaczym niemożecie przysięgą swoią wolni od dawania grosza trzeciego bydź. Y z obudwuch stron puscili to na uznanie urzędowe. W ktorey że to sprawie urząd nie czyniąc uznania, wziął sobie na namowę ze wszystkiemi pany w radzie mieskiey siedzącemi, naznaczywszy termin ku przysłucha-

niu się dekretu od srzody blizko przyszłey za tydzień. Co do ksiąg iest zapisano.

We srzodę miesiąca februarii 23 dnia roku panskiego 1633.

W rzeczy y sprawie wielebnych oycow zakonu s. Bazylego monastyra Wilenskiego, Troieckiego z iedney strony, a z drugiey strony cechu szwieckiego skazano iest: ponieważ się ukazuie, że u pierwszey ugody, roku 1629 stałey, iest przycisniona pieczęć cechu szwieckiego, iż też tey ugodzie cech szwiecki czyniąc dosyć, w iednym punkcie, w rok potym 100 złotych polskich oycom zakonnikom swiętego Bazylego oddał, przeto y ten trzeci grosz podług ugody pierwszey oddawać powinien każdego roku, oprocz legacyinych dochodow; bo z tych nie powinni dawać, a zatym przysięgą się odwodzić szewcy nie mogą. Od ktorego skazania strona obżałowana cech szwiecki appellował do j. kr. msci pana naszego miłosciwego. Ale że w rzeczy tak iasney od ugody swoiey, pieczęcią cechową zapieczętowaney, appelluią, ktorey y dosyć czynić poczęli, 100 złotych oddali, nie dopuszczono appellatiey. O ktore niedopuszczenie protestowali się szewcy, y z obudwuch stron dali to wszystko do ksiąg zapisać, co iest zapisano.

Подлинный на листѣ бумаги съ тисненною печатью и при ней припискою: Ex actis urzędu Burmistrzowskiego i Radzieckiego Wilenskiego.

23.

1636 г. Марта 26. Письмо Владислава IV къ подскарбію Николаю Тризнѣ.

Базыліане Виленскаго Св.-Троицкаго монастыря жаловались королю, что они встрѣчаютъ большія затрудненія въ отысканіи имуществъ, записываемыхъ имъ благочестивыми людьми, или же достающихся имъ по наслѣдству, и потому просили короля назначить имъ защитника (tutor). Король назначилъ имъ такого защитника—Николая Тризну, о чемъ и извѣщаетъ его.

Władysław IV z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewskie, Russkie etc.

Wielmoznemu Mikołaiowi Tryznie, podskarbiemu y pisarzowi ziemskiemu w. x. Litewskiego, wilkomirskiemu, błudzienskiemu, ozkiemu, przełomskiemu staroscie naszemu uprzeymie nam miłemu łaska nasza krolewska. Wielmożny uprzeymie nam miły. Dali nam sprawę zakonnicy monastera sw. Teoycy religiey greckiey miasta naszego Wilna, że częstokroć wielkie trudnosci y angarie w sprawach swych dochodząc dobr im testamentami od ludzi pobożnych legowanych, także przez successią na monaster ich z pewnych przyczyn spadaiących, osobliwie w bractwach miodowych, od sw. pamięci krola i. m. p. oyca naszego do pomienionego monastera sw. Troyce nadanych, zfundowanych, a przez nas confirmowanych, ponoszą; y prosili nas abysmy im, iako supremus protektor dobr cerkiewnych, dla doiscia krzywd w sprawach ich pewnych tutorow naznaczyli. W czym bacząc my prozbę ich być słuszną, Upreim. W. wszystkie sprawy cerkwie y monastera sw. Troyce w obronę poruczaiąc, chcemy mieć Uprz. W., aby Uprz.W. wszelkich krzywd im czynić nie dopuszczał, owszem się o to, aby dobra cerkiewne przed tym odeszłe, iako y teraz za testamentami albo zapisami y iakimkolwiek prawem legowane, monasterowi Wilenskiemu sw. Troyce wszystkie spełna przywrocone były, do tego y w bractwach pomienionych miodowych za-

dney winy nie było starał. Uczynisz to Uprz. W. z pobożnosci y powinnosci swey a dla łaski naszey. Pisan w Wilnie roku panskiego 1636 dnia 26 mca marca, panowania krolestw naszych Polskiego y Szwedzkiego IV roku. Wladislaus rex.

Подлинный на листѣ бумаги съ малою королевскою печатью в. кн. Лит.

24.

1636 г. Іюня 1. Запись, данная митр. Іосифомъ Рутскимъ Виленскому Св.-Троицкому монастырю на замѣну Руты на Свираны.

Іосифъ Рутскій, въ благодарность Богу за оказанныя ему благодѣянія, между прочимъ за то, что его, „уродзоного съ родичовъ геретиковъ, потягнулъ ко всятой вѣрѣ *католической*, затымъ поволалъ до закону святого по чину Св. Василія В.,“ пожаловалъ Виленскому Св.-Троицкому монастырю родовое имѣніе свое Руту, въ повѣтѣ Новогородскомъ. По пріобрѣтеніи монастыремъ Свиранскаго имѣнія въ Виленскомъ повѣтѣ, смежнаго съ Свиранами, пожалованными на митрополію кн. Константиномъ Острожскимъ, Рутскій предложилъ монастырю обмѣнять Руту па митрополитальные Свираны, каковой обмѣнъ, съ общаго согласія, и произошелъ въ 1636 г.

Іосифъ Веліяминъ Рутскій, Архіепископъ Метрополита Кіевскій, Галицкій и всея Руси. Ознаймую симъ листомъ моимъ добровольнымъ вѣчистымъ записомъ кождому, кому бы о томъ вѣдати належало, теперешнимъ и на потомъ будучимъ людемъ, ижъ многіе великіе судобродѣйства, которыя Господь Богъ чинилъ и завше чинитъ роду чловѣческому въ посполитости и кождому зособна, чого я добре Іосифъ Веліяминъ Рутскій, Метрополита Кіевскій, Галицкій и веся Руси, дозналемъ на себѣ; бо хотяжъ уродзоны съ родичовъ геретыковъ и съ тое мѣры не заслуговалемъ на ласку Его, але на гнѣвъ и собѣ на вѣчную погибель, потягнулъ мя еднакъ неизслѣдованнымъ промысломъ своимъ ко святой вѣрѣ каѳолической и ко церкви своей. Поволалъ мя за тымъ до закону святого по чину св. отца нашего Василія Великого, повабилъ и многихъ инныхъ розного возрасту людей, мужей и младенцевъ, съ которыми въ томъ станѣ ангельскомъ жылъ есми во св. общинѣ, хотячи угодити милостивому Богу, избавити душу свою и души ихъ, а жебы въ тѣлесныхъ потребахъ опатрене свое мѣли . . . записаломъ имъ былъ записомъ своимъ признанымъ имене моедѣдичное Руту въ поветѣ Новогородскомъ лежачое, купиломъ и каменицу въ рынку виленскомъ стоячую. Лечь ижъ напотомъ купили они собѣ вѣчнымъ правомъ на монастыръ Св. Живоначальное Тройцы имѣніе Свираны, въ повѣтѣ Виленскомъ лежачое, объ межу съ имѣніемъ на митрополію фундованымъ и записаннымъ отъ славное памяти Константина Ивановича княжати Острожскаго, воеводы Троцкаго и гетмана Великого Князства Литовскаго, видячи я теды, ижъ съ большимъ пожиткомъ монастыря помененого то будетъ, гдыся Свираны метрополіе съ ихъ монастырскими Свиранами злучатъ въ одно, и такъ совѣтовавши съ отцами того монастыря виленского подъ тытуломъ Светое Живоначальное Троицы будучаго, до того имени Свираны для замѣны съѣхали, розмовивши, тое имѣне митрополіе Свираны Я, митрополита Кіевскій Галицкій и всея Руси, отцу игумену монастыря виленскаго помененого Светое Живоначальное Троицы и всей еже о Христѣ братіи уступиломъ, въ моцъ въ держаніе на вѣчность подаломъ помененымъ отцомъ

за спольнымъ всего згромаженя Светое Троицы зезволенемъ и добровольнымъ уступленіемъ. Взяломъ до метрополіи имѣніе звышъ реченое Руту, прикупивши до того напотомъ два фольварки. Которое то имѣне Рута уже вѣчными часы митрополитамъ кіевскимъ, наступникомъ моимъ, въ едности съ святымъ костеломъ римскимъ будучимъ, належати маетъ, а Свираны при помененомъ монастырѣ Виленскомъ также на вѣчность зоставати будетъ. А яко я метрополита и наступникове мои въ Свираны уступати и жадное въ держаню отцомъ монастыря Светое Троицы переказы чинити не маемо; такъ и они въ держаніе Руту вступоватися немаютъ. На што и конфирмацію отъ святѣйшаго папы римского одержати буду повиненъ. И на то далъ есми сесь мой листъ фундаційны записъ подъ моею печатью и съ подписомъ руки моее власное, также тежъ съ печатьми и съ подписами ихъ милости пановъ пріятелъ моихъ нижей на подписахъ менованыхъ. Писанъ въ Вильнѣ лѣта отъ Нароженя Сына Божого 1636 мѣсяца Іюня 1 дня.

Подписали: Іосифъ Вельяминъ Рутскій метрополита Кіевскій и всея Руси рукою власною.

Антоній Сѣлява архіепископъ полоцкій власною рукою.

Евстаѳій Каменскій пресвитеръ собору Виленского священникъ перенесенскій.

Миколай Рыбинскій пресвитеръ собору Виленскаго священникъ воскресенскій.

Jan Kolęda pisarz ziemski Wilenski i tribunalski zęką własną.

Heliasz Kolenda zęką własną.

Подлинный на пергаменъ, съ четырмя внизу привѣшенными печатями; въ томъ же 1636 г. 6 Іюня явленъ и признанъ въ трибуналѣ.

25.

1636 г. Августа 9. Мировая сдѣлка, заключенная представителями базыліанскаго ордена съ Григоріемъ Корсакомъ.

Базыліане, собравшіеся 1636 г. на конгрегацію въ Вильнѣ, отказываются отъ веденія процесса съ Григоріемъ Корсакомъ о 10 т. зл., записанныхъ его дядею Евстафіемъ Корсакомъ на родовой части имѣнія Голубичи Виленскимъ базыліанамъ; другую часть Голубичъ, купленную Ев. Корсакомъ, и записанную базыліанамъ на устройство тамъ монастыря, предоставляютъ Григорію Корсаку замѣнить на другое имѣніе, такъ какъ по малодоходности этой фундаціи монастырь не можетъ здѣсь существовать. Залѣсье, записанное тѣмъ же Ев. Корсакомъ Вилен. Св.-Троицкому монастырю, остается за монастыремъ на вѣчныя времена. Вилен. Св. Троицкій монастырь обязуется не возобновлять процесса о Голубичахъ, подъ „зарукою“ 3000 зл. п.

Видимусъ съ книгъ головныхъ трибунальныхъ у Вилни отправованыхъ.

Лѣта отъ Нароженя Сына Божого 1636 мца Августа 9 дня. Передъ нами судьями головными на трибуналъ у вел. князствѣ Литовскомъ съ воеводствъ, земель и повѣтовъ на рокъ теперешній обраными постановившисе очевисто въ Божѣ велебные и. м. отцове Езофъ Велявинъ Руцкій, метрополита кіевскій и галицкій, о. Антони Селява, архіепископъ полоцкій, витебскій и мстиславскій, и о. Рафалъ Корсакъ, епископъ пинскій туровскій, служитель метрополіи кіевское, именемъ всего згромаженя закону св. Василія оповѣдали и покладали листъ свой добровольный зрѣчоны записъ, водлугъ права справ-

лены, даный и належачій е. м. п. Григорію Корсаку, хоружому полоцкому, и пани малжонцѣ его мти п. Александрѣ Воловичовнѣ на рѣчь меновите въ немъ выражоную, и ствердивши тотъ листъ устнымъ сознанемъ своимъ, просили, абы до книгъ головныхъ трибунальныхъ былъ уписанъ. Мы судъ тотъ листъ огледавши и читаного выслухавщи, дали есьмо до книгъ вписать, што вписуючи слово до слова такъ се въ собѣ маетъ. Я Iезофъ Велявинъ Руцкій, метрополита кіевскій, галицкій и всея Руси, Антонъ Селява, архіепископъ полоцкій, витебскій и мстиславскій, Рафалъ Корсакъ, епископъ пинскій туровскій, служитель метрополиты кіевского, протоархимандритъ чину св. Василія, именемъ нашимъ и именемъ всего зграмаженя нашого закону св. Василія и всихъ о Христѣ отцовъ и братей нашихъ, собравшисе на соборъ законники до Вилна въ року теперь идучомъ 1636 іюля 20 дня, вси особы заодну почитаючи, а однду за всихъ, чинимъ явно и вызнаваемъ то симъ листомъ нашимъ зречонымъ записомъ вѣчистымъ добровольнымъ, кому бы того была потреба вѣдати, албо сей листъ нашъ зречоный читаный слушать, ижъ что сходечи смертію съ сего свѣта годное памети небощикъ п. Остафій Галубицкій Корсакъ, войскій полоцкій, а роспоряжаючи маетность свою лежачую и рухомую, тестаментомъ остатнее воли своее въ року прошломъ 1625 мца іюля 4 дня, которымъ то роспоряженемъ своимъ маетность свою, лежачую въ воеводствѣ Полоцкомъ, Голубичи, маючи частьодну съ тыхъ Голубичъ отчистую, на которой то части отчистой Голубичахъ записалъ былъ 10000 золот. польскихъ на церковь Голубицкую заложеня св. Іюрія, але ижъ е. м. п. Григорій Корсакъ Голубицкій, хоружій воеводства Полоцкаго, запозвалъ насъ о тотъ тестаментъ и записъ . . . тыхъ 10,000 золот. польскихъ, на тую часть Голубичъ внесеныхъ, яко сыновецъ рожоны небощика п. войского, до суду земского полоцкого на роки троицкіе въ року прошломъ 1635, гдѣ судъ земскій полоцкій узналъ то, же не могъ небощикъ п. войскій полоцкій, стрый рожоный е. м. п. хоружаго полоцкаго, части отчистое Голубичъ таковою суммою тестаментомъ безъ права вызнаного обтежати и таковое суммы вносить, которымъ декретомъ своимъ тую сумму съ тое части Голубичъ знесъ; отъ которого таковаго декрету апелляція была одъ насъ до суду головного трибунального уросла о знесене тое суммы, гдѣ судъ головный трибунальный въ терминѣ суженя справъ воеводства полоцкаго въ року прошломъ 1635 тотъ декретъ враду земского полоцкаго декретомъ своимъ ствердилъ и тую сумму 10000 золот. польск. съ тое части отчистыя сняти, а другую часть Голубичъ, прикуплю Стефановскую Корсаковскую и Рагозянскую, что небощикъ п. войскій купилъ, тымъ же тестаментомъ вѣчностью на церковъ Голубицкую записаную, намъ присудилъ, зоставивши доживотное мѣшкане на тыхъ обудвухъ частяхъ малжонцѣ небощика п. войского е. м. п. Софіи Островской водлугъ тестаменту, а по животѣ малжонки его, або по пойстю замужъ абы е. м. п. хоружій до тое части Голубичъ отчистое до посесеи своей пришелъ, а тая часть прикупная абы яко до тое церкви фундована, при той церкви Голубицкой зостала: мы тогды особы вышей мененые и все духовенство, которое есьмо се на тотъ часъ тутъ до Вилна на тотъ соборъ съѣхали вси межи иншими радами нашими зубополными духовными о той части Голубичъ, прикупли отъ небощика пана Стефана Корсака, што небощикъ п. войскій купилъ и сходечи съ сего свѣта смертью тестаментомъ на церковь тую на законники, которые бы при той церкви

Голубицкой мѣшкали, тую часть записалъ былъ; але мы бачечи то съ уваженя нашого, же на той части прикупли при церкви Голубицкой законники нашіе на такъ малой фундаціи выживеня слушного мѣти не могутъ, толко бачечи то и уважаючи, абы тамъ при той церкви Голубицкой священникъ свѣцкій мѣшкалъ, водлугъ фундаціи и наданя тому священнику, который бы при той церкви мѣшкалъ, славное памети небощика п. Яна Корсака Голубицкаго, каштеляна полоцкаго, отца е. м. пана хоружаго, гдѣ абы тамъ и тѣло небощиковское лежало, завше же хвала Божая въ той церкви отправовала, якожь небощикъ п. полоцкій фолварокъ свой Вороново, лежачое у воеводствѣ Полоцкомъ, священникови голубицкому правы признаными до тое церкви фундовалъ и надалъ. Тогды мы, за радою и намовою нашою и зобополною згодою о тую часть прикупли съ того имѣня Голубичъ съ е. м. п. Григоріемъ Корсакомъ, хоружимъ полоцкимъ и п. малжонкою его мти п. Александрою Воловичевною, старостиною конявскою, згодили и на вѣчные часы тую часть Голубичъ на иншую маетность, которую ихъ мт. водлугъ особливаго листу и контракту съ нами учиненого, на певномъ терминѣ дать, завести и въ интромиссію подати намъ маютъ, замѣнили, а мы вжо тымъ постановенемъ и досыть учиненемъ уконтентованы отъ е. м. п. хоружаго полоцкаго и пани малжонки его мти вси законницы собраня Виленского святое Троицы монастыря Виленского не зоставуемъ собѣ жадного права и приступу о тую часть Голубичъ и прикуплю, яко и тую часть отчистую Голубичъ, што 10,000 золот. польск. внесено было и што декретомъ знесеную до е. м. п. хоружого, малжонки и потомковъ его мти и державчого отъ ихъ мти, зрѣкаемся часы вѣчными. А до того такъ варуемъ то симъ листомъ нашимъ зрѣчонымъ, ижъ что небощикъ славное памети п. Янъ Корсакъ, каштелянъ полоцкій, отецъ е. м. п. хоружаго, розные маетности, такъ тестаментомъ, яко и правомъ признанымъ фундаціами розныя маетности по немъ позосталыя пообтежалъ и на церковь тую Голубицкую: тогды мы тымъ задосыть учиненемъ отъ е. м. п. хоружаго, ижъ се намъ вжо досыть стало, тые фундаціи вси, такъ признаные, яко и не признаные и тестаментами такъ небощика п. полоцкаго, яко тежъ и небощика пана войскаго, стрыя е. м. п. хоружаго, тыи вси записы, тестамента тымъ нашимъ зрѣчонымъ листомъ вызнанымъ касуемъ вѣчными часы, и што отъ даты сего листу нашого зрѣчоного тые вси а вси фундаціи у жаднаго права и ураду моцы жадное мѣти не могутъ, окромъ вынявши то, ижъ што небощикъ панъ войскій тестаментомъ маетность свою купную Залѣсье, лежачую у воеводствѣ полоцкомъ, зоставивши доживотное мѣшкане малжонцѣ своей, а по смерти або по пойстю замужъ, тогды то небощикъ панъ войскій на церковъ св.-Троицы, гдѣ и тѣло небощиковское лежитъ, вѣчностью записалъ, то е. м. п. хоружій, малжонка и потомкове ихъ мти жадного права до тое маетности Залѣсья мѣти не маютъ и не могутъ, и вжо отъ даты сего листу запису нашого зрѣчоного жаденъ зъ насъ особъ вышейменованыхъ и все духовенство гдѣ одноколвикъ будучое закону св. Василія е. м. п. хоружого, малжонку и потомковъ ихъ мти о тую прикуплю, яко и о вѣчность Голубичъ турбоватъ и до жадного права и ураду позывать не маетъ и мочи не будетъ подъ зарукою 3000 золот. польск., але еще одъ кождого законника згромаженя нашого Виленского, вступуючагосе въ тую прикуплю Голубичъ, за данемъ намъ знать черезъ листъ обвѣщоный черезъ возного воеводства полоцкого, положенемъ на маетности нашей За-

лѣсьѣ у воеводствѣ Полоцкомъ за недѣлъ 6, тогды мы за ознайменемъ сами ставши, або презъ умоцованого нашого, у того суду до котораго бы ихъ мт. запозвани были, заступовать и очищать своимъ власнымъ коштомъ и накладомъ, постерегаючи того, абы ихъ мт. жадное перешкоды не мѣли въ держаню своемъ, а еслибы то отъ законниковъ нашихъ очищать и заступовать не хотѣли, тогды маемъ ихъ мтямъ заруки заплатить 3000 золот. польск. О которые за руки и о нарушене сего листу нашого даемъ и позваляемъ ихъ мтямъ самимъ и потомкомъ ихъ мти до суду намъ належного до трибуналу головнаго духовнаго сполного свѣцкимъ насъ позвати, и судъ тотъ трибунальный скоро вглянувши въ сей листъ нашъ записъ моценъ и воленъ будетъ заруку вышейменену ихъ мтямъ, або потомкомъ ихъ мтей на маетности нашей Залѣсью, лежачую у воеводствѣ Полоцкомъ, одправу скуточную удѣлать, а мы такъ ихъ мтей самыхъ, яко и потомковъ ихъ мтей, такъ тежъ и тотъ судъ о злы всказъ турбовать и до жадного права позывать не маемъ и моцы не будемъ подъ тоюжь зарукою вышписаною, а ихъ мт. панъ хоружій и п. малжонка его мти по смерти, або по пойстю замужъ е. м. п. войской, тогды ихъ мтямъ безъ вѣдомости нашей, недаючи намъ о томъ знать, волно будетъ тую маетность Голубичи, яко властность свою, ихъ мтямъ правомъ дѣдичнымъ належачую отнять, а мы вжо отъ даты сего листу нашого зрѣчоного не маемъ се въ то вступовать и о тое заѣхане тыхъ Голубичъ ихъ мтей турбовать не маемъ подъ зарукою вышеписаною. И на то дали есьмо ихъ мтямъ сей нашъ листъ зрѣчоный записъ подъ печатьми нашими и съ подписомъ рукъ нашихъ, такъ тежъ подъ печатьми и съ подписами рукъ ихъ м. п. пріятелей нашихъ, отъ насъ устне прошоныхъ, которые за просьбою нашою печати приложить и руки подписать рачили. Писанъ у Вилни року 1636 мца августа 9 дня. У того листу печатей притисненыхъ 4, а подписъ рукъ тыми словы: Іосифъ Веляминъ Руцкій митрополита кіевскій и всея Руси. Antoni Sieliawa archiepiscop połocki własną ręką. Рафалъ Корсакъ, епископъ пинскій и туровскій, служитель митрополіи, прото-архимандритъ чину св. Василія рукою власною. Симонъ Яцкевичъ, намѣстникъ Виленскій чину св. Василія рукою власною. Сельвестръ Котлубай архимандрита виленскій. Игнатій Шоповичъ совѣтникъ головный чину св. Василія рукою власною. Валеріанъ Конефальскій, совѣтникъ головный чину св. Василія рукою власною. Alexius Dubowicz, wicarius monasteri Wilensis S. Trinifatis. Йсакій Копіевичъ, писаръ соборовы рукою власною. Iako pieczętarz Iozeff Kłonowski, stol. połocki. Который тотъ листъ до книгъ головныхъ трибунальныхъ есть записанъ, съ которыхъ и сей выписъ подъ печатью земскою воеводства Виленского за писарства моего мене Марціана Воловича въ семъ року 1651 мца ноября 23 дня е. м. п. Адаму Еленскому и п. малжонцѣ его мти есть выданъ. Писанъ у Вилни.

Подлинный на двухъ листахъ бумаги съ тисненною печатью и подписью писаря.

26.

1638 г. Августа 30. Жалоба Виленскихъ базыліанъ на кн. Боратынскаго объ оскорбленіи крестьянами его священника Бѣличанской и Логовской церкви.

Керестьяне кн Боратынскаго, земскаго оршанскаго судьи, по приказанію своего господина, въ бытность священника Бѣличанской церкви Іоанна Фастовича въ с. Логахъ кн Боратынскаго для совершенія богослуженія въ Логовской церкви, во время процессіи напали на „спѣвака", выбили изъ рукъ его выносной крестъ, сбили его съ ногъ, а на священника, „яко на якого непріятеля, волали и словами корчемными его лаяли, мовечи: неходи, попе, съ процессіями коло церкви; еслибсь пошолъ, нездоровъ будешь ходить: маемо росказане е. м. пана нашого, жебысьмы тобе забили" Свидѣтелемъ этого былъ возный Минскаго повѣта, письменно подтвердившій показаніе священника.

Выписъ зъ книгъ гродскихъ замку господарского Менского.

Лѣта отъ Нароженя Сына Божего тисеча шестсотъ тридцать осмого, авг. 30 дня. На урадѣ гродскомъ въ замку господарскомъ менскомъ передо мною Іюріемъ Шпанговскимъ, подстаростимъ менскимъ, жаловалъ и оповѣдалъ въ Бозѣ велебный его мт. отецъ Алексѣй Дубовичъ, архимандритъ Виленскій, провинціалъ и доворца церкве собѣ поручоныхъ отъ велможнаго въ Бозѣ велебного его мт. отца Рафаила Корсака, архіепископа, митрополита кіевского, галицкаго и всея Руси,—въ кривдѣ и за данемъ собѣ справы честного господина отца Іоанна Фастовича, священника церкви Бѣличанское и Логовское, у воеводствѣ Менскомъ лежачихъ, на е. мт. князя Миколая Боратынского, судью земского оршанского, о то, ижъ е. мт. панъ судья звоснившисе нѣтъ вѣдома за что на священника Бѣличанского и Логовского, бываючи частокроть въ имѣнію своемъ Логохъ, прозываемомъ Воронцевскихъ, у воеводствѣ Менскомъ лежачомъ, росказалъ подданымъ своимъ Воронцевскимъ, абы священника бѣличанского удеспектовали. Якожъ подданые его мт. пана судіи имѣнія его милости Логовъ, меновите Прокопъ Попека, Ясько Подвойскій, Самсонъ Котовичъ, Иванъ Котко, Евхимъ Титовичъ, Борисъ Ананичъ, Василій Иващеня съ другими своими сусѣдьми всего села Логовского, имены и прозвищи собѣ вѣдомыми, въ року теперешнемъ 1638 мца августа 25 дня, подъ часъ отправованя набоженства въ церкви Логовской черезъ него господина отца Іоанна Фастовича, при згромаженю немало людей въ церкви для набоженства будучихъ, отправуючи набоженство водле звычаю церковнаго, вышедши изъ церкви съ найсвентшимъ секраментомъ и съ процессіями коло церкви хотя ити, ино того року, мца и дня вышепомененого подданые его мт. пана судьи земского оршанского, съ съ воли, вѣдомости и росказаня его мт. пана своего, съ кіями стылу тое церкви заступивши, съ подворья всѣ громадне на первей слугу церковного спѣвака на име Миколая Ивановича Поповича, съ процессіею идучого изъ церкви, на процессии въ рукахъ у него будучаго на верху крыжъ збили и самого его спѣвака на землю обалили; а потомъ тыежъ подданые е. мт. пана судіи Логовскіе всѣ громадне на господина отца Фастовича, яко на якого непріятеля, волали и словами карчемными его лаяли, мовечи: не ходи, попе, съ процессіями коло церкви; еслибы сь пошолъ,

нездоровъ будешь ходить: маемо росказане его мт. пана своего, жебысьмо тобе забили. Который кгвалтъ церкви Божей будучій видѣчи и здоровья своего не будучи безпечонъ, господинъ отецъ Іоаннъ Фастовичъ охороняючи здоровья своего за таковою отповѣдію и похвалкою, не могъ вжо ити съ процессіями коло церкви. За которымъ таковымъ бунтомъ и зуфальствомъ подданыхъ е. мт. пана судьи въ церкви набоженство отправовано быть не могло, и о што все заховуючи въ часъ пришлый вольное мовене съ его мт. паномъ судьею оршанскимъ, на сей часъ просилъ е. мт. отецъ архимандритъ Виленскій, абы тое оповѣдане его милости до книгъ гродскихъ менскихъ было записано. А при томъ оповѣданю тогожъ року, мца и дня вышей на датѣ писаного, ставши очевисте генералъ воеводства Минского Петръ Тережковскій призналъ квитъ свой тыми словы писаны: Я, Петръ Терешковскій, генералъ его королевской милости, воеводства Менского сознаваю то симъ моимъ квитомъ, ижъ року теперь идучого 1638, мца августа 25 дня, кгдымъ былъ на набоженствѣ въ церкви Логовской, въ воеводствѣ Менскомъ лежачомъ, тамъ же гды свещенникъ тое церкви господинъ Іоаннъ Фастовичъ водлѣ звычаю церковного съ найсвентшимъ секраментомъ и процессіями коло церкви хотѣлъ идти, топакъ подданые е. мт. князя Миколая Боратынскаго, судьи земского оршанскаго, Ворончовскіе, имены и прозвищы въ протестаціи менованые, съ кіями съ тылу тое церкви заступивши съ подвора и всѣ громадне въ процессіи на верху крыжъ сбили; недосыть на тымъ маючи, але еще бардзо брыдкими, карчемными словы господина Іоанна Фастовича лаяли, мовечи: не иди, попе, съ прецессіями коло церкви; нездоровъ будешь ходить: маемо розказане е. мт. пана судьи оршанскаго, пана своего,—таковое, жебысмо тобе забили. Што все господинъ Фастовичъ передомною енераломъ и стороною шляхтою паномъ Яномъ Буявскимъ, а панмъ Войтехомъ Побѣдинскимъ освѣтчилъ, ижъ за таковымъ зуфальствомъ и погрозками подданыхъ е. мт. пана судьи съ процессіями коло церкви ити и болѣй набоженства въ церкви отправовати не могъ. Притомъ такъ же господинъ Фастовичъ слугу своего церковного спѣвака на имя Миколая Ивановича Поповича указовалъ на твари синесть, якоже и я енералъ съ стороною шляхтою въ того спѣвака видѣлъ есьмы на твари съ правое стороны бардзо сине спухло; менитъ тотъ спѣвакъ ижъ его подданые е. мт. пана судьи оршанского выходячого съ церкви съ процессією на землю обалили и въ томъ обаленю на камень ударивсе, о чомъ ширей на протестаціи есть описано. Въ которой справѣ бывши, я енералъ что видѣлъ и слышалъ, то все на сей квитъ мой списавши съ печатью и подписомъ руки моее, и съ печатьми стороннными ку записаню до книгъ гродскихъ менскихъ далъ есмы. Писанъ року, мца и дня вышъ писаного. У того квиту печатей притисненыхъ три, а подписъ руки енераловы тыми словы. Петръ Тарешковскій, енералъ рукою. Которое оповѣданіе и очивистое сознане енеральское до книгъ есть записано, а по записаню и сей выписъ подъ печатью врадовою господину Іоанну Фастовичу есть выданъ. Писанъ въ Менску.

Подлинный на листѣ бумаги съ тисненною печатью и подписью писаря.

27.

1639 г. Іюня 30. Привилей Владислава IV Виленскому базыліанскому дѣвичьему монастырю.

Въ этомъ привилеѣ, актикованномъ въ литовскомъ трибуналѣ 1718 г. іюля 20, явленномъ для записи въ магистратскія книги 1755 г. іюля 7, утверждаются за монастыремъ всѣ движимыя и недвижимыя имущества, какъ пожалованныя монастырю, такъ и пріобрѣтенныя имъ самимъ. Въ привилеѣ сообщаются слѣдующія свѣденія объ этомъ монастырѣ: существовалъ онъ при Св.-Троицкомъ монастырѣ „*съ давнихъ временъ*"; реставрированъ Варварою (въ иночествѣ Василиссою), дочерью Богдана Сапѣги, воеводы минскаго. Ему принадлежали слѣдующіе фундуши: фольваркъ Ошмяна Нарушевичевская, пожалованный Львомъ Сапѣгой, воеводой виленскимъ; фольваркъ Литоваришки, пожалованный Павломъ Сапѣгою, подканцлеромъ в. кн. Литов.; каменный домъ „Шимковскій", въ Вильнѣ, на Амбарахъ, пожалованный Анастасіею Тризнянкою Завишиною. Каменные дома, въ Вильнѣ, купленные монастыремъ: Шарипинскій, Сѣтежинскій и Закревскій, на Конной улицѣ *) Всѣ эти дома настоящимъ привилеемъ освобождаются отъ постоя депутатовъ трибунальныхъ и всякихъ другихъ общественныхъ съѣздовъ.

Feria secunda post dominicam septimam post Pentecosten die septima mensis julii anno domini millesimo septingentesimo quinquagesimo quinto.

Coram nobili officio consulari Vilnensi actisq. ejusdem praesentibus comparendo personaliter admodum reverendus pater Joannes Ponikowski ord. D. Basilii M., procurator causarum conventus Vilnensis ad aedes sss. Trinitatis ritus groeco-uniti existen., praesentes litteras privilegii serenissimi Vladislai quarti, regis Poloniae et magni ducis Litvaniae, salvas et illaesas, in rem et partem religiosarum virginum ordinis divi Basilii magni conventus Vilnensis servientes et in tribunali m. d. Lit. sub anno millesimo septingentesimo decimo octavo die vigesima mensis julii acticatus, cum introfusius contentus nomine earundem religiosarum virginum ordinis div. Basilii Magni conventus Vilnensis ad acta obtulit. Quarum litterarum praemisso modo oblatarum de verbo ad verbum rescribendo contenta, tenor sequitur estque talis: Władysław czwarty z Bożey łaski krol Polski, wielkie xiąże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Żmudzkie etc. Oznaymuiemy tym naszym listem komu o tym wiedzieć należy. Przełożył nam wielebny w Bogu Antoni Sielawa, archiepiskop połocki, witebski i mscisławski, na mieyscu na ten czas w Bogu przewielebnego oyca Rafaela Korsaka, metropolity kijowskiego, halickiego i wszystkiey Rusi będący, iż monastyr panien zakonnych **) przy cerkwi s. Troycy w Wilnie w iedności z kosciołem s. rzymskim będących, reguły s. Bazylego W. zdawna założony, przez ich pobożność do rozszerzenia w osoby dewoty znaczne przyszedł i przychodzi, że za szczęśliwego panowania antecessorow naszych i nas samych takie aukcye chwały Bożey się dzieią, wziowszy sceptra ku ugruntowaniu chwały Boga wszechmogącego i rozszerzenia iedności s., umyslilismy nie tylko uczynkom pobożnym ludzi świątobliwych być pomocnemi, ale i osobliwą łaskę tym pokazywać, ktorzy się na chwałę imienia Pańskiego oddaią, biorąc ich pod obronę naszą; aże ten monaster panien zakonnych w Wilnie, przy cerkwi sw. Troycy będący, od wielebney panny Wasylissy Barbary Sapie-

*) Нынѣ Полицейскій переулокъ.

**) Краткія свѣденія объ этомъ монастырѣ сообщены въ Литов. Епар. Вѣд. за 1868 г. № 21.

żanki, wielmożnego niegdy woiewody minskiego córki, restawrowany, a od niektórych osob po większey części nowo fundowany, dotąd konfirmacyi naszey nie ma, za wniesieniem do nas proźby imieniem wielebney panny Katarzyny Sapieżanki, córki wielmożnego niegdy Pawła Sapiehy, podkanclerzego wielkiego xttwa Litewskiego, starszey teraznieyszey i wszystkich panien zakonnych klasztoru tego, abyśmy wszystkie prawa wolności, legata rożnych osob klaszsorowi ich panienskiemu służące, przykładem inszych klasztorów katolickich, ktoremi się prawowierne duchowienstwo szczyci, powagą naszą stwierdzili i umocnili. My Władysław czwarty z pobożnego ku rozmnożeniu chwały Bożey przedsiewzięcia naszego chętnie się do tey proźby panien zakonnych, iako słuszney, skłoniwszy, fundacye niżey pomienione, mianowicie: jasnie wielmożnego niegdy Leona Sapiehi, woiewody wilenskiego, hetmana wielkiego wielkiego xięstwa Litewskiego, O s z m i a n ę nazwaną Naruszewiczowską, od urodzonego Władysława Naruszewicza, starosty łozdzieyskiego, kupioną, a klasztorowi ich zapisaną i fundowaną; wielmożnego niegdy Pawła Sapiehi, podkanclerzego w. x. Litt., folwark L i t o w a r y s z k i nazwany, testamentem temu klasztorowi legowany; wielmożney niegdy Anastasiey Tryznianki Zawiszyney, woiewodziney witebskiey, kamienicę nazwaną S z y m k o w s k ą w miescie Wilenskim na Ambarach stoiącą, temuż klasztorowi przyznaną, i innych wszystkich in genere osob legata dawne i teraznieysze monasterowi ich nadane. Place i kamienice, na których klasztor panienski stoi, powagą naszą królewską stwierdzamy i ninieyszym listem approbuiemy i przy nich nienaruszenie zastawuiemy. Do tego kamienice Szarypińską, Sieteżynską, Zakrzewskich, nazwane, przy tymże klasztorze panieńskim w tyle, na Końskiey ulicy leżące, prawem kupnym wieczystym przez nich, iako monasterowi przyległych, nabyte i iuż w possessyi i dzierżeniu ich będące, pod czas sądow trybunalskich, ziemskich, grodzkich i ziazdow generalskich i partykularnych, od przyimowania gosci wszelakiego stanu godności i urzędu, także posłów cudzoziemskich etiam sub praesentia nostra regia, respectuiąc na ich szczupłe wychowanie, aby się uyma w czynszach z pomienionych kamienic im przychodzących nie działa, i staniem gościnnym pokóy ich zakonny turbowany nie był, wiecznie uwalniamy, co do wiadomości wszech w obec i każdemu z osobna dygnitarzom, urzędnikom, osobliwie wielkim nadwornym, trybunalskim marszałkom, także urzędom grodzkiemu i mieyskiemu Wilenskim teraznieyszym i napotym będącym, i inszym wszystkim, komuby o tym wiedzieć należało, donosząc, chcemy mieć i rozkazuiemy, aby te wszystkie kamienice przerzeczonych panien zakonnych reguły s. Bazylego W. S. Troycy, pod władzą i posłuszeństwem przewielebnego w Bogu oyca metropolity teraznieyszego i i sukcessorow jego, w jedności z kosciołem rzymskim katolickim będących, i wszystkie fundacye wyż rzeczone przy tey wolności wcale i nienaruszenie wiecznemi czasy zachowane były dla łaski naszey. Na co dla lepszey wiary ręką się naszą podpisawszy, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w Wilnie dnia trzydziestego miesiąca czerwca, roku pańskiego tysiącznego sześćsetnego trzydziestego dziewiątego, panowania naszego polskiego trzeciego a szwedzkiego osmego roku. Apud quas litteras privilegii praemisso modo oblatas, circa sigillum pensile magni ducatus Litvaniae subscriptiones manuum sunt tales: Vladislaus rex. Marcian Tryzna, referendarz wielkiego xięstwa Litewskiego. Confirmacia klasztoru panien zakonnych reguły s. Bazylego W. w miescie Wilenskim przy cerkwi s. Troycy będących i libertacye na kamienice. Roku tysiąc siedmset

ośmnastego, miesiąca julii dwudziestego dnia, stanowszy u sądu trybunału głownego wielkiego xięstwa Litewskiego imć pan Jan Sylwester Turczynowicz Suszycki patron, ten przywiley j. kr. mci ad acta podał. Marcian Oginski, kasztelan witebski, marszałek trybunału głownego wielkiego xięstwa Litewskiego mppr. Quae praesentes litterae privilegii praemisso modo oblatae sunt actis nobilis officii consularis Vilnensis insertae, inscriptae ac ingrossatae parti vero requirenti per vidimus anno domini millesimo septingentesimo septuagesimo octavo, die decima tertia januarii, sub sigillo juridico extraditae.

Joannis Konczewski, Notarius Vilnensis mpr.

28.

1640 г. іюня 11. Декретъ земскаго Полоцкаго суда по жалобѣ провизора богадѣльни при Виленской Св.-Троицкой церкви на Софью Корсакъ о невыдачѣ ею содержанія на Св.-Троицкую богадѣльню по завѣщанію ея мужа.

Софья Корсакъ сначала заявила на судѣ, что она въ теченіи 15 лѣтъ исправно отдавала, согласно завѣщанію своего мужа, содержаніе на Св.-Троицкую богадѣльню и на звонарей, а потомъ отказалась отъ этого заявленія и обѣщала выдать все, что слѣдуетъ на богадѣльню и звонарей за 15 лѣтъ, и затѣмъ ежегодно исполнять завѣщаніе своего мужа по этой статьѣ

Выписъ съ книгъ справъ земскихъ воеводства Полоцкаго.

Лѣта отъ Нароженя Сына Божого тисеча шестсотъ сороковаго мца іюня 11 дня. На рокахъ судовыхъ земскихъ троецкихъ порядкомъ права посполитаго припалыхъ и судовне у Полоцку отправованыхъ передъ нами Александромъ Тишкевичомъ судьею, Михаиломъ Тишкевичомъ подсудкомъ а Яномъ Подбипентою писаромъ врадниками воеводства Полоцкаго, кгды съ порядку реестроваго ку розсудку нашому приточиласе справа шляхетнаго пана Михаила Сергѣевича, бурмистра виленскаго, провизора шпиталю при церкви Св.-Тройцы будучого, съ земянкою воеводства Полоцкаго е. м. п. Софіею Островскою Остафьевою Голубицкою Корсаковою, войскою полоцкою, за позвомъ черезъ енерала воеводства Полоцкого Михаила Петрыща, на имѣню и дворѣ Залѣсю положономъ, ино за приволанемъ черезъ енерала, роковъ пильнуючого обѣихъ сторонъ, ку праву отъ стороны поводовое умоцованый п. Касперъ Приторски за моцою листовною ему до тое справы даною становилъ, а позваная сторона е. м. п. войская сама и съ умоцованымъ своимъ паномъ Андреемъ Свяцкимъ очевисто также се становила. Затымъ умоцованый поводовое стороны доведши впередъ слушне и правне положеня того позву написомъ того енерала, устне передъ роками очевисто признанымъ, и указавши на позвѣ трое воланe въ рокохъ теперешнихъ отправованое, рукою моею писарскою написаною, подносилъ ку читаню позовъ, съ котораго жаловалъ о томъ: штожъ дей въ року минуломъ 1625 мца Іюля 4 дня небощикъ Остафій Голубицкій Корсакъ, малжонокъ вѣрности твоее Корсаковое, сходечи съ сего свѣта, а будучи человѣкомъ набожнымъ, тестаментомъ остатнее воли своее записалъ до шпиталю при церкви Св.-Тройцы будучого убогимъ и звонникомъ при тойже церкви будучимъ на кождый годъ, то есть до шпиталя 2 бочки жита, 1 бочку гречки,

чверть гороху, слонины полеть, сала одно, чверть бочки соли и 1 копу грошей, а звонникомъ одну бочку жита, бочку гречки, чверть гороху, соли часть четвертую бочки, полеть слонины, готовыми гроши золотыхъ 2, абы вѣрность твоя, Голубицкая Корсаковая, яко малжонка, мѣшкаючи на имѣнью Залѣсью, лежачомъ у воеводствѣ Полоцкомъ, до живота своего, або покуль замужъ пойдешь, отдавала и тому досыть чинила, а по смерти або по пойстю замужъ вѣрности твоее, абы отцове при томъ монастырѣ будучіе, которымъ вѣчностью тую маетность записалъ, тожъ на шпиталь и на звонники, абы за душу его пана Бога просили, на каждый рокъ давали вѣчными часы, записалъ и фундовалъ. По которомь то тестаментѣ е. м. небощиковскомъ вѣрность твоя Голубицкая тое записаное ялмужное почавши въ року 1625 а до року теперешняго 1640, то есть за лѣтъ 15 не отдавала и не отдала, въ чомъ провизорове прошлые великую кривду тому шпиталеви и звонникомъ, для мильченя своего, чинили.— А такъ шляхетный Михаилъ Сергѣевичъ, яко провизоръ того шпиталя, видѣчи быть великую шкоду въ неотданю тое лекгаціи за помененые лѣта, хочеть о то правнѣ мовити. По прочитаню того позву умоцованый územ поводовое стороны панъ Касперъ Проторскій доводечи рѣчи въ немъ описаное покладалъ выписъ съ протестаціи съ книгъ головныхъ трибунальныхъ у Вилни о тое неотдане лекгуминъ на е. м. п. войскую полоцкую учиненый датою року 1635 мца Іюля 5 дня; другой выписъ тожъ съ протестаціи другое съ тыхъ же книгъ покладалъ о тоежъ неотдане датою року 1638 мца Іюля 30 дня; а затымъ водлугъ тыхъ протестацій и тестаменту небощика пана войского доброволне позволеного за тые вси лѣта всказаня плаченя и отдаваня на шпиталь и звонникомъ на е. м. п. войской просилъ и домовялсе. А умоцованый позваное стороны п. Андрей Свяцкій повѣдилъ, ижъ е. м. п. войская полоцкая досыть чинила той лекгаціи и тые лекгумина такъ до шпиталя, яко и звонникомъ отдавала, зачимъ не повинна другій разъ давать, а на остатокъ на присегу менованому пану Михалу Сергѣевичу, бурмистру виленскому, яко провизору, позволяла, за которою присегою за лѣтъ 10 платити подымоваласе; а потомъ, оставивши контроверсію на сторону, все водлугъ жалобы шпиталю и звонникомъ менованое церкви Св.-Тройцы, почавши отъ року 1625 ажъ до року 1640, платить водлугъ тестаменту обовезаласе, однакъ абысьмо то отдаване на двѣ раты отложили просилъ и домовялсе. А такъ мы судъ въ той справѣ мѣщанина и бурмистра мѣста Виленского, провизора шпиталя и церкви Св.-Тройцы, въ уніи светой съ костеломъ католицкимъ будучое, въ мѣстѣ Виленскомъ стоячое, пана Михала Сергѣевича съ е. м. п. Софьею Островскою Остафьевою Голубицкою Корсаковою, войскою полоцкою, записъ о неотдаване лекгуминъ ялмужны водлугъ тестаменту зошлого съ сего свѣта небощика е. мт. пана Остафья Голубицкаго Корсака, войскаго полоцкаго, то есть на кождый рокъ на тотъ помененый шпиталь Св.-Тройцы жита бочокъ 2, гречихи бочку, гороху чверть, солонины полеть, соли чверть бочки, копу грошей готовыхъ, а звонникомъ при томъ же монастырю Св.-Тройцы также особливе на кождый рокъ жита бочку, гречихи бочку, гороху чверть, соли чверть бочки, слонины полтя, золотыхъ двухъ готовыхъ грошей, почавши отъ року 1625 ажъ до року теперешняго 1640 не отданого. Въ которой справѣ умоцованый поводовое стороны покладалъ выписъ съ протестаціи съ книгъ головныхъ трибунальныхъ у Вилни о тое неотдане лекгуминъ на е. м. п.

войскую полоцкую учиненый датою року 1635; другій выпись тежъ съ протестаціи другое съ тыхъ же книгъ покладалъ о тоежъ неотдане датою року 1638; а затымъ водлугъ тыхъ протестацій и тестаменту небощика пана войского доброволне позволеного за тые вси лѣта всказаня плаченя и отдаваня на шпиталь и звонникомъ на е. м. п. войской домовяла; умоцованый позваное стороны повѣдилъ, ижъ ей м. п. войская полоцкая досыть чинила той легкаціи и тые легкумина такъ до шпиталя, яко и звонникомъ отдавала, зачимъ не повинна другій разъ давать, а на остатокъ на присегу менованому пану Михалу Сергѣевичу, бурмистру виленскому, яко провизору, позволяла, за которою присегою за лѣтъ 10 платити подымоваласе, а потомъ отставивши контроверсію на сторону, все водлугъ жалобы шпиталя и звонниковъ締 менованое церкви Св.-Тройцы, почавши отъ року 1625 ажъ до року 1640 платити водлугъ тестаменту обовезалася, однакъ абы ихъ мт. тое отдаване на 2 раты отложили потребовала: мы судъ вырозумѣвши добре съ обудвухъ сторонъ, поневажъ се то показало, же е. м. п. войская полоцкая за тые вси лѣта такъ шпиталю, яко и звонникомъ водлугъ тестаменту небощиковского съ маетности своей Залѣсья досыть не чинила, а теперь доброволне то все заплатити обѣцала, съ тыхъ причинъ абы е. м. п. войская полоцкая тые легкумина вси и гроши готовые на шпиталь и звонникомъ, при церкви Св.-Тройцы будучіе, належачіе отдала, наказуемъ такимъ способомъ: ижъ первую рату, то есть за половицу тыхъ всихъ лѣтъ, почавши отъ року 1625 ажъ до року 1632, тыхъ всихъ легкуминъ и грошей шпиталеви и звонникомъ мененое церкви Св.-Тройцы належачіе въ року теперешнемъ 1640 въ день Св. Михала свята римского въ мѣстѣ господарскомъ Виленскомъ при томъ же монастырѣ до рукъ помененого провизора отдать повинна будетъ, а за другіе лѣта ажъ до року 1640 то заплатитъ на самый тотъ рокъ чотырдесятый въ тые лѣта, личеи также вси менованые легкумина въ року 1641 также на св. Михалъ, и за тотъ рокъ сорокъ первый въ томъ же мѣстѣ Виленскомъ отдать повинна будетъ, а жебы вжо и за тотъ рокъ 41-й во всемъ досыть стало. На которые тые раты е. м. п. войская во всемъ уиститисе маетъ подъ зарукою такъ великою, яко сама рѣчь всказаная выноситъ, а потомъ почавши отъ року 1642 отъ свята св. Богоявленя свята русского рокъ также на таковоежъ свято Богоявленя въ року дастъ Панъ Богъ пришломъ 1643 кончитсе и досыть такъ шпиталеви и звонникомъ Св.-Тройцы во всемъ стати маетъ, а потомъ рокъ до року во всемъ томъ ей мть пани войская водлугъ тестаменту въ день святого Богоявленія тому шпиталеви и звонником Св.-Тройцы до рукъ провизоровъ иститисе маетъ, яко за тые вси лѣта на двѣ раты всказаные, такъ и далѣй во всемъ томъ досыть чинити повинна будетъ. На которомъ декретѣ нашомъ обѣдвѣ стороны перестали и жадное аппелляціи не чинили. Которая справа якосе у суду точила, про паметь есть до книгъ земскихъ полоцкихъ записана, съ которыхъ и сей выпись подъ нашими судьиною и подсудковою печатьми а подписомъ руки моее писарское ей мт. Софіи Островской Остафьевой Голубицкой Корсаковой полоцкой есть выданъ. Писанъ у Полоцку.

Подлинный на двухъ листахъ бумаги съ двумя тисненными печатями и подписью корригатора.

29.

1642 г. Февраля 19. Декретъ Виленскаго магистрата по дѣлу между Св.-Троицкими базыліанами и цехомъ портныхъ.

Виленскіе базыліане жаловались на виленскихъ портныхъ, что они, вопреки давнимъ своимъ постановленіямъ, въ 1640 г., въ день Сошествія Св. Духа не участвовали со свѣчами въ процессіи изъ Св.-Троицкаго монастыря въ Пречистенскій соборъ и не даютъ съ тѣхъ поръ свѣчъ въ Св.-Троицкую церковь. Декретомъ королевскаго ассессорскаго суда (1641 г.) дѣло это препровождено въ Виленскій магистратъ для разслѣдованія, такъ какъ позванные не представили суду ни королевскихъ декретовъ, ни своихъ цеховыхъ реестровъ, на основаніи которыхъ они считали себя необязанными давать свѣчи въ Св.-Троицкую церковь. Базыліане подтверждали свое требованіе церковными реестрами и присягою пономаря (zakristyan). Позванные заявили, что они не обязывали себя никакимъ постановленіемъ давать свѣчи въ Св.-Троицкую церковь и никогда не давали ихъ. Базыліане потребовали, чтобы позванные представили свои цеховые реестры съ 1600-хъ годовъ, изъ разсмотрѣнія которыхъ оказалось, что нѣкоторые листы были вырваны и вмѣсто ихъ вставлены новые, писанные свѣжими чернилами. Это были именно тѣ листы, на которыхъ, по заявленію райцы Лебедича, ревизовавшаго цеховые реестры, значилось, сколько и когда давалъ цехъ свѣчъ въ Св.-Троицкую церковь. Позванные, протестуя противъ подозрѣнія ихъ въ подлогѣ, заявили, что если въ монастырскихъ реестрахъ и значится число свѣчъ, пожертвованныхъ портными въ церковь, то это даръ добровольный лицъ *частныхъ*, а не всего цеха. То, что было *разъ*, базыліане хотятъ, чтобы было *всегда*,—чтобы вошло въ *обычай*, а обычай затѣмъ захотятъ возвести *въ законъ*: согласились, скажутъ, давать намъ свѣчи, дайте намъ подсвѣчники, устройте намъ алтарь и т. д. Писарь Виленской консисторіи отъ имени Виленскаго епископа заявилъ, что это дѣло должно быть препровождено на судъ епископа. Базыліане заявили, что еслибы это былъ „даръ частныхъ лицъ“, то незачѣмъ было бы вносить его въ цеховые реестры. Позванные считали себя необязанными давать свѣчи въ Св.-Тройцкую церковь и на основаніи корол. декрета (1615 г. іюня 17), по которому портные, какъ римскаго, такъ и русскаго обряда, должны содержать алтарь въ фарномъ костелѣ Св. Яна. Базыліане отвѣчали, что ничто не мѣшаетъ портнымъ и содержать алтарь въ костелѣ св. Яна, и давать 6 свѣчъ въ Св.-Троицкую церковь, такъ какъ уніаты и католики—дѣти одной матери церкви. Магистратъ, по требованію базыліанъ, препроводилъ это дѣло на благоусмотрѣніе короля.

We srzodę miesiąca februarii 19 dnia, roku panskiego 1642.

Wielebny w Bodze ociec Walerian Kanafolski, imieniem przewielebnego w Bodze imc o. Alexego Dubowicza, archimandryty Wilenskiego, także imieniem wszystkiego conventu zakonnikow reguły s. Bazylego, przy cerkwi sw. Troycy w Wilnie będącego, zapozwawszy do urzędu tuteyszego burmistrzowskiego y radzieckiego wilenskiego starszych tegorocznych cechu krawieckiego uczciwych Stanisława Rybickiego, Hrehorego Trusiewicza, Demiana Minkowskiego y Janą Pruszkowskiego, a przez umocowanego swego szlachetnego p. Jozefa okazawszy dekret j. kr. mci sądu assessorskiego sub data w Warszawie we wtorek po niedzieli wstępney nayblizszy roku pan. 1641 domagał się, aby regestra wszystkie swoie tak brackich, iako i koscielnych expensow na urzędzie położyli, z ktorych by się rewizii urząd tuteyszy mogł dobrze informować, iako przeszłych lat z cechu ich krawieckiego 6 swiec woskowych na Zielone Swiątki do cerkwi sw. Troycy oycom bazylianom (o co z sobą w kontrowersiey stoią) dawali. A pozwani starsi stanąwszy na urzędzie oczewiscie ieden tylko regestr na urząd podaiąc, drugich brackich cechowych y koscielnych expens regestrow nie pokładali. Zaczym szlachetny urząd burmistrzowski y radziecki wilenski, aby wszystkie ogułem regestra tak koscielnych, iako y brackich expens na poobiedzie peremptorie położyli, nakazał, co y do xiąg wilenskich burmistrzowskich iest zapisano.

We srzodę m. marca 19 dnia r. p. 1642.

Na terminie dzisieyszym z odkładu urzędowego ku pokazaniu regestrow przypadaiącym, wielebny w Bodze o. Walerian Kanafolski imieniem imc x. Alexego Dubowicza, archimandryty wilenskiego y wszystkiego konwentu oo. bazylianow przy cerkwi sw. Troycy w Wilnie będącego, actores, zapozwawszy uczsciwych Stanisława Rybickiego, Hrehorego Trusiewicża, Demiana Minkowskiego y Jana Pruszkowskiego, starszych tegorocznych cechu krawieckiego, pokładał dekret j. kr. mci sądu assessorskiego pod datą niżey mianowaną, ktory się w sobie ma temi słowy: Władysław IV z łaski Bożey krol Polski, wielki xiążе Litewskie, Ruskie etc. Oznaymuiemy ninieyszym listem naszym wszem wobec y komu o tym wiedzieć należy, iż przytoczyła się do nas y sądu naszego za appellacią od urzędu radzieckiego wilenskiego założoną sprawa y actia między wielebnemi oo. reguły sw. Bazylego, przy cerkwi sw. Troycy w Wilnie będącemi, actorami, a starszemi cechu krawieckiego Wilenskiego pozwanemi o to, iż oni według uchwały, powinności y submissiey swoiey zdawna postanowioney w dzień swiąteczny w roku blizko przeszłym 1640 do processiey publiczney, od sw. Troycy do Przeczystey Panny solenniter odprawowaney, według zwyczaiu chodzenia nie przybyli y nie presentowali się. W ktorey sprawie gdy pozwani, iż z cechu krawieckiego żadnych swiec do cerkwi sw. Troycy na Swiątki Zielone z powinnosci nie dawali y teraz dawać nie powinni, regestrami cechowymi dowodzili, azatym od impetitiey strony powodowey uwolnienia żądali. Przeciwnym zaś sposobem strona powodowa producowawszy regestra swoie, zdawna introligowane, iż od lat niemal trzydziestu po 9 swiec woskowych w dzień swiąteczny od krawcow do sw. Troycy oddawane byli, dowodziła y na tym super antiquo uso zakristiana swego ad comprobationem iuratoriam przypuszczała. Urząd radziecki Wilenski z controwersiey stron pomienionych to upatruiąc, ponieważ pozwani starsi cechu krawieckiego, zrewidowawszy przed urzędem regestra expensow cechowych od lat kilkudziesiąt pisane, żadney wzmianki o dawaniu dorocznym swiec 6 woskowych na Zielone Swiątki na processią do cerkwie sw. Troycy wielebnym oycom bazylianom nie znayduią; y lubo się ciż aktorowie, regestrami koscielnemi od lat kilkudziesiąt pisanemi szczycząc, przysięgą zakrystiana swego, dobrze tego wiadomego, intentią swoią potwierdzić usiłowali; iednak iż strona powodowa dawania tych swiec ani fundacyią żadną na pismie, ani postanowieniem iakim albo uchwałą cechową, zdawna uczynioną, przy tych swoich regestrach niepokazowała, przeto pozwanych krawcow od impetitiey strony powodowey wolnemi uczynił. Od ktorego dekretu pomieniona powodowa strona do nas y sądu naszego appellowała, iako o tym proces sprawy tey szerzey w sobie opiewa. Na roku tedy dzisieyszym z tey appellatiey przypadaiącym y dotąd się konczącym, gdy strony pomienione powodowa przez szlachetnego Jozepha Piotrowicza, a pozwana przez szlachetnego Mikołaia Rogalewskiego, umocowanych swoich w sądzie naszym stanęły y tego terminu pilnowały, a o ważności pomienionego dekretu radzieckiego wilenskiego z sobą prawnie się rospierały: My krol przez pany rady y urzędniki nasze na sądy zadworne assessorskie od nas wysadzone, controwersiey stron pomienionych wysłuchawszy y oną dobrze zrozumiawszy, a to upatruiąc, iż na ten czas strona powodowa regestrow cerkiewnych, ktoremi zwyczay dawania swiec probować miała, ani też pozwani dekretu naszego pierwszego, ktorym onych krawcow tak katholikow, iako y ruś z iednego do ołtarza brackiego krawieckiego, w kościele

fárskim sw. Jana będącego, przyłączywszy, posługi w kosciele odprawować, woski y inne apparaty do ołtarza dodawać nakazano, przed nami y sądem naszym ku lepszey informatiey naszey nie produkuią, przeto nie uczyniwszy na ten czas de validitate pomienionego dekretu radzieckiego wilenskiego żadney cognitiey naszey, y owszem oną in suspenso zostawiwszy, nakazalismy y nakazuiemy, aby strony pomienione powodowa regestra cerkiewne, a pozwana dekret nasz pierwszy strony przyłączenia krawcow religiey greckiey do ołtarza brackiego, w kosciele sw. Jana będącego, przed urzędem radzieckim Wilenskim producowali, gdzie urząd radziecki inquisitią dostateczną, ieżeli pozwani krawcy po pomienionym dekrecie naszym swiece woskowe do cerkwi sw. Troycy oddawać zwykli byli y dawno dawać poprzestali, uczynić y oną inquisitią z regestrami powodowey strony y z gotowym dekretem naszym pierwszym na dalsze uznanie nasze cum certa partibus praefixione termini rotulo in occluso odesłać będzie powinien mocą ninieyszego dekretu naszego. Na co dla lepszey wiary pieczęć nasza w. x. Litt. iest przycisniona. Dan w Warszawie we wtorek po niedzieli wstępney naybliższy roku p. 1641, panowania krolestw naszych polskiego 9, a szwedzkiego 10 roku. Albrecht Stanisław Radziwił, kanclerz w. x. Litt. Za sprawą jasnie oswieconego Albrechta Stanisława Radziwiła, xiążęcia na Ołyce y Nieswiżu, kanclerza w. x. Litt., pinskiego, gniewskiego, trucholskiego, kowienskiego starosty, wielonskiego, boysagolskiego etc. dzierżawcy. Po ktorego dekretu przeczytaniu instantią swą na pismie podali hujus tenoris: Msci panowie burmistrzowie y raycy miasta j. kr. mosci Wilna! Czyniąc dosyć dekretowi j. kr. m. pana naszego miłościwego, ktorym j. kr. mość pan nasz miłościwy nakazał nam zakonnikom monastera Wilenskiego sw. Troycy przed sądem radzieckim wilenskim położyć regestra y onemi dowodzić zwyczaiu dawania swiec od cechu krawieckiego na processią cudownego obrazu w dzień świąteczny od cerkwi sw. Troycy do cerkwi sw. Przeczystey, pokładam tedy regestr sub anno 1618, w ktorym na karcie 6-tey są te słowa: Na processiu Soszestwia Ducha Sw. lanych swiecz maiut dati 6, a krawieckomu cechu prez słuh rozkazat, aby dali 6 swiecz. Także na karcie 9-tey są te słowa: съ панского братства съ цеху кравецкого и свецкого свѣчи ляныя. Pokładam regestr sub anno 1638 y sub anno 1639 y że aż do roku 1640 do starszenstwa w cechu Sabiły, zawsze co rok z dawnych czasow krawce swiece swoie własne przed obrazem cudownym naszali, przy regestrach stawiąc zakrystiana do przysięgi. Aże dekret j. kr. mosci pana naszego miłościwego po położeniu regestrow naszych, po położeniu dekretu między krawcami stałego, nakazuie wmm. czynić dalszą inquisitią, ieżeli po dekrecie zwykli byli krawce dawać y nosić swiece, zaczym chcąc dowodzić tego chwalebnego zwyczaiu, przypozwałem na dzień dzisieyszy starszych cechu krawieckiego, aby regestra też swoie przed sądem wmm. położyli sub paenis arbitrariis, w ktorych iest, że dawali y co rok rationem daiąc expensow pro ecclesia Dei, wpisali w regestr te swiece lane; proszę tedy wielce, aby regestra swoie tak koscielnych, iako y brackich cechowych wydatkow, z ktorych się snadniey urząd informować może, położyli, protestans de damnis et litis expens sub secutis ex subsequen. A pozwani wyż mianowani krawcy stanowiwszy się na urzędzie oczewisto y na scrypt od actorow podany chcąc respondować, termina do sądu przyszłego żądali. Na ktory za zgodnym pozwoleniem obudwuch stron szlachetny urząd burmistrzowski y radziecki Wilenski, chcąc się lepiey tak w regestrach, iako y w munimentach przeyrzeć, sub eodem vigore juris

do wtorku przyszłego odłożył. Co y do xiąg burmistrzowskich y radzieckich wilenskich iest zapisano.

We czwartek miesiąca marca 20 d., roku panskiego 1642.

Na terminie dzisieyszym z odkładu urzędowego ku responsu przypadaiącym uczciwi Stanisław Rybicki, Hrehory Trusiewicz y inni starsi cechu krawieckiego tegoroczni przeciwko instantiey wielebnego w Bodze imc o. Alexego Dubowicza, archimandryty wilenskiego y wszystkiego conwentu oo. bazylianow względem dawania zwyczaynego 6 swiec na processią doroczną na Swiątki Zielone, stanąwszy na urzędzie oczewisto y przez plenipotenta swego szlachetnego p. Andrzeia Kosteckiego responduiąc, pokładali dekret sądu i. kr. m. sub data Warsaviae anno 1615 mns junii 17 die, ktorym bracią oboiego tak rzymskiego, iako y russkiego nabożenstwa dla czynienia powinności ołtarzowey do koscioła sw. Jana farskiego wilenskiego ich krawcow brackiego przysądza; tedy powiadali, iż swiec do cerkwi s. Troycy dawać nie powinni. Actor imc o. archimandrita sam personaliter stanąwszy, duplicował, iż tym dekretem sąd krola imci łubo oboiego nabożenstwa bracią dla czynienia powinnosci ołtarzowi krawieckiemu, w kosciele farskim sw. Jana będącemu, przysądza, ale aby krawcy swiec na processią według dawnego zwyczaiu do sw. Troycy dawać nie mieli, tego nie odsądza; zaczym pokładaiąc swoie regestra cerkiewne od lat kilkudziesiąt introligowane y dowodząc z nich, że wyraznie na kilku mieyscach o dawaniu swiec od krawcow na processią na Zielone Swiątki doroczną iest napisano, domagał się według pierwszego żądania swego, aby krawcy regestra swego cechu wszystkie przychodowe y rozchodowe, z ktorych inquisitiey urząd by się lepiey według dekretu krola j. mości informować mogl, położyli. Szlachetny urząd burmistrzowski y radziecki wilenski, aby pozwani starsi wszystkie regestra cechu swego krawieckiego od roku 1600 dla inquisitiey y doskonalszey informatiey dnia iutrzeyszego rano położyli, nakazał. Co i do xiąg iest wpisano.

W piątek miesiąca marca 21 dnia, roku panskiego 1642.

Na terminie dzisieyszym z odkładu urzędowego ku pokazaniu regestrow cechowych przypadaiącyzh, gdy starsi cechu krawieckiego regestra swoie cechowe na urząd położyli, tedy strona aktowa, oycowie bazyliani, przypatrzywszy się tamże przed urzędem regestrom ich, karty niektore odmienne być znalezli, powiadaiąc, iż na tych mieyscach, gdzie teraz na nowym papierze nowsze pismo być się pokazuie, stare karty były y o dawaniu swiec do cerkwie sw. Troycy wyraznie było napisano, co się teraz nie znayduie; iakoż y szlachetny p. Stephan Lebiedzicz rayca to potwierdził, iż przedtym rewiduiąc regestra ich, widział na kilku kartach, a mianowicie w r. 1638 na karcie 25-tey y w r. 1639 na karcie 56, gdzie o dawaniu swiec do cerkwi sw. Troycy expresse było napisano, co się teraz w regestrach nie znayduie. O co imc o. archimandrita solenniter się protestowawszy, ku większey probatiey ludzi starych, wiary godnych, iako dobrze tego dawania swiec zdawna wiadomych, na zecnanie, a nadto y zakrystiana cerkiewnego ku przysiędze stawić obiecował. Zaczym urząd życząc stronom w tey sprawie amicabilem compositionem, aby pp. krawcy loco elemosynae y na potym te swiece na pomieniony fest, a zwłaszcza raz w rok, chcieli dawać, gdy perswadował; tedy strona powodowa oo. bazylianie z taką conditią na tę ugodę pozwalali, aby im wprzod damna et expensas litis w tey sprawie podięte pp. krawcy nągrodzili, do tego swiece przez dwie lecie od roku 1640 przez Andrzeia Sabiłę, starszego

na ten czas ich rocznego, zatrzymane teraz oddane y napotym co rok bez wszelkiey trudnosci dawane były. A pozwani krawcy na ten czas względem tey compositiey nie concluduiąc, dla namowy na schadzce cechowey, ktora w niedzielę przyszłą przypada, do wszystkich braci wzięli y termin sub eodem vigore juris do poniedziałku przyszłego dla declaratiey z pozwoleniem urzędowym otrzymali. Co y do xiąg iest zapisano.

W piątek miesiąca marca 28 dnia, roku panskiego 1642.

Na terminie dzisieyszym, od pozwanych krawcow dla namowy do wszystkiey braci cechowey na schadzce wziętym, ku declaratiey przypadaiącym, pomienieni krawcy starsi stanąwszy przed urzędem oczewiście tak się declarowali, iż na żadną compositię według perswaziey urzędowey nie pozwalaiąc, przy dawnych dekretach sądu krola j. msci, ktorymi y Ruś dla czynienia spolney powinnosci ołtarzowi, w kosciele farskim sw. Jana wilenskim będącemu, przysądzono, stać chcą. A strona powodowa wielebny ociec Waleryan Kanafolski imieniem imc o. Alexego Dubowicza, archimandrity wilenskiego, y wszystkiego conwentu oo. bazylianow, stanąwszy oczewiście, replikę na pismie podał temi słowy: Msci pp. burmistrzowie y raycy miasta j. kr. msci Wilna! Raczyliscie wm., według potrzebowania naszego, nakazać krawcom, aby wszystkie regestra na ratuszu położyli, ktore gdy położone były, iednakże czarnego regestru wąskiego położyć nie chcieli, spolnie z wmsciami szukaliśmy, ieżeliby w regestrach wzmianka była o swiecach na processią swiąteczną, nieznalezlismy; a to z tey przyczyny, iż karty, na ktorych o tym było napisano, wydarli pp. krawcy, y insze włożywszy, odmiennym inkaustem popisali według swego upodobania, iakoz y imc p. Stephan Lebedzicz, rayca tuteyszego miasta, będąc przytomnym na sądach, zeznał, że roku 1638 karty 25-y y roku 1639 karty 51-y nie masz, ktore zesłany urzędownie, rewiduiąc regestra ich przedtym, widział y sobie na osobney karcie folie te był ponotował, nie masz; a na tych kartach było p. expressum napisano: na processią swiąteczną do s. Troycy na swiece złotych 6; o ktore wydarcie kart y nowych wstawienie y wpisanie zanosząc solennissime protestatią, zostawuiemy rozsądkowi j. kr. mosci pana naszego miłościwego; daley dowodziemy zwyczaiu dawania swiec ludźmi staremi y godnemi wiary, ktorycheśmy przed sąd wm. przypozwali, abyście wm. onych pytali o tym zwyczaiu, a iako na początku inquisitiey przy regestrach zakrystiana do przysięgi stawilismy y teraz z tym się odzywamy. Na to pozwani krawcy chcąc duplikować, termin sobie do sądu przyszłego uprosili. Co y do xiąg iest wpisano.

W poniedziałek miesiąca marca 31 dnia, roku panskiego 1642.

Na terminie dzisieyszym ku duplice przypadaiącym uczsciwy Stanisław Rybicki, Hrehory Trusiewicz, Demian Mingowski y Jan Pruszgowski, starsi tegoroczni cechu krawieckiego, przeciwko instantiey wielebnych oycow bazylianow duplikę przez plenipotenta swego szlachetnego p. Andrzeia Kosteckiego na pismie podali temi słowy: Nie gwoli ichmsc oo. bazylianom, ale gwoli magistratowi y urzędowi, iako mieszczanie y starsi roczni przysięgli, aby się nie zdali być sprzecznemi, regestra producowali, ponieważ krol imc dekretem swym oycom regestra cerkiewne a krawcom dekreta pierwsze swoie krolewskie, a nie regestra cechowe dla inquisitiey producować nakazuie, ktorych dekretow że starsi roczni przeszli przy controwersiey do Warszawy nie posłali, przez co trudność y zwłoka się dzieie, a zatym do szkod y nakładow cech przychodzi; tedy

przeciwko onym solenniter protestationem zanoszą, tak też y przeciwko ichmsc oycom, że oni także regestrow swoich cerkiewnych umyślnie na zwłokę y szkodę cechu krawieckiego przed sądem krolewskim nie pokładali, y żądaią niesłusznie, iakoby krawcy regestra niewszystkie producowali y poodmieniać albo powariować mieli; nie mniey protestuią, gdyż z łaski Bożey do tych czas integrae et inviolatae fidei u magistratu bywali y teraz zostaią, aby (dato non tamen concesso ut asserunt) y w regestrach co się pokazało, to by barziey przeciwko samym actorom, a niżeli pozwanym co szkodzić miało; bo ieżeli co z nabożenstwa y z dobrey woli uczyniwszy dla liczby do regestru wpisali, to tego z musu za powinność niesłuszno naciągać, kiedy oycowie nie ukazuią na to fundacyi od krolow ichmść, albo postanowienia z cechem na pismie uczynionego. Y samemu Panu Bogu ofiara ochotna y dobrowolna podoba, actus vero non voluntarius praemium non meret. Przysięga zakrystiana tak iest ważna, iako regestra cerkiewne, oboie to testimonium pro se, et non contra citatos, napisali w regestrach, że dawali y zakrystian może na tym przysiądz, ale quo titulo? Ieżeli z powinności, tego niczym, iako się wyżey pomieniło, nie dowodzą; ieżeli z ochoty y z nabożenstwa co ktory z krawcow kiedy uczynił, tego teraz ważyć się niebezpieczno: bo semel oycowie naciągaią pro semper, semper będzie pro consuetudine, a consuetudo pro lege. Urosłaby sequela: pozwoliliście swiece, trzeba lichtarzow, potym ołtarza etc., a zatym wszystkie przywileia, ordinatie y dekreta krola j. mści cechowi krawieckiemu, kaplicy y ołtarzowi w kosciele rzymskim nadane musieliby się nawątlić. Zaczym starsi cechu y rzemiosła krawieckiego, według dekretu krola j. mści, dekreta dawne, ktoremi krol imc ze wszystkiemi powinnosciami do kaplicy y ołtarza rzymskiego grekow przyłącza, podawszy, proszą (ieżeli oycowie nie chcą dać pokoiu) do krola j. mści remissy saluis beneficiis juris protestant, pro damnis et litis expens contra seniores praesentis anni et de jure competierit. Przytym r. d. Albertus Zabinski, pisarz konsystorza Wilenskiego, imieniem jasniewielmożnego imc x. biskupa wilenskiego za krawcami instantią wnosił, aby ta sprawa, iako o koscielny porządek tocząca się, do sądu imci remittowana była. Na to wielebni oo. bazyliani odpowiadaiąc: ponieważ z sądu tuteyszego burmistrzowskiego, ktoremu cechy wszystkie sprawować się powinni, appellatia do sądu j. kr. mści była dopuszczona y znowu ztamtąd do tuteyszego sądu na inquisitią iest remittowana, po ktorey inquisitiey aby na cognitią in principali negotio tamże do sądu j. kr. mści odesłana była nakazano, żądali aby do sądu j. kr. mości, a biskupa żadna w tey sprawie remissa dopuszczona nie była. Jakoż y urząd według woli j. kr. mści w dekrecie wyrażoney, gdy do dalszey inquisitiey tak z regestrow strony powodowey, iako y pozwaney, postąpił, tedy wyżrzeczeni oo. bazyliani, chcąc się w scripcie, teraz przez krawcow podanym, przeyrzeć, termin do sądu przyszłego na triplikę uprosili. Co y do xiąg iest zapisano.

We srzodę miesiąca aprila 2 dnia, roku panskiego 1642.

Na terminie dzisieyszym ku triplice przypadaiącym, wielebny w Bodze imc o. Alexy Dubowicz, archimandrita wilenski, imieniem swym y imieniem wszystkiego conwentu oo. bazylianow, przy cerkwi sw. Troycy w Wilnie będących, przeciwko scriptowi na przeszłey juridice od krawcow podanemu triplikę na pismie podał temi słowy: Mosci panowie burmistrzowie y raycy miasta j. kr. mci Wilna. Podali krawcy dnia 31 marca script wmm.

na script nasz, na ktorego contenta tak odpowiadamy: do zupełney inquisitiey zwyczaiu dawania swiec na processią świąteczną nie tylko j. kr. msci rozkazuie dekret krawcom, a nam zakonnikom regestra położyć, ale wmm. nakazuie dalszą czynić inquisitią temi słowy: gdzie urząd radziecki inquisitią dostateczną, ieżeli pozwani krawcy po pomienionym dekrecie naszym swiece woskowe do cerkwi sw. Troyce oddawać zwykli byli y dawno dawać poprzestali, uczynić powinien będzie. Ażе dostateczney inquisitiey po stałym dekrecie między krawcami w roku 1616 y regestra należą, urząd wm. słusznie delegationi j. kr. mci dosyć czyniąc, nakazał regestra krawcom produkować. Utrum pp. krawce byli de preterito integrae et inviolatae fidei, in praesenti się pokazało, że karty wydarli, insze włożyli, a to zeznanie imc p. rayce p. Stephana Lebiedzicza, ktory zesłany będąc urzędownie, vidit, legit y folia notavit. Utrum te swiece dawać poczęli pp. krawce ex devotione, czyli ex fundatione regia, nam na ten czas nie należy controwersować, gdyż w tym j. kr. mość suspendit, ale że nakazał probować zwyczaiu dawania swice, tego zwyczaiu swoiemi regiestrami dowodziemy y regestrami samych że krawcow dowiedlibyśmy, by integro zostawali; quod maioribus pp. krawcow placuit, wedlug ich zeznania, placet et posteris tym bardziey. Że causae piae iest Bogu coś tollere, powiadaią krawcy, że ktoryś z ochoty to uczynił, że dał swiec, na coż iedney osoby priwatney datek przyięli y w regestr wpisali? Co inde sequeretur, niech krawcy sobie nie wrożą, a na to niech odpowiadaią, o co protesta, pozwy, dekreta zaszli, to iest o swiece świąteczne. Co się dotycze przysięgi zakrystiana, że kożde pismo nie zmyszlone, a dawne, za dowod ma być poczytane, iest prawo; przytym tedy dowodzie, to iest przy regestrach, przysięga zakrystiana ma rzecz otrzymywać. Nie temere tedy zakrystiana do przysięgi stawiemy, ale przy dowodzie, przy regestrach. Do tego regestra cerkiewne maią być ważnieysze, a niżeli krawieckie, do ktorych warij wariae fidei wschodzą; nie in partem nostram, ani na utile privatum te regestra nasze, ale bono communi, gloriae Dei że inserviunt, tedy instant pro Deo, non pro nobis. Protestuią się pp. krawcy przeciwko swoim, że bez dekretu do Warszawy iezdzili; dobrze to czynią, y to in partem nostram; snadz że nie za zgodą wszystkich, ale iednego Andrzeia Sabiły ta sprawa się zaczęta. Że przeciwko nam protestuią się, niepotrzebnie to czynią: bylić tam w Warszawie regestra nasze, że pro principali krawce dekret być mienili, nielza było umocowanemu do regestrow się odzywać, ażby obaczył contenta dekretu; y owszem my się solennissime protestuiemy, że obicem tey sprawie uczynili y in dies do większych szkod nakładow przywodzą. Na ostatek, iakosmy nigdy co powinnego do ołtarza w kosciele sw. Jana znosić nie myslili y nie możemy, tak y teraz reverenter, iako opus Bożey chwale należyte nie impedimus; co tylo nam należy, tego się upominamy, meremur; bo iesteśmy filii unius ecclesiae, unum pastorem agnoscimus, Romanum pontificem, który przyiąwszy nas za membra corporis sui, id est Ecclesiae Christi, uczynił nas y cerkwie nasze participes omnium gratiarum privilegiorum, których participes bracia nasza, iako viva membra ritus romani. Przystąpili y przywileia krolow ichmosciow, prosimy tedy aby iuż ta sprawa koniec miała; przypozwaliśmy też krawcow niektorych do dania testimonium, że dawali krawce y naszali swiece przed obrazem cudownym na Swiątki Zielone; a mamy wiadomość, że przypozwani w cechu maią większą oppressią y urągaią się z onych, ktorzy ieżeliby nie stali, tedy się protestuiemy solennissime, że impediunt inquisi-

tionem y opprimunt bracią swoią, ktorzy byli gotowi ad dandum testimonium. Po ktorey tripliki przeczytaniu, strona powodowa aby osoby cechu krawieckiego pro dando testimonio, na dzisieyszy termin adcitati, byli introducowani y examinowani, domagała się. A pozwani starsi cechu krawieckiego contradicendo, aby testes examinowani nie byli, ale aby przy dawnych prawach byli zachowani, domagaiąc się o remissę do j. kr. mci, żądali. Szlachetny tedy urząd burmistrzowski y radziecki wilenski inhaerendo we wszystkim dekretowi j. kr. mci, wprzod regestra oo. bazylianow cerkiewne zdawna introligowane, przy bytnosci obudwuch stron, rewidowawszy, a naprzod w regestrze in quarto introligowanym to obaczywszy, iż o dawaniu swiec od krawcow na Zesłanie Ducha sw. p. expressum iest russkim charakterem wyrażono od roku 1618 na karcie 6-tey, gdzie y rok 1628 y rok 1629 ad marines napisany temi słowy: На процессіи Сошествія Св. Духа, ляныхъ свѣчь маютъ дати 6, а кравецкому цеху чрезъ слугъ розсказать, абы дали 6 свѣчь. W tymże regestrze daley na karcie 9-tey tak napisano: Съ панского брацтва съ цеху кравецкого и швецкого свѣчи ляныя. Vide supra. W drugim regestrze także introligowanym in folio na karcie 23-ey od konca w roku 1638 te są słowa wyrażone: młodzieńcy y stare bractwo z swiecami y krawce z swiecami 6-cią szli. Po ktorych regestrow strony powodowey rewidowaniu, od strony też pozwaney tak dekret j. kr. mci, ktorym do czynienia powinności ołtarzowi w kosciele sw. Jana będącemu przyłącza, sub data Warsawie die 17 mensis junii, anno domini 1615 podany, przeczytawszy, iako y regestra cechu ich krawieckiego dla lepszey informatiey rewidowawszy, znalazł, iż w roku 1638 na karcie 25-y y w r. 1639 na karcie 56-y inszy papier y pismo być się pokazało, y na onych żadney wzmianki o dawaniu swiec (czego strona powodowa relatią p. Lebiedzicza raycy na rewizij tych regestrow przed tym będącego, że na tych kartach według pierwszey assertiey w controwersiey mianowaney per expressum było wyrażono, dowodziła) teraz się iuż nie znayduie. Ludzi też rzemiosła krawieckiego, dla czynienia swiadectwa o tym dawaniu swiec od actora teraz przypozwanych dla contradictiey strony pozwaney, a zwłaszcza niemaiąc o tym urząd wyrazney w remissie j. kr. mci informatiey, zeznania nie słuchawszy, to wszystko, co się w kontrowersiey stron obudwuch y z inquisitiey urzędowey być pokazało, według wyrązney woli w remissie j. kr. mci podaney, tamże in principali negotio cum toto causae effectu in rotulo occluso na cognitią do j. kr. mci pana naszego młwego odesłał. Co y do xiąg wilenskich burmistrzowskich iest zapisano.

Подлинный на пяти листахъ бумаги съ тисненною печатью; при ней приписка: Wypis z xiąg szlachetnych panow Burmistrzow y Radziec miasta Wilenskiego wydan.

30.

1642 г. Декретъ королевскій по дѣлу между Виленскими Св.-Троицкими базыліанами и цехомъ сапожниковъ.

Рѣшаетъ дѣло о шести свѣчахъ въ пользу Св.-Троицкаго монастыря.

Władysław IV z łaski Bożey krol Polski, wielki xiąże Litewskie, Russkie, etc. Oznaymuiemy niniеуszym listem naszym wszem w obec y komu o tym wiedzieć należy,

isz zaszedł był przed tym w sądzie naszym dekret między wielebnemi oycami reguły sw. Bazylego, przy cerkwi sw. Troyce w Wilnie będącemi, actorami, y starszymi cechu krawieckiego wilenskiego pozwanemi o to, iż oni według uchwały, powinności y submissiey swey, zdawna postanowioney, w dzień swiąteczny w roku blizko przeszłym 1640 do processiey publiczney od sw. Troyce do Przeczystey Panny solenniter odprawowaney według zwyczaiu z swiecami chodzenia nie przybyli y nie presentowali się, ktorym to dekretem naszym upatruiąc my, isz strona powodowa registrow cerkiewnych, ktoremi zwyczay dawania swiec probować miała, a ni tesz pozwani dekretu naszego pierwszego, ktorym onych krawcow, tak katolikow, iako y Rusi, z iednego do ołtarza brackiego krawieckiego, w kosciele farskim sw. Jana będącego, przyłączywszy, posługi w kosciele odprawować, woski y inne apparate do ołtarza dodawać nakazano, przed nami y sądem naszym ku lepszey informaciey naszey nie producowali, prze to nie uczyniwszy na ten czas de validitate decretu urzędu radzieckiego wilenskiego (gdzie pozwani krawcy ab impetitione praesenti actoreae partis liberi pronunciati zostali) żadney cogniciey naszey y owszem onę in suspenso zostawiwszy, nakazalismy beli, aby strony pomienione powodowa regestra cerkiewne, a pozwana dekret nasz pierwszy strony przyłączenia krawcow religiey greckiey do ołtarza brackiego, w kosciele sw. Jana będącego, przed urzędem radzieckim Wilenskim producowali, aby urząd radziecki Wilenski inquisicią dostateczną, ieżeli pozwani krawcy po pomienionym dekrecie naszym swiece woskowe do cerkwi sw. Troyce oddawać zwykli beli y dawno dawać przestali, uczynić y onę inquisicią s pomienionemi regestrami powodowey strony y z gotowym dekretem naszym pierwszym na dalsze uznanie nasze cum certa partibus praefixione termini rotulo in occluso odesłać był powinien, iako o tym dekret nasz pierwszy także act inquisiciey, albo remissy urzędu radzieckiego Wilenskiego, in occluso rotulo do nas u sądu naszego uczyniony, szerszey w sobie obmawia. Na roku tedy dzisieyszym z tego odesłania przypadaiącym y dotąd się konczącym, gdy strony pomienione — powodowa przez szlachetnego Marcina Swieżynskiego, a pozwana przez szlachetnego Woyciecha Hudzinskiego umocowanych swoich w sądzie naszym stanęły, tego terminu pilnowały y act inquisiciei albo raczey process remissy sprawy tey od urzędu radzieckiego Wilenskiego in occluso rotulo zapieczętowany, także regestra cerkiewne y cechowe w sądzie naszym produkowały: My krol przez pany rady y urzędniki nasze na sądy zadworne assessorskie wysadzone, controwersiey stron pomienionych wysłuchawszy y one dobrze zrozumiawszy, ponieważ strona powodowa regestrami cerkiewnemi dowiodła tego, że bracia cechu krawieckiego wilenskiego 6 swiec lanych dorocznie na processią swiąteczną do cerkwi sw. Troycy oddawali y sami swiece te w processiey przed obrazem Przenaswiętszey Panny Marii nosili, przeto dekret pierwszy urzędu radzieckiego Wilenskiego, ktory in suspenso zostawał, retractowąwszy y annihilowawszy, inhaerendo tym regestrom strony powodowey, ale in tam opere pio y przysięgą zachristiana przy regestrach cerkiewnych y super usu dawania swiec, do ktorey się sama strona powodowa ultro zabierała, ile w takiey rzeczy minoris quantitatis za niepotrzebną y pro superflua bydz uznawszy y onę na stronę uchiliwszy, nakazalismy y nakazuiemy, aby pozwani starszy cechu krawieckiego Wilenskiego in posterum co rok swiec woskowych lanych zwyczaynych 6 do cerkwi sw. Troyce na Zielone Swiątki oddawali y aby 6 braci cechu krawieckiego, mianowicie religiey russkiey, z temi swiecami

w processiey publiczney na dzień. swiąteczny przed obrazem przebłogosławioney Panny Mariey quotannis chodzili, z tą iednak declaratią naszą, isz pod praetextem takowego dawania swiec przerzeczeni actorowie do żadnych innych powinnosci przerzeczonych pozwanych, tak starszych, iako y młodszych cecha krawieckiego Wilenskiego przymuszać nie będą mogli; ale isz ten cech krawiecki Wilenski we wszystkich, podług przywileiu s. pamięci Alexandra krola, antecessora naszego, im nadanego, wcale zachować się powinien, szkody iednak i nakłady prawne w sprawie teraznieyszey między obiema stronami compensuiemy y condonuiemy, a wzglendem zas nieoddawania za przeszłe lata swiec tedy onych pozwanych krawcow uwalniamy mocą ninieyszego dekretu naszego. Na co dla lepszey wiary pieczęć nasza w. x. Litewskiego iest przycisniona. Dan w Warszawie, w sobotę przed niedzielą swiąteczną roku Panskiego 1642, panowania krolewstw naszych polskiego y szwedzkiego 10 roku.

Подлинный на листѣ бумаги съ тисненною королевскою печатью вел. кн. Литовскаго; при печати подпись подканцлера в. кн. Литов. Марціана Тризны, епископа коадъютора Виленской р. кат. епископіи.

31.

1643 г. Апрѣля 27. Явка фундушевой записи Екатерины Тышкевичъ Вишневецкой Виленскому Св.-Троицкому монастырю на 15 т. злот.

Янушъ Скуминъ Тышкевичъ, отецъ Екатерины Вишневецкой, построилъ при Св.-Троицкой церкви часовню во имя Благовѣщенія Преев. Богородицы надъ склепомъ, въ которомъ покоились тѣла умершихъ его предковъ; въ этомъ же склепѣ погребенъ и онъ самъ. Екатерина Вишневецкая записываетъ на вѣчныя времена Св.-Троицкому монастырю 15-т. злот., обезпеченныхъ на родовомъ имѣніи ея Можейковѣ Великомъ, въ Лидскомъ у., съ тѣмъ чтобы за проценты отъ этой суммы (1100 зл.,) Св.-Троицкіе базиліане ежедневно совершали службу за души умершихъ ея предковъ.

Выпись съ книгъ головныхъ трибунальныхъ у Вилни отправованыхъ.

Лѣта отъ нароженья Сына Божого тисеча шестсотъ сорокъ третего мца Апрѣля 27 дня. Передъ нами судьями головными на трибуналъ у в. кн. Литовскомъ съ воеводствъ, земли и повѣтовъ на рокъ теперешній 1643 обраными постановившисе очевисто у суду п. Якубъ Заламай покладалъ и ку актыкованю подалъ именемъ е. м. кс. Олекшаго Дубовича, архимандрита виленскаго, выпись съ книгъ гродскихъ замку кременецкого при самомъ орыналѣ съ уписанемъ въ немъ листу фундацiйного отъ освѣцоное княжны е. м. Евгеніи Катарины Тишкевичовой Янушовое Вишневецкое, конюшиное коронное, и. м. оо. законникомъ Св.-Тройцы въ Вилнѣ будучимъ належачого, на рѣчь менoвите въ немъ помененую, просечи абы тотъ выпись до книгъ головныхъ трибунальныхъ актыкованъ и уписанъ былъ, который уписуючи у книги слово до слова такъ се въ собѣ маетъ: Выписъ съ книгъ гродскихъ замку е. кор. мти кременецкого лѣта отъ Нарож. Сына Б. 1643 мца генваря 10 дня. На врадѣ кгродскомъ въ замку его кор. мти Кременецкомъ передо мною Петромъ съ Журова Даниловичомъ, крайчимъ короннымъ кременецкимъ, облично постановившисе освѣцоная княжна ее. м. Евгенія Катарина Тышкевичовна Янушовая

Вишневецкая, конюшиная коронная, оповѣдавши продъ, же ани роки земскіе, ани кгродскіе кременецкіе подъ часъ теперешнихъ сеймиковъ и сейму вального короннаго сужоные быть не могутъ, покладала листъ фундушъ съ печатью и съ подписомъ руки своее также съ печатьми и съ подписами рукъ людей зацныхъ на фундоване на каплицу при церкви Св.-Тройцы, презъ годное памяти отца ее мти въ Вилнѣ змуровану, суммы 15,000 золотыхъ польскихъ, вносячи и на маетность свою дѣдичную у вел. княжествѣ Литовскомъ, въ повѣтѣ Лидскомъ лежачую, названую Можейковъ, и на записане съ нее чиншу съ тое маетности и съ тое суммы приходячого на кождый рокъ по одинадцати сотъ золот. польск. законникомъ св. Василія при томъ монастырю мѣшкаючимъ, а панномъ законнымъ при томъ же монастырю будучимъ взглядомъ тоежъ суммы на кождый рокъ по 100 зол. польск., о чомъ тотъ фундушъ княжны ее. м. ширѣй въ собѣ обмавляетъ. Который передо мною на врадѣ положивши, очевистымъ а устнымъ сознанемъ своимъ во всихъ есть кондыціахъ, параграфахъ, артыкулахъ и клявзулахъ ствердивши и змоцовавши, просила абы принятъ и въ книги кгродскіе кременецкіе вписанъ былъ, позволяючи притомъ съ книгъ тутошнихъ выписомъ вынявши, оные до книгъ земскихъ албо кгродскихъ любо и трибунальскихъ вел. кн. Литовского, яко тымъ добрамъ належныхъ, презъ кого колвекъ дать вписать, которы таковое маетъ быть якобы очевисто черезъ мене былъ признанъ. А такъ я врадъ тотъ фундушъ до книгъ пріймуючи, предъ собою читати казалъ и слово отъ слова письмомъ польскимъ писаный такъ се въ собѣ маетъ: Eugenia Katarzyna Tyszkiewiczowna Januszowa Korybutowa Wiszniewiecka, koniuszyna koronna krzemieniecka, brasławska, jurborska, nowowolska etc. staroscina, zeznawam tym moim listem dobrowolnym wieczney fundatiey zapisem komuby o tem wiedzieć należało, iż co iaśnie wielmożny imc p. Janusz Skumin Tyszkiewicz, woiewoda wilenski, p. ociec dobrodziey moy, kaplicę [1]) przy cerkwi sw. Troycy w mieście wilenskim leżącą założenia Zwiastowania nayswiętszey Panny Bohorodzice kosztem niemałym zmurowawszy, apparatami y przystoynym ochędostwem nadał, pod ktorą kaplicą w sklepie ciała sw. pamięci w Panu Bogu zmarłych przodkow [2]) moich a przytym i ciała rodzicow dobrodzieiow moich są złożone. Chcąc ia tedy to mieć, aby nad ciały wyżmianowanemi w tey kaplicy codzienna

1) Нынѣ церковь Св. Іоанна Богослова.

2) Объ этомъ свидѣтельствуетъ слѣдующая надпись на плитѣ изъ черного мрамора, находящейся въ противоалтарной стѣнѣ:

Barbara Naruszewicia, Castel. Smolen., Palatina Trocensis.

Probitate morum familiae splendore, dignitatis praerogativa, clarissima.

Verum integritate vitae, pietate in Deum, dilectione in proximum, beneficentia in egenos, amore et observantia erga maritum, plusquam materno in prolem affectu, rei familiaris cura quam longissime, clarior, pudica, benigna, humilis, devota, frugalis, sedula, sobria, speculum exemplarque probitatis, viva gaudium, mortua mariti gemitus et luctu nunquam finienda dolor.

Hic quiescit quam animi dotibus concordia conjugali, fortunae bonis, filia decora, ejusdemque (cum ill-mo Ioan. Koributo duce Wisznievicio, Capitaneo Krzemieniecens.) in stantibus nuptiis fortunatam dixisses.

Ni ea omnia (ne quid humani non fluxum caducumque existimes.) Importuna mors Inopinanti ante tempus rapuisset, cumque bene vixerit, mortua beate piissimeque defuncta Dzitwae die XVIII Iulii, anno sal. hum. MDCXXVII, aetatis suae XXXXVII, conjugii XXXII.

Maestissimus maritus Ioannes Skumin Tiszkiewicz Palatinus Trocens. Braslaviens. Iurborcen. Novovolensis etc. capitaneus suae dulcissimaeqe charissimaeque conjugi nihil unquam de ea nisi mortem quaestus marmor hoc immortalium causam lachrimarum.

ofiara Bogu wiecznemi czasy odprawowana była, stosuiąc się w tem do woli sw. pamięci imc p. woiewody wilenskiego, rodzica dobrodzieia mego, summę pieniędzy 15000 złotych [1] pols. na maiętność nazwaną Mozeykow Wielki, w Lidzkim powiecie leżącą, na mię po imc p. oycu dobrodzieiu moym prawem przyrodzonym spadłą, ktora to summa 15000 złotych pols. na tę mianowaną kaplicę wiecznemi czasy należeć ma, wnoszę y zapisuię, od ktorey to summy wyżmianowaney coroczny pożytek, to iest po iedenastu set złotych polskich ichmc oo. zakonnikom monastera sw. Troyce zakonu sw. Bazylego Wielkiego, a pannom zakonnym przy teyże cerkwi sw. Troycy w Wilnie będącym, aby Pana Boga za duszę przodkow y rodzicow moich prosili, po złotych pols. 100, w każdym roku w dzień Trzech Krolow według nowego kalendarza w monasterze Wilenskim, przy cerkwi sw. Troyce leżącym, z tey maiętnosci Możeykowa ia sama, a po mnie potomkowie moie y dzierżący tey maiętnosci Możeykowa oddawać maią y powinni będą. A gdzieby w ktorym roku mianowany czynsz oo. zakonnikom y pannom zakonnym wszystek spełna oddany nie był, tedy iuż po ominieniu tego terminu przez mię y potomki moie sowito płacony być ma. Za który to wyżmianowany każdoroczny czynsz ichmsc oo. zakonnicy monasteru sw. Troycy teraz y napotem będący we wszystkie dni swiąt uroczystych Pana Boga prosząc za zdrowie mnie samey, potomkow y krewnych moych żyiących, a we dni roczne y miesiączne zescia s tego swiata dobrodzieiow rodzicow moych za duszę onych z spiewaniem figurowanym, we dni zaś wszystkie powszechne za duszę zmarłych przodkow y rodzicow dobrodzieiow moich z spiewaniem zwyczaynym służbę Bożą wiecznemi czasy odprawować maią. A do tego apparaty y wszystkie potrzeby do tey kaplice należące ochędożne sprawować, wino, wosk y kadzidło kupować, także też poprawę tey kaplice y zapłatą spiewakom z tegoż dorocznego czynszu oo. zakonnicy opatrować maią; a bez woli y wiadomości moiey, a po mnie potomkow moich, oo. zakonnicy ciał z ludzi obcych do sklepu pod tą kaplicą będącego przyimować nie maią y nie będą mogli pod straceniem tey summy 15000 złot. Czego wszystkiego potomkowie moie y successorowie onych doglądać maią, aby temu zapisowi memu od oo. zakonnikow we wszystkim dosić działo. A za naystarszego dozorcę tey woli y postanowienia mego mieć chcę y pokornie upraszam wielebnego w Bodze imc o. Antoniego Sielawę, metropolitę kiiowskiego, w unii sw. z kosciołem rzymskim będącego, y successorow imsci też w unii swiętey będących, aby imsc dla nagrody za to z Nieba tego doyrzeć chciał, iako by we wszystkim temu zapisowi moiemu od oo. zakonnikow monastyru sw. Troycy wiecznemi czasy dosic działo; ktorych sumienie we wszystkich punktach y clausulach, w tym zapisie moim wyrażonych, aby się ym dosic działo, obowiązuię, to iednak sobie waruiąc, iż ieslibym ia sama albo potomkowie moy tę maiętność Możeykow oswobodzić y za tę summę 15000 złot. pols. maiętność iaką dobrą, tak żeby ten wyżmianowany czynsz oo. zakonnikom y pannom żakonnym w kozdym roku wszystek spełna dochodził, kupic albo zakupić chcieli; tedy to mnie y potomkom moim wolno będzie, a oo. zakonnicy odemnie, abo od potomkow moich takowe upewnienie maiąc, że ym ta summa 15000 złotych należeć ma y ten mianowany czynsz w ynszey maiętności będzie dochodził: tedy z tey summy 15000 złot., na maiętności Możeykow wniesioney, zrzec y prawnie quitować maią y powinni będą. Y na to daię ten

1) Объ этой суммѣ см. выше стр. 42 и 43.

moy list z pieczęcią y z podpisem ręki moiey, do ktorego dla większey wagi prosiłam o przyłożenie pieczęci y podpisu rąk imci pp. przyiacioł moich imc p. Pawła Tyszkiewicza, sędziego ziemskiego trockiego, imc p. Enocha Kolendę y imc p. Krzysztopha Tyszkiewicza. Pisan w Jampolu roku 1612, miesiąca augusta 25 dnia. У того фундушу при печатѣхъ подписы рукъ тыми словы: Eugenia Katarzyna Tyszkiewiczowna xiężna Wisniewiecka, koniuszyna koronna ręką swą. Jako pieczętarz Paweł Tyszkiewicz, sędzia ziemski trocki, ręką własną. Enoch Kolenda iako pieczętarz ręką swą. Jako pieczętarz Krzysztoph Tyszkiewicz. Который же тотъ фундушъ за поданемъ и очевистымъ вышъменованое княжны е. м. п. конюшиное коронное признаніемъ а за принятіемъ моимъ старостинымъ ввесь съ початку ажъ до конца до книгъ есть вписанъ, съ которыхъ и сей выпись подъ печатью гродскою кременецкою есть выданъ. Писанъ у Кременцу. У того выпису печать врадовая притисненая, а подпись рукъ тыми словы: Piotr Daniłowicz, krayczy koronny, starosta krzemieniecki. Егоръ Фринчъ судья кгродскій кременецкій. Который же тотъ выписъ за покладанемъ особы верху мененое до книгъ головныхъ трибунальскихъ есть актыкованъ и уписанъ, съ которыхъ и сей выписъ подъ печатью земскою воеводства Виленского въ Бозѣ велебнымъ и. м. о. законникомъ Святое Тройцы въ Вилнѣ будучимъ есть выданъ. Писанъ у Вилни.

Подлинный на двухъ листахъ бумаги съ тисненн. печат. и подпис. членовъ трибун.

32.

1646 г. Августа 16. Условія заключенныя Виленскимъ уніатскимъ духовенствомъ съ медовыми братствами о восковой дани.

Отнынѣ медовыя братства обязаны давать Св.-Троицкому монастырю изъ братскихъ доходовъ 100 копъ грош. лит., а монастырь самъ уже долженъ покупать вино, воскъ, содержать звонарей, очищать „свинтарь" и вообще исполнять все то, что донынѣ исполняли братства; сверхъ того братства обязаны ежегодно, въ опредѣленные дни, давать монастырю 66 гарнцевъ пива. Соборнымъ церквамъ тѣже братства ежегодно обязаны давать 80 копъ грошей лит.; изъ этой суммы митрополитъ ежегодно даетъ 100 злотыхъ въ Пречистенскій соборъ и 100 злотыхъ на двѣ церкви въ рынкѣ. Избираемые магистратомъ старосты братскіе ежегодно даютъ отчетъ въ своихъ дѣйствіяхъ въ присутствіи архимандрита (Св.-Троицкаго) и протопопа.—Бурмистръ не долженъ избирать старостъ у себя на дому, но въ рагушѣ, на „сессіи"; старостъ избирать изъ людей зажиточныхъ, имѣющихъ осѣдлость. По исчисленіи доходовъ братскихъ, и по отчисленіи достаточной суммы въ пользу братствъ, остатокъ употреблять но возобновленіе церквей; для завѣдыванія и расходованія этихъ остаточныхъ денегъ избирается надежное лицо. Для контроля надъ дѣйствіями старостъ назначается „провизоръ". Обязанности его: слѣдить за ходомъ дѣлъ въ братствахъ вообще; присутствовать при сыченія меда, знать число мѣдницъ и бочекъ меда, послѣ каждаго сыченія давать о томъ знать архимандриту и протопопу. Убытки, понесенные братствами отъ неправильныхъ дѣйствій старостъ, магистратъ взыскиваетъ на имуществѣ виновныхъ.

Roku tysiąc szescset cztyrdziestego szostego, dnia szesnastego augusta, według starego kalendarza. Przeoswiecony i. m. ociec Antoni Sielawa, metropolita wszystkiey Rusi, przy bytności wielebnego i. m. oyca archimandryty, przy bytności szlachetnego magistratu ławicy ruskiey na sessii głowney w monastyrze Wilenskim sw. Troyce, czyniąc dosic przywileiom od krolow naiasnieyszych monasterzowi Wilenskiemu na bractwo miodowe danym, w ktorych ichmsciom oycom metropolitom należy postanowienie porządku w brac-

twach miodowych, za okazyią roznych skarg, tak od monasterza Wilenskiego, iako y od oycow prezbiterow soborowych y szlachetnego magistratu Wilenskiego, uczynił takie postanowienie y ustawę, ktora nieodmiennie zachowana być ma. A naprzod, expensa z bractw na woski y wino do cerkwi sw. Troycy y inszych cerkwiey soborowych pewne aby były, y żeby panowie starostowie bractw będąc upewnieni, chętni aby pracowali, a na wystawienie budynkow w cerkwiach bozych monasterowi Wilenskiemu z bractwa pańskiego, kusznierskiego, roskiego, incorporuiąc do tychże bractw całoroczny czynsz z kamienicy Bosinskiey, ktora w zamiane kupieckiego bractwa staneła, niema być dawano więcey nad sto kop liczby litewskiey, dzieląc na cztyry raty, to iest ostatniego februarii kop 25, ostatniego maia kop 25, ostatniego augusta kop 25, ostatniego novembra kop 25, oddawszy kop sto, iuż ani wosku, ani wina starostowie, ani na żadną inszą potrzebę dawać cerkwi S. Troycy niepowinni będą, ale iuż monaster za te kop sto wosk, wino, dzwonnikom, chędożenie cmętarza y wszystkie onera bractwom przedtym należące na się przyiąć powinien będzie. Co się tycze miodu pitego, y tego garcow liczba pewna być ma, to iest na Boże Narodzenie garncow dwanascie, na Wielkąnoc garncow dwanascie, na Swiątki garncow dwanascie; na Filipowe zapusty garncy sześć, na wielkie zapusty garncow sześć, na swiętego Piotra garncow sześć, na Uspenie garncow sześć, na sw. Jerzego garncow sześć. Tym się tedy iuż monaster contentować ma y nie potrzebować więcey. A że cerkwiam soborowym według przywileiow y zwyczaiow dawnych należą też woski, aby y tych cerkwiey potrzeby mieli swą pewną prowizyią, ma dochodzić z pomienionych bractw na wszystkie cerkwie soborowe co rok kop litt. osmdziesiąt, dzieląc na cztery raty, to iest: ultima februarii kop 20, ultima mai kop 20, ultima augusti kop 20, ultima novembris kop 20. Te pieniądze wziąwszy ociec protopopa z oycami soborowymi ma opatrzyć woskiem cerkwie, osobliwie do swiętey Przeczystey na wino, wosk, kadzidło, aby było kupowano, złot. sto, a drugą złot. sto do dwu cerkwiey rynkowych [1]), także na woski, wino, kadzidło, y iuż więcey ani u panow burmistrzow, ani u starostow upominać się nie maią. Powtore, że magistratowi wszytkiemu ławicy ruskiey w przywileiach zlecone iest obieranie starostow wiernych y pożytecznych y za occazyią szkod aby przestępnikow karali y wielebnemu oycu archimandrycie na koncu roku aby liczbę starostowie, przy bytnosci oyca protopopy y magistratu, czynili, że im w tym dozor należy stosuiąc się do tychże przywileiow. Za zgodą szlachetnego magistratu na teyże sessii staneło, aby pan burmistrz doma starosty do żadnego bractwa nieobierał, ale na sessii, a starostę aby obierała sessyia maiętnego, osiadłego, do tego aby miesiącem przed swiętym Mikołaiem sessyia onych starostow naznaczona była, iakoby bractwa nie wakowały, y uwiadomienie za czasu nowi starostowie aby o dobre bractw prędko radzić mogli. Na końcu roku, gdy liczbę starostowie czynić powinni, maią panowie radni oznaymić wielebnemu oycu archimandrycie, aby albo sam, albo przez zesłanych słuchał liczby; po ktorey liczbie, gdy da Pan Bóg że pożytek będzie, tedy opatrzywszy bractwa słuszną summą, co nad to, za zgodą na sessyi, ma być to obrocono na

1) Площадь, на которой стоитъ нынѣ театръ, б. ратуша, называлась **р ы н к о м ъ**. *Двѣ церкви*, о которыхъ упоминается здѣсь, по всей вѣроятности, были: **В о с к р е с е н с к а я** б. на углу Стеклянной улицы, и **Н и к о л а е в с к а я**, на Амбарахъ (Имбары) противъ рынка. См. реестръ восковой дани отъ 4-хъ братствъ на Виленскія церкви. Арх. Сбор. Т. VI № 36.

wystawienie budynkow w cerkwiach Bożych, ktoreby naypilnieysze być się zdały według zdania samego imści. Na teyże sessyi y ma być naznaczony s posrzodka magistratu miłuiący chwałę Bożą, ktoryby temi pieniędzmi według uchwały sessyi disponował. Potrzecie, starostowie że niemało bractwom szkod poczynili, zabiegaiąc temu staneło, że ma być według dawnego zwyczaiu prowizor bractw pan radny, tego powinność ta być ma: dowiadować się iako bractwa idą, kiedy miod sycić będą i on ma praesens być, o liczbie mieduic ma wiedzieć, y wiele beczek miodu; za każdym syceniem o tym wielebnemu oycu archimandrycie y oycu protopopie oznaymić; aby regestr sycenia miodow nietylo u prowizora, ale y w monasterze był. A iako dobrym starostom przy ich pochwaleniu podziękować na sessyi należy, tak też ieżeli się pokaże szkoda, na dobrach ich requirować magistrat szkody powinien. Naostatek, aby starostowie chętniey służyli, opatrzyć każde bractwo w tym roku tysiąc sześćset cztyrdziestym szostym po swiętym Mikołaiu przy zdawaniu bractw przez starostow, co w bractwie panskim przybędzie, tedy tym opatrzyć insze, a opatzywszy zapisać w regestrze pana pisarza, iak wiele do każdego bractwa podano; aby też ta summa nie gineła postrzegać szlachetny magistrat powinien, naznaczaiąc osiadłych ludzi do usługi w bractwach. Ktore to postanowienie od przeoswieconego i. m. oyca metropolity uczynione a od szlachetnych ichmsci panow burmistrzow ławicy ruskiey magistratu przyięte, aby na potym trwałe y ni w czym naruszone nie było, własnemi rękoma ichmsc podpisali.

Antoni Sielawa, metropolita kiiowski własną ręką.

Богданъ Закревскій бурмистръ.

Стефанъ Лебѣдичъ.

Stephan Rzepnicki burmistrz.

Подлинный на листѣ бумаги съ печатью митрополита. 1655 г. апрѣля 10 явленъ и признанъ въ Виленскомъ гродскомъ судѣ.

33.

1647 г. Іюня 8. Окружное пастырское посланіе митрополита Антонія Сѣлявы уніатскому духовенству.

Приглашаетъ на соборъ, имѣющій быть въ Вильнѣ 8 Сентября тогоже (1647 г.), въ Успенской соборной церкви, для устройства дѣлъ уніатской церкви.

Антоній Селява, Божіею милостію и престола апостольскаго благодатію архіепископъ кіевскій, галицкій, полоцкій витебскій, мстиславскій, митрополита всея Руси.

Освещеннымъ пренайвелебнѣйшимъ господиномъ архіепископомъ митрополіи и всея Руси, господиномъ и братіи возлюбленной архимандритомъ, игуменомъ, протопомъ всимъ крилошаномъ благедать и милость Гда Бога и Спаса нашего І. Христа. На початку нашого пастырства, которое не для заслугъ нашихъ, але для великое своей добротливости опатрность Бога всемогущаго намъ злетила, видючи ужо въ тотъ часъ на якія замѣшаня часовъ и перешкоды всихъ справъ пастырское нашое старане и пильность везваня была. Прагнулисьмы улечити вси хоробы и отдалити всякое зло, которыми церковь Христова въ народѣ нашомъ россійскомъ заразъ отъ соединенія барзо утрапена и понижона

есть; але до знесеня такъ тяжкого тяжару мы сами, яко людіе обтяжоные слабостію, неровныя силы наши позналисьмо, абовѣмъ кгдысь мы часу спокойного на уволнене и заховане церкви отъ многихъ небезпеченствъ потребовали, зналезлисьмо несносные преслядованя и непокой, которые частью отъ отщепенцовъ, частью отъ многихъ намъ не зычливыхъ, частью отъ непослушныхъ намъ на насъ взбожоные, до всякаго добра перешкодою были. А такъ недуфаючи силамъ нашимъ, водлугъ псальмисты: возверзи на Господа печаль твою, впродъ замыслы наши Пану Богу полетилисьмы, абы онъ научилъ, умудрилъ и укрѣпилъ насъ. Притомъ припоминаючи, же въ церкви Христовой пастыри, полные мудрости, побожности, въ трудностяхъ и небезпеченствахъ церкви Божой за сродки и лекарство найлѣпшое и найпожиточнѣйшое синоды епископскіе мѣли, кгдыжъ презъ синоды роля и винница Христова выправуется, терніе и зеліе шкодливое, то есть выступки сносятся. Мы тежъ уживши освещенныхъ господиновъ епископовъ братіи нашей зданя и всихъ на то згодныхъ, пришло намъ, ачь не рыхло, постановити, же вшелякій часъ есть Богу пріемный, кгды о правахъ Боскихъ и до побожности христіанской належачихъ раднейся отправуютъ; а же псальмиста научаетъ: открый Гдви путь твой и уповай нань и той сотворитъ,—уфность теды нашую барзѣй въ Воской добротливости и милосердію положивши, нижли трьвожачимъ о слабости нашой, кгдыжь часъ той, гдѣ рада люцкая не можетъ, Божая сила доказуетъ. Бога теды всемогущаго Отца и Сына и Духа Св. и намѣстника Христова пастыря вселенскаго святѣйшаго Инокентія X папы властью и благословеніемъ, за освещенныхъ п. оо. епископовъ и братіи нашой порадою, згодою и зезволенемъ, соборъ головный епископскій во градѣ Богоспасаемомъ Вилнѣ, на мѣсцу вчесномъ, вольномъ, всимъ приступномъ, въ семъ року 1647 на день 8 Сентября Рождества Пртое Богородицы въ церкви нашой соборной Успѣнія тоежь Пречистое Богородицы Присnoдѣвы Маріи ку зачненю и за помочью Божіею на честь Бога всемогущаго и спасенію людей правовѣрныхъ, намъ повѣренныхъ, ку доскончепю тогожъ светого собору, оповѣдаемо, оголошаемо, ствержаемо, постановляемо и назначаемо всихъ освещенныхъ п. оо. епископовъ, архимандритовъ, игуменовъ, протопоповъ, которымъ на соборѣ головномъ быти, радити, становити права або привилея позволили, жадаючи, упоминаючи тоею присягою, которую намъ и предъ нами будучимъ митрополитомъ обовезалисе, моцою послушенства и подъ каранями въ канонахъ св. отцовъ описаными, запрашаемо, абы на день помененый 8 Сентября водлугъ стараго календаря сами особами своими становили, и тамъ призвавши помощь Духа св. абы о добромъ станѣ церкви Божой, о пожитіи збавенномъ духовенства и людей пастырству нашому злецоныхъ, прихиляючисе до артыкуловъ отъ насъ митрополиты гг. оо. епископомъ на особливомъ листѣ выписаныхъ радили, которые наши рады съ хвалою Божою и збавеңемъ душъ отправятся и пожоданый конецъ мѣти будутъ, кгды въ молитвѣ, въ покаяніи, въ любви, въ покорѣ Христу Спасителю, ижъ есть миръ и истина, свѣтлость призывати будемъ. Который сей листъ нашъ соборовый, абы кождому вѣдомый былъ и абы оному отъ кождаго вѣра дана была, рукою нашою подписалимося, печать метрополюю приложити и писарови нашому подписати велѣлисьмо. Съ тымъ милость Божая и нашого смиренія благословеніе да будетъ съ вами аминь. Писанъ въ богоспасае-

момъ Вилню року Божого нароженія 1647 мца Іюня 8 дня постарому.

Антоній Селява, митрополита кіевскій.

Подлинный на листѣ бумаги съ тисненною печатью митрополита.

34.

1648 г. Апрѣля 4. Декретъ гродскаго Минскаго суда по жалобѣ Виленскихъ базыліанъ на кн. Боратынскаго объ убійствѣ его крестьянами бѣличанскаго подданнаго и объ оскорбленіи священника Іоанна Фастовича.

Крестьяне с. Логовъ кн. Боратынскаго, судьи земскаго оршанскаго, во время совершенія богослуженія въ Бѣличанской церкви, убили на церковномъ погостѣ бѣличанскаго подданнаго. Священникъ І. Фастовичъ успѣлъ схватить двухъ убійцъ и представить ихъ въ Минскъ къ подстаростѣ, который приказалъ посадить ихъ въ тюрму до рѣшенія дѣла. Но такъ какъ тюрма оказалась ненадежною („неваровною"), то священнику дозволено было держать убійцъ подъ арестомъ въ с. Бѣличанахъ. Сынъ обжалованнаго пріѣхалъ изъ Оршанскаго уѣзда въ Бѣличаны съ логовскими крестьянами и приказалъ освободить узниковъ. Обжалованный на судъ не явился. Судъ приговорилъ убійцъ къ смерти, а кн. Боратынскаго къ сидѣнію въ Минскомъ замкѣ на 6 недѣль и къ уплатѣ 210 копъ грошей лит.

Выпись съ книгъ кгродскихъ замку господарского менского.

Лѣта отъ нароженія Сына Божого 1648 Апрѣля 4 дня. На рокохъ теперешнихъ судовыхъ кгродскихъ въ семъ року верху на датѣ писаномъ мца Апрѣля припалыхъ и порядкомъ статутовымъ судовне въ Менску отправованыхъ передъ нами Петромъ Капащевскимъ подстаростимъ, Михаломъ Домиником Вулгакомъ а Яномъ Володковичомъ писаромъ врадниками судовыми кгродскими воеводства Менского, кгды съ порядку реестроваго ку суженю справа превелебного е. м. отца Алекшого Дубовича, архимандрита виленского, и всихъ законниковъ монастыря Св.-Тройцы у Вилни будучого, въ кривдѣ и доложеню справедливости священнику бѣличанскому о. Іоанну Фастовичу, дозорцы бѣличанскому, е. м. княземъ Миколаемъ Боратынскимъ, судьею земскимъ оршанскимъ, а сыномъ его мти кн. Юріемъ Боратынскимъ за позвы въ рѣчи нижей помененой вынесеными, до которое справы за приволанемъ черезъ енерала сторонъ до права отъ е. м. Дубовича, архимандриты виленского, умоцованый за моцою его мти п. Александеръ Ментицкій, при бытности священника и дозорцы Іоанна Фастовича, становилъ, а позваный е. м. Баратынски, судья земскій оршанскій, не становилъ и ни якое вѣдомости о нестаню своемъ намъ враду и сторонѣ не учинилъ. Затымъ умоцованый стороны поводовое поданя и положеня позву на маетности и дворѣ названомъ Воронтчевичахъ Логахъ, у воеводствѣ Менскомъ лежачихъ, выписомъ съ книгъ кгродскихъ менскихъ въ датѣ року теперешняго 1648 мца февраля 18 дня слушне правне доведши и трое волане оказавши, жаловалъ съ сего позву о томъ, ижъ подданые вашей мти, пане судья, съ села вашой мти Логовъ, у воеводствѣ Менскомъ лежачого, въ року прошломъ 1647 мца 19 дня въ день св. Миколая свята русского съ маетности и села вашей мти Логовъ на имя Борисъ Товкуновичъ и съ сыномъ Кондратомъ и братомъ Матфеемъ Толкуновичами, Яковомъ Маркомъ Карабачевичами, и съ помоцниками своими тогожъ села вашей мти Янкомъ Василіемъ Остапомъ Макаревичемъ, Антономъ Андреевичемъ, Матвѣемъ Авлановичемъ, а къ тому маючи собѣ на помоцъ съ волости Игуменское съ села Микуличъ мено-

вите Остапа Макевича, Евфима Грыбовича, Игната Іова Левка, Тита Кравanского, Василя Анхимовича, Левка Панкратовича и иншихъ много сусѣдовъ своихъ, также волости Игуменское; которыхъ они сами лѣпѣй знаютъ имена и прозвища, яко котораго зовутъ, вѣдаютъ, большъ 100 человѣкъ, не маючи ничого на боязнь Божую и на срогость права посполитаго, на таковыхъ своволныхъ описаное, съ оружіемъ до бою належачимъ снатъ умысльне на то чигаючи, кгды подданые е. м. о. Дубовича и всея капитулы выжеймененое съ села Бѣличанъ, которые для набоженства въ церкви Бѣличанской, въ воеводствѣ Менскомъ лежачой, были, также кгды южъ по набоженствѣ съ нешпору въ церкви выходили, то они вышмененые принципалы и съ помоцниками своими, нашедши моцно и кгвалтомъ на цминтарь тое церкви, подданыхъ и. м. отцовъ Виленскихъ верху мененыхъ съ села Бѣличанского на имя Грыня Павловича Бортника, припадши съ тылу кіими, обухами окрутне тиранско сбили и забили и замордовали, а цмынтарь покривавили, и кгды южъ таковую роботу зробивши почали уходить, тамъ же священникъ бѣличанскій, выпавши съ церкви съ пріятелми своими и кого могъ мѣти при собѣ на тотъ часъ, заледво двухъ съ тыхъ мужобойцовъ и кгвалтовниковъ могъ поймати, менoвите Якова и Юрка Карабачевичовъ, которыхъ на горячомъ учинку поймано, кгды впровадивши до плебаніи, при тѣлѣ въ дому священника въ клодѣ, яко злочинцовъ и мужобойцовъ, которые не дались полапать, менoвите Борисъ съ сыномъ Кондратомъ и братомъ Матвѣемъ Толкуновичи и съ тыми помоцниками сусѣдьми и волости Игуменское вышейменоваными, приспособивши собѣ еще болѣй помоцниковъ, окрыкъ учинивши, мовечи: не только подданыхъ чернецкихъ, але и самого попа забіемъ и своихъ сусѣдей, которыхъ попъ при тѣлѣ осадилъ, одимемъ;—моцою и кгвалтомъ тогожъ дня вышейменованого нашедши на плебанію и домъ священника бѣличанского, ворота выламали, паркану звено цѣлое роскидали, попадью потискомъ кіемъ по плечамъ ударили, ажъ на землю обалиласе, челядника священникового Яна Вероцкого, шляхтича почтиваго, по руцѣ правой по локтю кіемъ ударено и окрвавлено, такъ и но нозѣ правой каменемъ потискомъ шкодливе ударили, што ширѣй на реляціи енеральской описано есть, и бы были не пріятели и сусѣди, которые на тотъ часъ у священника были, заледво оныхъ наупоминаніемъ съ грозьбою и просьбою погамовали, певне бы и самого священника, а до того до избы несхованого, на смерть забили, а такъ заледво прочь одишли, похвалки чинечи на священника. Што бачечи священникъ бѣличанскій таковое безправе, а заховуючисе подлѣ права, сусѣдомъ околичнымъ таковое мужобойство и гвалтъ оказалъ, а потомъ енерала уживши, знаки гвалту и мужобойства показавши и освѣдчивши, тое тѣло съ тыми мужобойцами Яковомъ и Юркомъ Карабачевичами тогожъ мца мая 24 дня до замку Менского для оказованя на врадѣ тое тѣло Гриня Павловича и мужобойцовъ при тѣлѣ становили и оказовали, которое тѣло въ трунѣ лежачое и подстароста менскій огледалъ и видѣлъ. По которомъ огледанію тѣла, тыхъ вязневъ верху мененыхъ въ замку подстарости той казалъ былъ осадить, а потомъ тогожъ дня, кгды и тѣло оказовано, сторона поводовая бачечи неваровную турму въ замку Менскомъ и презъ далекую трудность сторожить тыхъ вязневъ, до дому до везеня варовнѣйшаго до скуточной росправы взяли были. Въ другомъ пунктѣ и параграфѣ жаловалъ на вашу мть, пане судья, и п. сына вашей мти вышмененого е. мти, о. Дубовичъ

и вся капитула за данемъ собѣ справы отъ того священника бѣличанского вышмененого о то, ижъ што року вышмененого мца мая 19 дня подданые вашой мти, пане судья, съ маетности и села вашей мти названого Логовъ на имя Юрко и Яковъ Карабачевичи, Борисъ съ сыномъ Кондратомъ, братомъ Матвѣемъ Торкуновичами, со злого умыслу своего и съ помощниками своими вышъ менеными подданого ихъ законниковъ виленскихъ съ села Бѣличанъ на имя Гриня Павловича за кгвалтовнымъ найстемъ на цминтарь забили, съ которыхъ мужобойцовъ заледво 2 священникъ бѣличанскій на горячомъ учинку поймалъ былъ на имя Якова и Юрка Карабачевичей, которыхъ при тѣлѣ водлугъ права на врадъ кгродскій менскій отдалъ былъ до замку Менского, лечь бачечи неваровную турму въ замку Менскомъ, тыхъ вязневъ до маетности и двора и. м. оо. законниковъ виленскихъ Бѣличанъ до росправы правное взято было, гдѣ окованые въ дворѣ Бѣличанскомъ въ пекарни за сторожами, яко мужобойцы, сидѣли: топакъ ваша мть п. судья, взявши вѣдомость съ поданого позву въ той справѣ вашой мти и за взятіемъ вѣдомости отъ подданыхъ своихъ, за волею, вѣдомостью и власнымъ розсказаніемъ вашей мти, пане судья, сынъ вашей мти е. м. п. Юрій Боратынскій, выѣхавши съ повѣту Оршанского а въѣхавши въ воеводство Менское до маетности вашей мти Логовъ, въ небытности на тотъ часъ священника бѣличанского, въ томъ дворѣ верху мененомъ сынъ вашей мти, пане судья, вѣдаючи о томъ, же священника не машъ, въ року прошломъ 1647 мца Іюня 6 дня пріѣхавши впередъ на ночь до боярина своего, тамъ же водлѣ церкви и двора Бѣличанского ихъ мт. отцовъ виленскихъ мѣшкаючого, на имя Поповича, и розсказалъ подданымъ своимъ съ села Логовъ тамъ же пріѣхать, меновите Яську Остапу Макаровичу, на колесахъ, гдѣ сторожовъ горѣлкою попоено. а попоивши тыхъ сторожовъ, гды сторожи уснули, въ ночи подъѣхавши до воротъ съ колесами двора Бѣличанского, сами тыхъ вязневъ Якова и Юрка Каробачевичовъ на колеса всадивши, до имѣнія и двора вашей мти, пане судья, родича своего, названого Логовъ пріѣхавши, казалъ росковать и до дому тыхъ мужобойцовъ будучихъ въ селѣ Логовъ казалъ идти. Которыхъ обудвухъ мужобойцовъ, которые съ горячого учинку поутекали, меновите Бориса, сына его Кондрата, брата его Матвея Торкуновичовъ, презъ енерала и сторону шляхту въ селѣ Логовъ старцу логовскому на имя Даніелу Толкуновичу въ 1000 копахъ грош. лит. до росправы правное припоручоно. О которое таковое мужобойство, подвакротный кгвалтъ, о выпроваженіе вязневъ на горячомъ учинку пойманыхъ, и другихъ, которые съ горячого учинку поутекали, имены и произвищами вышмененыхъ велеб. о. архимандрита виленскій Дубовичь и вся капитула монастыря Троицы Святой церкви Виленской съ вашей мти хотѣчи то правнѣ мовить у суду моего кгродского Менского, симъ позвомъ моимъ кгродскимъ менскимъ передъ судъ мой запозываетъ. По прочитаню позву тотъ же умоцованый стороны поводовое доводечи самое рѣчи въ позвѣ описаное повѣдилъ, ижъ е. м. п. судья земскій оршанскій вжо отъ давного часу взялъ якись ринкоръ на подданыхъ бѣличанскихъ, о што процессъ подъ датою року 1638 до книгъ кгродскихъ менскихъ донесеный покладаю, а потомъ ажъ въ року прошломъ 1647 мца Мая 19 дня и проч. [1]) А вжо въ томъ же 1647 на розные

---

1) Далѣе слѣдуетъ почти буквальное повтореніе обстоятельствъ, изложенныхъ выше—въ позвѣ.

рочки тутъ до суду кгродского Менского позывалъ, нижли тая справа въ томъ року и за тыми позвы розными до росправы правное не пришла, о што и въ року теперешнемъ 1647 на рочки генваровые февралевые е. м. п. судьи земского оршанского позывали, на доводъ того тые позвы вси на розные рочки вынесеные передъ вашу мть врадомъ покладаю и на рочки теперешніе апрѣлевые запозвали; нижли ихъ мть п. судья и е. м. п. Юрій Боратынскій будучи позваными не становять, зачимъ въ року завитомъ на упадъ въ рѣчи зданы быти мають, а при процессѣхъ и реляціяхъ енеральскихъ священнику Бѣличанскому о. Іоанну Фастовичу съ малжонкою его и челядникомъ его на гвалтахъ двухъ на збитю, а тивуну бѣличансскому ихъ м. оо. монастыря Св.-Тройцы съ покротными забитого подданого бѣличанского само трети и на забитію и на выпроваженю мужобойцовъ съ двора Бѣличанского до присеги беру, по присягѣ водлугъ права посполитаго артыкулу 3-го, 27-го съ роздѣлу 11-го за покрвавене цмитаря церкви Бѣличанское, за забите подданого на цмитару всказу на горло самыхъ принцыпаловъ, въ позвѣ и процессѣ описаныхъ и на горячомъ учинку полапаныхъ, съ двора Бѣличанского зъ везенія выпроважоныхъ, всказу кгвалту двоякого, всказу навѣзокъ малжонцѣ священниковой и челяднику ихъ шляхтичу, также всказу головщизны водлугъ констытуцій сеймовыхъ на маетности Логовъ, у воеводствѣ Менскомъ лежачей, на которой позовъ покладано, а е. м. п. судью земского оршанского, ижъ се то стало зъ розсказаня самого его мти, всказу на сежене въ замокъ Менскій на 6 недѣль седѣнія у вашой мти враду прошу и домовляюся. А такъ мы врадъ въ той справѣ превелебнаго е. м. о. Алексѣя Дубовича, архимандриты виленского супрасльскаго, и всихъ законниковъ монастыря Св.-Тройцы у Вильни будучого, въ кривдѣ и за данемъ справы дозорцы церкви Бѣличанское свящ. Іоанна Фастовича съ е. м. кн. Миколаемъ Боратынскимъ, судьею земскимъ оршанскимъ а сыномъ его мти п. Юріемъ Боратынскимъ, за позвы о кгвалтовное найсте моцно кгвалтомъ первѣй на цмнтарь при церкви Бѣличанской, о окрвавене цмнтару, о забите подданого бѣличанского и. м. оо. манастыря Св.-Тройцы на имя Гриня Павловича бортника, повторе о кгвалтовное найсте на плебанію домъ священника бѣличанского о. Іоанна Фастовича, при церкви Бѣличанской будучихъ, о збите малжонки его, о збитіе челядника его шляхтича п. Яна Версоцкаго кіями через подданыхъ е. м. п. судьи земского оршанского маетности и двора е. мти Логовъ, у воеводствѣ Менскомъ лежачой, съ села Логовъ Бориса Толкуновича, сына его Кондрата, брата Матвѣя Толкуновичовъ, Якова и Юрка Карабачевичей самыхъ принцыпаловъ и помоцниковъ ихъ, въ позвѣ и процессѣ описаныхъ, о выпроважене зъ везеня съ двора Бѣличанского двохъ мужобойцовъ, на горячомъ учинку полапаныхъ, Якова и Юрка Карабачевичовъ, черезъ сына е. мт. пана судьи п. Юрія Боратынского, выѣхавши съ повѣту Оршанского, а въѣхавши у воеводство Менское, за розсказаніемъ е. м. п. судьи черезъ подданыхъ логовскихъ, въ позвѣ помененыхъ, менечого быть сталое затымъ о вины правное, ижъ е. м. п. судья и сынъ его мти, будучи позваными, передъ нами судьями до права не становили, про то мы врадъ ихъ мти, яко въ року завитомъ, на упадъ въ рѣчи здаемъ, а при процессѣ, правныхъ реляціяхъ енеральскихъ священнику Бѣличанскому съ малжонкою и челядникомъ ихъ самотретимъ на томъ, яко подданые е. м. п. Миколая Боратинскаго, судьи земского оршанского, маетности Ло-

говъ, въ позвѣ описаные, моцно кгвалтомъ первѣй на цминтарь церкви Бѣличанское находили, а потомъ на домъ его священника, при той церкви будучого, кгвалтовие нашодши, малжонку его и челядника Версоцкаго шляхтича кіями збили, а тивуну бѣличанскому само третему на томъ, яко подданые е. м. п. судьи земского оршанского, въ позвѣ и процесѣ описаные, съ маетности Логовъ съ помоцниками своими кгвалтомъ нашодши на цмитарь при церкви Бѣличанской подданого бѣличанского Гриня Павловича бортника кіями, обухами на смерть забили, присегой наказуемъ. Которые, такъ священникъ, яко и тивунъ, самошестые на рокахъ найпервѣй по теперешнихъ въ Минску судити припадаючихъ, вступивши въ роки по з-емъ воланію на завтрое за обвѣщеніемъ передъ нами врадомъ выконати маютъ, а по таковой присезѣ, прихиляючисе до права посполитаго, артикулу 3-го и 27-го роздѣлу 11-го, за окрвавене цминтару и забите подданого, Бориса, сына Кондрата и брата Матвѣя Толкуновичовъ, Якова и Юрка Карабачевичовъ на горло всказуемъ, жебы е. м. п. судья тыхъ мужобойцовъ передъ нами врадомъ тогожъ дня скоро по присезѣ до покараня на горло становилъ, наказуемъ; при томъ головщизны водлугъ конституцій сеймовыхъ 50 копъ гр. лит. кгвалту заданого 40 копъ, навѣски малжонцѣ священниковой и челяднику ихъ 120 копъ, всего суммою 210 копъ гр. лит. на е. м. п. судьѣ земскомъ оршанскомъ маетности и дворѣ его мти Логовъ, у воеводствѣ Менскомъ лежачой, на которой позовъ покладано, е. м. о. Дубовичу и о. Фастовичу всказуемъ, и на отправу тое суммы, кромъ складаня ратъ статутовыхъ, до енерала е. мти. воеводства Менского и стороны шляхты, заложивши на спротивного заруку такъ велико важную, яко сама рѣчь осужона выноситъ, зсылаемъ; до того, ижъ се то стало съ розсказанія е. м. п. судьи, самого его мт. на 6 недѣль седенія въ замокъ Менскій тымъ же и. м. отцомъ всказуемъ. Которое абы е. м. п. судья пообвѣщеню, скоро по присезѣ, тогожъ дня въ замку Менскомъ засѣвши, все сполна подъ винами правными высидѣлъ, наказуемъ. Котора справа до книгъ судовыхъ кгродскихъ менскихъ записана, съ которыхъ и сей выписъ подъ печатьми врадовыми е. м. о. Алекшому Дубовичу, архимандритѣ виленскому супрасльскому, есть выданъ. Писанъ у Менску.

Подлинный на трехъ листахъ бумаги, съ подписами писаря и корригатора, безъ печати.

35.

1675 г. Іюня 9. Актикація постановленія цеха виленскихъ сапожниковъ относительно 3-го гроша изъ доходовъ цеха въ пользу Св.-Троицкаго монастыря.

Постановили: ежегодно, въ день Благовѣщенія Пресв. Богородицы, давать Св.-Троицкому монастырю на свѣчу къ цеховому алтарю Св. Луки евангелиста въ Св.-Троицкой церкви - полкамня воска три воска и 3-й грошъ доходовъ цеховыхъ, а два гроша ксендзу. На той же сходкѣ сапожники римскаго обряда постановили, чтобы никто изъ сапожниковъ греческаго обряда, вопреки привилеямъ, листамъ и приказаніямъ королевскимъ, до сихъ поръ упорно пребывающихъ въ схизмѣ (православіи), отнынѣ не смѣлъ исполнять церковныхъ таинствъ и обрядовъ, какъ то: присутствовать при богослуженіи, крестить дѣтей, исповѣдываться и пріобщаться св. таинъ, совершать бракъ, отпѣвать умершихъ и т. п., въ схизматической церкви, а *только* въ Св.-Троицкой церкви, пребывающей въ уніи съ костеломъ римскимъ. Неисполняющіе этого постановленія платятъ штрафу полкамня воска и два „орта" (6 грош.), каковой штрафъ поступаетъ въ пользу Св.-Троицкой церкви. Постановленіе это состоялось въ 1629 г. Мар. 29.

We srzodę msca Iunij 19 dnia r. 1675.

Przed szlachetny urząd burmistrzowski y radziecki wileński osobiscie przyszedszy w Bodze wielebny o. Anzelm Czyż imieniem w

Bodze, wielebnego i. m. o. Stephana Marciszkiewicza, starszego konwentu sw. Bazylego, przy cerkwi sw. Troyce będącego, autentyk transaktij między oo. conventu sw. Bazylego a starszemi cechu szwieckiego tak z rzymskiey strony, jako y z russkiey, imieniem całego tego cechu czyniącemi w r. 1629 Marca 31 dnia stały y zawarty, ręką przysięgłego pisarza ritus graeci podpisany, prosząc aby był przyięty, podał ku acticowaniu temi słowy: W sobotę msca Marca 31 dnia r. p. 1629 przed szlachetnemi pp. burmistrami y raycy miasta. Wilenskiego tego roku na ratuszu na sprawach będącemi postanowiwszysię oblicznie uczsciwy Kasper Iarmołowicz a Marcin Popowicz, imieniem swoim y imieniem wszystkiey bratiey starszych i mlodszych cechu szwieckiego wilenskiego zgodę swoią do xiąg miesckich radzieckich podali na pismie temi słowy: Anno 1629 Martij 29 w rzeczy y spawie cechu szwieckiego z wielebnym w Bodze im. o. Raphailem Korsakiem, episcopem halickim, archmandrytą wilenskim, iako dozorcą wszystkich intrat cerkiewnych, y ze wszystkim conwentem zakonu sw. Bazylego przy cerkwi sw. Troycy, o intrate doroczną według porządkow, artykułow y statutow miedzy niemi postanowionych od wszystkich tak religiey rzymskiey, iako greckiey y saskiey przyiętych, na ratuszu przed sądem ichmoc pp. Burmistrow y radziec wilenskich pokładanych, actikowanych y confirmowanych, w ktorych to ich statutach mianowicie to iest dołożono, iż na księdza, na wosk dla swiec y na ynsze iakie potrzeby do koscioła rzymskiego 2 części, a na popa russkiego, także na wosk do cerkwi nabożęstwa greckiego trzecia część ma być z skrzynki spolney cechu szwieckiego dawano. Którey daniny gdy przerzeczeni szewcy na cerkiew dawać zaniechali, upomienieni oto serio od i. m. o. Korsaka, episcopa halickiego, archimandrity wilenskiego, przez o. Piotra Mimonskiego zakou sw. Bazylego, aby nie wstępuiąc w prawo, tak retenta, iako y tegoroczną daninę z skrzynki swoiey cechu wszystkiego oddali. Za ktorym i. msci upomnieniem, oni szewcy uczyniwszy miedzy sobą kilka schacek y namow głownych w cechu, do zgody się maiąc, złożyli mieysce na zgodę z i. m. o. archimandrytą wilenskim w domu p. Iochima Grekowicza, raycy na ten rok 1629 zasiadaiącego, zazywszy w tym y samego p. raycy, aby się nie tylko tey zgodzie przysłuchał. ale tez mediatorem był; od i. m. o archimandryty wilenskiego wysadzeni byli na to cum plena potestate tak od samego onego, iak też od conwentu sw. Bazylego o. Piotr Mimonski z o Athanazym Wielikontym, oycowie tegoz conwentu y zakonu, a z cechu szwieckiego takze z zupełną mocą od wszystkiey braci tak starszych, iako y młodszych, naprzod z religiey rzymskiey p. Kasper Jarmołowicz, starszy cechowy na ten rok 1629, p. Marcin Popowicz, szapharz cechowy na ten że rok obrany, p. Piotr Kurowicz, p. Ian Moyszogoła, p. Mikołay Thil, p. Ian Usznik; z religiey zas greckiey: p. Iwan Fiedorowicz, starszy cechu tegoroczny, p. Wasil Epimachowicz, szapharz tegoroczny, p. Konstanty Andrzeiewicz, p. Cimophiey Swietlicki y innych niemało, z religiey zas saskiey p. Marcin Węgrzyn, ktorzy wszyscy za zleceniem y pozwoleniem sobie od wszystkiey braci, przy obecnosci samego p. raycy pomienionego p. Jachima' Grekowicza, od nich do tey zgody uzytego, po długich namowach y alternacyach, zgodę tatą zawarli: Co się tknie trzeciego grosza, z skrzynki cechowey na cerkiew dawać powinnego według statutow y artykułow cechowych, maią oni szewcy pilno, iako Bogu y cerkwi iego sw. nalezącą daninę, zachować, to iest na każdy rok w dzien Zwiastowania Panny Przeczystey według starego kalęderza, bez żadney wymowki y exceptij, z skrzynki ich cechowey sami przynosić y oddawać maią starsi roczni z szapharzami do monastyra

sw. Troyce, do ołtarza ich szwieckiego sw. Łukasza euangelisty, wosku pułkamienia czystego y trzy woski dobrey wagi; a przytym woskie reszty gotowych pienięǳy, wszystko sprawiedliwie co będzie czynił, trzeci grosz oddawszy spełna, dwa grosza kosciołowi, albo xięǳu, y porachowawszy intratę z skrzynki cechowey doroczną, aby niwczym tak kosciołowi, iako też cerkwi iego nie było krzywdy. A oddawszy to, maią odzierżeć kwit od oyca starszego monastyra sw. Troyce zakonu sw. Bazylego. Gdzie potym szewcy religiey rzymskiey przełożyli y wniesli peticyą do oo. zakonu sw. Bazylego, prosząc ich o to, aby to oni in praejudicium sobie nie brali y ku przeszkodzie iakiey nie poczytali, iż oni przeciwko braciey swey religiey graeckiey uporney, woli y przywileiom, listom y roskazaniu krola imc p. naszego miłościwego sprzeciwiaiącym się, w syzmie y rozerwaniu swawolnym trwaiącym, takie statutum mocno stanowią y exequi koniecznie to obiecuią: że żaden z braci ich religiey graeckiey u syzmatykow na nabożenstwie bywać, dzieci tam chrzcić, szlubow brać, spowiedzi y kommunii odprawować, umarłych chować, owo zgoła cokolwiek do nabożenstwa y sakramentow należy, nic tam zażywać nie maią, ale to wszystko u sw. Troycy w cerkwi, ktora iest w iedności z kosciołem rzymskim, tam wykonywać ma. A iesliby ktory brat cechu naszego z religiey graeckiey w tym poszlakowany y postrzeżony, a co większa, evidenter convictus był że tam w tamtey cerkwi abo sakramentow iakich zażywał, abo tam na nabożenstwie bywał, ma bez żadney folgi y respectu winy dać w cechu wosku półkamienia, a dwa orty [1]) toties quoties niewychodząc z cechu, ktora wina ma też iść na cerkiew sw. Troyce. Czego oycowie wysłuchawszy a widząc rzecz zgodną z wolą wprzod Bożą, a potym krola imci pana naszego miłosciwego, ktora się oswiadcza listami y przywileiami rożnemi temu cechu szwieckiemu nadanemi, pochwalili y na wszystko pozwolili. Co się zaś tknie retent, że przerzeczeni szewcy tey daniny na cerkiew dawać zaniedbali, maią dać za wszystko ogułem według zgody kop 40 litewskich na raty gotowemi pieniądzami: pierwsza rata w Zielone Swiątki, druga rata w Niebowzięcie Panny Mariey po staremu, trzecia rata sw. Michał, czwarta sw. Andrzey; na ktorą ratę każdą maią się wyscić pod sowitoscią, a wysciwszy się maią także kwit odzierżeć od starszego monastyra swiętey Troycy. Te zas raty maią wyniść wszystkie tego roku iednego 1649, nulla exceptione admissa. Co in omnem assecurationem, iż tak te kop 40 ma tego roku doyść, iako też doroczna danina ma dochoǳić wiecznemi czasy, assecurowali y opisali się na kamienicy albo domie swym cechowym. Na co dla lepszey wiary, pewności y wiadomości dali te zgode z obu stron sobie na pismie pod pieczęcią klasztoru abo manastyru sw. Troycy, pod pieczęcią cechu szwieckiego y z podpisem rąk rożnych. Pisan w Wilnie w monastyrze sw. Troycy anno 1649, marca 29 dnia. A po wpisaniu do xiąg tey zgody, sam oryginał y z wypisem i. m. oycu Piotru Mimonskiemu y o. Athanasemu Wielikontemu iest wydan. Wypis z xiąg szlachetnego urzędu burmistrzowskiego radzieckiego wilenskiego. Ktory to authentyk iest do xiąg przyięty y wpisany, a stronie potrzebuiącey z tych że xiąg. Co iest zapisano.

Подлинный на двухъ листахъ съ печатью.

1) Ort, urt, мелкая нѣмецкая монета, въ три гроша. Линде. Słownik języka pol.

36.

1701 г. Декабря 31. Списокъ церковной утвари и разныхъ вещей Виленской Св.-Троицкой церкви, отправленныхъ въ Жировицкій монастырь для сохраненія во время нашествія шведовъ.

Болѣе замѣчательныя: чудотворная икона Божіей Матери со всѣми драгоцѣнными ея украшеніями; плащаница, украшенная жемчугомъ и другими драгоцѣнными камнями; митра знаменитаго *Іосафата* Кунцевича, пальма и желзъ съ образа.

Regestr spisana rzeczy cerkwi Wilenskiey Przenaswiętszey Troycy, spisany w r. 1701 dnia 31 Decembna, przy wyprowadzeniu do Zurowicz cudownego obrazu Naswiętszey Panny, uciekaiąc od szwedow.

Naprzod szapha, w ktorey obraz cudowny Naswiętszey Panny ze wszystkiemi kanakami y kleynotami, iako regestr osobliwy spisany pokazuie, przy ktorym obrazie korona suto pozłocista, kamieniami sadzona. Druga korona takze pozłocista, kamieniami sadzona, mnieysza. Aniołkow 2 pozłocistych, ręce srebrne, ktorych iest 4, tabliczka z oczyma y serduszko srebrne, nozki 2 srebrne, blachy 2 srebrne z osobami, tabliczka srebrna z obrazem Nas. Panny, y druga tabliczka takze z osobą inną. Te wszystkie rzeczy są złozone w szufladzie.

J n n e s r e b r o c e r k i e w n e.

Koron 2 kamieniami sadzonych srebrnych; aniołow 2 srebrnych, trzymaiących lichtarze w ręku. Pogonia srebrna; gwiazdeczki do kielicha pozłociste, staroswieckie; lichtarzow srebrnych dwie parze większych y mnieyszych, klasztornym kosztem sprawione; kielich srebrny we srzodku pozłocisty, kielich drugi srebrny, takze we srzodku pozłocisty, z patyną; trzeci kielich większy nad tych: kielich zewsząd pozłocisty, z osobami; 4-ty kielich większy, staroswiecki wszystek suto pozłocisty, sedes nadweręzony, z patyną wielką pozłocistą: gwiazdeczki do tych ze kieliczow, tabliczka z Najsw. Panną, nożka, krzyz z mieczem y serduszką: łyzeczka pozłocista; krucifix kryształowy, nanim corpus suto pozłocisty: lichtarzow 2 kryształowych, we srebro oprawnych, pozłocistych. Puszka suto pozłocista, wielka, z nakrywką, na ktorey promien z imieniem Iezus y ewangelia mała, w examit oprawna czerwony, na niey promien z p. Iezusem y dokoła 4 clausury z klauzurkami na drugiey stronie; 4 pullie złote srebrne pozłociste. Druga ewangelia w examit czerwony oprawna, po rogach 4 aniołowie z blachą z martwych wstania Panskiego; 3-a ewangelia wielka w examit czerwony oprawna, znamienita. Szata na obrazie Nas. Panny perłami sadzona y roznemi kamieniami przyzdobiona, szaty srebrne 2 z obrazow namiestnych. Ryzy axamitu rytego karmazynowego: dalmatyki rytego axamitu 2 w kwiaty. Szata Nas. Panny. Płaszczenica [1]) perłami y kamieniami sadzona, ryz dwoie lamowych parzystych; ryz 2 białych; ryzy bogate sutohaftowane na atłasie czerwonym srebne kwiaty; dalmatyki 2 białe lamowe w kwiaty złociste; welum axamitne za-

1) Плащаница эта въ числѣ другихъ драгоцѣнныхъ вещей похищена польскими жолнерами при взятіи въ 1611 г. Смоленска. Король Сигизмундъ III купилъ ее у жолнеровъ и подарилъ Виленской Св.-Троицкой церкви. Стебельскій, авторъ соч. Dwa wielkie swiatła . . czyli zywoty ss. Ewfrozyny y Parascewii . . Ч. II стр. 58, заимствовавшій это свѣдѣніе у Кулеши, автора соч. Obrona iednosci cerkiewney стр. 108.

łobne, złotem haftowane; welum z wyszywaniem Nas. Panny; welum na atłasie ceglastym, złotem y srebrem haftowane; welum axamitne, welum białe, na atłasie białym suto złotem haftowanym; welum na atłasie czerwonym, suto złotem y srebrem haftowane; ryzy złotogorące lamowe; ryzy czerwone alterbasowe z petrachelem; ryzy białe materyey bogatey. Te wszystkie rzeczy w długiey wielkiey skrzyni są. Całun falendyszowy nowy, obicia poretow 52, omofor ieden perłami sadzony, ryza załobna w srebrne kwiaty, petrachil do niey perłami haftowany. Obraz Nasw. Panny z perłami, kamieniami, z ozdobą rozną, korona z kamieniem srebrna. Lisztew białych haftowanych 2; palek do kielichow 3. Reliquie w szkzynce, materia wpułsrebrna w szmatach związana w iedną gromadę. Ryza zielona taletowa. Ryzy załobne czarne w kwiaty, srebrne haftowane 2. Ryzy zielone w kwiatach białych. Dalmatyk białych pstrych para. Poduszeczka nowa w kwiaty słebrne. Mitra sw. Iozaphata, palma, pastorał z obrazu, krzyz wielki srebrny z podpisem; drugi krzyz pozłocisty srebrny staroswiecki. Alb 2 z koronami wielkiemi. Lampa stara srebrna połamana wagi grzywien 10. Lampa z 2 koronami srebna. Antipedium taletowe. Ryzy załobne włosowe przytarte.

Regestr ten dla lepszey pewnosci y wagi ręką własną podpisuię: *Xdz Marcyan Kulczycki Ord. S. B. M. consultor, starszy klasztoru Wilenskiego przy cerkwi S. Troycy. 1 stycznia 1702.*

Archirum w skrzyni z sprawami wszystkimi klasztornymi.

Idem qui supra: Pt. *Martianus mp.*

Подлинный на листѣ бумаги безъ печати.

37.

1705 г. Августа 20. Запись данная Яномъ Цѣхановичемъ Виленскому Св.-Троицкому монастырю на 40 т. зл.

Янъ Цѣхановичъ, подкоморій пинскій, жертвуетъ Св.-Троицкому монастырю 40 т. зл., обезпеченныхъ на имѣніи его Дрогичинъ, въ Пинскомъ у., съ тѣмъ чтобы на эти деньги преподавались высшія науки (studia altiora).

Ja Jan Jozaphat Ciechanowicz, podkomorzyc pinski, czynię wiadomo tym moim dobrowolnym wieczysto legacyjnym listem zapisem kożdemu komuby o tym wiedzieć należało, iż ia maiąc po wielmożnym imc panu Stanisławie Ciechanowiczu, podkomorzym pinskim, y wielmożney ieymsci paniey Konstancyey Maskiewiczownie Ciechanowiczowey, podkomorzyney pinskiey, dobrodzieiach rodzicach moich, spolnie z imc p. Antonim Ciechanowiczem, podkomorzycem pinskim, rodzonym moim, jure legitimae successionis spadłą na moią osobę maiętność dziedziczną wieczystą nazwaną Dorohiczyn w powiecie Pinskim, tudzież zastawną nazwaną Słosie w powiecie Drogickim na Podlasiu leżące, y inne, a mianowicie Zabczyce nazwane itidem w powiecie Pinskim będące in advitalitate u wielmożney jeymsci paniey Katharzyny Piasećkiey Giedroycowey, podkomorzyney pinskiey, dobrodzieyki babki moiey zostaiące, a post sera fata jeymsci na moią osobę spolnie z imc p. rodzonym moim wysz specifikowanym prawem dziedzicznym spadać maiące. Chcąc y zabiegaiąc temu, aby dusze rodzicow moich przez modly sw. ratowane były, umysliłem zwysz specifikowanych dobr, na moią osobę per medietatem spadaiących, na chwałę bożą udzielić,

y ku rozszerzeniu iednosci swiętey zapisać y legować. Jakoż wiecznemi czasy y nigdy nieodzownemi zapisuie y leguie zakonowi swïętego Bazylego. Wielkiego, w iednosci swiętey z kosciołem rzymskim zostaiącemu, na wyż mienionych dobrach czterdzieści tysięcy złot. pols. W ktorych to połowicy dobr na mnie spadaiących, a ichmsciom oycom bazylianom we czterdziestu tysiącach onerowanych, ieżeliby co ieszcze residuitatis nad czterdzieści tysięcy znalazło się, ja Jan Jozafat Ciechanowicz, podkomorzyc pinski, mam hac residuitate uti, a nie ichmsc oycowie bazylianie usque ad vitae meae tempora. Po śmierci zaś moiey, ponieważ y sam w tym że zakonie świętym sw. Bazylego W.. życia moiego dokonać życzę, y ta residuitas połowicy dobr moich pomienionych na mnie spadaiącey, ma cedere aeviterno et irrevocabili unquam tempore ich msciom oycom bazylianom, ktorych ninieyszym listem zapisem moim obliguię, aby ta legacya moia nie na inne mieysce, tylo na te, gdzie będą szkoły ad suppeditationem victus et amictus mere tym tylko osobom, ktore altiora studia tractabunt, applikowana et perpetuis temporibus obracana była. Wolni tedy y mocni będą imc oycowie bazylianie w iedności z kosciołem świętym rzymskim zostaiący, zaraz po dacie tego listu mego dobrowolnego legacynego zapisu, dobra wyżpomienione w swoią possessią urzędownie obiąć, wszelakich w nich pozytkow wynaydować, bez żadney odemnie, braci, krewnych, bliskich, a pogotowiu obcych ludzi przeszkody y praepedicyey, aż do oddania summy złotych polskich cztyrdziestu tysięcy odemnie ichmsciom na wysz specifikowanych dobr połowicy legowaney y zapisaney, do possessiey iednak residuitatis do teyże połowicy, nad czterdzieści tysięcy, iako się wyżey namieniło, ciż ichmc oycowie bazylianie aż dopiero po życiu moim przychodzić maią, y na ten czas residuitate hac uti, na swoy pożytek obracać, fruktifikacye w niey iako naylepsze wynaydować, oną iako się będzie upodobało rządzić, szafować, y disponować aż do oddania summy, o ktorą wolny ichmsciom na ten czas zostawuie contrakt z temi, ktorzyby hanc residuitatem od imsciow okupić chcieli, moc y władze zupełną vigore ninieyszego listu mego zapisu legacynego wieczystego mieć będą. A ieżelibym ia przepomniawszy tego listu mego, smiał y ważył się połowice wyszmienionych maiętnosci moich na mnie spadaiącą, mimo ten list moy wieczysty legacyny zapis, komu innemu dać, darować, ' zapisać y legować iakimkolwiek prawem, takowy list moy pierwszą lub poslednieyszą datą dany, za nic ma być poczytany, y za nim, ci, in quorum favorem stać by się to miało, do possessyey połowicy dobr mienionych, odemnie imsciom oycom bazylianom zapisanych y legowanych, przychodzić mocy y władzy mieć nie będą, a to pod zaręką czterdziestu tysięcy złotych polskich, ieżelibym się takowego ważył in praeiudicium imsciow oycow bazylianow podstępku. O ktorą to zarękę iako y naruszenie tego listu mego dobrowolnego wieczystego legacynego zapisu wolno będzie imsciom oycom bazylianom mnie samego y każdego violentią czyniącego do wszelakiego sądu y prawa grodzkiego, ziemskiego, głownego trybunalnego, zadwornego j. krol. mości assessorskiego, et sub tempus interregni y kapturowego pozwem zapozwać, lub zakazem zakazać, terminem by naykrotszym y niestatutowym; gdzie ia będąc zapozwanym lub zakazanym, niezażywaiąc żadnych zwłok y dylacyey, by nayprawnieyszych, skutecznie ex nunc usprawiedliwić się mam y powinien będę, tak w violencyey odemnie samego imsciom popełnioney, iako w niezastępowaniu od drugich iakichżekolwiek osob, u każdego sądu y prawa (ktore zastępowanie u koždego sądu y prawa, pod takowąž zaręką czterdziestu tysięcy złotych polskich na moią

zabieram osobę), w possessyey wyszmienionych dobr ichmość oycow bazylianow turbuiących, inquietuiących y przeszkodę w dzierżeniu onych czyniących. A sąd y urząd każdy, tak za staniem, iako y niestaniem moim, mocną odprawę y nieodwłoczną exekucyą wskazać ma y powinien będzie, a ia tak sądu y urzędu o zły sąd, iako strone o zły przewod prawa turbować nie mam y nie będę mogł pod tąż wyszmienioną zaręką, evikcyą o dochodzenie iey, iako y o naruszenie naymnieyszego punktu tego mego listu dobrowolnego legacynego wieczystego zapisu na wszystkie dobra moie wieczyste gdziekolwiek leżące, zastawne, summy pieniężne, u kogokolwiek będące, wnaszaiąc. A y po zapłaceniu takowey zaręki, by nieponiednokrotnie, przedsię ten list moy dobrowolny wieczysty legacyny zapis przy zupełney mocy zostawać ma u każdego sądu y prawa wiecznemi czasy y nigdy nieodzownemi. I na to ia dałem ten list moy dobrowolny wieczysty legacyny zapis, z podpisem ręki mey, tudzież z podpisami rąk imsciow panow pieczętarzow y przyiacioł ustnie y oczewisto odemnie do podpisu tego listu mego uproszonych. Pisan w Dorohiczynie dnia dwudziestego augusta, roku panskiego tysiącznego siedmsetnego piątego.

Jan Josafat Ciechanowicz Podkomorzyc Pinski.

Подлинный на листѣ бумаги.

38.

1741 г. Февраля 1. Посланіе пастырское уніат. митрополита Аѳанасія Шептицкаго настоятелю и викарію Раковской церкви.

Священникъ Воложинской церкви Венедиктъ Сасиновичъ былъ обвиненъ воеводою русскимъ (?) въ небрежномъ исполненіи своихъ обязанностей и въ притѣсненіи прихожанъ. На допросѣ въ Виленской консисторіи обвиненіе это онъ назвалъ „клеветою“; при этомъ заявилъ, что, напротивъ, онъ самъ испытываетъ разныя притѣсненія и обиды отъ бернардиновъ, которые за какую-то мнимую его вину посадили его въ карцеръ и потомъ *высѣкли;* вопреки постановленіямъ Тридентскаго собора, безъ его вѣдома и согласія вѣнчаютъ болѣе *именитыхъ* унитовъ и т. п. Наконецъ заявилъ, что назначенный „*невѣрный державца*“, вопреки христіанскому католическому праву, вмѣшивается въ его приходскія дѣла, велитъ вѣнчать „какъ самъ хочетъ“, позоритъ его, грозитъ „дубиной“ (kijami) „поджигаетъ“ бернардиновъ, чтобы тѣ крестили и вѣнчали и погребали унитовъ и т. п. На основаніи этихъ показаній митрополитъ поручаетъ настоятелю Раковской церкви (базыліанину) и его викарію произвесть на мѣстѣ слѣдствіе и о послѣдующемъ донести.

Athanazy na Szeptycach Szeptycki z Bożey łaski y stolice swiętey apostolskiey arcybiskup metropolita całey Rusij, biskup lwowski, halicki y Kamienca Podolskiego, archimandryta kiiowo-peczerski y unichowski etc.

Przewielebnemu w Bogu xiędzu Adryanowi Pańkowskiemu zakonu sw. Bazylego Wielkiego, starszemu rakowskiemu, tudziesz wikariuszowi parochii Rakowskiey, pokoy Chrystusow. Wiedzcie, przewielebności wasze, iż w roku teraznieyszym tysiącznym siedmsetnym czterdziestym pierwszym, miesiąca lutego pierwszego dnia, z doniesienia jaśnie oświeconego xiążęcia imci, woiewody ruskiego, atcytowany był wielebny ociec Benedykt Sasinowski, prezbiter wołozynski, na instanciją instygatora duchownego, o to, iż iakoby nie pilnował urzędu swego, nie postrzegał powagi y dostoyności kapłanskiey, iak iest przyzwoito, nie pielęgował, rożne exorbitancije y extorsye parochianom czynił, ktory stawszy przed sądem naszym konsistorskim Wilenskim, iak zwyczay

niesie, cierpliwie wszego wysłuchał, a nie widząc żadnego dokumentu na to tak na pismie, iako też przez swiadkow, na kommissyą dła emundowania się zezwalaiąc, nie bez racij wszytkiemu przeczył, ieszcze owszem doniosł obelgi, ktore od rożnych w parochii swoiey ponosi, nasamprzod od wielebnych oycow bernardynow niesłusznie, bo bez żadnęy jurysdykcij za presumowany excess był inkarcerowany y dyscyplinami bity. Tudziesz że się wielebni ichmc oycowie zwyż wyrażeni wtrącaią w parochią: możnieyszym unitom szluby daią, oczewiscie przeciwko concilium Tridenskiemu, ktore do ważności szlubu tego rekwiruie, aby przynamniey iedney strony z oboyga czyli wykonywaiących szluby małżęstwa własny paroch assystował, i że przeto dochod, ktoren podług dawnych zwyczaiow y w łacińskich obrządkach trwa, uymuią. Powtore, że naznaczony dzierżawca niewierny, przeciwko naturze chrześciańskiego katolickiego prawa, dokąd mu nie należy tam się wbija, iak sam chce tak szluby dawać każe; prezbytera konfunduie, kijami straszy, y xięży zwysz pomienionych do pogrzebow y krztu fomentuie, odebrał dostatkiem sianożęci, trzymał przez kilka niedziel violenter wziętego konia, y innych exorbitancij, chcąc za poddanego mieć prezbitera, czynić nie przestaie. Czemu my sąd zważywszy na słuszne pretensije wielebnego o. Benedykta Sasinowskiego, prezbytera wołozynskiego, chcąc dać mieysce y sposob do emundowania się z niesłusznie zarzuconych onemu defektow, tudziesz od tak wielu infestacij bronić, y od zguby plebanię Wołozynską ratować, władzą naszą archipastyrską obliguiemy przewielebności wasze wydać innotescenciją wielebnemu oycu Sasinowskiemu, naznaczyć termin ziachać na mieysce mniemanych excessow y w toż na mieysce doniesioney opresij zapozwać świadkow y, spisawszy podług dekretu interrogatoria, wybadać się z zwyczayną rekwizycyą słuszności, a potym pod własną pieczęcią w zwykły sposob do konsystorza naszego przesłać. Pisan w Wilnie dnia pierwszego lutego tysiącznego siedmsetnego czterdziestego pierwszego roku.

X. Justyn Rzeczkowski.

Подлинный на листѣ бумаги съ печатью митрополита.

39.

1750 г. Ноября 16. Запись, данная Яномъ Саваневскимъ Виленскому Св.-Троицкому монастырю на 9 т. талеровъ.

Сумму эту Я. Саваневскій, войскій в. кн. Литовскаго, жертвуетъ на починку и украшеніе Св.-Троицкой церкви, предоставляя монастырю право взыскать эту сумму съ имущества жены его, такъ какъ она забрала всѣ его векселя и разные документы. По поводу этой записи базиліане вели длинный процессъ съ женою Саваневскаго, окончившійся въ пользу Саваневской. Имѣя однако въ виду благочестивую цѣль, съ какою покойный ея мужъ записалъ базиліанамъ 9 т. талеровъ на имѣніи Шанкополь, она записала монастырю все это имѣніе со всѣми его принадлежностями, какъ это видно изъ ея записи (1756 г. Дек. 10), хранящейся въ монастырскомъ архивѣ.—По смерти Саваневской базиліане вели съ ея наслѣдниками процессъ о правѣ владѣнія этимъ имѣніемъ, кончившійся въ пользу наслѣдниковъ. (См. ниже: Akt wizyty).

Ex actis nobili officii Consularis civitatis Sacrae Regiae Majestatis Metr. Viln.

Feria secunda post festum sancti Stanislai Kostka, die decima sexta mensis novembris, anno domini millesimo septingentesimo quinquagesimo.

Coram nobili officio Consulari Vilnensi, actisque eiusdem praesentibus comparendo personaliter illustrissimus dominus Gabriel Dominicus, comes szankoviensis Sawaniewski, tribunus magni ducatus Lithvaniae, rotmagister terrestris palatinatus Vilnensis, sanus mente et ratione existens, praesentes literas perpetuae inscriptionis, parato scripto praeconceptas, in personas admodum reverendi in Christo patris Joannis Łukianowicz ordinis divi Basilii Magni, consultoris provinciae Lithvanae, superioris vilnensis, et omnium reverendorum in Christo patrum basilianorum conventus Vilnensis, ad aedes Sanctissimae Trinitatis existen., servientes, cum introfusius contentis, palam ac libere recognovit. Quarum literarum praemisso modo recognitarum de verbo ad verbum rescribendo contenta tenor est talis. Ja Gabryel Dominik hrabia Szankowski Sawaniewski, woyski wielkiego xięstwa Litewskiego, rotmistrz ziemski woiewodztwa Wilenskiego, czynię wiadomo y iawnie wyznawam tym moim dobrowolnym wieczystym zapisem w Bogu przewielebnemu imci xiędzu Janowi Łukianowiczowi, zakonu sw. Bazylego Wielkiego prowincyi Litewskiey consultorowi, a klasztoru Wilenskiego superiorowi, y wszystkim ichmosciom xięży bazylianom tegoż klasztoru Wilenskiego, ad aedes sanctissimae Trinitatis będącego, danym na to, iż co ia desuper exprimowany Sawaniewski, woyski w. x. Litt., maiąc z prowidencyi Pana Boga a uczciwego starania y zebrania mego summę znaczną piniędzy, pożyczyłem na obligacyine zapisy ieszcze ante statum meum connubialem jasnie wielm. jeymc pani Zofii z Chreptowiczow primi voti Tyszkiewiczowey, podkomorzycowey powiatu Słonimskiego, a teraznieyszey Sawaniewskiey, woyskiey wielkiego xtwa Litewskiego, żonie moiey, y poiowszy jeymsc in sociam vitae, rożnemi czasy na okupienie dobr jeymsci biorąc na spolne imie prawa, oraz y na uspokoienie rożnych kredytorow y długow jeymosci, wiele pienięd︡zy moich errogowałem (iako osobliwszy na to expensow ad quantitatem dziewięciu tysięcy tallarow bitych fusius rem in se obloquitur regestr) na ktorą to summę in potiori parte od teyże wyrażoney żony moiey miałem sobie dane obligacyine zapisy, które w roku tysiącznym siedemsetnym trzydziestym trzecim, sub tempus hostilitatis sam zostaiąc w służbie woienney y będąc ordinowanym przeciw nieprzyiacielowi oyczyzny, nietylko te obligi mnie służące, owszem wszystkich dobr archiwum y dokumenta, oraz cale wszelką ruchomość w dyspozycyą jeymości, iako żony, zostawiłem. Post modum mnie o te obligi u ieymosci pozostałe rekwiruiącego invitum in vim przerzeczonych obligow, nieoddawszy mnie tych obligacyinych zapisow, niby kontentuiąc, tegoż roku, miesiąca decembra dwudziestego trzeciego dnia, dała prawo wieczysto-donacyine, a w niektorych punktach dożywotnie, iako to: na maiętność Wiszniow, Kurzeniec w powiecie Oszmianskim, Hoszczow w powiecie Słonimskim leżące, tudziesz na kamienicę w Wilnie pod świętym Mikołaiem, a dworek na Łukiszkach pod kosciołem świętych Filipa y Jakuba będący, y inne niektore maiętności sub certis conditionibus, ą na ruchomość wszelką swoią we wszystkich dobrach znayduiąca się, iako to: kleynoty, złoto, srebro, cynę, miedź, wozy, cugi, konie, etata, obicia, szaty, futra, rynsztunki woienne, wszelki sprząd domowy, y na wszelką ruchomość, iaka się tylko ruchomoscią nazwać y denominować mogła, iakoż summy gotowe y na obligach gdzie y u kogokolwiek będące, nie mniey na pewną szachownicę, uroczyszczem Czopurniszki nazwaną przy Szankopolu alias Woyczanach maiętności moiey w woiewodztwie Wilenskim leżącą, niby swoią własną, absque ulla conditione wieczyste donacyine prawo

od siebie dała. W którym to wyż mianowanym prawie swoim, y sama pomieniona jeymść pani małżonka moia iawnie exprima planta wyznaie, żem ja, Sawaniewski, woyski wielk. xstwa Litewskiego, poiowszy in sociam vitae niemało summy moiey własney, in parata pecunia będącey, na uspokoienie rożnych długow jeymości, ieszcze ante connubium meum zaciągnionych, expensował y errogował, pretensye znaczne od rożnych osob do jeymości regulowane uspokoił y oswobodził. Teraz tedy ja supra pomieniony Sawaniewski, woyski w. x. Litewskiego, obviando omnimodo hoc in passu indemnitati, aby takowa summa moia modo praemisso u jeymości będąca, marnie nie zagineła et in cassum nie poszła, umysliłem oną na chwałę Bogu wszechmogącemu ad pias causas et opera infra expressa jure perpetuo zapisać y applikować. Jakoż ninieyszym dobrowolnym wieczystym zapisem moim takowę summę moią ad quantitatem dziewięciu tysięcy tallarow bitych wynoszącą, a u jeymości nulliter et illegitime dotychczas będącą, wespoł ze wszelkiemi praetensyami moiemi exinde pochodzącęmi y dokumentami na to mnie służącemi pomienionym ichmosciom xięży bazylianom Wilenskim, przy cerkwi sw. Troycy rezyduiących, na reperacyą y ozdobę cerkwi ichmosciow daię, zapisuię y na wieczne a nie odzowne czasy aplikuię, żadney naymnieyszey sobie samemu y sukcessorom moim od wyż wyrażoney summy cum omnibus oney praetensionibus na ichmosciow zapisaney y aplikowaney, niezachowuiąc salwy praetextu akcessu y regressu. Wolni tedy y mocni będą przerzeczeni ichmość xięża bazylianie Wilenscy in fundamento takowego mego wieczystego zapisu pomienioney summy moiey cum omnibus oney praetensionibus jure perpetuo sobie zapisaney omni meliori modo, czy to per stepitum juris requiruiąc, czyli też per amicabilem compositionem według zdania swego godząc się u jasnie wielmożney jeymosci pani Zofii z Chreptowiczow primi voti Tyszkiewiczowey, podkomorzycowey słonimskiey, ad praesens Sawaniewskiey, woyskiey w. x. Litt., małżonki moiey, dochodzić y upominać się. Jako chcąc kończyć y kontentować się y oną na reperacyą y ozdobe cerkwi obracać, bez żadney w tym wszystkim, ut supra praemissum est, tak przezemnie samego, iako też sukcessorow moich, naymnieyszey przeszkody. Owszem in casu iakowey w tym wszytkim trudnosci dla ichmosciow sam pro posse meo kożdego czasu evictionaliter hoc in passu ichmosciom dopomagać y wyznanie u kożdego sądu y prawa y urzędu sub nexu corporalis juramenti, ieżeliby czego potrzeba było, uczynić opisuię się, zakładaiąc in casu contraventionis temu moiemu dobrowolnemu wieczystemu zapisowi vadium ważność rzeczy wynoszące na mnie samego y successorow moich y każdego, takowy moy zapis naruszaiącego, in foro ubiquinario, quam strictissimo termino repetendum. Y na tom dał ten moy dobrowolny wieczysty zapis z podpisem ręki moiey własney y ichmosciow panow pieczętarzow ustnie y oczewisto odemnie uproszonych. Pisan w Wilnie roku tysiącznego siedemsetnego pięcdziesiątego miesiąca oktobra dńia dziesiątego. Apud quas literas perpetuae inscriptionis, praemisso modo recognitas, subscriptiones manuum sequuntur sunt tales: Gabryel Dominik hrabia Szankowski, woyski wielkiego xięstwa Litewskiego.

(Далѣе слѣдуютъ подписи свидѣтелей.)

Подлинный на двухъ листахъ съ тисненною печатью и подписомъ писаря.

40.

1753 г. Октября 9. Декретъ кор. ассессорскаго суда по дѣлу между уніат. митрополитомъ Флоріаномъ Гребницкимъ и Виленскимъ магистратомъ.

Митрополитъ жаловался на магистратъ о томъ, что онъ въ разныя несчастныя для. Вильны времена отнялъ принадлежащіе митрополитамъ дома и плацы и присоединилъ ихъ къ городской юрисдикѣ. По просьбѣ жалующагося король назначилъ коммиссію для разбора притязаній обѣихъ сторонъ.

Actum w Grodnie.

Rokur pańskiego tysiąc siedemset pięćdziesiąt trzeciego, miesiąca oktobra dziewiątego dnia.

W sprawie w Bogu przewielebnego xiędza Floryana Hrebnickiego, metropolity kijowskiego, halickiego y całey Rusi, arcybiskupa połockiego, z szlachetnemi woytem, burmistrzami, radcami y całym magistratem y miastem Wilnem, oraz dyrektorami et tota communitate mercatoria miasta naszego Wilna za pozwem mandatem naszym od żałuiącego aktora po obżałowanych przed nasz sąd zadworny assessorski wielkiego xięstwa Litewskiego wyniesionym, mienią o to: iż co obżałowane miasto Wilno od nie małego czasu osadziwszy się na zgładzenie kamienic juryzdyki metropolitanskiey, ante unionem nadanych, rożnemi dekretami assessorskiemi, kommissarskiemi y sądow naszych relacyinemi ab omnibus oneribus civitatensibus exymowanych rożnemi laty, miesięcy y dni, po nieszczęsliwych częstych miasta Wilna konflagratach, niemało placow, kamienic do miasta przywłaszczyli, a chcąc ab erroribus cujus evadere, w roku teraznieyszym tysiącznym siedemsetnym piędziesiątym trzecim, miesiąca augusta osiemnastego dnia przed sąd nasz zadworny assessorski niby o nieiakoweś coemertia szlachetnego Kazimierza Barszcza y innych sub jurisdictione metropolitana zostaiących sine expressione na iakiey juryzdyce mieszka y bez dołożenia, iak prawo każe, zwierzchności, adcytowawszy subdole dekret in contumatiam otrzymać intenderunt y za onym bona żałuiącego terrestria et jurisdictionem metropolitaneam legibus et immunitatibus ecclesiasticis approbowane convellere chcąc. O co żałuiący chcąc z obżałowanemi jure prosequi, ante omnia do approbaty spraw dekretow et omnis tituli in rem et partem żałuiącego dellatora służących dokumentow, a za onemi do obwarowania securitatem possessyi tylo dekretami, przywileiami y konstitucyami naszemi approbowaney, oraz securitatem juryzdyczanom a quovis insultu et impetitione obżałowanych, ab onere civitatensi et jurisdictione, tudzież do uznania inaequitacyi do zabranych kamienic, domow, placow, do uznania kommissyi kalkulacyi, weryfikacyi ex usibus et fructibus onych, do zapłacenia zarąk dwuch tysięcy czerwonych złotych sub confiscatione dobr obżałowanych y dalszych pen wskazania y tego wszytkiego, co czasu prawa fusius przez kontrowersyą urodzonych patronow deducetur salva melioratione tey lub inney wyniesienia żałoby. Żałuiący aktor z obżałowanemi przed nasz sąd zadworny assessorski wielkiego xięstwa Litewskiego instituit actionem. W ktorey sprawie motivo aktoratu miasta naszego Wilna z uczciwemi Kazimierzem Barszelem, Mateuszem Miedziszewskim, Antonim Wolànskim, Michałem Mikłaszewskim, Jerzym Wieczerkowskim, Abramem Szesniem, urodzonym Karolem Tołczykiem, Antonim Zacharowiczem, Macieiem Kretowiczem, Jozefem Krzyżanowskim, w regestrach juditij nostri

teraznieyszych na karcie setney osiemdziesiątey siodmey uczynionego przypadłey: My krol przez panow rad y urzędnikow w sądach naszych zadwornych assessorskich wielkiego xięstwa Litewskiego zasiadaiących przewielebnemu metropolicie securitatem possessyi iuryzdyki metropolitànskiey, tudzież mieszczanom teyże juryzdyki, a specialiter Barszczowi, securitatem zdrowia y życia ab omni miasta naszego Wilna impetitione et violencya obwarowawszy, w samey sprawie My krol necessariam commissionem mutuo partium sumptu in spacio następuiącey sądow naszych kadencyi expediendam uznawamy et pro peragendo hoc commissionis actu przy urodzonym Jerzym Jodce, podkomorzym powiatu Lidzkiego, ex parte przewielebnego metropolity—urodzonych Stefana Bielikowicza, pisarza grodzkiego brasławskiego, y urodzonego Konstantego Swołynskiego, podstolego połockiego; ex parte vero miasta naszego Wilna—urodzonych Ignacego Łopacinskiego, surrogatora ziemskiego mscisławskiego, y Felicyana Żmijowskiego, sędziego grodzkiego wilenskiego, naznaczamy y dezygnuiemy. Ktorzy to urodzeni podkomorzy y kommisarze za wyprowadzeniem siebie mutuo partium sumptu in spatio następuiącey sądow naszych kadencyi, praeviis innotescentiis na termin przez siebie złożony do miasta naszego Wilna y juryzdyki metropolitanskiey ziechawszy y juryzdykcyą sądow swoich non obstante unius commissarii absentiei ufundowawszy, sprawe te podług żałob dowodow y odwodow tychże stron finalnie osądzić, pretensye inter partes zachodzące decisione sua uspokoić y we wszystkim ad obloquentiam praw w. x. Litt. y konstytucyi seymowych o sądach podkomorskich y kommissarskich opisanych konformuiąc się, dekret swoy ferować y ony ad executionem przyprowadzić tenebuntur. Strony zas, ażeby kopie spraw wszystkich pod regestrem y datami sub nullitate documentorum do kancellàryi grodzkiey Wilenskiey trzema niedzielami przed kommissyą ad invicem sobie oddawszy, skuteczną przed tymiż urodzonemi y podkomorzym y kommissarzami bez żadnych dillacyj, obmow y rozpraw przyiely, injungimus. Denique utrique parti wolne wyniesienie żałoby aktoratow ad eundem commissionem, reservando salvam appellationem parti gravatae nonnisi adefinitiva in principali sententia do sądow naszych zadwornych assessorskich w. x. Litt zachowuiemy. Pisan ut supra.

Michał Sapieha Podkancl. w. x. Lit.

Подлинный на двухъ листахъ бумаги съ тисненною королевскою печатью, в. кн. Лит.

41.

1753 г. Октября 20. Протестація виленскихъ базыліанъ на виленскаго гродскаго судью Змiевскаго.

Зміевскій, имѣя свой домъ въ переулкѣ, идущемъ отъ ратуши къ костелу Всѣхъ Святыхъ, смежный съ домомъ кушнерскаго братства, съ давнихъ временъ, въ силу королевскаго привилея, принадлежащаго Св.-Троицкому монастырю, пробилъ въ своей каменицѣ окна и дверь въ братскій домъ, а въ братскомъ домѣ приказалъ заложить окна кирпичемъ и ворота загородить заборомъ. По поводу этихъ незаконныхъ дѣйствій Зміевскаго базыліане подали протестацію въ Виленской магистратъ.

Ex actis nobilis officii Consularis civitatis Metropolitanae Vilnensis.

Sabbatho, die vigesima m. octobris, anno dni millesimo septingentesimo quinquagesimo tertio.

Coram actis nobilis officii Consularis Vilnensis, comparendo personaliter religiosus in Christo pater Joannes Ponikowski, procurator causarum, nomine admodum reverendi in Christo patris Stanislai Zeckierth, consultoris provinciae et superioris, ac omnium religiosorum patrum ordinis divi Basilii Magni conventus Vilnensis ad aedes sanctissimae Trinitatis existentium, solemnissime contra illustrem magnificum dominum Felicianum Żmijowski, judicem castrensem vilnensem, protestatus est, idque o to: iż jegomość pan Żmijowski, sędzia grodzki wilenski, maiąc kamienicę swoią w mieście jego krolewskiey mści Wilnie na zaułku idącym od ratusza ku kościołowi Wszystkich Swiętych, będącą in contiguitate z kamienicą bractwa kusznierskiego, do klasztoru ś. Tróycy bazylianskiego, za przywileiami ab aevo należącą, a chcąc oną sobie appropriari, nie tylko że dawnieyszemi laty okno z swoiey kamienicy na tęż kamienicę bractwa kusznierskiego wybić kazał, ale też w roku teraznieyszym tysiąc siedemsetnym pięćdziesiątym trzecim, miesiąca octobra dwudziestego dnia, w teyże kamienicy bractwa kusznierskiego okna cegłami pozawalawszy, wrota parkanem zarzuciwszy, drzwi z swoiey kamienicy do przerzeczoney kamienicy bractwa kusznierskiego wybić roskazał, a gdy żałuiące delatores dopraszali się aby takowey wiolencyi czynić nie chciał, żadną miarą przedsięwziętey nie odstąpił imprezy; o co tedy żałuiący delatores chcąc jure ante omnia agere do approbaty praw y przywileiow ab aevo sobie nadanych y służących, vigore ktorych do obwarowania securitatem possessyi kamienicy bractwa kusznierskiego, do zamurowania drzwi y okna, przez które gnoy na kamienicę żałuiących wyrzucać przez obżałowanego roskazano, violenter do teyże kamienicy powybijanych, do pokarania winami ex lege ściągaiącemi się, do nagrodzenia szkod, y expens prawnych, i tego wszystkiego co czasu procederu prawnego dowiedzioną będzie, salva melior . . . .

Подлинный на листѣ бумаги съ тисненною печатью и подписомъ писаря.

42.

1671—1755. Дневникъ Виленскаго Св.-Троицкаго монастыря, веденный съ 1671 по 1755 г. [1])

Пожертвованія на алтарь Божіей Матери въ Св.-Троицкой церкви и на построеніе часовни въ честь Іосафата Кунцевича.—Пожаръ въ Вильнѣ въ 1706 г., отъ котораго пострадала и Св.-Троицкая церковь кромѣ монастыря. Возобновленіе церкви въ 1110 и моровая язва въ Вильнѣ. Возобновленіе алтаря Божіей Матери. Устройство алтаря въ честь Іосафата (Кунцевича). Пожертвованія отъ разныхъ лицъ за дознанную чудесную помощь Божіей Матери. Самовольная расправа настоятеля монастыря съ „схизматиками" за побитую ими уніатку. Возобновленіе Пятницкой церкви. Буйство крестьянъ Свиранскихъ, сопровождавшееся убійствомъ сосѣдняго владѣльца Суроза. Безпорядки въ Залѣсьи. Должность настоятеля монастыря остается вакантною по поводу безпорядковъ въ орденѣ послѣ нашествія русскихъ.

1691 г. февраля 2. Во время настоятельства въ Троицкомъ монастырѣ Іосафата Гуторовича, секретаря базиліанскаго ордена, Иванъ Ількевичъ подарилъ коверъ

---

1) Какъ въ этомъ, такъ и въ помѣщаемомъ ниже „Дневникѣ" (съ 1758 по 1781 г.) описываются главнымъ образомъ обыденныя монастырскія дѣла: кто совершалъ богослуженіе, кто говорилъ проповѣдь въ такой-то праздничный или торжественный день и т. п. Изъ „Дневниковъ" мы извлекли только то, что по крайнему нашему разумѣнію считали болѣе замѣчательнымъ въ историческомъ отношеніи. Извлеченіе

къ алтарю Божіей Матери съ условіемъ, чтобы его неотдавали въ другія церкви.

Лица, сдѣлавшія значительныя пожертвованія на построеніе каменной часовни при Троицкой церкви, на томъ мѣстѣ, гдѣ Іосафатъ мученикъ молился, сидя на камнѣ, и бичевалъ себя до крови, взывая: Господи! уничтожь схизму (православіе) и подай унію (Tolle, Domine, schizma, da unionem):

Михаилъ Пацъ, воевода виленскій, великій гетманъ в. кн. Литовскаго, (стр. 7). Іеронимъ Крищпинъ Киршейстенъ, великій подскарбій в. кн. Литовскаго.

1706 г. мѣсяца мая. Во время большого пожара, истребившаго почти половину Вильны, пострадала и церковь св. Троицы: огонь истребилъ все, что находилось въ ней внутри и внѣ. Въ это время сгорѣла колокольная башня съ превосходными часами, а колоколъ подъ названіемъ Лебедь былъ спасенъ почти чудеснымъ образомъ: когда сгорѣло дерево, на которомъ онъ висѣлъ, онъ упалъ на окно смежнаго дома около Острой Брамы и тамъ повисъ на стѣнѣ, но не упалъ на мостовую, гдѣ бы онъ разбился въ дребезги о камни. Монастырь однако уцѣлѣлъ. Яковъ Суликовскій, бывшій въ то время настоятелемъ Троицкаго монастыря, тотчасъ же послѣ пожара приступилъ къ возобновленію церкви. Часовню Скуминовскую и башню (колокольня) реставрировалъ настоятель Василій Процевичъ, въ 1710 г. послѣ моровой язвы, свирѣпствовавшей въ Вильнѣ въ этомъ году.

1707 г. Заботами братства (Mlodzienskiego) подъ названіемъ Непорочнаго Зачатія Божіей Матери, подъ покровительствомъ Божіей Матери находящагося, при содѣйствіи префекта (школъ) Іосифа Огіевича и консуляторовъ (совѣтниковъ) ордена, Ивана Волуевича, Михаила Зенькевича, Андрея Пѣшкевича, возобновленъ алтарь Божіей Матери,—весь рѣзной, столбы дутые рѣзные съ ангелами и другими принадлежностями чудотворнаго образа Божіей Матери. — Все это стоило 700 польскихъ злотыхъ.

Въ 1713 г. предъ конгрегаціею, созванною въ этомъ году въ Вильнѣ, этотъ алтарь былъ вызолоченъ заботами тогоже братства на сумму 100 талеровъ битыхъ), пожертвованную послѣ моровой язвы Ѳеодорой Кляровской и другими благодѣтелями (стр. 20).

Въ 1709 г. прибыло три колокола, одинъ вѣсомъ девяти камней, перелитый изъ Пискуна, другой меньшій въ 150 фунтовъ, третій 85 ф., оба сдѣланы изъ матеріаловъ, оставшихся отъ часовъ (сгорѣвшихъ?). Въ томъ же году прибылъ колоколъ, иначе называемый Цимбалъ вѣсомъ четыре камня и фунтовъ 20, который былъ проданъ въ 1713 г., по неимѣнію средствъ на возобновленіе богадѣльни.

Въ 1710 г. На деньги, пожертвованныя о. Іоакимомъ Цѣхановичемъ, бывшимъ въ то время еще въ Алюмнатѣ [1]) Виленскомъ.

изъ дневника, веденнаго съ 1671 г. по 1755 г., сдѣлано нами еще въ 1868 г. и напечатано въ русскомъ переводѣ (подлинникъ на пол. яз.) въ Литов. Епар. Вѣдомостяхъ за тотъ же годъ. Отрывки эти мы рѣшились перепечатать, какъ дополненіе къ „Меморіалу" Ольшевскаго; печатаемъ ихъ здѣсь тоже въ русскомъ переводѣ, такъ какъ въ настоящее время, но независящимъ отъ насъ обстоятельствамъ, мы немогли пользоваться подлинникомъ.

1) Алюмнатами (Alumnat) назывались въ Литвѣ и Польшѣ тѣ учебныя заведенія, въ которыхъ ученики воспитывались и содержались на средства, пожертвованныя правительствомъ или част-

сдѣланъ алтарь Іосафату, во всемъ подобный алтарю Божіей Матери.

Въ 1728 г. Настоятель монастыря Антоній Томилловичъ, консульторъ ордена и виленскій оффиціалъ, построилъ куполъ на церкви отчасти на монастырскія средства, отчасти на пожертвованныя.

Въ 1748 г. Княгиня Варвара съ Завишовъ Радивиловна пожертвовала богатую ризу священническую, шитую жемчугомъ, оцѣненную въ 2,621 тынфовъ.

Въ 1758 г. Скарбій в. кн. Литовскаго Венедикъ Важинскій пожертвовалъ серебряную дощечку къ образу Божіей Матери за оказанную ему Божіею Матерью помощь въ болѣзни, или за воскрешеніе, какъ самъ онъ написалъ на этой дощечкѣ.

Въ 1759 г. Нѣкто Ранска за дознанныя чудодѣйственныя благодѣянія Божіей Матери пожертвовала серебряную дощечку къ ея иконѣ.

Въ 1677 г. Сдѣланъ новый щитъ на часовнѣ Исайковской, которая отъ сильныхъ дождей и снѣговъ едва не развалилась.

Въ томъ же году Василій Хлѣвинскій, бывшій депутатъ трибунала, за дознанную чудодѣйственную помощь Божіей Матери во время болѣзни его жены пожертвовалъ къ ея образу нѣсколько перстней и занавѣску атласную бѣлую, всего на пол. злотыхъ.

Въ томъ же году одинъ благотворитель этого святого мѣста сдѣлалъ серебряную ризу къ образу Божіей Матери изъ серебряныхъ табличекъ, прежде пожертвованныхъ, и съ приложеніемъ своихъ.

Въ 1690 г. Схизматики побили женщину уніятку, жившую въ нашей богадѣльнѣ. Расправу по этому дѣлу я самъ, старшій монастыря, (Іосафатъ Гуторовичъ) сдѣлалъ около ратуши. Схизматики согласились за обиду унитки дать пять гривенъ серебра. Изъ этого серебра сдѣлана чаша вѣсомъ въ три гривны и десять лотовъ, остальное серебро отдано на ризы къ мѣстнымъ образамъ.

Около того же времени на средства братства вызолоченъ алтарь Честнаго Креста.

Около того же времени по моему старанію возобновлена Пятницкая церковь, которая послѣ нашествія Москвы была обращаема и въ кухню и въ дровяникъ и т. п.

Во время настоятельства Кульчинскаго случилось несчастное обстоятельство въ Свиранахъ. Избалованные крестьяне въ пьяномъ видѣ, подъ предлогомъ обороны границъ, побили и ранили Гг. Сурозовъ, отъ чего одинъ изъ нихъ умеръ, а другого едва вылечили. Чтобы освободить крестьянъ отъ уголовнаго суда, мы должны были уплатить Сурозамъ 4250 тынфовъ.

При томъ же настоятелѣ произошли большіе безпорядки, насилія и драки въ Залѣсьѣ съ Цѣхановскими; Здѣсь едва недошло до убійства также изъ за нарушенія границъ и отнятія у насъ земель. Долго тянулось объ этомъ дѣло въ разныхъ судебныхъ мѣстахъ, пока наконецъ я неприѣхалъ въ Залѣсье

ными лицами. **А л ю м н а м и** (Alumni) обыкновенно называли учениковъ семинарій и духовныхъ академій потому, что епископы должны приготовлять молодыхъ людей къ духовному званію на средства каѳедральныхъ костеловъ. См. Encyklopedya powszechna T. 1. 544.

съ о. Гротусомъ и неуладилъ дѣло полюбовно.

Настоятель Кульчинскій пробылъ на этой должности ровно семь лѣтъ, съ 1698 по 1705 г.—Въ іюнѣ мѣсяцѣ онъ переведенъ былъ настоятелемъ въ Жировицы. Послѣ него должность настоятеля Троицкаго монастыря оставалась вакантною слишкомъ два года. Это произошло отъ того, что по случаю нашествія Москвы и казни въ Полоцкѣ четырехъ нашихъ монаховъ [1]) въ орденѣ нашемъ произошли страшные безпорядки, монахи отъ страха разбѣжались изъ монастырей и никто не хотѣлъ брать на себя общественныхъ должностей. Наконецъ нашъ о. провинціалъ выхлопоталъ царскую грамоту о. Якову Соликовскому, съ которою онъ прибылъ безопасно и благополучно въ Вильну.

43.

1758—1781 г. Дневникъ Вилен. Св.-Троицкаго монастыря, [2]) веденный съ 1758 по 1781 г.

1759—1767 г.

Пожаръ въ Вильнѣ 1760 г. Мая 28. Въ числѣ другихъ городскихъ зданій былъ истребленъ огнемъ и Св.-Троицкій монастырь; монастырская церковь спасена, за исключеніемъ Скуминовской часовни, которая обгорѣла совнѣ.—1761 г. начата постройка монастыря по новому плану, утвержденному протоархимандритомъ, на монастырскія средства.—Торжество латинянъ и уніатовъ въ честь Іосафата Кунцевича (26 Сент. 1763 г.) Генеральная конфедерація, образовавшаяся въ 1764 г., открываетъ въ Вильнѣ свой судъ. Конфедераты, тѣснимые войсками русскими и Рѣчи Посполитой, отступаютъ къ Минску и здѣсь открываютъ свой судъ и объявляютъ Володковича и Карла Ходкевича врагами отечества.

Annus Chiristi 1764 Neglecta spatio aliquot annorum acta resumpturus nonnulla celebriora scituque digniora annis elapsis hic adnecto.

Ac primum anno 1759. Die Octobris 24 Deo auspice in hujus monasterii superiorem venit religiosissimus pater dominus Silvester Artecki a prudentia in regendo et solertia tum in defendendis juribus monasterii Polocensis, cui jam duodecim annis praefuit tum in augendis censibus reque frumentaria idem monasterium concernentibus, tum in excitando novo a fundamentis domicilio satis ample et ornato ibidem pro monachis commendatissimus.

Anno 1760 die 28 Maji. Ingens in civitate ortum incendium, cum plurimas civitatis domos, tum nostrum quoque consumpsit monasterium, ecclesia tamen illaesa relicta, quamvis contiguam capellam, Skuminov dictam, ab extra vastavit ac tecto spoliavit. Hac occasione coepit aedificari stabulum de lapide cocto, quod sequenti tandem anno perfectum est.

Hoc eodem anno studium monasticum theologicum translatum est ad monasterium Zyrowicense, ubi duobus annis duravit, quibus completis pristinam suam sedem in hoc monasterio Vilnensi repetiit.

Anno 1761. Cura religiossimi patris superioris, sumptu monasterii e redditibus scilicet monasterii coepit aedificari novum monasterium de lateribus, ac prima fundamenta jacta sunt die

1) Событіе это подробно описалъ Стебельскій,—Dwa wielkie swiatla . . . czyli Zywoty ss. Eufrozyny Ч. II. стр. 407. См. также Арх. Сбор. т. V. стр. 78.

2) Рукопись эта озаглавлена такъ: Księga Dyariuszowa, opisuiąca dzienne obchody, czynnosci, rózne. wiadomosci, pisma, dokumenta etc., od roku 1758 do 1781. In f-o, стр. 160.

nona Maji secundum ideam a domino Glaubicz, artis architectonicae perito, delineatam et a perillustrii rever. patre protoarchimandrita approbatam.

Anno 1762. Post solitas vacationum ferias restitutum est studium theologicum tradentibus sacram theologiam rever. p. Samuele Novicki et p. Floriano Zavileyski.

Anno 1763 Decembris 20. Festo conceptionis Beatissimae Virginis Mariae pridie solenni ritu actae sunt vespernae concionatusque est unus e scholasticis theologis domesticis; ipsa vero festivitate pro concione dicebant religiosi ex ordine S. Francisci minorum de observantia mane ac vespere.

Festum B. Martyris, quod suo loco omissum est, hic apponitur. Agebatur hoc Vilnae, ut moris est, 26 7-bris. Pridie officium vespertinum ritu solenni cum panegyrica concione per unum e domesticis theologis dicta praecepit. Ipso festo publica pro more instituta est processio ex Cathedrali latinorum ecclesia cum reliquiis B. Martyris Josaphat, assistentibus canonicis cathedralibus, eorumque vicariis, numeroso clero saeculari, praecedentibus communitatibus religiosorum mendicantium ingentique turba fidelium comitante, ubi ventum est ad nostram ecclesiam relgismus pater Samuel Novicki, provinciae secretarius, sacro apparatu vestitus, praecedentibus reliquis monasterii nostri monachis, obviam ivit disertoque ore sacrum caetum salutavit [1]). Notandum autem, quod cum alias hoc festo semper unus episcoporum, pontificaliter vestitus, soleret conducere processionem, hoc anno absentibus omnibus episcopis, unus canonicus perillustris rmus d. Oskierko id praestitit ac breviter respondit. Jn ecclesia concionatus est A. R. P. Arcadius Porzecki, ordinarius concionator hujus monasterii, eademque pompa deducebantur eaedem B. Martyris reliquiae ad ecclesiam Cathedralem.

Mense Octobri expeditus est ex hoc monasterio A. R. P. D. Arcadius Porzecki concionator ad monasterium Onuphriense abbatiale pro docenda theologia morali idiomate polonico religiosos nostri ordinis.

Eodem mense pro munere concionatoris venit Polocia A. R. P. Iosephus Michałowski.

1764 an. 15 Aprilis juxta Gregorianum initium sumpsit generalis totius Magni Ducatus Litvaniae confoederatio, cujus in supremum mar-

---

1) Въ другіе годы процессія эта совершалась еще торжественнѣе; въ ней участвовало почти все Виленское р.-католическое духовенство, особенно монашествующее, при многочисленномъ стеченіи народа. См. ниже. Первое самое пышное и весьма оригинальное торжество въ честь Іосафата было устроено базиліанами и католическимъ духовенствомъ въ Вильнѣ чрезъ 24 года послѣ кончины его. Торжество началось военнымъ парадомъ за городомъ, при пушечныхъ выстрѣлахъ. Послѣ парада войска, въ сопровожденіи толпы народа, торжественнымъ маршемъ направились къ костелу св. Станислава. Тамъ встрѣтило ихъ латинское духовенство съ епископомъ. Вдоль улицы отъ костела до Троицкаго монастыря, куда должна была направиться процессія, по обѣимъ сторонамъ стояли ряды участвовавшихъ въ комедіантскомъ представленіи при этомъ торжествѣ. Комедіанты были раздѣлены на три отдѣленія: первое представляло войско Іосафата, царя Іудейскаго. Вооруженіе воиновъ, щиты, знамена были украшены эмблемами побѣды. Другое отдѣленіе изображало войско Индійскаго Іосафата и имѣло соотвѣтственное одѣяніе и оружіе; въ третьемъ отдѣленіи находились воспитанники академіи и городской совѣтъ въ парадныхъ одеждахъ. Они сопровождали колесницу, на которой поставлено было изображеніе торжествующаго мученика посреди хора юношей, одѣтыхъ на подобіе музъ и пѣвшихъ хвалебные гимны при зукахъ трубъ и тимпановъ. На половинѣ дороги къ Троицкому монастырю были поставлены тріумфальныя ворота, въ которыхъ встрѣтили процессію базиліане и вмѣстѣ съ прочими вошли въ Троицкую церковь. Ректоръ академіи, при звукахъ вокальной и инструментальной музыки, совершалъ литургію предъ алтаремъ, украшеннымъ изображеніемъ Іосафата Кунцевича. Въ концѣ обѣдни два ксендза произнесли похвальныя рѣчи мученику Іосафату. Истор. замѣтки о Литвѣ, П. Кукольника. Къ сожалѣнію, авторъ не указываетъ источника, откуда онъ заимствовалъ это описаніе.

schalcum electus est Jll. D. Michael Brzostowski, praefectus stabuli M. D. Lit., cui sensim singuli palatinatus ac districtus sese jungentes singuli marschalcos ac consiliarios deputarunt. Occasione confoederationis hujus plura scitu digna posteris transmittenda essent, caeterum, quia tardius commissum hoc munus historici monasterii assumpsi, quam haec sequunta cunt, satius omittenda duxi, quam ex memoria exscribere, ne vel in chronologia lapsus, vel in quibusdam circumstantiis falsus, posteriorum criticorum diligentia hujusmodi erroribus detectis, in reliquis etiam parum fidus videor. Illud tamen sparsim adjungam, quod sine culpa non posse omitti judicavero.

Die 23. Rlgmus p. superior causa reparandae salutis discessit ad praedium, Swirany dictum, injunxitque p. Porphyrio Wazynski, s. theologiae professori, ut monasterii nomine illsmo episcopo Vilnensi gratulationis officium persolveret, quod cum exequutus est humanissime exceptus fuit ab illustrissimo episcopo.

Die 24. 3-tia vero festorum Resurrectionis Christi post vespertinum officium pro concione dicebat A. R. P. Josephus Michałowski, ordinarius loci hujus concionator, ac processio agebatur cum lectione evangeliorum quatuor initialium. Eodem vespere in ecclesia p. p. Carmelitarum ad S. Georgium concionatus est Porphyrius Ważynski, intra octavam festi S. Georgii Mart. Tum hac die, tum anterioribus venerunt Vilnam circiter duo militum moscovitarum ad tuendam supra memoratam confoederationem Litvaniae.

Sequentibus diebus coepit judicium confoederationis generalis, ad quod nostrum quoque monasterium citavit praenobilis dominus Minkiewicz, intentans repetere a nobis domum unam muratam, in publica platea sitàm, quae lis jam antea mota ex foro magdeburgensi ab utraque parte evocata erat ad forum assessoriale regni; stetit autem decretum remissivum ad judicium magdeburgicum, illud praeterea in favorem dicti dominis praetoris adjunctum, ut auctoritate judiciorum confoederationis firmus esset in possessione ejusdem domus, si eam judicium magdeburgicum praetori adjudicaret, non attenta etiam appellatione monasterii, quoties ad altius forum appellare vellet.

Primis, ni fallor, Maji, illustrissimus marschalcus confoederatorum stipatus militia tum moschovitica, tum Reipublicae, discessit Minscum, in eaque civitate instauratis judiciis suis pluras lites composuit, praesertim autem cum perillustri domino Wołodkowicz contendentium dictum pro hoste patriae declarando ac pro invindicabili capite.

Circa medios Junii tandem idem illustrissimus marshalcus confoederatorum Slucensem tractum, Nesvisensem etiam foridum principis Caroli Radziviłł, palatini vilnensis, occupavit, qui ad Slonimum praelio congressus cum moschovitis ancipiti, tergum vertit, ac insequentibus moschovitis, in Volhyniam penetravit, deinde in Valachiam. Interea Grodnae in judiciis generalis confoederationis judicatus idem princeps, simili modo ac supra nominatus perillustris Wołodkowicz captivandus decoratus est, cura captivitatis demandata illmo episcopo Vilnensi ejusdemque parenti scilicet il. Massalski, magno duci M. D. Lit., principi Czartoryski, cancellario Lit., et il. Przezdziecki, referendario M. D. L., demum principi Radziviłł vulgo ordinato Klecensi.

1767 г.

Конфедерація, образовавшаяся (20 мар.) въ Слуцкѣ изъ диссидентовъ т. е. изъ кальвинистовъ, лютеранъ и православныхъ, по поводу отказа сейма уравнять ихъ въ правахъ съ католиками. Противъ постановленій сейма (1766 г.) конфедераты протестовали; простестацію, съ прописаніемъ въ ней всѣхъ обидъ, понесенныхъ диссидентами отъ католиковъ, подписанную 248 лицами, отпечатали въ Несвижѣ.—Декларація, отправленная русскою императрицею въ Варшаву по поводу постановленій того же сейма и опубликованная въ Варшавѣ.—Вступленіе русскихъ войскъ (около 20 т.) въ Литву. Пребываніе ихъ въ Вильнѣ, необыкновенная бдительность: въ рынкѣ, около знамени всегда стояло 100 солдатъ; у каждыхъ воротъ городскихъ, на всѣхъ окрестныхъ горахъ стоялъ караулъ. Въ теченіи 2 недѣль жители давали солдатамъ пищу и хлѣбъ, затѣмъ *только* пищу,—хлѣбъ солдаты имѣли свой. Торжество въ день (1 мая) тезоименитства русской императрицы. Конфедерація диссидентская коронная добивается аудіенціи у короля, въ чемъ ей министры отказываютъ; несогласіе между ними по этому поводу. Слухи о вступленіи 40 т. русскихъ войскъ.—Торжество въ Вильнѣ въ день тезоименитства короля (мая 8).—Выступленіе части русскихъ войскъ изъ Вильны въ Гродну. Выступленіе изъ Вильны диссидентской конфедераціи, съ которой выбылъ изъ Вильны и могилевскій епископъ Георгій Конисскій, какъ конфедератъ. Визитъ, сдѣланный ему, во время пребыванія его въ Вильнѣ, Св.-Троицкими базиліанами; радушный пріемъ ихъ Конисскимъ Базиліане ожидали, что Конисскій отплатитъ имъ визитъ самъ *лично*, но онъ прислалъ только двухъ своихъ монаховъ, которыхъ базиліане хорошо приняли и угостили.—Обнародованіе деклараціи русской императрицы о ея готовности покровительствовать всѣмъ полякамъ, которые дорожатъ своими правами и вольностями. Образованіе по этому поводу новой конфедераціи. Съѣздъ шляхты литовской съ ихъ маршалками въ Вильну (1 іюня), въ полномъ вооруженіи и одинаковой формѣ, на лошадяхъ. Епископы недозволяютъ совершить для нихъ торжественнаго, съ музыкой и пѣніемъ, богослуженія по причинѣ „тайныхъ пунктовъ" этой конфедераціи, которые „паны" держали въ большомъ секретѣ даже отъ своихъ конфедератовъ. Послѣ *читанной* обѣдни конфедераты собираются на дворѣ предъ костеломъ. Прибытіе къ нимъ русскаго генерала Нумерса, который, отъ имени императрицы, обѣщалъ имъ покровительство. Выборъ маршалка и затѣмъ обнародованіе причины конфедераціи. Приказъ Виленскому магистрату приготовиться къ торжественной встрѣчѣ Карла Радивила, возвращающагося изъ изгнанія. Торжественный въѣздъ его въ Вильну. Вѣсти объ изгнаніи іезуитовъ изъ Испаніи и о пріемѣ, сдѣланномъ имъ въ Римѣ ихъ генераломъ. Празднованіе Св.-Троицкими базиліанами памяти Св. Макрины и Іосафата (Кунцевича). Отъѣздъ изъ Вильны въ Варшаву на сеймъ маршалка конфедератскаго. Препирательства на сеймѣ по поводу требованій диссидентовъ объ уравненіи ихъ правъ съ правами католиковъ. Взятіе подъ арестъ и отправленіе въ Вильну депутатовъ сеймовыхъ, упорно противившихся постановленію большинства въ пользу диссидентовъ. Торжество базиліанъ виленскихъ въ день ихъ патрона Св. Василія В.—Письменное извѣщеніе базиліанъ объ изгнаніи іезуитовъ изъ Неаполя и обѣихъ Сицилій. Вѣсть, полученная Виленскими базиліанами, о состоявшемся, безъ вѣдома сейма и короля, постановленіи уніатскихъ епископовъ о превращеніи базиліанскихъ монастырей: Виленскаго, Минскаго, Торованскаго, Лавришовскаго и Пустынскаго въ архимандріи, на которыя и выданы разнымъ духовнымъ лицамъ кор. привилеи. Запрещеніе нунціатуры приводитъ это постановленіе въ исполненіе.

Rok 1767 miesiąc Marzec. Tego miesiąca 20 dnia w Słucku panowie dyssydenci, to jest kalwini i lutrowie, a przy nich Jerzy Konisski, episkop mohilowski, ze wszyskiemi w xięstwie Litewskim znayduiącymi się dyzunitami greco ruskiemi uczynili spisek czyli konfederacyę z przyczyny, że na przeszłym immediate seymie pacificationis mimo ich usilne domaganiesię i interpozycyę Rossyiskiego i Prusskiego dworow, aby we wszystkich prawach, przywilejach, prerogatywach i wolnosciach z katolikami porównano, konstytucye in rigore dawniey ferowanych uformowano i położono; przeciwko którey wraz po seymie skonczonym roku 1766 mca Grudnia 3 nomine wszyskich dyssydentow, w Warszawie i. p. Jan Grabowski gener. maj. od kowal. i pułkownik i. kr. mci. y p. Gregorz Grabowski, gen. major. Jan Rayski, Władysław Wołk, Jerzy Turnay, Krzysztof Glinski solennissime manifestowali się, ktory manifest i konfederacye w Nieświżu wydrukowawszy, z wyrażeniem krzywd swoich w

różnych mieyscach, tak od duchowienstwa, jako też od szlachty katolikow poczynionych, publice wydali. Marszałkiem tey konfederacyi obrany w. i. p. Jan z Konopnia Grabowski, generał major od kawaleryi i pułkownik i. kr. mci. Konfederatow zaś tak z strony dyzunitow przy biskupie mohilowskim, jako też z strony dyssydentow oboyga ewangelickiego wyznania więcey nie podpisało się jak osob 248. Tak zgromadziwszysię dyssydenci, maiąc przy sobie nie mało z woyska rossyiskiego żołnierzy i kozakow, 23 Aprilis do Wilna przybyli.

Tegoż miesiąca Imperatorowa J. Msc. do Warszawy przysłała swoię deklaracyą, rozkazuiąc pełnomocnemu posłowi swemu i. o. xięciu i. mci Repninowi, rezyduiącemu w Warszawie, aby on tak królowi i. mci, jako też całey Rzeczy Pospolitey Polskiey podał, w którey mocno się żali na oppressyą dyssydentow, na odrzuconą swoię za dyssydentami interpozycyę, na zwątloną wolnosć obywatelow polskich i na inne nowosci ostatniego seymu, konstytucyami ustanowione, dla czego jako nayżyczliwsza przyiaciołka narodu Polskiego, nie mogąc scierpieć takowych więzliwych dla swobodnych Polakow oppressyi, deklaruiesię całą swoią mocą bronić. Po takowey deklaracyi, publikowaney w Warszawie, wraz ultimi Marcii woysko Imperatorowey J. Mci tysięcy koło dwudziestu wtargneło do Litwy i potym niemal wszyscy zciągnowszy się do Wilna, w samym miescie, naokoło miasta na mil pięć po wsiach i dworach rozłożylisię. Wsamym miescie stało trzech generałow, sam generalissimus de cognomine Numers stał w pałacu Radziwiłowskim, drugi generał Izmayłow stał w pałacu Pacowskim, trzeci generał xiąże Prozorowski stał w pałacu Abramowiczowskim koło świętego Kazimierza; w tak liczney gromadzie, iż nie było pałacu, kamienicy, po przedmiesciach dworow, domow, gdzie by po kilkanastu nie żyło. Ostrożnosć i wigilancya ich była osobliwsza; bo prócz obwachtu wsrzod rynku, ktory przy wystawioney chorągwi sto ludzi trzymało, w każdey bramie i na przełamanych murach po dwudziestu żołnierzy z porucznikiem wartę trzymali; nadto po gorach około miasta wszędzie sołdaci rozstawieni byli. Tak wielu sołdatow ludzie przez niedziel 2 i chlebem i potrawami swemi karmić musieli; potym już strawy tylko dawali, a chleb swoy mieli.

1-mo Maji odprawował się anniwersarz narodzenia Imperatorowey Jmści w ten sposob. Nayprzod ziechalisię do cerkwi dyzunickiey wszyscy generałowie i officerowie; potym wyszła msza; po mszy x. biskup mohilowski zaczął moleben, przy końcu którego, jak się zaczęły ektenie, wraz z armat, w tyle cerkwi ulokowanych, poczęto bić z armat, i dano razy 100, po którym nabożenstwie j. m. p. Grabowski, marszalek konfederacyi dyssydentow, ponieważ był przytomny w cerkwi na nabożenstwie, z wszystkiemi swemi konfederatami wszystkich ichmsciow p.p. generałow i officerow zaprosił na obiad, gdzie także przy spełnianiu zdrowia Imperatorowey Imci bito także z armat. Potym w wieczor jmc pan Numers, naywyższy wtenczas generał, tych wszystkich panow dyssydentow i przytomnych na ten czas panow innych w miescie zaprosiwszy, dał kolacyę przy rezonacyi tylko kapelii pułkowych. Także na ten czas za rozkazem. i. m. p. generała, większa częsć miasta przy kamienicach swoich illuminacyę czynili, ale ratusz nie był illuminowany.

Tegoż samego dnia z publicznych gazet dowiedzielismysię że I. p. Goldzz, marszałek dyssydentow koronnych, zkonfederowanych w Toruniu, po obraniu swoim na marszałkowstwo konfederackie, zarażony affekcyą gorączki, umarł. Na jego mieysce za marszałka konfederackiego dyssydentow obrany został także i. m. p. Goldzz, brat rodzony nieboszczyka.

Także z tych że samych gazet dowiedzielismy-się, że panowie posłowie od dyssydentskich konfederacyi, z Litewskiey imc pan Zaręba z Wolan, a z Koronney j. p. Bronikowski, przybywszy do Warszawy, dopraszalisię audyencyi u króla j. mci, ktorym j. mci p. p. ministrowie odpowiedzieli, że takowi posłowie nie mogą mieć prywatney audyencyi, ale na seymie przed zgromadzonymi stanami powinni żądze swoie proponować, lubo x. x. biskupi przeciwnie radzili, nie sądząc za rzecz nieprzystoyną, aby im audyencya prywatna była pozwolona. Wzięto to na roztrząsienie, deklaruiąc przyszłą pocztą ostatnią rezolucyę oznaymić. Także z tych gazet doszła tu wiadomosć, że z stron kijowskich do Polski rozciągnowszy się aż ku Pokuciowi wtargneło moskalow 40000 pod komendą generałow Apraxyna y Krzeczkowa.

Dnia 8 Maja, w dzień s. Stanisława obchodzone były imieniny Nayiasnieyszego Krola I. Mci. Zrana w zamku artylerya z armat stokrotnym uderzeniem ogłosiła ten anniwersarz; potym za nadeysciem do zamku gwardyi Litewskiey, w miescie Wilnie stoiącey, i za zgromadzeniem się przytomnego tu panstwa, spiewana była msza przez i. x. Zienkowicza, suffragana wilenskiego, pod czas ktorey tak z armat, jako i z ręczney strzelby ognia dawano. W wieczor koło godziny osmey ratusz i całe miasto było illuminowane.

Dnia 9 tegoż miesiąca. Dwóch generałow rossyiskich, to jest xiąże Prozorowski i Izmayłow, z kilku pułkami piechoty i z huzarami wyszli do Grodna, sam tylko generał Numers z resztą woyska został w Wilnie, też same po bramach mieyskich trzymaiąc warty, jakie z początku ustanowione były.

Dnia 12. Konfederacya p. p. dyssydentow w jakim porządku przybyli do Wilna, w takim że i wyszli, nic zgoła przez ten czas bawienia się swego w Wilnie publicznego nie uczyniwszy. Tegoż dnia za nimi, jako konfederat, x. biskup mohilowski do Grodna wyiachał. Notandum, że skoro ten biskup przybył do Wilna z konfederatami, nazajutrz gratia humanitatis i. x. Samuel Nowicki, sekretarz prowincyi i superior klasztoru naszego, zemną, Modestem Kułakowskim, wikarym swoim, był u niego w monastyrze z wizytą, ktory gratissime nas przyioł, konferuiąc łaskawie i pytaiąc się, jak wiele nas w tym klasztorze rezyduie, jak wielu in studio theologico, jak uczą theologij. Po tych konferencyach powrocilismy do klasztoru, rozumiejąc, że on kiedy do nas zaiedzie, ale nie był po tey wizycie. Nazajutrz byli dway mnisi ich na obiedzie u i. x. superiora, o czym dowiedziawszy się biskup, że i dawniey tey łaski doswiadczali u nas, wielce ukontentowanym być się pokazywał i zalecał, aby i daley o też starali się, to nam sami mnisi referowali.

Dnia 11 tegoż miesiąca. Trybunał generalny W. X. L. reassumowany pod łaskę i. w. p. Hilzena, woiewody, post fata oyca swego Minskiego.

Dnia 22. In assistentia Moskwy zapublikowano od Imperatorowey Jeymści deklaracyą, że nie tylko zkonfederowanym dyssydentom, ale też i wszystkim, ktorzy by dawnych praw, wolnosci i swobod, przez nowe konstytucye odmienionych, bronić chcieli, niezawodnie potęgą swoią pomagać będzie. Szlachta, panowie dygnitarze po powiatach i woiewodztwach zkonfederowali się. Z Wilenskiego tedy woiewodzstwa marszałkiem obrany został i. p. Zaba, chorąży husarski, z Smolenskiego także Żaba, starosta bialski, a z Starodubowskiego Łapa, pisarz star. Lis per actis po całey Litwie.

Dnia 1 Junii. Ze wszystkich woiewodztw i powiatow szlachta z swemi zjachali się marszałkami do Wilna.

Dnia 2 praesentis, zgromadziwszy się do

zamku, przybyli w barzo wspaniałey paradzie tak z koni rzędnych i bogatych karet, jako też z jednostaynego u wszystkich zkonfederowanych munduru, ktory karmazynowy, to jest: żupan karmazynowy i kuntusz takiż, białą kitayką podszyty, i w koło szerokim galonem obłożony; czapki białe z maleńkiemi barankami, bóty żółte. Tak zjachawszy się, w kosciele mszy czytaney słuchali, bo spiewaney miec xx. biskupi i Veni S. Spiritus nie pozwolili dla zataionych punktow tey konfederacyi, poniewasz do samego aktu konfederacyi nikt nawet z samych konfederatow, dla wielkiego między panami sekretu, nie wiedział z kim, o co i przeciwko komu konfederuią się, na samey tylko pp. deklaracyi, że rzecz dobra wyniknie zasadzalisię. Po wysłuchaney tedy mszy, wyszli wszyscy z kosciołà na dziedziniec, do ktorych z kilkanastu huzarami, dragunami w assysstencyi i. p. p. officerow przybył pan Numers, ienerał rossyiski, ustnie z woli Imperatorowey Jeymci deklaruiąc im protekcyę iey. Po tey deklaracyi czyli upewnieniu zagaił sessyi i. msc p. Siruc, kasztelan witebski, do obrania generalnego konfederacyi marszałka, i za pierwszym naznaczeniem i. mci p. Stanisława Brzostowskiego, starosty bystrzyckiego, jednym taynym głosem obrali. Za ktorą funkcyą podziękowawszy wykonał jurament zwyczayny marszałkom, potym wszyscy konfederaci przysięgali. Po ktorey i. m. p. Iezierski, komornik Litewski, czytał w głos przyczyny konfederacyi, między innymi te jakby nayznakomitsze były: 1) Że ustawiczna przez neokreowanych urzędnikow skarbowych czyniona była redukcya wszyskiey monety, bez powątpiewania u ludzi walor dawny maiącey. 2) Że niektorzy współobywatele między sobą naywyższe i naypoważnieyszą urzędy dygnitarstwa podzieliwszy, sami władnymi w oyczyznie panami być chcą; jakoż już według swego zdania wszystko dysponuią, rządzą, stanowią. 3) Że liberum veto, zaszczyt złotey wolnosci synow, (seymow?) zniesione, a pluralitas uznana. 4) Że wymyslnie, na prędszą opressyę szlachty, Kommissya Skarbowa i Woyskowa, z uięciem władzy hetmanom, ustanowiona. 5) Że xięcia jegomci Karola Radziwiłła, woiewodę wilenskiego, zaocznie pozwanego przed konfederacyą, od honorow, dobr i wszystkich maiątkow odsądziwszy, tanquam hostem patriae, z oyczyzny wygnali; i przydał: którego ninieysza konfederacya, jako niewinnego w niczym matce naszey oyczyznie, ale tylko z samey zawziętosci na dom Radziwiłłowski, tak nielitosciwie dekretami oppressum, do oyczyzny i do wszystkich dobr, maiątkow, prerogatyw, przywrócamy, dekreta tak na osobę xięcia i. mci, jako też i na innych niektorych ichmciow, z samey nienawisci do nich przez ostatnią konfederacyą, kassuiemy, annihiluiemy i z xięg grodzkich, gdzie by aktykowane były, eliminowac rozkazuiemy.

Dnia 29. Zrana zakazano magistratowi, ażeby z cechami i całym gminem byli gotowi na spotkanie xcia i. m. Karola Radziwiłły, z wygnania maiącego powracać; toż samo kahałowi przykazano. O godzinie tedy 4-tey z południa wszyscy i. m. panowie konfederaci, wtenczas będący przytomni w Wilnie, wyiachali o pół mile od Wilna, zkąd w niezmiernym tumulcie rzędnie i stroyno wszyscy w mundurach konfederackich przybrani przodkowali przed xciem i. mci w złotey karecie jadącym; tak gdy się przybliżył, artyleria moskiewska, na polu uszykowana, z armat nieustannie ognia dawała, potym przed Ostrą Bramą magistrat witał xcia i. mci; mowę zaś miał i. p. Konczewski, pisarz mieyski; po magistracie x. x. Karmelici Bosi przed kosciołem swoim przez jednego ex congremio suo peroruiącego witali; my zaś wyszedszy wszyscy z klasztoru naszego przed bramą naszą mimo jadącemu xięciu i. mci niziusienko kłanialismysię; pos-

tąpiwszy trochę daley, naprzeciw goscinnego domu, żydzi na dwie strony ulicy rozdzieliwszy się, ktorych na kilka tysięcy zgromadzonych było, straszliwym głosem wołali, gdy mimo ich xiąże i. mc. jechał: Vivat, xże i. mc. Radziwiłł, pan nasz miłosciwy! Po nich przed kosciołem S. Kazimierza x. x. iezuici zgromadzeni i akademię swoą od koscioła aż do Niemieckiey ulicy uszykowawszy także mimo jadącemu x. i. mci kłaniali się jak i my. Dosć na tym, że xiąże i. mc. mogł prawdziwie mówić z Cyceronem: „jak byłem z hańbą z z miasta wygnany, tak potym w wielkim weselu ledwie na ramionach od pospólstwa do miasta niesiony nie byłem.“ I tak zajachawszy do pałacu i. w. p. Brzostowskiego, podskarbiego Litewskiego, gdzie miał swoię rezydencyę i. mc. pan marszałek konfederacki, przemieszkał z nim dni trzy, a potym w assystencyi kilkuset husarow moskiewskich z i. m. p. Karo, pułkownika moskiewskiego, wyjachał do Polskiey, i w Bransku obrany jest marszałkiem konfederacyi koronney. Ztąd z całą konfederacyą udawszysię do Radomia, mieszkał tam przez cały jul, a tu za dekretem konfederacyi Litewskiey wszystkie dobra Radziwiłowskie i. p. Iezierski, komornik litewski i plenipotent xięcia i. mci, od wszystkich tenutorow i kuratorow poodbierał, ztamtąd xiąże i. mc. 1-mo Augusti z konfederacyą koronną przybył do Warszawy i sądy swoie konfederackie rozpoczął.

Ultimis julii x. Sylwan Fortunowicz, prokurator nasz bieliczański, po długiey chorobie na suchoty, widząc się wraz słabszym, wybrał się do Łady i po trzech dniach, munitus omnibus sacramentis, tam umarł i pogrzebiony jest na cmentarzu.

Tego miesiąca z publicznych gazet cum confirmatione nieomyłnosci doszła wiadomość, że x. x. jezuitow z Hiszpanii, przekonanych o o niejakoweś przeciwku. swoiey oyczyznie fakcye, co do jednego wygnano, a prowincyałow i starszych z kilkadziesiąt wzięto do więzienia; na których parłament dekret ferował, aby żywo spaleni byli, ale król i. mc. na taki srogi dekret nie przystaiąc, distulit executionem. Z tych wygnańcow niektorzy pozrzucawszy zakonne westykuły, po swiecku się przebrali, uprosiwszy dla siebie wolne mieszkanie w oyczyznie; ale gdy postrzeżono korrespondencye ich z wygnanymi szkodiwe oyczyznie, i tych wszystkich wygnano, aby i pamięci nie było. Ci wygnani, ktorych rachowano na kilka tysięcy, okrętami przypłyneli do Rzymu, spodziewaiąc się dla siebie łaskawego tam przyjęcia; ale ad instanciam ich że generała żadnego na brzegi Włoskie wypuszczać z okrętow nie kazano, owszem rozkazano, aby płyneli do wyspy Korsyki; ponieważ herszt zboycow Korsykanskich deklarował był francuzkich wygnanych iezuitow przyiąć, z ktoryrymi by może i oni uprosili się; ale i tam ich w okrętach przytrzymano, póki od króla Francuzkiego i. m. rezolucya nie przydzie, ieżeli to z urazą jego nie będzie. Co się z nimi stało, jeszcze nie wiemy; poslednieysze chyba gazety dadzą wiedzieć.

Dnia 30 Iulii. Odprawowała się u nas solenniter uróczystosć swiętey matki naszey Makreny. Na pierwszych nieszporach, celebrowanych przez i. x. superyora, miał kazanie x. Sinicki, alumnus nasz z prowincyi Wołynskiey. Nazajutrz sumę spiewał i. x. Andrzeiewski benedyktyn, spowiednik panien benedyktynek Wilenskich; kazanie zaś miał także x. benedyktyn, kaznodzieia z klasztoru Staro-Trockiego, tenże w wieczor nieszpory drugie spiewał, a kazanie miał x. Pauszynski, alumnus nasz z prowincyi Wołynskiey. Ta solemnitas odprawiłasię staraniem i kosztem klasztoru naszego.

I. mci x. prowincyał nasz z Rusi powracaiąc, po wizycie tego roku u nas nie był,

raz dla wielkiey słabosci zdrowia, powtóra dla tumultu na tym trakcie moskalow i dla pozabieranych obrokow. Z Sućkowa poiechał do Żyrowic.

Za przypadnieniem podług kalendarza Rzymskiego Jozafata, była do cerkwi naszey zwyczayna processya; prowadził ią i. x. Widzinski, biskup Smolenski, który jak się zbliżył do cerkwi na cmentarz, miał mowę do biskupa i do całey kapituły i. x. superyor nasz, wywodząc, że ta processya Panu Bogu wielce jest miła, ponieważ ią Pan Bóg wielu cudami wsławił. Potym disertissimo ore odpowiadał i. x. biskup, z karty czytaiąc, w krzesle usiadszysię, zachęcaiąc w teraznieyszych krytycznych czasach do nabożeństwa, wzywaiąc przyczyny, jako patrona i rodaka naszego, Iozafata Swiętego. Pierwsze i drugie nieszpory, jako też i sumę spiewał i. x. Antoni Kniażewicz, nasz opat Troycki (Trocki ?); kazanie na sumie miał x. Topalski, pijar, kaznodzieia katedralny; na nieszporach zaś kazał i. x. Makarewicz augustynianin zarzeczny a rubro corde. Nieszpory były ruskie z lityami, paramejami, jak zwyczay kazał. Nazajutrz zaś tylko wotywa spiewana była u ołtarza s. Jozafata.

Ultimis Septembris i. p. Brzostowski, marszałek konfederacki, sądy swoie konfederackie zalimitowawszy, wyiachał z panami marszałkami powiatowymi do Warszawy na seym, gdzie na rozpoczętym seymie gdy podano do ułacniania materyi i. p. p. dyssydentow, z wielkim usiłowaniem i naleganiem od posła pełnomocnego rossyiskiego, aby nie tylko do prerogatyw i honorow z katolikami równo byli przypuszczeni, ale też żeby im koscioły i cerkwie pozabierane były powrócone. Była o to barzo wielka łukta, tak z storony i. p. p. posłow, jako też z strony i. p. p. senatorow. Zaczym i. p. Repnin, poseł rossyiski, upraszał mocno, aby dla łacnieyszego uspokoienia takowych pretensyi byli wyznaczeni komisarze tak ex equestri, quam ex senatorio statu. Jakoż wyznaczono 66 i seym zalimitowano ad 2-dam Februarij.

Przed wyznaczeniem tych panow komisarzow in tractu ieszcze seymowania, że wielu i. mci panow senatorow i posłow libera voce opierało się pretensyom panow dyssydentow, a naybarziey xże biskup krakowski Sołtyk, za ukazem xcia Repnina są wzięci w nocy w areszt od woyska rossyiskiego. Xiąże biskup krakowski, xiądz Załuski biskup kijowski, i. p. Rżewuski, woiewoda krakowski, i syn jego młódszy, starosta dolinski, poseł podlaski, i teyże nocy wywiezieni za Warszawę, a ztamtąd przywieziono Nowembra 1 dnia do Wilna, także w nocy, i postawiono xcia biskupa krakowskiego w pałacu i. p. Pocieia, a xiędza biskupa kijowskiego obok zaraz w pałacu Zienkowiczowskim, naprzeciw kosciołka S. Troycy, i. m. p. zaś woiewodę z synem ulokowano w kamienicy p. p. Lopacinskich, pod zamkiem ktorych tak scisle zamknionych trzymano, iż żaden człowiek z polakow nigdy widziec nie mogł. Tak przez dwa miesiące trzymanych, in vigilia Nowego Roku w nocy o godzinie czwartey przededniem wywieziono, jak mowią, do Smolenska; ale o tym pewnosci ieszcze nie mamy. Po Nowym Roku, według dawnego zwyczaiu, i. m. p. p. magistratowi, przystempuiąc do elekcyi nowych burmistrzow i radcow, w niedziele słuchali wotywy o Duchu Swiętym w cerkwi naszey, pod czas którey xiędz kaznodzieia explikował im urząd sędziwski i winszował razem; nazajutrz z ratusza przybywszy ze wszystkim pospólstwem, słuchali także mszy rekwialney, za duszę przodkow swoich odprawioney.

Fest Swiętego Oyca naszego Bazylego Wielkiego. Pierwsze nieszpory spiewał i. x. Samuel Nowicki, superyor nasz; po skończonych kazanie miał brat Ięrnawski teolog; potym processya i litania u WW. Swiętych. Nazajutrz

po jutrzni cum omnibus solemnitibus odspiewaney, czynilismy razem wszyscy renowationem quatuor votorum, a potym, i. x. superyor miał wotywę u ołtarza Swiętego Oyca. Circa nonam za przybyciem w. i. xiędza Talinskiego benedyktyna, opata Starotrockiego, zaproszonego na solenizacyę, zadzwoniono na sumę, który przybrany pontificaliter, w liczney assysstencyi naszych oycow i braci, celebrował summę, pod czas którey miał kazanie i. x. Rożycki benedyktyn, kaznodzięja starotrocki. Po skonczoney sumie i. x. superyor zaprosiwszy do klasztoru i. x. opata, kaznodzieja i wszystkich i. panow sędziów ziemskich, należycie traktował przy rezonacyi kapelij podczas stołu. O cźwartey godzinie, po przedzwonieniu na nieszpory, imc xdz opat odjachał do rezydencyi swoiey, a j. x. Rożycki kaznodzieia nieszpory spiewał; po których kazanie miał j. x. Makarewicz, kanonik regularis s. Augustini a rubro corde; potym processya i litanie u WW. Swiętych.

Tego miesiąca doszła nam wiadomość przez list umyślnie pisany, że j. xx. jezuitow z Neapolu i z obóyga Sycylii wyprawiono, klasztory zaś ich pryncypalnieysze benedyktynom, kamendułom i teatynom oddano, a dobra na skarb obrócono.

Po skonczonym seymie i po wydaniu konstytucyi, wyczytaliśmy konstytucyę dla nas barzo gwałtowną: mimo wiadomość królewską i samych posłow, wtrącono od naszych biskupow Młodowskiego, Smogorzewskiego i Szeptyckiego, aby nasze klasztory, to iest: Wilenski, Minski, Torokanski, Ławryszowski i Pustynski Mścisławski były opactwami i ad collationem regiam należały; iakoż wraz i przywileie pobrali: na Wilenski dla x. Wołoćki, Minskie dla x. Soroki, na Torokanskie dla x. Rostockiegr, na Ławryszowskie dla x. Meletiusa Giedroycia, na Pustynskie dla x.Ważynskiego, ale te nominacye nie przyszli do skutku, bo wraz expertowano inhibicyą z nuncyatury dla wszystkich x. x. biskupow, aby nie ważylisię benedykować nominatow. Pospieszył się tylko z swoią benedykcyą x. Bielinski, ienerał nasz, ktorego x. Szeptycki we Lwowie, nim nadeszła inhibicya, pobenedykował na opacstwo Ławryszowskie, także noviter kreowane; a nasi nominaci siedli na koszu wydali także oniż, chcąc te konstytucye utrzymać, i skrypturę, ktorą nie tak probowali, że te klasztory były od początku collationis et fundationis regiae, jako raczey w brew powtarzali i kłamali na zakon, ale przeciwko im jest już rzetelnieysza skryptura.

1777 г.

Возобновленіе дневника, не веденнаго по небрежности въ теченіи 9 лѣтъ. Прибытіе новаго настоятеля Іеронима Артецкаго. 21 позовъ монастырю отъ разныхъ лицъ и учрежденій. Проводы б. настоятеля монастыря Іоакима Чудовскаго. Торжество въ день Св. Василія В. Выборъ новыхъ членовъ магистрата.—Декретъ трибунальный по дѣлу Суликовскаго. Въ день Св. Бенедикта базыліане совершаютъ богослуженіе у бенедиктинокъ.—По просьбѣ Важинскаго, подкоморaго ошмянскаго, виленскіе базыліане посылаютъ іеромонаха въ Керново исповѣдывать крестьянъ, которыхъ владѣлецъ держалъ въ уніи, не имѣя ни приходскаго священника, ни церкви.—Торжество въ Папскомъ Алюмнатѣ въ день Св. Григорія (папы), на которое приглашены и базыліане; во время богослуженія предъ портретомъ основателя Алюмната горѣла свѣча. Настоятель монастыря приказываетъ покрыть колокольню, стоявшую безъ крыши 20 лѣтъ. Настоятель угощаетъ русскаго офицера, квартировавшаго въ примонастырскомъ домѣ и предлагаетъ ему дорогой подарокъ, прося его освободить занимаемую имъ квартиру, которая, будтобы, крайне понадобилась монастырю; офицеръ освобождаетъ квартиру и *безъ подарка*. Постройка каменной стѣны, отдѣляющей монастырскій дворъ отъ огорода и двора смежнаго монастыря базыліанокъ. Настоятель, по просьбѣ русскихъ офицеровъ, отправляется къ нимъ въ гости въ лагерь,—принятъ радушно. Генеральное ученье русскихъ войскъ за Зеленымъ мостомъ, привлекшее толпы зрителей, въ томъ числѣ

и настоятеля. Торжество въ честь Іосафата (Кунцевича). Дерзость, оказанная хорунжимъ браславскимъ Струтынскимъ русскому офицеру. Арестъ его, сопротивленіе и убійство русскаго солдата, смерть его отъ ранъ, погребеніе. Буря, сорвавшая только-что поставленныя стропила на новопостроенномъ монастырѣ. Торжественные похороны русскаго солдата, убитаго Струтынскимъ. Бржостовская, жена подскарбія литов., пріѣзжаетъ въ Св.-Троицкую церковь къ обѣднѣ съ цѣлью послушать „прекрасное русское пѣніе" базиліанъ, но вмѣсто пѣнія услышала звуки органа: даетъ червонецъ съ тѣмъ чтобы въ слѣдующій день базиліане обѣдню „пѣли".

Akta klasztorne przez dziewięć lat zaniedbane, a za przybyciem na starszenstwo j. x. Heronima Arteckiego wznowione, nakazane i rozpoczęte od tegoż roku i dnia wszystkie wiadomości wyrażać się maią.

1777 dnia 4 januarii. Przybył z starszenstwa Berezweckiego j. x. Heronim Artecki na starszeństwo Wilenskie, który 8 dnia rządy klasztorne obiowszy, nalazł okryty pozwami: 1-mo, od kapituły Wilenskiey na sądy marszałkowskie względem zachodzących dyfferencyi o folwarku klasztornym Swiranach; 2-do, od pp. Sawaniewskich do ziemstwa względem cognicii funduszu na konwikt danego; 3-tio, od pp. Brzostowskich podskarbich w. x. Litt. do trybunału o summę klasztorowi wilenskiemu należącą; 4-to, od j. p. Godlewskiego na sądy podkomorskie względem ubikacyi kamienicy naszey Piatnickiej; 5-to, od pp. Zieńkowiczów do grodu Wilenskiego o chłopa od ichmciow wyszłego, a jakoby u nas miał się znajdować w Swiranach; 6-to, od miasta Wilenskiego o wszystkie kamienice, które mamy w miescie Wilnie, do magistratu Wilenskiego; 7-mo, od xx. franciszkanow wilenskich na sądy marszałkowskie względem differencyi w Swiranach; 8-vo, od Wagnera, mieszczanina wilenskiego, za kadukiem do assessoryi o kamienicę Sawaniewskich, na klasztor nasz fundowaną; 9-no, od Stanuliewicza za kadukiem o wioskę Kule, do Swiran należącą, do assessoryi; 10-mo, od Mitełtona za kadukiem do assessoryi o domek na Łukiszkach będący; 11-mo, od Michała Fryderyka Feyiermana, kupca miasta Wilenskiego, za kadukiem o plac na Ostrym przedmieściu; 12-mo, od j. p. Haraburdy za kadukiem o całe Swirany do assessoryi; 13-tio, od jmc p. Daszkiewicza do trybunału duchownego o kamienicę Sapieżyńską; 14-to, od Piotra Romana o kamienicę Ohurcewiczowską alias Kondratowiczowską do assessoryi za kadukiem; 15-to, od Hamiltona aptekarza za kadukiem do assessoryi o kamienicę Buchnerowską; 16-to, od Lowisa kamerdynera za kadukiem do assessoryi o kamienicę na Konskiey ulicy będącą; 17-mo, od j. p. Daszkiewicza o kamienicę Piatnicką i Sapieżyńską do trybunału głównego w. x. Lit.; 18-vo, od i. p. Naramowskiego na sądy podkomorskie względem differencyi zaszłey w Swiranach; 19-no, od imci panow Dąbrowskich o chłopa do grodu Trockiego; 20-mo, od xiędza Czadaia do assessora; 21-mo od pp. Bykowskich i metropolity na sądy podkomorskie względem differencyi w folwarku Bieliczanach.

9 januarii. J. x. Joachim Czudowski, przeszły starszy wilenski, wyiechał do Żyrowic na starszeństwo, którego przeprowadzali: w. j. x. Lucyd Woyniłowicz, opat trocki, j. x. Artecki, starszy nowy wilenski, j. x. Ształłowicz, protokonsultor i starszy byteński, przyszły na sprawę do trybunału, j. x. Paschaży Leszyński, rektor alumnacki, j. x. Pallady Zaffatay, kaznodzieia niedzielny, z ktorych w. j. x. opat trocki i j. x. starszy tegoż dnia, a j. x. kaznodzieia 11 praesentis powrócili.

Dnia 12 ejusdem odprawiła się solenizacya S. Oyca naszego Bazylego Wielkiego. Pierwsze nieszpory solenizował w. j. x. starszy, na których miał kazanie j. x. Junicki studens teo-

logii. Nazaiutrz sumę celebrował pontifikalnie j. x. opat trocki; miał kazanie j. xdz Flawian Lerzputowski, kaznodzieia świąteczny. Ostatnie nieszpory odprawował j. x. Głowniewski, prymaryus teologii; na ktorych kazał imc x. Julian Szumski, teologii studens; na obydwóch zaś nieszporach i na sumie odprawowała się solenna z litanią przed S. Bazylim processya.

14 januarii. Przybyli j. x. protokonsultor prowincyi i j. x. rektor alumnacki, którzy az do Borun j. x. Czudowskiego przeprowadzali.

16 januarii. Odprawiła się solenizacya z ceremonijami poświęcania wody w cerkwi, na ktorey celebrował j. x. Nicefor Nenicz, prefekt drukarni wilenskiey. Nazaiutz, to iest *dnia 17* po odprawionym nocnym nabożenstwie i wotywie o 7 godzinie, sumę o godzinie 10 celebrował j. x. Jerzy Szatałłowicz, protokonsultor prowincyi, kazanie miał na nim xiądz kaznodzieia świąteczny. Zgromadzeni ludzi było nie wiele.

19 januarii. Obrawszy nowych burmistrzow magistrat Wilenski, to iest: imc p. Przemienieckiego i Jozafata-Minkiewicza, przed wykonaniem juramentu przybyli na nabożeństwo z całym magistratem; nabożeństwo czyli sumę odprawował o Duchu Swiętym j. xdz Adryan Roter, starszy rohaczewski, przybyły na sprawę do trybunału. Kazanie na nim miał j. x. Zaffatay kaznodzieia niedzielny z wielką magistratu pochwałą. Czasu tey mszy ewangelia i patyna na nim obóygu bumistrzom do pocałowania dawana była. Po skończoney mszy świętey, j. x. starszy uroczyście cały magistrat i nowo obranych winszował. Nazaiutrz, to iest dnia 20 januarii, odprawowała się reliquialna suma za wszystkich zmarłych magistratowych przez j. x. Zaffataia, kaznodzieię niedzielnego, z parastasem małym.

25 januarii. J. p. Dominik Czaplic, dyspozytor bieliczanski, podał na karcie pretensye poddanych naszych bieliczanskich do p. Sylwestra Hawryłkiewicza, iż on będąc prokuratorem a wziowszy od j. p. Pohoskiego, qua maiącego kontrakt na brusy z naszey puszczy, pieniądze dane od jego brakarza Jakuba Librachta w Czasnikach, posłane w liście przez Wasila Dzieruchę i Jakima Piekarza, poddanych naszych, na zapłacenie ludziom koło tego drzewa robiącym, nie zapłacił, ale po zapłatę robiących ludzi do imc p. Pohoskiego, iakoby od niego należało, odesłał i p. dyspozytorowi regestr zostawił, ktorym i wiele należy, aby się o płatę u pomienionego imc p. Pohoskiego dopominał, iakoż i dopominał się. Lecz odpowiedziano, że pieniądze na to posłane były z Czasnik przez ludzi wyżey wzmiankowanych i oddane prokuratorowi; z czego p. Hawryłłowicz inaczey usprawiedliwić się nie może, iak powinien tylko żeby list pokazał, który mu z Czasnik oddali Wasil Dzierucha i Jakim Piekarz; ponieważ dla poddanstwa wielka by się krzywda działa, gdyż według regestrzyka, przez samegoż Hawryłłowicza spisanego, za wyrobienie brusow należy ludziom bieliczanskim w regestrzyku z osoby wyrażonym, a tu w ogólności biorąc zł. pols. 170 i gr. 12.

8 februarii. Przyszedł z poczty warszawskiey list od imc x. prokuratora spraw do imc x. starszego, prosząc aby kopią dekretu króla Zygmunta na assessorskie sądy przysłał. Lecz że dawniey i sam autentyk i kopia iedna były posłane imc x. prokuratorowi, a iedna kopia zostawiona w klasztorze dla pamiątki; tedy imc x. starszy przezornym rozumem swoim uznawszy z iedney strony konieczne posłanie tey kopii, a z drugiey uważaiąc niebeśpieczeństwo wszystkich razem zaginienia, mądrym swoim zdaniem osądził i przykazał tę kopię w akta wnieść i wpisać dla pamiątki potomnym czasom. *(О Сѣничилѣ, 1609, іюля 21).*

Marzec miesiąc, dnia 7. Przypadł fest św. Tomasza z Akwinu. Zrana tedy do xięży Karmelitow Bosych, a po obiedzie do xięży

Dominikanow u św. Ducha chódzili nasi xża scholastycy na oracye panegiryczne.

Dnia 8. Zasiedli na namowie sędziowie trybunalscy w sprawie p. Sulistrowskiego.

Dnia 9. Promulgowano dekret tey sprawy, który iak był niesprawiedliwy, tak też wszystkich zadziwił. J. pan Sulistrowski bowiem miał tylko pretensyę do 200 grzywni, a za 7000 złotych dawniey godził się. W tym zaś dekrecie przysądzono, aby xx. Bosacy Głemboccy zapłacili j. p. Sulistrowskiemu czterykroć sto trzydzieści i sześć tysięcy. Takiemu dekretowi bezbożnemu j. p. marszałek Łopaciński, j. p. Alexandrowicz i j. p. Skinder, iak byli przeciwni, tak też na promulgacyi iego nie byli i z namowy wyszli. Po promulgowanym tym dekrecie wielki natychmiast nastąpił tryumf. Sędziowie trybunalscy, ktorzy tak sądzili, wziowszy z sobą doboszow, chodzili po mieście i szynkownicach, doboszom larmo bić kazawszy. Lecz gdy było pózno, a oni swey sprawki nie porzucali, moskale spotkawszy chcieli pobrać do kozy, ale że się mocno wypraszali, uwolnili ich, a doboszow wzieli i osadzili w kozie.

Dnia 21. Przypadła uroczystoć Sgo Benedykta, ktorą uroczystoć że my obchodzim i solenizujem u panien Benedyktynek, przeto wotywę spiewał imc xiądz Baranowski, professor theologii, gdyż sumę w. i. x. biskup celebrował. Kazanie zaś na sumie miał i. x. Zaffatay, kaznodzieja niedzielny; na nieszporach i. x. Junicki, teolog scholastyk.

Dnia 22. Na obligacyą pp. Ważynskich, podkomorzych powiatu Oszmianskiego, wyiechał do Kiernowa i. x. Flawian Sierzputowski, kaznodzieia swiąteczny, dla słuchania spowiedzi i kommunikowania ludzi obrządku ruskiego, w znaczney tam liczbie znayduiących się, ktorych ww. podkomornicy bez cerkwi i parocha ruskiego w obrządku greko-unickim do tych czas utrzymuią i nazawsze imc x. proboszczem utrzymać chcą.

Dnia 23. J. x. Rotter, superyor Rohaczewski, za otrzymanym dekretem kontumacyinym, wysiedziawszy w Wilnie z człekiem i parą koni, wyiechał szczęśliwie do Rohaczewa, maiąc tam zaraz dać obwieszczenie do zaiazdu Lisek i Pobołowa. Żeby zaś xiążęta Woronieccy nie obwarowali locum standi, przy końcu trybunału za przywołaniem sprawy, zostawił ten interes p. Jakutowiczowey, szambellanowey j. kr. mci.

Tegoż dnia i. x. rektor Collegii Pontificis [1]) iako w dzień uroczystości S. Grzegoża, zaprosił do kaplicy alumnackiey na solennizacyę x. professorow theologiae, gdzie x. Głowniewski mszą ś. spiewał, a x. Baranowski spowiedzi słuchał; przez całe te nabożeństwo świeca wielka iarząca paliła się przed portretem oyca swiętego, fundatora alumnackiego. Po zakończonym zaczeli się zbierać goście do celi x. rektora. Nayprzod przybył p. Benedyk Ważyński, rotmistrz powiatu Oszmianskiego, tandem x. superyor z klasztoru sw. Troycy, których x. rektor, nie doczekawszy się innych spodziewanych gości, do refektarza oraz z xx. solenizantami zaprosił, gdzie na kilkoro dania stoł arcydobry kuchmistrą zastawował; tandem nastąpiły wety i spełniania kielichow za fun-

---

1) Эта Коллегія называлась иначе Алюмнатомъ Папскимъ. Алюмнатъ этотъ основанъ папою Григоріемъ XIII въ 1582 г. стараніемъ Поссевина, для русскаго юношества, готовящагося къ духовному званію. Онъ помѣщался въ особомъ зданіи, рядомъ съ р. католическою епарх. семинаріею, основанною епископомъ Радивилломъ въ томъ же году, въ купленномъ имъ домѣ, на Епископской (Бискупской) улицѣ, рядомъ съ епископскимъ палацомъ. Какъ семинарія, такъ и алюмнатъ тѣмъ же папою отданы въ вѣденіе іезуитовъ. Въ 1753 г. Конгрегація Распространенія Вѣры

datorow, dobrodzieiow etc. Po obiedzie wszystkich dystyngwowanych gości zaprosił xiądz rektor do celi swoiey, gdzie nayprzod kawą, tandem wybornym winem lautissime traktował ad seram noctem.

Dnia 28. Powrócił i. m. x. starszy nasz z Grodna, który przywiozł podaną sobie tabellę subsidii charitativi i że podług tey tabelli klasztor wilenski ma opłacać do skarbu, przeto dla nieustanney pewności wiele klasztor ktory powinien płacić, mądrym zdaniem i m. x. starszy rozkazał tę tabellę w akta wnieść y wpisać.

Kontrybucia subsidii charitativi z klasztorow Litewskich diecezyi Kijowskiey y Połockiey. Klasztory:

Byten	510.
Boruny	290.
Cepra	120.
Helianow	110.
Hłusznia	100.
Jabłonow	80.
Iłłukszta	112.
Jakubsztat.	48.
Kaszuta	170.
Lada	210.
Ławryszow.	260.
Łohoysk	80.
Mir	64
Minsk	330.
Nowogrodek	180.
Postawy	36.
Rakow	90.
Rohaczow	—
Wolna	128.
Poddubisie.	120.
Darew	160.
Sielce Brahiws.	106.
Czerlona	180.
Grodno	120.
Rożana	180.
Suckow	280.
Swierzno	260.
Wilno	850.
Zyrowice	750.
Lachowicze	106.
Bracław	200.
Czereia	280.
Berezwecz	300.
Połock	520.
Hlib Borys	310.
Uszacz	100.
Dobryhory	100.
Tołoczyn	80.

(de propaganda fide) постановила, чтобы въ немъ воспитывалось 20 клириковъ, т. е. 4 изъ базыліанскаго ордена и 16 изъ свѣтскаго духовенства. Всѣ воеводства Литовскія, а изъ коронныхъ только Бельзское, имѣли право имѣть въ Алюмнатѣ по одному ученику. По уничтоженіи іезуитскаго ордена 1773 г. Папскій Алюмнатъ перешелъ въ вѣденіе достойныхъ его соперниковъ базыліанъ. Балинскій, Dawna Akademia Wilenska стр. 81. Базыліане, систематически стремившіеся къ нравственному и умственному униженію бѣлаго уніатскаго духовенства, довели до крайняго упадка и этотъ почти единственный разсадникъ просвѣщенія для бѣлаго уніатскаго духовенства. Вотъ что, между прочимъ, отвѣчала Брестская капитула на одинъ изъ запросныхъ пунктовъ епископа Іосафата Булгака: „Памятникомъ притѣсненій и грабежей (grabierzy), причиненныхъ свѣтскому (уніатскому) клиру орденомъ (базыліанскимъ) служитъ каменный Папскій Алюмнатъ въ Вильнѣ, въ которомъ воспитывалось 20 священническихъ дѣтей изъ разныхъ унитскихъ епархій. Бывшій ректоръ Алюмната, нынѣшній архимандритъ Лещинскаго монастыря, съ цѣлью закрыть и этотъ разсадникъ просвѣщенія, репортовалъ послу св. отца въ Варшавѣ, что по случаю неполученія изъ Рима денегъ на содержаніе Алюмната, онъ сдѣлалъ заемъ въ 60 т. злотыхъ поль., для покрытія котораго онъ не находитъ лучшаго средства, какъ продать семинарійское зданіе (seminarzyskie mury) и распустить клириковъ. Это было въ 1799. Когда дѣло о продажѣ этого дома поступило въ Сенатъ, оному ректору приказано было дать отчетъ, на что онъ употребилъ занятую имъ сумму. Онъ этого не исполнилъ, потому что Алюмнатъ не былъ обремененъ никакими долгами. За это онъ не наказанъ и понынѣ, а домъ семинарійскій приказано отдать Виленскому университету. (Odpowiedz Kapituły Brzeskiey na zapytalne puncta Jozafata Bułhaca. Рукопись.

Kwietnia. Dnia 4. Stangret i. m. x. opata trockiego, naypierwszy w xięstwie Litewskim hultay, nie tylko popełniwszy excess, ale coraz pomnażaiąc złosci, tak się rozhultaił, że zachciał samowolnie żyć w klasztorze Wilenskim, nie chcąc mieć żadney nad sobą jurysdykcyi; za co kiedy był od x. superiora upominany, y dany mu był sposob naprzod aby in vim wiktuału w refectarzu usługiwał, nie chciał temu zadość uczynić. Powtóre, kiedy go i. m. x. prymariusz do usługi ogrodowey applikował, y to wzgardził, twierdząc, że jego ociec iest maiętnieyszy za klasztor Wilenski; naostatek, kiedy bez licencyi włoczył się po mieście y hultaił, surowie a słownie w celi i. m. x. wikarego był upominany; w ktorey to celi pokazało się że zakonnikow postponował. Ktorych kwereli z xiężą, z ludzmi klasztornemi etc. niemogąc znieść, i. m. x. superior kazał stangretowi klasztornemu dozierać koni i m. x. opata, a stangreta iego, iako hultaia, z klasztoru wypędzić etc. nie wypędził iednak, ale do przybycia i. m. x. opata kazał mu w mieście mieszkać.

Dnia 21. Przyszła niepomyślna gazeta z poczty, że Byteń nasz i. m. p. Stetkiewicz, połkownik artylleryi, zaiechał y trzy wsie: Kozin, Zarzecze y Przyborowo, mocą dekretu kontumacyinego, drugiego trybunalnego; kusił się ieszcze y o wioskę Gnoyną; ale ztamtąd z utratą iednego swego człowieka odparty y odpędzony został, trupa na placu zostawiwszy. Nasi po ucieczce ich, trupa wzieli y uczynili obdukcyą, gdzie iasnie się pokazało, że od ich że samych musiał być zabity; bo gdyby nasi strzelali, zapewnieby albo w głowie, albo w piersi odebrał postrzał, lecz że w plecach znalezli ranę, wszyscy uznali y osądzili, że od ich że partyi był zabity.

Dnia 24. Przypadł wielki czwartek, według obrządku greckiego, zwykłe więc dnia tego podług ustaw odprawiło się nabożenstwo, celebrował i. m. x. starszy mszą swiętą, komunikowali wszyscy. Po skączonym nabożenstwie y po wyisciu wszystkich ludzi, chłopiec ieden z miasta, niby na nabożenstwo przyszedszy do cerkwi, kilka towalni ukradł, lecz wkrótce nasi postrzegli się, zaczym pauperowie nasi go w bramie dopędziwszy i towalnie i iego samego przystawili. Pytano się tego złodzieia o wiele zginionych rzeczy, do ktorych że się nie przyznawał, dano mu chłostę; natychmiast przyznał się do wielu rzeczy, a mianowicie ze złodzieiow w miescie, z ktorych i on był liczby, znayduie się 12, y wszystkie naszy zginione rzeczy na tamtych składał kradzież. Przeto, *dnia 25*, poszli pauperowie tamtych złodzieiow szukać, iakoż znalezli podług tego chłopca informacyi y wzieli trzech. Jeden z nich nazywał się Bołdanowicz, a ten był herszt i principał złodzieystwa, ktory wszystkich złodzieiow nazywał swemi aplikantami; przy nim znaleziono czerwonych złotych 104, zegarek, pas turecki, czapkę z sinim baranem, i innych drobiazgow. Odebrano to wszystko, a ich w kaydany osadzono i wartą opatrzono.' Wodzili ich do urzędu, ale iuż miało się ku wieczorowi, urząd odesłał nazad do klasztoru tych złodzieiow.

Iunius. Dnia 9. I. xdz starszy widząc dzwonicę opuszczoną i przez dwadziescia z górą lat nie nakrytą a ztąd barzo popsutą, jak przyjachawszy przedsięwzioł i zamysiał ią nakryć, tak też te zamysły chwalebne do skutku przywiodł, nakazuiąc w folwarku drzewo na osadę i na krokwie gotować.

Iulius. Dnia 28. Zaprosił x. starszy officerow rossyiskich, a mianowicie adjutanta, który w tey kamienicy miał kwaterę, którego wielce traktuiąc i spiewaniem xięży kontentuiąc, prosił usilnie, aby bez urazy mogł się z tey kamienicy przenieść, ukazuiąc wielką tego klasztoru potrzebę. Adjutant te przyczyny za słuszne i sprawiedliwe uznawszy, przyrzekł wraz

z niey ustąpic. Dawał mu x. starszy drogie upominki, ale przez grzecznosć przyiąć nie chciał.

Augustus. Dnia 1. Kontynuiąc fabrykę czyli murowanie tych trzech scian, które są od dzwonicy, ale że te sciany opierały się o parkan stary, który jest od ogrodu mniszek, x. starszy obawiaiąc się, aby owe sciany nie wyparły parkanu, radziłsię o tym doskonałych architektow, którzy że rokowali wielkie niebespieczenstwo, przeto. x. starszy umyslił tym parkanem dać scianę poprzeczną z fundamentem wymurowaną. Jakoż tego dnia zaczęto fundamenta kopać.

Dnia 5. Skarbczyk, który przy zakrystyi był wymurowany ale od dawnego czasu stoiąc pustkami, x. starszy widząc go byc cale niezgodnym, a będąc potrzebny materyału, kazał go zbić. Jakoź tego dnia zaczęto zbiiać.

Dnia 8. Będąc proszony x. starszy od officerow rossyiskich do namiotow, poszedł z x. Główniewskim, prymaryuszem teologii, gdzie wszystkie wizytowali namioty i cerkiew, oraz byli barzo mile przyięci.

Dnia 16. Był musztr generalny moskiewski za Zielonym mostem koło ich namiotow, na który musztr całe prawie miasto z ciekawości wyszło. Poiachał i x. starszy z Antonowiczem i x. Głowniewskim, professorem teologii prymaryuszem, i innych wiele xięzy poszło. Zaczął się ten musztr o drugiey godzinie z południa, trwał do siodmey w wieczor z rzęsistym tak z harmat, iak i ręczney strzelby strzelaniem. Trwał by dłużey, ale że deszcz przeszkodził. Komęderował ten musztr sam pułkownik p. Ferzen, w. p. generał był przytomny.

Dnia 18. Woysko rossyiskie dla ustawiczney niepogody, pochowawszy namioty, wyszli z pola i po kwaterach rozeszli się w mieście nim okoliczne rozesłanie nastąpi.

Tegoż dnia czynił x. starszy staranie, aby Swirany folwark nasz od ich konsystencyi było wolne, co chętnie przyrzekł i. p. generał.

Dnia 20. Wyiachali z klasztoru x. starszy, x. Leszynski, rektor alumnatu, i x. Antonowicz, z ktorych x. rektor i x. Antonowicz do Bytenia drogę mieli, a x. starszy do folwarkow Bieliczan y Zalesia dla obaczenia tam krescencyi, gospodarstwa i porządku. Wszyscy zaś gdy przyiechali do Swiran, nazaiutrz, to iest:

Dnia 21. Przyszło woysko rossyiskie na konsystencyę. Przeto choć poniekąd był zmartwiony x. starszy, z tym wszystkim pisał do klasztoru, aby się iuż więcey nie przykrzyli komędzie i starania nie czynili.

Dnia 24. I. panna Bogumiła Macewiczowna, starsza, naiąwszy furmana z dwoma socyuszami wyiechała do folwarku Daukszyszek nazwanego.

Dnia 26. Przypadła uroczystość Wniebowzięcia nayświętszey Maryi Panny, która iak obchodziła się solennie, tak też i licznych miała ludzi. Sumę celebrował x. Główniewski, professor teologii prymaryusz. Kazanie miał xiądz Sierzputowski, kaznodzieia świąteczny. Czasu kazania przyszedł w. i. p. generał rossyiski Gierzdon ze wszystkiemi officerami, którzy całey mszy będąc przytomni, przy końcu wszyscy wyszli, sam tylko generał został się. Proszony od x. wikarego do klasztoru, chętnie poszedł, gdzie wódki napiwszy się, wraz odiachał.

Dnia 28. Dawnieyszemi niegdyś czasy była nasza solenizacya u xx. augustyanow na Sawicz ulicy w uroczystość ich patryarchi Augustyna świętego; lecz potym się zerwała ta filadelfia i przez czas długi nie było solenizacyi. Dopiero zaś gdy wznowiona została za usilną ich prośbą solenizowali nasi. A to sumę miał

x. wikary, kazanie x. Zaffatay, kaznodzieia niedzielny. Potym na obiad byli proszeni.

Dnia 30. Scianę pierwszą, która iest od dzwonicy, gdy zaczeli tego lata murować, była na dwa piątra, dopiero zaś znowu na dwa piątra wymurowawszy i ze wszystkim ią dołączywszy, przeniesli się mularze na scianę drugą, która iest od dziedzinca. Ta także na dwa piątra, iak pierwsza, iuż była wymurowana za przełożeństwa x. Czudowskiego, ad praesens starszego Żyrowickiego i konsultora. Te tedy znowu do dwóch piątrow zaczęto murować, gdyż klasztor nasz iest wysoki na piątr cztery.

September. Dnia 26. Kapituła Wilenska, maiąc iakimści sposobem reliquie znaczne błogosławionego J o z a f a t a, iak od dawnych czasow zwykła solenną z reliquiami świętemi odprawować processyę, tak też i teraz nie zaniedbała; która tym była sposobem: gdy się wszystkie zgromadziły zakony do zamku, o dziewiątey godzinie wyszła processya, ludzi tumult wprzod i pozad był barzo wielki. Zakony zaś parami szły tym porządkiem: nayprzod bernardyni, po nich augustyanie, potym karmelici trzewiczkowi, po karmelitach franciszkanie, po nich dominikanie, po dominikanach klerycy, wikaryuszowie, dopiero kanonicy. Prowadził zaś tę processyę w. i. x. biskup Zieńkowicz, suffragan wilenski. Że zaś zwyczaiem zawsze było naszym witać tę processyę, przeto ponieważ x. starszego pod ów czas przytomnego nie było, tedy x. wikary sposobem dawnieyszym, to iest ubrany w albę i aporat, dwóch w delmatykach, sześciu w komżach, reszte zaś wszyscy xięża w mantyach wyszli na cmentarz przed cerkiew witać processyę. Szły różne zakony, lecz gdy przyszło do biskupa, zatrzymali się i on i wszyscy; dopieroż x. wikary zaczoł oracyę ięzykiem łacinskim, na którą tymże zakonu ięzykiem odpowiedział x. biskup. Po skończonych oracyach weszli wszyscy do cerkwi, na którey srzodku postawiono reliquie na wysokich gradusach. Sami zaś kanonicy i biskup nasrzod cerkwi usiedli na krzesłach. Wyszła wraz msza czytana dla nich, którą miał xiądz Jurkiewicz, alumnacki professor teologii sekundaryusz, czasu którey i ewangelię i patynę dawał całować. Wkrótce zaraz wyszła i suma, którę celebrował xiądz Gzowski kanonik. Kazanie na sumie miał x. Wawrzecki kanonik. Skoro skończyło się kazanie, wraz kapituła cała wyszła i wszystkie zakony z nię, oraz i mnóstwo wielkie ludzi. Suma przy nie wielkiey gromadce ludu kontynuowała się. Po ktorey skonczoney byli zaproszeni na obiad: xiądz Gzowski, kanonik solenizant, xiądz Wawrzecki kanonik kaznodzieia i assystenci, takoż p. Oganowski, koniuszy wilenski, x. Modzelewski ex-officyał, x. Mokrzycki i inni, którzy dobrze traktowani byli. O czwartey godzinie dano znak w sygnaturkę cerkiewną, potym we wszystkie dzwony na nieszpor, który solenizował x. Główniewski, professor teologii prymaryusz. Kazanie na nim miał x. Meysnier, teolog scholastyk; po skończonym kazaniu processya nastąpiła z spiewaniem piesni „*Posłuchaycie co zrobiła*“, i gdy przyszli do ołtarza błogosławionego Jozafata, mowili wszyscy za solenizantem litanię, a kapelia na chorach grała. Gdy się odprawiła litania, przyszła processya do wielkiego ołtarza, gdzie przespiewawszy „*Spasy ludy twoia Hospody*“, i tak skonczyło się nabożenstwo. Kapelia zaczeła grać symfonie, a x. zakrystyan ludziom dawał całować reliquie błogosławionego Jozafata męczennika.

October. Dnia 6. Krokwie i łaty do nakrycia klasztoru z folwarku Swiran zwozić zaczęto, a ludzie tuteysze obrabiać.

Dnia 7. Uroczystość św. Jana Bohosłowa odprawiła się tylko z solenną wotywą; sumy ani kazania nie było, dla tego, że nic zgoła ludzi nie zgromadziło się.

Dnia 20. Zaczeli krokwie stawić na klasztorze nowo wymurowanym. Tegoż dnia przyszła wieść, że p. Strutynskiego, chorążego bracławskiego. zabili moskale. a to tym sposobem: przyiachał do niego officer rossyiski z niemałym hałasem rozkazuiąc, albo dać przewodnika, albo przyiąć siebie na noc. P. chorąży, obawiaiąc się i rozumieiąc go być szpiegiem, ani przewodnika mu nie dał, ani na noc go nie przyiął; czego gdy się gwałtownie napierał, strzelił do tego officera z pistoletu, samego iednak nie ranił, płaszcz mu tylko kulą przeszył. Officer ten natychmiast wyiachał i chcąc satysfakcyi z p. chorążego, udał się z skargą do Warszawy do w. i. p. Romaniusa, pełnomocnego posła rossyiskiego. Od tego tedy posła przyszedł ukaz do pana Gierzdona, generała maiora, stoiącego z woyskiem swoim w miescie Wilnie, aby p. Strutynskiego chorążego wzięto w areszt. Mocą tego ukazu wysłał zaraz p. generał p. Szwaykowskiego chorążego ze dwunastu sołdatami, ktorzy gdy przyszli do iego rezydencyi w nocy, schwycili iednego i drugiego człowieka. Te schwytanie lubo dość ostróżne było, szelest iednak nie mały uczyniło, a zatym p. Strutynski, ktory i wiedział podobno o tym, że nań moskale czyhaią, wraz mocno drzwi zatarasował a niepuszczał. Wołał officer na podworzu perswaduiąc, aby się poddał, zaręczaiąc, że mu nic się nie stanie; ale p. Strutynski nie poddał się i otworzyć nie chciał, ale też z okna strzelił do niedo, choć nie trafił. Tym strzeleniem zapalony passyą officer rossyiski kazał dobywać gwałtownie, i gdy sołdaci zaczeli iedne drzwi wyłamywać, zakradł się w sieniach p. Strutynski, chcąc podobno uciekać. Skoro tedy drzwi wyłamali i weszli w sieni; naypierwszemu z wchodzących tak p. Strutynski kulą w głowę ugodził, że mu czerep zniosł ze wszystkim. Widząc trupa swego, moskale poczeli szukać p. Strutynskiego, i gdy znalezli, rzucili się nań, ale on różnie bronił się tak dalece, że dwuch skaleczył. Kazał więc officer rossyiski wziąć na bagnety; porwali wraz sołdaci i mocno go bagnetami przyparli do sciany, a tak chcąc nie chcąc ciężko skłóty musiał się poddać. Wzieli go strasznie zranionego, związali i do komędy wiezli. Czasu tego wiezienia różne mu wyrządzali udręczenia, aż nareszte czy to dobili, czyli dla ran zadanych umarł i nieżywego przywiezli. Powiadaią, że prosił o xiędza do dyspozycyi, ale nie dopuszczono; to pewno że bez żadnoy dyspozycyi zszedł z tego swiata.

Dnia 24 Wypuscili z aresztu ciało p. Strutynskiego moskale i przywieziono do Wilna; a że ten nieboszczyk był w exkomunice, przeto pierwiey exkomunikę zdeymował x. Zieńkowicz suffragan, potym postanowiono ciało w kosciele xięży karmelitow bosych, bo ich fundator.

Dnia 29. Była wielka burza w nocy, króra po wielu mieyscach wiele szkody przyczyniła, osobliwie zaś w naszym klasztorze. Krokwie albowiem, których iuż 18 zasadzono na nowym murze, wszyskie obwaliło z wielkim stukiem; rozumieli że mury popsowało, ale gdy obaczyli, nic szkody nie znalezli w murach, same tylko krokwie połamali się.

Nowember. Dnia 1. Moskale zabitego sołdata od p. Strutynskiego przyprowadzili i chowali go w monasterze sw. Ducha, a to tym sposobem: wyniesli z cerkwi pułkowey ciało; przed truną szło sołdatow pięddziesiąt z karabinami spuszczonemi; za truną zaś p. Ferzen pułkownik ze 200 sołdatami bez broni i czapek. Gdy przyprowadzili do cerkwi, zaraz zaczeli pogrzeb, i gdy iuż chowali i w dół spuszczali, dano ognia z karabinow razy trzy; po schowaniu p. pułkownik na cmentarzu wszystkich sołdatow traktował.

December. *Dnia 7.* P. Brzostowska, podskarbina wielka litewska, maiąc wielkie upodobanie w ruskim naszym spiewaniu, a słysząc, że tu znayduią się xięże, ktorzy wybornie spiewaią, ciekawością zdięta przyszła na sumę, ale pod ów czas msza była grana, a nie spiewana, zaczym dawszy czerwony złoty na wotywę, aby na wtorek następuiący przy niey była spiewana, obligowała.

Nowember. *Dnia 15.* Stał się straszny y ledwo gdzie słyszany przypadek w naszym klasztorze. Pewny zakonnik, ktory był od dawnego czasu w pianstwie bardzo notowany, na wielu mieyscach mieszkał, ale nigdzie, choć mu mocno perswadowano, nie przestał, owszem z wielkim zakonu dyshonorem dawał ztąd zgorszenia. Mieszkaiąc tedy więcey niż lat 2 w Wilnie, zawsze w tym nieszczęśliwym zostawał nalogu. Uymował go rożnym sposobem i. m. x. starszy, iuż to łaskawemi napominaniami odwodząc i perswaduiąc, iuż to słowy gromiąc, chcąc w nim wykorzenić te pianstwo. Z tym wszystkim nic nigdy nie dokazał. Lubo na czas iaki krotki poprzestanie, znowu się iednak do swego wracał. Zaczym nie widząc i. m. x. starszy z takich sposobow żadney poprawy, owszem z wielką niesławą zakonu po karczmach się włoczył, kazał go wprzod dobrze zrewidowawszy, czy nie ma gorzałki, zamknąć w celi. Prosił się on mocno, aby go wypuszczono nie dla czego innego, iak tylko aby się gdzie napił, ale gdy nikt otworzyć nie smiał, na widoczną niemal smierć odważył się. Miał znać w celi długie leyce, ktore do ramy okna mocno uwiązawszy (cel zaś iego była na 3-m piętrze), z okna miedzwiednie się przybrawszy, po tym sznurze się spuszczał. Lecz że i był napiły i oszmuliał do tego sobie powrozem ręce, puscił sznur, a sam przez 2 piątra leciał na ziemię y padł między kamienie. Cudowi i miłosierdziu Boskiemu przypisać potrzeba, że się nie zabił na smierć; wszakże lewą nogę złamał, leżał niemało na ziemi, potym wstał, ale dla złamaney nogi ustać nie mogąc, znowu się obalił, i iuż na kolanach pełzał. Postrzegli to zakonnicy y oznaymili wikaremu, ktory scholastykow posłał, aby go wzieli y do celi dolney, gdzie kratą okno było opatrzono, zaniesli; przyniesli go iak nieżywego. J. xdz starszy postrzegaiąc nayprzod honoru zakonu całego, kazał iednostaynie wszystkim mówić, że po rysztowaniu chodząc, poslinznął się nieszczęsliwie, upadł y nogę złamał. Potym okazuiąc ojcowską miłość, kazał cyrulnika y doktora zawołać y leczyć. Jakoż wraz przyszedł doktor y cyrulnik, wyrychtowali nogę y w leszczotki dobrze uwiązali, oraz zaczeli kuracyą.

December. *Dnia 19.* Z okolicznosci następuiącego u nas fęstu Niepokalanego Poczęcia Naysw. Panny Maryi, grana była msza, o godzinie 3-ej, przed ktorą 12 razy dano ognia z armat. Potym zaczeli się nieszpory, przy zaczęciu dano 6 razy, potym na „Свѣте тихій" 6 razy, gdy kazanie naczynało się 6 razy. Kazanie miał x. Burdziłowski teolog scholastyk. Po kazaniu wyszła processya, dano ognia z armat 6 razy, czasu litanij u Naysw. Panny razy 12. Potym zakonczyło się nabożenstwo.

Nazajutrz zaś, to iest, dnia 20, zrana, o godzinie 5-ej, gdy wszyscy xięży zakączywszy medytacyą, zaczynali jutrznią, dano ognia 6 razy, potym czasu wieliczania, ewangelij i akafistu rzęsisto z armat bito. Dopieroz o ósmey godzinie wyszła wotywa, czasu ktorey nieustannie strzelano. O 10-ey godzinie wyszła suma, ktorą celebrowali bernardyni, do kazania dano ognia razy 20. Po odegranym *Credo*, poszedł na ambonę i. m. x. Jan Dulewicz, bernardyn kaznodzieia ordynariusz; podczas wschodzenia na ambonę i czytania ewangelii, nieustannie z armat bito. Kazanie

zaś miał arcydobre i z wielką pochwałą Matki Boskiey. Po skączonym kazaniu kączyła się msza summa. Po niey zaś starszy wszystkich bernardynow rożnych gości, oraz burmistrzow y znacznieyszych mieszczan do siebie na traktament zaprosił. Ktorych w refektarzu po kilka krot zastawionym stołem i wina obficie dodanym wszystkich ukontentowawszy, zaprosił wszystkich do swoiey celi, gdzie osobliwie xx. bernardynow aż do godziny 4-ey traktował. O godzinie 4-ey zadzwoniono na nieszpor i z armat uderzono; natychmiast gości rozeszli się, a nieszpory przy ustawicznym strzelaniu zaczeli się; odprawowali się nieszpory podobnym że iak vilia sposobem, kazanie na nieszporach miał i. x. bernardyn teolog scholastyk. Po wszystkim nabożenstwie zaczęto światła gasić, bo cała wewnątrz cerkwi była illuminowana, a imc x. starszy zaprosił do klasztoru imc p. Zytkę burmistrza i bernardynow; ktorych utraktowawszy odesłał poiazdem do ich konwentu. Czasu tey uroczystosci zginoł w cerkwi lichtarz, w zakrystiey zaś w kadzielnicy srebrney spod oderwany od kogoś został.

1778 г.

Пирушка у настоятеля монастыря. Гвардіанъ францишканскаго монастыря приходитъ къ настоятелю за полученіемъ милостыни, которую Св.-Троицкій монастырь съ давнихъ временъ давалъ францишканамъ (1 талеръ битый). Новоизбранные члены магистрата присягаютъ въ Св.-Троицкой церкви. Настоятель находитъ въ монастырскомъ архивѣ документъ на принадлежность монастырю смежнаго съ монастыр. богадѣльнею дома, которымъ незаконно владѣли кармелиты босые, и принимаетъ мѣры къ возвращенію его монастырю. Пирушка у ректора Папскаго алюмната. Грубое и дерзское обращеніе троицкихъ базиліанъ съ намѣстникомъ Св. Духова монастыря. Кончина уніат. митрополита Володковича. Тызенгаузъ, по окончаніи бала у маршалка трибунальнаго Юдицкаго, похищаетъ родную племянницу и увозитъ ее въ Гродно съ цѣлью жениться на ней.

Rok 1778. Januarii. Dnia 6. Po nieszporach przyszli z powinszowaniem do starszego 2 officyerow rossyiskich z kapelanem połkowym. Starszy rządząc się zawsze ludzkością, przyiął ich mile i utrzymał na wieczerzę; gdy zaś skonczyli wieczerzę, w starszenskiey celi goscie dyskursem się tylko bawili. Przyszła communitas cała z „Diwoju dnes" (Дѣва днесь), ktore spiewanie bardzo mile słuchali moskale. Po zakonczonym od zakonnikow spiewaniu, winszował krótko imc x. wikary przełożonemu swiąt, dopieroż kapelia symfonię grać poczeła. Lecz że celi starszenskie szczupłe, nie można się było wszystkim pomiescić, zaprosił imc x. starszy wszystkich iak gosci, tak i zakonnikow do refektarza, gdzie zadość kazawszy dać trunkow, traktował hoynie wszystkich; trwał ten traktament do godziny 11-ey, przy wdzięcznym kapelij graniu i spiewaniu. O 11-ey zaś officyerowie i kapelan pożegnawszy starszego udali się do swoich kwater, zakonnicy też rozeszli się.

Dnia 7. Przychodził z powinszowaniem do starszego imc x. gwardyan franciszkanski, ktorego mile przyiął starszy. Prosił ten gwardyan o iałmużnę dla klasztoru swego, ktorą dawał dawniey nasz klasztor dla nich taler bity; przyrzekł mu imc x. starszy i dysponował imc x. kassierowi dać tę iałmużnę.

Dnia 18. Zwyczay iest, iż w niedzielę po Bohoiawleniu nowo obrani burmistrze na ratuszu o 12 godzinie przysięgaią, a przed przysięgą idą wszyscy do nas na mszę spiewaną sumę, ktorą też zakupuią. Zaczym i teraz przyszli z całym magistratem. Po przeczytaniu ewangelii dyakon dawał całować ewangelią burmistrzom; potym kazanie miał do magistratu i pospolstwa szczególnie x. ka-

znodzieia ordynariusz. Po „so strachom“ dawano imże patenę całować. Po skączoney zaś mszy sw. grano symfonią, a imc xdz starszy winszował burmistrzow tey dostoynosci.

Dnia 19. O godzinie 10-ey, zoszli się nowi, burmistrze i magistrat na mszą requialną za dusze wszystkich zeszłych obywatelow. Jakoż wraz wyszła ta msza, ktorą miał kaznodzieia ordynaryusz.

Februarii. Dnia 1. Jmc x. starszy znalazszy w archiwum dokumenta i wiadomość, że plac i kamienica przy szpitalu są klasztorne, które do tych czas xx. karmelici bosi trzymali y trzymaią, oraz z nich pożytkuią, uczynił radę z p. Macieszą agentem naszym, ktory rospatrzywszy się w dokumentach, radził pierwiey przyiacielską nadgłosić się, gdyby oddali; bo oczewiscie okazuie się, że plac i kamienica są klasztorne, oni tylko zastawą trzymaią. Jakoż idąc za tą radą starszy, *dnia 2*, imc x. Boreyszę, prokuratora causarum prowincyi. naszey, posłał do x. Stachowskiego, prokuratora, ale x. karmelita prokurator, nie mogąc przeciw oczewistym naszym dokumentom mówić, będąc zaś napiły, łaiał tylko nazywaiąc nas pieniaczami, kłutniarzami i kręcielami. Takową odebrawszy wiadomość, starszy chciał iuż zapozywać onych; lecz *dnia 3*, będąc na sądach tribunalskich x. karmelita bosy Stachowski, prokurator causarum, postrzegłszy imc x. Boreyszy, przyszedł do niego, przepraszał i assecurował się w tey sprawie przyiacielsko postąpić, a to tym sposobem, aby starszy do przeorza poszedł i z nim się rozmowił. Gdy doniosł tę powieść imc x. Boreysza, przystał na to imc x. starszy i, *dnia 4* poszedł do przeorza, był bardzo mile przyięty, lecz gdy przyszło do interessu, wyznał, że sam w tey mierze godzić się nie może bez x. prowincyała swego, przyrzekał iednak naszemu klasztorowi pomyslność. Przystał i na to starszy i do przyiazdu x. prowincyała odłożył.

Dnia 20. Jmc x. starszy dowiedziawszy się, że prowincyał karmelitanski znayduie się u sw. Teressy za Zielonym mostem, posłał do niego Boreyszę, prokuratora causarum, i p. agenta, ktorzy umawiali się o należącą nam kamienicę, ale nic niewskurawszy, prawem dochodzić obowiązali się, iakoż ich zapozwali.

Dnia 22. X. Leszczynski rektor alumnatu zaprosił do siebie na obiad xx. protokonsultorów i x. starszego, w wieczor zaś in gratiam zapust mięsnych zaprosił x. starszy w. p. Zenowicza, podkomorzego połockiego i Ważynskiego, podkomorzyca oszmianskiego, tudziez x. rektora, vice rektora i professora secundaryusza teologii z alumnatu, ktorych po kilka kroć zostawionym stołem obficie traktował. Po skączoney wieczerzy zaczeła grać kapelia, tudziez. nastąpiły spiewania, skakania, wesołe komedye, sztuki od chłopow pokazywane, ktore mocno cieszyli przytomnych gości. P. podkomorzy połocki z podkomorzycem oszmianskim po 10-ey godzinie wyiechali. Xx. zaś protokonsultorowie i całe zgromadzenie aż do 12-ey bawili się.

Rok 1778. Februarius. Dnia 14. Zrana po wotywie idąc z miasta czerniec schizmatyk imieniem Sadoft zaszedł do cerkwi naszey i chciał widzieć obraz Matki Nayświętszey, zaczym obligował zakrystyanczyka aby odsłonił obraz; zakrystyanczyk bez rozkazu x. starszego czynić nie chcąc, odesłał go do x. wikarego. Przyszedł ten czerniec nayprzod do furty, gdzie długo czekaiąc gdy hałasować i dzwonić bardzo poczoł, wyszedł x. wikary z celi i zazwał go do siebie, gdzie mu perswadował, że nie możno odmykać obrazu i z tym go odprawił. Lecz gdy on z celi wyszedłszy hałasował i łaiał, zazwał powtóre do celi swoiey x. wikary, do której iak tylko

wszedł czerniec, tak zaraz zamknął go w celi swoiey x. wikary i kazał we dzwonek zadzwonić na zakonnikow, chcąc podobna karać. Zeszło się nie mało zakonnikow; tuż zaraz począł się protestować x. wikary, że naszedł na iego cel hałasnie i każe siebie sadzać i gorzałką traktować. Lecz boiąc się ztąd iakiego przypadku, nic mu więcey nie czyniono i puszczono. Z tym wszystkim posłał x. wikary na niego na skargę do monastyru dwuch scholastykow teologow x. Szonskiego i x. Smereckiego. Przyszli oni do ich klasztoru, pytali się o cel namiesnika, czyli po naszemu wikarego; i gdy im cel ukazano, weszli, ale obaczyli tego samego czernca, a nikogo więcey. Ten to bowiem Sadoft był sam wikarym, ktory gdy obaczył bazylianow, wraz zamek spuscił i koło ich się zawinął wzaiemnie. Ulękli się z początku nasi xięża, potym się zaczeli excusować. Przekonał się zatym ich excusą i nie tylko nic im nie czynił, ale też utraktowawszy mile i zabawiwszy się, odprawił. Mocno się żalił na x. wikarego naszego, że go o taką niesławę przyprawił, i poprzysięgał, iż gdyby chciał cwiczyć dyscyplinami, iako się oswiadczał, wyiowszy noż z kieszeni pokazał, tym nożem miałem go nayprzod skłóć; to wszystko oznaymili powrociwszy nasi scholastycy. W kilka tygodni sam ihumen z sprawiedliwym namiesnikiem swoim, bo tamten był intruz z Kijowa, był u x. wikarego i powiadał: mocno bym podziękował, gdybyś imc pan był kazał cwiczyć: ia go przepędziłem z monasteru, iako kozaka, hultaia, intruza.

Martius. Dnia 14. Przyszła gazeta, że xdz Wołodkowicz, metropolita ruski, ten świat pożegnał, maiący wieku swego lat 86. Umarł zaś przypadkowym sposobem, to iest przechadzaiąc się po pokoiu, zagabnowszy się nogą za krzesło, powalił się i goleń skruszył. Doktorowie i cyrulnicy chociaż wzieli go w kuracyę, przez sędziwość iednak nie mogąc znieść tego bolu, życie zakonczył, wszakże dziwnie, przykładnie i swiątobliwie, w sam dzień Nayświętszey Maryi Panny Gromniczney.

Aprilis. Dnia 13. Judycki, marszałek trybunalski, sprawował bal, na ktory gości zaprosił, między ktoremi i siostrę swoią p. Tyzenhauzowę, staroscinę dyamendzką, z iey coreczką. Po długim bawieniu się, poczeli goscie roziężdżać, i p. staroscina do siebie iuż zabierała się; ale że namówiona rzecz była imc p. Tyzenhauza pisarza z p. marszałkiem, bratem iey, zaczym zapomniawszy na urodzony ku siestrze affekt, podstępnie i. p. staroscinę i. p. marszałek zaprowadził do karety, a córkę schwycili i schowali. Wołała matka, ale stangretom spiesznie ią wieźć kazali, córkę zaś imc p. Tyzenhauz, który chciał ią wziąć koniecznie za żonę dla fortun, tegoż momentu z imc p. marszałkiem powiezli do Grodna. Jmc p. staroscina taką i tak niesłychaną historyą i postępkiem braterskim zalterowała się nayprzod i zachorowała, potym staranie swe wszędy czynić poczeła, a naybardziey do nayiaśnieyszego pana naszego miłościwego króla Stanisława Augusta.

Augustus. Dnia 17. Podług wydanych uniwersałow i. x. m. był seymik w Wilnie zgromadzoney szlachty dla obrania posłow na następuiący seym do Warszawy. Obrani są nayprzod i. w. xiąże Radziwiłł, podkomorzyc Lit., drugi p. Tyszkiewicz, pisarz Lit., ktorym ichmciom taki do instrukcyi dany iest proiekt:

Gdy x. Szeptycki, metropolita całey Rusi, oraz biskup lwowski, kamieniecki, rozciągłą w prowincyi W. X. L. jurisdykcyę maiący, nad cerkwiami w woiewodztwach i powiatach w Wilenskim, Oszmianskim, Lidzkim, Grodzienskim, Nowogrodzkim, Słonimskim, Wołkowyskim, Minskim, Rzeczyckim leżącemi, prócz niemniey obszerney diecezyi w koronie Polskiey metropolitan., i w kordonie Austryackim biskupiey, nie może duchownym tych że

potrzebom dostarczyć i w należyty duchowieństwa porządek wglądać, ani kapłanow według potrzeby tak rozległych kraiu wyświęcać, bez wielkiego ubogich parochow wycięczenia, przez udawanie się albo do Lwowa za granicę państwa Polskiego, albo w woiewodztwo Kijowskie, rownie ieśli nie więcey od tych kraiow odległe. Przeto i. w. i. p. posłowie u zgromadzonych stanow Rzeczypospolitey Polskiey doprassać się będą i nayusilniey obywatelow W. X. L. sprawiedliwe żądania popierać raczą, aby za przyzwoleniem od sw. stolicy apostolskiey łatwo, za udaniem się Nayjaśnieyszego Pana, otrzymać się mogącym potrzebne i bardzo użyteczne metropolitanskiey jurysdykcyi i dochodow podziałenie nastąpiło takowe, ktore by iednemu biskupowi w Litwie dostarczyć mogło, zostawiwszy w Koronie leżące dobra i diecezyę przy metropolitach; a tym czasem u tegoż i. w. metropolity wyiednać, aby biskupowi ktoremu obrządku swoiego, w W. X. L. znayduiącemu się, rządy diecezyi Lit. z zupełną mocą święcenia kapłanow, ich spraw rządzenia i należytego w nabożenstwie i usłudze duchowney porządku postrzegania polecił.

Julii. Dnia 22. Odebrał i. m. x. starszy questyi sobie od x. prowincyała podane, ktore iak są i iak x. superior odpisał, następuiąca uwiadomi karta.

Запросные пункты, предложенные провинціаломъ базыліанскаго ордена настоятелю Виленскаго Св. Троицкаго монастыря по поводу заявленія бѣлаго духовенства.

1) О Пречистенской церкви въ Вильнѣ, которую будтобы базиліане довели до убожества. 2) Вѣрно-ли, что чудотворная икона Божіей Матери взята базиліанами изъ Пречистенскаго собора и перенесена въ св. Троицкую церковь? 3) Вѣрно ли, что изъ 13 уніатскихъ церквей въ Вильнѣ, отданныхъ въ вѣденіе базиліанъ, 10 церквей, по ихъ нерадѣнію, разрушились и на мѣстѣ ихъ построены дома частныхъ лицъ, а 3 доведены до крайняго убожества и разоренія? 4) Имѣніе Свираны, пожалованное кн. Константиномъ Острожскимъ Пречистенскому собору, присоединили будтобы къ св.-Троицкому монастырю. 5) Имѣніе Кроншты и Шешоли, пожалованное томуже собору, продали базиліане будтобы за 50 т. злот., тогда какъ оно стоило не менѣе 100 т., и сумму вырученную неизвѣстно на что употребили. 6) Отняли будто бы у того же собора имѣніе Ваку. 7) Церковную сумму церкви св. Козьмы и Даміана присоединили къ своему монастырю. 8) Бѣницкій базиліанинъ, оффиціалъ митрополичій, завладѣлъ будто бы церковною суммою церкви св. Іоанна Евангелиста. 9) Онъ же выломалъ будто бы желѣзныя связи въ Пречистенскомъ соборѣ на оковку своихъ телѣгъ. 10) Онъ же, изъ отданнаго частнымъ лицомъ на сохраненіе, во время моровой язвы, въ Пречистенскую церковь олова на сумму 24 т. злот., сдѣлалъ 18 малыхъ подсвѣчниковъ, остальное взялъ себѣ. 11) Оффиціалъ Жеравскій, настоятель св. Троицкаго монастыря, продалъ будто бы каменный домъ, принадлежащій Пречистенской богадѣльнѣ, и деньги неизвѣстно на что употребилъ. 12) Базиліане продали будтобы фундуши церквей: Мереческой, Порудомской и Олитской, и самыя церкви, по ихъ небрежности, совершенно разрушились.

Quaestiones ex manifesto cleri rutheni a religiosissimo provinciali propositae, ad quas admod. reverend. p. superior Vilnensis infra respondit.

1. Num verum sit, quod nostri Vilnensem ecclesiam et structura externa, et interno apparatu ditissimam, extremae ruinae et desolationi, cum summo opprobrio ritus et admiratione in hac urbe Vilnensi residentium, adeo exsposuerint, ut unus duntaxat calix a religiosissimo Kraskiewicz, parocho Novogrodensi, applicatus et duo apparatus sacri vetustissimi vilis materiae relinquerentur.

2. Num verum, quod iconem B. V. M. (Beatissimae Mariae Virginis) thaumaturgam cum clenodiis et omnia, quae concernunt apparatum ecclesiasticum ex hac collegiata Vilnensi ad suam regulam sub titulo Sanctissimae Trinitatis, uti literae regiales (?) et traditio antiqua convincit, transtulerint.

3. Num verum sit, parochiales ecclesias Vilnenses: primam Protectionis B. V. M., alteram S. Joannis Evangelistae (Baptistae?), tertiam S. Michaelis, quartam S. Eliae Profetae, quintam S. Catharinae, sextam S. Nicolai, septimam SS. Cosmae et Damiani, octavam SS. apostolorum Petri et Pauli, nonam S. Georgii Martyris, decimam Nativitatis Salvatoris, stante suo regimine, extremae desolationi exposuisse, in quarum arcis, fundis et caementeriis atque quondam parochorum saecularium residentiis, nobilium et civium Vilnensium lapideae et curiolae, a judeis etiam inhabitatae, modo reperiuntur; quas areas et fundos, propter exiguum lucrum, cum summo dedecore et profanatione locorum quondam sacrorum, alienationi permiserunt, et eadem sua pernitiosa dispositione propter vile pretium aerario metropolitano modo applicatum infinitas lites, et pro illis sustinendis notabiliter proventum superantes expensas causarunt ex memoratis ecclesiis; 11-ma, ecclesia parochialis sub titulo Resurrectionis Christi, similiter sub regimine manifestatorum, penitus desolata, omnem apparatum ecclesiasticum et argentorium exportarunt; 12-ma, sub titulo Praxedis cum areis, fundis et lapideis in caementerio ejusdem expost exstructis et residentia quondam parochi praesbyteri saecularis suae possessioni adscripserunt; 13-ma sub titulo Translationis S. Nicolai omni ejusdem interna apparentia in suum usum converterunt, orbatam et notabiliter devastatam relinquerunt, quam externo decori restituit et interno ornatu et apparatu modernis temporibus praevidit D. Franciscus Modzolewski, vicarius in spiritualibus Vilnensis ad praemissam ecclesiam devastatam nam pridem canonice institutus etc; fundatoris mentem et dispositionem penitus immutarunt, obligationes ab illis institutas sublatis praesbyteris abrogarunt et curam animarum sibi applicarunt, illam ad annum 1762 exercuerunt. Post abrogatos ut praemissum capitulares et parochos Vilnenses translatis ad se juribus ipsorum et praerogativis nomine capitularium varias transactiones antiquis fundatoribus et clero praejudiciosas confecerunt. Privilegia regia ad sinistram informationem anterioribus juribus et fundatoribus, clero servientibus, contraria procurarunt.

4. Praedium S v i r a n y, a celsissimo olim principe Constantino Ostrozski anno 1522 pro quatuor praesbyteris et duobus diaconis ad ecclesiam collegiatam Vilnensem inscriptum, suo monasterio applicarunt.

5. Praedium K o l i s z t y (Kroszty?) et attinentias praediis S z e s z o l e, ab eodem fundatore pro supra memoratis presbyteris et diaconis applicatum, procurato ad sinistram expositionem Vladislai IV consensu, sub conditione redimendorum aliorumque ecclesiae bonorum, pro summa quinquaginta millium florenorum polon., quamvis haec bona vix centum millibus modo redimi possunt, ut patet ex subscriptione rndi patris Kodłubay protunc vicarii monasterii Vilnensis, qui se capitularem etiam in eadem subscriptione venditionis nominavit, divenderunt et nulla alia bona in locum venditorum pro ecclesia coemerunt. Quin imo summam memoratam nescitur in quem usum disposuerunt.

6. Praedium V a k a nuncupatum, ab illsmo Theodoro Januszkiewicz, mareschalko serenissimi regis, anno a creatione mundi 7015 indictione 11 mensis Martii 29, a Nativitate vero Christi 1506, duobus ex clero altaristis penes ecclesiam collegiatam Vilnensem fundatum, et posterum ab illsmo comite Paulo Sapieha, judicio terrestri Trocensi, anno 1605 auctum, eradicatis, ut supra relatum, presbyteris saecularibus ex possessione cleri, ad quam hucusque non est perventum, eximerunt.

7. Summas evictionales perpetuas cum proveniente ab illis provisione, sive locatione

eorumdem in aliis bonis, deportarunt et in usum converterunt, uti anterius religiosissimus pater Kodłubay quingentos florenos polon., ecclesiae sanctorum Cosmae et Damiani, quemadmodum patet ex primitiva inscriptione, inscriptos, suo monasterio applicavit.

8. Posterius religiosissimus p. Bieniecki, pro tunc officialis metropolitanus, post abbas Kobrynensis, summam ecclesiae S. Joanni Evangelistae inscriptam et in lapidea Vilnensis Sółtanowska dicta locatam levavit una cum retenta provisione et in suum usum convertit, quam imo nullo relicto in archivio levationis suae vestigio, frustraneam litem et notabiles expensas causavit.

9. Pro majori firmitate moeniarum et fenestrarum ecclesiae collegiatae Vilnensi ferrum antiquitum impositum, stante suo officio, evellere ex iisdem moeniis jussit et eodem ferro currus sibi reparare demandavit.

10. Tempore pestis post anno 1670 Vilnam grassantis, stannum, ut fert traditio et oculati adhuc testes perhibent, plus minus viginti quatuor millium florenorum polon. constans, ab inquilino ecclesiae..... in eadem ecclesia asservatum, pariter stante suo officio et dispositione invenit et, confectis ex hoc stanno octodecim duntaxat candelabris exiguis, reliquum in suum commodum convertit.

11. Similiter religiosissimus Zerawski, officialis et superior Vilnensis atque ordinis sui consultor, lapideam ex fundatione ad xenodochium ecclesiae collegiatae Vilnensi spectantem religiosis p. p. S. Augustini, non observatis circa alienationes, a jure praescriptis solennitatibus, vendidit, et eamdem pecuniam non in rem praefati xenodochii, sed nescitum in quem usum expendit.

12. Merecensem ecclesiam, venditis ejus fundis erectionalibus p. p. societatis, Porudamensem pariter fundis alienationi laicorum permissis, nec non Olitensem Caunensem per incuriam penitus sustulerunt.

Отвѣтъ настоятеля монастыря на эти пункты.

Пречистенскую соборную церковь довели до убожества не базыліане, а разныя бѣдствія, постигавшія Вильну: войны, пожары, препирательства съ „схизматиками.“ Со времени уніи, при митр. Михаилѣ Рогозѣ и его преемникахъ (базиліанахъ), уніатскихъ митрополитахъ, управленіе соборными церквами, должность генеральныхъ викаріевъ (оффиціаловъ) не могли быть ввѣряемы бѣлому духовенству по крайнему его невѣжеству.—Ложно будто чудотворная икона Божіей Матери взята базиліанами изъ Пречистенскаго собора и перенесена въ св. Троицкую церковь. Каменица Пятницкой церкви отдана базиліанамъ съ согласія митрополита и короля. Что касается другихъ церквей, то всѣ онѣ находились въ вѣденіи приходскихъ священниковъ, изъ которыхъ одни перешли съ своими церквами въ православіе, другіе продали свои церкви съ каменицами мірскимъ людямъ, иные, неимѣя никакихъ средствъ къ существованію, добровольно оставили свои церкви, которыя отъ времени разрушились и „допущены“ къ разграбленію мірскими людьми; многія, наконецъ, изъ этихъ церквей, послѣ опустошенія ихъ пожаромъ, присвоилъ себѣ S. J. (!) съ цѣлью искорененія „схизмы“. Базиліанамъ слѣдовало бы жаловаться на бѣлое духовенство, присвоившее поле „Росу“ съ церковью св. Георгія.—Свираны пріобрѣтены базиліанами покупкою; часть ихъ, пожалованная кн. Острожскимъ соборной церкви, замѣнена на Руту, съ убыткомъ для монастыря. Крошты и Шешоли проданы Котлубаемъ, прокураторомъ митрополитальныхъ имѣній, за 50 т. злотыхъ, которые отданы въ распоряженіе митрополитовъ (изъ базиліанъ).—Имѣніе Вака, которымъ и теперь владѣютъ митрополиты, пожаловано въ 1605 г. базиліанамъ, жившимъ тогда при соборной церкви, и они однакожъ не получаютъ доходовъ съ этого имѣнія. На пункты 7—12 можетъ дать отвѣтъ б. оффиціалъ митрополичій Бѣницкій, нынѣ Кобринскій архимандритъ, забравшій съ собою всѣ бумаги и документы, относящіеся къ этимъ пунктамъ.

Responsiones.

Ad 1-m. Si clerus ruthenus ex antiqua traditione, vel ex quibusdam vetustioribus inventariis colligit divitias et apparatum tam

externum, quam internum ecclesiae suae collegiatae Vilnensi, ante omnia considerare debet varias rerum vicissitudines, bella, civitatis Vilnensis et suae ecclesiae per hostes et ignem [1]) desolationes, magnas unitorum cum schismaticis concertationes, pugnas et in omnibus fere subseliis M. D. Lit. litigationes ab anno 1514, tunc forsan non omnino desolationis ecclesiae eorum collegiatae monachi basiliani censebuntur authores; qui his temporibus ad ecclesiam Sanctissimae Trinitatis manentes, summas etiam experti sunt ecclesiae suae et monasterii desolationes adeo, ut vix unus calix, unum altare et duo aliquando monachi superessent cohabitantibus insuper cum illis ad ecclesiam Sanctissimae Trinitatis duobus aut tribus clericis saecularibus. Nam si clerus ruinam suae ecclesiae collegiatae ex causa basilianorum et non alia repetent, jure merito etiam basiliani ruinam et desolationem suae ecclesiae Smae Trinitatis et monasterii, quae etiam nunc apparet, factam a clericis saecularibus affirmabunt. Verior igitur causa ruinae et desolationis harum ecclesiarum causa assignanda est, quae certo tempore belli a Moschis, et ab ipsis civibus vilnensibus schismaticis, qui anno 1595 cum Michaele Rahoza, cum unitis monachis et clericis acerrime certabant, spolitae sunt et per varias schismaticorum violentias, incursiones in domos et ecclesias unitorum tempore Hipatis Pociey ejusque successoris Josephi Rucki metropolitanorum usque ad tempora sive annum 1609 spoliabant, quibus infinitis malis occurrentes metropolitani cum basilianis uti sunt protectione S. Regiae Majestatis et celsissimorum principum Radiviliorum, quorum potestate diminuta est vis schismaticorum. Profecto, si clerus non ignoraret historiam, qua ratione Unio S. ruthenorum cum ecclesia facta et propagata sit, basilianos hac in re summis laudibus efferret et non de spoliatione suae collegiatae ecclesiae et aliarum ecclesiarum neque de avulsione praediorum accusaret. Tempore Michaelis Rahozae, Hipatii Pociei, Josephi Velamini Rucki, Antonii Sielavae, Gabrielis Colendae et succedentium iis metropolitanorum adeo rudi schismate infectus et superstitiosus erat clerus, ut ejus regimini concredi ecclesiae nullatenus possint, cum ipse docendus potius erat, non autem alios docere volebat. Quid ergo admirationis est, quod tunc metropolitani et alii praesules indigebant ope et adjutorio basilianorum, et quod iisdem praefecturas ecclesiarum collegiatarum, officia vicariorum generalium in suis diaecesibus committebant, quorum certe indefessis laboribus, curis, vigiliis, eruditione et doctrina apostolica ad hunc pervenit statum clerus ruthenus, in quo est adhuc forsitan ad meliorem frugem pervenisset, si gratus basilianis pro eruditione et infinitis beneficiis nunc etiam fuisset. [2]) De basilianis

---

1) Въ 1748 г. пожаръ, опустошившій Вильну, истребилъ палаты митрополичьи и сильно опалилъ соборъ каѳедральный внутри и снаружи. Памятники рус старины, вып. V стр. 91.

2) Эти слова базиліанина нужно понимать, конечно, въ *ироническомъ смыслѣ*. Со времени учрежденія Базиліанскаго ордена (1617 г.,) и до позднѣйшихъ временъ существованія уніи всѣ важнѣйшія іерархическія мѣста и должности, даже лучшіе приходы, замѣщались базиліанами подъ предлогомъ „крайняго невѣжества бѣлаго духовенства“. Что было причиною этого невѣжества, и какъ заботились базиліане о „просвѣщеніи“ бѣлаго духовенства, видно изъ слѣдующаго письма папы Бенедикта XIV къ уніат. митрополиту, архіепископамъ и епископамъ: „Молю васъ, возлюбленные братья о Господѣ, чтобы вы всѣми мѣрами позаботились о бѣломъ духовенствѣ, въ помощь которому учрежденъ клиръ монашескій . . . Вамъ, конечно, лучше извѣстна, чѣмъ намъ, причина невѣжества бѣлаго духовенства. По нашему однако мнѣнію, это происходитъ не отъ чего нибудь другаго, какъ отъ недостатка наставниковъ, которые бы *просвѣщали* его, частію и отъ того, что ему не даютъ никакихъ (высшихъ) должностей . . . Каждый изъ васъ въ своей епархіи обязанъ содержать

etenim Antonius Młodowski defunctus, episcopus Vladimiriens., ecclesiam collegiatam Vilnensem regens, judicavit capacem clerum gubernandi eam ecclesiam, qui certe si vixisset, optime de statu ejus ecclesiae antiquo et moderno informasset. Quisnam eam divitiis spoliavit? Nunc autem nisi (?) informare potest r. p. Kornelewski ord. S. B. M., qui in vivis est, et etiam ultimus de basilianis ecclesiae collegiatae Vilnen. praepositus erat.

Ad 2-dum. Falsum omnino est et sine ulla ratione confictum imaginem B. V. M., in ecclesia Smae Trinitatis vilnensis nunc existentem, receptam aliquando per basilianos ab ecclesia collegiata Vilnensi et ad ecclesiam Vilnensem basilianorum translatam. [1]) Nam ab eo tempore, quo unio ruthenorum cum ecclesia Romana in synodo Brestensi anno 1596 facta est, imago haec etiam B. V. M. in ecclesia S. Trinitatis reperiebatur. Nam hoc tempore cum schismatici in tribunali M. D. Lit. obtinuissent decretum, ut omnes uniti ex civitate Vilnensi pellantur, et ecclesia S. Trinitatis Vilnensis in regimen graecis non unitis iterum tradatur, et cum Joannes Ostyk, judex terrestris vilnensis, hoc decretum executioni mandare tentasset, Sigismundus autem III rex Poloniarum de miraculo informatus, quod hanc ecclesiam et monasterium S. Trinitatis 40 Martyres Sabastienses, duce S. Basilio M. defenderent, decretum hoc annihilasset. Regi serenissimo gratias acturus Hipatius Pociey, cum per civitatem ibat, a schismaticis oppressus et percussus, et praecipue a Ioanne Tupieka, cive vilnensi. gladio sectus, duos digitos anusisset sic usque non ad mortem percussus esset, pro his miraculis et beneficiis coram hac imagine, quae est in ecclesia Sanctissimae Trinitatis, gratias Deo et B. V. agens, cum monachis basilianis hymnum: *Sub tuum praesidium* solemniter decantavit, ut testatur vita ejus his verbis: *Tragaedia hujus memoriae in tabula argentea iconi Deiparae V. Viln. oblata in haec usque tempora superfuerat.* Si autem ante factam S. Unionem, cum adhuc in ecclesia collegiata Vilnensi monachi et presbyteri schismatici fuissent, haec imago Bmae a basilianis unitis ad ecclesiam S. Trinitatis est recepta, tunc eam repetendi jus potius haberent schis-

---

разныхъ должностныхъ лицъ и оффиціаловъ, которые бы помогали вамъ управлять епархіею. Вы однако усильно желаете видѣть на этихъ мѣстахъ попреимуществу м о н а х о в ъ, а не изъ бѣлаго духовенства, и монахамъ даете эти должности. Отъ такого пренебреженія къ этому клиру происходитъ то, что въ немъ мало с в ѣ д у щ и х ъ людей. Bullae et Brevia sum. pontificum p. 78 (Poczajow 767.) Бреве это написано папою въ 1753 г., т. е. чрезъ 23 года послѣ З а м о с т ь с к а г о уніатскаго собора, (1720 г.,) на которомъ между прочимъ постановлено было, чтобы епископы всячески заботились объ устройствѣ школъ въ своихъ епархіяхъ, при базиліанскихъ монастыряхъ, для образованія молодыхъ людей, готовящихся къ священству, и чтобы должности о ф ф и ц і а л о в ъ замѣщались людьми изъ бѣлаго духовенства. Изъ этого видно, что базиліане считали необязательными для себя и постановленія собора; не подѣйствовало на нихъ и пастырское увѣщаніе папы, какъ это видно изъ жалобъ бѣлаго духовенства, неоднократно раздававшихся во второй половинѣ XVIII ст. доходившихъ даже до верховной свѣтской власти, какъ это видно изъ прошенія, поданнаго въ 1809 г. на Высочайшее Имя оффиціаломъ Брестской епархіи Антоніемъ Тупальскимъ, о бѣдственномъ положеніи б ѣ л а г о у н і а т с к а г о д у х о в е н с т в а и о притѣсненіяхъ его отъ б а з и л і а н ъ. (К о я л о в и ч ъ, Литов. церк. унія, Т. 2 стр. 314 прим. 127. См. также выше примѣч. къ 320 стр.

1) Икона эта, по преданію, принадлежитъ къ числу древнѣйшихъ копій или снимковъ съ иконы Божіей Матери, писанной рукою св. евангелиста Луки. Этою иконою царь московскій Іоаннъ III благословилъ дочь свою Елену при отправленіи ея въ Литву для бракосочетанія съ вел. кн. Литовскимъ Александромъ. По смерти Елены (1513 г.), погребенной въ Пречистенскомъ соборѣ, икона эта отдана въ тотъ же Пречистенскій соборъ, а *впослѣдствіи* перенесена въ Св.-Троицкую церковь, по словамъ Крашевскаго (Wilno T. III. p. 73), заимствовавшаго это извѣстіе у Кояловича (Miscellanea 25).

matici cum A. R. D. Pełkinski, et non clerici rutheni ecclesiae Romanae uniti.

Ad 3-tium. Fatent sponte basiliani vilnenses possidere se lapideam cum ecclesia S. Praxedis, quae cum post devastationem per ignem et Moschos civitatis Vilnensis combusta in ruderibus esset, eam illmus Hipatius Pociey metropolitanus monasterio Vilnensi per literas donationis incorporavit et hanc suam incorporationem privilegio Sigismundi III confirmavit his positis condicionibus: 1-mo, ut basiliani collecto ex eleemosina sumptu . . . . fundamentis erigant de lapide cocto ecclesiam S. Praxedis et circa eam lapideam in hoc loco, in quo antea domus lignea existebat; 2-do, ut qualibet hebdomade in hac ecclesia S. Praxedis absolvant missam feria 6-ta pro benefactoribus hujus loci; eamdem donationem suis literis roboravit illustr. Josephus Rucki metropolitanus. Basiliani autem praefatas conditiones expleverunt, nam 1-mo: non parcendo curis et expensis ad viginti millia [1]) florenorum ecclesiam et lapideam a fundamentis excitarunt. Deinde missas pro benefactoribus qualibet feria 6-ta semper absolverunt et nunc etiam absolvunt, asservantque pro hac ecclesia et lapidea documenta defendendo a privilegio juris caduci in personam P. M. D. Daszkiewicz recenter procurato: 1) Literas donationis illustr. Hipatij Pociey, Josephi Rucki metropolitanorum. 2) Privilegium confirmationis Sigismundi III. 3) Decretum comissariale anno 1612 a rege Michaele confirmatum, quo nobis ecclesia et lapidea haec cum usu fructu est adjudicata. 4) Testamentum M. D. Daszkiewicz anno 1664, qui ibidem contignam lapideam monasterio legavit. Jam autem alias enumeratas ecclesias parochiales sicut nunquam in possessione sua et regimine haberunt, ita neque nunc sciunt de loco et situ earumdem ecclesiarum praeter ecclesiam in platea Rybny Koniec dicta, S. Nicolai, quam piae memoriae Florianus Hrebnicki metropolitanus suis impensis externo internoque decori restituit, neque existente tunc Vilnae adm rndo d. Francisco Modzolewski, vicario in spiritualibus vilnensi, qui primus ad eamdem ecclesiam institutus parochus est. Reliquae autem ecclesiae supra nominatae parochorum curae commissae fuerunt ab illustrissimis metropolitanis, qui, ut liquet ex decreto commissariali, aliqui graecorum non unitorum cum suis ecclesiis professionem acceptarunt, alii ecclesias suas cum lapideis saecularibus divenderunt. Demum alii, sine ulla fundatione et provisione viventes, sponte suas ecclesias relinquerunt, quae successu temporis in ruinam, deinde in rapinam saecularibus concessa sunt. Denique multas hujusmodi ecclesias extincto S. J. (?) sibi appropriavit titulo radicandi schismaticis et professionis graecae procul ecclesiam in platea adjacente foro publico e diametro lapideae G. D. Haluza conssulis civitatis vilnensis etc. Frustra igitur conguerunt in basilianos clerici rutheni, quod sub eorum regimine multae ecclesiae devastatae et alienatae sunt. Nam si hae omnes in regimen et possessionem ab illustrissimis metropolitanis basilianis traditae essent, in honore et decore extitissent, sicul est ecclesia S. Praxedls, [2]) quam dono sibi oblatam et

1) Показаніе это несогласно съ свидѣтельствомъ очевидца. См. выше стр 99.

2) И эти слова базиліанина очевидно нужно понимать *въ ироническомъ* смыслѣ; въ какомъ „почетѣ и благолѣпіи“ находилась эта одна изъ древнѣйшихъ святынь въ Вильнѣ по переходѣ ея въ вѣденіе Троицкихъ базиліанъ, свидѣтельствуетъ объэтомъ авторъ (базиліанинъ) „Меморіала“ См. выше стр. 89. Изъ документовъ, напечатанныхъ выше, особенно изъ „Инструкціи Петру Коптѣеву отъ духовенства и рады русское“ (№ 10), видно, что всѣ доходы отъ сыченія меда въ медовыхъ братствахъ, въ силу королевскихъ привилеевъ, должны были идти на возобновленіе погорѣвшихъ (въ 1610 г.) вилен-

privilegiis affirmatam habent. Imo basiliani jure congueri possut in clericos ruthenos, qui illis eripuerunt agrum R o s a dictum, perpetue ad ecclesiam et monasterium S. Trinitatis pertinentem [1]) et in eodem agro ecclesiam S. Georgii ita devastarunt, ut liquet ex privilegio serenissimi regis Vladislawi IV et ex confirmatione Augusti 2-di et feliciter nunc dominantis Stanisłavi Augusti.

Ad 4-tum. Nullum unquam extitit praedium a principe Constantino Ostrozski pro ecclesia collegiata fundatum et S v i r a n a e nuncupatum; sed quae princeps Ostrogius pro ecclesia collegiata fundavit, id erat in S v i r a n y exigua pars agri, sex mansus continens, in quo vix rustici habitare possunt et tributum per 3 imperiales ad ecclesiam collegiatam solvere. Praedium itaque Sviranae, quod nunc basiliani vilnenses possident, habent jure emtionis a dno Kolecki et Biłdziukiewicz anno 1626, prout liquide constat ex documentis monasterii Vilnensis. Jam autem pars illa agri in Svirany Ostrogiana cum summa monasterii Vilnensis injuria, cura clericorum ruthenorum, pro praedio R u t a, in palatinatu Grodecensi sito, quod illustris. Josephus Rucki metropolitanus pro monasterio Vilnensi fundavit, commutata est. Nam praedium Ruta in latitudine agri excedit 100 mansis, ager autem Ostrogianus vix sex habet mansus, ut dictum est, et patet ex documentis. Potiori itaque jure basiliani vilnenses accusare debent clerum ruthenum, quod illis praedium magnum R u t a dictum eripuit [2]) et in Svirany, partem exiguam agri, pro eodem in possessionem tradidit.

Ad 5-tum. Praedium K r o k s z t y cum attinentiis praedii S z e s z o l e a principe Ostrogio pro ecclesia collegiata fundatum pro illustrissimos metropolitanos, procurato, Vladislavi IV consensu, religiosissimus p. Kodłubay pro tunc generalis procurator causarum et bonorum illustr. metropolitani, vendidit et quinquaginta millia florenorum illustr. metropolitano integerrime tradidt in usum, quem basilianis et clericis ignorare necesse est.

Ad 6-tum. Praedium V a k a, ab illustr. Theodoro Januszkiewicz marszałko et illusstr. comite Paulo Sapieha pro ecclesia collegiata fundatum, semper in sua possessione habuerunt, et nunc etiam habent illustr. metropolitani, et nunquam in sua possessione habuerut nec etiam habent nunc basiliani. Sed autor manifesti attinentis legat fundationem illustrissimi comitis Sapieha, judicis terrestris Trocensis, anno

---

скихъ церквей. Эти доходы поступали въ вѣденіе уніатскаго митрополита, который избирался изъ базиліанъ (См. выше № 13). Помощниками митрополита въ управленіи какъ вообще уніатскими дѣлами, такъ и въ частности — братскими дѣлами, были оффиціалы, избиравшіеся исключительно изъ базиліанъ. Изъ документовъ, напечатанныхъ въ Т. VI А р х е о г р. С б о р н и к а, видно, что *ни одна* изъ виленскихъ церквей, отданныхъ уніатамъ и сгорѣвшихъ въ 1610 г., не была возобновлена базиліанами; напротивъ, они всячески старались изгладить даже слѣды ихъ существованія. Такъ, между прочимъ, обгорѣлыя стѣны каменной колокольни церкви Св. Николая (его успенія), находившейся на углу Лоточка и Пятницкаго переулка, въ 1612 г., по распоряженію митр Потѣя, отданы виленскому мѣщанину для устройства жилаго дома съ правомъ открыть въ немъ „шинкъ медовый, пивный, горѣлочный и вшелякого напою". (Арх. Сб. VI. № 85.) Болѣе подробныя свѣденія о судьбѣ виленскихъ церквей, отнятыхъ уніатами у православныхъ, см. „Памят. рус. старины, изд. Батюшкова, вып. V. стр. 81-84.

1) О принадлежности *искони* Св.-Троицкому монастырю поля „Р о с ы", съ построенною на немъ церковью св. Георгія, ничего не говоритъ авторъ „Меморіала", собравшій всѣ свѣденія о фундушахъ Св.-Троицкаго монастыря.

2) Сколько правды и въ этихъ словахъ базиліанина, видно изъ документа, напечатаннаго выше подъ № 24: Р у т а замѣнена на С в и р а н ы митр. Рутскимъ, благодѣтелемъ Св.-Троицкаго монастыря, замѣнена съ общаго согласія всей братіи, и *потому*, „ижъ съ *большимъ пожиткомъ* (выгодою) монастыра то будетъ, гдыся Свираны *метрополіе* съ ихъ *монастырскими* злучатъ".

1605, et de facto videbit Paulum Sapieha praedium suum Vaka dictum pro basilianis, ad ecclesiam collegiatam Vilnensem habitantibus fundavisse, r. pater Kodłubay nullas summas evictionales perpetuas cum perveniente ex iis provisione monasterio Vilnensi applicavit, cum nec mentio ejusmodi sit in archivio; nec in actis monasterii. Vilnensis.

Ad 7-mum, 8-vum, 9-num, 10-mum, r. p. Bieniecki, officialis metropolitanus, cum factus fuerit abbas kobrynensis, ibidem sua acta scripta et documenta locavit: ergo successor ejus praesens r. p. Augustinus Novosielski, num vera sit praedecessoris ejus accusatio, informare potest.

Ad 11-mum, 12-um. Similiter idem adm. r. p. abbas kobrynensis de his, quae in manifesto cleri rutheni religiosissimo patri Zyravski impinguntur, informare potest, cum eo tempore mansit Vilna, munere fungens concionatoris et procuratoris generalis causarum.

1779—1780 г.

Прибытіе старшаго Глушнянскаго монастыря за совѣтомъ, кому отдать на проценты 6-т. злотыхъ,— еврею, или кому другому. Просьба воеводины смоленской отъ имени своего сына Тышкевича, маршалка трибунальнаго, дать помѣщеніе въ монастырѣ для засѣданій трибунала. Договоръ съ печникомъ объ устройствѣ въ монастырѣ изразчатыхъ печей. Торжество въ день патрона Базыліан. ордена Св. Василія В.—Пожаръ въ Струни, мѣстопребываніи полоцкаго архіепископа. Порубка лѣса въ Залѣсьѣ, соединенная съ побоями и убійствомъ. Смерть и погребеніе Іосифа Мацѣши, члена трибунала, пользовавшагося даровымъ помѣщеніемъ, отопленіемъ, освѣщеніемъ и столомъ монастырскимъ за „оказанныя цѣлой провинціи базиліанской услуги. Избраніе уніатскаго митрополита на съѣздѣ уніат. духовенства въ Сѣдльцѣ, мѣстечкѣ кн. Чарторійскихъ. Богослуженіе, совершенное базиліанами у бенедиктинокъ и кармелитокъ босыхъ. Торжественное богослуженіе въ Св.-Троицкой церкви, съ участіемъ латинскаго духовенства, по случаю окончанія сессій трибунала. Приказъ игумена Св. Духова монастыря наказать плетью служившаго у него прежде батрака, который умираетъ подъ ударами плети. Попытка игумена бѣжать изъ монастыря по этому поводу. Слѣдствіе по этому дѣлу и освобожденіе игумена изъ подъ ареста, такъ какъ онъ приказалъ наказать батрака только 15-ю ударами. Балъ, данный кн. Массальскимъ и бригадиромъ русскихъ войскъ Ферзеномъ въ честь воеводы виленскаго Радивилла, по случаю прибытія его въ Вильну.

Rok 1779. Nowembra. Dnia 7. Woiewodzina smolenska nayusilniey upraszaiąc xdza superiora o pozwolenie mieysca na sądzenie trybunału pod łaską jey syna, swoim y syna swego imieniem upewnia równie wdzięczność, iak ubezpieczenie w każdym czasie od tego, żeby w przyszłości przykład ieden nie był powodem do naśladowania dla drugich, maiąc więcey nad drugich prawa do tego zacnego zakonu, w ktorym nasz antecessor nabył świętobliwości zaletę, mamy więcey nad innych powodu żebyśmy sobie powolność obiecywać mogli y od zakonu y szczegulniey od osoby u x. starszego, ktorego ludzkość słuszna mu chwałę iednaiąc, wzbudza w nas dla niego szacunek, ktorych wdzięcznością połączyć żądamy. Pomyślney czeka rezolucyi woiewodzina smolenska.

Dnia 15. Rozpoczoł się trybunał wielkiego xięstwa Lit. pod łaską Tyszkiewicza, pisarza w. x. Lit. i oraz marszałka w. na ten tribunał w klasztorze naszym w refektarskiey sali na to wyznaczoney i należycie przybraney.

Staneła ugoda między klasztorem naszym i gancarzem na stawienie y naprawę piecow w ten sposób:

Za piecow 4 z nowych kafli arkusz., zł.	288;
Za piec w kuchni stawiony z kafli małych	40;
Za piec w refektarzu zimowym stawiony	18;
Za piecow 6 w mieście stawionych z kafli nowych	201.

Rok 1780. Januarii dnia 11. Tego dnia

w wieczor zaczęła się uroczystość sw. Bazylego Wielkiego. Nieszpory miał x. vice-rektor z domu papieskiego, kazanie miał x. Teofan Doktorowicz scholastyk teolog, które wprzody mówił w refektarzu przy zgromadzeniu zakonnym; po nieszporach były litanie przed ołtarzem s. oyca. Ołtarz ten i inne niektóre były ozdobione swiatłem w lampach oliwnych. Kosciol był ozdobiony swiatłem w lustrach z swiec łoiowych.

Dnia 12. Dzień to uroczystości sw. oyca. Wotywę miał x. vice-rektor z alumnatu, summę x. rektor z alumnatu przy assystencyi naszey, kazanie prawił x. benedyktyn kapellan i spowiednik pp. benedyktynek od sw. Katarzyny; kaznodzieia i solennizant zaproszeni na obiad do starszenskiey celi. Nieszpory były łacinskie, miał kaznodzieia dzisieyszy x. benedyktyn. Kazanie miał scholastyk teolog, które wprzody mowił w refektarzu. Po kazaniu processye i litanije przed ołtarzem sw. oyca. Tak zakączyła się uroczystość.

Februarii dnia 21. Przybiegło 2 ze Strunia pędząc się za imc x. arcybiskupem połockim z wiadomością, że officyne zgorzali y sam audytor zgorzał, w pogorzelisku znalezli głowę iego y tyłub bez rąk y nóg.

Februarii dnia 22. Z Zalesia pisze xdz Boreysza, że p. Ciechanowiecki, generał adjutant, ludźmi swemi na 500 wozow lasu wycioł w naszey puszczy, dotąd od nikogo nie zakwestyowaney; gdzie gdy posłał woznego dla uczynienia prawney wizyi, niepuszczono y odpędzono. Sam tedy Boreysza z tym że woznym in assistentia nobilitatis, ale bez żadney broni poiechał, lecz y samego nietylko odpędzono, ale y kijmi ciężko zbito, y gdy uciekał, strzelano za nim; w tym razie 2 ludzi przeciwney strony, iednego postrzelono, a drugiego na śmierć niewiedzieć czyią ręką zabito. Prezętowano trupa w Uszaczu; zabicie na nas zwalono uczynionym manifestem.

Dnia 24. X. Boreysza przysłał Ochocimskiego woznego dla prawnego zaswiadczenia y u trybunału, które u sądu Brasławskiego pierwiey uczynił, iż co dekret contumacyiny wypadł w Uszaczu na bazylianow wilenskich za pozwem niby przez niego podanym y w tameczney kancellaryi zeznanym; takowego pozwu ani nam podawał, ani zeznawał. Co pomieniony Ochocimski publicznie więcey y dokładniey zaświadczył w trybunale, ktore zaswiadczenie do xiąg tryb. podane.

Marca. Dnia 23. P. Józef Maciesza, regent słonimski, agent trybunalski, w klasztorze naszym przez wszystkie kadencye maiący stancyą, stoł, opał, światło i inne względy dla siebie i dla ludzi, iako wiernie i szczerze prowincyi naszey pilnuiący, dziś przenioslł się do wieczności o samym południu. Nazaiutrz sam superior nasz ciało prowadził przy assystencyi, kapellii i przytomney palestrze. Ciało złożone w cerkwi na wspaniałym katafalku, przy ozdobionym kolumnami światłemi, cyfrą z lamp złożoną etc. Zaś 25 dnia, po odprawionych naszych tylko exequiach, łacinskich nie było z przyczyny wielkiey suboty, oraz po odspiewaniu mszy z zwykłym obrzędem pogrzebowym wstawione iest do sklepu.

Dnia 29. X. arcybiskup połocki, metropolita teraznieyszy, zaszczycony orderem orła białego, powracaiąc z Warszawy przyiechał do nas o godzinie 8-ey z południa. Elekcya metropolity podług dawnych hierarchii ruskiej praw za wolą z Rzymu przez nunciusza nakazana, a za instrumentem x. Smogorżewskiego, arcybiskupa połockiego, qua administratora metropol., rozesłanym do x. biskupow Młockiego włodzimirskiego, Steckiego łuckiego, Ryłły chełmskiego, Horbackiego pinskiego, oraz do x. Ważynskiego generała naszego zakonu, tudzież do Bielanskiego, ex clero saeculari nominata y administratora biskupstwa Lwowskiego, y Jakubinskiego także ex clero

saeculari, administratora przemyslskiego, odprawiła się w Siedlcu, miasteczku xiążąt Czartoryiskich, 26 februarii anni praesentis: niewielu się zjechało na tę elekcyę dla złey w samą rezolucyę drogi, bo oprócz arcybiskupa połockiego, biskupa włodzimirskiego, y naszego generała przybyłych, x. pinski, łucki biskupi y administrator lwowski swe vota listownie przesłali, zaś x. biskup chełmski, w Wiedniu bawiący się, tudzież y administrator przemyslski y wiedzy o sobie nie dali, na ktorych mieyscu opat pinski leszczynski, rodzony biskupa pinskiego, y xiądz Nowicki, protokonsultor zakonu, wotował, y obrany x. arcybiskup połocki. Elekcya ta po smierci x. Hrebnickiego, który także z obrania został metropolitą, pierwsza iest, z przyczyny że następcy iego, iako to: Wołodkowicz a po nim Szeptycki byłi koadjutorami za życia swoich adjutorow cum jure successionis.

April. Dnia 2. X. metropolita wyiechał od nas do Strunia, spiesząc się dla uczynienia wczesney gotowości na przyięcie imperatorowey rossyiskiey. Jak głoszą powszechne wiadomości, przybędzie do Połocka w maiu.

Dnia 4. Dnia wczorayszego sollenizowali nasi wotywę u panien bernardynek, ale bez kazania. Dziś zaś u panien benedyktynek takoż wotywa nasza y kazanie na summie, a u pp. karmelitanek bosych dzisiey wotywę y summę, 3 kazania y 2 nieszpory nasi mieli.

Dnia 15. Tribunał wielki z łaski p. Tyszkiewicza, pisarza w. x. Lit., w naszym klasztorze przez całą tę kadencyę sądzący się w wielkim refektarzu, dziś zalimitowany. Po mowach y waledykcyi, w ktorym czasie wielki był scisk, nawet damy przytomne były temu pożegnaniu, wszyscy udali się do cerkwi, gdzie Kopakowski, biskup cynenski, pis. w. x. Lit., pontificaliter ubrany, maiący assystencyę ex clero R. L., y naszych dwoch w mantii y stule assystowali; zaczoł „Te Deum laudamus" przy expozycyi Venerabilis i przy graniu kapelii, zakączył daniem benedykcyi.

Dnia 29. Jutrznie y nadgrobnoie w apparacie spiewał x. wikary. Mszą z nieszporami x. vicerektor alumn., parameie czytał xiądz Nenicz prefekt. W wieczor po 11-ey, po odczytaniu Dzieiow Apostolskich zaczeła się resurrectia. Sam xdz superior solennizował, maiąc liczną a na ten raz zwykłą w apparatach, dalmatykach, komżach assystencyę. Był nieiaki xiądz ex ritu latino, ktory ani znaiomy, ani proszony, ubrawszy się w komżę y stulę, zaczoł assystować, ale nie dotrwał, pod czas processyi umknoł. Po 1-ey godzinie skączyła się resurrekcya.

Maj. Dnia 24. O. Pełkinski, ihumen tuteyszych nieunitow, będąc podpiłym, parobka obrządku łacinskiego, niegdyś u siebie a potym u xx. missionarzow tuteyszych służącego, tak kazał ubizunować, że na tym mieyscu zabitego podnieśli. O czym komenda rossyiska uwiadomiona, przydała wartę o. Pełkinskiemu, ktory pewnie był by umknął, konie bowiem do uładowanych wozow y kolaski iuż były założone, a oprawcow do kaziarni wziąć kazała. Zabitego zaś przed ich fortą dla wolnego każdemu opatrywania położono, iakoż wielki tłum ludzi był patrzących na to. Nazaiutrz inquisycya od miasta wyznaczona poszła in favorem o. Pełkinskiego, bo okazano, że tylko 15 plag wyznaczył, zaczym od aresta uwolniony, a zabitego niewiedzieć gdzie zachowano.

August. Dnia 2. Xiąże woiewoda wilenski Radziwiłł przybył do tuteyszego miasta, ktorego xiąże Massalski, generał szef, maiący iego siostrę za sobą, czcząc dawał bal w pałacu Brzostowskich przy kosztowney illuminacyi y fejerwerku. Nazaiutrz dla tegoż xięcia woiewody ludzi uczynili illuminacyę swoim expensem za Zielonym mostem na Piromoncie. *Dnia 4*, w niedzielę i. m. p. Ferzon, bryga-

dyr woysk rossyiskich, w łagierach podobną uczynił illuminacyę, a w Piromoncie suty dał bal; pierwiey o godzinie 3-ey z południa całego pułku rossyiskiego musztr był przy ognia dawaniu z ręczney strzelby y z ar mat, gdzie y przypadek stał się: xiąże Massalski generał, uwiiaiąc się między moskałami musztruiącemi się, znienacka naszedł na harmatę, z ktorey przypadało strzelać, y od samego impetu padł na ziemię, a proch twarz mu opalił.

Drugą xięgę na akta sporządzić y wpisywać co potrzeba [1]).

Дневникъ Полотскаго Софійскаго монастыря, начатый въ 1746 г.

1745—1763.

Факты, свидѣтельствующіе о пренебреженіи и ненависти полотскихъ іезуитовъ къ базиліанамъ и къ греко-унитскому обряду.—Визитъ, сдѣланый ректоромъ Полотской іезуитской коллегіи полотскому уніат. епископу—Отплата этого визита епископомъ.—Бѣгство изъ монастыря кандидата въ монахи.—Гробъ съ останками какого-то уніатскаго епископа, найденный въ каменной стѣнѣ разрушившейся церкви на берегу Двины—Закладка фундамента каменнаго монастыря.—Пожаръ (1750 г.) въ Полотскѣ—Вводъ базиліанъ во владѣніе каменною каѳедральною церковью въ Полотскѣ на правахъ приходскихъ священниковъ.—Появленіе въ громадномъ количествѣ фальшивой польской монеты (злотъ), наполнившей всѣ общественные и частные банки и кассы въ Литвѣ и Польшѣ.—Пожаръ (1762 г.) въ Полотскѣ.—Некрологъ Цезарія Стебновскаго, архіепископа смоленскаго.—Некрологъ Флоріана Гребницкаго, уніатскаго митрополита.—Преемникъ Гребницкаго.—Извѣстіе о смерти русскаго императора Петра II.—Освященіе Сосненской церкви.—Пребываніе въ Полотскѣ руcкихъ войскъ, возвращавшихся изъ Пруссіи въ свое отечество послѣ заключенія мира между королемъ Прусскимъ и королевою Венгерскою.—Фундація Махировская и Судиловичская.—Некрологъ Онуфрія Шумлянскаго, епископа перемышльскаго.—Сумма, собранная уніатскимъ духовенствомъ въ пользу королевской казны.—Слухи, распространяемые іезуитами, о присоединеніи Бѣлоруссіи къ Россіи по Березину—Капитула базиліанская въ Бытенѣ—Необычайное разлитіе Двины.—Пожаръ въ Витебскѣ.—Процессія, совершенная въ Полотскѣ базиліанами, въ праздникъ Тѣла Христова.—Ходатайство уніатскихъ епископовъ предъ королемъ и его министрами о допущеніи ихъ въ сенатъ наравнѣ съ латинскими епископами, и отказъ имъ.—Ходатайство тѣхъ же епископовъ: о превращеніи нѣкоторыхъ уніат. монастырей изъ суперіоратствъ въ архимандріи; объ избираніи базиліанскаго протоархимандрита изъ „благородныхъ“; неуспѣхъ ихъ въ этомъ.—Устройство въ монастырѣ аптеки—Утрамбовка монастырскаго двора.—Генеральный смотръ хоругвей Полотскаго воеводства.

Acta monasterii Polocensis S. Sophiae O. D. B. M. de mandato Perillustris ac Reverendissimi Patris Dni Heraclij Lisanski, ordinis ejusdem provinciae Sanctissimae Trinitatis Proto-consultoris, Archiepiscopatus Polocensis et totius Albae Russiae Vicarij Generalis et Officialis, hujus vero monasterii p. t. Superioris, Sacrae Theologiae Doctoris, inchoata anno Dni 1746.

Annus Dni 1745. Hoc anno d. 6 septembris veni Polociam pro officio lectoris philosophiae, proinde ab eodem anno et mense acta monasterii connotare inchoavi. [2])

Mensis 7ber. Die 12 mensis hujus lectiones philosophicas incepi cum novem discipulis religiosis.

Mensis 9ber. Hoc mense in festo S. Stanislai Kostka S. J. nullus ex nostris fuit apud pp. jesuitas cum sacro, quia illi alios religiosos invitarunt, nos vero non, unde non rogati, non ivimus.

Die 14ta xmbris fuit apud nos prima men-

1) Этой книги или „дневника“ дальнѣйшихъ годовъ въ настоящее время въ монастырскомъ архивѣ нѣтъ; сохранился только „дневникъ“, веденый съ 1814 по 1822, довольно безсодержательный.

2) Марцеллъ Варжацкій.

strua ex logica, cui interfuerunt triginta religiosi societatis Jesu scholastici, oppugnarunt vero pp. Alexander Bacanowski procancellarius, et Stephanus Wierzbicki, professor philosophiae. Fuerunt etiam praesentes philosophi saeculares.

Die 18 autem fuit in collegio menstrua theologica, nos invitati fuimus pro assistentia et fuerunt mane fratres philosophi cum r. p. concionatore. Invitarunt nos ad collegiam ad cubiculum patris ministri, tractarunt alios vino, alios mulso; prius tamen semper biberunt ad pp. dominicanos, quam ad nos, quod fuit vel in contemptum, vel ex odio. Oppugnarunt in hac menstrua, mane pp. dominicani, post prandium vero ipsi iesuitae.

Die 20 xbris. Hac die juxta nostrum calendarium fuit festivitas B. V. M. Immaculatae Conceptae. Post disputationem fuimus apud p. ministrum de cognomine *Hołovnia* ibidemque per dua parva vitrella vini ebibimus. Pro complemento actorum anni hujus, appono etiam hoc, quod p. Alexander Morykoni, rector polocens., nostrum rmum superiorem descripsit apud illmum dnum Michaelem Zienkowicz, episcopum vilnensem, opponendo, quod noster superior homines ritus latini apud se sepelire jubeat, variis dominis capellanos suos religiosos subministret, qui etiam hostias latinas ad aulas deportant, et multa alia ex odio in sua epistola contra nos apposuit. Hanc epistolam noster rever. superior habuit sibi communicatam ab illustrsmo episcopo vilnensi, quam etiam et contenta in illa noster superior r. p. rectori in nostro monasterio praesenti adeo exprobavit, ut bonus p. rector erubescere debuerit.

Mos fuit aliis annis, quod incidentibus festis Nativitatis Christi, nostri solebant gratulari pp. Societatis, illi vero nobis. Hoc anno tum nos apud ipsos, tum etiam ipsi apud nos cum gratulatione non fuerunt.

Annus Dni 1746. Mensis februarius. Die 2da praesentis fui in prandio apud jesuitas, ubi etiam fuerunt illustrissimus archiepiscopus polocensis et noster religiosissimus superior cum socio p. Josepho Spirydowicz; tempore prandii p. Alexander Morykoni rector graviter laesit honorem rever. superioris nostri dicendo ad illstrmum archiepiscopum: Jllustrissima Dominatio misit ad me in suo negotio mihi imparem; nam illmus archiepiscopus ad recipiendam villam suam Woronecze, a jesuitis indebite manutentam, nostrum superiorem delegavit. Sed noster religsmus superior, auditis tam inurbanis dictis p. rectoris, modeste quidem et religiose, sed admirande reposuit: non capio, quo in puncto imparem me sibi Vestra Paternitas faciat; sum enim atque superior, licet monasterii non tam opulenti, ut est collegium, sum pariter theologus, sum protoconsultor provinciae, sum insuper archiepiscopatus Polocensis vicarius generalis et officialis. Hoc responso commoti adstantes ibi pp. Societatis indiscretum p. rectorem in suis verbis decreverunt.

Augustus. Ultima mensis praecedentis, in festo S. Ignatii, S. J. fundatoris, fui ego cum aliis patribus nostris in templo eorum cum missa sacrificio, sed neminem ex nostris invitarunt ad collegium. Hoc etiam appono, quod in festo S. Ignatii fuerit dialogus apud pp. Societatis, cui etiam nos interfuimus; sed multoties laeserunt nos suis intermediis, nam hebraeus intermedialista in missali nostro ruthenio suas praeces, vulgo *Boruchy*, absolvebat; et multa alia absurda nos tangentia immiscuerunt. Unde dum semel nobis in sacristia pp. Societatis promissis se ornantibus idem missale, quod dictus hebraeus in dialogo habuit, datum fuit, r. p. concionator noster non accepit illud, dixit enim: hoc missale est profanatum per praeces, alias *Boruchy*, judaicas.

Mensis 8-bcr. Medii mensis hujus pp. Socie-

tatis habuerut duos actus parvos ex theologia; nos non solum pro oppugnando non invitarunt, sed etiam pro praesentia, alias pro assistentia, adeoque in utraque non fuimus, et hoc jam clarius monstrarunt suam ansam erga nos. In primo actu oppugnarunt pp. dominicani. Immediate autem ante istos parvos actus, venit Polociam r. p. Paulus Stryienski S. J. pro rectoratu, qui quarta die regiminis sui monstravit se nobis inimicum, quia misit nobis mandatum ad judicia assesorialia, volens nobis cassare privilegium, quod nos habemus a rege Augusto II, ut possemus habere propriam transvectionem (alias przewoz) in fluvio Duna; in quo mandato expressit, quod nostrum privilegium sit in praejudicium privilegii jesuitis a rege Batory concessi.

Mensis 9-ber. Die 10 9-bris fuit apud nos menstrua, in qua defendit r. p. Bessarion Podgurski. Oppugnarut pp. dominicani. Hospites fuerunt a. r. p. Laurentius Drągowski, provincialis franciscanorum, cum p. Bogucki gvardiano polocense. Item p. praesidens bernardinorum cum suo socio, qui omnes apud nos in prandio fuerunt. Iesuitae non fuerunt, quia nos ipsos, sicuti et ipsi nos, non invitavimus.

Die 13. In festo s. Stanislai Kostka fui ego et alii duo patres nostri cum missis apud pp. Societatis. Post absoluta sacra neminem ex nostris invitarunt ad collegium, sed recta domum ivimus.

Die 24. Sub finem prandii venit ad monasterium nostrum r. p. Paulus Stryienski, rector collegii, cum visitatione ad illmum archiepiscopum; et quia adhuc illmus erat in refectorio, idcirco mandavit ut, si velit, p. rector veniat ad refectorium; venit ergo ad refectorium et dum appropinguavit mensae, cui assidebat illmus, surrexit illmus; ad quem hunc fecit sermonem p. rector: Miałem już dawno pokłonić W. Pànu, ale szpiegowawszy dotąd o bytnośći jego w Połocku i dziś się dowiedziawszy, dopiero kłaniam W. Dobrodzieiowi. Respondit illmus: Uniżennie dziękuię W. P. za tę jego łaskę; tym samym pociągniesz mię W. P. na wszystkie rozkazy swoie. Tandem post varios discursus dixit ad illum illustrissimus: Ale się w. p. długo tu fatyguiesz. Quo audito rector statim abivit; post aliquot ergo horas illmus archiepiscopus viceversa discessit ad collegium visitandi rectoris causa. Postquam ergo venit ad collegium, p. rector non fuit in cubiculo, quia erat in templo, ad quod tunc ibat processio e scholis studiosorum in vigilia s. Catharinae. Dum ergo rescivit adventum, illustrissimus rector in puncto in ambitu (alias na korytarzu) obviam illsmo occurrit, ad quem illmus dixit: forsitan impedimus in aliquo Paternitatem Vestram. Reposuit p. rector: fui curiosus in videndis ceremoniis studiosorum Albae Russiae. Tandem intravit illmus cubiculum p. rectoris et ita ipsum allocutus est: miałem i ja (notate verba) umyslnie oddać W. Panu wizytę, ale żeś mi W. P. dziś sam tu dał okazyę, teraz tedy obiter kłaniam W. P. Tandem post breves discursus illmus ad p. rectorem dixit: non interturbo ergo Paternitatem Vestram, nec impedio curiositatem in videndis ceremoniis Albae Russiae, et statim abscessit, cui comitivam dedit p. rector usque ad plateam civitatis, ubi steterunt trahae illustrissimi.

Annus Dni 1747 mensis Januarius. Die 26. D. Paulus Kuninski, unus de candidatis nostris, accepto equo a parente suo clanculum una cum puero de cognomine Makarski abscessit; quo autem se vertit, postquam rescivero, suo loco apponam.

Februarius. Die 5 fuit in porta monasterii nostri domina Kuninska, requirenda a nobis informationem de filio suo, qui 26 Jan. cum puero suo aufugit. Responsum a nobis accepit tale: hoc quidem non est occultum, quod filius dominationis vestrae voluit esse in nostra re-

ligione, sed post finitum annum rhetorices, nunc autem quorsum et cuique consilio abiit, nobis non constat.

Mensis Martius. Die 20 vespere, diruendo ecclesiam muratam invenerunt operarii in pariete, Dunam versus stante, immuratam tumbam, ubi reperta sunt ossa solummodo alicujus archiepiscopi, qui tales fuisse colligitur ex apparamentis, ut est: sakos, omofor etc., colligitur item fuisse catholicus, quia in pedibus habuit calceamenta episcopalia, in quibus erant cruces, item tibialia eum in modum, quem adhibent latini episcopi, dum sacris ornantur. Schismatici vero horribiliter impugnant, quod catholici episcopi in calceamentis, quibus ad pontificalia exercenda induunt, cruces habeant. Inventa pariter fuit et crux in illo, quae alias *caravaca* dicitur, in qua fuerunt reliquiae. Fuit etiam scapulare episcopale, vulgo *paraman*, in quo erant imagines exsutae: Beatissimae Virginis, s. Alexandri pontificis, s. Basilii, s. Antonii etc.; homines senes dicunt illum fuisse Antonium Sielava, archiepiscopum Polocensem, qui immediate successit Beato Iosaphat martiri, et ex hac ratione in pariete capellae B. Iosaphat corpus suum recondi arguitur jussisse. Probabilius tamen videtur esse Brolnicki.

Hucusque manuscripta r. p. Marcelli Warzacki, qui absolutis duobus cursibus philosophiae hic Polociae, assumptus in auditorem curiae ad excell. d. Hrebnicki, archiepiscopum polocensem, ac tandem metropolitanem Russiae, penes quem et diem ultimam obiit. Sequunt manuscripta r. p. Josephi Narolski.

Annus Dni 1748 et 1749. Eodem anno mense Iunio: Cura r. p. Sylvestri Artecki, super. poloc., jacta sunt fundamenta pro claustro muraceo.

Annus 1750. Anno hoc die 24 Iunii in festo s. Ioannis Baptistae contigit ingens incendium, actum e stabulo patrum societatis Jesu, conflagravit stabulum, aedes depositoriae, collegium et templum muraceum; pp. praedicatores damnum pariter non exiguum passi. Combusta est aula dni Zienowicz et dni Comendarii aedes. Nos quidem salvavimus pontem et nosmet ipsi salvavimus. Timendum erat integrae urbi incendium. Comitiola prohinc erant Polociae.

Annus Dni 1760. Hoc anno posita sunt fundamenta hujus partis monasterii, quae est ab ecclesia et ad unam contignationem elevata.

Annus 1761 monasterio felix et memoratu dignus, quo anno facta est introductio die Paschalis ad ecclesiam cathedralem muratam per rever. Antoninum Kniażewicz, abbatem trocensem, officialem Albae Russiae, qui uti ex brachio excell. dni loci ordinarii illustr. Floriani Hrebnicki, archieppi metropolitani, tanquam ejus generalis vicarius, solenniter ecclesiam benedixit, et nos cum potestate muneris (muneris?) parochialis introduxit.

Hoc anno in augusto erat congressus episcoporum ritus nostri et abbatum Novogrodeci in negotiis religionis et ritus, tum etiam, ut ferebat, quod illustr. d. protothronius epps wlodimiriens., coadjutor metropoliae, non benefavens principali suo excell. d. Hrebnicki, metropolitae Russiae, ausus est circumscribere,—eu! ita senio confectus esse, ut jam bis puer (ut ajunt) sit factus, et ex hac ratione episcopi convocati.

Hoc anno pars monasterii ab ecclesia elevata erat usque ad tectum, et tectum ligneum, per mediis, datum. Laus Deo!

Hoc anno clades publica et damnum omnibus illatum per monetam novam falsam, fabricatam in Saxonia et aliis civitatibus. Tinfiones enim novi non erant fusi de argento puro, sed cusi ex ferro, tum ex aere, et dealbati, ita ut vix recognosci poterant. Jmplevit haec moneta spuria fere totam Poloniam, Russiam et Lithvaniam; inficit thesauros re-

gium, publicum et privatum... Plenae erant urbes hac moneta, plena aeraria, plenae cassae rusticae, ac tandem serio precaverunt dn. thesaurariis tum Poloniae, tum M. D. Lith., ne ulterius hac moneta falsa incolae regni percipiant, quae in suo valore nec trium grossorum argenti falsi tinfiones habuerant; a saeculis inaudita erat et non memorabilis in tam magna copia paecuniae corruptio.

Anno 1762. Hoc anno fatali et calamitoso die 25 in 26 mense Majo ipsa media nocte incendium magnum civitatis mediae Polociae. Zaczowszy ogien od Dzwiny samey z koncu miasta przy naszym placu, na ktorym faktor mieszka, całą juryzdykę naszą po most wielki, szkołę żydowską, kancellaryę, szkoły iezuickie, kosciol i klasztor franciszkanski, cerkiew dyzunituw i klasztor, dworki, domy we trzech ulicach aż do rowu na Przewozie, wszystko w proch i popioł obrócił, mniszek naszych ledwiesmy odratować mogli.

Hoc anno 22 Maji obiit in Dno ill. rew. Caesarius Stebnowski, archiepiscopus smolenscensis, abbas onufriensis, magnae auctoritatis, dexteritatis et magnaminitatis, vir eruditus, doctus, prudens et exemplaris, a professione sua missus Romam pro studiis theologicis, inde redux factus secretarius provincialis, post secretariatum, aliquot annis gloriosissime gestis, functus officio procuratoris generalis ad urbem, [1]) mansit ibidem annis sex aut septem procurator, in activitate magna positus. Cujus cura et promotione stetit congregatio ex provincia Polona unita generali seu protoarchimandritae. Roma secundario redux, factus superior Zirovicensis; rexit ubi annis 4 incomplete et promotus in abbatiam Onufriensem, tandem in archiepiscopatum Smolenscensem. Vir religioni gratus, pastor amabilis, requiescat cum sanctis.

Mensis Iulius. Hoc mense die 18 protunc dominica 6 post, cum summo dolore totius religionis Ruthena ordinis nostri, familiae sui nominis, obiit Illmus Dnus Florianus Hrebnicki, metropolita totius Russiae, archiepiscopus polocensis, episcopus vitepscensis, natus anno 1684, religionem ingressus 1699, professus 1700, factus episcopus 1716, electus metropolita Novogrod. 1748. Obiit ut supra hic archiepiscopus. Religioni semper fuit additus et bene favens, ecclesiam muratam hic Polocia extruxit, altaribus adornavit, ecclesiam cathedralem metropolitaneam Vilnae reaedificavit et struxit, ecclesiam metropolitaneam Nowogrodeci reparare caepit. Die 28 ejusdem mensis ex Strunie exportatus, 29 in sacello ecclesiae suae cathedralis depositus, sepulturam expectans. 30 Iulii Illmus Excell. et Rmus Dnus Iason Junosza Smogorzewski ex ordine nostro, professus bytenens. anno 1731, post fata praedecessoris sui dignissimi jurisdictionem suam fundavit publice ad cathedram Polocensem, elegit in auditorem r. d. Michaelem Szledkievicz, presbyterum saecularem, in officialem totius Albae Russiae perillum rmum dnum Antonium Kniazewicz ordinis nostri abbatem trocensem, in oeconomum r. p. Theodorum Chodorowicz ordinis nostri, in notarium curiae suae archiepiscopalis m. d. Benedictum Weriha.

Augustus. Supervenit certa notitia de Moschorum imperatore Petro II, qui pro sua in religionem eorum suspicione et lutheranismi adhaesione ab uxore propria Catharina II et utroque statu moschovitico detronisatus est festo apostolorum Petri et Pavli, hoc mense et obiit, 8-va die hujus mensis expeditus est actus publicus.

October. Festo Protectionis B. V. M. benedicta est nova ecclesia Sosnensis, hoc anno extructa et per triduum ibidem a patri-

1) Т. е. въ Римъ.

bus fuit devotio cum doctrina catechetica ad populum.

Nowember. Hoc mense Novembri et sequentibus redibant moschi ex Prussia, Silesia, Saxonia post facta jam tractata pacis et perpetuae concordiae inter regem Prussiae et reginam Hungariae Bohemiae, qui in suo reditu ad propria, licetsi vi et armis nihil extorquebant, gratis tamen multa reqvirebant et accipiebant, foenum, avenam, carnes volatilia, victum pro se et pro equis, quasi solvebant quando pro 10 vel pro 20 curribus foeni, tot etiam mensuram vulgo osmina vel solanka avenae, aureum... vel semiduos, et hos parum suspectos dabant, et ita suo transitu terram nostram et clymata devastarunt, ut vix jumenta nostra per hyemem potuimus sustinere et peralere; stramina enim de tectis lacerabamus et jumenta alebamus; foeni curriculus unus tribus imperialbus vix emi potuit,—nec reperiebat ad vendendum, a fame tamen liberati sumus. Dei gloria.

Hoc anno in *februario* Minsci facta est fundatio altariae Machiroviensis per m. d. Szyninski (?), qui pro una missa lecta quavis hebdomada et quatuor in annum missis cantatis requialibus in perpetuum inscripsit praedium suum et villam Svołna dictam, recognovitque coram tribunali M. D. Lith. Minsci, et ibi juravit.

Hoc ipso anno finita est fundatio nostra in Sudiłowicz — missio nova; inchoata quondam a p. functo r. d. Oskierko, canonico et cantore Livoniae, post fata cujus finita per fratrem ejus d. Nicolaum Oskierka, dapiferum smolens.; ad quem in Mozyr usque porrexeram et ibi fundationem hanc obtinueram. Contenta fundationis videant in originali fundationis. Obligatio nostra est: duas missas quavis septima recitare in illa ecclesia pro anima p. f. rev. dn. Heronim Oskierka, et populum in doctrina catholica erudire,— ad quod, vigore fundationis, missionarii duo sudiłovicenses perpetuo tenebunt. In *junio* benedicta ecclesia Sudiłovicensis et introductio etc.

Hoc anno ultimis *aprilis* desiit vivere illust. dn. Onufry Szumlanski, episcopus premisliensis, magnus provinciae nostrae cultor, amator et aestimator, ad quam et nepotem suum Nicolaum Szumlanski, vexilliferidem halicens., recommendavit; ritus et religionis nostrae ferventissimus zelator et defensor. In cujus locum nominatus in episcopum r. d. Athanasius Szeptycki, abbas canioviens., provincialis Polonicens., nostrae autem provinciae professus, bithenensis novitius.

Hoc anno episcopi nostri Poloni et Lithuani et clerus saecularis obtulerunt donum gratuitum Majestati Regiae Augusto II florenorum polonic. sexaginta millia. Extradebat hanc summam et offerebat illustriss. Młodowski, episcopus turoviensis, abbas suprasliens., et exportavit a rege literas ad summum pontificem Romanum instantiales *de transitu:* ne amplius liceat ex ritu nostro transire cuivis ad ritum latinum, quod hucusque aula negabat, et Roma decernere sine consensu regio noluerat.

Hoc anno patres Societatis Jesu collegii Polocensis ausi sunt scandalosissime vaticinari moschos occupare Albam Russiam usque po *Berezinę*, et hoc publice proclamare.

Hoc anno (erat) capitulum provinciale Biteni In quo electus in provincialem rev. p. Nicodemus Carpinski, provinciae protoconsultor.... In hoc capitulo statum, ne amplius habeant superioratum Beresvecensem provinciales, neque proventus ejusdem monasterii pro se accipiant, sed introductus est noviciatus ad mentem fundatoris, et supplementum pro vialibus expensis rev. provinciali assignatum (est) ex monasteriis totius provinciae in summa

quingentorum imperialium, hoc est florenorum quadringentorum.

Annus Domini 1763. Hoc anno comparati sunt quatuor apparatus ad sacellam sumpti monasterii. Hoc vere in aprili flumen Duna in resolutione sua ita exundavit, ut ab immemorabili aevo similis non erat profusio; aqua enim de nocte profusa inundavit pp. franciscanos, bernardinos et fere omnes domos, quae sunt ad ripam ejus, usque ad nostros patres Hlebo-Borisesque, ostrow pp. Societatis, qui est ex opposito arcis nostrae, totus submersus. Fortificationes ad ripas, vulgo *zawały*, omnes fregit et sustulit. Ligna venalia, vulgo *kłody*, *makszty*, *belki*, *brusy* etc., ad ripas jacentia, abrupuit et apportavit, incomparabile damnum mercatores retulerunt; non diu tamen tam ingens fuit exundatio, quia solummodo ad horas circiter 20.

Hoc anno, mens. *Mai*, civitas Vitepscensis in parte sui notabili, ad domos octingentos, conflagrata. Coepit ignis a pp. Societatis.

Junius. Festum Sanctissimi Corporis Xti voluit Jllmus Dnus celebrare et processionem publicam per civitatem ducere. Resciverunt de hoc pp. Societatis, et porrexerunt per suum altaristam inhibitionem sacrae Nunciaturae, quondam pro patribus praedicator., franciscanis, bernardinis, ubi et nos basilianos meminit, ne prius faciamus processionem, qnam patres Societatis. Cognito hoc illmus dnus noster archipraesul, ipse, ob rationes sibi visas, non comparuit, at mihi superiori processionem publicam ducere comparuit et mandaverit, quam ego una cum pp. dominicanis et franciscanis assistentibus, tota civitate congregata, cum vexillis variorum ordinum civitaten., solenniter duxi. Patres vero jesuitae die dominica intra octavam de mane et patres dominicani in vesperis peregerunt.

Annus Dni 1765. Januarius. Hoc mense rediit Varsavia illmus archiepiscopus noster, ubi aderat comitiis electionis et coronationis regiae, aderat cum illustr. Wołodkowicz metropolita: Szeptycki leopolien., Rudnicki luceriens., Ryłło chełmens., et Młodowski turoviens., qui factus ibidem protunc coadjutor vladimirens., qui dni illsmi curarunt Varsaviae apud neocoronatum regem et omnes ordines, ut admittant ad senatum cum latinis episcopis, sed nihil effecerunt. Nec pro, nec contra resolutionem receperunt a rege et magnatibus. Non est de tempore.

Hi omnes episcopi, maxime illmus metropolitanus, curarunt in comitiis, ad regem, senatum, ministros et legatos instarunt, ut praelaturae nostrae monasticae non dent aliis, nisi nobilibus personis, quod et effecerunt. Curarunt etiam, ut in monasteriis nostris Vilnens., Bytens., Czerejens., Laurisov., Minscens. et aliis abbatiae sint perpetuae. Curarunt, ut Torocaniae tradant metropolitano; enixe curarunt, ut futurus protoarchimandrita omnino sit nobilis, si vero nobilis non esset, careat usu pontificalium. O, diabolica malitia! Nobilis—non vir religiosus dignus regat ordinem, nobilis—non iste, qui dignus est, praesit, in electionibus curare non digniorem eligere, sed nobiliorem: quanta perjuria, quanta damna etc. Curarunt fortiter, sed gratia Dei, ope ss. patronorum ordinis nihil effecerunt, cum rubore suo et confusione perpetua recesserunt. Religionem defendebat religiosissimus Nicodemus Karpinski, provinciae Lithvaniae provincialis cum r. p. Silvestro Artecki, superiore vilnensi, consultore provinciae, qui praesentes Varsaviae regem, nuntium excell., regni ministros, senatores, legatos visitarunt. At per hos negotia sua Dei gratia sustinuerunt, triumphare inimicis non permiserunt.

Februarius. Post festum Purificationis B. V. M. comitiola solita in ecclesia nostra cathedrali praesente illsmo dno archiepiscopo, sine quo nulla sessio fuit peracta.

Martius. Post fata d. Berner chirurgi et medici comparavi scafulam cum praeparatis medicinis ad monasterii usum, solvique imperiales 150. Comparavi hoc fine, quod scilicet frater Cornelius Hofman, apothecarius insignis professus basilianus, Bythenio post novitiatum ad monasterium nostrum cum obedientialibus missus, nullam habuerit medicinam, qua usus monachis inquilinis et caeteris infirmis applicabat.

Hoc mense fuit visitatio canonica rmi pris provincialis Nicodemi Karpinski ultimis diebus finita.

Majus. Zaczęto plantowac ziemię klasztorną, bo od trzasek, gruzu, gnoiu niemal po okna pierwszey kondignacyi było ziemi niepotrzebney; ta ziemia, gruz, gnoy i trzaski wywożone są jedne nad Dzwinę rzekę, gdzie pale bite, ażebysię ziemia nie osypywała, drugie nad Połotę; wału nic nie ruszalismy, zrownałasię ziemia i doliny wypełnione, prócz że niektore pagoreczki są zrównane, i to się działo z wielką ostróżnoscią, ażeby niedać w oczy woiewodzkie, że wały kopamy; nie kopalismy wałow, ale ziemię z klasztornych fundamentow i dziedzinca umacniali, tak od Dzwiny, jako też i od Połoty.

Augustus. Vigore konstytucyi był popis generalny całego wojewodztwa. Iachała parafiami szlachta z swojemi rotmistrzami za miasto za Wołotowki nad Wołowe jeziorko nazwane, i tam swoiemi parafiiami uszykowana w liniach na koniach stała. Rotmistrze każdey parafii przed swoiemi chorągwiami przejeżdżali się; nareszcie sam i. m. p. chorąży, który był na ten czas Ignacy Ludwik Korsak, wszystkie parafiie z urzędnikami pierwszemi na koniu objeżdżał, gdzie ja, superior, i i. w. x. arcybiskup pod namiotem bylismy.

1767—1768 г.

Обвиненіе базиліанъ въ разрушеніи вала Полотскаго замка.—Люстрація, произведенная русс.имъ инженеръ-офицеромъ въ Бѣлоруссіи по Двину; слухи о присоединеніи этого края къ Россіи.—Изгнаніе іезуитовъ изъ Испаніи и Франціи; старанія французовъ изгнать іезуитовъ изъ Польши.—Чрезвычайный сеймъ въ Варшавѣ по настоянію диссидентовъ; возстановленіе нѣкоторыхъ правъ диссидентовъ; Сопротивленіе сейму воеводы краковскаго Ржевускаго, епископа куявскаго Залускаго и епископа краковскаго Солтыка; арестъ ихъ и препровожденіе въ Вильну, а оттуда въ Москву.—Смерть примаса Лубпнскаго и назначеніе па эту должность каноника Подосскаго; неудовольствіе по поводу этого назначенія, заявленное канцлеромъ Замойскимъ и отказъ его отъ канцлерства; преемникъ его.—Безпомощное положеніе Рѣчи Посполитой; совѣщанія о новомъ правленіи въ Литвѣ и Польшѣ, объ освобожденіи крестьянъ и пр.—Изгнаніе іезуитовъ изъ Неаполя.—Уничтоженіе нунціатуры въ Варшавѣ; протестъ нунція и возстановленіе нунціатуры.—Письмо папы къ польскому королю и отвѣтъ короля. Постройка въ Толочинѣ церкви и монастыря.—Конфедерація Барская.—Дружба базиліанъ съ іезуитами.—Прибытіе отряда русскихъ войскъ въ Полотскъ.—Сеймикъ для избранія пословъ.—Праздникъ Іосафата (Кунцевича).—Отрѣшеніе отъ должности уніатскаго митрополита Володковича.—Старанія уніатскихъ епископовъ въ Варшавѣ объ уничтоженіи самоуправленія Базиліанскаго ордена; неуспѣхъ ихъ въ этомъ.

Annus Dni 1767. *Majus.* Hoc mense die 15 vice-palatinus nomine sui principalis protestatus cortra nos basilianos, quod ac si nos basiliani valles arcis Polocensis destruximus et diruimus. Videat protestationi actis castrensibus, videat similiter et reprotestatio nostra contra eum sub die 25 mensis ejusdem facta. Pro fundamento legat acta haec sub anno praeteriti 1765 mensis Maij. Woiewoda na ten czas Alexander hrabia Sapieha, hetman polny Litewski, w Połocku ani był, ani tego nie wiedział, co i. m. p. Trojan Korsak, podwoiewoda połocki, przeciwko nam, bazylianom, zaniosł, a to z tey racyi, jakom od różnych

przyjacioł słyszał, że ten i. m. p. podwoiewoda Korsak, acz był człowiek sumnienia dobrego i pan godny, chwalebny, ale maiąc brata swego rodzonego w zakonie naszym Adama Korsaka, temu że nie dawano, dla przyczyn zakonowi wiadomych,ani żadnego wyższego starszenstwa, ani dożywotniego prałactwa: za to urażony przez lat dwie po splantowaniu dziedzińca klasztornego, kiedy się porównały doły, rowy, pagórki i zawały około klasztoru, zdało się że wały poroskopywane; ale że tak nie jest w samey rzeczy—dowod rog samy od Dzwiny i Połoty; ten nie tylko nie jest kopany i poniżony, ale jeszcze co raz był i bywał sypany i mocowany to ziemią, to gnoiem, to sztępalami w ziemię bitemi i trzaskami z drymotnia wysypywanemi. Kanały że są kopane do Dzwiny i Połoty rzeki, dlatego to uczyniono, gdyby woda, ktora od dżdżow i na wiosnie wszystka do klasztoru na dziedziniec z całego zamku płynie, temi kanałami spływała do rzek pomienionych; bo kiedy nie było tych dwóch kanałow, zawsze woda na wiosnię ziemię do tych rzek sącząc się musi co rók gdzie szmat ziemi oderwac i do rzeki albo Dzwiny, albo Połoty zanieść, co się za mnie superiora i za inszych nieraz zdarzało; ochraniając tedy resztę ziemi zamku na koło klasztoru, musielismy porownać onę, i te dwa kanały dać murowane. Co na zbicie manifestu przeciwko nam zapisuiesię.

7-ber. W tym miesiącu zesłany officer matematyk od Moskwy lustrował po Dzwinie cały ten kray od Moskwy, spisywał dobra, ziemie, cało jaka jest, czy urodzayna, czy nieurodzajna, lasy, puszcze, rzeki, jeziora, jary, młyny, fabryki, dwory, miasta, miasteczka, wsi, obywatele, intraty czynszowe, cokolwiek tylko należy do ekonomii, nie jako rewizor i comissar. Pogłoska poszla, że po Dzwinę odbierać maią. Woiewodztwo przestraszone za rzekę Dzwinę przenosić się zaczęło. I klasztor nasz pocennieyszy sprzęt cerkiewny, iako to: srebro, złoto, kielichy, apparamenta zakrystyine etc. po części sprzętu klasztornego przewiozł do Sudziłowicz.

W tym roku xx. jezuici wypędzeni z Hiszpanii, a dawniey trochę z Francyi, nayprzod z Portugalii. Słychać było, iakoby te dwory nalegali u oyca św., ażeby całe ich institutum było skassowane. Słychać i to było, że Francuz offiarował do Polski milliony, gdyby i ztąd wypędzeni byli. Fatalne były czasy.

8-ber. Seym w Warszawie extraordinaryiny za naleganiem dyzunitow i dissydentow, za promocyą Moskwy, Anglii, Szwecyi, Danii i Szkocyi. Staneli posłami niemal wszyscy partyi Radziwiłłowskiey, zjachali się do Warszawy pro 4-ta hujus mensis. Skoro zaczęli seymować, wzięto na kommissyę interes dyssydentow. Obrani kommisarze z senatu i rycerstwa, nolens volens przymuszeni postrachem tych czterech potencyi, na liberum exercitum pozwolili, na urzędy wszystkie w ziemstwie i grodzie dla dyssydentow i dyzunitow oprócz senatu, ministerium i dignitarstwa. Lutrom kościoły nowe w ich dobrach budować pozwolono, starych wszędzie reperować nie broniono; toż samo i dizunitom, prócz tego cerkwie odbierać ab anno 1717, które do unii odeszły. Sprzeciwili się byli niektórzy senatorowie tym punktom, iak to: j. w. p. M. Rzewuski, hetman polny koronny, woiewoda krakowski, j. o. xiążę Sołtyk, biskup krakowski, j. o. x. Załuski, biskup kuiawski, tych wzięto pod areszt i do Wilna zasłano przy konwoiu moskiewskim, z Wilna potym wzięto na Moskwę i osobliwie każdego trzymano pod wartą. Posłow dybkami straszono; iednego Kożuchowskiego z Polski wzięto i do armaty przykowano, wnetże na instancyą x. Radziwiłła, marszałka konfederacyi koronney, przecie uwolniono; seym odroczony aż do 2-go februarii, na który dzień tymże samym po-

słom przyjeżdżać kazano. W tym roku umarł x. primas Łubinski, dano primasowstwo xdzu Podoskiemu kanonikowi. Takie bezprawia widząc kanclerz Zamoyski pieczęć złożył i za kanclerstwo podziękował. Dano wielką pieczęć xdzu Młodzianowskiemu, bywszemu podkanclerzemu, a mnieyszą Borchowi inflandczykowi, bywszemu woiewodzie Inflant, woiewodztwo Inflantskie — Brzostowskiemu, staroście bystrzyckiemu, bywszemu na ten czas marszałkiem konfederacyi Litewskiey. X. Radziwiłł przez Moskwę z wygnania sprowadzony do oyczyzny, szpetnie oszukany, co tylko Moskwa chciała, to czynić musiał, żadney ni od kogo pomocy nie miał, gdyż wszystkie dwory były zapobieżone przez dwor nasz, tak że cała Rzecz Pospolita nigdzie obrony nie znalazła, wszystkie potencye razem z królem Polskim jedno rozumieli; wszystko to robił xiąże Czartoryski, kancler Litewski, wuy rodzony krolewski. Po skonczoney tey komissyi disydentow, zaczęto radzić o nowym rządzie w Polsce i Litwie, o uwolnieniu poddanstwa, o wysłaniu komissarzow do wszystkich duchownych na rewizyę funduszow, jeżeliby ad mentem fundatorow wszystko dzieje, jeżeli są prawdziwe, jeżeli czego duchowni nadto nie maią etc.

Jezuitow z Neapolum wypędzono, dano jednak na każdego x. kapłana 50 talarow na rok, a na klerykow nic nie dano; ci neapolitanczycy do Rrzymu przyszli, a hiszpanczycy okrętami po morzu płyneli; nigdzie ich nie przyjmowano. W naszym też panstwie mocno się trwożyć my wszyscy duchowni zaczeli, a naybardziey jezuici: choć to słysząc król miał mówić, że iezuici i pijarowie niby są zdatni, iż młodzież edukują, a drudzy zakonnicy są darmojedy. — W tuteyszym wojewodztwie był pokoy; rzeczy zakrystyine, ktoreśmy byli powywozili, znow na swięto Narodzenia Bożego do zakrystyi sprowadziliśmy.

Rok 1768. Dayże Boże, gdyby szczęśliwy. Dzień św. oyca solennizowali ichmść xx. jezuici. Sam xdz rektor spiewał summę; było mszy czytanych jezuickich 6; assystowało w komżach do summy 12. Na obiedzie prócz xx. jezuitów, których było z 15, xięża, duchowni, ziemstwo, sędziowie, urzędnicy, palestra osob circiter 80.

Februarius. Prowiant posyłamy do Wilna dla moskalow. Z Warszawy wzieliśmy wiadomośc, że nunciatura przez dwor nasz skassowana; jurysdykcya przy prymasie została. Przeciwko temu protestował na ten czas nunciusz będący Angelus Maria, arcybiskup ancyranski, którego manifest tu osobliwie przyłączam; przez dwa czy przez trzy tygodnie to trwało, potym znowu władza nunciaturze jest przywrócona. W tymże miesiącu przyszło do króla breve od oyca św. zachęcające go, ażeby stał przy wierze katolickiey, bronił jey, nie zezwalał w państwie swoim lutrom, kalwinom i schizmatykom. Odpisał król poważnie i odważnie, ale obojętnie był ten list królewski troche przyostry. W tymże miesiącu wczął się nowy rozruch Polaków przeciwko królowi; stanęła konfederacya w Barze na Podolu; obrany marszałkiem generalnym Krasinski. Pisały się do tey konfederacyi niektóre woiewodztwa i powiaty, wiązały się domy, naybarziey szlachta Podolska, Wołyńska i Czerwoney Rusi; zebrało się ich więcey dwudziestu tysięcy, pozabierali po dworach gdziekolwiek były jakie garnizony, armaty, broń, strzelba, oręże. Wypędzili z Polski moskalow, niektórych pobili; wszystkie intraty Rzeczypospolitey, iako to: hyberne, pogłowne etc. do siebie odebrali, pod Warszawę ciągneli. Litwa nie konfederowała się.

Szkoły nasze zakonne tuteysze przez te wszystkie lata z ichmć xx. jezuitami w takiey były pilności, punktualności, że nasi xięża professorowie przez rok cały naymniey 12

disput u ichmć xx. jezuitow odprawowali z kanonow, teologii, matematyki i filozofii; wzaiemnie ichmć xx. professorowie Societatis Jesu na każdym akcie u nas oppugnowali do roku ad minimum razy 10. Przyjaźń zaś, poufałość i zażytość niemal domowa, tygodnia tego nie było, którego by jedni u drugich nie gościli i nie cieszyli się. Na disputach naszych prócz professorów było czasem ichmsciow 20 i 30, prócz świeckich akademików.

Majus. W niedzielę intra octavam Bożego Ciała zaproszeni jesteśmy od ichmć xx. jezuitow samego prowincyała do assistencyi na processyi publiczney i śpiewania ewangelij; assystowało naszych w apparatach 6, w dalmatykach 4, po prawey ręce nasi pierwszemi byli w processyi; po processyi solennie przyięci na obiad i konsolacyę. W tydzień także w niedzielę podług obrządku naszego była processya po mieście, nasza i też ichmć xx. jezuitow; samych professorow assystowało w ornatach i dalmatykach prawą rękę trzymaiąc; zaproszeni potym na kolacyę mięsną, z ochotą przybyli, do późna bawili się i cieszyli. Tey processyi assystowali cechi z chorągwiami swoim porządkiem.

Od lat trzech i daley nieprzyiaciel zazdrośny kościołowi Bożemu i wierze ś. przez naywiększe dwory katolickie europeyskie: Francuzki, Hiszpański i Portugalski, po wypędzeniu z państw swoich Societatis Jesu zakonników, rzucił się na kościoł Boży nalegaiąc, aby całe Societatis institutum było kasowane i zniesione; opierała się temu stolica św., wydawszy na niektórych xiążąt exkommunikę; grożono woyną. Odpowiedział ociec św., że woli z całym namiesnictwem Chrystusowym i z krzyżem św. wyniść z Rzymu na puszczę, niżeli znosić exkommuniki i złośliwey poddać się zawziętości.

W tym roku zaczęła się budować w Tołoczynie cerkiew i klasztor razem kosztem xiężny Sanguszkowey fundatorki. Tegoż roku wszczęły się bunty na Ukrainie kozaków, haydamaków, chłopów, schizmatyków; napadali na wsie, dwory, domy, klasztory, łupili cerkwie, kościoły, obdzierali obrazy rzymskie i nasze uniackie, zabijali ludzi rzymian i unitow, wieszali żydów, szlachtę, kapłanów naszych świeckich greko-unitów: razem na iedney gałęzi psa, żyda, szlachcica i kapłana unita; zamęczyli naszych bazylianów dwunastu w Umanowie, prowincyi koronney, fundacyi pp. Potockich, superiora nazwiskiem Kosteckiego, alumna wilenskiego, żywcem ze skóry obdarli, głowę swidrowali, innych rozsiekali, drugich pokłóli, tyransko pozabijali.

W tymże roku zaiachali francuzi oycowi ś. xtwa Avenion nazwane, odebrali także miasto Benevent, a to ze złości przeciwko stolicy św. za jezuitów.

Tegoż roku do konfederacyi Barskiey łączyły się niemal wszystkie woiewodztwa, powiaty, ziemie, jako to: Żmudź, Polesie,—Litwa, wstrzymywała się. W tymże roku z koncessyi traktatowey między Moskalami i Polską stanęły bardzo ciężkie prawa na Polaków i Litwę, jako to: z propinacyi wszystkich trunkow grosz piąty na skarb; dymy kurzące się zaprzysięgać, quarta z starostw etc. Przeciwko tym prawom naszym i gwarancyi Moskiewskiey szerzyła się konfederacya i wzmacniała.

Tegoż roku, to iest 1768 miesiąca augusta dn. 25, zakonczyła się fabryka całego klasztoru murowanego prócz facyat i tynku ab extra. Poczęto w roku 1752, ut patet ex regestri expensivis, za superiorstwa x. Sylwestra Arteckiego.

7-bra 14. Trzecim razem przyszła Moskwa do Połocka, dla którey prócz prowiantu co do Wilna przysłało, całe woiewodztwo z dymu po czwierci beczki wilenski żyta, po czwierci beczki owsa, po trzy garca krup., po 5 pudow siana, i teraz klasztor dać musiał podług

uchwały grodzkiego urzędu z dymu po czwierci mąki żytney, tyleż owsa, po garncu krup, po 3 pudy siana, po kulu słomy. Na co są kwity w archiwum. Żmudź zkonfederowała się, Litwa zaczęła; Kowno, Wilkomierz, Upita, Brasław.

Dnia 26. Seymiki poselskie; stał w klasztorze imć p. Zenowicz, podkomorzy, Szczyt kasztelanic z bracią swoią. Seymikowali przez dni 4, ale posłów nie obrali; żaden z woiewodztwa nie podiął się dla tego, że konfederacya zagroziła utratą honoru, fortuny, i za nieprzyjaciela oyczyzny tego, któryby się podiął być posłem.

Dzień 27. Fest Błogosławionego Jozafata. Solennizacya xx. franciszkanów; nieszpory obydwa nasze i kazanie; pierwsze i drugie nieszpory, jutrznię, wotywę solennizował x. Jozafat Wereszczaka kaznodzieia. Kazanie pierwsze miał scholastyk metafizyk Szelepin, dobrze cale powiedział, mądrze; na drugich nieszporach x. Kiryatt, professor metafizyki, przecudny kaznodzieia, rhetor i filozof. Byli na obiedzie regent litewski Siellicki, podkomorzy Zenowicz z bratem, Szczytt kasztellanic z bratem stryieczno-rodzonym, franciszkanie, bernardyni, urzędnicy, szlachta i większa część niemal seymiku siedziało w refektarzu,—naymniey osób 70. Po obiedzie w celi naszey superyorskiey pili kaffe i czykulade, na kolacyę w stancyach ulokowali się.

Moskale czasu seymika przez 4 dni stali za miastem; żadnego w mieście nie było prócz tych, co prowiant odbierali. Po seymikach znów do miasta powrócili, ale się bardzo skromnie zachowali. W dzień po kwaterach rozpisanych stali, a w nocy do officerów schodzili się, piechota po blizkich gospodach po 20 po 30 znaydowała się, nie sypiaiąc i nie rozbieraiąc się, a jazda na cmentarzu i na dziedzincu dyzunickim w klasztorze z końmi okulbaczonemi stała, — w dzień zasypiali, bojąc się, gdyby iaka zkąd konfederacya nie napadła. Było tey moskwy konnych 100 i piechotnych 100. We wtorek, to jest 4 8bra, traktowałem w klasztorze officerow, to jest kapitanow i porucznikow dwóch i chorążego jednego, bo więcey przy komendzie zostali. Po obiedzie pili kawę i do czwartey zabawiwszy się poiachali. Spiewaliśmy im *mnohaja lita* i pieśni różne cerkiewne, z czego kontenci byli. Zapraszali się na mszę śpiewaną, ale wnet wyszli do Minska. *7ma* ejusdem za Dzwinę przeprawili się, mieli harmat 20 i ammunicyę ręczną, wychodzili nie śmiało i nie wesoło; przeprawiali się przez Dzwinę na Ekimanią o godzinie 10 zrana, naprzód przewiezli dwie harmaty i żołnierzy konnych dziesięć i piechoty 10, potym wozy z piechotą, nakoniec jazda dwóma promami przeprawowali się; był dzień ciepły i cichy, choć trochę pochmurny; o dwónastey wyszli z Ekimanii na Rudnie p. Korsakowey, na Psuie, Prozoroki, Głębokie, do Minska, pod Nieśwież, pod Nieświżem konfederatow oszmianskich, nowogródzkich i słonimskich rozpędzili; xiążęcia Radziwiłła politycznie do Warszawy zaprosili

8-ber. Innotuit z Warszawy, że x. Wołodkowicza metropolitę, nie wiemy, czy Rzym, czy Nunciatura, ab omni officio et beneficio odsądziła, za to, że jakoby który jego, czy siestrzan, czy synowiec, wziąwszy dobr metropolitańskich Kozalum (?), miał przeiąć kassę moskiewską i odebrać 60 tysięcy czerwonych złotych; prócz tego rabowano dobra wszystkie metropolitanskie, zabierano sprzęt cerkiewny we Włodzimierzu, Brześciu. Oddano jurysdykcyę metropolity x. Szeptyckiemu, biskupowi lwowskiemu, jako koadjutorowi, prototronię x. Młodowskiemu, biskupowi brzeskiemu; pisano z Wołynia, z Ukrainy, że od metropolii Kijowskiey 600 cerkwi uniackich na dizunią gwałtownie kozacy haydamacy przewrócili, naszych klasztorów kilka odebrali.

Pisali i o tym, że nasi ichmść xx. biskupi starali się w Warszawie złamać exempcyę naszą na seymie, allegując, że się my, bazylianie, nie umiemy rządzić bez biskupów. Broniąc tych zamachów pojachali na seym wikary generalny koronny x. Małkowski, sekretarz x. Kobłanski i nasz prowincyał imć x. Karpinski, Nowicki, sekretarz prowincyi, superior wilenski. Podczas tey bytności w Warszawie rmus pater był dwa razy na audyencyi u króla imci i był mile przyięty od nayiaśnieyszego pana. Cieszył się król z osoby jego, chwalił rozum i mówił, że godzien jest rządzić prowincyą i tym ludem, którzy króla kochaią, życzył też mu być generałem, w sprawie zopaconych klasztorów nakazał rozprawę. Był też rever. u ministrow oboyga narodu, przekładał sprawiedliwie ten interes zakonny; wszyscy go uznali za sprawiedliwego i przyrzekli, byleby seym doszedł, poprawić konstytucyę, a tym czasem nie mieli dopuszczać przemieniać się w opactwo; seym nie doszedł, że posłów nie było.

X-ber. Na św. Barbarę naszą ruską, Dzwina stanęła, ale śniegu nie było. Na święto rzymskie przechodziło przez Połock 1200 koni kawaleryi rossyiskiey, ludu wybornego, przechodzili cicho i spokoynie; poszli jedni do Wilna, drudzy do Brześcia Litewskiego.

1769 г.

Отсрочка базиліанской капитулы.—Прибытіе русскихъ войскъ въ Полотскъ.—Слухи о страшномъ пораженіи русскихъ турками и конфедератами.—Хлопоты уніатскихъ прелатовъ въ Римѣ и при королевскомъ дворѣ о томъ, чтобы протоархимандритъ избирался изъ прелатовъ.—Новыя постройки въ монастырѣ.—Бѣгство за границу уніат. митрополита Филиппа Володковича; донесеніе объ этомъ коадъюторовъ его въ Римъ; приказъ изъ Рима тѣмъ же коадъюторамъ управлять митрополіею; возвращеніе Володковича и препирательство его съ коадъюторами, которые не позволяли ему даже предсѣдательствовать на базиліанской конгрегаціи или капитулѣ, несостоявшейся по этому случаю.—Приглашеніе базиліанами іезуитовъ для участія въ торжествѣ въ день св. Василія В.; согласіе ихъ съ условіемъ, чтобы во время богослуженія играла ихъ музыка, а не струньская (полотскаго архіепископа), такъ какъ нѣкоторые изъ струньскихъ музыкантовъ отлучены ими (іезуитами) отъ церкви за оскорбленіе прокуратора ихъ.

Rok Pański 1769. Januarius. Day Boże szczęśliwie. Kapituła nasza była powtórnie odroczona pro ultimis januarii, ale i potrzecie dla inkursyi naznaczona jest pro ultimis julii. Na nowy rok rzymski, który był w niedzielę, przymaszerowało z zagranicy woyska rossyiskiego tysiąc kilkaset koni, kawaleryi pułk cały pod kommendą pułkownika xięcia Wołkonskiego. Odpocząwszy w Połocku, przez trzy dni spokoynie wyszło na Głębokie, jak mówili, pod Warszawę, a na wiosnę miało się ściągać wszystkie woysko rossyiskie, którego miało być na sto pięćdziesiąt tysięcy na Ukrainie przeciwko Turkowi, który wypowiedział woynę Moskalowi i na pięćkroć sto tysięcy przeciwko niey wyprawił woyska swoiego.

Przed Bożym Narodzeniem naszym przechodziło przez Połock woyska Rossyiskiego pułkow 3; pierwszy pod pułkownikiem Bałdyewem, drugi kniaziem Wołkonskim, trzeci pod xiążęciem Galliczynem, pułkownikami cale godnemi i diskretnemi; ostatni pułkownik x. Galliczyn przymaszerował do Połocku in antivigilia świąt naszych Bożego Narodzenia, na samą wigilię przysłał do mnie swego ordinansa pytaiąc się, o którym czasie będzie wsenoszczno‍ie i msza spiewana. Poszedłem sam do niego z wizytą i o wszystkim po-

rządnie opowiedziałem. Nie był na wsenoszczenym, ale tylko na summie, kazaniu w pierwszy dzień i na obiedzie ze dwunastu officerami. Spiewalismy jemu *mnohaja leta*, grała kapella solennie, był kontent i grzecznym się pokazał. Nic od klasztoru wszystkie te trzy pułki nie brali, od innych zaś co trzeba prowiantu i furażu wybierali, miernie płacili; w Sosnie poniewiele wszystkiego brali; krzywdy wielkiey nie czynili.

Martius. Doszła wiadomość, że Turek y konfederaci porazili Moskalow, zabili na placu 30000, wzieli w niewolę 20000, w Polsce konfederaci znieśli dwa pułki kawaleryi moskiewskiey, xięcia Galicdyna pułkownika zabili; xięcia Wołkonskiego także pułkownika rozcieli; w Warszawie był wielki strach i rozruch; konfederaci poblizu okazywać się poczęli.

W tym roku nasi opaci pisali do Propagandy, do Dworu do ministrow polskich, ażeby oni tylko sami byli generałami zakonu i prowincyałami, albo przynamniey alternatim.

Majus. Dnia 8. Zaczęta fabryka, parkan od Połoty rzeki i officynek dwię dla rzemieślników klasztornych. Tegoż dnia j. w. x. arcybiskup tuteyszy in gratiam imienin króla imci traktował zaproszonych gości w Struniu, gdzie i mnie z professorami kazał być nazajutrz, to jest 9-go ejusdem, ponieważ przypada św. Jazona podług naszego kalendarza. Winszowaliśmy imienin samemu imć x. arcybiskupowi; oracyą miał B. Szelepin metafizyk, orator i filozof dobry. Słuchał mile arcybiskup i podziękował wdzięcznie. Goście i stoły różne były jak i na imieninach królewskich.

Augustus. Z Sudziłowicz wyjachaliśmy na generalną kapitułę do Brześcia, która miała się odprawować na *Uspenie*, ale nie była z racyi, że metropolita na ten czas Filip Wołodkowicz, kryiąc się od Moskalow, wyiachał był do Serei na Pruską granicę; koadjutorowie jego pierwszy Leon Szeptycki, lwowski koadiutor metropolii, drugi Antonin Młodowski, koadiutor włodzimierski; donieśli to do Rzymu, że ich koadjutus za granicą i otrzymali generalną administracyą tam in spiritualibus, quam temporalibus. Metropolita dowiedziawszy się o tym, powraca do oyczyzny, do diecezyi swoiey, aliści go nie dopuszczaią, jurisdykcyi bronią, nawet i na kapitule naszey prezydować przeszkadzaią, i tak revokatorias z nunciatury wyprawuią, a nas wracaią. My wróciliśmy się z pod Kobryna, straciwszy na drogę złot. 50 i naświeciwszy się oczyma po świecie; jachało nas pięciu z Połocka: ja, superyor, dwoch lektorow teologii, professor metafizyki i wikary borysohlebski.

7-ber. Powróciwszy z tey sromotney drogi, znowu do fabryki rzuciłem się. Dwie officynki małe za bramą od ogrodu wymurowały się i skończyły.

X-ber. Jmci xx. jezuici zaproszeni na solennizacyą św. Bazylego; kaznodzieia na kazanie x. Rokiety. Roczki limitowane z racyi, że przyszli ordinanse z Minska od generała moskiewskiego Numersa do woiewodztwa o prowiant z dymu pułbeczki owsa i 5 pudow siana. Termin przystawienia do Minska pro 1-ma januarii. Niektórzy wraz powiezli na terminie, jako to x. arcybiskup, xx. jezuici i my, bazylianie; odbierano i kwitowano, ale nie płacono. Aź na seymikach gromnicznych, gdy się woiewodztwo u p. Hłaski Onufrego, kommisarza do tego powiatu o solucyą dopraszało się; gdyż on pieniądze od Moskalow pobrał; tandem p. kommisarz płacić zaczął za czwierć owsa po groszy 42, za pud siana po groszy 10 złotem moskiewskim. Niektórzy nie wozili, bo Moskwa wyszła do Minska.

Przybył do Collegium tuteyszego na rektorstwo x. Czerniewicz z Rzymu, człek godny, przystoyny, familiarny i miły. Na sam pierwszy dzień Bożego Narodzenia świąt naszych

z professorém teologii prymaryuszem x. Machczynskim przyiachał z wizytą do klasztoru naszego, ale mnie w celi nie został, bom wyszedł na mszą spiewaną i iuż proskomidyę odprawowałem; był w celi x. Arteckiego prymaryusza, oświadczył się z pilnością swoią. Nazaiutrz, t. j. na drugi dzień świąt naszych poiechałem ja superyor z x. kaznodzieją Wereszczaką także wizytę jemu oddając. Przyiął z gratią i osobliwszą układnością. Poiachałem potym zapraszaiąc na solennizacyę św. Bazylego; sam się exkuzował słabością zdrowia i nie mogąc znieść zimna, ale antecessora swego, dawnieyszego rektora, x. Platentego Pączkowskiego chętnie ofiaruiąc służyć namienił, to dodaiąc, gdyby z kapellą swoią, a nie Strunską, gdyż niektórzy z kapelli Strunskiey j. x. arcybiskupa, signanter Czepiorko basista i ze dworu także Strunskiego mianowicie j. p. Fabryciusz kommisarz, Cielica urzędnik: mienili x. x. iezuici, że byli w excommunice za wzięcie i potrącenie prokuratora ich Spaskiego, brata Topczewskiego, inaczey od solennizacyi odstąpią. Pojachałem z tym do Strunia do i. x. arcybiskupa i przełożyłem jemu tę pretensyą xx. iezuitow. X. arcybiskup zadziwiwszy się i zażaliwszysię nad tym, że mu taka hanba staie się, pisze do mnie, nic nie ustępuiąc na niesłuszną pretensyą; *notandum*, ze już zapozwali się do nunciatury. Ja z tą karteczką powróciwszy z Strunia powtornie do Collegium pojachałem, o zamysłach i woli arcybiskupa oznaymiłem, że na tey pretenzyi x. arcybiskup nie przestanie. Odpowiedzieli mnie uno ore, ze na solennizacyi być nie możem i x. kaznodzieja, ktory się gotował te kazanie, powie w swoim kosciele na niedziele, a s. Bazylego było w piątek; jakoż tak i uczynili; na ś. Bazyli żaden ze mszą ani z kazaniem, ani studentow nie było, ale w niedzielę w kosciele swoim u siebie tę uroczystość odprawowali. Nas, że to ani z naszey okazyi, ani z i. m. stałosię, mocno przepraszali, na dalszy czas filadelfią i przyjazń zachować deklarowali, byle tylko z x. arcybiskupem sprawę swoją, w nunciaturze zaczętą zakonczyli, jako też bywali potym u nas, amy u nich. Dysputy z teologii, jako też z filozofii wzaiemnie odprawowali, a ze Struniem prawuiąc się rozstali, z wizytą ani oracyami do x. arcybiskupa nie jachali. Arcybiskup żałosny i zhanbiony, był też i na oczy chory, tak że na s. Bazyli nie był. Z swieckich na nabożenstwie i na obiedzie byli ziemstwo całe, osob 60; bawili się do samych nieszporow. Mszą spiewał x. Horbacki, starszy Machinowski, ex clero saeculari presbyter obrządkiem swoim łacinskim, assystowali bracia naszy.

1770—1771 г.

Сеймикъ; не состоявшіеся выборы депутатовъ по случаю несогласія между Корсаками и Пржисецкими.—Декретъ Кон. Распр. Вѣры по дѣлу объ избираніи базиліанскаго протоархимандрита изъ прелатовъ.—Прибытіе въ Полоцкъ базиліанскаго провинціала и коадъютора смоленскаго архіепископа съ цѣлью улаженія дѣла о границахъ Полоцкой и Смоленской епархій.—Признаніе и активація фундуша Махировскаго.—Закладка деревянной церкви Петра и Павла.—Разливъ Двины.—Постройки и передѣлки въ монастырѣ полоцкихъ базиліанокъ; споръ ихъ съ базиліанами о плацѣ.—Обѣдъ, данный въ монастырѣ полоцкимъ архіепископомъ на монастырскій счетъ; неудовольствіе настоятеля монастыря по этому случаю.—Слухи о декретѣ, изданномъ Конгрегаціею Р. В. противъ коадъюторовъ уніат. митрополита, по его жалобѣ на нихъ; неудовольствіе короля по этому случаю и отмѣна этого декрета по его настоянію.—Празднованіе латинянами и уніатами полоцкими двунедѣльнаго юбилея.—Разливъ Двины (1771 г.).—Прибытіе конфедератовъ въ Полоцкъ; грабежъ, произведенный ими въ Струнѣ; закрытіе, по ихъ требованію, засѣданій суда.—Пораженіе тѣхъ же конфедератовъ русскими войсками.—Пораженіе великаго гетмана Литов. Огинскаго Суворовымъ подъ Столовичами.—Покушеніе на жизнь короля Станислава Понятов-

скаго.—Измѣреніе, по требованію полотскихъ базиліанокъ, монастырскаго двора, послѣ котораго (измѣренія) оказалось, что софійскіе базиліане захватили значительное количество земли, принадлежащей базиліанкамъ; неудовольствіе базиліанъ по этому случаю и предостереженіе послѣдующимъ настоятелямъ и братіи не вступать съ базиліанками въ тѣсную дружбу.

1770. Februarius. Seymiki gromniczne. Stał w klasztorze w celach goscinnych i. p. Zenowicz podkomorzy, odprawowały się sessye na sali naszey. Dzień jeden i drugi bawiwszy się nic nie zrobili, niecosię jeszcze próżnili, przemówili, na trzeci dzien bojąc się gdyby rozruchu jakiego nie było, do cerkwi naszey seymikować poszli, cały dzien od godziny ósmey zrana aż do siódmey zwieczora w katedrze bawili się i na deputatow nie zgodzili się, bo było ich konkurrentow 12; od dwunastu na 4 juz przyszło, na tych o kreski pp. Korsacy dopraszali się, a podkomorzy, przy partyi pp. Przysieckich będący, widząc mnieyszą swoią partyę a wedwoje i wetroe większą i. pp. Korsakow, na kreskowanie nie odważył się, bo te dwie partye obedwie z swoiey strony chcieli miec deputata swego na kadencyę Wilenską, a na Ruską żadna; i tak jedni drugim repartycyi nie ustępuiąc, na kreski isć nie chcieli,—pp. Korsakowie byli by przekreskowani, bo ich było więcey 300, a pp. Przysieckich ledwie 100 szlachty, nie zjachali się i nie spodziewali się takiego tumultu; z cerkwi wyszedszy do kancellaryi poszli. Pp. Korsacy zaniesli manifest na i. p. podkomorzego, że przeciwko prawu na kreski nie pozwolił, a podkomorzy na Korsakow, że praedominanter postępuią.

Martius. Odebrałem a Rmo dekret rzymski in tenorem sequentem: Dekretum S-ae Congregationis de Propagande fide, habitum 14 Xbris 1769. Referente Emmo ac Rm. D. cardinali Pamphilio, ponente supplicem libellam nomine archimandritarum sive abbatum ruthenenorum ordinis s. Basilii M. porrectam, in quo petitur, ut protoarchimandrita, provinciales et consultores ordinis praedicti in electionibus capitularibus vicissim saltem e gremio ipsorum desumerentur, Sacra Congr. mature perpensisque discursisque rationibus pro et contra, in medium allatis declaravit: nihil esse innovandum. Datt. Romae die et anno, quibus supra (L. S.) I. s. P. M. Cardinalis Cartelli Episcopus.

W tym że miesiącu przybyło ieszcze do Połocka piechoty moskiewskiey ludzi 100. Dawalismy prowiant z dymu czwartą częsc beczki wilenki, owsa tyleż, krup kwarta.

Die 19 festo s. Jozephi secundum latinum; do klasztoru na wizytę Rmus P. Nicodemus Karpinski provincialis przybył, in crastinum i. w. p. x. Jozef Lebkowski, fundator orszanski, koadjutor arcybiskupa smolensk., i opat Onufr., także do klasztoru zjachał. Interes tego przybycia—ugoda między Smogorzewskim, arcybiskupem tuteyszym, i Herakliuszem Lisanskim, arcybiskupem smolenskim, opatem Onufr., o diecezye, videlicet o niektore dekanaty w diecezyi Połockiey, jako to Newelski, Krasnohorodski. Dnia tedy 21 i 22 przez dni dwa zjeżdżalismy do Strunia i. w. x. koadjutor smolenski, i. m. x. prowincyał i ja superior w obecnosci i. w. x. arcybiskupa tuteyszego, dokumenta pro et contra czytali, rozważali i na tym zakonczyli, bo decyzyi żadney nie uczynili.

Dnia 28 tegoż miesiąca pp. Hrebniccy Stanisław, pisarz grodzki połocki, Adam, szambellan i horodniczy połocki, Mikołay strażnik,—bracia rodzeni, fundusz Machirowski uczynili, zaprzysięgli, przyznali, rewers od x. prowincyała wzieli, przed grodem tuteyszym wszystko to podług prawa rekognoskowali. Była naywiększa mitręga z tym funduszem, ze nie tylko komplektu urzędnikow grodzkich, bo

tylko dwóch—i. p. Chrapowicki łowczy połocki i Swołynski sędziowie, a i. p. pisarz Hrebnicki niemogł zaprzysięgać przed dwoma urzędnikami, jako nie kompletem, ani też na mieysce swoie substituta uczynić, bo konstitucya zakazała, przeto umyslilismy posyłać po i. w. podwojewodzego połockiego Korsaka do Dziernowicz, ktory do Litwy wybierał się; przeciez tak był łaskaw, że odłożywszy drogę swoią do Litwy, zajachał na sądy jedynie dla przysłuchania juramentow ichmc pp. fundatorow, juramentow wysłuchał, za pieczętarza pierwszego do funduszu podpisał się, za drugiego Chrapowicki łowczy połocki, za trzeciego Swołynski sędziowie grodzcy, jako jurati; ciż ichmc. zakonnotowali przyznanie i juramenta.

Mart 30. Disputa z teologii rano i po obiedzie, oppugnowali xx. iezuici. Rano traktowani wódką dobrą, po obiedzie winem.

24. Założenie cerkwi drewnianey Piotra i Pawła na Wołotowkach przy górach Batoreyskich pod Przysmuszkami; był przy założeniu x. arcybiskup, auditor jego x. Sledkiewicz, poswięcał osnowanie x. Jastkiewicz, nasz bazylian, plenipotent do spraw x. arcybiskupa, z swieckich gosci był p. Siellicki, etc.

Tey wiosny i tegoż miesiąca tak Dzwina wylała, że równo z brzegami woda stała; niektóre domy, browary zatopiła, budynki poznosiła, zawały poróynowała i tu w Połocku żydowski, pakoszowski, franciszkanski i dyzunicki zawały poznosiła, a niektore słabsze z gruntu powyrywała; powodź ta trwała przez dni kilkanascie. Do moskwy dawnieyszey, ktorey było przez lato i zimę sto koni, jeszcze sto piechoty przyszło.

Zaczęta klasztorna fabryka—staynie murowane i officynki na drugiey kondignacyi; mularzow tylko 6, bo materyału nie wiele było.

Tegoż roku i miesiąca j. w. x. arcybiskup zaczoł swoią katedrę pobijać blachą zelazną; był architekt z Mohylowa Jozef Kowszowicz. Slosarze, kowale, stolarze, ciesle i pomocnicy ze włosci; dozorcą tey roboty zakonnik nasz Sergiusz Zyburt zakrystyan.

Tegoż roku i miesiąca pociągneły klasztor swoy drewniany panny nasze zakonne, poczowszy od framugi murowaney cerkiewney aż ku Dzwinie, cel trzy z komorami i forta. Mieli drzewo bierwiona od różnych dobrodziejow, zimą sprowadzone. Rozdisponował tę część klasztoru i. w. x. arcybiskup, kazał im tu na froncie założyc fortę, czego oni nie chcieli, bo dawnieysza była za katedrą, w zakontku, za framugą, a teraz na oku, cosię im niepodobało, ale tak robić musieli, jak im kazano. Przydał był im swego architekta, Jozefa, ale go oni nie przyjeli. Na mieysce architekta był p. Floryan Rypinski, starosta bałdyszewski, nam i. x. arcybiskupowi nieprzyjazny. Był między nami i pannami spor o place; wyprowadzalismy komornika (videat archivum); place per partem do mniszek dostały się z racyi, że im nie tylko ten p. starosta, że miał w klasztorze swoią siostrę mniszkę, ale też i wielu z ich familii w woiewodztwie bardziey sprzyjali, nizeli nam i arcybiskupowi; mniszki też za powodem swoiey kolligacyi ani nas braci, ani x. arcybiskupa nie aprehendowali, pozwami, processami nas okrywali; mysmy jednak żadney ichm złosci nie wyrządzali, wet za wet nie oddawali, i owszem we wszystkim, co należy do usługi duchowney, służyli. Wikarya Hrebnicka (bo starszey od lat już kilku nie było) choć na mnie, superyora, żaliła się, alem ja nic przykrego imc nie uczynił, owszem konsolacyą w swięta uroczyste, na patrona mojego za powinszowanie i na s. Makrenę im posyłałem. Familia jednak p. Hrebnickich była łaskawa; patet, że i fundusz Machirowski zakonczyli, procz jednego p. Urbana Hrebnickiego, starosty miciunskiego; który to imc był wszystkim naprzykrzony, arcybiskupowi osobliwie i nam, od Ładosna pokoju nie dawał, corok napastował, ten był naynieprzyjaznieyszy.

Augustus 26. Juxta latinum Illustrissimus na swoią benedykcyą papiezką zaprosiwszy gosci do nas swieckich i zakonnikow przybył solenniter do katedry swoiey, pontificaliter celebrował i z gośćmi w refektarzu i w forcie z dworem całym obiądował; koszt niepotrzebny na klasztor włożył. Pierwszy to raz przebaczyło się, ale się więcey ale niepotrzebna rzecz: będzie dosyć na S. Bazyli, na Jozafata, na inne przypadki, a nie na ten fest benedykcyi papiezkiey, ktora się daie na Wielkanoc i na Uspenie.

7-ber. Mniszki niespokoyne zapozwali nas do trybunału duchownego i p. Potupięta o Sosno. W obudwuch sprawach wysłany do Wilna x. Leszczenski, bywszy metafizyces professor, ktory tam że na kaznodzieystwie został. Doszła wiadomość, że x. metropolita, który był otrzymał dekret w Propagandzie na koadjutorow swoich, znać że się to nie podobało dworowi Warszawskiemu, nic za tym dekretem nie wskórał, bo go papież na instancyą krola skassował, metropolicie, aby krola przeprosił, do Warszawy do nunciatury jachać nakazał. Dobra ukrainskie koadjutorowi swemu, biskupowi lwowskiemu, a włodzimierskie x. Młodowskiemu, drugiemu koadjutorowi, poustępować musiał, sam tylko przy części ich zostawszy, litewskiemi folwarkami zawiadował. Ciż koadjutorowie lwowski Szeptycki metropolii, a Młodowski prototronii, czerniąc go przed Rzymem, nie dopuszczali presydencyi kapituły, która iak się w roku przeszłym zmitrężyła, tak i w tym roku z racyi tychże koadjutorow i wszystkich prałatow opatow nie była; bo panowie opaci powtórnie tentowali o alternatione w elekcyi generała i prowincyała w Rzymie, ale nic nie wskurali. Odpowiedziano: standum decisis, to jest, jak raz osądzono: *nihil esse innovandum*, tak i powtórnie ten że dekret utrzymano. W tym razie prowincya Polska naszych xx. odkazała się przed x. generałem, że ieżeli daley nie będzie kapituły, nie maią go mieć za generała, bo już lat 3 jak terminus wyszedł, *octennium* mineło. Nasza zaś spokoynie zachowała się, koronni odgrażali się, że do generała rzymskiego przystaniemy. W tym miesiącu trzeci prowiant na moskalow uchwalony z dymu po czwierci owsa, po garncu krup, po 3 pudy siana, po jednym dylu na staynię dla koni i po dranicy na pokrycie.

Xber 16 juxta novum. Wyznaczony jubileusz dwuniedzielny na całą diecezyą ab illmo ordinario, a wydany łaskawie na ten rok od Klemensa XII, zaczoł się tym sposobem i porządkiem: wczesnie po cerkwiach parochialnych wydane innotescencye, nawet i tu w Połocku do kosciołow porozsyłane, dla wiadomosci tylko i przyięte. Tygodniem rozpisane karteczki i do drzwi koscielnych poprzybijane. Pridie, to iest w sobotę, grała kapella w kosciele xx. franciszkanow i sam illmus dnus wczesnie w tę sobotę do klasztoru przybył. Nazaiutrz, to iest w niedzielę, rano o godzinie siodmey do xży franciszkanow prywatnie poiachał. Naszy xięża wszyscy, po odprawioney jutrzni, po trzech zeszli się do tychże franciszkanow. O godzinie osmey zaczęła się msza czytana z expozycyą in assistentia nas bazilianow, dominikanow i zgromadzonego ludu. Msza miana przez franciszkana. Illmus siedział prywatnie w ławeczce, a my wszyscy w ławkach. Dominikanie z krzyżem conventualiter; po mszy było kazanie przez ordinaryusza także franciszkanskiego *de Dominica*, po kazaniu ich że supplikacya; po supplikacyi zamknięto venerabile. Illmus wziowszy mantyą, omofor i mitrę, przed ołtarzem wielkim, in assystencya naszych xięży, w stułach będących czterech, w apparatach bez alb czterech, dyakonow czterech, w komżach ósmiu, zaczoł „Błahosłowien Boh nasz,“ potym uklęknowszy spiewalismy: „Caru

Nebesnyi,“ po „Caru nebesnyi“ „Tryswiatoie“ i „Pomiłuy mia Boże“; po skonczonym „Pomiłuy mia Boże“ zaczelismy na głosy kanon pokajannyi, irmosy „Pomoszcznik i Pokrowitel“ i ruszylismy z koscioła o godzinie 9tey zrana. Szli z krzyżem xx. franciszkanie, po nich xx. dominikanie, a po dominikanach my bazylianie parami. Bernardynow nie było, bo Dzwina przeszkodziła i wcześnie nie zaproszeni. Szliśmy z processyą bez swiec, tylko par kilka pochodni nieśli braczczykowie; dzwoniono po wszystkich kościołach, nawet i dyzunitow; miasto i cechi szły tłumem, nie w porządku. Prowadzilismy uliczką małą na rynek, z rynku mimo Collegium jezuitow, znow uliczką ku Dzwinie na zamek. Jezuici nawet ani wyszli przed kościoł, z czego się nazaiutrz przez swego prowincyała exkuzowali i przepraszali. Szła processya gromadna, paradowali oficerowie moskiewscy, sołdaci choć zdaleka idąc a parte aż do samey katedry. W katedrze dopiero odezwała się kapella, bo przez całą processią nie grała, ile że actus lugubris, actus poenitentiae z spiewaniem samym żałosnym, z pauzami, z powtarzaniem irmosow odprawiła się. Do katedry przyszedszy, illmus dnus ubierał się na mszą i odprawił czytaną, bo był czas krótki dla ludu nie wystarczaiący. Po mszy miał kazanie x. Michałowski o jubileuszu. Po kazaniu opowiedział z karty czas, porządek całego jubileuszu. Illmus ubrany siedział na tronie, po kazaniu wszedł do wielkiego ołtarza i spiewał supplikacyą po polsku; po supplikacyach wzioł sanctissimum i zaczoł: „Poday myr Hospody“ i tak iuż była godzina 12-sta. Po obiedzie o pół-do-wtorey dzwoniono na naukę; o wtorey nauka z ambony, o trzeciey nieszpor, kazanie i supplikacya, i tak przez całe dwa tygodnie odprawował się z nieszporami co dzień granemi, dwoma mszami spiewanemi, kazaniami rano i wieczor, katechizmami, naukami; było do spowiedzi ludzi dosyć z parafij Ekimanskiey, Zapołockiey, Jurewickiey i Strunskiey; xięży po 8-miu, po 10-ciu i 12-stu w konfessyonałach siedziało. Sam illmus dnus w kapturze słuchał spowiedzi w konfessyonale przed Nayświętszą Panną, wszystkie kazania, nauki, nabożeństwa przy nim odprawowały się. Święcił naszych braci na kleryki, subdyakony i dyakony i kapłany. Drugiego tygodnia jubileuszu rekollekcye odprawował, stał w celach goscinnych, bywał w refektarzu, dawał swoy obiad i xięży naszych codziennie u stołu swoiego po kilku miał. Zakonczywszy na nieszporach ostatnich pontificaliter, do Strunia odiachał.

Annus 1771. Aprilis 15. Reverendissimus wyiechał do Berezwecza z Sudziłłowicz, a ja, superyor, tegoż dnia wróciłem się do klasztoru saneczkami, bo jeszcze zima trwała należyta, rzeki i jeziora byli bespieczne; sniegi, mrozy panowały nad miarę i czas, zima tęga, na bydło niezdrowa, po większey części odpadało i odpadło, karmu ledwie na kogo wystarczyło; ludzie i dwory co mieli zboża, to dla bydła i koni strawili, strzechy odzierali, a sieczkę rzneli i mąką osypywali, żyto było w cenie, beczka wilenska po 5 talarow, jęczmień, owies mało co tańsze.

23. W dzień św. Jerzego rzymskiego Dzwina iść zaczeła. Dzień był ciepły, woda wielka, kra szła gęsta i duża, brzegi okrutnie rwała, zawały łamała, żaden się cały nie został i teyże nocy tak woda podieła, że tu, w Połocku, chaty na ostrowie przed zamkiem zatopiła. Ludzie z dziećmi z gwałtem, z płaczem ledwie się czołnami ratować mogli. Z naszey strony od miasta, na Zapołociu po samę cerkiew Kozmy i Damiana woda była, a w mieście samym aż do Wielkiey ulicy mieyscami niższémi wylała, domy niektóre po okna były w wodzie; ta powodź tylko przez noc trwała,

nazaiutrz troche spadła, iednakże rowno z brzegami staneła.

7-ber. Z 12-go na 13-sty, to jest z czwartku na piątek, w nocy przeprawiła się przez Dzwinę tu do miasta konfederacya, czy raczey swywolna kupa orszanska; marszałek iey p. Szteyn, komornik W. X. Łit., wicemarszałek Nowacki; było ich koni, iak powiadaią, z pułtorasta. Zrana w piątek Hozeusz i Szołucha komendanci, wziowszy ź sobą koni 50, udali się do Strunia, do dworu arcybiskupiego; staneło ich 10 przęd pałacem, 10 przed oficynami, a 10 przed staynią. Kommendanci do pałacu prosili o konie u arcypiskupa i o kapelie, a ich hultaystwo iedne koni brali, drudzy kapeli pytali się i instrumentow muzycznych, po łóżkach, skrzyniach i skrzynkach szukali; wzieli koni wszystkich co było we dworze i na paszy, tak skarbowych cugowych, iako i służących, co do iednego 49, pozabierali u kogo co było z oręża i broni: strzelby, szabli, pistolety, ladunice et id genus, nakształt rabusiow; dwor splądrowawszy, konie zabrawszy, tu do miasta powrócili. O godzinie ósmey zrana, czasu zaczynaiących się sądow, zjachali się urzędnicy na zamek, zeszła i palestra; wraz przybył Szteyn w koni 20 i przed izbą sądową staneli. Sam p. marszałek, zsiadszy z konia, samotrzeć wszedł do śrzodka, prosił ażeby sędziowie zasiedli swe mieysca.

Tak uczyniwszy zabrał głos i mówił do wszystkich o konfederacyi swoiey, dał ad acta swoy manifest i kredens, kazał komportować xięgi, regestra actoratow, protokoły i potym dopraszał się, aby roczki limitowane; podwoiewodzi Korsak kazał odwołać sądy na godzinę drugą z południa, nie limitował. Z sądu sam pan marszałek i drudzy przybyli do klasztoru, poszli prosto do archiwum całego woiewodztwa i, zabrawszy xięgi wszystkie od koronacyi krolewskiey, pozapieczętowali i do celi w klasztorze złożyli, drzwi też teyże celi przypieczętowawszy odeszli. Sam ja, superior, byłem przy tym, iak w izbie sądowey, tak w archiwum; prosiłem do celi p. marszałka i wszystkich komendantow, zeszli się wszyscy, mało co pobawiwszy się, niektórzy tylko wódki się-napili, primares nic nie piwszy odeszli; był nagotowany stoł dla grodu i iuż nakryty w celi moiey na osob 16; prosiłem na obiad — nie zostali się; do siebie ryby przysłać, bo był piątek, upraszali; wraz posłano ryby szczupakow świeżych i wędłych,, więcey nie brano. Czasu obiadu, na którym było urzędników trzech, pisarz czwarty, palestra i różnych ichmść, w półstołu, tylkośmy co zjedli pierwsze danie, przybył wice-marszałek Nowacki, zawołał: kto tu iest Swołynski sędzia? Zaraz wstał p. Swołynski i odezwał się: ja jestem. Pytał p. Nowacki: czy w. p. osadził na wieży p. Nornickiego (a był ten Nornicki szwagier Swołynskiego). Odpowiedział p. Swołynski: „ja i cały urząd grodzki.“ Zawołał p. vice-marszałek: proszę aby był uwolniony, proszę napisać kwitacyą. Po krótkiey w tym interesie rozmowie napisana kwitacya, oddana. Przyprowadzony p. Nornicki, za uwolnienie podziękował. Poszedł p. wice-marszałek, do stołu aby siadł proszony nie siedział, ani też jadł i poszedł. My drugie danie zjadszy, obiad skończyli. Sędziowie już nie szedszy na sądy, bo xięgi zabrane, aż do wieczora w celi naszey superyorskiey bawili się. W nocy posłaliśmy kałamaszkę po arcybiskupa do Strunia; tym czasem wszyscy z miasta wyszli na Machirow, na Białę do Wołyncow pomaszerowali ci panowie konfederaci. Arcybiskup przyjachał w nocy z urzędnikami, w celi moiey aż do wtórey z północy konferowaliśmy, radzili; tandem rozeszliśmy się. *14* w sobotę żadnego iuż w mieście konfederata nie stało, bo moskwa o mil kilka od Połocka szła za niemi. Pp. sędziowie grodzcy i palestra u mnie w celi obiadowali, i aż do przyscia moskwy bawili się.

Pod wieczor przybyło moskwy około 700, wieczorem do Strunia pojechali dla naradzenia się.

15. W niedzielę konfederaci w Wołyncach u x. x. dominikanow spowiadalisię, kommunikowali. Czasu obiadu nadeszła moskwa z Dzisny, i napadszy niespodzianie na konfederatow rozpędzili, innych pobili, innych pokaleczyli, innych pobrali; za milę i daley od Wołyncow za nimi pędzili się; Szteyn marszałek uszedł, Nowacki wice-regimentarz w kilkadziesiąt koni pouciekąli.

16. W poniedziałek nadeszła wiadomośc, że się ku Dzisnie zbliżał Żyberk, wojewodziec inflancski, we 400 koni konfederatow.... Posłyszawszy to moskale zaraz wyprawili przeciwko im na succurs tym, co byli w Dzisnie, sto koni i przeprawiwszysię przez Dzwinę rano wymaszerowali; zostałosię w Połocku 200, a 400 koni powrociło znow do Mohylowa, dowiedziawszysię że Kosakowski we 2000 ciągnoł do Orszy. *Notandum.* Moskwa jak przyszła do Połocka, zaraz od tey celi, gdzie byli akta, księgi popieczętowane, pieczęcie oddarła, sam przyszedszy major Kitajow pieczęć oddarł, księgi powydawał i sądzić roczki kazał; majaczyli, a nie sądzili.

W tym roku miesiąca 7-bra stała się wielka niesłychana klęska polakow albo raczey litwakow naszych w Stołoniczach. Hetman wielki Litewski Oginski, powydawawszy ordinanse do wszystkiego woyska Litewskiego, tak Polskiego, jako też cudzoziemskiego autoramenta i ściągnowszy je pod Pinsk, do Zelechan dobr swoich; było w liczbie szesciu tysięcy wszystkich. Stoczywszy tam bitwę z moskwą pod Zelechanami mało nie wiele moskwy poraził i kilkaset wzioł w niewolę. Z pod Pinska ruszywszy się tu na Rus przyciągnoł do Mira. W Mirze posłyszawszy o o moskalach, wrocił się znow do Stołonicz z całym swym woyskiem. W nocy napadszy ich niespodzianie generał Suworow w dwa tysięcy tylko woyska moskiewskiego, na głowę zbił, 364 w niewolę wzioł; sam hetman ledwo co uciekł, towarzystwo wszystkie porozbiegałosię. Konie, wozy, amunicya, wszystko porzuciwszy, piechotą powrucili. Armaty, co kolwiek tak hetmanskiego, jako też obozowego było, moskal pozabierał, kassy 55 tysięcy czerwonych złotych zabrał, procz srebra, miedzi, cyny, sprzętu rożnego tak hetmanskiego, jako też towarzystwa i obozu całego. Ta klęnska niesłychana przymusiła hetmana, iż ze wstydu za granicę uciekł, przez Krolewiec, Gdansk do Paryżu skrył się. Ta fatalna porażka tym jest dziewnieysza, im do wiary ledwie co podobna: bo naszych było około szesciu tysięcy woyska, harmat 16, a moskwy nie było więcey jak dwa tysięcy, harmat dwie; z tym wszystkim tryumfowała: bo nasi, a zwłaszcze towarzystwo, jak tylko posłyszeli strzelanie moskalow, zaraz pouciekali; piechota bronilasię i cała zginęła, pułkownik Haudrynski wzięty.

9-ber 16. Odebralismy wiadomość z Warszawy, ze krol nasz polski Stanisław August Poniatowski w niedzielę, to jest trzeciego 9-bra, o godzinie 9 w wieczor powracaiąc od xięcia Czartoryskiego, kanclerza w. x. Lit., którego nawiedział chorego, przejęty na ulicy od zbóycow konfederatow, cięty w głowę, do karety strzelono, delie przestrzelono, z karety wysadzono i o mile za Warszawę prowadzono, przecie nie zabito. Cudem P. Boga wybawiony krol., nazajutrz rano o godzinie także 9 do zamku powrocił. Dewocya na podziękowanie P. Bogu za wybawienie krola po całey koronie Polskiey i xięstwie Litewskim nakazana odprawowała się.

17. I. x. arcybiskup odebrawszy tę wiadomość, przybył tu do katedry swoiey, po mszy spiewaney spiewał moleben, po molebnie „Te-Deum laudamus" za wybawienie krola z ręku siepaczow.

23. Dzwina staneła, choć mrozy niezbyt wielkie były, ale że woda mała, wiatr przeciwny z sniegiem krę utrzymywał.

X-ber. Zebrałosię do Połocka woyska rossyiskiego piechoty i jazdy więcey na 600 ludzi. Stali kwaterami w miescie na Zapołociu, w Ekimanii, na Kabaku i za Dzwiną na słobodach różnych. Miał komendę major Litwinow, człek rządny, miły, przystępny i sprawiedliwy. Kapitanow było 6, z nich pierwszy Płotnikow, i inny wszyscy grzeczni. Było i więcey kapitanow, porucznikow, ale jedni przychodzili, drudzy wychodzili. Roczki na zamku sądzilisię.

5. Przybył p. Wolf, komornik vitebski, dla zakonczenia sprawy naszey z mniszkami i wymiaru ziemi calego klasztoru ich. Wymierzył od wału co odmiasta sznurow dwa, to jest sązni 50, potym do naszey juryzdyki, ktorąsmy przegrali, po trochę zaymuiąc placow panienskich, bylismy się rozszerzyli; przetoz jak wymierzył od ogrodu jezuickiego podług ich obodnicy, sązni 40 mało nam się zostawało, tylko na 3 sązni od drogi; cośmy widząc szczupłość ich ustąpili z zabudowaniem wszystkim, w ktorym doktor klasztorny mieszkał, a ze cmentarza x. arcybiskup nie bronił i my odstąpilismy, przeto panny aż pod samą katedrę podsunelisię, tak że i processya ledwie obeysć może, dzwonica zaś katedralna, gdzie od wiekow stała, nikt nie wiedział. Za czasow x. Kaparski, będąc starszym, że na ich gruncie dzwonicę wystawił i przez lat kilkadziesiąt stała, zato klasztor zapłacić musiał in vim nie fruktyfikacyi talarow 50 (videant regestra i dekret). Odtąd przestrzegam starszych, a żeby się z mniszkami nie bratali, na słowach nie fundowali się, i niech wiedzą, że naszych braci wszystkie usługi maią sobie za powinnosć, a bracia temu radzi; superior, tak jako i ja, popamięta. Zyczę tedy z niemi życ charitative, non affectative, i podług ustaw oyca S. i Chrystusowych, nie podług ludzkiego łechtania; kochać jak siostr zakonnych, ale ostrożnie i przezornie z niemi postępować. Braci, uchoway Boże, znaiomości zabraniać; doswiadczyłem przez lát 12, czego nie wyrażam. Widziałem że nasze usługi daremne, chyba dla P. Boga; niech to pomną bracia i starsi. Ten że p. komornik wymierzył nakoło i klasztor nasz, jak się ciągną mury; to było in decretu, ażeby w czas dalszy czymsię było złożyć, bo wymiaru nie było, opisanie tylko jest ruskie, jak zdawna arcybiskupom podawano, mianowicie Błogosł. Jozafatowi, to in archiwo arcybiskupow, u nas videat copia. Kołodzieźa, czyli raczey studni graniczney i cerkwi Błahowieszczenia pilnować, jakom wyżey opisał.

20. Uroczystosć Zaczatya, pridie przybył arcybiskup, w celi naszey nocował; po summie czytaną mszą miał, „Te Deum laudamus“ in gratiam woiewodztwa przy urzędnikach tak ziemskich, jako i grodzkich za wybawienie krola, w obecności oficerow moskiewskich, wszystkich zakonow tuteyszych i magistratu spiewał. Czasu spiewania dawano ognia z morzdzerow, po „Te Deum laudamus“ wszystkich zaprosiwszy gosci do klasztoru, w refektarzu obiad spolny z naszym klasztornym dawał. Było osob z górą 50; spełniano zdrowie nayiasnieyszey imperatorowey jey mosci in gratiam officerow i króla polskiego, z odgłosem kapelli i dawania ognia hucznego z morzdrzerow. Wieczorem odjachał do Strunia.

21. Znow przybył do klasztoru i nocował w celi goscinney dla poczty expediowania. Tą pocztą odebralismy innotesencyą na kapitułę z Warszawy pod imieniem nuncyusza Duryni, z racyi że generał nie żył, a o wikarym kontrowersya zachodziła; przeto już sam nuncyusz z rozkazu Kongregacyi de Propaganda Fide innotescencyą wydał; termin tey kapituły założył na Gromnice nasze czyli Sretenie,

mieysce zwyczayne w Brzesciu Litewskim. Prezydentem tey kapituły, także z rozkazu teyże Kongregacyi, pro hac sola vice naznaczył x. Rudnickiego, biskupa naszego łuckiego; czemu nie metropolitę na ten czas Wołodkowicza, ad quem de jure należało prezydować, z racyi że dwor Warszawski niechciał, krol miał być urażony tak przez samego metropolitę, jako i całe imie jego.

1772 г.

Базиліанская капитула.—Люстрація монастырей и принадлежащихъ имъ имѣній.—Молебенъ благодарственный, въ день Петра и Павла, совершенный полотскимъ уніат. епископомъ съ софійскими базиліанами по приказанію маіора русскихъ войскъ.—Пожаръ въ Полотскѣ.—Прибытіе въ Полотскъ генералъ-маіора Кречетникова и объявленіе универсала, запрещающаго безъ билета уѣзжать за Двину.—Отправленіе полотскими базиліанами болѣе цѣнныхъ церковныхъ вещей, утвари и архива въ Березвецкій монастырь.—Торжественное, базиліанами не ожиданное, объявленіе въ Софійской церкви, въ присутствіи генерала Кречетникова, о присоединеніи Бѣлоруссіи къ Россіи; чтеніе въ церкви „Плаката"—Присяга, данная полотскимъ уніат. архіепископомъ и базиліанами на вѣрность русской императрицѣ.—Неудовольствіе г. Кречетникова на старшаго Софійскихъ базиліанъ, предлагавшаго Кречетникову разные вопросы предъ произнесеніемъ присяги; извиненіе его предъ Кречетниковымъ.—Обѣдъ, данный въ Софійскомъ монастырѣ Смогоржевскимъ, на которомъ присутствовалъ г. Кречетниковъ.—Присяга старшаго Березвецкаго монастыря по поводу принадлежащаго этому монастырю имѣнія Вержбилова.—Молебствіе, совершенное въ Софійскомъ монастырѣ въ день рожденія наслѣдника Россійскаго престола; проповѣдь, произнесенная базиліаниномъ по этому случаю; обѣдъ у губернатора, на который приглашенъ между прочимъ и проповѣдникъ.—Торжественное богослуженіе у полотскихъ іезуитовъ въ день коронаціи Екатерины II и ея тезоименитства.—Делегація, отправленная въ Петербургъ отъ жителей новоприсоединеннаго края.—Пріемъ, оказанный въ Петербургѣ. Смогоржевскому. Отправленіе полотскими базиліанами 9-ти монаховъ въ фольварки, оставшіеся по ту сторону Двины, въ предѣлахъ Польши, съ тѣмъ чтобы они молились тамъ за короля.—Оповѣщеніе разныхъ универсаловъ.

1772 r. Februarius. Vocales ex utraque provincia i sam jasnie wielmożny prezydent stał u xięży dominikanow. 2-go sam termin kapituły; przed summą jachał sam prezydent z klasztoru aż do bramy naszey klasztorney, przed bramą naszą wysiadł, prowadzony ordine od całego zgromadzenia do cerkwi, zasiadł w ławeczce przybrany. Wyszła suma.... Zaczęła się czytać kapituła przeszła generalna, i ta przez kilka dni trwała, przez cały tydzień o wielu materyach kontrowertowano; explicowano tę kapitułę aż do uprzykrzenia, nareszcie zkrocono kontrowersye dla rezolucyi zimy, ktora nastąpiła, że snieg spędziło. My z Rusi i z Litwy poprzyjeżdżaliśmy saniami, a koronni wszyscy kołami, że tam zimy nie było. Nastąpiła zatym elekcya generalna i obrany j. m. Porfiry Skarbek Ważynski, rektor włodzimierski.... Odprawowały się zatym sessye prowincyalne, na ktorych statutum, aby kasierowie przysięgli byli po wszystkich klasztorach; habitowe dla zakonnikow aby mniey nad zł. pol. 60, a więcey nad zł. 100 nie było dawano; dla samych superiorow złot. 150 naznaczyli a nie więcey, coby zaś mogł mieć z przychodow *aliunde*, wolno 100 zł. accydensu wziąć na swoią osobę, a resztę do regestru; tak każdy superior, gdzie iest iaki accydens, prócz habitowego zł. 150, może mieć ieszcze zł. 100 przychodu in uniwersu zł. 250. Chłopiec, stangret zwyczaynie z regestrow; kazano dla każdego zakonnika dać na rok bieliznę, obuwie, jako to: parę koszul czy kużelnych, czy tkackich, prześcieradło iedne, parę nawleczek, trzewikow parę. Szewc, krawiec, praczka, cyrulik po formalnych klasztorach ażeby byli klasztorne. Postanowiono, aby w każde dni nie więcey iak tylko cztery po-

trawy dobrze ugotowane były dawane na obiad; przydatek do woli superyora; na wieczor trzy potrawy dobrze zgotowane. Postanowiono, aby w palędrach czy to sukiennych, czy kamlotowych, rękawy troche przez połowę były skrzywionemi cięte, mankiety nie bardzo wiszące, a w habitach także czy sukiennych, czy kamlotowych, rękawy aby mało co były skrzywione, tylko od łokcia wycięte, okładki zaś przy końcu w rękawach aby cale gładko byli przyszyte, a nie wiszące, tak iak u xięży swieckich, aby w palędrach zimowych futer niebardzo widzieć było, aby w mantyach w swięto i w niedzielę do choru chodzić, tym bardziey na litye i sławosłowie na cerkiew, sacrosancte w mantyach wychodzić; tudzież wychodząc na miasto kiedy w parze, to w mantyach, a kiedy po iednemu, można w palędrze. Idąc do chorych cum sanctissimo aby w opończach swieckich, a tym bardziey w swiatłych, w stule nie przystępowali do ołtarza, et ad venerabile, ale w płaszczu zakonnym, abo w palędrze, i nieść prywatnie okrywszy stułą tym bardziey kiedy się zdarzy jachać czy konno, czy wozkiem, aby reverenter w odzieniu czarnym zakonnym, nie w płaszczach niemieckich, a co większa białych, lub iakiego inszego koloru, a ieszcze gdzie się nadarzy w mieście, in loco publico.

26. Wyjachałem do Strunia; tam nagadawszy się cum illmo, wieczorem powróciłem ac tandem oficerow rossyiskich osob 20 na obiad zaprosić musiałem, z postem i z mięsem dla niektorych dissidentow jeść dawano. Wina, ponczu, kawy niemało wyszło; dla tych częstych wizyt i traktyerow do Sosna zjachać musiałem, i tak mi iak powróciłem wymawiano, że umyślnie zjachałem, aby nie częstować, bo im winko węgierskie smakowało.

Iunius. Tego roku druga połowa dachu katedralnego z tey strony co od miasta y panienn zakonnych blachą zelazną kryć się zaczęta. Blacha, koszt y ludzi x. arcybiskupa.

18. Dało się widziec y słyszec, jako za wolą y ordynansami p. Kochowskiego, generała rossyiskiego, zalecono było kapłanom naszym russkim, aby spisywali wszystkie domy, osoby mieyskie w swoich parafiach, przykazano żydom arędarzom wszystkim aby podawali kontrakta, po czemu y jak wiele płacą aręd z karczm, spisywano miasto, koscioły, klasztory, dworki, domy y place.

19. Zdawałem klasztor, spisywano zakrystię, sprzęt klasztorny, sam klasztor, cały jako iest w sobie z celami, officynami, parkanami, archivum, bibliotekę, westyarnię etc.

21. Z gazet powzięlismy wiadomość, ze krol Prusski zabiera Prussy Polskie, swoie herby wystawuje, sobie homagium, podatki oddawać każe, miasta niektore fortifikuje, cesarz ziemię Sanocką, Halicką zabiera, Moskwa ma wziąć po Berezynę.

Julius 10. Dzien sw. apostołow Piotra y Pawła, tego dnia przybył do klasztoru naszego i. m. x. arcybiskup; miał mszą czytaną, zaprosił na obiad do refektarza p. Szwykowskiego, majora woysk rossyisskich y kommendanta, oraz w Połocku z drugiemi offycerami byli takze zaproszeni na ten bankiet z woiewodztwa rożni ichmc z magistratu y ze wszystkich w Połocku znaydujących się zakonnikow przełożeni, x. x. jezuici już po obiedzie w refektarzu prezentowalisię ill-mo archiepiscopo. Nim nastąpił czas obiadu, po zakonczoney summie, gdy juz wszyscy niemał x. x. nasi w klasztorze znaydowalisię, po pierwszym do stołu zwonieniu i. m. x. Sledkiewicz, audytor archiepiskopi, oznaymił wolę swego pryncypała, aby na xx. naszych we dzwonek uderzono; a tak zgromadzeni musielismy spiewać moleben przed Naysw. Panną. Przy koncu tego molebna rozkazał p. major woysk rossyiskich, aby spiewana była ektenia za najas. imperatorowę y najasn.

naslednika; z czego gdysię wymawiał illustrissimus połocensis, dając przyczyny, że w naszych xięgach takowych niemamy ektenij, i. p. major tuż w cerkwi ołowkiem napisał y podał illmo siedzącemu w konfessyonale przed Naysw. Panną; ale znowu pomieniony ill-mus reposuit, iż nasz dyakon skoropisu czytać niepotrafi; ale odebrwszy od p. majora tę resolucyą; „waszmość po swojemu polskiemi literami perewedy“ w te słowa kartę podać musiał dyakonowi: *Jeszcze molymsia o Błahoczestiwijszey y Samoderżawnieyszey Hosudaryni Ekateryni Alexiewni mnohaja lita*, y tuż gdysmi spiewali *mnohaja lita*, bito ze 4 armat na wale przed oknami celi starszenskiey. Druga ektenia w te słowa: *Jeszcze molimsia Hospodu Bohu o Nasledniku Jeja Wieliczestwa Blahowirnom Cesarewiczu y Wielikom Kniazi Pawli Pietrowiczy mnohaja lita;* takze znowu bito z armat. Przy spełnianiu zdrowia u stołu, z teyże okoliczności imienin najasn. naslednika rossyiskiego, rzęsisto z armat dawano ognia, lubo deszez całodzienny nikomu z domu wychodzic nie pozwolił.

23. O godzinie 5-ey po południu wszczął się pożar od łazni żydowskiey, blizko dworu p. Pakosza będącey, ktory tym był silnieyszy y strasznieyszy, im bardziey coraz wzmagał się wiatr, czyli raczey wicher; wszyscy na zamku nawet mieszkający bylismy w strachu, bo pierwiey cały pożar przez wiatr silny szerzył się ku zamkowi, tak że budynkow na rogu wała będących pp. naszych bazylianek, lubo juz odartych, zaledwie ustawicznym wody laniem obronic mogliśmy; tak klasztor panien, jako y nasza zwonica ogniem zaymowałysię. Ten pożar całą ulicę Wielką wypalił, zaczowszy od pomienioney łazni aż do zamku, a z drugiey strony aż blizko xx. jezuitow apteki za odmianą wiatru zakączyłsię y usmierzył.

Augustus 6. Przybył do Polocka i. m. p. Kreczetnikow, generał-major woysk rossyiskich, obrał kwatyrę na Przeysmuszkach, we dworze p. pisarza Hrebnickiego. Od tego czasu, czyli od przybycia p. generała, wielka powstała trwoga w obywatelach z przyczyny przysłanego kilko dniami pierwiey universału, upewniającego wszystkich wojewodzian, iz ten generał wszędz e po nad Dzwiną swoy rosciągnie kordon, aby nikt bez biletu za Dzwinę niewyjezdzał, lubo przy tym pomieniony uniwersał wszystkim obywatelom bezpieczęstwo obiecuje y ma być zasłoną od złego y instrumentem sprawiedliwości krajowey.

Dnia 10. I. m. x. Grodzki, professor theologii, cum supelectile ecclesiastica dla lepszego bezpieczęstwa był expeditus do Berezwecza, klasztora naszego, miał takze archivum po drodze z Sudziłowicz zabrać, ktore przody do pomienionego folwarku kilko dniami było przesłano, y wszystko to razem w murach Berezweczskich lokować. Tegoz dnia z woyska rossyiskiego delegowani rozmierzyli zamek tuteyszy y w miescie ulicy niektore.

Dnia 20. Na żądanie woyska rossyiskiego ziechalisię tu do Połocka pp. sędzowie ziemscy y grodzcy, przy ktorych uchwalono prowiant znaczny dla tegoż woyska z tą rożnicą, a żeby tylko obywatele, którzy mają swe dobra za Dzwiną, we 4 niedzielach inportowali, na tey stronie zas mieszkający od onego wolni byli; przytym ażeby z każdego dymu po człeku dano na 4 dni z rydlem y siekierą dla prostowania drog y mostow narządzenia.

13. Septembra. I. m. x. starszy przez sługę pulkownika był proszony w cerkwi podczas jutrzni do samego pulkownika, do ktorego schodziwszy był reqvirowany, aby podał wiele osob wszystkich zakonnych w naszym klasztorze mieszka, jakoz podał w liczbie 35. Co troche przed tym y inne zakony uczynić musieli, mianowicie xx. jezuici podali osob więcey 80.

Septembra 16 a podług starego kalędarza 5, w dzien sw. Zacharyusza. Dzień ten może się liczyć za nayokropnieyszy w całym życiu naszym, gdysmy albowiem zakonnicy odprawiwszy jutrznią, każdy spokoynie w celach swoich zabaw zakonnych pilnowali, około godziny 9-ey znagła zaczęto trąbic na trwogę y dzwonić kazano w klasztorny dzwonek, aby się wszyscy zakonnicy zbierali do cerkwi; w tym paradowało przed cerkiew woysko zbroyne, poprzedzało które dwoch trąbaczow, nieustranny odgłos trąb wydając, a officerowie dzielnemi konmi po ulicach przed woyskiem harcowali. Gdyśmy się w wielkiéj trwodze y bojazni zebrali do cerkwi, stanął w posrzod cerkwi p. pułkownik z innemi officerami, a woysko uszykowane przed dzwiami cerkiewnemi pilnowało. Odprawowała się na ten czas msza czytana przez zakonnika naszego w wielkim ołtarzu; proszony był pułkownik, aby zaczekał tey mszy konca, ale nie chciał y zaraz podał jednemu zakonnikowi do czytania nayprzod obwieszczenie od generała Kreczetnikowa wydane, potem pismo drukowane w Petersburgu pod tytułem „Płakat,“ w ktorym opisują się terminy y granice swierzo zabranego krolewstwa Polskiego kraju, t. jest Dzwiną zaczowszy od Inflant wszystko co po prawey ręce Dzwiny ma należyć do Moskwy,.... jako to obszerniey opisuje wspomniony Płakat. Czytał to wszystko zakonnik zdrętwiały. W tym że Płakacie obowiązuje p. Czerniszow imieniem Nayjasnieyszey imperatorowey, aby wszyscy nowo jey poddani wykonali przysięgę wierności z dokładem, by stan duchowny naypierwiey przysiągł, dając z siebię przykład ludziom swieckim; inaczey ktoby niechciał przysięgać, by się wynosił, sprzedawszy swoje dobra, za granicę. Naznaczona więc od pułkownika przysięga nam duchownym na dzien następujący jutrzeyszy, to jest 17 Septembra. Też samą promulgacyą czytano y po innych kosciołach zakonnych y swieckich, chociaż nie z taką paradą, o jedney że prawie godzinie, w krótce potym narod zmitrężony sam niewiedział czego się chwycić. Od nas zakonnik, to jest x. Lebedzinski wysłany był do Strunia dla naradzenia się cum illimo loci ordinario. Conclusum, że przyidzie się podobno dnia jutrzeyszego przysięgać, ile gdy obiecują w przerzeczonym Płakacie nam dawne wiary y obrządkow ocalenie, procz że nie mamy za krola, ale za najasn. imperatorową i jey następcę modły czynić.

17 Septembra, w dzień Cuda sw. Michała podług russkiego kalędarza, ill. loci ordinarius, dnia wczorayszego przez majora kommędy Połockiey do swojey kathedry wezwany, pierwiey nim do niey przyiechał, wstąpił do p. generała względem podaney dnia 16 7-bra do modlenia się formy, w Petersburgu wydrukowaney, w ktorey to oprocz modlitw za imperatorowę Rossyjską i jey syna następcy była modlitwa za synod, który, a nie papierza, za głowę wyznaje Rossya; względem tey tedy za synod modlitwy mowił ill. archiepiscopus odważnie z p. generałem, że przy ocaleniu religii swojey y sumnienia nie mogła tego czynic, ani tez i wspomniony Płakat (jako wszelkiey professyi narod zachowujący przy swojey religii y obrządkach), do niej nie obowiązywał; y tak conclusit, iż wolno tę modlitwę opuscić, mowiąc jakoby się pomylono do tey modlitwy zniewolając, ktora się z religią katholicką ostać nie może. Przybył zatym illustrissimus do kathedry, gdzie ubrany pontificaliter gdy wychodził z zakrystyi, zaszedł mu drogę pewny officer y podał formę przysięgi, prosząc aby pierwiey przysiąg, a potym moleben za najasn. imperatorową prawił. Jakoż stanowszy ill. Jazon Junosza Smogorzewski, archiepiscopus polocensis, na tronie swoim w ten sens do ludu zgromadzo-

nego, i. m. p. generała y officerow z nim przytomnych uczynił mowę: „Msci panowie, wyrokiem Boskim, losem szczęscia, ukształtowaniem swiata dostajemy się pod panowanie nayjaśn. monarchini imperatorowey jey mosci. Ja się oswiadczam przed Bogiem y wami, żem wiernie służył (tak że gdyby mi się godziło i krew bym przelał) najasn. panu swemu królowi Augustowi, y teraz gdy mi każe los szczęscia tey pani hołdować, nie inaczey obiecuję, a że najasn. monarchini chce po nas przysięgą stwierdzić wierność, ocalając naszą wiarę y prawa dawne y oraz żąda, bysmy duchowni w przysięganiu na wierność dali pierwszy przykład, ja zaczynam. A tu uklęknowszy przy tronie, czytał w głos formułę przysięgi. Sciendum i to, że tak jak wczorayszego dnia czytany był P ł a k a t y obwieszczenie przed przysięgą, podczas ktorego czytania illu-mus miał czas do przeyrzenia formuły, z ktorey wraz miał przysięgać. Na mowę archipasterza i. m. p. generał krotko odezwał się, chwaląc rozumną jego mowę y ku przeszłemu monarsie wierność. Po przysiędze i. m. x. arcybiskupa skiniono na starszego naszego, aby przysięgał z swoimi zakonnikami, ale starszy stanąwszy w posrzod cerkwi, dopraszał się łagodną swą mową objasnienia tey przysięgi, mianowicie: czy wolno będzie zakonnikom po przysiędze przenosić się do prowincyi y ztamtąd przybywać, czy będą należeć jak pierwiey do generałow, prowincyałow zakona swego, y tak daley. Odpowiedział generał bez żadney passyi, upewniając, że choć zaraz wiele chcesz zakonnikow wysyłać, nie tylko za moim paszportem wolno będzie, gdzie zechcą przełożeni wyjeżdzać, ale kiedy tego potrzeba y konwoy mieć będą, dopoty ich ta przysięga obowiązuję, dopoki są w granicach monarchini mojey. Zatym starszy uklększy zabierał się do przysięgi, ale kapłan jakis swiecki z boku poszepnoł, że nam kapłanom stojąc należy przysięgać; a tak starszy wstał, zezwolił na to generał y mowił, by zakonnicy pocichu wspomnioną formę przysięgi za starszym wymawiali. Po przysiędze archipasterz znowa miał mowę, ponawiając przyrzeczenie i. m. p. generała tak względem wiary, jako względęm praw zakonnych. Generał znowa się odezwał, że wszystko tak będzie, jak pierwiey było. A w tym zaczęto moleben, podczas ktorego stali wszyscy officerowie nabożnie, a x. arcybiskup u wielkiego ołtarza z zwyczayną sobie assystencyą. Gdy przyszła ku koncowi, była ektenya nayprzod za oyca sw. papierza, potym za nayjasm. imperatorową y jey syna podług podaney formy, potrzecie za arcybiskupa, za zakonnych naszych przełozonych, nakoniec za cały narod chrzescianski. Pod czas tey ektenyi kazał mnie ill-mus studio uważać, jeżeli pod czas iey p. p. officerowie y sam generał nie pokażą jakiey odmiany na twarzy, ale wszyscy się jednostaynie jak pierwiey zachowali, tylko gdy się modlono za nayjasn. imperatorową, żołnierze zwyczayne pokłony czynili z znakiem krzyża sw., a officerowie troche głowy nakłaniali. Po skączoney takowey modlitwie, generał kazał razy 10 dać ognia z armat przed kathedrą zatoczonych, zaprosiwszy x. arcybiskupa na obiad, wraz wyszedł z cerkwi. A połkownik podał starszemu formułę przysięgi do podpisowania się na zostawionym przy niey spatium; jakoż podpisało się z x. starszym osob 6, bo więcey niepotrzebowano w ten czas, ale inaczey się stało dnia 18 Septembra.

Dnia 18 7bra. Illustrissimus archiepiscopus podczas jutrzni nadesłał człowieka z listem, w ktorym doniosł, że urażony iest na imć x. starszego i. w. i. p. generał za wczorayszą przed przysięgą mowę, i radził by go nieodwłocznie przeprosił; factum że imć x. superior, wziowszy zakonnikow kilku, onego przepraszał, przyięty był od ktorego nie łaskawie z odgrá-

żaniem, iż ktorzy nie chcą się podpisywać, wyda ordynans, aby wraz wyszli z klasztoru tak iak stoią; tym koncem przysłał do zakonnikow p. pułkownika, aby którzy chcą zostać się w klasztorze, podpisywali się. Jakoż podpisało się wiele, na ten czas było 16, innym za przybyciem z folwarkow kazano się stawić do i. w. i. p. generała; w kilka godzin potym sam i. w. i. p. generał wokował imć x. starszego i przepraszał, że uniosszy się passyą, nie diskretnie pierwiey przyioł, ofiaruiąc odtąd dawną swą łaskę i mocną protekcyą. Tegoż dnia proszony ab illmo loci ordinario x. professor metafizyk iezdził do Strunia, gdzie się zabawił aż do 20. Pisał w te dni illmus loci ordinarius list do nas przybyłego nuncyusza imć x. Garampiego, donosząc o wyrażonych awanturach i o stanie swoim i diecezyi swoiey. Należy i to namienić, co się przepomniało, iż ieszcze dnia 16 7bris, ponieważ w furcie naszey, o czym się wyżey pisało, odprawowały się sądy grodzkie, a przy cerkwi w skarbczyku złożone było archiwum obydwóch kancelaryi, w obydwóch tych mieyssach postanowiona iest warta rossyiska, dzienno i nocno na przemiany strzegąc nadto xiégi i papiery w archiwum popieczętowane, na wyięcie nam dekretu przeciwko j. p. Rożankowi po przeprosinach i. w. i. p. generał pozwolił, kazał odpieczętować i wyiąć, przydawszy do reindukcyi officialistę i. w. i. p. Przesieckiego, sędziego grodzkiego, który to d. 19 wyrażonego w dekrecie do Liprianow z przydanym sobie zakonnikiem imć x. Janiszewskim zjachał, quae juris erant satis faciendo. Przybyło takoż tegoż dnia kilku zakonnikow do klasztoru i prezentowało się dwóch imć p. adjutantowi generalskiemu.

7-bra 20. Illustrissimus archiepiscopus, zaprosiwszy wczesnie i. w. i. p. generała z oficerami i po parze zakonnikow z każdego zakonu, dawał w naszym klasztorze obiad, na którym znaydowali się wszyscy wyżmienieni i niektórzy z panow. Stawił się i. w. i. p. generał wesoło, i sam i różnym każąc przepijać zdrowie i innemi miłemi bawiąc się diskursami; był potym na kawie z oficerami w stancyi tego i. w. i. p. biskupa i wkrótce odjachał.

Tegoż dnia przybył z pogranicza imć x. Heronim Artecki, starszy berezwecki, a wkrótce za nim przyprowadzono politycznie zakonnika x. Brzezdziłowskiego, oskarżonego dawniey, jakoby tam wysłanemu porucznikowi do mierzenia gruntow zle się stawił; ale on przed i. w. i. p. generałem usprawiedliwiwszysię, wkrótce do fortuny pogranicznej Berezweckiey odiachał, kazał jednak przez oficera, aby go illmus loci ordinarius upomniał.

Tegoż dnia i. x. Artecki superior Berezwecki ratione Wierzbiłowa, fortuny swey pogranicznej, wykonał jurament przed podpułkownikiem Meysnerem w naszey cerkwi; przysięgali z nimi inni zakonnicy klasztoru naszego przybyli z folwarkow, ale to się stało niepotrzebnie, z poduszczenia i. x. superyora Berezweckiego, ktoremu wstyd było podobno samemu przysięgać. Przysiągł zaś on dla ocalenia, pod pretextem tam rezydencyi zakonnikow Berezweckich, fortuny Wierzbiłowa; po przysiędze wkrótce odjachał do Berezwecza. Tegoż dnia w kosciele x. x. jezuitow przysięgali na wierność p. p. wojewodzianie tuteysi, ktorzy się ofiarowali zostać na tey stronie Dzwiny, co i mieszczanie uczynili dnia 19 7-bris i innych.

30. I. arcybiskup nadesłał kartelusz tenoris sequentis: „jutro we czwartek zapowiedziano mi z gubernii, żebym spiewał mszą i Te Deum:“ chciey wpan u i. p. adjutanta Grocholskiego dowiedzieć się, o którey godzinie ma się te nabożenstwo zacząc i rosporządzić cerkiewny obchod; kłaniam uniżenie. Jason arcybiskup Połocki“. W tym interesie nasi zakonnicy będąc u i. p. adjutanta samego,

nieznalazszy odebrali wieść przez innego oficera, że zwyczayną porą, podług woli loci ordinarii. Tegoż dnia około godziny siodmey wieczorney od i. p. adjutanta odebralismy list taki: Dnia jutrzeyszego w katedrze swoiey i. x. arcybiskup celebrować będzie z przyczyny rodzin naslednika naszego, temu ażeby i kazanie appropo być mogło życzył by sobie i. p. gubernator; o tym donosi adjutant i sługa i. w. mego dobrodzieja „Grocholski". Na ten list odpisalismy z pokorą, wymawiaiąc się od kazania, że w tak krótkim czasie a w tak statyczney materyi być nie może, upraszaiąc oraz, aby gdy tego potrzeba wyciągać będzie, wczesnie nam oznaymiono; a gdy nie było po naszym responsie więcey zaraz odezwy, rozumielismy, że już ten ciężar z siebie zwalili. Aliscie o samey połnocy z wielkim hukiem kołata się sołdat do forty, ktoremu gdy otworzono, przyszedszy do i. x. Lebiedzinskiego, sekundaryusza teologii, na ten czas w klasztorze presyduiącego, taką wypioł perorę: „Hospodyn henerał mnie tiebie kazaw obudit i siu hramotu oddat". Hramota zas była następuiąca: I. w. i. p. gubernator kazał mi teraz obudzić w. pana i od niego zalecić, aby koniecznie, chociaż by naykrotsze, a jednakowo aby było kazanie, nareszcie choć by też i z karty czytać. Co powtarzaiąc, jestem uniżony sługa i życzył bym w tym i. w. i. p. gubernatorowi dogodzić." Pisał to znowu adjutant. Takie niesłychane zaproszenie a w rzeczy samey surowy ukaz i. x. sekundariusz odebrawszy, zaczoł potężnie myslić o tym to niespodzianym kazaniu, jakoż napisał, jak chciano, wcale appropo, jako się z dnia następującego ukaże.

Oktober. 1-ma Oktobris zapowiedziane nabożenstwo tym sposobem odprawiło się: około godziny 10 zrana przybył illmus do katedry swoiey, szedł zaraz w assystencyi i. m. sędziow do i. w. i. p. generała i gubernatora, od ktorego informowany, aby mszą czytaną odprawił, a potym spiewał moleben. Jakoż powrociwszy, miał mszą s., a po mszy zaraz wszedł na ambonę i. x. secundaryusz i zaczowszy z tey themy: „Modlcie się za zdrowie Nabuchodonozora, króla Babylonskiego, i za zdrowie Baltazara syna jego, aby były dni ich, jako dni niebieskie na ziemi, a iżby dał nam Pan cnotę i oswiecił oczy nasze, żebysmy żyli pod cieniem Nabuchodonozora, krola Babylonskiego, i pod cieniem Baltazra syna iego i służyli onym na wiele dni i nalezli łaskę przed oczyma ich." Baruch 1. Miał kazanie o potrzebie w ten dzień modlitwy za nayjasnieyszą imperatorową i jey syna, następcę tronu Rossyiskiego, panow naszych, ukazując tę potrzebę z dwoch przyczyn. Pierwsza że Bog tego po nas chce, druga—że godzien tego jest najasnieyszy cesarzewicz Paweł, abysmy się zań modlili, naostatek konczył powinszowaniem, życzeniem do i. w. i. m. gubernatora prowincyi Połockiey mowę. Ktore to kazanie tak się podobało, że wraz i. p. gubernator przysłał adjutanta z podziękowaniem, zapraszał do siebie na obiad. Po kazaniu zaraz odprawowany był moleben w ten sposob, jak dnia 17 7-bris. Po skonczonym nabożenstwie dano ognia z harmat razy z dziésięć: żołnierzy 500 stało uszykowanych przed katedrą, ale bez broni. Gdy i. w. p. generał z oficerami i w. i. x. arcybiskupem udał się do dworu swego, wraz i żołnierze w swoiey paradzie pomaszerowali; i. x. sekundariusz teologii, ze mną, x. professorem filozofii, szedł na obiad do i. w. i. p. gubernatora, do ktorego gdysmy przyszli, wdzięczną twarzą przyiowszy, potym przystąpiwszy do i. m. x. sekundaryusza, dziękował za kazanie, chwaląc że bardzo piękne, i temi słowy zakączył: „położyliscie plastr na ranę". Domyslić się łatwo można, do czego te zmierzali słowa, jesli wspomniemy na urazę jego ku nam wyżey opisaną, to jest d. 17 7-bris. Nastąpił zatym obiad prawie senatorski, pod

czas ktorego pierwszy wczoł dyskurs i. w. i. p. generał z kazania, mowiąc: „day Boże, by się to sprawdziło o nayiasnieyszym następcy naszym, co i. m. x. kaznodzieja dzisieyszy przepowiadał". Notandum zaś, że chwaląc tego pana, i. x. sekundaryusz rokował, że on może być ten, ktory narod chrzescianski i zawojowane mieysca swięte z tureckiey niewoli oswobodzi, maiąc tak liczne kraja, woyska, etc.; z tey tedy okolicznosci był wszczęty dyskurs i. w, i. p. generała, wychwalał nayjasnieyszego Pawła, następcę tronu, że w nim takie są cnoty, iż wszystkich uymuie i do siebie ludzi, co gdy mowił, przysięgą ztwierdzał, że to o nim wyswiadczał nie jako poddany, ale jako sam doswiadczaiący tego monarchi cnot i obyczajow. I. x. rektor połocki Societatis Jesu wymawiał naszego i. x. sekundaryusza, iż nie miał czasu do nagotowania się na pochwały tego pana, na co i. w. p. generał odezwał się: „kto prawdę w sercu chowa, temu nie trzeba się gotować, bo co serce dyktuie, to usty mowią". Prosił potym o oddanie tego kazania. Zakonczył się ten bal spełnieniem zdrowia nayiasnieyszey imperatorowey, jey syna i innych przy hucznym odgłosie z harmat i dzwiękiem muzyki. Dnia tego wieczorem illuminowali x. x. iezuici okna, prospekt maiące od ulicy w podłużney linii; nic tam nie wydawałosię okazałego, oprocz swiatła.

3. Z okazyi koronacyi nayiasnieyszey imperatorowcy i. m. Katarzyny II, w ten dzień przypadającey, było nabożeństwo u i. m. x. x. iezuitow, na ktorym znaydował się i. w. i. p. generał z oficerami i wielu dystyngwowanych prowincyi Połockiey urzędnikow; x. rektor Societatis spiewał mszą s., miał potym kazanie i. x. Katembryna o powinnosci uszanowania monarchow, wywodząc tę powinnosć z prawa natury, prawa pisanego, i prawa łaski, i o trojakich sposobach uszanowania tychże, to jest: urządzaiąc cześć powierzchowną, wypełniaiąc ich rozkazy i zastawiaiąc się o całosć monarchow swoich. Po kazaniu ills. loci ordinarius intował „Te Deum laudamus," potym dano kilkanascie razy ognia z harmat; za wysciem z koscioła i. w. i. p. generała żołnierze, jak pierwiey, w swoiey paradzie bez broni maszerowali; był tego dnia rano i wieczor bal u i. p. generała, przykazana była nocy tey zakonom illuminacya innym oprocz nas, ale i u nas illuminowali lampami wieże i okna klasztoru z prospectem na miasto, z ktorych w jednym herbu rossyiskiego stał orzeł dwoygłowiasty, w cieniu adumbrowany; około jedynastey w nocy i. w. i. p. generał obchodził te illuminacye, przypatruiąc się i pod naszą górę podstąpiwszy, wrócił się do pałacu. Trwało swiatło do 2 z pułnocy. Koło orła u nas illuminowanego były inscrypcye, ale ich trudno było doyrzeć przy swietle.

24 Novembris imieniny i. imp. mci uroczystym sposobem obchodził cały Połock. W wilie imienin i. w. p. generał gubernator Kreczetnikow posłał przez pokojowego swego bilet do xx. iezuitow, aby nazajutrz uroczyste nabożenstwo i kazanie było z oklicznosci imienin w. monarchini, dokąd nazajutrz o godzinie dziewiątey zebrali się wszyscy znayduiący się w ten czas w miescie panowie prowincyi Połockiey i z każdego zakonu po kilku zakonnikow; a że poczta z Petersburgu nadeszła, długo bardzo czekano w kosciele i. m. p. generała, za którego przybyciem po mszy czytaney kazanie było na pochwałę jey imperatorskiey mosci. U nas gotowym był na kazanie x. kaznodzieja, a że ludzi w cerkwi nie było (dla solenizacyi u x. iezuitow), tedy i kazania nie mówiono, tyle po godzinach moleben był spiewany przed wielkim ołtarzem. Bito tego dnia hucznie z harmat; po zakonczonym nabożenstwie i pod czas stołu u i. m. p. generała w wieczor po wszystkich kosciołach wieże były illuminowane.

Wiele tu należy wspomnieć, co w czasie swoim opisać omieszkało się, jako to, że po wykonaney od obywatelow zabranego kraju przysiędze obrani są ze wszystkich prowincyi panowie delegaci z rekognicyą nayiasnieyszey monarchini do Petersburga: z Połocka i. p. Swołynski, bywszy sędzia ziemski, i i. p. Snarski, bywszy starosta zaborski; z Witebska i. p. Bohomolec, bywszy pisarz ziemski, i i. p. Łuszkina, bywszy podwoiewodzi; z Orszy i. p. Jozefowicz etc.... Także illmus Jazon Smogorzewski, archiepiscopus polocensis, z i. x. prymaryuszem, i x. Czerniewicz, rektor Collegii Połoc. S. J. z dwoma Collegium swego dystyngwowanemi osobami do Petersburga w jednym czasie prawie podróż pocztą rossyiską przedsięwzieli. Co się tycze naszego i. m. x. arcybiskupa i i. x. Grodzickiego, jego sociusza, tak w drodze, jako i w samym Petersburgu przyimowani byli z osobliwszą czcią i uszanowaniem od wszystkich; w drodze z poprzedzaiących miast, przez ktore przyszło się przejeżdżać, drogę im kommendanci, lub od nich wyznaczone osoby dystyngwowane zajeżdzały i w przyięciu wszelkie humanitatis officia wyrządzały; w samym Petersburgu od ministrow, senatorow, archierejow czczeni, u ktorych na obiadach często bywali, z samą nayjasnieyszą monarchinią i jey następcą illustrissimus miewał konferencye prywatne, miewali też oba co dzien prawie mszy ss. u xx. reformatow tamecznych na prozbę rozmaitych xiążat, grafow, panow, chcących przypatrzyć się naszym ceremoniom w odprawowaniu mszy s.; od i. w. i. p. Czerniszowa grafa mieli danych do posługi sobie lokaiow, wyznaczone panskie pokoje, lubo za te płacić musieli, napatrzylisię rozmaitym ciekawosciom, starożytnosciom i ozdobom głownego w panstwie Rossyiskim miasta Petersburgu, o ktorego szacunku, pięknosci i położeniu ci tylko opisać potrafią, ktorzy oczyma swemi z podziwieniem przypatrywali się; mnie zaś słyszane rzeczy piszącemu dosć o tym namienić. Panowie delegaci podawaiąc razy z 15 w Petersburgu memoriały, że nie mogą wystarczyć płaty podusznego, jakie było ułożone po talerze bitym i szostaku jednym od głowy męskiey, gdy ostatni raz i. w. i. p. arcybiskup ułożył i podał memoriał, w tym że samym wyrobili, że darowano na półrocza poduszne i wszystkie inne podatki, skarbowe akcyzy, a tym czasem dla wywiedzenia się wiele intraty poddany przez rok panu uczynić może, nakazano zlustrować dobra xx. iezuitow, jako lepszą ekonomią rządzące się, i wyciągnąć rzetelną intratę, co i uczyniono.

1 Nowembris. Zdało się primoribus klasztoru naszego udzielić część zakonnikow na mieszkanie do folwarkow, w granicach polskich za Dzwiną zostaiących, już to obezpieczaiąc te folwarki od najazdow hultayskich, już to aby chwała Boża za krola i Rzecz pospolitą, z ktorych łaski tu fundowani bylismy, nieustawała, i dla inszych przyczyn; a tak decisum, aby x. professor filozofii z swoimi dyscypułami przeniosł się do Sudziłowicz. Jakoż wyrobiwszy na to od i. w. i. p. gubernatora pozwolenie i bilety, x. Starkiewicz, professor filozofii, z dziewięciu uczniami, bo dziesiątego, dla lat podeszłych na teologii za obedyencyą zostawił, przeprawił się do Sudziłowicz, tam mieszkając, oraz z i. x. spowiednikiem Bieleckim i x. prokuratorem przy odprawowaniu pacierzy i nabożenstwa chorem prywatnym; z tey przyczyny akta te, ktorych był wyznaczony pisarzem x. professor teologii, w czasie pisać się zaniechały.

W *Nowembrze* i *Decembrze* częste były publikaty różnych uniwersałow, których że trudno było dostać, tu się nie wpisuią, a drugie ani wzmiankują. Wszakże był bublikowany uniwersał: 1-mo, aby wszyscy zakonnicy każdego klasztoru, jako też wszyscy du-

chowni utriusque ritus, dali wiadomosć na pismie, z podpisaniem ręki przełożonego, jaki mają fundusz, od kogo, na wiele osob, wiele ich teraz mieszka, wiele ludzi chowaią dla posługi, i ci czy poddani, czy wolni, czy z kraju polskiego, czy zagraniczni, jakie zabudowanie klasztoru, cerkwi etc., co jako wszyscy, tak i my sacrosancte uczynili; 2-do wraz drugi uniwersał, aby spisywano wszystkich mieszkańcow w zabranym kraju tak męskiey płci, jako i niewiesciey, aż do dziecięcia narodzonego tego dnia, ktorego rewizya będzie. Po uczynionych i podanych regestrach przez possessorow fortun i dworow, wraz nastąpiła rewizya scisła przez sztab-oficerow i kommisarzow po wszystkich dobrach dla verifikacyi; 3-tio uniwersał potym był publikowany, przykazuiący wszystkim zaszczyszczaiącym się szlachetstwem, aby wprzod przed sądem ziemskim, w ktorego kole znaydował się i jeden sztaboficer, swego szlachectwa od prapradziadow dawali, co w krotce nastąpiło; obrano sędziow i w klasztorze naszym mieysce sądom wyznaczono, na ktorych scisle rano i po południu nieustannie ten kleynot polski roztrząsano. 4-to in tractu tych sądow nakazano zjazd panom i szlachcie do miasta Połocka, gdzie zjachawszy się i oznaymiwszy o sobie i. w. i. p. generałowi gubernatorowi prowincyi odebrali wyznaczony dzień i mieysce na te seymiki w naszym klasztorze; przytym podał im instrukcyą z Petersburga, jakim mają porządkiem te seymiki w naszym klasztorze odprawować. Nayprzód że powinni wszyscy dawnieysze urzędy polskie złożyć i mocą tych urzędow pierwszenstwa między szlachtą nie mieć, ale wszyscy powinni być równi, jako jedney monarchini podlegli. Potym w izbie sądowey aby pierwsze mieysce ten zasiadał, kto pierwszy do miasta przyjachał, toż drudzy po wokacyi consequentur. Dnia zaś naznaczonego i. w. i. p. Meysnier podpułkownik, prezydent seymikow od i. w. i. p. generała i gubernatora wyznaczony, przybył z sekretarzem do klasztoru, skrzyneczkę z dwoma szufladkami na stoł kazał wystawić, w ktorey napisane byli kalkuły: w iedney „obieram,“ w drugiey „nie obieram,“ na ten koniec, ażeby gdy będzie czytany z regestrow szlachcic, na urząd maiący się obierać, każdy szlachcic brał kalkuł, jaki mu się podoba; i takim sposobem obrany jest prezydentem i. w. Onufry Hłasko. Tym po obraniu zalecono od i. p. gubernatora prowincyi Połockiey, aby taxę wszystkich rzeczy przedaiących się i kupuiących się na całą provincyą uczynili, co się stało i po innych miastach rospisano.

1773—1774 г.

Публикація указа, запрещающаго совращеніе православныхъ въ латинство или въ унію.—Отзывъ о новомъ—русскомъ судѣ: судъ скорый и правый.—Свѣденія о Водвѣ, имѣніи базиліан. Добрыгорскаго мон., поступившемъ въ казну; хлопоты базиліанъ о возвращеніи его.—Свѣденіе о Вержбиловѣ, имѣніи Березвецкаго базил. монастыря, которое также имѣло поступить въ казну, какъ состоящее въ присоединенномъ краѣ, но не поступило, потому что базиліане подъ присягою показали, что здѣсь съ давнихъ временъ былъ монастырь.—Указъ, запрещающій погребать умершихъ въ церквахъ и костелахъ.—Сеймики и чрезвычайный сеймъ въ Варшавѣ, подъ конфедераціей.—Мечты поляковъ о возвращеніи провинцій, присоединенныхъ къ Россіи и Австріи.—Разсказъ объ Адамѣ Мишунѣ, сынѣ подчашаго полотскаго, поступившаго, безъ вѣдома родителей, въ базиліанскій орденъ.—Письмо Кречетникова къ Смогоржевскому о томъ, что нѣкоторые униты изъявили желаніе перейти въ православіе; разслѣдованіе, произведенное пол. базиліанами по этому поводу.—Извѣстіе о смерти папы Климента XIV.

1773. 14 januarii był publikowany uniwersał z Petersburga w naszey cerkwi i po inszych kosciołach, w którym, iak wyraża, ucalenie utriusque ritus naszey katolickiey

religii, surowie zakazuie wszystkim katolikom tak łacinnikom, iako i rusinom, aby nie ważyli się pod żadnym pretextem panuiącey wiary obywatelow do swoiey przewodzić, a to pod surowemi karami.

W miesiącu styczniu przybyli z Petersburga w. i. pp. assessorowie guberscy trzey brygaderowie wielcy: w. i. p. Karabanow vice-gubernator, w. i. p. Mikulin assessor pierwszy, w. i. p. Łonski assestor drugi, przy nich sekretarze, regenci, pisarze po polsku umieiące, osob trzydziestu. W tych to guberskich sądach wszystkie sprawy, za apellacyą, iak dawniey w trybunale, sądzą sprawiedliwie, prędko i bez żadney płaty. Tegoż samego czasu w. i. p. Łopatyn, woiewoda prowincyi Połockiey, przybył i założył swą osobliwszą jurysdykcyą i kancelaryą, do ktorey należą sądy mieyskie i grodzkie. Do obydwoch kancelaryi przyięto po iedney osobie urodzonych polakow, ludzi uczonych i prawo znaiących.

Opisuie się Wodwa, fortuna zastawna klasztoru Dobryhorskiego. Po wzięciu kraiu wyż opisanego, że ta fortuna została się w zabranym kraiu, a klasztor w stronie, do Polski należącey, wielkie było staranie y naybardziey od Połockiego naszego klasztoru, iakim by sposobem tę fortunę Dobryhorską ocalić; nayprzód były czynione kroki uczynienia zamiany z klasztorem naszym Machirowskim, maiącym fortunę w Polskiey stronie także zastawną, ale że się to działo po zabranym kraiu, iuż nie był czas; odradzali nam sami oficerowie. J tak choć weszli byli w opisy i. x. starszy dobryhorski z i. x. starszym machirowskim, zaniechać musieli, a tym czasem ta fortuna na skarb imperatorski obrócona i komędzie poblizkiey poddana. Był ieszcze sposob, aby za ukazaniem dokumentow wiecznik tey fortuny im odzyskał, a nam pieniądze oddał,— takim się czynił imc p. Przesiecki, starosta biecki, który zostawuiąc swoie fortuny, przyległe Wodwie, w stronie zabranego kraiu, koligatorowi swemu i. p. Ignacemu Przesieckiemu dał moc na odzyskanie Wodwy, ale ten co miał pokazawszy prawo j. w. i. p. gubernatorowi odbierać albo tracić Wodwę, nikogo z kommendy nie dołożywszy się, popolsku zajachał; kapitan tam stoiący wraz dał znać w. i. p. gubernatorowi, który przyzwawszy p. Przesieckiego kazał wziąć w areszt i odprawuiącym się na ten czas sądom ściśle sądzić, iako naiezdnika dobr imperatorskich, ale po zaszłey instancyi używszy miłosierdzia uwolnił z aresztu bez żadney kary. Że zaś ten Przesiecki siebie ratuiąc pociągnoł naszych xx. professorow teologii, mieniąc iakoby radzili mu tę Wodwę odbierać, wokowany był i. x. Lebiedzinski sekundaryusz do j. w. i. p. generał-gubernatora, u którego usprawiedliwiwszy się od tey na nas potwarzy, odebrał odpowiedź: „kto by to radził, należało by takiemu o chlebie i wodzie cały rok pościć.“ Factum, że wyprowadzeniem rectilinium od Dzwiny do Druyca rzeki przez dwóch gubernatorow Mohylowskiego i Połockiego, klasztor nasz Dobryhorski znowu zagarniony został pod imperium Rossyiskie; a tak stawił się i. x. Lebiedzinski do j. w. i. p. gubernatora i otrzymawszy audyencyą, znowu odzyskał i przywrócił Wodwę klasztorowi Dobryhorskiemu, i. x. prymaryusz zaś Grodzicki, że z tey fortuny był wybrany czynsz na skarb imperatorski, postarał się odebrać Dobryhorom połowę czynszu ze skarbu, i tak cała awantura o Wodwie zakączyła się. Dopiero myśli klasztor Dobryhorski dla odległości tey fortuny przyłączyć przyległeyszemu klasztorowi Machirowskiemu, wziowszy od niego in aequivalenti.

Opisuie się także Wierzbiłowo, fortuna niegdyś klasztoru Berezweckiego, a dopiero klasztor Wierzbiłowski. Po zabraniu kraiu i. x. Heronim Artecki, superyor berezwecki,

przybywszy do Połocka a widząc w iakim stanie zostaie iego klasztoru Wierzbiłow, maiąc także oczewiste przykłady utraconych fortun tych zakonnikow, którzy klasztory na Polskiey, a dobra w zabránym mieli kraiu, wcale mądrze poradził sobie, kiedy Wierzbiłow ogłosił być dawnym klasztorem i siebie dwóch klasztorow starszym, z czym stawaiąc się do i. p. gubernatora, otrzymał dzień wyznaczony dla siebie przysięgi, i zaprzysiągł; udawało się to dobrze, kiedy i zakonnicy przysięgli, mieszkaiący na ten czas w Wierzbiłowie; bo i przed tym x. prokurator i x. missionarz tam zawsze znaydowali się, było to wszystko na rękę utrzymania Wierzbiłowa; iakoż po odprawioney rewizyi iuż tam zakonnikow mieszka 6, starszym za obedyencyą reversmi provincialis i. x. Innocenty Maluszycki; ale nim się to skonczyło, wiele było starania i czynności tak z strony i. x. Arteckiego, iako też strony klasztoru Połockiego; i tak Wierzbiłow utrzymany, a tym, którzy go utrzymali, można przypisać fundatorstwo nowego klasztoru.

W pół tego miesiąca był publikowany uniwersał z Petersburgu zakazuiący, ażeby wszelkiey religii i stanu ludzie odtąd nie chowali się po kosciołach i cerkwiach, ale obierali sobie place za miastem o kilkaset krokow od miasta i tam plac fosą oprowadziwszy lub wałem, lub dobrze oparkaniwszy, mogiłki zakładali, na których pozwolono kaplicę lub cerkiewkę wystawić. A tak że w Połocku różney religii znayduią się ludzie, rzymianie obrali sobie mieysce na mogiłki za miastem około Spasa, my unici za miastem przy cerkiewce od nas wystawioney śś. Piotra i Pawła, idąc na Przesmuszki; ale od tego mieysca, iako przyległeyszego miastu, odbiiali nas disunici, składaiąc się większoscią swoich, zkąd pretendowali obszernieyszego iak tam iest dla siebie placu. Wszakże kazano im za nas posunąć się ku szubienicy. Żydzi utrzymali się przy swoich mogiłkach na trakcie, idąc do Przesmuszek.

18 Junii. Odprawiłysię w Połocku seymiki, na których już finalnie sąd grodzki skasowano, a sędziow nowych przez vota obierano ziemskich.

Julius. Namieniaią się tu choć krótko czynnosci polakow w czasie zabranego kraju, jako to, że krol i. m. po odebranych wiesciach o zabranych prowincyach polskich, zgromadziwszy panow senatorow, czynił protestacyą o gwałtownosć uczynioną, rozesłał posłow do postronnych monarchow, żaląc się przed niemi i żądaiąc od nich pomocy, ratunku, ale ci przez powracaiących posłow oswiadczyli listownie ubolewanie nad naszym nieszczęsciem, a za nas uymować się nie obiecali. Za przymuszeniem zaś groznym trzech potencyi, sprzymierzonych na podział Polskiey, nayprzod odprawiła się walna rada senatu in Februario anni praesentis, z ktorey wydany jest od krola i. m. uniwersał na seymiki przedseymowe, i na seym pro die 19 aprilis, ktory zaczoł się niezwyczaynym dawniey sposobem—pod konfederacyą, a to dla zapobieżenia niebespieczenstwa zerwania go, co rozumiano za arcyszkodliwe, zwłaszcza w teraznieyszych okolicznosciach. Na tym seymie z zabranych wojewodztw i powiatow nie dozwolono być ani się obierać posłom polskim, w ktorych zaś nie doszły seymiki, za nakazaniem powtornie składane były i obierano posłow. Na tym seymie chciano nayprzod sądzić kryminał króloboystwa (o ktorym czytay 16 9-bris anno 1771), a tym czasem przewlec cokolwiek czasu, ale ministrowie trzech potencyi przymusili, gdyby pominowszy wszelkie materyie, Rzecz Pospolita traktowała z niemi o pretensyach ich principałow do Polski. Wzięto tedy tę rzecz, przedsię rózne były w tey mierze naradzenia się i projekta: krol i. m. ten podał, a żeby w sprawie tey zdać się na sąd innych

nie interesowanych potencyi, i dał przyczynę, że ci cztery monarchowie, to jest cesarz, imperatorowa Rossyiska, król Pruski, którzy maią pretenzye do Polski, i Rzecz Pospolita, są to strony między sobą spólne, zaczym w swoiey własney sprawie, podług natury każdego sądu, sędziami ani oni, ani Rzeczpospolita być nie mogą. Podane tedy tę notę ministeryalną w tey mierze ministrom trzech potencyi, ale oni odpowiedź dali, iż jeżeli w osmiu dniach nie podpisze Rzeczpospolita podziału, ktory uczynili z Polski, tedy Polska ostatniey dozna nieszczęsliwosci. Radzili inni a między niemi niejakis Pruszanowski, poseł powiatu Rzeczyckiego, ażeby pretensye tych trzech potencyi, jesli się jakie pokażą, pieniędzmi raczey, a nie ustąpieniem krajowym zaspokoić. Lecz nic z tego nie stałosię; musiano seym zalimitować y delegacyą wyznaczyć, ktora by moc miała traktowania z ministrami trzech potencyi względem ustąpienia krajow zabranych na zawsze onym i podpisania tego traktatu, oraz ułożenia nowey formy rządu, a to bez dokładania się stanow Rzeczy pospolitey, które tylko obowiązałysię zebrawszy się na reassumpcyą seymu pro die 15 7-bris (do ktorego to czasu seym jest zalimitowany), podpisać to wszystko bez żadney sprzeczki cokolwiek ci delegaci zrobią. Sprzeciwiało się wielu pomienioney delegacyi, a naybardziey krol i. m., zwłaszcza w tym punkcie, że jey dawano moc absolutną wszystko stanowić bez dependencyi od stanow, i nową formę rządu układać, ale nic nie mogli poradzić; bo ministrowie cudzoziemscy nayokropnieyszym Polszce grożąc nieszczęsciem, przynaglali koniecznie aby takowa delegacya do traktowania z niemi wyznaczona była. Jakoż i wyznaczono. Osoby w niey zasiadaiące są biskupi, senatorowie, niektorzy swieccy i posłowie; ktorych jednak gorliwych z posłow rozumiała, tych powyłączała przemoc cudzoziemska. J tak ta delegacya zaczeła sessye swoie odprawować w pałacu i. o. x. Radziwiłła die 2 junii, ktorych kilka odprawiwszy, nic jeszcze pewnego nie uczyniła, prócz że podano potę ministrom trzech potencyi, aby woyska ich z kraju Polskiego ewokowane były i nie uciemiężały tey reszty, gdy już Rzeczpospolita zadosyć we wszystkim chęciom ich czyni. Odpowiedź na to dali, że już w tey mierze pisali do swych monarchow, i wkrotce będą mieli rezolucyą. To uczyniwszy, po kilku sessyach odłożone są ad diem 3-tiam Julii.

Tym czasem niektórzy upewniaią, że to wszystko, co się robić zaczeło, nie przyidzie do skutku i że kraie zabrane powrócone będą, twierdząc, iż wielkiejest podobienstwo, że Moskwa nasamprzod wróci, a to dla dotarcia traktatow pokoju z turkiem, ktory inaczey godzić się nie chce, jak tylko pod tą kondycyą, aby zabrane kraie polskie wrócone były. O cesarzu także powiadaią, że i on wróci, i co teraz uczynił, to jedynie dla większego dobra narodu polskiego uczynił, nawet głoszą, że tak sam pisał do króla naszego. Względem Prusaka tylko zachodzi trudnosć, który jako te dwie potencye pobudził do podziału Polski, tak co wzioł, ustąpić żadną miarą niechce, chiba przez woynę; owszem, nowopoddanych swoich w zabranym kraiu polskim pod pretextem ocalenia ze wszystkich sprzętow i skarbow ogołocił, mieniąc, że po zakonczonych rozruchach wszystko każdemu wrócono będzie, a tym czasem u niego na mieyscu obronnym schronione zostanie. Zkąd wnosić można, że on, jesli w samey rzeczy dla tego uczynił schowankę poddanych rzeczy, pewney dla siebie spodziewał się woyny. Jakoż twierdzą, iż Moskwa pogodziwszy się z turkiem, wkrótce z nim woynę zacznie. Pokazuie się teraz, że król nie jest winien tym wszystkim, które się działy i dzieią nieszczęsliwosciom; ma i on teraz wielkie umartwienie, procz że mu intratę odebrano w

krajach zagarnionych, jeszcze w nowey formie rządu chcą mu moc odebrać, a imie tylko króla zostawić. Nadto kiedy przymuszano w Warszawie na seymie polakow do podpisu podziału polskiego, że on sprzeciwiał się i jemu dawano dotyczki, nawet stawiąc żołnierżow po kilkadziesiąt w senatorskich i ministrowskich pałacach, i w jego też pałacu postawiono, przytym detronizacyą pogrożono. Pisał on dawniey do imperatorowey rossyiskiey list w żywych wyrazach, prosząc ią o miłosierdzie, żałując się iż to będzie dla niey z honorem, kiedy kray wróci i uymie się owszem za Polską przeciwko innym jey nieprzyiaciołom, przeciwnie zaś dyshonor wielki, kiedy kray bezbronny i bez woyny zabierze; i ztąd także wnoszą, że jest wielkie podobienstwo zabranego przez tę monarchinią kraiu wrócenia, bo żeby była prawda, życzyć bardziey, niż spodziewać się można. Jakie będą dalsze czynnosci polakow i dla Polskiey awantarze, oznaymić się tu w późnieysze czasy powinno.

1. Julii i. x. Flawian Sierzputowski, do tych czas ordynaryiny kaznodzieja w klasztorze naszym Połockim, wziowszy u i. x. starszego pozwolenie, wyjachał do folwarku Sudziłowskiego dla rozrywki.

Augustus. Dokonczenie tego miesiąca. Tu się zaczynaią akta x. Grodzickiego, professora teologii.

Przepomniano w tym miesiącu opisać ciekawą awanturkę, która się stała z p. Adamem Miszuną, podczaszym połockim. Ten dzieciuk maiący lat 17, a rok iedcn czy też więcey wysłuchawszy retoryki w Połocku, ni od kogo zgoła przez naszych xięży nie namawiany, uczęszczał do klasztoru naszego, mianowicie do i. x. Szulakiewicza, będącego na filozofii, iako niegdy swego dyrektora i biskupiego koligata; za czasem poczoł się oświadczać z wokacyą do zakonu naszego i był razy ze cztery u x. Grodzickiego, na ten czas professora teologii, dla tego iedynie końca, aby mu obmyślił sposob uwolnienia się od rodzicow, którzy (iak sam zeznawał) od lat czterech maiącemu prawdziwe do stanu zakonnego powołanie, rozmaitemi przeszkadzali sposobami. J. x. Grodzicki pomienionego kandydata prezentował i. x. starszemu, przed ktorym też swoie przedsięwzięcie gorąco oświadczał, zaczym i. x. starszy, dogadzaiąc ochocie dzieciuka a słysząc od tegoż, ieżeli nieodpowiednie z Połocka do Borezweckiego nie wyiedzie nowicyatu, rodzice go nigdy od siebie nie uwolnią; wyznaczył i. x. Lebiedzinskiego professora teologii, z ktorym by karetką pomienony aż do Berezwecza zaiachał. To gdy się stało, pospieszył też do Berezwecza i. x. Grodzicki, maiący jachać przez Berezwecz do Wilna po xięgi teologiczne czyli autora teologa Gaspra...... francuza, który autor dla seminarium różnych francuzkich był wydany. Przybywszy do Berezwecza x. Grodzicki, został na medytacyach będącego Miszunę; tegoż dnia wieczorem przybył do Berezwecza w. i. p. Zenowicz, podkomorzy połocki, i prosił i. x. Arteckiego, superyora Beręzweckiego, aby się mogł widzieć z p. Miszuną; pozwolono rozmowy w celi i. x. superyora, ktorey i. x. Grodzicki był przytomny. W. i. p. podkomorzy obszernie dzieciukowi przekładał zmartwienie jego rodzicow, że nieopowiednie do zakonu odjachał, ale Miszuna naymniey tym się nie wzruszał. Przydawał p. podkomorzy, że niech tylko p. Miszuna ze mną do fortuny o mili 3 z Berezwecza poiedzie, a ieżeliby trwał w przedsięwzięciu, sam go znowu do nowicyatu odeszlę, ale było darmo. Naostatek odezwał się w. i. p. Zenowicz w te słowa: „ja sam zamłodu miałem powołanie do tegoż zakonu, ile że mam w nich dwóch godnych prałatow ichmść xx. Ważynskiego, adm. rev. generała ordinis, i Wołodzkę, prokuratora rzymskiego, iednak poznawszy to po mnie rodzice moi, a

chcąc mi rozbić młode płoche zamysły, oddali mię na lat 3 do Warszawy do i. o. xięcia Czartoryskiego, gdzie gdy pomieszkałem, moia wokacya tak się rozchwiała, że mi się teraz ani przez sen nie marzy." Na te słowa p. Miszuna w te wyrazy dał odpowiedź. „Wybacz mi i. p. dobrodziey, że to powiem, co myślę. Bardzo wiele i. p. rodzice pozwolili, kiedy go na lat 3 oddali do Warszawy, ponieważ dosyć iest przez rok ieden być w Warszawie i zostać hultaiem." Tą mądrą odpowiedzią p. podkomorzy nieco zarumieniony, dłużey z Miszuną rozmawiać nie chciał i to tylko powiedział: „Ten to perterbur, czyli (rozumieiąc i. x. Grodzickiego) musiał go tak nauczyć", i wkrótce zaraz do domu p. podkomorzy odiachał. Po odiezdzie p. podkomorzego nazaiutrz we czwartek rano przyiachali rodzice p. Adama i z małym jego bratem, a dla żalu wielkiego p. podczaszy wpadszy na drugie piątro, gdzie iest nowicyat, i postrzegszy syna w kontuszu ieszcze przez korytarz przechadzaiącego się, nieutulonym płaczem cały napełnił klasztor; syn zaś schował się do celi medytanskiey; zaczym p. podczaszy musiał prosić i. x. starszego Berezweckiego o pozwolenie widzenia się z synem, co gdy nastąpiło, ociec i matka nie iuż płakali przed synem w forcie, ale niemal wyli; syn zaś zgoła w przedsięwzięciu trwać zdawał się i smiał się z rodzicow płaczu, iako z nierozumnych przyczyn pochodzącego. Już zaraz nastąpiły rozmaite perswazye rodzicow, iako to matka niepoiednokrotnie mówiła do syna: „Adalku, Adalku, czemu ty nie pamiętasz na to, gdyś mały w kolebce zapłakał, ia, czy w dzień, czy też w nocy, do ciebiem przychodziła, a ty teraz tak na mamę zapomniałeś, że iuż naymniey łzy moie nie miękczą." Odpowiadał syn: „ja gdym był małym, płakałem, bo byłem głupi, ale teraz waspani masz rozum, iednak bez przyczyny płaczesz." Ociec zaś przekładał synowi: „Adalku, komu ia zostawuię fortunę, pieniędzy etc." Odpowiadał syn: „jest brat moy młodszy, iest siostra." Matka znowu do innych rzucała się perswazyi mówiąc: „Adalku, co tobie potym, że zostaniesz rusinem i będziesz nosił iak chłop siermięgę." Odpowiadał synek: „Nic to z tego niema, że będę rusinem, bo rusin tak dobry iest, iak rzymianin nie lepszy, a zaś że przez rok nowicyatu ponoszę siermięgę, nic to dziwnego, wszak x. x. bernardyni, reformaci, kapucini całe życie chodzą w siermięgach, a nikt się z nich nie nasmiewa, chyba głupi". Naostatek obiecywały rodzize synowi zaraz zapisać fortunę, oddać pieniędze i czegoby tylko od nich żądał dozwolić, ale to wszystko miał zanic synek. Te zaś perswazye rodzicow i inne tysiączne trwały przez dni pułtora i noc jednę. Syn zaś kiedy tylko mogł uciec od rodzicow, uciekał do klasztoru, za ktorym w slady ociec zapłakany przychodził tak dalece, że i. x. Błaganowski, magister noviciorum Berezwecki, po kilka razy odzywał się z temi słowy: „jeżeli tego dzieciuka powołanie nie jest prawdziwe, więc żadnemu kandydatowi do zakonu wierzyć nie można." A zatym widząc rodzice statecznosć syna nieporuszoną, do innych sposobow rzucili się, zaczeli go upewniać, że ponieważ takowa jest wola P. Boga, już mu więcey przykrzeć się nie będą, ale aby tylko na czas trzyniedzielny z nimi do domu pojachał dla uporządzenia, a potym znowu wolny mu dany będzie wyjazd do nowicyatu. Syn jednak nie pierwiey na to przystał, aż mu ociec w oczach i. x. superyora Berezweckiego i. x. magistra noviciorum i x. Grodzickiego u forcie klasztorney te trzy propozycye zaprzysiągł (idque palce na krzyż złożywszy): 1-ma że ma syna naydaley za niedziel 5 powtornie odesłać do nowicyatu; 2-da że go nigdzie do żadnego dworu nie da; 3-tia że mu głowy czyli włosow zapuszczo-

nych golić nie każe. Te trzy propozycye ociec solennie obiecywał dotrzymać i na tych obietnicach syn zaufany wyjachał z oycem do domu, lubo go i. x. Grodzicki upewniał, że żadna z pomienionych obietnic zachowana nie będzie, bo tego tylko żądali rodzice, aby syna z klasztoru wyrwać. Z Berezwecza panowie Miszunowie we czwartek wieczorem wyjachali do Głębokiego dla sprawunkow; jakoż gdy tam pospieszył za niemi i. x. Grodzicki, iuż drogę do Wilna przedsięwziowszy, widział Miszunow różne towary kupuiących dla syna, które mu szczegulnie do zakonu służyć mogły, i zabawiwszy godzinę w Głębokim z pp. Miszunami, a z temiż bardzo wesołemi flaszkę wina dobrego wypiwszy, x. Grodzicki udał się w dalszą swą podróż. Po upłynionym zaś terminie względem powrótu do nowicyatu p. Miszuny i. x. Grodzicki z Sudziłowicz jadąc do Połocka stąpił do Krusznie, fortuny p. podczaszego, choć z nieukontętowaniem jego nocował, widząc pewnie, że rano nazajutrz sama p. podczaszyna z synem powróci z Uszacza; jakoż tak by się stało, lecz stary Miszuna w nocy posłał naprzeciwko żony, aby do domu nie jachała z przyczyny, że xiądz przyiechał po Adalka. To poznawszy x. Grodzicki wyjechał nazajutrz rano niby do Połocka, ale się zatrzymał tuż w folwarku pp. bazylianek połockich, wrożąc, że p. Adam zaraz przybieży do niego, jak się tylko o nim dowie, co pewnie nastąpiło by, gdyby syna rodzice pilnie nie strzegli od kogoś uwiadomieni, że x. bawisię w folwarku panienskim. Tu jednak listki p. Adama do x. Grodzickiego i wzajemnie od tego pp. Miszunowie przeymowali, a zatym x. Grodzicki do Połocka odjachał, gdzie znowu czytał karteczkę p. Adama, do i. x. starszego berezweckiego pisaną, z tym wyrażeniem: „jeżeli będę mogł być przyjęty do nowicyatu, kiedy ucieknę od rodzicow.“ I. x. Grodzicki tak odpisał: „Czy waspan w nocy, czy też w dzień, czy konno, czy pieszą, czy z żydem, czy z cyganem, przy mnie, czy też bezemnie do Berezwecza przybędziesz, naydziesz otwarty dla siebie nowicyat.“ To postrzegszy rodzice, że i syn usilnie żąda pierwsze swe zamysły do skutku przyprowadzić, i my jemu dopomagamy, nad przysięgę swoię oddali syna do w. i. p. Żabiney, staresciny bialskiéj, widząc że ta pani, jako mądroscią bywszych xx. iezuitow sławna, pobożnością polską bardzo zaszczycona, potrafi nayswiętsze zamysły pomienionego tylekroć dzieciuka..... obrócić, gdyż to dawno wszystkim jest wiadomo, że ta pani prócz xx. ex-iezuitow żadnych duchownych swieckich i zakonnych cierpieć nie mogła i nie może. Co i sam skutek pokazał, ponieważ p. Miszuna w pół roka będąc w Połocku u i. x. Grodzickiego, gdy o wokacyi swoiey dawnieyszey nieco namienił, był pytany, azali trwa w niey, albo nie? Odpowiedział ozięble, a naybardziey wypytywał się nie mal o całey prowincyi i osobach, azali ten albo ow jest szlachcic? Czemu dziwiąc się x. Grodzicki zapytał go: zkąd waspan masz te wiadomosć o osobach i ich urodzeniu? zkąd i naco ta ciekawosć? Odpowiedział p. Miszuna, że ja lubo nieznam osob zakonnych z twarzy, wiem jednak o ich urodzeniu, bo mi to mówiła p. staroscina bialska; zaś dla tego pytam się, bo wiem, że u waspanow szlachta wiele cierpieli i cierpią, jako to ten i ow etc. X. Grodzicki na takowę odpowiedź te mu tylko dał rezolucyą: „pani staroscina kiedy powtornie osoby zakonu naszego i ich sławę szarpać będzie, taxuiąc urodzenie etc., waspan tak jey odpowiedź: wiesz, pani, że Chrystus Pan w swoiey Ewangelii cały swoy kosciol przyrownał do niewodu, w morze zapuszczonego, a w niewodzie i ryby, i żaby bywaią; czemuż w zakonach ludzie i wyższego urodzenia miescić się nie mogą? Słowem tak pani staroscina zabałamu-

ciła pomienionego dzieciuka, że już w nim nic pobożnego widzieć nie można, i sami rodzice (jak słyszałem) nie poiednokrótnie iuż go do zakonu wysyłali, ale już on inszy, bo się cały wydał swiatu, bawiąc się jego prożnosciami, co się zaś z nim w czas dalszy stanie, obaczemy; teraz jednak poznawszy doskonale czego żądał by w zakonie, gdyby się był utrzymał, powątpiewać możemy o jego pierwszym powołaniu.

1774. Martius. Pisał i. w. i. p. Michał de Kreczetnikow, generał i gubernator nasz, do i. w. i. x. arcybiskupa naszego, dopraszaiąc się, aby niektorym unitom i unitkom tak na Zapołociu, jako i w Połocku będącym (ktorych imiona w osobnym rejestrzyku były przysłane) nie bronił powrótu do grekorossyiskiey religii, ponieważ same te osoby tego żądaią. Zdumiał się na takowy list illustrissimus i zaraz bilecikiem sprowadził mnie, professora, i i. x. Kiryatta do Strunia dla porady, jak ma odpisać p. generałowi. Radzilismy długo i każdy osobne swoie zdanie dawał na pismie illmo, na resztę staneło conclusum, aby hic et nunc to tylko odpisać generałowi, że kommisya w tym interesie będzie nieodwłocznie uczyniona, a co się z niey pokaże, potym i. x. arcybiskup oznaymi p. generałowi. Wyznaczył tedy i. x. arcybiskup na tę kommissyę mnie i x. Kiryatta; bylismy więc na Zapołociu i w przytomności x. parocha Zapołockiego i innych swiadkow pytalismysię osob na rejestrzyku generalskim wyrażonych: zkądby im to przyszło, że niechcą trwać w jednosci s.? zkąd ta pogłoska urosła, kto był jey początkiem? Na co jednomyslnie wszystkie osoby odcytowane odpowiedziały, że chcą i pragną aż do zgonu życia trwać w jedności s., i na to kładzeniem trzech krzyżykow wszystkie podpisały się. Pytane zaś daley, zkądby ten rumor powstał, i czy nie groził im kto, aby do dawnieyszey nieiednosci powracały? Odpowiedziały wszystkie, że ztąd: 1-mo że syn p. Pszczołki nieunit, także któryś drugi swiecki, a na ostatek że czerniec jeden dyakon po chatach chodzili, grozili knutem i siedzeniem w policyi, jeżeli by pomienione osoby paschalney spowiedzi i kommunii w cerkwi nieunickiey nie odprawili; 2-do że różni sołdaci underoficerowie też im czynili postrachy. Tą inkwizycyą in forma gdyśmy sporządzili, illustriss. posłał ią i. p. generałowi, ktory zawoławszy do siebie i. x. ihumena Rafaiła, mocno go zgromił, i daley takowych plotek i rosterek rozsiewać zabronił.

УКАЗАТЕЛЬ АЛФАВИТНЫЙ.

А. ЛИЦЪ.

Б.

В.

Г.

Д.

Ж, З, И, I.

К.

Л, М, Н.

О, Я.

Р.

С.

Т, Ф, Х, Ц, Ш, Я.

Б. мѣстъ.

В, Г, Д.

Е, Ж, И, К, Л.

М, Н, О, П.

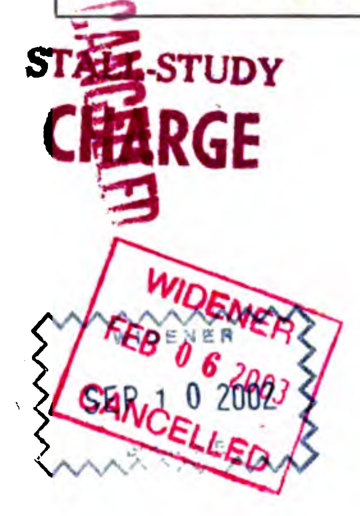
Р, С, Т.

Х, Ц, Ш, Я.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

ОПЕЧАТКИ.

Стран.	Строка.	Напечатано.	Слѣдуетъ читать.
8	16 сн.	и а владѣвшихъ	и завладѣвшихъ
14	13 сн.	podkanclerzy	podkanclerzu
15	2 сн.	адвотата	адвоката
32	4 св.	z starzenstwa	z starszenstwa
32	2 сн.	Іосифа	Іосафата
34	7 сн.	porządamy	poźądamy
34	3 сн.	Wldyslawa	Władysława
35	7 св.	nieeslusznego	niesłusznego
42	5 св.	вельможна	вельможа
43	14 сн.	Вишневецкай	Вишневецкой
44	4 сн.	задоромъ	задаромъ
45	20 св.	Litewskiegp	Litewskiego
47	13 сн.	излежено	излюжено
48	14 сн.	Barainowiczu	Baranowiczu
58	11 сн.	poossessią	possessią
66	10 св.	погробенная	погребенная
78	10 св.	позвовы	позвовъ
81	11 св.	другимъ	другимъ
82	8 св.	Богородцѣ	Богородицѣ
85	2 св.	Литовкой	Литовской
85	1 сн.	издержи	издержки
86	21 св	издержалъ	издержалъ
86	4 сн.	тотчась	тотчасъ
86	1 сн.	покойнаго	покойнаго
87	15 сн.	Соколовскаго	Огурцевича
89	5 св.	Доброволь	Добровольно
25	21 св	виленскимъ	виленскими
25	22 св.	изъ его	изъ ихъ
—	15 сн.	учавствовать	участвовать
223	2 св.	inseripti	inscripti
324	9 сн.	aporat	aparat
325	13 св.	zadnoy	źadney
325	21 св.	krora	ktora
353	15 св.	Galiedyna	Galicyna
359	14 св.	arcypiskupa	arcybiskupa
360	12 св	pouciekąli	pouciekali
360	2 сн.	o moskalach	moskalach

STALL-STUDY
CHARGE
WIDENER
FEB 0 6 2003
SEP 1 0 2002
CANCELLED